

กฎหมายไทย

คือ

พระราชบัญญัติ และประกาศ
ซึ่ง ตั้ง ขึ้น ใน รัชกาล ของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ

เล่ม ๑

หลวงวิธานัญญัติ (แปลง)
อธิบดี กรม ชัยการ ใน กระทรวง ยุติธรรม
เป็นผู้รวบรวมเอามาลงพิมพ์
ไว้เป็นสมุดเล่มเดียวกัน เพื่อให้เป็น
ประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง

ที่พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ วิชาการ บ้านหม้อ
ถนนเพ็ชร์ นคร กรุงเทพฯ

ราคาเล่มละ ๘ บาท

ปีที่พิมพ์ โทศกศักราช ๒๔๖๒

กองธรรมศาสตร์และการเมือง

โรงพิมพ์วิชากร นั

มีหนังสือต่าง ๆ ขาย คือ

- กฎหมาย ไทย คือ พระราชบัญญัติ และ ทนาย ประกาศ
ในรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๑ ราคาเล่มละ ๘ บาท
 - ธรรมศาสตร์ วิจัยฉัย จำนวน ปี รัตน โกสินทร ศก ๑๑๑
เล่ม ๑ ราคาเล่มละ ๕ บาท
 - พระราชพงษาวดาร อังกฤษ เล่ม ๑ ราคาเล่มละ ๕ บาท
 - กฎหมาย ศาล สถิตย์ ยุติธรรม เล่ม ๑ ราคาเล่มละ ๑ บาท
 - กฎหมาย ศาล สถิตย์ ยุติธรรม เล่ม ราคาเล่มละ ๑ บาท
 - สังขศิลป์ไชย ราคาเล่มละ ๑ บาท
 - โคลง นิราศ สระบุรี (คราวทัพเวียงจันทน์) ราคาเล่มละ ๒ สลึง
 - โคลง ยอพระเกียรติ ราคาเล่มละ ๒ สลึง
 - เรื่อง พระ มณีพิไชย (คือ ยอ พระภักดี) ราคาเล่มละ ๐ สลึง
- เชิญ ไป ชื้อ ที่ นาย สุน ผู้จัดการ โรงพิมพ์วิชากร บ้านหม้อ
ถนนเพ็ชร์นคร แห่ง ๑ ที่ บ้านนาย มี สี่ แยกถนน ขำรุง เมือง
แห่ง ๑ ที่ บ้านนาย จัน ประที ศาล สถิตย์ ยุติธรรม แห่ง ๑

กองรวบรวมและพิมพ์เอกสารเรื่อง

๒
คำชี้แจง

๑ ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกันว่า บัณฑิตา พระราชบัญญัติ และหมายประกาศต่าง ๆ ซึ่งได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นไว้เป็นกฎหมายสำหรับแผ่นดิน ตั้งแต่ขีมือโรงสำฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐ มาจนเวลาปัจจุบันนี้ ยังกระจัดกระจาย กันอยู่มิได้รวบรวมเป็นสมุดเล่มเดียวกัน เหมือนกฎหมายใน เล่ม ๑ เล่ม ๒ ซึ่งมีศเคอรั กิบี ปรีกเล ได้ลงพิมพ์ไว้ ด้วย เมื่อเวลาโฆษณาการพระราชบัญญัติ และหมายประกาศให้อานา ประชากรราษฎรทั้งหลายทราบนั้น ก็ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา และตีพิมพ์เป็นแผนกระดาษปลิว แจกจ่ายไปคราวเดียวกันนี้ ผู้ที่เก็บรักษาไว้ได้ครบทุกฉบับนี้ก็มีน้อยตัว ผู้ซึ่งไม่ได้ เก็บรักษาไว้ได้ครบทุกฉบับนี้มีมากกว่ามาก เหตุนี้ข้าพเจ้า จึงได้รวบรวมบัณฑิตาพระราชบัญญัติ และหมายประกาศต่าง ๆ ซึ่งได้ลงพิมพ์โฆษณาการไว้ตั้งแต่ขีมือโรงสำฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐ มาจนทุกวันนี้ มาลงพิมพ์เป็นสมุดรวมกันไว้เพื่อให้ เป็นที่ค้นคว้าได้โดยง่าย ในการรวบรวมพระราชบัญญัติและ หมายประกาศมาลงพิมพ์ไว้คราวนี้ ข้าพเจ้าได้เลือกคัดเอา จำเพาะแต่พระราชบัญญัติและหมายประกาศ ซึ่งใช้เป็นกฎหมาย สำหรับแผ่นดินเท่านั้น หมายประกาศอื่นที่ไม่เป็นกฎหมาย ทรง เป็นค้นว่า ประกาศสงกรานต์ ฯลฯ นี้ก็เลือกคัดยกเลิย ไม่ได้เอามารวมรวมไว้ด้วย

หนึ่งในกฎหมายไทยเล่ม ๑ และเล่ม ๒ ลักษณะพระบรมมณูญ
 ลักษณะวิวาท ลักษณะวิชัยพงษ์ กรมศังก์ ส่วนว่าด้วยศังก์กินาพล
 เวื่อน และทหาร ลักษณะกุกุหนี่ ลักษณะผัวเมีย ลักษณะโจร
 ลักษณะลักภา ลักษณะทนาย ลักษณะเบ็คเสว้ง ลักษณะพยาน
 ลักษณะมรฎก ลักษณะตระลาการ ลักษณะอุขรณี่ ลักษณะโจรคำ
 เส้น กฎสามสืบหกข้อ พระราชบัญญัติ ลักษณะพิสูทท์คำนำ
 ลุยเพลิง กฎมณเฑียรบาล กฎหมายพระสงฆ์ ลักษณะอาญาหลวง
 ลักษณะอาญารายฎร ลักษณะขบถศังก์ก พระราชกำหนดเก่า
 และพระราชกำหนดใหม่เหล่านี้ ให้มีพระราชบัญญัติและ
 หมายประกาศในรัชการที่ ๔ และในรัชการปัตยุบันนี้ ให้
 เลิกถอนเปลี่ยนแปลงแก้ไขเสียโดยมากแล้ว เหตุฉนี้ถ้า
 ไม่รู้พระราชบัญญัติ และหมายประกาศใหม่ซึ่งได้ตั้งไว้ใน
 รัชการที่ ๔ และในรัชการปัตยุบันนี้ ให้ต้องแท้แน่แก่ใจแล้ว
 ก็จะมีหลงเชื่อ อยู่ว่ากฎหมายลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสมเด็จพระมหา
 กระษัตริราชเจ้าแต่โบราณกาล ได้ทรงบัญญัติ ตั้งไว้ตั้งมี
 อยู่ในกฎหมายไทยเล่ม ๑ และเล่ม ๒ นั้นยังคงใช้ได้อยู่
 หมก เหตุฉนี้ จึงเป็นการจำเป็นที่ควรจะต้องรู้พระราชบัญญัติ
 และหมายประกาศในรัชการที่ ๔ และในรัชการปัตยุบันนี้ เสีย
 ให้ชัดเจนถี่ จะได้ประพฤติการให้ถูกต้องตามกฎหมายบังคับ
 ไว้และเว้นเสียจากการซึ่งกฎหมายห้ามปรามไว้ฉนั้น อีกประ
 การหนึ่งทุกวันนี้ วิชาความรู้กฎหมายไทย ก็รุ่งเรืองเจริญขึ้น

กองบรรณาธิการและภาพพิมพ์

มาก กว่าแต่ กาล ก่อน มา และ ยัง จะ รุ่ง เรือง เจริญ มาก ขึ้น
 ไป กว่า เกือบ นี้ อีก ด้วย การ พิจารณา พิพากษา อรรถ คติ ของ
 อาณาประชา ราชฎร ทั้ง หลาย ย่อม เป็น ไป ตาม กฎหมาย และ ยุติ
 ชรรณ โทษ รวด เรว ที่ ยิ่ง กว่า แต่ ก่อน มา กุฎ ยุตร ทั้ง หลาย
 ผู้ มี ความ ประสงค์ จะ ศึกษา เล่า เรียบ วิชา กฎหมาย ให้ ชำ นี
 ชำ นานู ใน การ พิจารณา พิพากษา ตัก สิ้น คະ คิ ความ ทั้ง ปวง ต่อ
 ไป ภาย หน้า แล้ว ควร จะ รวบรวม กฎหมาย ไว้ ศึกษา อ่าน จำ ให้ รู้
 แม่น ยำ ที่ ก็ จะ เป็น คุณ ประโยชน์ แก่ ตน เป็น ชั้น มาก

กฎหมาย ไทย คือ พระราชบัญญัติ และ ทนาย ประภาค ใน รัช
 กาล ที่ ๕ เล่ม ๑ นี้ ได้ ตี พิมพ์ เพียง ๔๐๗ หน้า ยัง หา ขบ หมด
 ไม่ เหตุ ฉนี้ จึง ต้อง แบ่ง ออก เป็น เล่ม ๒ เล่ม ๓ ต่อ ไป
 เมื่อ การ ตี พิมพ์ เล่ม ๒ เล่ม ๓ หมด แล้ว เสรีจ เมื่อ ไท จึง จะ แจง
 ความ ให้ ท่าน ทั้ง หลาย ทราบ อีก ครั้ง หลัง

หลวง รัตนานู บัด

วันที่ ๑ เดือน มีนาคม

รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

สารบัญ

บอก ชื่อ พระราชบัญญัติ และประกาศ

- ๑ ประกาศ ว่าด้วย ทาษ ลูกหนี้ ไม่มีเงิน คอกเขี้ย
เลีย แก่เจ้าหนี้ นายเงิน ก็ให้เขียนผลกเงิน
คอกเขี้ย ๓ ที่ต่อ คำสั่ง จุฬศักราช ๑๒๓๐ หน้า ๑
- ๒ พระราช บัญญัติ เรื่อง กู้เงิน และ ขาย ครัว ให้ คีต
คอกเขี้ย เพียง ชั่ง ละบาท จุฬศักราช ๑๒๓๐ หน้า ๔
- ๓ ประกาศ ผูก ขัน ใจ จุฬศักราช ๑๒๓๒ หน้า ๗
- ๔ ประกาศ ว่าด้วย ธรรมเนียม คลของ รวม ๑๐
ข้อ จุฬศักราช ๑๒๓๒ หน้า ๑๒
- ๕ ประกาศ ว่าด้วย สार กรม ธรรม ให้ประทัย ทวา
อ้า เกอ รวม ๗ ข้อ จุฬศักราช ๑๒๓๒ หน้า ๒๔
- ๖ ประกาศ สร้าง คีต ดนณ บ้า รุง เมือง
จุฬศักราช ๑๒๓๒ หน้า ๓๒
- ๗ พระราช บัญญัติ เรื่อง พยาน รวม ๗ มาตรา
จุฬศักราช ๑๒๓๒ หน้า ๓๕
- ๘ พระราชบัญญัติ ภาษ ฝิ่น ว่าด้วย การ เกี้ยว ข้อง
แก่ ลูก ก้า ไทย ใจ ใน กรุง เทพ ๖ ข้อ ว่าด้วย
การ เกี้ยว ข้อง แก่ คน ไน ขัง คัย ฝรั่ง สุล ต่าง ประ
เทศ ๑๒ ข้อ ว่าด้วย การ เกี้ยว ข้อง แก่ ลูก ก้า
ต่าง ๆ หัว เมือง ฝ่าย เหนือ ฝ่าย ทวน ออก ๕ ข้อ

กองประมวลคดีและการเมือง

ว่าด้วย การ เกี่ยว ข้อง แก่ ลูก ค้า ต่าง ๆ หัวเมือง
ฝ่ายใต้ ฝ่ายทะเล ทวันตก ๕ ข้อ รุสศักราช

- ๑๒๓๒ หน้า ๔๒
- ๙ ประกาศ เรื่อง โรงเรียน รุสศักราช ๑๒๓๓ หน้า ๕๖
- ๑๐ พระราชบัญญัติสำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์ รวม
๑๖ ข้อ รุสศักราช ๑๒๓๕ หน้า ๕๘
- ๑๑ ประกาศ ทราบความชอบ รวม ๗ ข้อ
รุสศักราช ๑๒๓๕ หน้า ๗๘
- ๑๒ ประกาศ เปลี่ยน ขรรคมณีใหม่ รวม ๔ ข้อ
รุสศักราช ๑๒๓๕ หน้า ๙๖
- ๑๓ ประกาศ ทราบตระกูล รวม ๑๕ ข้อ
รุสศักราช ๑๒๓๕ หน้า ๑๐๔
- ๑๔ ประกาศ พระสงฆ์ให้บอกศักราชให้ถูก ค้อง
รุสศักราช ๑๒๓๕ หน้า ๑๑๕
- ๑๕ ประกาศ ภาษีเรือ รุสศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๑๒๐
- ๑๖ ประกาศ ออกหนังสือพิมพ์ ราชกิจจานุเบกษา
รุสศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๑๒๗
- ๑๗ ประกาศ ว่าด้วย ตั้ง เคาชิล และพระราช บัญญัติ
รุสศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๑๓๐
- ๑๘ ประกาศ เจ้า ภาษี นาย อากร รุสศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๑๓๖
- ๑๙ ประกาศ ซึ่ง จะ เก็บ สวน ณะ บั จอ ลอ คุก นี้

	จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๓๗
๒๐	พระราชบัญญัติสำหรับตระกูลวาศาลวิสัยสัง รวม ๑๑ ข้อ จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๓๗
๒๑	ประกาศ เรื่องผู้ร้าย จุลศักราช ๒๒๓๖	หน้า ๑๔๔
๒๒	พระราชบัญญัติ เคาซิดลอร์ ออฟสะเทศ กือ ที่ปกครองราชการแผ่นดิน รวม ๒๕ ข้อ จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๔๗
๒๓	พระ ราชบัญญัติปฏิวิเคาซิด กือที่ปกครอง พระ องค์รวม ๑๘ ข้อ จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๖๘
๒๔	ประกาศ สอน วังสราญรมย์ จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๗๕
๒๕	ประกาศเรื่องขึ้นแคะตถึงกัน จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๘๐
๒๖	พระ ราชบัญญัติพิภัก ภาระเยียร อาย ลูก ทาย ลูก ไทย รวม ๑๒ มาตรา จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๘๒
๒๗	ประ ภาศ คัก ห้ามมิให้เล่น การ พนันต่าง ๆ จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๙๔
๒๘	ประ ภาศ ว่า ก้วย ให้ขึ้น บานู ชูชัย วัค จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๑๙๙
๒๙	ประ ภาศ ว่า ก้วย ผู้ ะ ทูล เถลัว ถวาย หนังสือ จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๒๐๐
๓๐	ประ ภาศ ว่า ก้วย ประ ภาศ ต่าง ๆ ะ ลง ใน ราชกิจจานุเบกษาที่เกี่ยวข้อง จุลศักราช ๑๒๓๖	หน้า ๒๖๑

- ๓๑ ประกาศ ลูกทนาย จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๐๓
- ๓๒ ประ กาศ กระจ่เยียร อายุ ลูก ทนาย ลูก ไทย
จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๐๕
- ๓๓ ประ กาศ ว่า ทั่วย ๑ พณ ๑ หัวเจ้าท่านที่
ข่อกษา ราชการแผ่นดิน จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๑
- ๓๔ ประ กาศ ว่า ทั่วย ถอก พระยา อาหาร ขริรัักษ์
ออก ทากที่ ปรี วิเคาน์ ซิล จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๒
- ๓๕ ประ กาศ เพิ่ม เต็ม ห้าม มิ ให้ เก็ก เล่น การ พนัน
ต่าง ๆ จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๔
- ๓๖ ประ กาศ เจ้า พนักงาน ซึ่ง ประ จำ ของ ทอก ท่น
ลัอม วง รวม ๑๒ ขั้ จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๕
- ๓๗ พระ ราช บัญญู ตี สำหรั ผู้ รั กษา เมือง ซึ่ง จะ
ทำ สัญญา กับ ชาว ต่าง ประเทศ รวม ๖ มาตรา
จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๖
- ๓๘ พระ ราช บัญญู ตี สำหรั ข้ำ หลวง ข้ำ ระ ความ
หัว เมือง (เมือง นคร เชียง ใหม่)
รวม ๑๖ ขั้ จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๖
- ๓๙ ประ กาศ ซึ่ง จะ งค เก็น สนวน ใน ขั้ จอ ลอ ค ก นั้
ไว้ ก่อ น จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๑๘

- ๔๐ พระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมือง กรมการ
และเสนาอำมาตย์น้ำแฉะ ซึ่งจะ ออกเป็น ประเมิน นว
รวม ๑๓ ข้อ จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๓๔
- ๔๑ ประกาศเรื่องเครื่องรางเมื่อกี้
จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๔๗
- ๔๒ พระราชกำหนดประกาศ ว่าด้วย กรม พระ
ราชวัง ขวรฐฐานมงคล จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๔๐
- ๔๓ ประกาศว่าด้วย ผู้จะถวายฎีกา ให้ร้อง คำนับต่อ
ท่านอธิบดี ใน ศาล นั้น ๆ ก่อน จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๔๔
- ๔๔ ประกาศไม้ขนสั๊ก และไม้กระยาเลย รวม ๙ ข้อ
จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๕๖
- ๔๕ ประกาศเรื่อง สุริยอุปราคา ขยำให้ราษฎร ขึ้น เต็ม
รุ่งวาย ไป จุลศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๒๖๐
- ๔๖ ประกาศให้ ใช้ทองแดงเล็กว อัฐุโสฬศทั้ง ๓ ขนาด
จุลศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๒๖๓
- ๔๗ พระราชบัญญัติ สำหรับกรม พระคลัง มหาสมยติ และว่า
ด้วยกรมต่าง ๆ ซึ่งจะเบิกเงิน ส่ง เงิน รวม ๑๓ มาตรา
หมวดมาตราที่ ๑ ว่าด้วยผู้จะรักษา การใน พระคลัง
มหาสมยติ รวม ๑๐ ข้อ หมวดมาตราที่ ๒ ว่าด้วย
ผู้เป็น อธิบดี ใน กรม พระคลัง มหาสมยติ ที่ ภาษา

กองบรรณารักษ์และสารนิเทศ

อังกฤษเรียกว่ามินิสเตอร์ ออฟฟิแนนซ์ รวม ๑๔ ข้อ
 หมวดมาตราที่ ๓ ว่าด้วย ปลัดบัญชาผู้กลางใน กรม
 พระคลังมหาสมบัติที่ ภาษา อังกฤษ เรียกว่า
 ชิฟลิเกอร์คาร์ รวม ๑๑ ข้อ หมวดมาตราที่ ๔ ว่า
 ด้วย พนักงานใหญ่ผู้รับเงินที่ ภาษา อังกฤษ เรียกว่า
 ริชฟ เวอเยเนอราล รวม ๑๑ ข้อ หมวดมาตรา
 ที่ ๕ ว่าด้วยพนักงานผู้จ่ายเงินที่ ภาษาอังกฤษ เรียกว่า
 เปมาสเตอร์เยเนอราล รวม ๗ ข้อ หมวดมาตรา
 ที่ ๖ ว่าด้วยพนักงานผู้เก็บเงินทอง คือ ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า เทรสเซอร์ รวม ๗ ข้อ หมวดมาตรา
 ที่ ๗ ว่าด้วยพนักงานผู้เก็บรักษาคลังเครื่อง
 รูปพรรณทองเงิน และ เพชร พลอยต่าง ๆ รวม ๑๒ ข้อ
 หมวดมาตราที่ ๘ ว่าด้วย ออฟฟิศหลวง ใน พระ
 บรมมหาราชวังที่ ภาษา อังกฤษ เรียกว่า ออกทิท
ออฟฟิศ รวม ๑๖ ข้อ หมวดมาตราที่ ๙ ว่า
 ด้วย เจ้าภาษีส และ เจ้าจำนวน และผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งจะ
 ค้องยื่น ขาญชื่อกับคลัง รวม ๘ ข้อ หมวดมาตรา
 ที่ ๑๐ ว่า ด้วย ขาญชื่อกับพนักงานทุก ๆ กรม
 รวม ๘ ข้อ หมวดมาตราที่ ๑๑ ว่าด้วย การเบิกเสด็จ
 รวม ๑๖ ข้อ หมวดมาตราที่ ๑๒ ว่าด้วย ขาญชื่อบริ

- ข้างหน้า รวม ๒ ข้อ หมวกมาตราที่ ๑๓ ว่าด้วย
หนังสือขออนุญาตที่จะทำการต่างๆ รวม ๑๑ ข้อ
จุลศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๒๖๖
- ๔๘ กฎหมายไปรษณีย์ ๕๓ ข้อ ซึ่งจะรักษาหน้าที่
ในพระนคร และนอกพระนคร
จุลศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๓๖๑
- ๔๙ ประกาศเรื่อง อากร สุรา จุลศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๓๙๔
- ๕๐ พระราชบัญญัติสำหรับ ข้าหลวงซึ่งจะนำ
เอนเขอเนียบ ออกไป ทำทาง สายเคเบิลกราฟ
รวม ๑๒ ข้อ จุลศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๓๙๘
- ๕๑ ประกาศ ทหาร พนักงาน กับเพลิง
จุลศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๔๐๒
- ๕๒ ประกาศให้ราษฎร ไทย จีน ญี่ท้ว กั้นว่าด้วย
การใช้รัฐทองแดง จุลศักราช ๑๓๓๗ หน้า ๔๐๕

กฎหมายไทย

คือ

พระ ราช บัญญัติ และ ประ กาศ ซึ่ง ตี ษ ฐ ัน ไว้ ใน รัชกาล
ของ พระ บาท สม เ็จ พระ จุ ล าย อ ม เถ ล ้า เจ ้า อยู่ หั ว และ กฎ เสนา บ ัก
เจ ้า ภา ระ ท ร ว ง ตา ง ๆ ซึ่ง ออก ใ ช้ เป น กฎ หมาย โดย พระ บรม
ราชา นุ ญา ต

ประกาศ

ว่า กั ว ย ทา ษ ล ก หนึ่ ใ ม มี เ จ ิน ค อ ก เ ข ีย เ ล ีย แ ก ่ เจ ้า หนึ่
น า ย เ จ ิน ก็ ไ ห้ เ ข ีย น ล ก เ จ ิน ค อ ก เ ข ีย ๓ ที ต ่อ ต ำ ล ึง

๑ กั ว ย เ พ ฃ ๑ ส ม ุ ท พระ ภา ระ ตา โ ท ม รั บ พระ บรม ราชา โ อ ง
กา ร ไ ส ่ เ ถ ล ้า ไ ส ่ ภา ระ หน ่อ อ ม ส ัง ไ ห้ ข ้ำ พระ พุ ท ธิ เจ ้า พระ ม ทา รา ชา ศ รุ

กองรวบรวมเอกสารและเอกสารอ้างอิง

ปโรหิตาจารย์ พระมหา ราชครู มหิธร พระยามานู เนตติ บรร
 ทาร พระยามานู สาราตราช บัญชา พระศรีสังฆกร พระพิ
 จารณา หลวงเทพราช ขาด หลวงศรีมโหสถ หลวงธรรม
 สาคร หลวงอัทธยา หลวงราชมณี ขุนไชยธาดา แห่ง
 พระราชบัญญัติ หมายประกาศให้ทราบทั่วกัน ด้วยอิสาทาย
 ทำฎีกา กล่าวโทษ จมื่นจิตร จำหน่า นายเงิน มีใจความ ว่าจมื่นจิตร
 จำหน่าเอาตั้นเงินสอง ซั่ง คอกเขียนสอง ซั่ง ทำสารกรมธรรม
 รวมเป็นเงินสี่ ซั่ง แล้ว จมื่นจิตร จำหน่า กิดเอาตั้นเงินสี่ ซั่ง คอก
 เขียนสี่ ซั่ง รวมเป็นเงิน แปด ซั่ง แจ้งอยู่ในฎีกา นั้นแล้ว แล
 ความเรื่องนี้ ขุนหลวงพระ ไกรศรี ได้นำเอาใบสัจย์ กราบบเรียน
 เสด็จ สมุทพระกระลาโหม แลในระหว่างใบสัจย์นี้มีว่า เริ่ม
 นายย่ม ทำสารกรมธรรม ชาย อิศาภรรยา อีหม่าเงิน บุตร
 ผากไว้แก่มารดา ภรรยา จมื่นจิตร จำหน่า เป็นเงินสอง ซั่ง นายย่ม
 รับตัว อิศา อีหม่าเงิน ผูกคอกเขียนไป คอกเขียนเท่าตั้นเงินนาย
 ย่มมาหาเงิน จมื่นจิตร จำหน่า ๆ จึงได้เอาเงินสี่ ซั่ง ไปวางค่า
 ตัว อิศา อีหม่าเงิน ภรรยา บุตร นายย่ม มาจากมารดา ภรรยา จมื่น
 จิตร จำหน่า แลแล้ว นายย่ม ทำสารกรมธรรม ชาย อิศา ภรรยา อีหม่า
 เงิน บุตร อีนิ่ม หลาน อ้าย อ่อน บุตร เขม ผากไว้แก่ จมื่นจิตร จำหน่า
 เป็นเงินตราสี่ ซั่ง นายย่มรับตัว อิศา อีหม่าเงิน อีนิ่ม อ้าย อ่อน
 ผูกคอกเขียนไป คอกเขียนเท่าตั้นเงิน นายย่มผู้ชายตายแล้ว
 อิศา อีหม่าเงิน อีนิ่ม พ้องกล่าวโทษ จมื่นจิตร จำหน่า กระลาการ

พิจารณาความ อีสา อีหมา จัน อีหิม กับ จัน จิตรจำนง เสรีจ ล้านวน
แล้ว ไต่กัก ขึ้น ให้ลูก ขน ปรุภาษา ปรุขให้ อีสา อีหมา จัน อีหิม
ใช้ค้นเงิน แล คอก เข็ย ให้แก่ เม้น จิตรจำนง จง เต็ม แล้ว ให้ ทวน
อีสา อีหมา จัน อีหิม คนละ ๑๐ ที่ ถาน ต่อ อีสู่นายเงิน ไต่ความ ตาม
ระวาง ใบสัทธิ เช่นนี้ มีพระ ประสาสน์ ว่า ชิง ลูก ขน ปรุขความ
เรื่อง นี้ มา ถูกต้อง ตาม กฎหมาย แล้ว แต่ อีสา อีหมา จัน อีหิม
ไม่มีเงิน คอก เข็ย จะ เสีย ให้ นายเงิน จึง มา ร้อง ฎีกา ครั้น จะ ตัก
สิน ให้ ยกเงิน คอก เข็ย เสีย ก็ จะ เป็น อย่าง ขรรม เนียม ไป ภาย
หน้า ทาย ลูก คน นี้ ไม่มีเงิน คอก เข็ย จะ เสีย ให้ เจ้า คน นี้ นายเงิน ก็ จะ
มา ร้อง ฎีกา อีก จึง มีพระ ประสาสน์ ตั้ง ว่า แต่ นี้ สืบ ไป เมื่อ หน้า
ถ้า ทาย ลูก คน นี้ คน ไต่ คนหนึ่ง มา ร้อง ฟ้อง กล่าว ไทษ เจ้า คน นี้ นาย
เงินว่า เอาเงิน คอก เข็ย ทำ ค้นเงิน ก็ ตี แล เงิน คอก เข็ย น้อย
ก็ ตี อีเขา มาก ก็ ตี ถ้า พิจารณา ไต่ความ จริง ว่า เป็น ทาย เป็น ลูก คน นี้
ไม่มีเงิน คอก เข็ย จะ เสีย ให้ เจ้า คน นี้ นายเงิน ประการ ไต่ ๆ ก็ ตี
ให้ ตัก สิน ให้ ทาย ลูก คน นี้ ใช้ ค้นเงิน ให้ แก่ เจ้า คน นี้ นายเงิน จง
เต็ม ตาม สาร กรม ขรรม แต่ เงิน คอก เข็ย นั้น มาก น้อย เท่า ไต่ ถ้า
ทาย ลูก คน นี้ ไม่มีเงิน จะ เสีย ให้ แก่ เจ้า คน นี้ นายเงิน ก็ ให้ เข็ม ทาย
ลูก คน นี้ ลกเงิน คอก เข็ย สาม ที่ ต่อ แสน ๆ ละ คำสั่ง กว่าจะ
ครบเงิน คอก เข็ย นั้น เทอญ

ประ กาศ มา ณ วัน พุฒ เดือน สาม แรม เจ็ด ค่ำ ปี มะ
โรง สัม ฤทธิ ศก รุ ล กั ก รา ช ๑๒๓๐

กองบรรณารักษ์และสารานุกรม

พระราชบัญญัติ เรื่อง กู้ เงิน

แล ชาย ตัว

ให้ คิค คอก เบี้ย เพียง ชั่ง ละ บาท

๑ กัวย สมแก้ง เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ รับพระบรม
 ราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้
 ประกาศแก่เจ้าตั้งกรมแล้วเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่ายหน้าฝ่าย
 ใน แล ข้าทูลละออง बुดีพระบาทในพระบรมมหาราชวัง แล
 พระราชวังบวรสถานมงคล ฝ่ายทหารพลเรือน แล หัวเมือง
 ปากใต้ฝ่ายเหนือ แล ราษฎรในกรุงนอกกรุงให้ทราบทั่วกัน
 กัวยพระบาทสมแก้งพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิง
 ถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศกแล้ว ประกอบด้วยพระมหา
 กรุณาปรีชาญาณการที่จะทำนุบำรุงรักษาพระบวรพุทธศาสนา
 เปนที่ปลื้มนาการเลื่อมใส พระราชหฤทัยโอบอ้อมรักษาสมณ
 พราหมณาณาประชาราษฎร ทัวพระราชอาณาเขตระขอบขันธ
 เสมาบันดาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ได้รับพระราชทานทำมา
 ทาถิ่นอยู่เย็นเปนสุขทั่วกัน จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้สมแก้งเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ แต่ยังไม่สมุหพระ
 กระโหมอยู่ สำเร็จราชการต่างพระเนตรพระกรรณ ว่า
 ราชการณแห่งสรรพสถาน รับฎีกาตัดสินกิจทุกข์ขัดข้องผู้
 มีคดีต่าง ๆ กัวยน้ำใจเสมอโอบอ้อมทางยุติธรรม แล ทายลูกหนี้

เล่ม ๑ ลักษณะ กู้จำนำ ขาย คั่วคอก เขี่ย ชั่ง ละ บาท หน้า ๕
 มาร้องฎีกา กล่าวโทษ เจ้าหนี้ นายเงิน ต่อ สู้ คั้น เงินคอก เขี่ย เป็
 ความ กั้น อยู่ ที่ โรง ศาล โดย มาก เห็น ว่า แต่ ก่อน ผู้ ให้ ทาย ลูกหนี้
 กู้ ขาย จำนำ ผูก คอก เขี่ย ชั่ง ละ สิบ สิบ ย่าง กิ่ง คำ ตั้ง ย่าง เป็
 ธรรมเนียม แต่ เติม ต่อ ๆ มา ครั้น ผู้ ที่ ชัก สนวน ใจ อยาก ได้
 เงิน มา ใช้ ก็ ทำ สาร กรม ขรรณ กู้ ขาย จำนำ สัญญา ให้ คอก เขี่ย
 ชั่ง ละ ห้า บาท ย่าง คำ ตั้ง ย่าง สาม บาท ย่าง ที่ ทาย ลูกหนี้ ไม่ สู้ วั
 ใจ ก็ ทำ สาร กรม ขรรณ สัญญา ให้ คอก เขี่ย ชั่ง ละ กิ่ง คำ ตั้ง
 ย่าง หก สิบ ย่าง บาท หึ่ง ย่าง สัญญา กั้น มาก ๆ น้อย ๆ
 เพราะ เจ้าหนี้ นายเงิน ให้ กู้ ขาย จำนำ เงิน ไม่ สู้ มาก เมื่อ อยาง เงิน
 ให้ กู้ ขาย จำนำ ใน กาล ประ จุ บัน นี้

ประ การ หนึ่ง ลูก ค้า พาณิช ใน ประ เทศ นอก ประ เทศ เข้า มา
 พึ่ง พระ บรม โภ ชี สมการ เป็ อัน มาก ทั้ง ห้าง แล บ้าน เรือ น คัก เม
 ก้า ขาย ทำ มา หากิน มี ทรั พย สิบ สิบ ก็ ขริ บูรณ์ มาก กว่า แต่ ก่อน
 อาณา ประ ชา ราช ภูร ก็ เป็ ปกร คี มี ความ สุข สบาย ผู้ ที่ มี ทรั พย
 ให้ กู้ ขาย แล วั ย จำนำ ถ้า เงิน มาก ก็ เขา คอก เขี่ย แต่ เป็ ยง ชั่ง
 ละ บาท ย่าง สิบ สิบ ย่าง ถึง มี ผู้ มา กู้ เงิน หลวง ไป ทำ ทน ค้า ขาย
 ใช้ สอย ก็ ลก หย ่อน คอก เขี่ย เขา แต่ ชั่ง ละ บาท ย่าง สิบ สิบ ย่าง
 เจ้าหนี้ ที่ ให้ กู้ ขาย จำนำ เขา คอก เขี่ย แต่ น้อย นัน เหมือน มี ส่วน หุน
 เข้า ทน กั้น ค้า ขาย มี กำ ไร ได้ คอก เขี่ย เป็ ประ โยชน์ ทั้ง สอง
 ฝ่าย แต่ ทาย ลูกหนี้ ที่ เสีย คอก เขี่ย แพง ชั่ง ละ ห้า บาท คำ ตั้ง
 หึ่ง สาม บาท สิบ สิบ กิ่ง คำ ตั้ง นัน ไม่ มี เงิน จะ เสีย คีต ฉ้อ ทั อ สู้

หน้า ๖ ลักษณะ ฎีกา จำนำชาย คั่วคอกเขี่ย ชั่ง ละบาท เล่ม ๑
เจ้าหนี้ นายเงิน ด้วย อบายต่าง ๆ จะตัดสินให้ทนายลูกหนี้ เสียเงิน
ให้แก่เจ้าหนี้ นายเงิน ตามสัญญา มาก ๆ น้อย ๆ นั้น หาเป็น
ยุติธรรมไม่ จึงได้ตัดสินให้ลูกหย่อนผ่อนคอกเขี่ยลงบ้าง
ให้ตัดสินใหม่ ลคพิโนย แล คอกเขี่ยบ้าง ให้ส่งไปใช้การ หลวง
โรงสี ข้างหนึ่ง แล้วคืนไปให้แก่เจ้าหนี้ นายเงินบ้าง ความทนายลูกหนี้
วิวาทกัน ด้วย คอกเขี่ย ยัง ชุกชุม ค้าง โรงศาลมีอยู่โดยมาก
จึงมีพระ ประศาสน์สั่งให้ขุน หลวง พระ โกรศรี ชุม นุ่ม ลูก ขุน ณ ศาล
หลวง เชิญ กฎหมาย เกิมมากุ ให้แต่ง เป็น หมาย ประภาค พระ ราช
บัญญัติ ใหม่ สำหรับ ไว้ตัดสินคดี เจ้าหนี้ นายเงิน ทนาย ลูก
หนี้ ต่อ ไป

ข้าพระพุทธเจ้า พระมหา ราชครู ปรโรหิตาจารย์ พระมหา
ราชครู มหิธร พระยามานู เหนือ บวรหาร พระยามนุสาร สาคร
บัญชา พระศรีสังขกร หลวงเทพราช ภาคา หลวงธรรมสาคร
หลวง อัทธยา หลวงศรีมโหสถ ขุนไชย อาญา ขุนจันทราภิรมย์
พร้อมกัน เชิญ กฎหมาย เกิมมากุ มีว่า

ทวยราษฎร ฎีกา ถึง สิ้นแก่กัน แต่คำสั่ง ขึ้นไป ให้มี กรม
ธรรม แดง ไท เป็น สำคัญ ให้ผูก คอกเขี่ย เกือน ละ เพ็ง ถ้า
หา เอกสาร สำคัญ มีไว้ มาร้อง ฟ้อง ท่าน ว่าอย่า ให้รับ ไว้ยัง คับ
บัญชา

มี กฎหมาย ไว้แต่ก่อน ทั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้า เห็นด้วย
เกล้า ๆ ว่า ผู้ที่ ให้ ลูกหนี้ ฎีกา จำนำชาย แล จำนำนี้ ให้ทำ สาร กรม

เล่ม ๑ ลักษณะ กู้จํา นำ ขาย ทัว คอก เข็ย ซึ่ง ละ ยาท หน้า ๗

ขรรวม ให้ คอก เข็ย ยอม ไค้ ยอม เล็ย ให้ กั้น ตาม สัญญา ย่าง ตาม
กฎหมาย ย่าง มาก กว่า กฎหมาย ย่าง น้อย จาก กฎหมาย ย่าง ที่ ลูก
หนี้ สัญญา ให้ คอก เข็ย มาก ไม่มี เงิน เล็ย ก็ หลบหนี ไป ย่าง ไป พัง
เจ้า นาย ให้ ชัก ขวาง ไว้ ย่าง มา พ้อง ท่อ สู้ เจ้าหนี้ นาย เงิน ย่าง ที่
ทาส ลูกหนี้ แพ้ เจ้าหนี้ นาย เงิน ก็ ต้อง จํา เร่ง รัค ตาม อาญา ตรีละ
การ ไค้ ความ ลำบาก ยาก ที่ จะ ไค้ เงิน ขอ พระ ราช ทาน ให้ ลก
หย่อน ผ่อน คอก เข็ย ลง คง ให้ เจ้าหนี้ นาย เงิน เขา คอก เข็ย กู้
ขาย จํา นำ แล ค่า บัวย การ แก่ ทาส ลูกหนี้ เงิน ซึ่ง หนึ่ง เกือน ละ ยาท
ทาส ลูกหนี้ ก็ จะ มี หน้า ใจ กัวย เล็ย คอก เข็ย แคน้อย จะ ไม่ ไค้ คิค
หลบหนี แล ท่อ สู้ เจ้าหนี้ นาย เงิน จะ หา เงิน มา ส่ง ไค้ ไคย สกวก
ความ ทาส ลูกหนี้ ก็ จะ ค่อย บาง เบา น้อย ลง

✓ แคนี่ สืบ ไป เมื่อ นํา ถ้า ผู้ ไค้ ทำ สาร กรม ขรรวม เขา ภรรยา
บุตร หลาน ญาติ พี่ น้อง ทาส แล ผู้ ไค้ ๆ มา ขาย ไว้ แก่ ท่าน ก็
ก็ แล ขาย ทัว เอง อยู่ กับ ท่าน ก็ ก็ รัย ไซ้ นาย เงิน แล หนี ไป ก็ ไค้ ผู้
คอก เข็ย อยู่ ที่ บ้าน ที่ เรือ นนาย เงิน แล ผู้ คอก เข็ย ไป อยู่ ต่าง
บ้าน ต่าง เรือ น ก็ ไค้ ผู้ ไค้ ทำ สาร กรม ขรรวม กู้ เงิน ท่าน ไป ก็ ไค้ ผู้ ไค้
เอา ที่ ไร่นา สวน บ้าน เรือ น ตัก เรือ น แล แล สรรพ สิ่ง ไค้ ๆ มา ทำ
หนึ่ง สือ ขาย จํา นำ ไว้ แก่ ท่าน ก็ ไค้ แล ทำ หนึ่ง สือ สัญญา ให้ คอก
เข็ย กั้น กัวย ประ การ ไค้ ๆ ก็ ไค้ ถ้า เจ้าหนี้ นาย เงิน กับ ทาส ลูก
หนี้ ววาท กั้น กัวย คอก เข็ย ค่า บัวย การ ก่อ มหมาย ประ ภาค ก็ ให้
คัก สิ้น ให้ ทาส ลูกหนี้ เล็ย คอก เข็ย แล ค่า บัวย การ ให้ แก่ เจ้าหนี้

กองรวบรวมเอกสารและภาษาพื้นเมือง

หน้า ๘ ลักษณะ กู้จำนำชาย คิวคอกเขี่ย ชั่ง ละ บาท แม่ ๑
นายเงิน ✓ เกือบหนึ่งตำลึง ละ เพอง เปน ชั่ง ละ สิบสี่ ตาม กฎหมาย
เดิม ถ้าสัญญา ให้ คอก เขี่ย ตำ จาก ชั่ง ละ สิบสี่ ลง มา ให้
คัก สิ้นเอาตาม สัญญา ถ้า สัญญา ให้ คอก เขี่ย มาก กว่า ชั่ง ละ
สิบสี่ ชั่ง ไป แล ทาย ลูกหนี้ ส่ง คอก เขี่ย ให้ แก่ เจ้าหนี้ นายเงิน
ไปก่อน แล ก็ ให้ เปน ลาก แก่ เจ้าหนี้ นายเงิน แล คอก เขี่ย ที่
ยังคงค้าง อยู่ นั้น ให้ คัก สิ้น ให้ ทาย ลูกหนี้ เสีย เงิน คอก เขี่ย ค่า
บ่วย การ ให้ แก่ เจ้าหนี้ นายเงิน ชั่ง ละ สิบสี่ ถ้า ถึง ๘ ปี
๑๐ ปี แล ชำ นาน เท่า ไ้ ก็ ก็ ให้ คักเอา คอก เขี่ย แต่ เท่า คั้น เงิน
อย่า ให้ คักเอา คอก เขี่ย ค่า บ่วย การ เกิน คั้น เงิน ออก ไป เปน อัน
ขาด ที่ เกยว ถ้า ภาย หลัง หมาย ประ กาศ พระ ราช บัญญู คั้น ทาย
ลูกหนี้ กับ เจ้าหนี้ นายเงิน วิวาท กั้น ค้วย คั้น เงิน คอก เขี่ย ค่า บ่วย การ
ถึง กลาว มา นี้ ก็ ให้ คัก สิ้น ให้ ทาย ลูกหนี้ กู้ ชาย จำนำ แล มี หนังสือ
สัญญา ให้ คอก เขี่ย กั้น ต่าง ๆ นั้น เสีย เงิน คอก เขี่ย ค่า บ่วย
การ ให้ แก่ เจ้าหนี้ นายเงิน เกือบหนึ่ง ชั่ง ละ บาท เสมอ กั้น ถ้า
ทำ สาร กรม ธรรม กู้ ชาย จำนำ แล หนังสือ สัญญา ให้ คอก เขี่ย แก่
กั้น ตำ จาก ชั่ง ละ บาท ลง มา ก็ ให้ คัก สิ้นเอา ตาม สัญญา เพราะ เหตุ
ว่า เจ้าหนี้ นายเงิน ปรานี แก่ ทาย ลูกหนี้ ถ้า ทำ สาร กรม ธรรม กู้ ชาย
แล หนังสือ จำนำ สัญญา ให้ คอก เขี่ย มาก กว่า ชั่ง ละ บาท ชั่ง ไป
แล ทาย ลูกหนี้ ไ้ ส่ง คอก เขี่ย ให้ แก่ เจ้าหนี้ นายเงิน ไปก่อน แล
ให้ เปน ลาก แก่ เจ้าหนี้ นายเงิน แต่ ที่ ไ้ ไ้ แล คอก เขี่ย ชั่ง ค้าง
อยู่ นั้น ให้ คัก สิ้น ให้ ทาย ลูกหนี้ เสีย เงิน คอก เขี่ย ค่า บ่วย การ ให้

เล่ม ๑ ลักษณะ กู้จำนำชาย คั่ว คอก เบี้ย ชั่ง ละ บาท หน้า ๗
 แก่เจ้าหนี้ นายเงิน แต่ ชั่ง ละ บาท ตามหมาย ประ กาศ คอก เบี้ย ที่
 สัญญาเกิน ชั่ง ละ บาทนั้น ให้ยกเสีย อนึ่งทำสาร กรม ขรรคม กู้
 ชาย จำนำ แลทำหนังสือ สัญญา กันด้วย ประ การใด ๆ ก็คือ มี
 สัญญาให้คอก เบี้ย แก่กัน เกือนหนึ่ง ชั่ง ละ สอง สลึง ก็คือ ทำ
 จาก ชั่ง ละ สอง สลึง ลง มา ก็คือ ให้มีกำหนดสัญญาครบปี ให้
 ส่ง คอก เบี้ย ให้เสร็จ อย่าให้ คอก เบี้ย ค้าง ล่วง ปี ไป ถ้า คอก
 เบี้ย ครบปี ทาย ลูกหนี้ ไม่ได้เอาคอก เบี้ย มาส่ง คอก เบี้ย ค้าง ๑
 ปี ๒ ปี ๓ ปี ก็คือยังไม่เท่าต้นเงิน ให้เอาคอก เบี้ย ที่ ค้าง
 บวก เข้า ในเงิน เกิน เป็น ต้นเงิน สลัก หลัง กรมไว้ ให้คิดเอาคอก
 เบี้ย ต่อ ไป ชั่ง ละ สอง สลึง ถ้า ทาย ลูกหนี้ ไม่ได้ส่ง คอก เบี้ย ค้าง
 มา ชำ นาน ก็คิดบวกเท่าต้นเงิน แล้ว ให้เจ้าหนี้ นายเงิน คิด เอาคอก
 เบี้ย แต่เท่าต้นเงิน อย่าให้คิดเอาคอก เบี้ย ต่อ ไป อีกเลย ซึ่ง
 เจ้าหนี้ นายเงิน ก็คิดเอาคอก เบี้ย แก่ ทาย ลูกหนี้ ชั่ง ละ สอง สลึง
 ฤๆ ทำ จาก ชั่ง ละ สอง สลึง ตาม จำนวนเงิน ที่ สัญญา เพราะ คอก
 เบี้ย น้อย จึง ให้เสีย กัน กิ่งนี้ พระ ราช บัญญัติ ประ กาศ ใหม่ ให้ไว้
 ฅวัน ศุกร เกือนสี่ ชั่ง สอง คำ ปีมโรง นักษัตร สำฤทธิศก
 รุศคักราช ๑๒๓๐ ๗๕

ประ กาศผูก บั จิน

๐ กัวย พระยา ศรี สุนทร โวหาร ญาณ ปรีชา เสนา บั พิธิย พาห

เรื่องพระยาพระยา...

เจ้ากรมพระ อาลักษณ์ รับพระ บรมราช โอง การ ไล่เกล้าฯ ทรง
 พระ กรุณา ไปรอก ให้ประ กาศ แก่ข้าทูล ลอของ ขุนผู้ พระ บาทผู้ ใหญ่
 ผู้น้อย แล ราษฎร ไทย จีน ทั้ง ในกรุง เทพมหานคร แลหัว เมือง
 ปาก ไต้ ฝ่าย เหนือ ทัง ยวง ให้ ทราบ ทัง กัน ว่า ใน แผ่นดิน ก่อน ที่
 ล่วง แล้วยมา เมื่อ ถึง กำหนด ครบสาม ปี ก็ ทรง พระ กรุณา ไปรอก ให้
 พระ เจ้าบรม วงษ์ เชอ กรม หลวง วงษา ชีราช สนิท เป็นแม่ กอของ
 กบฏ เจ้าพนักงาน กรม มหาดไทย กรมพระ กระลาโหม กรม ท้า
 เจ้าพนักงาน กรมพระ ศลัง อินท้าว พร้อม กัน ผู้กบฏ ฝ่าย จีน บันทึกลง อยู่
 ใน กรุง เทพมหานคร แลหัว เมือง ปาก ไต้ ฝ่าย เหนือ ทัง สัน เก็บ
 เงิน ค่า ผู้กบฏ จีน จ่าย ราช การ ซ่อมแซม พระ นคร แต่พวก
 จีน ซึ่ง ไม่มี จำนวน ในละ เบียด พทาง ว่าว กรมพระ สุริยวงศ์ เจ้าพนักงาน
 งาน ผู้กบฏ นั้น ได้เขียน ฎีกา ลง คุก มาศ วันคืน ชื่อ คน ชื่อ แซ่ คำหนี ใฝ่
 ปาน แล คำบล บ้าน เป็น สำคัญ ให้ ไว้ เป็น สำหรับ ตัว แล้วย ประ ทับ
 ตรา มี รูป พรพรรณ ต่าง ๆ ประจำ ครัง กับ เส้น ค้าย ผูก ไว้ที่ ข้อ มือ
 จีน คน นั้น ๆ จน สิ้น จำนวน จีน ซึ่ง อยู่ใน กรุง เทพมหานคร แล
 หัว เมือง นั้น ๆ เป็น ขรรณ เนียม มาถึง นี้ ครัง นี้ ทรง พระ ราช
 คำริห์ว่า การ ที่ ทำมา แต่ก่อน นั้น เป็น ทาง ที่ พวก ไทย พวก จีน
 มัก เขียน ฎีกา ปลอม แทะ ตรา ปลอม แล้วย ผู้กบฏ จีน ปลอ่ย ไป จน
 เกิด ความ ชน ต้อง สืบ สาว จับตัว มาชำระ ทำให้ พวก จีน ได้ ความ
 เกือกร้อ้นต่าง ๆ จึง ทรง พระ กรุณา ไปรอก ให้ ทำ ฎีกา ที่ พิเศษ
 เป็น สำคัญ มีที่ เว้น ว่าง ไว้ ให้ กอ สำหรับ เขียน ชื่อ คน ชื่อ แซ่ แล

คำขบ บ้าน แลท่าหนี แลไฟย่าน แลซื้อเมืองนั้น ๆ ถ้าใน
 กรุงเทพฯ ๑ ประทับตราแปดดวง คือตรากรมมหาดไทย ๑
 ตรากรมพระกระลาโหม ๑ กรมท่า ๑ กรมพระสุรัสวดี ๑
 กรมมหาดเล็ก ๑ กรมพระคลังสินค้า ๓ ดวง และตราโรง
 พิมพ์ประจำกระทรวงศึกษาธิการอีกดวงหนึ่ง ทุกฉบับเป็นสำคัญ ถ้าใน
 หัวเมืองประทับตรา ๓ ดวง คือตรากรมพระคลังสินค้าผู้กำ
 กับการ ๑ ตราหน้าเมือง ๑ ตราขกกระปฏิบัติกรมการ ๑ แลตรา
 โรงพิมพ์ประจำกระทรวงศึกษาธิการอีกดวงหนึ่ง เช่นกันทุกฉบับเป็น
 สำคัญ ซึ่งในกรุงเทพฯ ทั้งหัวเมืองให้ผู้ที่เข้าหลวงไป
 ผูกขี้ แยกฎีกาหนึ่งสื่อพิมพ์หนึ่งจกทั่ว ถ้าผูกขี้ได้คงอยู่แต่
 ตามจำนวนเดิมไม่ยิงไม่เกินขึ้นไป จึงต้องเสียเงินค่าจ่ายราช
 การค่าสิ่งหนึ่ง ค่าฎีกาส่งหนึ่งทุกคน ถ้าเงินคนใดไม่ยอมผูกขี้
 จะขอแต่ฎีกาเปล่า ก็ต้องเสียเงินค่าจ่ายราชการหกบาท
 ค่าฎีกาสองสื่อ ถ้าผูกได้ทวีมาก ขึ้นกว่าจำนวนเดิมมากน้อย
 เท่าใด จะพระราชทานสิบลกหนึ่ง ให้เป็นรางวัลแก่ข้าหลวงผู้
 นั้น ตั้งแต่ขึ้นไปให้พวกเงินทั้งบ่วง ผู้ซึ่งจะผูกขี้รับฎีกาไปนั้น
 รู้กำหนดว่า ถ้าฎีกานั้นไม่ใช้หนึ่งสื่อตีพิมพ์ แลไม่มีตรา
 เป็นสำคัญถึงว่ามาข้างต้นแล้ว ถึงจะมีผู้ใดมาชักชวนผูกขี้
 ให้เสียเงินแต่เล็กน้อย ก็อย่าให้เงินผู้นั้น ๆ ยอมรับแลเสียเงิน
 ให้เป็นอันขาดที่เดียว

ประภาคมาณวันพุกศัตกิ เกือนห้า ขึ้นสิบสี่ค่ำ ยี่มเมีย

กองพระราชวังและกรมการเลื่อง

โทกศก ศักราช ๑๒๓๒ เป็นปีที่ ๒ ๒๖ วันที่ ๕๒๐ ใน
รัชกาล ประจวบนี้

ประกาศ ใน รัชกาล ที่ ๕

พระ ราช บัญญัติ ขรรณ เนียม คลอง มี อยู่ ๑๐ ข้อ

๑ มี พระ บรม ราช โอง การ มาร บัญชูลุ สุธ สิงหนาท ให้ ตั้ง
พระ ราช บัญญัติ ไว้ เป็น ขรรณ เนียม ตรวจ ตรา รัชยา คลอง เก่า ใหม่
ใหญ่ น้อย ใน กรุง เทพ ๑ แล คลอก หัว เมือง ใกล้ เคียง กับ กรุง เทพ ๑
ลง พิมพ์ ประกาศ ให้ รั้ว ทั่ว กัน ทั้ง พระ ราช อาณา เขตร ประ เทศ
สยาม นี้ (เป็น พนักงาน แต่ง ตั้ง ผู้ ตรวจ ตรา รัชยา คลอง) แล
มี พระ บรม ราช โอง การ คำ ทรุ สเห นือ เกลา ๑ ให้ พระ ชล ชาร
วัน จฉย เป็น พนักงาน แล แต่ง ตั้ง ผู้ ตรวจ ตรา รัชยา คลอง มล มี
อำนาจ ที่ จะ ชำระ ศึก สัน คที ของ ราช ฏูร ซึ่ง เกี้ยว ข้อง กัน เกิด ขึ้น
เพราะ เกิน เรือ ไป มา ตาม คลอง แล ริม ฝั่ง คลอง นี้ เป็น ขรรณ เนียม
๑๐ ข้อ ดังนี้

มาตรา ๑ ห้าม มิให้ ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด เท ทัง สิ่ง ของ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง
ใด ลง ใน ลำ คลอง เป็น อัน ซาค ที่ เกี้ยว ถ้า มี พัง ษิน จะ ทำ ให้ ฝัก
ขรรณ เนียม ห้าม นาย คลอง แล ตรวจ ตรา รัชยา คลอง พบ ประ จับ ได้
เห นว่า คลอง จะ ทรุ จะ เสียบ เพราะ ผู้ หนึ่ง เท ถม ทัง สิ่ง ของ ต่าง ๆ ลง ใน
ลำ คลอง นาย คลอง จะ รั้ง รั้ว ให้ ผู้ หนึ่ง โทษ ขน ษิน เสียบ จาก ใน ลำ
คลอง ให้ หมก ษก เรียบ รั้ว แล รั้ว ติท เขา คำ รั้ง กับ ผู้ หนึ่ง ษิต ษิน นี้

สองเท่า ส่วนหนึ่ง ให้ค่าจ้าง ยัง ส่วนหนึ่ง ยก ขึ้นเป็นเงินแผ่นดิน
 มาตรา ๒ ห้ามมิให้ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่งเป็นเจ้าของที่ บ้านที่
 ส่วนที่นา ตลอดจน ริมคลอง แห่งหนึ่ง แห่งใด บุก หลักทอด
 ไม้ ขอน แล บุก เส้าปลุก เรือ ปลุก โรง ปลุก ร้าน แล ซาน นำ บ้าน ลง
 ใน ลำคลอง เป็น อัน ชาติ ที่ เกี่ยว จะ ขอม ให้ ทำ ไต่ ก็ แต่ บัน ไท หน้า
 บ้าน แล ขอน ลำ กั้น ลง กับ ที่ ริม คลอง คลอง แล ตะพาน บัน ไท ขึ้น
 ออก ไป พัน คลอง ใน สาม ศอก ก็ ไม่ ห้าม ถ้า แล ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด
 ทำให้ ผิด จาก ขรรณ เนียม ใน มาตรา ๒ นี้ จะ บัง คับ ให้ รื้อ ให้
 ถอน เรือ โรง เรือ ร้าน แล เส้า หลัก ไม้ ขอน เสี้ย ให้ เรียบ ร้อย
 ตาม กำหนด นาย คลอง แล ผู้ ทรวร ทรารักษา คลอง ถ้า แล ผู้
 หนึ่ง ผู้ ใด ชัก ขึ้น มิ ภาระ ทำ ตาม บัง คับ ใน ขรรณ เนียม ประ กาศ ไว้
 นี้ ก็ ให้ นาย คลอง จ้าง คน ไป รื้อ ถอน ึง จัก แจง เสี้ย ให้ เรียบ
 ร้อย แล้ว คิด เอา ค่า จ้าง แก่ เจ้า ของ ที่ บ้าน เรือ โรง ร้าน ซึ่ง
 ชัก ขึ้น มิ ไต่ ทำ ตาม ขรรณ เนียม นั้น ตาม สม ควร

มาตรา ๓ ห้ามมิให้ ลักค้า ชาวเรือ ใหญ่ เรือ น้อย จอก
 เรือ ใน ลำคลอง ช้อะ กัน สอง ชั้น สาม ชั้น แล บุก หลัก จอก เรือ ใน
 กลาง ลำคลอง แห่งหนึ่ง แห่งใด ตาม อำเภอน้ำ ใจ ไต่ กัด ทาง เรือ
 ไป มา เป็น อัน ชาติ ที่ เกี่ยว ถ้า จะ พัก จะ หยุก จะ จอก ก็ ให้ จอก แก่
 ที่ ริม คลอง ช่าง หนึ่ง ช่าง ใด ตาม แแต่ ที่ จะ จอก ไต่ ไม่ ห้าม เว้น
 เสี้ย แต่ เรือ ที่ บัน ตก เพียบ หนัก เกิน มา จวน คราว น้ำ คลอง น้ำ ขึ้น
 เรือ คึก เหลือ กำลัง ที่ เจ้า ของ เรือ จะ ถ้อ จะ เขน จะ ลาก ไป ไต่ ก็

กองพระมหากษัตริย์เลขาธิการเมือง

ไม่เอา โทษเอาผิด เพราะ เป็น การ มิได้ แกล้ง ทำ ให้เสีย ขวรม
 เนียมแต่ให้ชาวเรือ ระวัง อย่าให้เรือ ตึก ตัน ซ้อน กัน สองลำ สาม
 ลำ อยู่แห่งเดียว ถ้าจะ ต้อง ตึก ตัน ก็ยอมให้ ตึก ตัน เรียงลำ
 ตาม ลำกลองแต่แถวเดียว ถ้าแล ผู้หนึ่ง ผู้ใด มีทำ ตาม ขวรมเนียม
 ซ้น บักหลัก ขอก เรือ กลาง ลำกลอง แล ขอก เรือ ซ้อน กัน สอง ซ้น
 สาม ซ้น ให้ถกทางเรือ ไปมา เรือ ล่อง ไปมา หลบ หลีก ไม้พั้น โคน
 กัน เข้า แทะก หัก เสีย หาย ฝ่าย เรือ ที่ ขอก ถกทาง จะ ให้ เปน ทัพ อยู่
 แต่ ตัวเอง ถ้า เรือ ฝ่าย หนึ่ง แทะก หัก เสีย หาย จะ บังคับ ให้ เรือ
 ที่ ขอก ถกทาง ใช้ สิ่ง ของ จง เต็ม ตาม มาก แล น้อย ถ้า เรือ ขอก ริม
 กลอง ซ้น เกี้ยว ตาม ซ้น บังคับ แล้วย เรือ ล่อง ไป มา ไม่ ระวัง ให้ โคน
 เรือ ที่ ขอก เรียง รัย ให้ แทะก หัก เสีย หาย จะ ให้ เรือ ที่ โคน นั้น
 ใช้ สิ่ง ของ จง เต็ม ตาม มาก แล น้อย ถ้า เรือ ที่ ล่อง ไป มา ทำ ผิด
 ไม่ ระวัง ให้ โคน เรือ ที่ ตึก ตัน เช่น ว่า มา แล้วย นั้น แล เรือ ของ ตัว
 แทะก หัก เสีย สิ่ง ของ มาก น้อย เท่า ไ้ ให้ เปน ทัพ อยู่ กับ ตัวเอง
 จะ เอา ใช้ แต่ เรือ ที่ ตึก ตัน มิได้ แล ที่ จะ ใ้ รั ว่า เรือ ที่ ตึก ตัน
 กลาง กลอง ไม่ มีความ ผิด คือ เวลา ที่ เกิด เหตุ โคน กัน นั้น ให้
 เจ้า ของ เรือ ทั้ง สอง ฝ่าย บอก กล่าว ชาว บ้าน แล ชาว เรือ ที่ อยู่
 ใกล้ เคียง กัน ให้ รั เห็น เปน พยาน ถ้า เรือ จะ ไม่ มีความ ผิด ด้วย
 ตึก ตัน นั้น เพราะ ที่ สังเกต ว่า ไม่ ต้อง ทอก สมอ บัก หลัก แล
 ผูก เชือก เรือ ไว้ กับ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด จึง จะ เปน เรือ ตึก ตัน จึง ไม่ มี
 ความ ผิด ได้

มาตรา ๔ ห้ามมิให้ลูกค้าแพไม้ต่าง ๆ จอดซ้อนกัน
สอง ชั้น สาม ชั้น ในลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใด ให้จอดได้แต่
ริมคลองคลอง ออกมา ๓ วา ชั้นเดียว แต่ที่ลำคลอง กว้างตั้งแต่
แต่ ๑๐ วาขึ้นไป เพราะจะให้ มี ทางเรือ ไป มา มี ให้ แพ กัก
ทางเรือได้ ถ้าแลผู้ใด ขึ้นจอดแพ กักทางเรือเกิน ให้ผิด
ธรรมเนียมที่กำหนดไว้ ซึ่งให้เรือไปมาได้ความ ชัดขวางเทือก
ร้อน จะปรับเอาโทษแก่ผู้เจ้าของแพ แลบังคับให้ถอยแพ
ไปจากที่นั้น ตามกำหนดของ นาย คลอง อื่น ลำคลอง เด็ก ๆ
นั้น ก็มีหลายคลอง กว้างตั้งแต่ ๒ วาขึ้นไปจนถึง ๔ วา
๕ วา ห้ามมิให้เรือ กาลัง กว้างปากตั้งแต่ ๖ ศอก ๘ ศอก
๑๐ ศอก เข้าไปจอดประจำท่าในคลองเหล่านั้น เพราะจะ
กักทางเรือไปมา ถ้าจะเข้าไปจอดด้วยมีกิจ ธุระ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ก็ยอมให้พัก อยู่ในลำคลองได้ เพียงคราวนำ ขึ้นคราวหนึ่งสอง
คราว ถ้าผู้ใดมิได้รักษา ธรรมเนียม ทำให้ชาวเรือ ผู้อื่น
ได้ความ ชัดขวางเทือก ร้อน เพราะเรือของตัว กาลัง กว้าง บุก
ทางเรือคนอื่นเกินไม่ได้ อื่น คลอง เด็ก ๆ เหมือนเช่นคลอง
ตลาดคลอง หลอก แล คลอง อื่น ๆ ที่ผ่านทะลุเข้าไปในกำแพงพระ
นคร แล โกล่เตี้ย กำแพง ก็มีอยู่หลายแห่ง ห้ามมิให้ผู้หนึ่ง
ผู้ใดที่ตั้งบ้าน เรือน อยู่ทั้ง สองฝั่งนั้น ทำเวร แล ถ้าย อจาระ ลงไป
ในลำคลองนี้เททั้ง สิ่งของ อัน โส โครก คือ เนื้อสัตว์ใหญ่
ต่าง ๆ แล แมว สุนัข สุกกร ตาย เช่น อัน ขาดที่เดียว เพราะ

ภาพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

คลของเหล่านี้ อยู่ใน ที่ ชุม หมู่ ชำราช การ แล ราษฎร ถ้า ผู้ใด ซึ่ง
ตั้ง บ้าน เว้น อยู่ ริม คลอง เหล่า นั้น จะ ทำ เวจ ถ่าย อุจจาระ ที่ ริม คลอง
ก็ ให้ ก่อ ทั่วย อีฐ ถ้า ทำ ทั่วย ไม่ เช่น ทั่วย ลง ไป ใน แผ่น กิน ให้ มี
ปะตู เบ็ด ได้ บัด ได้ ไป ช่าง ริม คลอง สำหรับ รับ กั้น ของ โส โครก
ให้ มี ค ชิก แล ผู้ ที่ เป็น เจ้า ของ เวจ นั้น ต้อง เสีย เงิน ค่าจ้าง ให้
แก่นาย คลอง ตาม สมควร นาย คลอง จะ ได้ จัก เวจ จ้าง คน ไว้ สำหรับ
มา รับ เอา ของ โส โครก ไป ทิ้ง ที่ แม่ น้ำ ใหญ่ ๓ วัน ๗ ๕ วัน
ครั้ง หนึ่ง ถ้า เจ้า ของ จะ โทษ ไป เอง ก็ได้ แต่ ให้ ทำ ตาม เวลา
ที่ กำหนด ไว้ แล ที่ บ้าน ของ ผู้ใด ริม คลอง ผู้ นั้น ต้อง รักษา
ให้ เรียบ ร้อย หมด จาก ทุก ๆ แห่ง เพราะ เหตุ ที่ คน จะ ใช้ น้ำ
ใน ลำ คลอง นั้น มาก ทั่วย กัน ถ้า แล ผู้ หนึ่ง ผู้ใด มี ได้ กระทำ ตาม
ข้อ บังคับ ชัด แจง ไว้ แล ชัก ขึ้น แต่ ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด ก็ ให้ นาย
คลอง จัก แจง ทำ เสีย ให้ เสร็จ แล้ว ก็ กเอา ค่า อีฐ ค่า ปูน ค่า
จ้าง แก่ เจ้า ของ ที่ นั้น ๆ ตาม สมควร ถ้า ผู้ หนึ่ง ผู้ใด มี ได้ กระทำ
ตาม บังคับ ไว้ นาย คลอง แล ผู้ ทรวง ตรา รักษา คลอง พย ะ
ถ้า มี ผู้ มา ร้อง ต่อ นาย คลอง จะ เอา ตัว ผู้ กระทำ ความ ผิด
ขรรณ เนียม เป็น โทษ

มาตรา ๕ ว่า เรือ ลุก ค้ำ ซึ่ง บัน ทุก ลิง ของ สีน ค้ำ ต่าง ๆ
ไป จอก ปรระ จำ ทำ อยู่ ใน ลำ คลอง ใหม่ เก่า ใหญ่ น้อย แห่ง ใด แห่ง
หนึ่ง ก็ ขอม ให้ จอก ริม คลอง แล ชัน เกียว ผัง หนึ่ง ผัง ใด ตาม
ที่ ควร จะ จอก ได้ ก็ ไม่ ห้าม แล ห้าม มี หัก จอก เรือ ขวาง ลำ ยัก หลัก

ลัดมเรือสูง ๆ แลเรือกำลังใหญ่ไป จอกซ้อ ชาย ใน ลำ คลอง
 เรือให้ค้ำคลอง กักทางเรือ ไปมา เช่นว่ามาในข้อ ๕ นั้นแล้ว
 เพราะ มีใช้ลำคลอง ของ ตัว ชุก ไว้ ใช้แต่เฉพาะ ตัวเอง เป็น
 คลอง สำหรับ แผ่นดิน ราษฎร ย่อมเอา ครอย ใช้เรือ ไป มา ด้วย กัน
 ทัว พระราช อาณา เขตร์ เพราะ ฉนั้น จึง ให้ มี ขรรมนิยม บังคับ ไว้
 มี หัก เลียบ ประ โยชน์ ทั้ง เรือ จอก ประ จำ ทำ ค้ำ ชาย แล เรือ ไป มา
 ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ถ้า แล ผู้ใด มี พัง ชน กระ ทำ ให้ ผิด จาก
 ขรรมนิยม ที่ ตั้ง บังคับ ไว้ นาย คลอง แล พวก ตรวจ ทรา วิจัยา
 คลอง พบ ประ แล มี ผู้มา ร้อง คอ นาย คลอง จะ เอา ตัว ผู้ กระ ทำ
 ผิด ขรรมนิยม เป็น โทษ

มาตรา ๖ ว่าเรือลูกค้าใหญ่ น้อย ทั้ง ยวง แกว พาย ถ่อ
 ฤา ชน บล ครึง คลอง ลาก ฤา แล่น โย ไป มา ใน ลำ คลอง หมด
 เก่า ใหญ่ น้อย แห่ง หนึ่ง แห่ง ใด ก็ หัก พัง เข้า ใจ ขรรมนิยม ที่
 หัก กอ ยา หัก โคน กัน ให้ ชัก เจน ด้วย คน ถ่อ ท้าย เรือ พาย
 เรือ แกว เรือ ถ่อ เรือ ลาก เรือ แล่น โย ก็ ย่อม หัน หน้า ไป
 ข้าง หัว เรือ ของ ตัว ทุกคน ถ้า เรือ ไป มา สวน กัน บังคับ หัก หัก
 กัน นั้น คือ ให้ วาก ฤา ขาย ฤา หัก หัว เรือ ไป ข้าง ขวามือ ของ
 คน ถ่อ ท้าย ใน เรือ ของ ตัวเอง ทั้ง สอง ฝ่าย เพราะ เหตุ จะ ให้ หัก
 กัน ไป ข้าง ขวามือ ของ ตัวเอง ทั้ง สอง ฝ่าย ถ้า เป็น เวลา มี กำ
 ก็ ให้ ร้อง บอก กัน แต่ เพียง ว่า ขวามือ ทั้ง สอง ฝ่าย ทั้ง เรือ ไป

กองบรรณารักษ์และภาษาเขียน

มา ถ้าเรือเกินแนวพายถ่อลากแล่นตาม กั้น ไป ลำ คลอง แห่ง
 หนึ่ง แห่ง ไค ถ้าเรือ ลำ ข้าง หลัง เรือ ไป โคนเรือ ข้าง หน้า แดก หัก
 ล่ม ไป ก็ ก็ ๆ ไป โคนเรือ ที่ จอก อยู่ตาม ปรกติ แดก ล่ม ไป ก็ ก็
 ให้ ไซ้ของ แก้ เรือ ที่ ล่ม พง เต็ม ถ้าจะ หลีก ขึ้น ไป ข้าง หน้า เรือ
 ลำ ที่ เหนือ ก่อน ก็ ให้ หลีก ไป ข้าง ซ้าย มอ เรือ ข้าง หน้า หนึ่ง เรือ
 ลำ ไป มา สวน ทาง กั้น แห่ง หนึ่ง แห่ง ไค ก็ ให้ เรือ เขา หลีก เรือ
 หนัก เรือ เล็ก หลีก เรือ ไคใหญ่ แต่ ถ้า เรือ หนัก นั้น เล็ก กว่า เรือ
 เขา ทั้ง แต่ ทำ เต่า ขึ้น ไป ก็ ให้ ต่าง คน ต่าง หลีก กั้น เพราะ เรือ
 หนัก นั้น เล็ก ก็ ยัง คั้น เรือ ไค เร็ว กว่า เรือ เขา ที่ ลำ ไคใหญ่ ๆ
 เหมือน เช่น เรียก ว่า เรือ เหนือ เรือ หนัก ทุก อีจู่ หนัก ทุก เกลือ หนัก
 ทุก เข้า หนัก ทุก ปลา อย่าง นี้ ยาว ทั้ง แต่ ๖ วา ๗ วา ขึ้น ไป
 เรียกว่า เรือ ไคใหญ่ ใน ลำ คลอง แล ห้าม มี ห้ เรือ ไป มา สวน ทาง
 กั้น หลีก กั้น ๓ ลำ ๔ ลำ ใน ที่ แห่ง เกี้ยว กั้น ถ้า คลอง เล็ก
 คัก เรือ จะ เลี้ยว แล หลม เลี้ยว คู่ ง ลัย ลำ ไม่ แล เหน กั้น ทั้ง สอง
 ฝ่าย นั้น ก็ ให้ รือ เรือ เลี้ยว แต่ ซ้ำ ๆ หนึ่ง เรือ ลำ หนึ่ง จะ ออก
 จาก ท่า ไป ๆ ออก จาก ปาก คลอง ก็ ก็ เรือ ลำ หนึ่ง จะ เข้า
 ออก ก็ ก็ ๆ แกว พาย ถ่อ สวน มา ตาม ทาง กั้น หลีก กั้น มี ทัน
 โคน กั้น เข้า ล่ม ไป ด้วย มี ไค้ แกล้ง ให้ เจ้า ของ เรือ ซึ่ง มี ไค้ ล่ม
 อยู่ ช่วย ก้ เรือ เกี้ยว ของ ถ้า มี ไค้ อยู่ ช่วย ก็ ให้ ไซ้ของ ที่ ล่ม
 เสีย ไป หนึ่ง กง หนึ่ง เพราะ หา ความ เมตตา ภรรณามี ไค้ ถ้า แล
 ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค ไม่ เข้า ไ้ ใน ขรรณ เนิยม ข้อ ๖ นี้ ให้ ญ่ ใจ ก็

ให้ ไปตาม นาย คลอง ๆ จะ ใ้ ฐี่ แง่ สั้ง สอนให้ ฐี่ ธรรม
 เนียม ถ้า แล เรือ ไปมา ใน ลำ คลอง แห่ง หนึ่ง แห่ง ใด ส่วน
 โคน กัน แดก หัก เลี้ย หาย ล่ม งาม นาย คลอง จะ ปรึบ ให้ คน
 ที่ กระทำ ฝึค ธรรม เนียม ใ้ ของ ที่ เลี้ย หาย ไป ฝ่าย เกี้ยว ถ้า
 แล ชาว เรือ ไปมา โคน กัน แดก หัก เลี้ย หาย ล่ม งาม ฝ่าย ผู้ กระทำ
 ฝึค ธรรม เนียม มี อำนาจ มี พวก พ้อง มาก ช่วย กัน เอา ความ เท้า
 เปน ความ จริง อ่าง อิง เอา พยาน จะ ให้ ชะนะ แก่ ความ สัจย์ ความ
 จริง ความ บัค ธรรม ของ เขา นาย คลอง ชำระ พิจารณา เปน สัจย์
 นาย คลอง จะ เอา สิ่ง ของ ที่ ผู้ เลี้ย หาย นั้น ตั้ง ปรึบ เหม ทวี คุณ
 ทั้ว ผู้ นั้น ถึง อำนาจ ช่ม ชี้ ท่าน ให้ ท่าน ได้ ความ เกื้อ ครั้น แล้ว
 จะ เอา สิน เภิม มาก น้อย เท่า ใด จะ คั้น ให้ แก่ เจ้า ของ ที่ เลี้ย หาย
 หนึ่ง ส่วน เหลือ สอง ส่วน ให้ ยก ไว้ เปน ของ แล่น กิน

มาตรา ๗ ว่า ลำ คลอง เก่า ใหม่ ใหญ่ น้อย ทั้ง ปร้อง ซึ่ง
 ท่าง ถ้า แพง พระ นคร ออก ไป นั้น ควร จะ ต้อง มี ถนน ริม คลอง
 ฝั่ง หนึ่ง ฝั่ง ใด กว้าง ๔ ศอก ๆ ๖ ศอก พอ ให้ คน เกิน ไป มา
 คำ ชาย แล กิจการ ชื่น ๆ โยย สรวก ถ้า แล มี คลอง แยก ๆ
 ลำ กระ โดง ที่ จะ ไ้ หน้า เข้า ส่วน เข้า หน้า ขวาง ทั้ ถนน ริม คลอง
 ฟาก หนึ่ง ฟาก ใด ก็ ให้ นาย คลอง บังคับ ผู้ ที่ มี ปรโยชน์ จะ ใ้
 คลอง แยก แล ลำ กระ โดง นั้น ให้ ทำ ตะพาน คำม คลอง แยก แล
 ลำ กระ โดง ึ่ง ทุก แห่ง ทั้ว จะ ให้ คน เกิน ไป มา ตาม ถนน ริม
 คลอง โยย สรวก มี ให้ ชัก ขวาง การ ที่ จะ ทำ ตะพาน คำม คลอง

ภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แยกลำกระโถงนั้น ให้ทำตั้งแต่กว้างคอกหนึ่งขึ้นไป จะ
 ทำด้วยไม้ขน ๕ ก่า ๖ ก่าสองชั้นเรียงกัน ฝาไม้อื่น ๆ
 และจะทำสูงต่ำเท่าใด ก็ให้ทำตามบังคับของนายกลองโเบ
 สมควร ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งได้เคยประโขนั้นกลองแยก แล
 ลำกระโถงเหล่านี้ ชักขึ้นทำตามธรรมเนียม ก็ให้นาย
 กลอง จักการทำ ตะพาน ค้ำม เลียบ เอง ให้เสร็จ จะเป็นเงินค่า
 จ้างค่าไม้มากน้อยเท่าใด ก็ให้คิดเอาแก่ผู้ที่ ชักขึ้นมีกระทำ
 ตาม บังคับ ของ นายกลอง หนึ่งท่าน ผู้ใด จะมีน้ำใจจะ สร้าง ตะ
 พาน ค้ำมกลองเก่า ใหม่ ใหญ่ น้อย แหง่หนึ่ง แหง่ใด เพื่อ จะ ให้
 ราษฎร อาศรัย เคารพ ไปมา ได้สะดวก นั้น เป็น การที่ดี ที่ เจริญ
 แก่ บ้านเมือง ไม่เป็น ที่ ห้าม แต่ให้บอกแก่นายกลอง ไปพิจารณา
 คุง ที่ จะ ทำ ตะพาน ค้ำม กลอง นั้น แล ให้มี แขนย ตะพาน แก่ผู้ที่
 จะ ทำ ให้ถูกต้อง ด้วย อย่าง ธรรมเนียม เพื่อ พระบาท สมเด็จ
 พระเจ้าแผ่นดิน จะ เสด็จ พระราช คำนิน มาทาง นั้น ๆ จะ ได้ ไม่
 ต้อง เป็น ที่ เสียบ หาย อัน คราย แก่ ตะพาน ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด ชัก กระ
 ทำ ให้ผิด ธรรมเนียม ผู้ตรวจกลอง พบ ประจักษ์ ได้ ฎามีผู้
 หนึ่งผู้ใด พ้อง ต่อ นายกลอง ๆ จะเอาตัวมาพิจารณาเป็น สัตย์
 จะเอาผู้นั้น เป็น โทษ

มาตรา ๘ ห้ามมิให้ ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งเป็นเจ้าของ ที่ บ้าน ที่
 สวน ที่ นา ตก รีม กลองเก่า ใหม่ ใหญ่ น้อย ทั้ง ปวง ประตู หน้า
 ทัพ แคม ทัพ ไม้ อื่น ๆ ฎา ชัก สระวะ ประตู ฝัก หน้า ต่าง ๆ

ญา ปล่อยให้ ต้น ลำพู ต้น อ้อ ต้น พง งอก ขึ้น ขึ้น ลง ไปใน ลำคลอง
 เช่น อื่น จากที่ เกียว เพราะ ของ เหล่า นั้น จะ ชัก ให้ คลอง นั้น แคม
 เข้า ทุก ปี ผู้ ทรวง คลอง ต้อง บังคับ ให้ เจ้า ของ ที่ บ้าน ที่ สวน ที่
 นา แผล้ว ถาง หรือ ขึ้น เสียบ จาก ใน ลำคลอง ให้ เรียบ ร้อย ถ้า ผู้
 หนึ่ง ผู้ใด มี ทำ ตาม บังคับ ของ นาย คลอง ๆ จะ เอา คน โทษ ซึ่ง จะ
 ไปได้ มา แต้ ข้อ ๖ นั้น มา แผล้ว ถาง ขุด หรือ เสียบ ให้ เรียบ ร้อย แล้ว
 จะ คิด เอา เงิน ค่าจ้าง แก่ เจ้า ของ ที่ บ้าน ที่ สวน ที่ นา ตาม สมควร
 ยก ไว้ เป็น เงิน แผล้ว ถาง อื่น คลอง ใหม่ ที่ ทลุ คลอก ออก ไป หัว
 เมือง นั้น ๆ เหมือน เช่น คลอง เกกีย บุษาคลอง มหา สวัสดิ์ คลอง
 ภาษี เจริญ คลอง ทำ เนิน สรวก คลอง พวง ประ ชา ชื่น คลอง แสน
 แสย คลอง บอน คลอง สุนัข หอน เหล่า นี้ ต้อง ให้ มี ถนน ริม
 คลอง ฝั่ง หนึ่ง กว้าง ๘ ศอก ให้ คลอก ลำ คลอง เพราะ จะ ให้
 เป็น ที่ อาศัย ของ ชาว เวช โทษ น้อย ทั้ง ปวง ลาก เรือ ไป มา
 โดย สดวก ภัย ทาง โกล ควร จะ ปลุก ต้น ไม้ ใหญ่ ๆ ริม ถนน
 ทาง คลอง ขึ้น ไป ๘ ศอก ให้ คลอก ถ้า ผู้ใด มี ทำ ตาม
 ธรรมเนียม ข้อ บังคับ จะ เอา ตัว เป็น โทษ

มาตรา ๘ ว่า คลอง ใหม่ เก่า ใหญ่ น้อย ทั้ง ปวง ซึ่ง ห่าง
 กรุง เทพ ๑ ออก ไป ที่ ยัง ไม่มี ผู้ หนึ่ง ผู้ใด จะ จับ ของ เป็น เจ้า
 ของ ทำ บ้าน ทำ สวน ทำ นา จะ ได้ รักษา แผล้ว ถาง ที่ ริม คลอง นั้น
 ให้ เรียบ ร้อย ก็ ยังมี อยู่ เป็น อื่น มาก ที่ คลอง เหล่า นี้ ก็ พัง
 ทรุด เร็ว ช่าง ชุก โขม ไป เป็น อื่น มาก นาย คลอง ก็ ต้อง มี

ภาพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

อำนาจ ไป เบิก คน โทษ ที่ กรมหนึ่ง กรมใด ๆ ใน คุณมา ให้ ชุก
 รือ คลอง ให้ เรียบ ร้อย ตาม สมควร เพราะ คน โทษ คน ชุก เหล่า นั้น
 เป็น คน ใจร้าย ใจพาล ทำ การ อายบ ช้ำควร จะ เขามา ตราบ คร่า
 ทำ การ ทำ นุ บำ รุง บ้าน เมือง อนึ่ง นาย คลอง ต้อง มี อำนาจ ชำระ
 ทั ก สิ้น ถ้อย ความ ของ ราษฎร ซึ่ง วิวาท ทั่ว เว็ โธ น กั น แล
 เหตุ เกิด ขึ้น ใน ลำ คลอง ต่าง ๆ โทษ บุคิ ชรร ม ตาม ผิด แล ชอบ
 เสีย ก่อน ถ้า ชำระ ไม่ ตก ลง ชัก ขวาง อยู่ ทั่ว ปร กะ การ หนึ่ง ปร
 การ ไท นาย คลอง จึง จะ ส่ง ไป ตาม กระ ทรวง

มาตรา ๓๐ ว่า คลองใหม่ คือ คลอง เจกัยบุชา คลอง มหา
 สวัสดิ์ คลอง ภาษี เจริญ คลอง กำเนิน สกวก เป็น คลอง สำคัญ สำหรับ
 ลุก ค้า ชาว เรือ ยัน ทั ก สิ้น ค้า ต่าง ๆ ไป มา ค้า ขาย โดย เร็ว โดย
 สกวก ห้าม มิ ให้ ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ล่อง แพร ไม้ ชุง ไม้ เส่า ไม้ ใผ่ ไม้
 รอก แพร อื่น ๆ แล เรือ พ่วง ไม้ ไป มา ทาง คลอง ที่ กำหนด ห้าม นั้น
 เพราะ จะ ถัก ทาง เรือ ไป มา แล ห้าม มิ ให้ ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ปล่ อย ทั
 ช้าง ให้ ไค กระ บือ ลง ลุย บ่า ใน ลำ คลอง แห่ง หนึ่ง แห่ง ไค นอก
 จาก นาย คลอง บอม ให้ ลง เป็น อื่น ซาก ที่ เกี้ยว แล ห้าม มิ ให้ ผู้
 หนึ่ง ผู้ ไค พา ส้ม ัก พัก พวก ถือ เครื่อง สาคราว ข ไป มั่ว สุม ชุม
 นุ่ม ที่ ใน ลำ คลอง แล ริม ติง คลอง แห่ง หนึ่ง แห่ง ไค ให้ เกิน
 กำหนด ใน ๒๐ คน ขึ้น ไป แล ห้าม มิ ให้ พวก หนึ่ง พวก ไค ถือ
 เครื่อง สาคราว ข เกิน ไป มา ที่ ริม ติง คลอง แล ไป เรือ ใน ลำ
 คลอง แห่ง หนึ่ง แห่ง ไค ที่ เป็น พวก เกี้ยว กั น มาก กว่า ๒๐ คน

ขึ้นไปเป็นอันขาดที่เกี่ยว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมีฟังขึ้นทำให้ผิด
 ขรรณเนียมที่ประภาคไว้ จะเอาตัวเป็นโทษประการหนึ่ง นาย
 คลของ แล ผู้ตรวจ ทรรพ วิชา คลของ ทั้ง มีตรา แล เครื่อง แต่ง
 ตัว แล เครื่อง สตรา วุข แล เรือ ขง สำหรับ ตัว ให้ เป็น ที่ สังเกต
 ของ อาณา ประชา ราษฎร จะ ได้ รู้ว่า เป็น ผู้ตรวจ ทรรพ วิชา คลของ
 แล นาย คลของ ต้อง วิชา คลของ โขย ยุติ ขรรณ ถ้า แล นาย คลของ ผู้
 ตรวจ ทรรพ วิชา คลของ กระ ทำ ความ ช่ม ชี้ ช่ม เห่ง ประ ชา ราษฎร
 นอก ขรรณเนียม ๑๐ ข้อ นี้ ไป ให้ ราษฎร ได้ ความ ชัด ชวาง
 เกือก ร้อน แด่ ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด จะ เอา ตัว นาย คลของ เป็น โขย
 ขรรณเนียม ๑๐ มาตรา นี้ ก็ ยัง ไม่ ถ้วน ถัด ที่ เกี่ยว ถ้า ตั้ง
 ขรรณเนียม นี้ ลง แล ๖ เกือน ฤๅ บ้าง หนึ่ง ๒ บ้าง เหนว
 ข้อ ความ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด ที่ ควร จะ ยก เลี้ย ฤๅ เฝิม ลง จะ ต้อง ยอม
 ให้ ยก ให้ เฝิม ตาม สมควร แล ยัง มีความ ใจ ข้อ ออก จาก ขรรณ
 นเนียม นี้ อีก ๑๐ ข้อ เป็น กร หมาย สำหรับ ให้ นาย คลของ จ่า
 ระ ตัก สิ้น ความ ของ ราษฎร ซึ่ง จิวาท กัน ใน ลำ คลของ แล ริม คล
 คลของ ขึ้น ไป เส้น ๑ เส้น ๒ เส้น ๓ ตาม สมควร ตั้ง เก
 วัน ออก หมาย ประ ภาค ทำ ขรรณเนียม คลของ นี้ ไป ๕ ของ เฝิม ถ้า
 แล ผู้ใด ไม่ ระ วัง ทำให้ ผิด ขรรณเนียม คลของ ใน ๑๐ มาตรา
 นี้ แด่ ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด นาย คลของ แล ผู้ตรวจ ทรรพ วิชา คลของ พย
 ประ จับ ใจ จะ ประ ยับ เขา ตาม พัก ที่ ตัก สิ้น ไว้ ๑๐ ข้อ กง นี้ จะ
 ประ ภาค มา ณ วัน พุ ทศ ภัย เกือน ๑๐ ขึ้น ๑๔ คำ

กองบรรณสารและภาษาท้องถิ่น

ยี่มเมียบ โทศก

ศักราช

๑๒๓๒

เป็นวันที่

๒๕๗

ในรัชกาล ประจวบนี้

 ประ กาศ

ว่าด้วย สาร กรม ขรรณ ให้ ประทับตรา อำเภอบ

๑ เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ สมั.ทพงษ พิสุทิมหาบุรุษย์ รัตน
 โนม ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดิน รับพระบรมราชโองการ
 ไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศแก่
 พระบรมวงษานวงษ์ เจ้าต่างกรมแลยังมีใต้ตั้งกรม ฝ่าย
 นำฝ่ายใน ข้าทูลลอองธุลีพระบาท ในพระบรมมหาราชวัง
 แลพระราชวังบวร ผู้รักษาเมือง กรมการ แลราษฎรหัวเมือง
 เอก โท ทรี จัตวา ฝ่ายใต้ ฝ่ายเหนือทั้งปวงทั่วกัน ด้วย
 ข้าทูลลอองธุลีพระบาท แลราษฎรผู้มีคดีทำเรื่องราวฎีกา
 แลทำขี้อ้องร้องทุกข์ด้วยนายเงินกับทนาย วิวาท คอสูสาร
 กรม ขรรณ อยู่ในโรงศาล ชุกชุม หลายเรื่อง หลายราย บางที่
 ทนาย คอสู ทำหนังสือ ประทวนต่างสาร กรม ขรรณ เอาเอง ว่าได้
 ล่งเงินให้แก่นายเงิน แลชักซ้อมจ้างบนพยานให้รับสมอ้าง
 บางที่ ทนาย รู้ว่า ผู้เขียนสาร กรม ขรรณ หลบหนีตาย เจ้าทนาย จะ
 อ้างพยานไม่ได้ก็ คอสูว่าไม่ได้เป็นทนาย บางที่ไม่ได้เป็นทนาย
 ทำสาร กรม ขรรณ สมยอมว่าเป็นทนาย ทำหางว่าวยื่นกรม
 พระสุริศวกให้สักไว้เป็นทนาย ครั้นสักแล้ว ก็ยื่นสาร กรม ขรรณ

ปล่อยตัวไป บ้างที่ ทาย คำที่ น้อย นายเงิน กษัตริย์ ให้ทำ สาระ กรม
 ขรรณ ให้เงิน มาก ขึ้นไป ทาย กลัว ก็ ต้อง จำ ให้ ทำ ให้ ก็มี บ้าง
 แล นายเงิน กับ ทาย ก็ ขยาย ยัก ย้าย น้อย กับ หลาย อย่าง ต่าง ๆ มี
 อยู่ โดย มาก ยาก ที่ จะ พิจารณา ได้ ความ จริง เพราะ ช่วย ได้ ชาย
 ตัว หามิ ที่ คำ นัย ให้ รู้ เห็น เช่น พยาน ไม่ แล พระ ราช กำหนด
 กฎหมาย แต่ ก่อน ก็มี อยู่ ว่า ถ้า ผู้ใด เห็น ใจ ขาด แคลน ไม่ ขึ้น เคย
 กับ ก็ ให้ ผู้ ช่วย ได้ พา ผู้ ชาย นาย ประ กับ เวื่อน เขี้ยว ไป ยัง
 ลูก ชน ณ ศาล หลวง ให้ ชัก ใช้ ได้ เลียง ผู้ ชาย นาย ประ กับ เวื่อน
 เขี้ยว ถ้า ไม่ได้ เช่น ลูก เมีย คา โทษ ของ ผู้ใด ก็ ให้ ช่วย ได้ กับ
 ไว้ ประ การ หนึ่ง ถ้า เจ้า เขี้ยว นายเงิน ผู้ จะ ช่วย ได้ กับ ผู้ ชาย
 นาย ประ กับ เวื่อน เขี้ยว ทั้ง บ้าน เวื่อน อยู่ กล พระ นคร แล บ้าน
 ไกล เจ้า เมือง กรม การ ยาก ที่ จะ ไป มา จะ ช่วย ได้ กับ ไว้ ก็ ให้
 ผู้ ช่วย ได้ พา ผู้ ชาย นาย กับ เวื่อน เขี้ยว ไป ให้ กำ นัน พัน ทนาย บ้าน
 อำเภอ รู้ เห็น เป็น คำ นัย แล จึง ให้ ช่วย ได้ กับ ไว้ สืบ ไปด้วย หน้า
 ดึง ลูก หนึ่ง จะ ต่อ สู้ เจ้า หนึ่ง ตระ ลา การ พิจารณา ว่า กล่าว ก็ จะ ได้
 ความ จริง โดย สรวก พระ ราช กำหนด กฎหมาย มี อยู่ แต่ ก่อน
 ทั้ง นี้ แล นายเงิน กับ ทาย ละ เลบ เลียบ ไม่ ทำ ตาม พระ ราช
 กำหนด จึง เกิด ความ วิวาท ทาย กับ นายเงิน จึง ก็ ต่อ สู้ เช่น ความ
 กับ เพราะ จะ ช่วย ได้ ไม่ จำ ไร กำ ไร เล อำเภอ ประ การ หนึ่ง
 หนึ่ง สือ สาระ กรม ขรรณ ทาย หนึ่ง สือ สาระ กรม ขรรณ ลูก หนึ่ง

เรื่องพระบรมราชโองการ

หนังสือ จำนำ แล หนังสือ สัญญา ทั้ง ปวง แต่ ก่อน เขียน ด้วย กิ่ง สอ
 ลง สมุท กระ คาค ลข แปลง ง่าย ถ้า เขียน ด้วย เส้น หมึก หน้า ต่ำ กั
 จะ ลข แปลง ยาก นาย เงิน กับ ทาย แล เจ้า หนี้ แล ลูก หนี้ วิวาท
 คอ สู้ สार กรม ขรรณ แล หนังสือ สัญญา ต่าง ๆ ก็ จะ เขา ยาง
 น้อย ลง คัง แต่ หนี สบ ไป เมื่อ หน้า

ข้อ ๑ ว่า ถ้า นาย เงิน จะ ช่วย หนี้ ทาย ห้าม มี หนี้ เขียน
 สार กรม ขรรณ หนังสือ ประ ทวน ต่าง สार กรม ขรรณ หนังสือ รับ
 เรือ นาย ประ กัน ด้วย กิ่ง สอ เหมือน อย่าง แต่ ก่อน ให้ เขียน ด้วย
 เส้น หมึก หน้า ต่ำ ลง กระ คาค แต่ ศัก ราช ยี่ เดือน เรือ นาย เงิน ข่า
 ให้ เขียน เป็น ตัว เลข ให้ เขียน เป็น ตัว อักษร แล้ว ให้ นาย
 เงิน พา ผู้ ชาย นาย ประ กัน ผู้ รับ เรือ รับ ตัว นาย ประ กัน กับ ตัว
 ทาย ไป พร้อ ม กัน ที่ บ้าน อำเภ อ กำ นัน ถ้า นาย เงิน มี ยี่ นท
 ศัก รา ให้ หา อำเภ อ ไป ที่ บ้าน กั ได้ ๆ นาย เงิน จะ ให้ ผู้ โค รุม
 สार กรม ขรรณ พา ผู้ ชาย นาย ประ กัน ผู้ รับ เรือ รับ ตัว นาย
 ประ กัน ตัว ทาย ไป ที่ บ้าน อำเภ อ กำ นัน ให้ อำเภ อ กำ นัน ชัก ถาม
 ถ้า รับ ถูก คอ ง กัน แล้ว ให้ เขียน ลง ชื่อ อำเภ อ กำ นัน ว่า ให้ ถาม
 ถูก คอ ง ตาม สार กรม ขรรณ หนังสือ ประ กัน หนังสือ ประ
 ทวน หนังสือ รับ เรือ หนังสือ รับ ตัว นาย ประ กัน แล้ว
 ให้ ผู้ ชาย นาย ประ กัน ผู้ รับ เรือ รับ ตัว นาย ประ กัน เขียน ลง ชื่อ
 ไว้ ท้าย หนังสือ เป็น สำ คัญ ถ้า ผู้ ชาย นาย ประ กัน ผู้ รับ ตัว รับ
 เรือ นาย ประ กัน แล ตัว ทาย เขียน หนังสือ ไม่ ได้ ให้ วา น ญา ตี

พี่น้องพวกพี่น้อง ลงชื่อแทน ก่อนนำอำเภอ กำหนดเงินทุกราย
แล้วให้อำเภอ กำหนด ประทับตราประจำศก ประจำชื่อ แล เรือน
เงิน เป็นสำคัญ แล้วให้ คำนึงชื่อ ซึ่งได้ประทับตรา ให้นำ
เงินไป ถึงมาทว่า ผู้เขียน หลบหนีตาย ก็จะได้เอา อำเภอ
กำหนด เป็น พยาน อีก ชื่อนี้ ให้เอา อำเภอ กำหนด เรียกเอาเงิน
ค่าประทับตรา ที่ได้เป็น พยาน แก่ตัวตาย ซึ่ง ละ สลัด ถึงทำ
กว่า ซึ่ง ลงมาก ให้เรียกสลัดหนึ่ง ถ้าเงินมาก หลาย ซึ่ง ก็ให้
เรียกเอาค่าประทับตรา แต่ ซึ่ง ละ สลัด ตามจำนวนเงิน มาก
ถ้าอำเภอ กำหนด ประทับตราไปแล้ว ให้อำเภอ กำหนด ลง ขาญชื่อ
เป็น ขอบ รั้ว เกือบ บั ชัน แรม แล ชื่อ นายเงิน ชื่อ ทาย
เก็บไว้เป็น คู่มือ ต่อไป ถ้าอำเภอ กำหนด ตาย จะ เปลี่ยน
อำเภอ กำหนด ใหม่ จะ ได้ รับ ขอบ ขาญ ชื่อนี้ เป็น พยาน ความ ถ้า
นาย อำเภอ จะ ช่วย ทาย ก็ให้ไปพร้อม กัน ที่ บ้าน อำเภอ
กำหนด ที่อื่น ให้ ชัก ตาม ถ้า รับ ถูก ต้อง กัน แล้ว ก็ให้
อำเภอ กำหนด ที่มี ได้ เป็น เจ้า ทาย นี้ เจตหมาย ประทับตรา ได้
เป็น สำคัญ ถ้า ทาย แล ผู้ขาย จะ ชัน เงิน ค่าตัว ต่อ นายเงิน ก็ให้
หา ผู้เขียน มา สัก หลัง สาร กรม ธรรม ด้วย หมึก หน้า คำ รวม เงิน
สับ คำ ตั้ง ชัน ไป จึงเอา ไป ให้ อำเภอ กำหนด ประทับตรา เป็น
สำคัญ แล สาร กรม ธรรม หนังสือ ประกัน หนังสือ รับ
ตัว หนังสือ รับ เรือน นาย ประกัน ทาย เต็ม ที่ เขียน ด้วย คิน
สอ นายเงิน เก็บ รักษา ไว้ ให้ เปลี่ยน เขียน ด้วย หมึก หน้า คำ

ใหม่ ก็ให้นำเงินเสียเงินค่าประทับตรา แทนตัวทนาย จง
ทุกราย ด้วยทนาย เป็นคนยากจน ถ้านายเงินไม่ออกเงิน
เปลี่ยนสารกรมธรรมไปประทับตราอำเภอเท่านั้น เช่นพยาน
แล้ว ล่วงพ้นกำหนดไป จะมาฟ้องโรงศาลเอาเป็นสำคัญไม่ก็

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ขาย นาย ประกัน ผู้รับ เรือนหนี ตาย
ก็ให้นำเงินกับตัวทนายเอาสารกรมธรรม ไปยังอำเภอเท่านั้น
ทำสารกรมธรรมใหม่ ให้จดหมายลงในสารกรมธรรมใหม่
ว่า ผู้ขาย นาย ประกัน ผู้รับ เรือนหนี ตาย ได้ประกันแล้วรับ
เรือน นาย ประกัน อ้าย อี มี ข้อ เว แต่ ย หนี เกือน นั้น ศักราช
เท่า นั้น ผู้ขาย นาย ประกัน ผู้รับ เรือนหนี ตาย แล้ว ให้ ประ
ทับตราให้ไว้แก่ นายเงิน เป็น สำคัญ

ข้อ ๓ ว่าสาร กรม ธรรม เมิ่ ที่ เขียน ด้วย เส้น คิน สอ
ทนาย เข้า ข้อ หลาย คน สาร กรม ธรรม ลง บั บ เกียว เรือน เงิน
ระ คน กัน หนี บัง ตาย บัง ก็ นำ นาย เงิน กับ ตัว ทนาย ที่ บัง
อยู่ มา ทำ สาร กรม ธรรม ใหม่ แบ่ง ค่า ตัว ฆ่ วน ผู้ ตาย ผู้ ยัง
พร้อม ด้วย อำเภอ เท่านั้น

ข้อ ๔ ว่าถ้าผู้ขาย นาย ประกัน ผู้รับ เรือน อยู่ บ้าน
เมืองไกล ก็ให้นำเงินพาตัวทนายไปทำสาร กรม ธรรม ใหม่
ให้ จด หมาย ไว้ เป็น สำคัญ แต่ ี่ หัก ึ่ง ข้อ ผู้ ขาย นาย ประ กัน ผู้
รับ เรือน ตาม สาร กรม ธรรม เมิ่ ถ้า ผู้ ขาย นาย ประ กัน ผู้ รับ
เรือน กลับ มา ก็ นำ นาย เงิน พา ตัว ไป ให้ อำเภอ เท่านั้น ตาม บั ก

คำถ้ารับถูกต้อง ให้จกหมายเขียนอักษรลงลายมือประทับ
ตราอำเภอกำกับไว้ ในสาร กรมธรรม เป็นสำคัญ ห้าม
อย่าให้อำเภอกำกับ เรียกเอาเงินค่าประทับตราอีกเป็นสอง
ซ้ำ ถ้าตัวทนายหนีหายเงินตกตามยังไม่ได้ตัวก็ แล
ทนายกับนายเงินที่เป็นความค้างอยู่ ณ โรงศาล กรม โศภักดี ให้
นายเงินแลตระลาการพาโจทก์จำเลย เอาสาร กรมธรรม แล
หนังสือ ประกันทนาย หนังสือรับเรือนนายประกัน หนังสือ
ประทวน ไปยังอำเภอกำกับ ให้อำเภอกำกับ จกหมายว่าตัว
ทนายหนี แลยังเป็นความกันอยู่ แลให้เอาตระลาการจกหมาย
นั้น ตีคำต่อ กับสาร กรมธรรม ประทับตราของอำเภอกำ
กำกับประจำต่อไว้เป็นสำคัญ ถ้าได้ตัวทนายที่หนี แลคดีเสร็จ
กันแล้ว ให้พาทนายมาเปลี่ยนสาร กรมธรรม หนังสือ ประ
กัน หนังสือรับเรือนนายประกัน หนังสือ ประทวน ใหม่ ไป ประ
ทับตราอำเภอกำกับตามหมาย ประ กาศ

ข้อ ๕ ว่าถ้าสาร กรมธรรม หนังสือ ประกัน หนังสือ
รับเรือน หนังสือ ประทวนทนายเดิม ที่เขียนด้วยเส้นจีนสนั้น
ให้นายเงินรีบเร่งทำสาร กรมธรรม ใหม่ ไปประทับตราอำเภอ
กำกับ ตั้งแต่วันออกหมาย ประ กาศ ไป ๑๒ เดือนครบปี
ถึงณ วันเดือนสิบเอ็ดขึ้นค่ำหนึ่ง ยี่สามแคว้นศก เป็นสิ้นกำ
หนดให้เสร็จ ตาม กำหนด ึ่งทุกราย ถ้าสาร กรมธรรม หนังสือ
ประกัน หนังสือ รับตัวนายประกัน หนังสือรับเรือนนายประ

กองกรมการปกครอง

กัน หนังสือ ประ ทวน ทาย ที่ อยู่ ที่ คน ที่ ต้อง คัก ค้าง โรงศาล ซึ่ง
 เขียนด้วย กิณ สอ ไว้แต่ ก่อน นั้น มิได้ เปลี่ยน เขียน หมึก หน้า ทำลง
 กระ ภาา ใหม่ ให้ อำเภอ กำนัน จ. หมายถึง ประ ทัย ตรา เป็น สำคัญ
 ถึง นาน ไป นาย เงิน จับ ตัว ทาย ได้ แล ว่า ความ กัย ทาย เสรี กัน
 แลแล้ว จะ มา อายัก แล พ้อง ณ โรงศาล กรม ใด ๆ ก็ อย่า ให้
 เจ้า กระ ทรวง รัย ไว้ จ้ำระ ว่า กล่าว ต่อ ไป เพราะ รัย นาย เงิน มิ
 ทำ ตาม หมายถึง ประ ภาศ

ข้อ ๖ ว่า ถ้า อำเภอ กำนัน ผู้ ซึ่ง ได้ ประ ทัย ตรา สาร
 กรม ขรรณ นั้น ถ้า ใน กรุง เทพ ๑ ผู้ ด้วัน ออก ให้ เจ้า กรม กอง
 กระ เวณ ขวา ถ้า ใน กรุง เทพ ๑ ผู้ ด้วัน ตก ให้ เจ้า กรม กอง กระ
 เวณ ซ้าย มังคัย หัก อำเภอ กำนัน เขียน ลง ข้อ ไว้ ว่า ข้อ นี้
 อยู่ ย้าน นั้น คำ บล นั้น ใช้ ตรา รูป อย่าง นั้น ให้ เขา ตวง ตรา ประ ทัย
 ข้อ อำเภอ กำนัน ให้ เจ้า กรม กอง กระ เวณ ขวา ซ้าย ยี่ ไว้
 เป็น สำคัญ ถ้า หัว เมือง ก็ ให้ อำเภอ กำนัน เขา ตวง ตรา ประ ทัย
 ข้อ ให้ ผู้ รัรักษา เมือง ยี่ ไว้ เป็น สำคัญ

ข้อ ๗ ว่า นาย เงิน แล ผู้ ขาย นาย ประ กัน ตัว ทาย
 เขา สาร กรม ขรรณ แล หนังสือ ประ กัน หนังสือ ประ ทวน หนังสือ
 รัย ตัว นาย ประ กัน หนังสือ รัย เว้น นาย ประ กัน ไป ให้ อำ
 เภอ กำนัน ประ ทัย ตรา แล จะ ทำ สาร กรม ขรรณ ใหม่ ถ้า ผู้ ม
 เถียง กัน ด้วัน เงิน คอก เข็ย ว่า มาก น้อย ยัง ไม่ ยอม ให้ ประ
 ทัย ตรา ก็ ให้ อำเภอ กำนัน พา ตัว ไป ยัง เจ้า กรม กอง กระ เวณ

แล ผู้รักษาเมือง เปรียบเทียบ คักสิน ให้แล้ว โดยเร็ว ถ้าตกลง
แล้ว ให้ อำเภอกำนัน ประทับตราสาร กรม ขรรณ ส่ง ให้ นายเงิน
ไป ห้ามอย่า ให้ เจ้า กรม กอง ตระเวน แล ผู้รักษาเมือง อำ
เภอกำนัน เรียก ค่า เฐา แก่ นายเงิน นาย ประ กัน ผู้รับ ตัว ผู้
รับ เรือน นาย ประ กัน ตัว ทาย ให้ ได้ ความ เกื้อ กว้อ น ชิน ได้ ถ้า
เจ้า กรม กอง ตระเวน แล ผู้รักษาเมือง ว่า กล่าว เปรียบเทียบ
ไม่ ตก ลง ก็ ให้ นายเงิน แล ผู้ขาย นาย ประ กัน ทาย ไป ร้อง
ฟ้อง ว่า กล่าว ณ โรง ศาล ตาม กระ ทรวง

ข้อ ๘ ว่า หนังสือ กรม ขรรณ กู้ หนังสือ ประ กัน หนังสือ
จำนำ หนังสือ สัญญา สวีญญาณ กระ ทวัพย์ แล อวีญญาณ กระ ทวัพย์
ที่ เขียน ด้วย กีน สอ ลง กระ ทาต่าง ๆ ไว้ แต่ ก่อน นั้น ก็ ให้
เร่ง เปลี่ยน เขียน ใหม่ ด้วย หมึก น้ำ ดำ ให้ แล้ว ตาม กำหนด ทาย
ประ ภาค ไม่ ต้อง ประ ทับ ตรา อำเภอกำนัน ก็ ใช้ ได้ ถ้า หนังสือ
ประ กัน ความ หนังสือ ยอม ความ ระวาง ใบบลั คำ ปฤกษา คักสิน
หนังสือ ผัก หนังสือ นก หนังสือ ทาน บล ณ โรง ศาล กรม ไต ๆ จะ
เขียน ด้วย หมึก น้ำ ดำ ๆ กีน สอ ลง กระ ภาคต่าง ๆ อย่าง เมิ
มา แต่ ก่อน ก็ ใช้ ได้ แต่ ระวาง ใบบลั คำ ปฤกษา คักสิน ที่ ช้อ ลง
โทษ ข้อ ปรบัย ใหม่ นั้น ถ้า เปน กระ วาก ให้ เขียน ด้วย หมึก น้ำ ดำ ถ้า
เปน สมุท ก็ ให้ เขียน ด้วย รง ด้วย คู่ น ถึง จะมี ผู้ คัก แปลง ได้ ก็
โดย ยาก โจทย์ จำเลย จะ ได้ เบน ที่ ไว้ วง ใจ ไม่ วิวาท คร กัน

ข้อ ๙ ห้ามอย่า ให้ อำเภอกำนัน เข้า พนักงาน ประ ทับ

กองขรรณเทศราชและบัญชาการเมือง

ตราหน่วงเหนี่ยวไว้ให้เห็นชัดเห็นแก่สินจ้างสินบน แลเรียก
 เอาเงินค่าตราเกินพิภักดิ์ขึ้นไป ทำให้ขายเงินกับทนายได้ความ
 เกือกร้อนแต่สิ่งใด สิ่งหนึ่งได้ไปอันขาดที่เคี้ยว ถ้ากำ
 นั้นแล อำเภอก็คืออุบะยักย้ายต่าง ๆ เขาสินจ้าง สินบนแก่
 แก่นายเงินแลตัวทนาย ประการใด แลหน่วงเหนี่ยวไว้ให้เห็น
 ชัด เรียกเอาเงินค่าตราเกินพิภักดิ์ มีผู้มาร้องฟ้องพิจารณาเป็น
 สัจ จะปรับใหม่มีโทษแก่อำเภอกำนั้น ตามโทษานุโทษ
 ประการมาฉวันพฤกษ์ก็ เตือนสืบ แรมสืบสามคำ รุด
 ศักราช ๑๒๓๒ บีมเมียบโทศก ๖

ประกาศ

สร้าง ตึก ถนนบำรุง เมือง

๑ มีพระบรมราชโองการ มารพระ บัณฑูร สุวสังฆนาท
 ทำหรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้พระยาชินทราธิบดีศรีทราธ รองเมือง
 ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองชลีพระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวง ผู้เป็นเจ้าของที่เจ้าของตึก
 เจ้าของที่หลังตึกซึ่งอยู่ในถนนบำรุงเมือง ให้ทราบทั่วกัน ว่า
 พระบาทสมเด็จพระมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแต่ได้
 เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ บรมราชาภิเศกแล้ว ก็ตั้งพระ
 ราชศฤงคารจะใคร่ทำนุบำรุงการแผ่นดิน แลตกแต่งพระนคร
 ให้งามดี ซินกว่าแต่ก่อน จะได้สมควรแก่ความเป็นกรุงเทพ

มหาดนคร บรม ราชธานี จึงทรงพระ ราช คำริที่ว่า ถนนบำรุงเมือง
 เมืองนี้ เป็นถนนใหญ่ อยู่กลางนคร เป็นทางที่ เสก็จ ทรง พระ ราช
 คำเนินขี้ หนึ่งหลาย ๆ ครั้ง ในพระ ยาท สมเด็จ พระ เจมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ให้จักไว้แต่ก่อน ก็ยัง คับแคบอยู่ แล โอนค้อม
 ไปหาทรงไม้ แลไม้ใหญ่กว้างเสมอ กัน ครั้งนี้ จะ ให้ชะ ยาย
 ถนนให้กว้างไป อีก ๘ ศอก ๘ ศอก แล จะ แก้วข้าง ปลาย
 ถนน ให้ตรง ให้แนว กัน ทั่วจะ ได้ เป็น ทาง รถ ทางม้า แล
 ราษฎร เดิน ไปมา ได้ โดยสะดวก หนึ่ง ตึก แล โรง บ้าน เป็น ที่ จำ
 ทนาย ขาย กำนัน แล ผู้ที่ เป็น เจ้า ของ ต่าง ๆ สร้าง ทำ ขึ้น แต่
 ก่อนมา ก็สั้น ๆ ยาว ๆ เล็ก ๆ ใหญ่ ๆ บัดนี้ ก็ จำ
 รุก ทรุด โทรม ไป เป็น อัน มาก ไม่เป็น ที่ สมก จก กง กาม ทั่ว กัน
 ไป ครั้งนี้ จะ ให้ สร้าง ทำ ขึ้น ใหม่ ให้งาม แก่ บ้าน เมือง แล จะ ไม่
 เป็น ที่ ร้อน ใจ แก่ ท่าน ทั้ง หลาย ทั้ง ยวง จะ พระ ราช ทาน ทุน เงิน
 พระคลัง ข้างที่ ออก ให้ เป็น ค่าจ้าง ทำ เช่น การ หลวง แต่ ถ้า
 เจ้าของ ที่มี ทรัพย์ มี กาลัง จะ ทำ สร้าง เป็น ตึก ได้เอง ก็ ตาม ที่
 แคบ ที่ กว้าง นั้น ตาม แต่ เจ้า ของ กำหนด แต่ หลวง ค่า ให้ สูง เท่า
 กัน แล กำนัน นำ ได้ เหมือน กัน ให้ ทำ ตาม แบบ อย่าง ของ หลวง
 ที่ พระ ยาราช สงคราม ทำ ขึ้น ไว้ ถ้า ไม่มี ทรัพย์ ไม่มี กาลัง จะ ทำ
 ได้ ใน หลวง จะ ลง ทุน จ้าง คน ให้ ทำ ขึ้น แล จะ ขอ เก็บ เงิน ค่า
 เช่า แยัง เป็น ๔ ส่วน ยก เป็น หลวง ๓ ส่วน ให้ เจ้า ของ ที่ ส่วน ๑

กองพระเวทศาสตร์และภาษาเมือง

ไปกว่าจะครบทุนที่ โน หลวง จ้าง ให้ทำนั้น เมื่อเก็บเงินหลวง
ได้ครบแล้ว ก็เปรมสิทธิ์แก่ผู้เจ้าของต่อไปตามเดิม โน
หลวงจะลงทุนล่วงหน้า ให้จ้างทำตึกขึ้นทั้งสองฟากถนน จน
ตลอดถึงประตูใหญ่ออก ไป วัดสกุณ เงินหลายพัน ซึ่ง
ก็ยอมเสียลงทุนให้ ขอให้นักงานแก่บ้านเมืองเท่านั้น อนึ่ง
ถ้าเมื่อ โน หลวงลงทุนจ้าง ให้ทำขึ้นเสร็จแล้ว เจ้าของที่จะให้
เงินหลวงครบตามค่าจ้าง ซึ่งเขาเป็นของตัวที่เกี่ยวก็ยอมให้
โน หลวงจะ ไม่คิดเอาค่าไร แลขอเบี้ยอะไรเลยนอกจากที่
จ้างนี้ ถ้าแลมีผู้อื่นมิใช่เจ้าของจะมาขอซื้อตึกก็ เงินให้ตาม
ราคาหลวงที่ ออก ให้จ้างทำนั้น แต่เจ้าของที่ ไม่ยอม โน หลวงก็
จะไม่ยอมขายให้ ต่อเจ้าของยอมขายให้ โน หลวงจึงจะ
ยอมให้ตามใจเจ้าของ

แล การที่จะแก้ไขถนนครั้งนี้ จะต้องขยับกินที่ข้างหลัง
ตึกหลังโรงเข้า ไปข้าง ก็จะถูกที่วังเจ้าบ้านข้าราชการ แล
บ้านราษฎร แต่ถ้าเป็นที่ว่างเปล่าอยู่ก็ ขอให้ยอมยกให้ แล
อื่นช่วยทำนุบำรุง การแผ่นดินด้วยบ้าง ถ้าถูกที่เรือนเล็กที่มี
ผลประโยชน์ต้องการ อยู่ จะให้ ที่อื่นเปิดยกให้ ไม่เสีย
เสียไป แลพวกราษฎรเจ้าของที่ตึกเจ้าของที่โรง แลผู้เช่า
ที่เคเบ็ง การค้าขาย อยู่แต่เดิม เมื่อการทำถนนแลสร้างตึก
ขึ้นใหม่ ขอให้ผ่อนผันยกเปิดยกไป คงอยู่ที่ตึกตามแถวถนน
เจริญกรุง ทั้งการค้าขายให้ตึกก็ กันไป ครั้นเมื่อการถนนแล

ตึกแถวถนนบำรุงเมือง เสร็จแล้วผู้ใดจะถอยเงินไปตามเดิมก็
ถอยไป ถ้าตั้งอยู่ในที่ใหม่ค้าขายสบายที่อยู่แล้ว จะไม่คืน
ถอยไปก็ตามแต่ใจ แลประกาศมาทั้งนี้ขอให้พระบรมวงษา
นุวงศ์ แลข้าทูลลออง ขุดพระบาทผู้ศรัทธาผู้ช่วย แลราษฎรทั้ง
ปวงซึ่งได้อ่านได้ฟังแล้ว จึงได้ปรึกษาร่วมมอมนันตี มีน้ำใจ
ช่วยทำนุบำรุงการแผ่นดินทั้งยามที่ขึ้น จะไปเป็นเกียรติยศต่อ
ไปภายหน้า สันกาลนาน พระ

ประกาศมาฉวันพฤหัสบดี เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสิบสองค่ำ
มีมเสย โทศก ศักราช ๑๒๓๒

พระราชบัญญัติเรื่องพยาน

๑ มีพระบรมราชโองการ มานพระบดินทรสุรินทราถคำ
ศรีสังข์สมเ็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ - แต่ยังเป็นสมุห
พระกระลาโหม ให้ประกาศแก่ พระบรมวงษานุวงศ์ แลข้าทูล
ลออง ขุดพระบาท ลูกขุนผู้ปรึบ แลกระลาถารผู้รักษาเมือง
กรมการ เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้
ฝ่ายเหนือ ยันนาที่ไปพิจารณาตัดสินความให้ทราบทั่วกัน ด้วย
กฎหมายลักษณะพยานที่รับกันต้องบทห้าม ๓๓ จำพวกนั้น
ถ้าพยานรับกันแต่ข้อใดข้อหนึ่ง ไม่มีพยานอื่นเจือพียงเป็น
พยานไม่ได้ โจทย์จำเลยยอมให้สืบจึงพียงเป็นพยานได้ แลค
ความ โจทย์จำเลย ที่รับกันย้ายคำพยานเกิดอรรถมนยอมแฝง

กองวรรณคดีและกฎหมาย

จะ ให้พยาน รับคำมั่น ด้วย กลอุบาย หลาย อย่าง แล ตระ ลากการ ผู้
 พิจารณา ก็ ไม่ชัก ฟอก ข้อ คำมั่น ให้แจ่มแจ้ง ให้พยาน เข้าใจ พยาน
 ที่ รู้ความ อยู่ข้าง ก็ แย่ง แก้วแย่ง รับ แยก ย้าย ออก ได้ข้าง พยาน
 ที่ ไม่รู้ กระทบ ความ ก็ รับคำมั่น ต้อง กลอุบาย ของ ผู้ คำมั่น ประ
 การ หนึ่ง ลูก ชุน ผู้รับ แล ผู้รักษา เมือง กรม การ เห็นแต่ ว่า
 พยาน รับคำมั่น ต้อง กฎหมาย ห้าม ก็ ปรักฎษา ตักสิน ให้ ยก คำพยาน
 เสีย พยาน ที่ รับคำมั่น จะ ควร ฟัง ได้ มี ได้ ไม่ พิจารณา ให้ เลือดยก
 ปรักฎษา ตาม คำ รับคำมั่น ตักสิน ความ จึง ทา เป้น ยุติ ธรรม มี หนึ่ง
 ซึ่ง สำเร็จ ราช การ แผ่นดิน จึง ครอบ ครอบ ใน ลักษณะ พยาน เห็น ว่า
 ลักษณะ พยาน ต้อง คำมั่น ๓๓ จำพวก นี้ ว่าไว้ เคลือบ ครอบ ครอบ มี
 ชี้ เจน แล พยาน ที่ ต้อง คำมั่น ควร จะ ฟัง ใช้ ปรักฎษา มี ข้าง ที่ ใช้ มี ได้
 ก็มี ข้าง บัง ระ คน ปรักฎษา อยู่ จึง มี พระ ประ สาศน์ สั่ง ให้ พระบา
 เจริญ ราช ไมตรี ชุม หลวง พระ ไกรศรี พระศรี สังขกร เลือก
 คัก คัก รอน เพิ่ม เต็ม ใน ลักษณะ พยาน การ ที่ จะ ตักสิน พิภาคษา ว่า
 ความ หนักแน่น อน แล้ว ให้ ปรักฎษา พระ บรม วงษา วงษ์ แล ท่าน
 เสนาบดี ผู้ ใหญ่ ครอบ ครอบ เห็น ชอบ พร้อ ม กัน แล้ว จึง ไป ปรักฎษา
 ให้ ตั้ง เปน พระ ราช บัญญัติ จัก เป้น มาตรา สำหรับ ผู้ พิจารณา
 พิภาคษา ตักสิน ความ แต่ นี้ สย ไป เนื้อ น้า

มาตรา ๑ พยาน ที่ ห้าม ไว้ ๓๓ จำพวก เต็ม ที่ มี หัก ฟัง
 เปน พยาน นั้น ให้ ยก ขึ้น เปน พยาน ฟัง ได้ ๑๑ จำพวก คือ คน
 มิ ให้อยู่ แก้ว สล หัว สล แปก ๑ ทนึ่ง มี ครอบ ครอบ ๑ เปน กระ เปน ๑

เช่นนั้นเกาะ ๑ หมอขามได้เรียนคำภีร์แพทย์ ๑ ช่างเก็บถ ๑
 คนประมง ๑ คนโตไสมาก ๑ คนเป็นเพชฌัญญู ๑ คนโรค
 มาก ๑ คนมักเสียชื่อท่าน ๑ คน ๑๑ จำพวกนี้ให้ควรร
 พังเอาเป็นพยานได้

มาตรา ๒ คน ๒๒ จำพวกจะพึงเอาถ้อยคำเป็นพยาน
 ไม่ได้ดังนี้ คน กู้หนี้ ยืมสิน ผู้เป็นความ ตั้งแต่ คำสั่ง ชั้น ๒
 ๑ คน เป็นทาส ผู้เป็นความ คำ คำแต่สอง คำสั่ง ชั้น ๒ ๑ คน
 เป็นญาติพี่น้อง บิด มารดา เขย สวามี ผู้เป็นความ ๑ คน เป็น
 มิตร สหาย ได้ลงมือสาบาน ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ไว้ต่อกัน ๑ คน
 ไม่มีบ้านเรือนที่อยู่จร นอนตาม วัด ตามศาลา โรงร้าง ที่ต่าง ๆ
 ๑ คน ถ้อยกระเบื้อง กระลาขอทาน เลี้ยง ชั่วครู่ ๑ คน หู หมวก
 ทั้งสองข้าง ไม่ได้ขึ้น ๑ คน คาบอก ทั้งสองข้าง มีที่เห็น ๑
 หลึง นคร โสภณ มีสาร กรม ธรรม ประทับตราแล้ว ก็ดี และยังไม่มี
 ใต้ประทับตรา ก็ดี รัยจ้าง ชำเราหาเงิน ๑ หลึง แพศยามาก
 ชู้ เสนอ ผัว ๑ คน เพื่อน กัน อยู่ สำมะเล เสพย์ สุรา สาขาล
 ถัว ไว้ต่อกัน กับ ผู้เป็นความ ๑ คน อภิวิวาท กับ ผู้เป็นความ
 กำหนดใน ๗ เดือน ๑ คน มักมาก ถ้อยความ รัยว่าความ แขน
 ผู้เป็นความ หลาย โรงศาล ๑ คน โกรธ ผูก เหว กับ ผู้เป็นความ
 ๑ แก้ว ขาย แต่ ๗ ปี ลงมา ถ้อยคำ ไม่ ยั้ง ขึ้น ๑ คน สูง ขาย
 ๗๐ ปี ขึ้น ไป ถ้อยคำ ฟัน เพี้ยน หลง หลอ ๑ คน เห็น ว่า ขอ ทาน
 เลี้ยง ชั่วครู่ ๑ คน เป็น พ่อ มด แม่ มด มารยา อุบาย ให้ คน เชื้อ

กองบรรณารักษ์และเอกสารเมือง

ข้อ ๑ คนพิถนจริต ๑ คนนักเลงเล่นเบี้ย บ่อนเตี้ย บัวชา หากิน
 ที่ บ่อน เป็น นิตย ๑ คน เป็น โจร เช่น ยาราชิก ต้อง จำ อยู่ รม ตราง
 คุก กัก พัน โทษ แล วั ก ก ๑ คน ๒๒ จำ พวก นี้ ห้าม มี ศัก
 พึ่ง เป็น พยาน ถ้า พยาน รับ คำ น ต้อง บท ห้าม ข้อ โศ ข้อ หนึ่ง ศัก
 พิลาศษา ปุ กษา ตัก สนิ ยก พยาน นี้ เสีย อย่า ให้ พึ่ง เขา เป็น พยาน
 ถ้า มี พยาน อื่น ที่ ไม่ ต้อง คำ น ยก ความ เชื่อ พยาน ที่ ต้อง คำ น เข้า มา
 ด้วย จึง ให้ ปุ กษา ตัก สนิ ประ กอบ กัน พึ่ง ได้

มาตรา ๓ มี กฎหมาย ใน ลักษณะ พยาน แต่ ว่า ถ้า เกิด
 วิวาท กัน ใน ที่ บ่อน แล นักเลง เป็น พยาน ถ้า วิวาท กัน ใน โรง ทำ
 เกือก ช่าง เกือก เป็น พยาน ถ้า วิวาท กัน ใน ที่ ทำ ประ มง ชาว ประ
 มง เป็น พยาน ถ้า วิวาท กัน ใน ที่ เสพย์ สุรา ผู้ เสพย์ สุรา เป็น พยาน
 พึ่ง ได้ แล ที่ วัง เจ้า บ้าน ขุนนาง บ้าน เสรม รฐ บ้าน พ่อ ค้า ไหญ
 ที่ ไม่มี ผู้ โศ แปลก ปลอม เข้า ไป ได้ เกิด วิวาท ไม่มี พยาน นอก
 บ้าน ผู้ โศ ผู้ หนึ่ง รฐ เชน มี แต่ บุตร ภรรยา ทาส ลูก คน บ่าว โพร
 เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน เจ้า ของ เรือน อยู่ ใน ถาน วิวาท ได้ รฐ เชน
 จะ ช่าง เป็น พยาน พึ่ง ได้ พึ่ง ไม่ ได้ ประ การ โศ ไม่มี ใน กฎหมาย ยัง
 ขา อยู่ แต่ นี้ สืบ ไป ถ้า เจ้า ตั้ง กรม แล เจ้า ยัง ไม่ ได้ ตั้ง กรม แล
 ขุนนาง ผู้ มี บัณฑก กัด ที่ ได้ รับ สัญญา บัทร ตั้ง แต่ มา ๑๐๐๐ ปี
 ขึ้น ไป เสรม รฐ แล พ่อ ค้า ไหญ ซึ่ง ไม่มี ผู้ โศ แปลก ปลอม ประ มง
 เข้า ไป ได้ เกิด วิวาท ด้วย ศัก ต่าง ๆ แล เกา โจร ใน วัง เจ้า บ้าน
 บ้าน ขุนนาง ใน บ้าน เสรม รฐ ใน บ้าน พ่อ ค้า ไหญ ทั้ง กล่าว มา นี้

ไม่มี พยาน นอกวัง นอกบ้าน รั้ว เหน้ เจ้าของวัง เจ้าของบ้าน จะ
 อ้างเอา ทาย ลูก หลาน บ่าวไพร่ เจ้าของวัง เจ้าของบ้าน เว้น ในถาน
 ที่ วิเวาท รั้ว เหน้ เป็นพยาน สมกับ ข้อความ ก็ ควร ทั้ง เป็น พยาน ก็
 เพราะ ว่า พยาน อยู่ ใน ถาน ที่ มูล วิเวาท

มาตรา ๔ มี ฎหมายลักษณะพยาน ข้อหนึ่ง ว่า คู่ความ
 อ้างพยาน นำตระลาการไป เสด็จญ โภยอ้าง ครั้นรับพยานแล้ว
 เสด็จไป สถานที่ ควร ตระลาการ ตามพยาน โภย อ้างพยานหนึ่ง อยู่
 มี ฎว่า ถ้อยคำสิ่งใด ก็ หนึ่งพยาน สบายตัว แล้วหนึ่งเสีย มี ฎ
 ให้การ มิ ฎ แก่ คำ คำน มี ฎ ก้าว คำ สิ่งใด ไชร ฎ ชื่อว่า โหมม
 พยาน ขมิควร เอา ผู้ นั้น เป็นพยาน ฎหมาย บทนี้ เหน้ ว่า โจทก์ จำ
 เลย อ้างพยาน ก็ ต้อง สบาย ให้การ ตาม ฎ ตาม เหน้ ตาม ได้ ยิน
 ตาม สักดิ์ ตามจริง จะ อัน ความไว้ ไม่ ให้การ จะ ให้ยก พยาน
 เสีย ไม่ ให้ สืบ นั้น ไม่ควร ให้ยก ฎหมาย บทนี้ เสีย เหน้ สืบ ไป
 ถ้า โจทก์ จำเลย อ้างพยาน ก็ ให้ตระลาการ เสมียน ผู้คุม เสด็จ
 พยาน มา สบาย ใน ถาน ที่ ควร แล้ว สืบ ตาม ประ เเค็น ข้อ อ้าง ของ
 โจทก์ จำเลย ถ้าพยาน อัน ความไว้ ไม่ ให้การ ตาม ประ เเค็น ข้อ
 อ้าง แต่ ไม่ แก่ คำน แก่ คึง ตาม ข้อ คำน ข้อ คึง ก็ ให้ตระลาการ
 เสมียน ผู้คุม เเกาะพยานไว้ ให้ โจทก์ จำเลย เาะพยาน อยู่ ขยา ให้
 มี เหตุ ที่ จะ แนะ นำ ซัก ซ้อม จ้าง ขนพยาน ประ กระ การ ใด ๆ แล้ว
 ให้ตระลาการ สืบ ตาม ประ เเค็น ข้อ อ้าง ของ โจทก์ จำเลย ให้ จึง ได้
 เสร็จ แล้ว จึง ให้ ปล้ อพย พยาน ไป

มาตรา ๕ กฎหมายในลักษณะพยาน ข้อหนึ่งว่า คู่ความ นำตระลาการไปเผชิญพยาน โทษอ้าง มีภพพยานที่บ้านเรือน พยานมีที่ไปแลมีที่ไปทางไกล ผู้อ้างจะนำไปสถานที่อื่นไซร ให้นำไปแต่สามแห่ง ถ้ามีภพให้กลับมากอยท่าพยานอยู่ที่บ้าน เรือนจนพระอาทิตย์อัสดงตกให้ถ้วน คำพ สามวัน ถ้ามีภพ พยานไซร้ ข้อว่าประโลยสักขีพยาน ๆ นั้นเป็นสูญ กฎหมาย ข้อนี้เห็นว่าโทษจำเลย นำตระลาการเสมือนผู้คุมไปสืบถึง บ้านเรือนพยานไม่ลอบพยาน จะให้คอยพยานอยู่จนพระอาทิตย์ อัสดงตกถึงสามวันนั้น ก็จะช่วยการตระลาการเสมือนผู้คุมว่า การอื่น ๆ ให้เห็นเข้าไปกฎหมายข้อนี้ให้ยกเลิก แต่ที่สืบไป ถ้าตระลาการจะไปสืบถึงบ้านเรือนพยาน ไม่ลอบพยานครั้งหนึ่ง สองครั้งสามครั้ง ไม่ต้องคอยพยานให้ช่วยการเวลา ให้ตระลาการ ทอดโฉนคบาทหมาย ไปถึงเจ้าหม่อมขุนนายแลกำนันอำเภอ ให้ส่งตัวพยานมา ให้ตระลาการเสมือนผู้คุมสืบให้จงได้

มาตรา ๖ กฎหมายในลักษณะพยาน ข้อหนึ่งว่า โทษจำเลยอ้างพยาน ผู้ใดออกชื่อพยานปรากฏแล้ว ให้เผชิญในวัน นั้น ถ้าอยู่แรมคืนจึงไปเผชิญขมิควรเอา ผู้นี้เห็นพยาน กฎหมายข้อนี้เห็น ว่า ถ้าโทษจำเลยมีพยานรู้เห็นแต่คนหนึ่ง สองคน ออกชื่อปรากฏแล้ว จะนำตระลาการไปสืบมีที่นั้น ขาง ที่พยานบ้านอยู่ไกล ขางที่ไปสืบไม่ภพตัวพยาน จะให้ยก พยานเสียเห็น ขางที่ตระลาการจะพิจารณาได้ความจริง กฎหมาย

ข้อ ๕ ให้ยกเสียบตัว แทนสืบไปเมื่อนำ ถ้า โจทก์ จำเลย อ้างพยาน
 ระบุชื่อปรากฏแล้ว ก็ให้ตระลา การเสมียน ผู้คุมสืบพยานที่
 โจทก์ จำเลย ระบุชื่อไว้ก่อนให้แจ้ง ก็ แล้วจึงให้ สืบพยานที่ยัง
 ไม่ได้ระบุชื่อ ต่อ ภายหลัง

มาตรา ๗ ผู้มีบรรดาศักดิ์ เป็นความแก่กัน กระลาการ
 พิหารณา จะ ถึง สืบพยาน โจทก์ จำเลย เหนว่า สำนวน ยก พร้อง
 ถ้าว ความ จะ แพ้ แกล้ง กำหนด อ้างพยานฝ่ายละ ๒๐ คน
 บ้าง ๓๐ คน บ้าง ๔๐ คน บ้าง เพื่อ ประสงค์ จะ ทาพยานสืบ
 ให้สม ข้อ ความ ของ ตน แล ก็คิด จะ เหนี่ยว หน่วง ถ่วง ความ ให้
 เนิ่นช้า มิให้ กระลาการ พิหารณา ให้ เสรี จลน ได้ กฎหมาย แต่ก่อน
 ก็หาได้ มิบังคับ ให้ กำหนด พยาน ว่าเท่าใด ไม่ ตั้งแต่สืบไป
 ถ้า ผู้มีบรรดาศักดิ์ เป็นความ กัน ณ โรง ศาล กรม ไก ๆ กระลา
 การ พิหารณา จะ ถึง สืบพยาน ให้ โจทก์ จำเลย กำหนด อ้างพยาน
 ถ้าว ความ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ให้ กำหนด อ้างพยาน แต่ ข้อ ละ ๓
 คน ถ้าว ความ หลาย ข้อ ขึ้น ไป ก็ ให้ กำหนด อ้างพยาน ใน สำนวน
 ฝ่ายละ ๑๒ คน ถ้า โจทก์ จำเลย จะ อ้าง มากกว่า ๑๒ คน
 ขึ้นไป ห้าม อย่า ให้ กระลาการ เสมียน รับจด กำหนด พยาน
 ไว้เช่น อัน ซาคัก ก็ เทียว อนึ่ง โจทก์ จำเลย นำ กระลาการ เสมียน
 ผู้คุม ไป สืบพยาน ๆ สาบาล ทิว ให้ การ แก้ก้าน เสรี จแล้ว ฝ่าย
 โจทก์ แล จำเลย ที่ มิได้ เช่น ผู้ อ้าง ร้อง ต่อ กระลาการ เสมียน

กองพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

ผู้คุม คึกใจ พยานว่า เป็นพยาน รับสินจ้างสินบน ทนสาบาล มี
 พยานรู้เห็น กล่าว จะ หลบหนี ไป ขอ อาศัย ทิวพยาน ไว้ แต่กระ
 ลากการ เสมียน ผู้คุม ก็ให้กระ ลากการ เสมียน ผู้คุม รับ อาศัย เรียก
 นายประ กั้นพยาน ไว้ ห้ามอย่า ให้กระ ลากการ เสมียน ผู้คุม เรียก
 เอาค่าเชิง ประ กั้นแก่พยาน แล้วให้ปล่อย ทิวพยาน ไปให้กระ
 ลากการ บังคับ ให้ โงทย์ จำเลย นำ สืบพยาน ตาม ซึ่ง โงทย์ กำหนด
 ไว้ ให้เสร็จ ก่อน ถ้า โงทย์ จำเลย จะ หลบ ถอล โทษ พยาน ผู้รับ
 สินจ้างสินบน จึง ให้ฟ้อง ต่อ ภายหลัง ให้ประ ทับฟ้อง พยาน มา
 ให้กระ ลากการ เติม รวม ศาล เคียง กัน เร่ง พิจารณา ความ พยาน
 รับสินจ้างสินบน เสร็จ สำนวน แล้ว เมื่อ ไท จึง ให้ คัก คำ ทา
 คำ ให้ การ คำ พยาน ชั้น ความ เติม และ ชั้น ความ พยาน รับสินจ้าง
 สินบน ชั้น ให้ ผู้ พิภาศษา ปฎักษา ตักสิน พร้อม กัน และ ให้ ลูก
 ชุม ผู้ ปรียบ ลูก ชุม กระ ลากการ ผู้ รักษา เมือง กรมการ แต่ บัน ทา ให้
 พิจารณา ปฎักษา ตักสิน ความ ให้ ทำ ตาม พระ ราช บัญญัติ ทุก ประ
 การ ถ้า ผู้ ไท ไม่ ทำ ตาม จะ ให้ ลงโทษ ตาม โทษาน โทษ ๓๕
 ประ กาศ ให้ ไว้ ณ วัน อาทิตย์ เกือนสี่ ชั้น แยก คำ รุค
 คัก ราช ๑๒๓๒ บีมเมียบ โทศก

พระราชบัญญัติภาษีฝิ่น

๑ กว๊วยเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ สมันตพงษ์วิสุทษ์มหาบุรุษย์
 รัตนโรทม ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดิน ณ กรุงเพพมหานคร

กราบ บัง โคม ภูล พระ กรุณา แก้วพระ บาท สมเด็จ พระ ย่อมินทร์
 มหา จุฬาลงกรณ์ เกล้าเจ้า อยู่หัว ผู้ทรงพระ คุณ ขวรม อัน มหา
 ประ เสริฐ ว่า ภาษี ฝัน ไ้ ตั้ง มา ช้านาน เช่น แล ประ โยชน์
 แก่ กรุง เทพ มคานคร เป็น อัน มาก ตั้ง แต่ ยี่ หง สอง ยี่ ฝัน
 เดือน เข้า มา ใน พระ ราช อาณา เขต ร ชุก ชุม มาก ชะ เจ้า ภาษี จำ
 หน้า ย ฝัน น้อย ลง จาก ทน ผล ประ โยชน์ เสีย ไป เจ้า ภาษี จึง ต้อง
 ขอ ก็น ภาษี แล ไม่ มี ผู้ ชื่น ที่ จะ กล้า รับ การ เช่น ตั้ง นี้ ไ้ ปรุ ฤ กษา
 ทำน อรรค มหา เสนา ยี่ ยี่ แล ทำน เสนา ยี่ เสน พร้อ ม กัน ต้อง ให้
 เจ้า พนักงาน รับ ทำ ภาษี ฝัน ตั้ง แต่ ณ วัน ชัง การ ชน คำ หนึ่ง เดือน
 ห้า ยี่ ม แหม ยัง เป็น ไท สก ขอ ตั้ง ฤ กษ หมาย สำหรับ ภาษี ฝัน ว่า ด้วย
 การ เกี้ยว ชัง แก่ ลูก คำ ไท ยี่ จิน ชัง ตั้ง ตก ไร่ ไร่ แล แต่ง
 เรือ คำ ชาย อยู่ ณ กรุง เทพ มหา เสร อย่าง หนึ่ง ว่า ด้วย การ เกี้ยว
 ชัง แก่ คน อยู่ ใน ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ว่า ด้วย
 การ เกี้ยว ชัง แก่ ลูก คำ ต่าง ๆ ชัง มา คำ ชาย ทาง บก หัว เมือง
 ฝ่าย เหนือ อย่าง หนึ่ง ว่า ด้วย การ เกี้ยว ชัง แก่ ลูก คำ ต่าง ๆ
 ชัง มา คำ ชาย ทาง เรือ ณ หัว เมือง ฝ่าย ไ้ ฝ่าย เหนือ ตก
 อย่าง หนึ่ง ตาม ภาวะ ยี่ เมือง รวม เป็น ๓ อย่าง สำหรับ เจ้า พนักงาน
 แล เจ้า ภาษี จะ ไ้ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ผู้ ชอบ ลัก ชาย ฝัน เดือน สี่ ไป
 จึง มี พระ ขวรม ราช โอง การ นาย พระ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ สิ่ง หนาท คำ รัส เหนือ
 เกล้า เหนือ ภาวะ หม่อม ให้ ตั้ง ฤ กษ หมาย สำหรับ ภาษี ฝัน ตาม
 ชัง ทำน เสนา ยี่ ปรุ ฤ กษา เสน พร้อ ม กัน

เรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กฎหมาย ภาษา ผู้ ว่าด้วย การเกี่ยวของแก่ลูกค้าไทย
จีน ใน กรุงเทพมหานคร ๖ ข้อ

ข้อ ๑ ว่าเจ้าภาษีสคนเก่า ถึงวันกำหนดออกจากราชการ
มอบผู้ให้เจ้าพนักงานผู้ซึ่งถือกฎหมายนี้แล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้
ใดมีผู้ผิดมากน้อยเท่าใด ให้ทำขานูชี้ตามสัจตามจริงว่า
ผู้ของตัวแลของผู้อื่นฝากให้รู้แต่ใน ๑๕ วัน ถ้าเจ้าพนักงาน
จะตรวจผู้ ให้ตรวจตั้งแต่เวลาโมงเช้าจนเวลาห้าโมง
เย็น เจ้าของผู้ต้องยอมให้ตรวจ ถ้าเจ้าพนักงานตรวจได้
ผู้มากเกินกว่าที่เจ้าของผู้ยื่นขานูชี้ให้รีบเอาผู้ที่
เกินแล้ว ให้ปรับโทษผู้หนึ่งตั้งแต่ ๔๐๐ บาทลงมา ถ้า
พ้น ๑๕ วันออกไป ไม่ทำขานูชี้ผู้มาขึ้นต่อเจ้าพนักงาน
ข้ายังเอาผู้ไว้ เจ้าพนักงานจับได้ให้รีบเอาผู้แลปรับโทษ
ตั้งแต่ ๑๐๐๐ บาทลงมา

ข้อ ๒ ว่าผู้ซึ่งมีไลเซนคือตัวเจ้าพนักงาน อนุญาต
ให้ขายผู้ ถ้าขายผู้ให้กับผู้ใดผู้ขายต้องทำหนังสือให้กับ
ผู้ซื้อ ถ้าเจ้าพนักงานจะไปตรวจผู้ ที่ผู้รับไลเซนขายผู้
นั้นต้องยอมให้ตรวจทุกครั้ง ถ้าไม่ยอมให้ตรวจให้เจ้าพนักงาน
ปรับโทษตั้งแต่ ๑๐๐๐ บาทลงมา ถ้าผู้รับไลเซนขาย
ผู้ได้มากบอกว่าขายให้น้อย เจ้าพนักงานจับได้ให้ปรับตั้งแต่
๕๐ บาทลงมา

ข้อ ๓ ว่าถ้าเรือผู้ใด ขึ้นทุกวันเข้ามาทางปากน้ำ

เจ้าพระยา ฎา มีฝึ สำหรับ ลุก เรือ ู้ถึง ค่า เมือง สมุท ปราก
 การ ให้ บอ ู้ว่า ราช การ แล เจ้า พนักงาน ที่ เมือง สมุท ปราก
 ว่า มีฝึ มาก น้อย เท่า ไหร่ ้อ อย่างไร เจ้า ของ แล เรือ ู้ ไร
 ู้ว่า ราช การ เจ้า พนักงาน ที่ เมือง สมุท ปราก ุคหมาย ไว้ แล้ว
 จะ ู้ให้ ไป รัย เขา ฝึ มา รัษา ไว้ กว่า เจ้า พนักงาน ใน กรุง เทพ
 มทานคร จะ ู้ แต่ ราคา ฝึ นั้น ตาม แต่ จะ ว่า ก็น ถ้า เจ้า พนักงาน
 ใน กรุง ไม่ ู้ จะ เขา ฝึ กลับ ออก ไป ค้อง ขอ หนังสือ เจ้า ัก
 งาน สำหรับ ลำ ึ่ง จะ ออก ไป ู้ ถ้า ู้ หนังสือ สำหรับ ลำ กำ
 หนา จะ ู้ จักร ู้ ไบ แล้ว มี ุระ เหตุ การ เรือ ยัง ไม่ ู้ ู้
 จักร ู้ ไบ ออก ไป ฝึ นั้น ค้อง มอ ย เจ้า พนักงาน ที่ เมือง สมุท
 ปราก ถ้า ไม่ ู้ เขา ฝึ มอ ย เจ้า พนักงาน แล ไม่ มี หนังสือ
 เจ้า พนักงาน สำหรับ ลำ ก้ ให้ รัย ไท ม ู้ นี้ ตั้งแต่ ๕๐๐ บาท
 ลง มา ู้ รัย เขา ฝึ เสีย

ข้อ ๕ ว่า ู้ ไบ ไม่ ทำ ตาม ุคหมาย นี้ ู้ น ลัก ลอบ ู้
 ขาย ฝึ เดือน เจ้า พนักงาน จะ แต่ง คน ออก สอก แนม ู้
 ฝึ เดือน สาม คน ถ้า ู้ เนิอ ฝึ มา คน ละ ค่า ึ่ง ู้ ไป ทั้ง สาม
 คน แล้ว ให้ เจ้า พนักงาน ส่ง ู้ ู้ ฝึ สาม คน นี้ มา ู้ ัระ
 ลาการ ได้ เดียง ได้ ตาม ให้ สาบาล ัว ไท ย สจ ไท ย ธรรม แล้ว
 ึ่ง ให้ ัระ ลาการ เาะ ัว ู้ ขาย ฝึ มา ู่า ไร แล รัย ัหม
 ัว ไท ย ตาม ุคหมาย ภาษ ฝึ ตั้งแต่ ๒๐๐๐ บาท ลง มา

ข้อ ๕ ว่า ถ้า มี ู้ ึ่ง ู้ ไท มา รัย สิบ บน นำ ัจ ู้ ลัก

กองบรรณการสภามหาวิทยาลัย

ลอบซื้อลอบขาย ผืนเถื่อน ฅวังเจ้าตั้งกรมแล้ว ฅวังเจ้าไม่
 ใ้ตั้งกรม ฅๆ ตักเรือนโรงเรือแลแพต่าง ใ้ชน ฅเวียน ฅ
 ฅทำผล ไค ฅๆ ใ้เจ้าพนักงาน ขอด ฅแก่เจ้ากรม กอง ฅระเวห ฅชัย
 กอง ฅระเวห ฅขวา ฅขอ นาย ฅอำเภอ ฅกำหนด ใ้ ฅกำ กัษ ฅจับ ฅง ฅทุก ฅราย
 ฅถ้า ฅจับ ใ้ ฅแล้ว ใ้ ฅปรับ ใ้ ฅใหม่ ฅตาม ฅกฎ ฅหมาย ฅภาษีสัน ฅตั้ง ฅแต่ ๕๐๐๐
 ฅบาท ฅลง ฅมา ใ้ ฅริบ ฅเอา ฅผืน ฅเสีย

ข้อ ๖ ว่าถ้ามี ฅผู้ ฅปรับ ฅสิน ฅยอม ฅนำ ฅเจ้า ฅพนักงาน ฅแล ฅกำหนด
 ฅนาย ฅอำเภอ ใ้ ฅจับ ใ้ ฅสิน ฅกับ ฅผืน ฅสุก ฅเจ้า ฅของ ฅผืน ฅจะ ฅต่อ ฅสู้ ฅว่า ฅผู้
 ฅนำ ฅจับ ฅแล ฅพวก ฅเจ้า ฅพนักงาน ฅเอา ฅผืน ใ้ ฅใส่ ใ้ ฅแล้ว ฅพา ฅโล ฅจับ ฅก็ ใ้
 ฅตระ ฅลา ฅการ ฅชำระ ฅสืบ ฅพยาน ฅวาง ฅไว้ ฅบ้าน ฅเรือน ฅใกล้ ฅเคียง ฅถ้า ฅพยาน
 ฅสา ฅยา ฅต ฅเบิก ฅความ ฅว่า ฅผู้ ฅต้อง ฅจับ ฅเป็น ฅคน ฅชื้อ ฅคน ฅขาย ฅคน ฅคู่ ฅผืน ฅอยู่
 ฅก็ ใ้ ฅปรับ ใ้ ฅใหม่ ฅผู้ ฅต้อง ฅจับ ฅตั้ง ฅแต่ ๑๐๐๐ ฅบาท ฅลง ฅมา ใ้ ฅริบ ฅเอา
 ฅผืน ฅเสีย ฅถ้า ฅพยาน ฅเบิก ฅความ ฅว่า ฅผู้ ฅต้อง ฅจับ ฅเป็น ฅคน ฅก็ ใ้ ฅปรับ ใ้ ฅชื้อ
 ฅไม่ ใ้ ฅปรับ ใ้ ฅใหม่ ฅผู้ ฅนำ ฅจับ ฅตาม ฅกฎ ฅหมาย
 ฅตั้ง ฅแต่ ๑๐๐๐ ฅบาท ฅลง ฅมา ใ้ ฅแก่ ฅผู้ ฅต้อง ฅจับ

กฎหมายภาษีสัน ว่าด้วย ฅการ ฅเกี่ยว ฅข้อง ใ้ ฅใน ฅบังคับ ฅกอง ฅสุก
 ฅต่าง ฅประเทศ ๑๒ ข้อ

ข้อ ๑ ถ้าผู้ ฅใด ฅจะ ฅขึ้น ฅทุก ฅผืน ฅก้อน ฅผืน ฅสุก ฅมา ใ้ ฅใน ฅแผ่นดิน
 ฅใน ฅราม ฅนั้น ใ้ ฅปรับ ฅทุก ฅเข้า ฅมา ฅทาง ฅปาก ฅน้ำ ฅเจ้า ฅพระ ฅยา ใ้ ฅขึ้น ฅบา ฅญู ฅช
 ฅง ฅเล ฅอ ฅยก ฅต่อ ฅเจ้า ฅพนักงาน ฅชำระ ฅก่อน ฅแล้ว ใ้ ฅขอ ฅหนังสือ ฅสำหรับ
 ฅเรือ ฅที่ ฅขึ้น ฅทุก ฅผืน ฅจึง ฅเข้า ฅมา ใ้ ฅได้ ฅถ้า ฅผู้ ฅหนึ่ง ฅผู้ ฅใด ฅขึ้น ฅทุก ฅผืน ฅเข้า ฅมา

ผิดต่อ กฎหมาย นี้ ให้ปรับ โทษ ไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท ให้ปรับ
 เขา ๕๗ เสีย แต่เรือ ใหญ่เรือเล็ก ที่ ยับทุก ๕๗ นั้น ถ้าชำระ
 เสนว่า ใ้มีความ ผิดจริง ๆ ที่ สุกก็ จะปรับเขาเรือ ใหญ่เรือเล็ก
 ใ้ ถ้า ยับทุก ๕๗ มาทาง อื่นนอก จาก ปากน้ำ เจ้าพระยา จั้ใ้
 ใ้ปรับ โทษ ไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท ให้ ๕๗ เขา ๕๗ เสีย แต่เรือ
 ใหญ่เรือเล็ก ที่ ยับทุก ๕๗ นั้น ถ้า ชำระ เสนว่า ใ้มีความ ผิด
 จริง ๆ ที่ สุกก็ จะปรับเรือ ใหญ่เรือเล็ก ใ้

ข้อ ๒ ถ้า ผู้ใด เข้า ใ้ส่วน กับ คน ที่ ยับทุก ๕๗ ใน ใ้ส่วน
 ใ้เรือ เข้ามา ใน แผ่นดิน สยาม แล เข้า ใ้ส่วน กับ ผู้ชาย ใน
 ใ้ส่วน เจ้าพนักงาน ชำระ ใ้ความ จริง ใ้ปรับ ผู้เข้า ใ้ส่วน
 ตาม ซึ่ง จั้ ใ้ใ้ ใ้มาก แล น้อย ครั้ง แรก ไม่ ใ้เกิน ๒๐๐๐ บาท
 ถ้า ชำระ ทำ เข้า ใ้ส่วน จั้ ใ้ ครั้ง หลัง ใ้ ใ้ปรับ โทษ ไม่
 ใ้เกิน ๕๐๐๐๐ บาท

ข้อ ๓ ว่า ถ้า ผู้ใด ยับทุก ๕๗ เข้ามา ใน แผ่นดิน สยาม
 ตาม กฎหมาย ข้อ ๑ เจ้า ของ ใ้ ยับ บานูช ใ้ จั้ เสนว่า
 ว่า ราชการ เมือง สมุทรปราการ ใ้ มา บอก กำนัน ณ กรุง เทพ
 เจ้าพนักงาน ลง ใ้ ตรวจ ใ้ ไม่ ครบ ตาม บานูช ใ้ ยับ ใ้ ใ้ ใ้ ใ้ ใ้
 มาก น้อย เท่า ไ้ ก็ ใ้ปรับ โทษ เขา ใ้ แก่ เจ้า ของ ใ้ แล ผู้ ยับ บานูช
 ใ้ ตาม บานูช ใ้ ยับ ไม่ ใ้เกิน หิบ ดะ ๕๐๐๐ บาท

ข้อ ๔ ว่า ถ้า ผู้ใด เขา ใ้ ยับทุก เรือ เข้ามา ทาง ปากน้ำ
 เจ้าพระยา ใ้ มี ใ้ สำหรับ รุก เรือ ใ้ ถึง ท่า เมือง สมุทรปราการ

กองตรวจภาษีสรรพสามิต

การ ให้บอกผู้ว่าราชการแลเจ้าพนักงาน เมืองสมุทรปราการ
 ว่ามีฝัมากน้อยเท่าใด ยี่ ห้อ อย่างไรเจ้าของ แลเรือ ชื่อไร
 ผู้ว่าราชการเจ้าพนักงาน ที่เมืองสมุทรปราการ จขหมายไว้แล้ว
 จะไว้ได้ไปรับเอาฝัมารักษาไว้ กว่าเจ้าพนักงานในกรุงจะ
 ห้อ แต่ราคาฝันั้น ต่ำกว่าที่ จะว่ากัน ถ้าเจ้าพนักงานในกรุงมี
 ห้อ จะเอาฝักลับออกไป ต้องขอหนังสือเจ้าพนักงาน สำหรับ
 ลำ จึงจะเอาออกไปได้ ถ้าได้หนังสือสำหรับลำกำหนดจะใช้จักร
 ใช้ใบแล้ว มีเหตุการเรือยังไม่ได้ใช้จักร ใช้บอกไป
 ฝันั้นต้องมอบเจ้าพนักงาน ที่เมืองสมุทรปราการ ถ้าไม่ได้อา
 ฝัมอบเจ้าพนักงาน แลไม่มีหนังสือเจ้าพนักงานสำหรับลำ ก็
 ให้ปรับใหม่ไม่ให้เกิน ๔๐๐ บาท หักเอาฝัไว้

ข้อ ๕ ว่าถ้าผู้ใดขืนตกฝัเข้ามา ถึงท่าเมืองสมุทร
 ปรการทอดสมอลงแล้ว มีเวลาถึง โมงหนึ่งไม่บอกเจ้าพนักงาน
 ๗ ตรวจพบฝัในลำเรือให้ปรับใหม่ไม่ให้เกิน ๔๐๐
 บาท แล้วให้รับเอาฝัไว้

ข้อ ๖ ว่าผู้ใดจะขืนทุกฝัออกไป ขอหนังสือเจ้า
 พนักงาน ได้แล้วไม่ได้ขืนทุกฝัออกไป ก็ต้องเอาฝันั้นกลับ
 คืนให้เจ้าพนักงานในทันที ถ้าไม่ทำตามข้อนี้ต้องปรับใหม่
 ไม่ให้เกิน ๔๐๐๐ บาท แล้วให้รับเอาฝัไว้ ถ้าเจ้าพนักงาน
 ๗ นายเรือรบ แลคนที่ท่าเมืองสมุทรปราการ ห้อย
 ว่าเรือลำหนึ่งลำใดขืนทุกฝัออกไป มากกว่าหนังสือเจ้า

พนักงาน ให้ไป เจ้าพนักงาน ฎา คนที่ทำงาน จะ ขึ้น คั้น ฎุ กับ คั้น
 ฎุ นาย เวือ ต้อง ขอม ให้ คั้น ถ้า เวือ อยู่ นอก ปาก น้ำ ออก ไป
 นาย เวือ รบ ฎา ออ พืซ เซอ จะ ขึ้น ไป ตรวจ ก็ ได้ กับ คั้น ฎุ นาย
 เวือ ต้อง ขอม ให้ ตรวจ ถ้า คั้น ได้ ฝน มาก กว่า มัง ลือ เจ้า พนักงาน
 มี ออก ไป นี้ ให้ วิว เขา ฝน นอก จาก หนึ เวือ ไว้ ให้ ปรบ ใหม
 ไม่ ให้ เกิน ๔๐๐ บาท ให้ เอา ทั ฎุ ซึ่ง ทำ ฝน นี้ มอ ย ให้
 เจ้า พนักงาน ชำระ ถ้า ตรวจ จะ บัด เวือ ไว้ กว่า จะ ชำระ ความ ฝน
 แล้ว ก็ ได้

ข้อ ๗ ว่า ถ้า ผู้ใด ทำ ฝน คับ ทำ ฝน สุก และ ซื้อ ฝน คับ
 ฝน สุก แก่ ผู้ หนึ่ง ผู้ใด ที่ ไม่มี ไลเซน เจ้า พนักงาน ให้ ปรบ ใหม
 ผู้ ที่ ชอ ขา ย ไม่ ให้ เกิน ๒๐๐๐ บาท และ วิว เขา ฝน ไว้

ข้อ ๘ ว่า ผู้ซึ่ง มี ไลเซน ขา ย ฝน ถ้า ขา ย ฝน ให้ กับ ผู้
 ใด ผู้ ขา ย ต้อง ทำ หนึ ลือ ให้ กับ ผู้ ชอ ถ้า เจ้า พนักงาน จะ ไป
 ตรวจ ฝน ที่ ผู้ วิว ไลเซน นี้ ต้อง ขอม ให้ ตรวจ ทุก ครั้ง ถ้า ไม่
 ขอม ให้ ตรวจ ให้ เจ้า พนักงาน ปรบ ใหม ไม่ ให้ เกิน ๓๐๐๐ บาท
 ถ้า ผู้ วิว ไลเซน ขา ย ฝน ได้ มาก บอก ว่า ขา ย ได้ น้อย เจ้า พนักงาน
 ฎา จั บ ได้ ให้ ปรบ ใหม ไม่ ให้ เกิน ๕๐ บาท

ข้อ ๙ ว่า ถ้า ได้ ความ ว่า มี ผู้ใด ลัก ฝน เข้า มา ใน ฝน
 กิน สยาม ฎา ฝน หาย ไป ด้วย เหตุ ไม่ สุจริต ก็ กั บ ฎา ย ฝน ฝน
 หาย ไป ลึ บ ฎุ จั บ ได้ ให้ ปรบ ใหม ไม่ ให้ เกิน ๓๐๐๐ บาท ถ้า ผู้

กองรวบรวมค่าเช่าและภาษีเงิน

หนึ่งผู้ใด เกี่ยวข้องต้องที่ ตามความที่ ข้อ ที่ ขาย สืบ เดือน ต้อง
ให้ การ ตาม สัจตาม จริง ถ้าสืบรู้ว่าเอาความเท็จไม่จริงมาให้
การ ให้ปรับ โทษ ไม่ให้เกิน ๒๐๐๐ บาท

ข้อ ๑๐ ว่าเจ้าภาษีสืบคนเก่า ถึงวันกำหนด ออกจาก
ภาษีสืบ มอบสืบ ให้เจ้าพนักงาน ผู้ซึ่งถือกฎหมายนี้ แล้ว ถ้าผู้หนึ่ง
ผู้ใดมีสืบมากน้อยเท่าใด ให้ทำบัญชีขึ้นตาม สัจตามจริง ว่า
สืบของ ตัวแล ของผู้อื่นฝากให้รู้แน่ใน ๑๕ วัน ถ้าเจ้าพนักงาน
จะตรวจสืบ ให้ตรวจ ตั้งแต่เวลา โมงเช้าจนเวลา ๕ โมง
เย็น เจ้าของสืบต้องยอมให้ตรวจ ถ้าเจ้าพนักงาน ตรวจได้สืบ
มากเกินกว่าที่ เจ้าของสืบขึ้นบัญชีนี้ ให้ริบเอา สืบที่เกิน
แล้วให้ปรับ โทษ ไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท ถ้าสืบ ๑๕ วัน
ออกไป ไม่ทำบัญชีสืบมาขึ้นต่อเจ้าพนักงาน ยึดยังเอา
สืบไว้ เจ้าพนักงานจับได้ ให้ริบเอาสืบ แลปรับ โทษ ไม่ให้เกิน
๑๐๐๐ บาท

ข้อ ๑๑ ว่าผู้ซึ่งต้อง ปรับ โทษ ไม่มีเงิน จะให้หนี้ ให้
กระทำให้โทษตาม ปรับ โทษ มากแลน้อย ถ้าต้อง ปรับ โทษ ๕๐
บาท ให้กระทำให้โทษจำไว้ ณ คุก ตรางเดือนหนึ่ง ถ้าต้อง
ปรับ โทษ ๕๐๐ บาท ถึง ๑๐๐๐ บาท ให้กระทำให้โทษจำไว้
ณ คุก ตราง ๖ เดือน ถ้าต้อง ปรับ โทษ ตั้งแต่ ๑๕๐๐ บาท
ถึง ๒๐๐๐ บาท ให้กระทำให้โทษจำไว้ ณ คุก ตรางปีหนึ่ง ถ้า
ต้อง ปรับ โทษ ตั้งแต่ ๒๐๐๐ บาท ขึ้นไป ให้กระทำให้โทษจำไว้

ณทุกตาราง ๒ ปี ถ้าเป็นคนบังคับกงสุลต่างประเทศปรวัยไทย
แล้ว จะขอให้กงสุลไล่ออกจากแผ่นดินสยามก็ได้

ข้อ ๑๒ ว่ากฎหมายพระราชบัญญัตินี้ ที่พิมพ์ประทับ
ตราแผ่นดิน แต่ณวันอังคารขึ้นค่ำหนึ่ง เดือน ๕ ปี
แมยังเป็นโทษก ตรงกับวันที่ ๒๑ เดือนมาศศกศตศักราช
๑๘๗๑ ปี ใช้ได้ตั้งแต่วันนี้ ไปทั้งในกรุงเทพมหานคร แล
หัวเมืองทั่วพระราชอาณาเขตประเทศสยาม

กฎหมายภาษีสึน ว่าด้วย การเก็บของลูกค้าต่าง ๆ
หัวเมือง ฝ่ายเหนือ ฝ่ายตะวันออก ๕ ข้อ

ข้อ ๑ ว่าลูกค้าต่าง ๆ จะเอาสึนกับสึนสุกเข้ามา
ทางบกมาถึงท่าบ้านเมืองใด ให้ลูกค้าซึ่งเอาสึนเข้ามาออก
ใบอนุญาตจำนวน สึนกับสึนสุก แก่นายท่าให้ สึนจำนวน สึนแล้ว
ให้ขุนท่ากำกับ สึนเข้ามาส่งเจ้าภาษีสึนเมืองนั้น ๆ ทุกคน ให้
ลูกค้าขาย สึนกับสึนสุก ให้แก่เจ้าภาษีสึนราคาตามแต่จะว่า
กัน ถ้าเจ้าภาษีสึนไม่ซื้อ ให้เอาสึนกลับออกไป ให้พ้นเขต
แดนไม่ต้องเสียอะไร แต่ต้องขอหนังสือเจ้าภาษีสึนสำหรับ
ตัวจึงจะออกไปได้ ถ้าได้หนังสือสำหรับตัวกำหนดจะไปแล้ว
มีเหตุการเกิดขึ้นไปยังไม่ไ้ สึนนั้นต้องมอบเจ้าภาษีสึน
เมืองนั้น ๆ ไว้ก่อน ถ้าเมื่อเอาสึนเข้ามาไม่ได้บอกท่า แล
ไม่ได้เอาสึนมามอบเจ้าภาษีสึน แลไม่มีหนังสือสำหรับตัวก็
ให้ปรวัยไทยตั้งแต่ ๘๐๐ บาทลงมา ให้เรียเอาสึนเสีย

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ใดเข้าหุ้เข้าส่วน กับคนที่เอาฝันกับ
ฝัน สุกเกินทางบกเข้ามาในแผ่นดินสยาม แลเข้าหุ้เข้าส่วน
กับผู้ชายฝันเดือน เจ้าภาษีจับได้ให้ปรับใหม่ ผู้เข้าหุ้เข้า
ส่วน ตามซึ่งจับฝันได้ ตามมาก แลน้อย ครั้งแรกให้ปรับ
ใหม่ตั้งแต่ ๒๐๐๐ บาทลงมา ถ้าถูกค้าขึ้นกระทำให้เข้าหุ้
เข้าส่วน จับได้ครั้งหลังอีกให้ปรับใหม่ตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ บาท
ลงมาให้ปรับเอาฝันเสีย

ข้อ ๓ ว่าถูกค้าซึ่งเอาฝันกับฝันสุกเข้ามานั้น ถ้าลัก
ลอบซื้อขายในเขตแดนบ้านเมืองเจ้าภาษีจับได้ ถ้าเป็นคน
ในบังคับลงสู่ต่างประเทศ ก็ให้เจ้าภาษีมอบตัวเจ้าของฝัน
กับฝันที่จับได้ ให้เจ้าเมือง กรมการ บอกส่งลงมาณ กรุง
เทพมหานคร ถ้าเป็นคนประเทศซึ่งมิได้ทำหนังสือสัญญาต่อ
กรุงเทพมหานคร นั้น ให้ปรับใหม่ตาม กฎหมายภาษี ฝัน ตั้ง
แต่ ๒๐๐๐ บาทลงมา ให้ปรับเอาฝันเสีย

ข้อ ๔ ว่าถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมาปรับสินบน นำจับผู้ลอบ
ลักซื้อลักขายฝันเดือน ณบ้านเรือนเรือแพหาบต่าง เลื่อน
เกวียน หนตำบลใด ๆ ให้เจ้าภาษีบอกแก่ผู้ว่าราชการ
เมือง กรมการ ขอกรมการผู้ใหญ่แลกำหนดไปกำกับจงทุก
ราย ถ้าจับได้แล้วให้ปรับใหม่ตาม กฎหมายภาษี ฝัน ตั้ง
แต่ ๒๐๐๐ บาทลงมา ให้ปรับเอาฝันเสีย

ข้อ ๕ ว่าถ้าปรับสินบนนำเจ้าภาษี กรมการ กำหนดนาย

อำเภอไปจับไตฝิ่นที่ฝิ่นสุก เจ้าของฝิ่นจะต่อสู้ว่า ผู้นำจับ
แลพวกเจ้าภาษีเขาส่งไปใส่ไว้แล้วพาไปจับ ก็ให้ผู้ว่าราชการ
การเมือง กรมการ ชำระ สืบพยาน รวาง วัค บ้านเรือน ใกล้เคียง
ถ้าพยาน สาขาล เบิกความว่า ผู้ต้องจับเป็นคน ซอคน ชายคน สิบ
ฝิ่น อยู่ ก็ให้ปรับโทษ ผู้ต้องจับ ตั้งแต่ ๑๐๐๐ ลงมา ให้ปรับ
เอาฝิ่นเสีย ถ้าพยาน เบิกความว่า ผู้ต้องจับ เป็นคน ที่ ไม่
ได้ขาย ไม่ได้สูบฝิ่น ก็ให้ปรับโทษ ผู้นำ จับ ตาม กฎหมาย ตั้ง
แต่ ๑๐๐๐ บาท ลงมา ให้แก่ผู้ต้องจับ

กฎหมาย ภาษณ์ ฝิ่น ว่าด้วยการ เกี่ยวข้อง แก่ ลูกค้า ต่าง ๆ
หัวเมือง ฝ่าย ไต้ ๕ ข้อ ฝ่าย ทะเล ตกวัน ตก ๕ ข้อ

ข้อ ๑ ว่าหัวเมือง ฝ่าย ไต้ หัวเมือง ฝ่าย ทะเล ตกวัน ตก
มีปากน้ำ ออก ทะเล เรือ ลูกค้า ใน บ้านเมือง ถ้า เรือ ลูกค้า ใน บัง
คับ กงสุล ต่าง ประเทศ ก็คือ ถ้าจะ บัน ทุก ฝิ่น คีบ ฝิ่น สุก เข้ามา
ถึง ท่าน ให้ บอก จำนวน ฝิ่น คีบ ฝิ่น สุก แก่ นาย ท่าน ให้ สิ้น เซ็ง
แล้ว ให้ นาย ท่าน กำกับ เรือ ที่ บัน ทุก ฝิ่น เข้า ส่ง แก่ เจ้า ภาษี จง
ทุก ลำ ให้ ลูก ค้า ชาย ฝิ่น คีบ ฝิ่น สุก ให้ แก่ เจ้า ภาษี ราคา ตาม
แต่ จะ ว่า กัน ถ้า เจ้า ภาษี ไม่ ซอ ให้ เขา ฝิ่น กลับ ออก ไป ให้
พื้นที่ แคน บ้าน เมือง ไม่ ต้อง เสีย อะไร แต่ ต้อง ขอ หนังสือ
เจ้า ภาษี ฝิ่น สำหรับ จึง จะ ออก ไป ไต้ ถ้า ได้ หนังสือ สำหรับ ลำ
กำหนด จะ ไป แล้ว มี เหตุ การ เกิด ขึ้น ไป ยัง ไม่ ไต้ ฝิ่น
นี้ ต้อง มอบ ภาษี เมือง นี้ ๆ ไว้ ก่อน ถ้า เมื่อ เขา ฝิ่น เข้า มา

ไม่ได้บอกค่าขน แล ไม่ได้เอาสืบ มามอบเจ้าภาษี แล ไม่มีหนังสือสำหรับล่า ก็ให้ปรับโทษตั้งแต่ ๔๐๐ ลงมาให้ปรับสืบเสีย

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ใดเข้าหุ้นส่วน กับคนที่เอาสืบก็สืบสุกบันทุกเรือเข้ามาในแผ่นดินสยาม แล เข้าหุ้นเข้าส่วน กับผู้ขายสืบเถื่อน เจ้าภาษีจับได้ ให้ปรับโทษผู้เข้าหุ้นส่วน ตามซึ่งจับได้ตาม มาก แล น้อย ครั้งแรกให้ปรับโทษตั้งแต่ ๒๐๐๐ บาท ลงมา ถ้า ลุกค้าขึ้น กระทำเข้าหุ้นเข้าส่วน จับได้ครั้งหลัง อีกให้ปรับโทษ ตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ บาท ลงมา ให้ปรับเอาสืบเสีย

ข้อ ๓ ว่า ลุกค้าซึ่งเอาสืบก็สืบสุกเข้ามาในนี้ ถ้าลักลอบซื้อ ขาย ใน เขตแดน บ้านเมืองเจ้าภาษีจับได้ ถ้าเป็นคนในบังคับกงสุล ต่าง ประเทศ ก็ให้มอบตัวเจ้าของสืบ แล สืบที่จับได้ ให้เจ้าเมือง กรมการ บอกส่งเข้ามา ณ กรุงเทพมหานคร ถ้าเป็นคนประเทศซึ่งมิได้ทำหนังสือสัญญา ต่อ กรุงเทพมหานคร นั้น ให้ปรับโทษตาม กฎหมายภาษีสืบ ตั้งแต่ ๒๐๐๐ บาท ลงมา ให้ปรับเอาสืบเสีย

ข้อ ๔ ว่าถ้ามีผู้ใดมารับสินบนนำจับ ผู้ลอบลักซื้อลักขายสืบเถื่อน ณ บ้านเรือนเรือแพท่าขลโต ๆ ให้เจ้าภาษี บอกแก่ผู้ว่าราชการกรมการ ขอกรมการ ผู้ใหญ่ แล กำนัน ไป ดำกับจับจงทุกราย ถ้าจับได้แล้วให้ปรับโทษตามกฎ

หมายภาษีสืบ ตั้งแต่ ๓๐๐๐ บาท ให้เรียกเอาสืบเสีย

ข้อ ๕ ว่าถ้ามีผู้รับสินบน นำเจ้าภาษีกกรมการ กำหนด นายอำเภอ ไปรับไต่สืบก็สืบเสีย เจ้าของสืบจะต่อสู้ว่า ผู้ นำจับแลพวกเจ้าภาษีสืบเอาสืบไปใส่ไว้แล้วพาโลจับ ก็ให้ผู้ ว่าราชการเมือง กรมการชำระ สืบพยานรางวัลบ้านเรือนใกล้ เคียง ถ้าพยานสาบาลเบิกความว่า ผู้ต้องจับเป็นคนชื้อคน ชายคนสืบสืบอยู่ ก็ให้ปรับผู้ต้องจับตั้งแต่ ๑๐๐๐ บาท ลงมา ให้เรียกเอาสืบ ถ้าพยานเบิกความว่าผู้ต้องจับเป็น คนก็ไม่ได้ชื้อไม่ได้ขายไม่ได้สืบสืบ ก็ให้ปรับใหม่ ผู้นำจับ ตามกฎหมาย ตั้งแต่ ๑๐๐๐ บาทลงมาให้แก่ผู้ต้องจับ

แลผู้ลอบลักชื้อลักขายสืบเถื่อน ซึ่งต้องปรับใหม่ ณ กรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ ฝ่ายตะวันออก ฝ่ายตะวันตก ไม่มีเงินจะไต่สืบ ให้ทำโทษตามปรับใหม่ มากแลน้อยเหมือน ๆ กัน ถ้าต้องปรับใหม่ ๕๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุก คราวเดือนหนึ่ง ถ้าต้องปรับใหม่ ๔๐๐ บาทถึง ๑๐๐๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุก คราว ๖ เดือน ถ้าต้องปรับใหม่ตั้งแต่ ๑๕๐๐ บาทถึง ๒๐๐๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุก คราวปีหนึ่ง ถ้าต้องปรับใหม่ ตั้งแต่ ๒๐๐๐ บาทขึ้นไป ให้กระทำโทษจำไว้ณคุก คราว ๒ ปี

กฎหมาย พระราชบัญญัติ ภาษีสืบ ว่าด้วยวังเจ้าบ้านขุน

นางตักเรือนโรงบ้าน เรือแพต่างเกวียนหลายคอนผู้ใดซึ่งจะ
มีการเกี่ยวข้องในการจับฉัณฑ์เดือน ใต้ตีพิมพ์ชำระ ทัยพระ ตรา
แผ่นดิน แต่ณวันอังคารเดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่ง ยัมแมยัง
เป็นโทษก ตรงกับวันที่ ๒๑ เดือนมาศศกศตศักราช ๑๘๗๑ ปี
ใช้ได้ตั้งแต่นั้นไป ทั้งในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองทั่ว
พระราชอาณาเขตร ประเทศ สยาม ๗๖

ประกาศ เรื่อง โรงเรียน

มีพระบรมราชโองการ หมายพระ บัณ ชูร สุร สิงหนาท
ได้ประกาศแก่หม่อมเจ้า หม่อมราช วงษ แล ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งได้นำบุตร ทูลเกล้าฯ ถวายให้ทำราชการ
ฉลองพระ เกศพระ คุณ ใน กรม มหาด เล็ก บ้าง ใน กรม ทหาร
มหาด เล็ก รักษาพระ องค์ บ้าง มีเป็น อัน มาก จึงทรงพระราช
ดำริที่ว่าบุตรหลาน ของท่านทั้ง ปวง ยันคกที่ เข้ารับราชการ
ฉลองพระ เกศพระ คุณ อยู่ นี้ แต่ ล้วน เป็น ผู้ มี ชาติ มี
ระ ภูล ควร จะ รับราชการ ไป ใน เบื้อง หน้า ต่อ ไป แต่ ที่ ยัง
ไม่รู้หนังสือ ไทย แล ขนบ ขรรวม เนียมราชการ ไชยมาก ที่
รู้ อยู่ บ้าง แต่ ยัง ใช้ อักษร เอก โท แล ตัว สกค ผิด ๆ ไม่ ถูก
ต้อง ตาม แบบ อย่าง ก็ มี เยอะ มาก แล การ รู้ หนังสือ นี้ ก็ เป็น คุณ
สำคัญ ชั้ ไฉน เป เหตุ จะ ให้ ได้ วิชา แล ขนบ ขรรวม เนียม
ต่าง ๆ จึง ทรง พระ ภูมา โปรดเกล้าฯ ให้ จัด โรง สอน ขึ้น ไว้

ที่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจักคนในกรมพระอาลักษณ์
 ทั้งให้เขียนขุนนางพนักงานสำหรับเป็นครูสอนหนังสือไทย แล
 คึกเลข ขนบธรรมเนียมราชการ พระราชทานเงินเดือนให้ครู
 สอนให้สมควรพอใช้สอย ส่วนผู้เรียนหนังสือนั้น จะพระ
 ราชทานเสื้อผ้าถุงห่ม กับเบี้ยเลี้ยงกลางวันเวลาหนึ่งทุกวัน
 ครูสอนนั้น จะให้สอนโดยอาการเรียบร้อย ไม่ให้คำตี
 ทายคาย

อนึ่งถึงบุตรหลานของข้าราชการ ซึ่งยังไม่ได้นำเข้า
 มาทูลเกล้าฯ ถวายนั้นก็ ถ้าสมัครจะเข้ามาฝากหัดเล่า
 เรียนหนังสือไทย ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับ
 ไว้ฝากหัดเล่าเรียน เพื่อจะให้รู้หนังสือแลคึกเลข ขนบ
 ธรรมเนียมราชการให้ชัดเจน จะได้รับราชการผลของพระเดช
 พระคุณต่อไป ถ้าท่านทั้งปวงได้ทราบหมายประการนี้แล้ว
 จึงมีใจยินดีหมั่นตักเตือนบุตรหลานของท่านทั้งปวง ให้เข้า
 มาฝากหัดหนังสือไทย ถ้าเล่าเรียนได้ชำนาญในการหนังสือ
 แล้วความคึกขามความเจริญ ก็จะมีแก่บุตรหลานของท่านทั้ง
 ปวงไปสิ้นกาลนาน

ประการมาฉวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรมสามค่ำ บ
 มแมตรีศก ศักราช ๑๒๓๓

ภาพของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราช มัญญุต

สำหรับหอ รัษฎากรพิพัฒน์

๑ ศุภมัศก ลุศักราช ๑๒๓๕ กุกกุสัง วัจฉะระเซฐุมาค
 ชุสณ บัษณ หมมิ ทิถิปุณ วาร ปริเนท กาล กำหนด พระบาทสมเด็จ
 พระ ปรมิน ทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์มตามงกุฏบุรุษย์
 รัตนราชรังษษ วรุตมพงษ์ บริพัตม วรชัตติยราช นิก โภคม จากุ
 รันตะบรม มหาจักรพรรดิราชสังภาค บรมบรมมิก महाराजा
 ธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 ณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหัยสวรรธิยพิमान โดยสถานอุตรา
 ภิमुख พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ แลข้าทูลลของชูลี
 พระบาท เฝ้าเบื้องบาทบงกชมาศ โดยลำคัย จึงพระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริที่ว่า เงินภาษ้อากรซึ่งขึ้น
 ในท้องพระคลังทั้งปวง ซึ่งจะได้ไปนกำลังทำนุบำรุงแผ่นดิน
 ต่อไปนั้น เจ้าภาษีสรับทำอากรไป เงินหลวงก็ค้างสะสมอยู่
 มาก ต้องเร่งรัดอยู่เสมอไม่ขาด ก็ไม่ใคร่จะได้เงินมาทันใช้
 ราชการ ที่ต้องขาดสูญไปเสียโดยมาก การค้าขายที่กรุง
 เทพ ก็ไม่มีความเจริญ เพราะเงินซึ่งมารับทำภาษีสแล้ว
 เอาเงินไปใช้ในการอื่น ๆ เสียเงินหลวงก็ค้างทับหนักลง
 ถ้าเร่งรัดก็ควรล้มต้องเลิกกันไปไม่เป็นคุณในแผ่นดิน แล
 ลูกข้าทั้งปวง ก็ไม่ตั้งอยู่ได้เพราะไม่มีกรรมเนียม แลเจ้าพนัก

งานจะ จักการเรื่อง นี้ ให้เรียบร้อย ได้ จึงมีพระ บรม ราชโอง
 การ มาร พระ บัณฑิตูร สุรสิงหนาท คำว่าสั่ง เณวาระ สมเด็จพระเจ้า
 บรม วงษ เสด็จ เจ้าฟ้ามหา มาลา กรม พระ บำราช ประชั กษ ให้
 จัก ตั้งเป็น ขรรณ เนียมเจ้าพนักงาน ขาญชี กลาง สำหรับ จะ รวย
 รวมพระ ราชทรัพย์ ซึ่ง ขึ้น ในท้องพระ คลัง ทั้ง ปวง ตั้ง อยู่ในหอ
 รัชฎากร พิพัฒน์ ในพระ บรม มหา ราช วัง แล้วจึงทรงพระ
 กรุณา ไปรคให้ตั้งพระ ราช บัญญัติ สำหรับ ใน หอพิศ จะ ได้เป็น
 แบบ อย่าง แลเช่น คุณ ใน แผ่น กิน สืบ ไป ให้เจ้าพนักงาน ขาญชี
 กลาง แลเจ้า จำนวนเจ้า ภาษี นาย อากร ทั้ง ปวง ประ พฤต ตาม
 พระ ราช บัญญัติ นี้ จึงทุก ประ การ

ข้อ ๑ ให้เจ้าพนักงาน ขาญชี กลาง คัก ขาญชี ภาษี อากร
 บัณฑาท ที่ ขึ้น อยู่ในหอ รัชฎากร พิพัฒน์ ไว้สำหรับ หอพิศ ฉดัย ๑
 ให้เจ้าจำนวนในพระ คลังนี้ ๆ มีไว้ฉดัย ๑ ทุกเจ้าจำนวน
 แล้ว ให้แบ่ง ขาญชีเป็น สอง แฉนค คือเงินที่ ค้างเก่ามาจนถึง
 บัวอก จักวาศกฉดัย ๑ ตั้งแต่ บัรภา เขญจคก ซึ่งได้เปลี่ยน
 ขรรณ เนียม ใหม่ นี้ ให้มี ขาญชี ต่าง หาก กล ฉดัย สอย สอน
 ให้ถูก ค้อง กัน ทั้ง ขาญชี กลาง แลเจ้า จำนวนอย่า ให้ผิดเพี้ยน
 เป็น คำเถียง กัน ได้ ให้เจ้า จำนวนในพระ คลังนี้ ๆ มี ห้อง
 หอพิศ ขอร ทัว สำหรับ เก็บ ขาญชี แลสำหรับเป็นที่ ซ้ำระ ความ
 ภาษี ที่ ทัว ได้ว่า อยู่ นั้น ทุก ๆ พระ คลัง ที่ ได้เป็นเจ้าจำนวน
 ว่าการ ภาษี แลเจ้า จำนวนภาษี ทุก ๆ พระ คลังนี้ ให้มานั่ง

กองบรรณารักษ์และพิมพ์

ขอพิศ ที่ เปน ห้อง คัว คอย ฟัง การ เสมอ พง ทุก วัน ตั้งแต่
 เวลา ๔ โมงเช้า จนถึง เวลา ๔ โมงเย็น จึง ให้ ยัก
 ขอพิศ กลับ ไป บ้าน แล การ งาน สิ่ง ไค ที่ เปน การ ว่า กล่าว
 เกี่ยว ข้อง ใน การ ภาษ ซึ่ง คัว ไค ว่า กล่าว อยู่ นั้น ให้ ว่า ใน
 ขอพิศ ห้าม มิ ให้ ไป ว่า การ ภาษ ที่ บ้าน ที่ เรือน ของ คัว
 เปน อัน ซาก

ข้อ ๒ จำนวนเงินที่ เจ้าภาษ นาย อากกร รัช ผูก ไป ยี่
 หึ่ง เปน เงิน มาก น้อย เท่า ไค นั้น ให้ เจ้าพนักงาน ขาญ ชักกลาง
 แล เจ้า จำนวน แแบ่ง ออก ไป เปน ๑๒ งวค ให้ เจ้าภาษ ส่ง เงิน
 งวค ตก เดือน ๑ ให้ ซาก ถ้า ยี่ ไค มี อธิก มาศ ก็ ขวค เงิน
 ชน ใน ยี่ นั้น อธิก งวค หึ่ง เปน ๑๓ งวค เสมอ พง ทุก รวย ฤา
 ภาษ สิ่ง ไค ที่ เจ้าภาษ เก็บ ไค เปน คราว เปน ระ ค ที่ ไม่ เหมือน
 กับ ภาษ ที่ เก็บ ไค เสมอ ตก เดือน นั้น ก็ ให้ เจ้าพนักงาน แล เจ้า
 จำนวน แแบ่ง เงิน ที่ เจ้าภาษ รัช ผูก ซาก ไป นั้น ออก เปน ๑๒ งวค
 เหมือน กัน แล เจ้าภาษ จะ ร้อง ว่า ใน เดือน นี้ ยัง เก็บ ภาษ ไม่ได้
 ไม่มี เงิน จะ ส่ง นั้น ไม่ได้ เพราะ ภาษ สิ่ง นั้น เจ้าภาษ เหนมี ถ้า ไร
 จึง ไค รัช ผูก ซาก ไป ยี่ หึ่ง เปน เงิน เท่า นั้น ใน เดือน ที่ ยัง เก็บ
 ภาษ ไม่ได้ นั้น เจ้าภาษ ต้อง ส่ง เงิน ของ เจ้าภาษ แทน เงิน
 ที่ จะ เก็บ ภาษ ไค ให้ ครบ ยี่ หึ่ง ๑๒ งวค ถ้า ยี่ ไค เปน อธิก มาศ
 ก็ ให้ ขวค เงิน ชน ใน ยี่ นั้น อธิก งวค หึ่ง เปน ๑๓ งวค ถ้า
 เจ้าภาษ จะ ร้อง ว่า เหลือ สติ ถ้า ดัง เพราะ ยัง ไม่ ถึง เดือน ที่ จะ เก็บ

ภาษาใด จะ ต้อง ส่ง เงิน งวด ทุก เดือน นั้น ไม่มี เงิน จะ ส่ง ถ้า
เจ้าภาษ คน ไต ร้อง กัง นี้ แล้ว ก็ อย่า ให้ เจ้าพนักงาน ผู้ ที่ ว่า
ภาษ มอข ภาษ นั้น ให้ ผู้ นั้น ทำ เพราะ ผู้ นั้น เป็น คน ชัก สมน ไม่มี
ทุน รอน ที่ จะ ให้ ผู้ กภาษ ของ หลวง ไป นั้น ไม่ ควร

ข้อ ๓ เมื่อ จะ ว่า ภาษ อากร ก็นั้น ให้ เจ้าพนักงาน ขาญ ชี
กลาง หมาย ขอก พระยา โสฎีก ราช เสว ชู พระยา อินทรา ธิย ติ
ส ทรราช รอน เมือง พระ เทพ ผลู ให้ ประ กาศ ไป ตาม เจ้า ภาษ ที่ ไต
ทรง พระ กรณา ตัง แต้ งไว้ ให้ รับ พระ ราช ทาน เข็ย หวัค แล
จีน ไทย ผู้ ซึ่ง ยัง ไม่ ไต รับ พระ ราช ทาน เข็ย หวัค ให้ รุ้ง
ทัว กัน ว่า จะ เปลี่ยน ภาษ ราย นั้น ใน วัน นั้น แล เจ้า ภาษ ที่ ไต ทรง
พระ กรณา ขบ เลียง มี ชู อ ตัง ไต รับ พระ ราช ทาน เข็ย หวัค
เสมอ ทุก บัน นี้ ถึง ทัว จะ ต้อง การ ทำ ภาษ สิ่ง นั้น ก็ ฤา ไม่
ต้อง การ ทำ ภาษ สิ่ง นั้น ก็ ถ้า รุ้ง หมาย ประ กาศ แล้ว ต้อง
มา นึ่ง ที่ ประ ชุม ใน วัน กำหนด ว่า ภาษ ที่ ขอ ฟืศ เสมอ ง ทุก ครั้ง
ทุก คราว อย่า ให้ ซาก ไต แล หมาย ประ กาศ กำหนด ที่ จะ ว่า ภาษ
นั้น ให้ กำหนด วัน ว่า ภาษ ก่อน หน้า วัน ทำ ภาษ เดือน นั้น ถ้า ว่า
ภาษ ตก ลง กัน ใน วัน นั้น แล้ว ให้ เจ้าพนักงาน ขาญ ชี กลาง แล เจ้า
จำนวน เวียก นาย ประ กัน จีน ผู้ ที่ รับ ทำ ภาษ นั้น ไว้ ให้ มี น้ คง
แล้ว ยัง คับ ให้ ส่ง เงิน ล่วง หน้า ภาษ ราย นั้น ไว้ ให้ ครบ ๓ งวด
ให้ เสรี ๑ แต้ ใน ๗ วัน นับ ตัง แต้ วัน ไต ว่า ถ ล่วง ตก ลง ไป อย่า
ให้ เกิน กำหนด ไต แล ให้ เขียน หมาย ประ กาศ บัค หน้า โรง ขอ ฟ

ฟิศไว้ด้วยฉบับหนึ่ง ว่าเดือนนั้นวันนั้น กำหนดจะเปลี่ยน
 ภาษีสิ่งนั้น ถ้าผู้ที่จะรับทำภาษีสัญแล้ว ก็ให้มาตามกำหนด
 ข้อ ๔ การซึ่งเงินไทยผู้ใดจะยื่นเรื่องราว ประมูล
 เงินภาษีสิ่งใดก็ตาม ฤ็ฟ้องขาดเงินภาษีกัก ก็ให้ครบวงครบ
 ก่อน จึงมายื่นต่อเจ้าพนักงานขายชุกกลางในออฟฟิศ ห้าม
 มิให้ไปยื่นเรื่องราวกันที่อื่น นอกจากที่ประชุมในออฟฟิศ
 เจ้าพนักงานรับเรื่องราวจากมือเงินแล้วให้นำมาถวายสมเด็จพระ
 เจ้าฟ้ามหา มาลา กรมพระยาราชประยูร ในเวลานั้น

ข้อ ๕ นายประกันของผู้ที่จะทำภาษี ให้เจ้าพนักงาน
 เลือกดู เห็นว่าผู้นั้น ขอสมควรจะรับประกันเงินหลวง
 เท่านั้นได้ แล้วก็ให้ยอมรับประกันโดยดี อย่าให้ทำ
 อุบายแก้งเลือกนายประกัน เพราะจะหาผลประโยชน์ได้
 ความลำบากแก่ตัวเจ้าภาษี เหมือนเช่นเคยมาแต่ก่อน แต่ผู้
 ซึ่งจะรับประกันนั้น ถ้าเจ้าพนักงานเห็นว่าไม่สมควรจะ
 เลือกเสีย ไม่ยอมให้รับประกัน ก็ให้เจ้าพนักงานนำ
 ความมาทูล สมเด็จพระเจ้าฟ้า มหา มาลา กรมพระยาราชประยูร
 ให้ทรงทราบก่อน จะได้ทรงอนุญาตเจ้าพนักงานแลเจ้าภาษี
 ที่มีข้อข้องยง ถ้าเห็นว่านายประกันที่เลือกเสียนี้ ไม่สม
 ควรก็จะให้ให้หาประกันเปลี่ยนใหม่ ให้สมควรแก่เงินหลวง

ข้อ ๖ เมื่อถึงวันกำหนดประชุมว่าภาษีกัน เจ้าพนักงาน
 ขายชุกกลางรับเรื่องราว ของผู้ที่ยื่นทุก ๆ ราย

ถวายสมเด็จเจ้าฟ้ามหา มาลา กรมพระ บำราชย์ ประยักษ ทอด
พระเนตร แล้ว เรื่องราว ที่เป็นภาษารายเกี่ยวกัน เงิน ในเรื่อง
ราวของผู้ใดมาก ก็ให้เจ้าพนักงานเอาเงินรายนั้น ร้อง ประ
ทาศ ในที่ ประชุม ว่าภาษาราย นั้นเงินเกิน เท่านั้น เงิน คน นั้น
ประมุข ชื่น อีกเท่านั้น เจ้าภาษีก่อนเก่า ๆ ผู้หนึ่งผู้ใด จะ ประ
มุขเงิน ชื่น อีก ก็ให้ว่ามา ในที่ ประชุม นี้ ถ้าเจ้าภาษีก่อนเก่า ๆ
ผู้หนึ่งผู้ใด ร้อง ประมุขเงินมากกว่า ผู้ซึ่ง ประมุขเกิน ตั้งแต่
สิบ ชื่น ขึ้น ไป ก็ให้เจ้าพนักงาน ผู้ที่ ร้อง ประ ทาศ นั้น บัดเขา
คำ ผู้ที่ ประมุขเงิน ชื่น ใหม่ นั้น ร้อง ประ ทาศ ต่อ ไป ถ้ามี ผู้ประ
มุขเงิน ชื่น อีก ก็ให้เจ้าพนักงาน รับเอา คำ ผู้ที่ ประมุขเงิน ชื่น
อีกนั้น ร้อง ประ ทาศ ต่อ ไป ถ้าเจ้าพนักงาน ร้อง ประ ทาศ ตาม คน
ทั้งปวง ถึง ๓ ครั้ง ๔ ครั้ง แล้ว ไม่มีผู้ใด ประมุขเงิน ชื่น
อีก ก็ให้ภาษารายนั้น ตกอยู่กับ ผู้ที่ ประมุขเงิน ชื่น มาก นั้น ทำ
ภาษีกุลเกล้า ฯ ถวาย ต่อ ไป

ข้อ ๗ เจ้าพนักงาน จะ ร้อง ประ ทาศ ภาษีกุลเกล้า ฯ เจ้า
ภาษีกุลเกล้า ฯ ที่จะเข้ามา ในที่ ประชุม รับ ประมุขภาษีกุลเกล้า ฯ อย่า
ให้เจ้าจำนวนในภาษีกุลเกล้า ฯ ว่า ราย นั้น เกี่ยวกัน ว่าพวกนี้พวกนั้น
ต่างที่ภาษีกุลเกล้า ฯ เจ้าจำนวน อยาก จะ ให้แก่ผู้หนึ่งได้รับทำต่อ
ไป ถึงจะมีผู้มากขอ ชื่น ประมุขเงิน เจ้าจำนวน ก็ จะ ขอ
ร้องพูดเป็น การลับลับ ว่า ภาษีกุลเกล้า ฯ อยาก จะ ให้พวกพ้อง
ของตัวทำ ผู้ซึ่ง จะ มา ว่า ประมุขเงิน นี้ ของ กุไว้ก่อน อย่า

เพื่อว่า กล่าว ประมูลเงินขึ้น แต่ผู้ซึ่งจะมา ประมูลเงินนี้ ถ้า
 เจ้าจำนวนว่า กิ่งนี้แล้ว ก็ต้องมี ความเกรงกลัวลคหย่อน ให้
 พวก ของเจ้าจำนวน ก็ได้รับ ภาษีนี้ ไปทำ โดยง่าย ไม่ต้อง
 ต้อง ประมูลเงินขึ้น ให้มาก เงินพระ ราชทรัพย์ ของแผ่นดิน
 จึงได้ตก น้อย ดอย ไป แต่เจ้าจำนวนนี้มี ผล ประโยชน์ ห้าม
 มิให้ เปรณการ กิ่งนี้ ได้ต่อไป ถ้าเจ้าจำนวนใด จำนวนหนึ่ง กระ
 ทำ กิ่งที่ ว่ามานี้ จะทำ โทษ เสมอ ผู้ที่ ล่วง พระ ราชบัญญัติ
 แต่ เมื่อ จึงเจ้า ภาษี ทั้ง ปวง จะมา ประชุม ว่า ภาษี ใน ออฟฟิศ
 นี้ ให้ เจ้าพนักงาน แลเจ้าจำนวน กับเจ้า ภาษี ที่มี ชื่อตั้ง
 ตรวจ นำเงิน มี ชื่อ ที่ จะ รับทำ ภาษี ไ้ดังนี้ โดย ความ ซื่อ สุจริต
 อย่า ให้ ดอ ว่า พวกนี้ พวกนี้ ถ้า เห็น สมควร ว่า เป็น คน มี ทน
 รอน มี คง ก็ แล้ว จึง ให้ เข้ามา นั่ง ใน ที่ ประชุม ถ้า เป็น เงิน
 ไม่มี ทน รอน ก็ อย่า ให้ เข้ามา ใน ที่ ประชุม นี้ ถ้า ภาษี ว่า กล่าว
 ตก ลง กัน แล้ว ให้ เจ้าพนักงาน จก ทนาย ถ้อย คำ ของ ผู้นี้ ไว้ ให้
 มัน คง แล้ว ให้ ผู้นี้ ลง ชื่อ ประทับ ครา ไว้ เป็น สำคัญ กว้ย แล้ว
 ให้ เจ้าพนักงาน คิค รว มเงิน เก็บ แต่ เงิน ประมูลเงิน ขึ้น ใหม่
 แยก ออก เป็น ๑๒ งวค ให้ ผู้ที่ จะ รับทำ ภาษี ต่อ ไปนี้ ส่ง
 เงิน ล่วง นำ ไว้ ๓ งวค แล้ว ให้ เรียก ประกัน ไว้ ให้ ถอ สม
 ควร แก่ เงิน หลวง

ข้อ ๘ ตั้งแต่วัน ได้ ว่า ภาษี ตก ลง กัน ๗ วัน ให้ เจ้า
 ภาษี คน ใหม่ ได้ รับ ครา ทั้ง แล ครา นำ เมือง นี้ ให้ เสรีจ แล

ตรา ตั้ง เจ้าภาษี แล ตรา นำ เมือง นั้น ให้ เจ้าภาษี มารับ ต่อ เจ้า
 พนักงาน ที่ ออฟฟิศ แล เงิน ค่า ตรา ค่า เมา ค่า ฎีกา ซึ่ง เจ้า
 พนักงาน เคย ได้ มา แแต่ ก่อน นั้น ให้ เจ้าพนักงาน ใน ออฟฟิศ เรียก
 ไว้ แแต่ เจ้าภาษี ที่ รับ ตรา ตั้ง รวม ไว้ ให้ พร้อม ทั้ง ค่า เมา ค่า ฎีกา
 ใน วันที่ เจ้าภาษี มา รับ ตรา ตั้ง แล เงิน ค่า ตรา ค่า เมา ค่า ฎีกา
 ที่ เจ้าพนักงาน ใน ออฟฟิศ เรียก รวบรวม ไว้ นั้น ภาย หลัง จึง จะ
 ทรง พระ กรุณา พระ ราช ทาน แแบ่ง บัณฑิต ห้าม มิ ให้ เจ้าพนักงาน
 ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด เขี่ย คบ เขียน เรียก เงิน ค่า สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด ต่อ เจ้าภาษี
 ไป น อื่น ซาก

ข้อ ๘ เจ้าภาษี ที่ ได้ รับ ตรา ตั้ง ไป แลแล้ว ให้ เจ้าพนักงาน
 งาน ขาญ ชี กลาง แล เจ้า จำนวน กำหนด วัน คืน ไว้ ให้ มี นคง เมื่อ
 ถึง งวด เก็บเงิน เจ้าภาษี ไม่ เขา เงิน มา ส่ง ตาม พักต ที่ ชั่ง ตรา ก็ ให้
 เจ้า จำนวน เร่ง รัค ให้ เจ้าภาษี เขา เงิน มา ส่ง ให้ จึง ได้ ถ้า พัน
 กำหนด งวด เก็บเงิน ไป ๗ วัน เจ้าภาษี ไม่ ส่ง เงิน งวด ตาม พักต
 ที่ ชั่ง ตรา ให้ เจ้าพนักงาน ขาญ ชี กลาง หัก เงิน ที่ เจ้าภาษี
 ส่ง ล่วง หน้า ไว้ ๓ เดือน นั้น เสีย เดือน หนึ่ง ยัง คง เงิน ที่ ได้ ส่ง
 ล่วง หน้า ไว้ อีก ๒ เดือน ถ้า ถึง กำหนด งวด เก็บเงิน เจ้าภาษี
 ไม่ ส่ง เงิน อีก เช่น สอง งวด ให้ เจ้าพนักงาน ขาญ ชี กลาง หัก เงิน
 ส่ง ล่วง หน้า ที่ ยัง เหลือ อยู่ อีก ๒ เดือน นั้น ส่ง พระ คลัง มหา สมบัติ
 เสีย อีก เดือน หนึ่ง แลแล้ว ให้ เจ้าพนักงาน ขาญ ชี กลาง ออก

๘

กองรวบรวมค่าส่วยและภาษีเมือง

ประ กาศ กำหนด วัน ประ ชุม เปลี่ยน ภาษี ราย นั้น ใน วัน ขึ้น ค่ำ
 หึ่ง เดือน ที่ สาม ใน เดือน ที่ สาม ที่ จะ เปลี่ยน เจ้า ภาษี ใหม่ นั้น
 ให้ เจ้า พนักงาน ขาญ ชี้ กลาง แล เจ้า จำนวน เกาะ ทั่ว เจ้า ภาษี คน
 เก่า ไว้ กว่า ๖ ครบ เดือน ถึง กำหนด เจ้า ภาษี คน ใหม่ รัย ทำ ต่อ
 ไป ถ้า ครบ เดือน ถึง กำหนด เจ้า ภาษี คน ใหม่ รัย ทำ ต่อ ไป แล้ว
 ก็ ให้ หัก เงิน เจ้า ภาษี คน เก่า ที่ ส่ง ล่วง นำ ไว้ ยัง เหลือ อยู่ เดือน
 หึ่ง นั้น ส่ง พระ คตัง มหา สมบัติ หมด จำนวน เงิน เจ้า ภาษี
 คน เก่า ได้ ส่ง ล่วง นำ ไว้ ๓ งวค แล้ว ให้ ปล่อย เจ้า ภาษี
 คน เก่า ให้ เจ้า ภาษี คน ใหม่ รัย ทำ ภาษี นั้น ต่อ ไป ถ้า ภาษี
 ราย ไค เจ้า ภาษี ไม่ ส่ง เงิน งวค ตาม พิภค ท้อง ทรา เหมือน กัง ที่
 ว่า มา แล้ว นั้น ถ้า เงิน นั้น ขาก ไป ไม่ ได้ ส่ง ถึง สอง งวค ใน เดือน
 ไค ไม่ กำหนด ว่า ทัน ชี้ กลาง ชี้ ฎา ปลาย ชี้ ถ้า ขาด ลง สอง งวค
 ไม่ ได้ ส่ง แล้ว เจ้า พนักงาน ต้อง ประ ชุม เปลี่ยน เจ้า ภาษี ใหม่
 ใน วัน ขึ้น ค่ำ หึ่ง เดือน ที่ สาม ให้ เสร็จ จง ทก ราย ใน วัน ขึ้น ค่ำ
 หึ่ง เดือน ที่ สาม ที่ จะ ต้อง ประ ชุม เปลี่ยน เจ้า ภาษี นั้น ถ้า
 เจ้า ภาษี มี เงิน มา ส่ง ส่วน เงิน ที่ ค้าง สอง งวค นั้น ทัน ใน วัน นั้น
 ก็ ให้ งด การ ที่ จะ ว่า เปลี่ยน เจ้า ภาษี นั้น ไว้ ก่อน ให้ เจ้า ภาษี ที่
 ได้ ทำ มา แล้ว นั้น รัย ทำ ต่อ ไป ถ้า ภาษี ราย ไค ครบ จำนวน
 แล้ว ไม่มี ผู้ ไค ชื่น เรือง รว ประ มูล เงิน ชื่น เจ้า ภาษี รัย ว่า ขาก
 ทัน จะ รัย ทำ ได้ ทัน ชี้ ละ เท่า นั้น ให้ เจ้า พนักงาน รัย เรือง รว นำ
 กราย ทูล สมเด็จ เจ้า ฟ้ามหา มาลา กรม พระ บำ รว ย ปร บั กษ ทวง

ทราบแล้ว ให้เจ้าพนักงาน ทนาย ประ กาศ นัก วัน ประ ชุม ว่า
 กาว ภาษีส ตามที่ ได้ กำหนดไว้ ถ้าถึง วัน ประ ชุม พร้อม กัน แล้ว
 ให้เจ้าพนักงาน คัด เรื่อง รวบรวม ของ ผู้ที่ ร้อง ขาค นั้น ร้อง ประ กาศ
 ใน ที่ ประ ชุม ว่า ภาษีส ราย นี้ เงินเดิม ผู้นี้ รับ ผูก ไป ทำ เท่า นี้
 บั กนี้ ผู้นี้ ทำ เรื่อง รวบรวม ร้อง ว่า ขาค ทน ทำ ไม่ ได้ จะ ขอ รับ ทำ
 แต่ เพียง ยี่ ละ เท่า นี้ ถ้า ผู้ใด จะ ชี้ ให้ สูง กว่า ผู้ที่ ร้อง ขาค แล้ว
 จะ ให้ ผู้นี้ รับ ทำ ภาษีส นี้ ต่อ ไป ถ้า มี ผู้หนึ่ง ผู้ใด ประ มูล เงิน
 ชี้ มาก กว่า ผู้ที่ ร้อง ขาค มาก ก็ ให้ ภาษีส นี้ เป็น ของ ผู้ที่ ประ
 มูล เงิน มาก รับ ทำ ต่อ ไป ถ้า เจ้าพนักงาน ร้อง ประ กาศ ถึง ๓
 ครั้ง ๔ ครั้ง แล้ว ไม่มี ผู้ ประ มูล เงิน ชี้ อีก ให้ สูง กว่า เจ้า
 ภาษีส ผู้ที่ ร้อง ขาค ก็ ให้ ภาษีส นี้ ตก อยู่ กับ เจ้าภาษีส คนเก่า ที่ ร้อง
 ขาค ได้ ทำ ภาษีส นี้ ต่อ ไป แต่ ให้ ลัก เงิน ให้ ตาม ใน เรื่อง รว
 ร้อง ขาค ของ เจ้าภาษีส ผู้นี้

ข้อ ๑๐ ภาษีส สิ่งใด ที่เป็น ภาษีส เก็บ ได้ มาก ใน ระหว่าง
 ๒ เดือน ๓ เดือน ช่าง ต้น ปี ต่อ ไป กลาง ปี ปลาย ปี เก็บ ไม่
 ได้ เลย ทุก ๆ เดือน ก็ ถ้า ภาษีส ที่ เก็บ ได้ แต่ ใน กลาง ปี
 ปลาย ปี ก็ เจ้าภาษีส เก็บ ภาษีส ได้ ใน เดือน ที่เป็น เดือน ที่ เสรี
 แล้ว จะ ทิ้ง ภาษีส นั้น เสีย เพราะ ได้ เก็บ ภาษีส ใน เดือน ที่ นี้ ได้
 เงิน ไร่ มาก กว่า เงิน ที่ ได้ ส่ง ส่ง หน้า ไร่ ๓ งวด นี้ หลาย เท่า
 แล้ว เจ้าภาษีส จะ ทิ้ง ภาษีส นั้น เสีย ไม่ ส่ง เงิน งบ ราย เดือน ต่อ ไป
 ปล่อย ให้ เจ้าพนักงาน หา เจ้าภาษีส เปลี่ยน ใหม่ ผู้ซึ่ง จะ มา รับ

ทำภาษีใหม่ ก็ จะร้องว่าภาษี รายนี้ เก็บได้ จำเพาะแต่ใน
 เกือนนั้น ๆ ปีนี้ล่วง เกือนมาแล้ว เจ้าภาษีคนเก่าได้เก็บ
 เงินภาษี รายนี้ ต่อ รายฐรเสร็จแล้ว แล ในเกือนที่จะ ต่อ ไปจน
 ตลอด ปีนี้ ไม่มี สิ่ง ของที่จะ เก็บภาษี ได้ เพราะ สหระกุ
 ชาติ คราว แล้ว เจ้า ภาษี คนเก่า จึง ได้ ทง ภาษี นี้ เสีย ถ้า การ
 เปน กังนี้ ให้ เจ้า พนักงาน ขาญ ชัก กลาง แล เจ้า จำนวน ปกฤษา แต่
 ยันดา เจ้า ภาษี ที่ เปน พระ หลวง มี ชื่อ ว่า ภาษี รายนี้ ทั้ง แต่
 เกือนนี้ ไป จน ถึง เกือน ที่ ครบ จำนวน ปี ถ้า มี ผู้ จะ รับ ถูก ต่อ ไป
 จะ ควร ภาระ เงิน หลวง ให้ ผู้ ไป สัก เท่า ไ้ ให้ พระ หลวง เจ้า ภาษี
 ทั้ง ปวง ว่า มา ให้ พร้อ ม กัน ตาม ที่ เสนอ สมควร ใน เวลา นั้น ถ้า
 พระ หลวง เจ้า ภาษี เสนอ พร้อ ม กัน ว่า ภาษี รายนี้ ยัง อยู่ ชัก เท่า
 นั้น เกือน จะ สิ้น ปี แล้ว ก็ เปน เกือน ที่ จะ เก็บ ภาษี ได้ น้อย ด้วย ควร
 ก็ จะ ให้ ผู้ ไป เปน เงิน แต่ เพียง เท่านั้น เสนอ ว่า พอ สมควร ถ้า พระ
 หลวง เจ้า ภาษี ภาระ ลง เสนอ ว่า เปน เงิน เพียง เท่านั้น แล้ว เปน ต้น ว่า
 พระ หลวง เจ้า ภาษี ภาระ เงิน เพียง ร้อย ซึ่ง ที่ จะ ทำ ได้ ต่อ ไป จน ตลอด
 ครบ จำนวน ปี ก็ ให้ เจ้า พนักงาน ร้อง ประ ภาค ลด เงิน เสีย สิบ ซึ่ง
 ให้ ร้อง ประ ภาค แต่ เก้า สิบ ซึ่ง ถ้า มี ผู้ ประ มูล เงิน ขึ้น อีก ๑๐ ซึ่ง
 ก็ ให้ เจ้า พนักงาน ร้อง ประ ภาค ต่อ ไป ว่า ผู้ นี้ ประ มูล เงิน ขึ้น
 อีก สิบ ซึ่ง เปน ร้อย ซึ่ง ถ้า จะ มี ผู้ ไ้ ประ มูล เงิน ขึ้น อีก ต่อ ไป
 ก็ ให้ เจ้า พนักงาน รับ เงิน ราย ที่ ผู้ ประ มูล นี้ ร้อง ต่อ ไป จน ไม่มี ผู้
 ไ้ ประ มูล บั้ว จึง ให้ ภาษี ราย นี้ ตก อยู่ กับ ผู้ ที่ ประ มูล เงิน สูง

กว่าคนทั้งปวง รับทำ ค่อ ไปจนตลอดปี แลเงินในจำนวน
 ปีที่เจ้าภาษีคนเก่า รับผูก ขากไป นี้ยังขาก จำนวนมาก น้อย
 เท่าใด ให้เจ้าพนักงานเร่งเอาแต่เจ้าภาษีคนเก่า ถ้าแล
 พระหลวงเจ้าภาษี กระเงินลงแล้ว เจ้าพนักงาน ร้อง ประ กาศ
 ตามคนทั้งปวง ไม่มีผู้ใดรับ ประ มูดเงิน ขึ้นเลย แต่สักคนหนึ่ง
 ฤา มีผู้รับ ประ มูดเงิน ขึ้น ตามที่ ว่ามา แล้ว นี้ยก ก็ แลเงิน
 หลวงที่ ขาก จำนวน อยู่ใน นี้ย นี้ย มาก น้อย เท่าใด ให้เจ้าพนักงาน
 เอาตัวเจ้าภาษีคนเก่า จำ ครวนเร่งเงิน ซึ่ง ขาก จำนวน ใน นี้ย นี้ย
 ให้จงครบตาม จำนวนเงิน มาก แล น้อย ถ้าเจ้าภาษีคนเก่า จะ
 ไม่มีเงิน ให้ ก็ ให้เจ้าพนักงาน เก็บ รียบเอา ยุตร ภรรยา ข้า ทาย
 ที่บ้านเรือน เรือ แพร สวน ไร่ นา แล ทรัพย์สิน สิ่ง ของ สวิญญาณะ ภา
 ทรัพย์ สวิญญาณะ ภา ทรัพย์ มา เป็น ของ หลวง ให้ สิ้น เเชิง แล้ว
 เอาตัวเจ้าภาษีจำคุก ไว้ ๓ ปี จึง พ้น โทษ เพราะ จินะ เจ้าภาษี
 คน นี้ย เก็บเงิน ภาษี ได้ แล้ว ไม่ ส่ง หลวง กิด ฉ้อ พระ ราช
 ทรัพย์ ของ หลวง ไม่ ซื่อ ตรง ค่อ แผ่น ทิน ภาษี ราย นี้ย เมื่อ ถึง กำ
 หนด ขึ้น ปี ใหม่ จึง ให้เจ้าพนักงาน บานูชี กลาง แล เจ้า จำนวน นี้ย
 วัน ประ ชุม ว่า ประ มูด ภาษี ราย นี้ย ใหม่ ค่อ ไป

ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าภาษี ส่งเงินงวคเดือนเสมอทุกเดือน มิ
 ไล่ขาก ตามพิกัต ท้อง ตรา แล้ว ถ้าเจ้าภาษี ส่งเงินเสมอ อยู่ทุก
 เดือน ถึง ๙ เดือนแล้ว เดือนที่ ๑๐ ที่ ๑๑ ที่ ๑๒
 อย่าว ให้เจ้าภาษี ค่อ ส่งเงิน จำนวน เดือน อิก ให้เจ้าพนักงาน

กองบรรณารักษ์และสารนิเทศ

ขาญชู้กลาง หักเงินล่วงหน้า ๓ เดือนที่เจ้าภาษี ส่งไว้ นั้น ส่ง
 ขึ้นพระคลังมหาสมบัติ แทนงวกเดือนที่ ๑๐ เดือนหนึ่ง ที่
 ๑๑ เดือนหนึ่ง ที่ ๑๒ เดือนหนึ่ง ครบจำนวนปีหนึ่ง ๑๒
 เดือน ถ้าขึ้นปีใหม่ไม่มีผู้ใดประมุขเงินภาษีนั้น ขึ้นอีก
 เจ้าภาษีคนเก่าได้รับทำต่อไป ก็ให้เจ้าพนักงานเรียกเงินงวก
 ล่วงหน้าต่อเจ้าภาษีคนเก่าไว้ ให้ครบ ๓ งวกตามเดิมแล้ว
 ก็ให้เจ้าภาษีคนเก่า รับทำในจำนวนปีใหม่ต่อไป แต่อย่า
 ให้เจ้าภาษีต้องเสียเงิน ค่าตราตั้งตราหน้าอีกซ้ำหนึ่ง
 ข้อ ๑๒ เงินงวกเดือนซึ่งเจ้าภาษี ส่งทุกเดือนนั้น ถึง
 กำหนดเดือนให้เจ้าจำนวน นำเจ้าภาษี มาส่งยังเจ้าพนักงาน
 ในออฟฟิศ ให้เจ้าพนักงานในออฟฟิศนำไปส่ง ยังพระ
 คลังมหาสมบัติ ให้เสมอจงบทุกครั้ง ห้ามมิให้เจ้าจำนวนแลเจ้า
 ภาษี ไปส่งเงินที่อื่น นอกจากออฟฟิศเป็นอันขาด แต่เงินที่
 เจ้าภาษี ส่งล่วงหน้าไว้ ๓ เดือนทุก ๆ ภาษีนั้น ให้เจ้าพนักงาน
 ขาญชู้กลาง เก็บรักษาไว้ที่ออฟฟิศ ถ้าเงินภาษีรายใดขาด
 ไม่ส่งตามงวกเดือน จะให้เอาเงินล่วงหน้าภาษีรายนั้น ที่ส่ง
 ไว้ไปส่งยังเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ อนึ่งภาษีอากรทั้ง
 ปวง ซึ่งเจ้าภาษี นายอากร ได้รับทำไปใหม่ ตั้งแต่ออก
 พระราชบัญญัตินี้แล้วนั้น ให้ส่งตัวเงินทุกงวกทุกเดือนตาม
 พระราชบัญญัติ ห้ามมิให้ส่งสิ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอันขาด
 ฤ็เจ้าภาษี ได้ส่งของไว้ ในพระคลังต่าง ๆ แต่เดิมแล้วจะ

มาขอ หักเงินงวก ภาษา ซึ่งทำ ไปใหม่นี้ ห้าม อย่า ให้เจ้าพนักงาน
 หัก ให้เป็น อันขาด อนึ่ง ภาษา ที่ จะ ต้อง จำ รวช การ เหมือน
 หนึ่ง ภาษา น้ำมัน เป็น ต้น ให้เจ้าภาษา ส่ง ตัวเงินทุก งวก แล้ว จึง
 ให้ทำฎีกา มาเบิกเอา ตัวเงิน ในคลัง จะ จ่าย ให้ทุก เดือน ไม่
 ให้ชัก ช้อง

ข้อ ๑๓ ให้เจ้าพนักงานแล เจ้าจำนวน บังคับเจ้าภาษา
 นาย อากร แทนเงิน ซึ่ง ใ้รับทำ ภาษา ไป นั้น ให้เจ้าภาษา ทำ
 ขาญชี้ราย ข้อ ผู้ซึ่งรับช่วง ภาษา ไป นั้น ให้ไว้ต่อ เจ้าจำนวน รุก
 ภาษา ว่า คำขล นั้น เจ้าภาษา ใ้แต่งตั้ง ให้ผู้นั้น ไป เก็บ ให้เจ้าจ่า
 นวนรู้ ไว้ ถวาย งบทุก คำขลเจ้า ภาษา ใ้รับ ภาษา ไป ครบ เดือน หนึ่ง
 แล้ว จะ ใ้ผู้ใด ผูก ช่วง ไป เก็บ ภาษา ใน แขวง กรุง เทพ ๑ ก็ ก็
 หัวเมือง ก็ ก็ กำหนดให้เจ้าภาษา ใหญ่ ขึ้น ขาญชี้ราย ผูก ช่วง ต่อ
 เจ้าจำนวน ให้เสร็จ ใน กำหนด เดือน หนึ่ง แล้ว ให้เจ้าจำนวน ทนาย
 ประ กาศ ให้ผู้ที่ รับ ช่วง ผูก ภาษา ไป นั้น ใ้รู้ งบทั่ว กัน ว่า
 เจ้าภาษา ใหญ่รับ ผูก ขาญชี้ราย ส่ง นี้ มา ต่อ เจ้าพนักงาน บั หนึ่ง
 เป็นเงินเท่า นั้น เจ้าภาษา ใหญ่ต้อง ส่ง เงิน หลวง เดือน ละ เท่า
 นั้น เสมอ ทุก เดือน บั หนึ่ง ๑๒ เดือน เป็นเงินเท่า นั้น ผู้ที่
 ใ้รับ ช่วง ตัก ทอน มา จาก เจ้าภาษา ใหญ่ มา เก็บ ภาษา นี้ ถ้า จะ ส่ง
 เงิน ต่อ เจ้าภาษา ใหญ่ ก็ ใ้แบ่ง เงิน ของ ตัวที่ ใ้รับ ช่วง ตัก ทอน
 มา จาก เจ้าภาษา ใหญ่ นั้น ออก เป็น ๑๒ งวก ส่ง เจ้าภาษา ใหญ่
 เดือน ละ งวก ให้เหมือน เจ้าภาษา ใหญ่ ใ้ส่ง ต่อ เจ้าพนักงาน

หอสมุดแห่งชาติ

ใน ออฟฟิศ หลวงเสมอของทุกเดือน ถ้าเจ้าภาษีใหญ่จะเรียกเงิน
ล่วงหน้า ก็ให้ผู้ที่ถูกช่วงให้เงินล่วงหน้าต่อเจ้าภาษีใหญ่เพียง
๓ เดือน แล้วบอกแก่เจ้าจำนวนให้รู้ไว้เป็นพยาน ถ้าเจ้า
ภาษีใหญ่จะทิ้งภาษีเสีย ไม่ส่งเงินหลวงในระหว่าง ๓ เดือน
๕ เดือน มีเจ้าภาษีคนใหม่รับทำต่อไปแล้ว เจ้าภาษีคน
ใหม่จะเรียกเอาเงินภาษี กับผู้ที่รับช่วง ตัดตอนไปจากเจ้า
ภาษีคนเก่า ในระหว่างที่เป็นเดือนของเจ้าภาษี คนใหม่
รับทำนั้น ลูกช่วงจะร้องว่าเจ้าภาษีคนเก่า ได้เรียกเงิน
ล่วงหน้าไปเท่านั้นเดือนแล้ว เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวน ก็จะต้อง
หาตัวเจ้าภาษีคนเก่า มาชำระเป็นความลำบากยืดยาวเสีย
เวลามาก จึงได้ประกาศให้ผู้ที่ถูกช่วง ตัดตอนภาษี มา
จากเจ้าภาษีใหญ่ให้รู้ทั่วกันไว้ดังนี้ ถึงจะเปลี่ยนเจ้าภาษีใหญ่
ในเดือนใด ๆ ก็จะไม่ไ้เป็นภาระลำบากเพราะตัวได้ส่งเงินไว้
เป็นงวดเดือนทุก ๆ เดือน เมื่อเปลี่ยนเจ้าภาษีใหญ่เดือนใด
ก็จะได้ส่งเงินต่อเจ้าภาษีคนใหม่ ตามจำนวนเดือนให้ครบ
ตามที่ไ้ผู้ไปต่อเจ้าภาษีคนเก่านั้น ถ้าผู้ที่ถูกช่วง ภาษี
ให้เงินต่อเจ้าภาษีใหญ่ล่วงหน้าไปหลายเดือน ถึงเวลาที่จะต้อง
การเปลี่ยนเจ้าภาษีใหญ่แล้ว จะร้องว่าได้ส่งเงินให้เจ้าภาษี
ใหญ่ ไปเท่านั้นเดือนแล้วนั้นไม่ไ้ ถ้าเจ้าพนักงาน และเจ้าจ
ำนวน จะให้ตราตั้งให้เจ้าภาษีใหญ่ไปเก็บภาษี ก็ให้มี
ข้อบังคับในพิกัตตั้งตราว่า ถ้าเจ้าภาษีใหญ่จะตัดตอนให้

มีผู้รับช่วง ไปเรียกภาษี ทำยอด ไร่ เช่นเงิน มากน้อยเท่าไร ก็
 ให้เจ้าภาษีใหญ่คิด กระเงิน แบ่ง ออกเช่น ๑๒ งวค ให้ผู้รับ
 ช่วง ส่งเป็น งวค เหมือน อย่างเจ้าภาษีใหญ่ ส่งเงิน ต่อ
 เจ้าพนักงาน ห้ามอย่าให้เจ้าภาษีใหญ่เรียกเงิน ล่วง นำ ต่อผู้
 รับช่วง ให้เสร็จ ฎา ครั้งหนึ่ง เช่น ฮิน จาก

ข้อ ๑๔ ให้เจ้าพนักงาน ขาญชุกกลาง ทำ ขาญช ราย เก็บ
 ทก ๆ เก็บ ว่าเงินภาษี อากร รายนี้ ผู้รับทำตั้งแต่วัน
 นี้ ถึง วันขึ้น ค่ำหนึ่ง เดือนนี้ เป็น งวค ที่ หนึ่ง เจ้าภาษี ได้
 ส่งเงินภาษี รายนี้ งวค ที่ หนึ่ง เช่นเงินเท่านี้ ทุก ๆ ภาษี
 ถ้าภาษี รายใด ไม่ได้ส่งเงิน งวคตามพิภคที่ อังตรา ก็ให้ตั้ง
 ขาญชว่า ภาษี รายนี้ ไม่ได้ส่งเงิน งวค ใน เก็บนี้ เจ้าพนักงาน
 ต้อง หักเงิน ล่วง นำ ภาษี รายนี้ ส่ง พระ คลัง มหา สมบัติ งวค
 หนึ่ง ใน จำนวน เก็บนี้ ให้เจ้าพนักงาน คัก ขาญช นำ ขึ้น
 กราย บังคม ทูล พระ กรุณา แล้ว ให้มี ไว้สำหรับ ใน ออฟฟิศ ด้วย
 ฉบับหนึ่ง เสมอ ไร ทุก เก็บใน เวลาที่ ได้ตั้ง เจ้าภาษี นาย อากร
 ไปเสร็จ สิ้น ทุก ราย ใน จำนวน ขันนี้ แล้ว ให้เจ้าพนักงาน ขาญช
 กลาง เก็บ ขาญช เงิน ภาษี อากร ซึ่ง ได้ตั้ง ให้ ถูก ไป แล้ว นั้น
 ทุก ๆ ราย คิด รวมเงิน ที่ จะ ได้ส่ง ใน พระ คลัง มหา สมบัติ
 ใน ขันนี้ เช่นเงิน มากน้อยเท่าไร แล้ว ให้คิด ตาม งวค เก็บนี้ ซึ่ง
 แบ่ง ไว้ว่า เงิน ภาษี ทุก ราย จะ ได้ส่ง พระ คลัง มหา สมบัติ เก็บ

กองช่างพิมพ์และพิมพ์การพิมพ์

ละ มาก น้อย เท่าไร แล้วให้คิด ขาญชู้ นำ ขึ้น กราบ บัง โคม ทูล
 พระ กรุณา คย ขันหนึ่ง แล ให้เจ้า จำนวน ที่ ตั้ง ยัก ภาษี ทุก ๆ ราย
 ทำ ขาญชู้ รวม จำนวน เงิน ใน ภาษี ของ ตัว ที่ ได้ ว่า กล่าว อยู่ นั้น
 ให้ ถูก กับ ขาญชู้ เจ้า พนักงาน กลาง จึง ทก เจ้า จำนวน ให้ เจ้า
 พนักงาน ขาญชู้ กลาง รวม ขาญชู้ เงิน ภาษี อากร ทั้ง หมก ให้ รั
 ชัก ว่า ขันหนึ่ง จะ ได้ เงิน ขึ้น ใน พระ คตัง มหา สม ยติ จะ เปน
 เงิน มาก น้อย เท่า ไ้ ให้ เสมอ จึง ทุก ขัน ย่า ให้ คลาศ เคลื่อน ได้

ข้อ ๑๕ เจ้า จำนวน ผู้ ซึ่ง ได้ ว่า ภาษี อากร ทุก ๆ ราย
 ให้ ระวัง รักษา ภาษี อากร ซึ่ง ตัว ได้ ว่า อยู่ นั้น จึง ก็ ถ้า เจ้า ภาษี
 จะ มี ถ้อย ความ เกี้ยว ข้อง สิ่งหนึ่ง สิ่งใด ที่ เปน ชูระ ของ เจ้า จำนวน
 แล้ว ให้ เจ้า จำนวน ว่า กล่าว ตัก รอน ให้ แล้ว โดย เร็ว ย่า ให้ เจ้า จำนวน
 ทำ หน้าง เสนอ ขัก ซ้ำ หา ประ โยชน์ ทำให้ เจ้า ภาษี ได้ ความ
 เคื่อ ตรอื่น เพราะ เจ้า จำนวน เข็ย เบ็ยน แต่ สิ่งหนึ่ง สิ่งใด ได้
 เปน อื่น ซาก ถ้า เจ้า ภาษี จะ มี ถ้อย ความ เกี้ยว ข้อง ใน การ ภาษี
 ราย นั้น ถ้า เปน ความ เกิน อำนาจ ที่ เจ้า จำนวน จะ ว่า กล่าว เปรียบ
 เทียบ ได้ ก็ ให้ เจ้า จำนวน นำ ความ มา กราบ ทูล ต่อ สมเด็จ เจ้า
 ฟ้ามหา มาลา กรม พระ บำ รวย ปร ยักย จะ ได้ ทรง ตัก สิ้น ได้
 ถ้า เปน ความ ไหญ่ ควร จะ กราบ บัง คม ทูล พระ กรุณา สม
 เ็จ เจ้า ฟ้ามหา มาลา กรม พระ บำ รวย ปร ยักย จะ ได้ นำ ความ
 ขึ้น กราบ บัง คม ทูล พระ กรุณา ให้ ทรง ทราบ ฝ่า ลของ, จะ ได้
 ทรง ตัก สิ้น ให้ ไว้ เปน แขนบ คย สำหรับ ออฟฟิศ ต่อ ไป ย่า

ให้เจ้าจำนวน ละ เลข เพิกเฉย ใน กิจ ชะระ ของ เจ้าภาษี ซึ่ง ขึ้น
 อยู่ใน จำนวน ของ ตัว ให้ระ วัง เอาใจ ใส่ ในการ ที่ จะ รักษา ภาษี
 ให้จง มาก ถ้าถึง เดือน ที่ เจ้าภาษี จะ ต้อง ส่ง เงิน งวด ก็ให้
 เจ้าจำนวน คอย ระ วัง ตก เดือน เร่ง รัท ขย่ำ ให้เงิน งวด ภาษี ขาด
 ค้าง ชำม เดือน ไป ได้ ถ้า ภาษี อากร ราย ใด ไม่ ได้ ส่ง เงิน งวด ตาม
 พิภค ที่ ต้อง ตรา ถึง ๒ เดือน ต้อง เปลี่ยน เจ้าภาษี คน นั้น มี เจ้า
 ภาษี คน ใหม่ เข้า รับ ทำ ภาษี อากร ราย นั้น แล้ว เจ้าภาษี คน ใหม่
 กับ เจ้าภาษี คน เก่า จะ เกี่ยว ข้อง กัน ด้วย ลูก ช่วง ที่ เจ้าภาษี
 คน เก่า ให้ ผูก ตก ตอน ไป เก็บ ภาษี ทุก ค่า ยล นั้น ก็ ให้ เจ้าจำนวน
 คุม ตาม ขาญ ชี ของ ผู้ ที่ ได้ รับ ช่วง ตก ตอน ไป เก็บ ภาษี นั้น
 ที่ ได้ ยล ขาญ ชี ส่ง เงิน แก่ เจ้าภาษี ใหญ่ ไว้ ต่อ เจ้าจำนวน ถ้า เงิน
 ราย เดือน ของ ลูก ช่วง ที่ รับ ผูก ไป ได้ ส่ง ไว้ ต่อ เจ้าภาษี คน เก่า
 เกิน เดือน ที่ เจ้าภาษี คน เก่า จะ ต้อง ออก รัจ ก็ ให้ เจ้าจำนวน
 เร่ง เงิน ที่ ลูก ช่วง ได้ ส่ง ไว้ ต่อ เจ้าภาษี คน เก่า ที่ เกิน เดือน
 ให้ เจ้าภาษี คน ใหม่ ให้ คุม ตาม จำนวน เดือน ที่ เกิน ซึ่ง เจ้าภาษี
 คน เก่า ได้ เวียง ไว้ แล ลูก ช่วง ที่ ได้ ผูก ไป ต่อ เจ้าภาษี คน เก่า
 แล้ว นั้น ก็ ให้ เจ้าภาษี คน ใหม่ รับ เช่น ลูก ช่วง ของ ตัว ต่อ ไป เมื่อ
 สิ้น จำนวน ยี่ นั้น แล้ว เจ้าภาษี ได้ ทำ ภาษี ราย นี้ อีก ต่อ ไป ลูก
 ช่วง ของ เจ้า ภาษี คน เก่า นั้น เจ้าภาษี คน ใหม่ จะ ให้ รับ ผูก ต่อ ไป
 ก็ ตาม ฎา จะ ผลัก เปลี่ยน เสีย ก็ ตาม แต่ ใจ ของ เจ้าภาษี คน ใหม่
 แต่ ใน ระ หว่าง ที่ เจ้าภาษี คน ใหม่ รับ เปลี่ยน ภาษี มา นั้น เป็น กลาง

กองพระมหากษัตริย์และกษัตริย์

วงกลาง^๕ เปลี่ยนเจ้าภาษี^๕ แล้ว จะเปลี่ยนลูก^๕ ช่วงของเจ้าภาษี^๕
 คนเก่าให้หมก ก็ จะเปลี่ยน ลำบากมาก ไป เพราะเจ้าภาษี^๕
 ใหญ่^๕ ใ้รับภาษี^๕ ก็น ใน กลางวงกลาง^๕ ขั้ความ เหล่านี้ เป็น
 ชุระ ของเจ้าจำนวน จะ ต้อง เป็นผู้ เปรียบเทียบ ตักสิน ให้
 เจ้าจำนวน^๕ ฎฎหมาย สำหรับ ออฟฟิศ^๕ นี้ ใ้ ถ้วน แล้ว ใ้
 ชำระ เปรียบเทียบ ตักสิน ให้ แล้ว แก่ ก็น โดยเร็ว อย่า ใ้ เห็น
 ชำ^๕ ใ้ ถ้าเจ้าจำนวน ไ้ละ เลข เพิกเลข ไม่เอา ชุระ ถ้อยความ
 เกี้ยว^๕ ชอง ใน การ ภาษี ของตัว ซึ่ง ใ้ ว่า กล่าว อยู่^๕ นี้ โดย ยุติ
 อรวม แล พุดจา เป็น อูบายถาย เท หมาย จะ หา ผล หา ประ โยชน์
 ใน การ ซึ่ง ไม่เช่น ยุติ อรวม นั้น ถ้าเจ้าภาษี^๕ ใ้ ฟ้อง ว่า กล่าว ว่า
 เจ้าจำนวน ไม่เอา ชุระ แล ตักสินความ ไม่เป็น ยุติ อรวม หมาย
 แต่ จะ เขียต เขียน หา ผล ประ โยชน์ ถ้าย เกี้ยว ถ้า ชำระ ใ้ ความ
 ริง กัง นั้น แล้ว จะ ใ้ ถอก เจ้าจำนวน^๕ ผู้^๕ นี้ ออก เลีย จาก ที่ เจ้า
 จำนวน แล้ว จะ ลง พระ ราช อาญา ตาม โทษานุโทษ ผู้^๕ ซึ่ง ล่วง พระ
 ราช บัญญัติ จะ ใ้ เป็น แขนบ อย่าง แก่ ข้าราชการ ผู้^๕ ซึ่ง จะ ทำ ราช
 การ ผลของ พระ เกศ พระ คุณ ใน แผ่นดิน คอ ใ้ ภาย หน้า

ขั้ ๑๖ แล การ ภาษี อากร ทุก อย่าง ซึ่ง สมแก่ เจ้า ฟ้า
 มหามาตา กรม พระ ยาราย ปรบั กษ ใ้ รับ พระ บรม ราช โอง
 การ เป็น ผู้ จัก การ รวบรวม จำนวน เงิน ภาษี^๕ ทุก อย่าง ใ้ ใ้
 จำนวน เงิน ซึ่ง ใ้ ชน ใน พระ คตัง มหา สมบัติ ทุก เกือน ทุก^๕ จะ
 เป็น เงิน มาก น้อยเท่า ใ้ นี้ ก็ เพราะ มี พระ ราช ประ สงค์ ที่ จะ

ได้ทรงจัก การ บ้านเมือง ให้มีความเจริญยิ่ง ขึ้น ไป แล
เงิน ที่ จะ จำหน่าย ใช้ราชการ ใน แผ่นดินนี้ ก็ จะ ได้รู้ กำหนด
มาก แล น้อย แล เงิน ภาษา อากร ซึ่ง เก็บ รวบรวม เข้า ได้ คังนี้
ก็ เป็น ประโยชน์ แก่ แผ่นดิน บ้านเมือง มิได้ เป็น ประโยชน์ แก่
ท่านผู้ใด เจ้าพนักงาน ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ใน บานูช กลาง ก็ ก็ แล
ผู้ ซึ่ง เป็น เจ้า จำนวน ได้ ว่า ภาษา ทุก อย่าง นี้ ก็ ก็ ฤา ข้าราชการ
ซึ่ง ได้ รับราชการ ใน การ ภาษา อากร ทำราชการ อยู่ใน ออฟ
ฟิศ บานูช กลาง นี้ จึง ตั้ง ใจ ประพฤติ ตาม พระ ราช บัญญัติ แล
กฎหมาย ที่มี อยู่ แล้ว แล จะ มี ต่อ ไป เบื้องหน้า จึง ทุก ข้อ ทุก
ประการ พระ ราช บัญญัติ แล กฎหมาย สำหรับ การ ออฟฟิศ นี้
เป็นการ คัด ผล คัด ประโยชน์ ของ เจ้าพนักงาน ทั้ง ปวง ถ้า เจ้า
พนักงาน ทั้ง ปวง จะ ประพฤติ ตาม พระ ราช บัญญัติ แล กฎหมาย
นี้ ผล ประโยชน์ เหมือน อย่าง เช่น แต่ ก่อน ซึ่ง เคย ได้ เป็น
อาณา ประโยชน์ ของ คน นี้ ก็ จะ ขาด สูญ ไป การ ชัน นี้ ก็ ได้
ทรง ทราบ ได้ ฝ่า ลของ ทุก ประการ แล้ว แล ข้าราชการ
ซึ่ง ได้ รับราชการ อยู่ใน ออฟฟิศ นี้ จะ ทรง พระ กรุณา ไป รด พระ
ราช ทาน เงิน เต็ม เงิน ยี่ ให้ ถอด สม กับ การ ที่ คน ได้ รับ ราช
การ นั้น จึง ทุก นาย แต่ อย่า ให้ คิด หา ประโยชน์ ให้ เกิน กว่า
ราชการ ของ คน ที่ ได้ ทำนั้น ให้ อ่อน ใจ ประพฤติ ตาม พระ ราช
บัญญัติ แล กฎหมาย ที่มี อยู่ แล้ว นี้ แล ที่ จะ มี ต่อ ไป ภาย
หน้า จึง ทุก ประการ

กองราชบัณฑิตและภาษาเขียน

ประกาศ ทราบความชอบ

๑ ศกมัตถ์ ลุคักราช ๑๒๓๕ กุกุญ สัจฉิฉร สวัญ มาศ
 ชุสณ บัณ ฌูมี คีถิ ฌรุวาร ปริเฉทกาล กำหนด พระบาท สมเด็จ
 พระ ประมินทร์ มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามกุฏ บุรุษย์รัตน
 ราช รวิวงษ์ วัคคณพงษ์ บริพัตร วรชติย ราช นิกโรคม จาตุรันตบรม
 มหาจักรพรรดิ ราช สังภาค บรม บรรณ มิกมทाराชา ชีราช บรม
 นารถ บพิตร พระ จุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออกณ
 พระ ที่ นัง อมรินทร์ วิหิง ฌัย มหัย สวรรวิย พิมาน โดยสถาน อุดรา
 ภิมุข พร้อมท้วยพระ บรมราช วงษานวงษ์ แล ท่านเสนา บก
 ข้าราช การ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ฝ่าย ทหาร พลเรือน เฝ้า ทูล ของ ขลุ
 พระ บาท โดย ลำคัย จึงมีพระ บรมราช โอง การมารพระ บัณฑู
 ฐร สังหนาท กำรัสสั่ง จำเภาะ เจ้าพระยา บรรณา ชีกรบคิ ศรีสุวิ
 มตามัตถ์ วงษ์ ราช พงษ์ นิกรา นุรักษ์ มหาสวามิ ภัคคิ บรม
 ราโชปการา ภิมยัสรร โปคณ กิจ วิจารณ มหามณเจียร บาล บดินทร
 ราช นีเวศ นิน ทรามาคย์ อันเตปุริภนารถ เสนา บกิ อภัย พิริย
 ปุรา กรณพาคู ให้ตั้งพระ ราช บัณญูติ ประ ภาค แก่พระ บรมราช
 วงษานวงษ์ แล ท่านเสนา บกิ ข้าราช การ ทั้ง ปวง ฤา ผู้ใด
 ผู้หนึ่ง ซึ่ง จะ ใ้รับ เครื่อง ราช อิศริยยศ ใน แผ่นดิน สยาม
 ให้ทราบทั่วกัน ว่า หมาย ประ ภาค ที่ ทรงพระ กรุณา ไปรคเกล้า
 ไปรค กระ คม่อม ให้ ประ ภาค ไปลง วันพุคณเดือนอ้าย แรม

สืบเชื้อคำ ยี่มเสง เอกศก คักราช ๑๒๓๑ ข้อความยังบก
 พร่อง แลยังหาได้เป็น ข้อ พระ ราช บัญญัติ ไม่ จึง ทรง พระ
 กรุณาไปรคเกล้า ไปรค กระ หม่อม ให้ตั้ง ข้อ พระ ราช บัญญัติ
 จักเพิ่มเติม ให้ประ กาศ ไป ให้ทราบทั่ว กัน ว่า

เครื่อง บรม ราช อิศริยยศ สำหรับราช ตระกูล

ช่อ นพรัตน์ ราช วราภรณ์

แต่เดิมมีมาแต่ครั้ง กรุง ทวารวดี ศรี อโยธยาเก่า เป็น
 เป็น สาย สร้อย พระ สังวาล ประ คับเนาวรัตน์ สาย สร้อย อ่อน สาย
 หิ้ง เป็นเครื่อง สำหรับ พิไชย สงคราม แล สำหรับ พระ มหากระ
 มัตริย์ ทรง เมื่อเวลา บรมราชาภิเศก เสด็จ ขึ้น บนพระ ที่ นั่ง ภัทข
 บิฐุ พราหมณ์ไค้ทูล ถวาย ทรง รับมา สรวม พระ องค์ ก่อน แล
 จึง ได้ รับเครื่อง บรมราช อิศริยยศ ราช กฤทธิณท์ ต่อไป เช่น
 ของ สำหรับ แผ่นดิน สืบ มาถึงนี้ ไม่ทราบ ชัด ว่า ผู้ใดเป็นผู้ สร้าง
 แล เป็น ตั้ง ผู้ พระ ราช ประ เภณี อันนี้ แต่ครั้ง กรุง ทวารวดี ศรี
 อโยธยาโบราณ คำรง อยู่ นั้น ก็ มี สืบ มา จนถึง ตั้ง กรุง รัตน โกสินทร
 มหิน ทราบ ทราบ ณ ประเทศ บาง กอก

ใน ปี ขาน จัตวาศก คักราช ๑๑๔๔ พระ บาท สมเด็จพระ
 พทขยอกฟ้า พุฬาโลกย์ ซึ่ง เป็น ปฐม พระ บรม ราช วงษ์ บัณฑิต
 นี้ ได้ เสด็จ ถวัลย ราช สหัชติ ปราศจากภิเศก ก็ ได้ ทรง รับเครื่อง
 ราช อิศริยยศ วัน นี้ สืบ มา แล จึง ได้ ทรง สร้าง พระ สังวาล นพ

กองรวบรวมคำศัพท์และภาชนะเครื่อง

รัตน เป็นสังวาล แผลก ประคัม เนาวรัตน เป็นดอก ๆ คือเพชร
 ดอกหนึ่ง ทับทิม ดอกหนึ่ง มรกต ดอกหนึ่ง ยศราคำ ดอกหนึ่ง
 โกลเมณ ดอกหนึ่ง นิล ดอกหนึ่ง มุกตาคอกหนึ่ง เพทาย ดอก
 หนึ่ง ไพฑูริย ดอกหนึ่ง สลัษณ์ กิ่งหนึ่ง จนตลอด สายเพิ่ม ขึ้น
 เป็นสังวาล นพรัตน ราช วรา ภาณ อีกสายหนึ่ง

ครั้น รุส ศักราช ๑๒๑๓ ยี่ ฤกษ์ ตรีศก พระบาท สมเด็จ
 พระ ประเมณฑร มตามง กุฎ พระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ได้เสด็จ
 เสด็จ ถวัลย ราช บรม ราชา มิเศก แล้วทรงพระ ราช คำให้
 สร้าง ทวงตรา ประคัม เนาวรัตน เป็น แฉก ๘ แฉก มีเพชร
 เล็ก ๆ ประคัม เพิ่ม เข้า ใน เครื่อง ราช อิศริยยศ นพรัตน ราช
 วรา ภาณ ซึ่ง เป็น ของ เกิมนี้ เป็น เครื่อง ต้น สำหรับ พระเจ้า แผ่น
 ทิน ทรง องค์ หนึ่ง แล้ว จึง ทำ พระ ราช ทาน พระ บรม วงษ์ ผู้ใหญ่ ๆ
 คือ พระ บาท สมเด็จ พระ บรมเกล้า เจ้าอยู่หัว ๑ พระเจ้าน้องยา
 เขอ กรม หลวง วงษา ขิราช สนิท ๑ พระเจ้าสุภยาเขอ กรม
 หมื่น มเหศวร ศิว วิลาศ ๑ พระเจ้าสุภยาเขอ กรม หมื่น
 วิคุณนารถ นิภาธร ๑ สมเด็จ พระ เจ้าสุภยาเขอ เจ้าฟ้า รุฟ้า
 ลงกรณ์ กรม ขุน พินิจ ประ ชา นารถ ซึ่ง ได้ เสด็จ ถวัลย ราช
 คำรง ศรีรัตน ราโชษย สวรรย ใน แผ่น ทิน ขั้ ย บั้ น นี้ ๑ เป็น
 พระ เกรียติยศ ใน แผ่น ทิน สืบ มา ครั้น มา ใน แผ่น ทิน ขั้ ย บั้ น นี้
 ได้ ไปรค พระ ราช ทาน ทวงตรา นพรัตน ราช วรา ภาณ แก่
 กรม พระ ราช วิง บวรสถาน มงคล ๑ พระเจ้าบรมวงษ์เขอ กรม

หลวงเทพเวศวิชัยนทร ๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
 มหามาลา กรมขุนบำราบปรปักษ์ ๑ สมเด็จพระเจ้าน้อง
 ยาเธอ เจ้าฟ้าจตุรนต์รัศมี ๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ แลท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์
 ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ๑ แลทรงพระราชดำริห์ว่า พระ
 บรมวงศ์ผู้ซึ่งได้รับดวงตรา นพรัตนราชวราภรณ์นี้มีแต่
 ดวงตรา ไม่มีสายสังวาล เพราะสายสังวาล ผู้ซึ่งจะมีไม่
 เฉพาะทรงได้แต่พระเจ้าแผ่นดิน พระองค์เดียว จึงได้ทรง
 สว่างดวงตราเล็ก ประคัมเนาวรัตนเหมือนอย่าง กอกประจำ
 ยาม ที่พระสังวาล นพรัตนราชวราภรณ์ ก้านข้างหลังลง
 บาราชาวดี มีอนุโลมอยู่กลาง มีจุลมงกุฎข้างบน ประคัม
 เพชร ห้อยติดกับแพรแถบสะพาย สีเหลือง ชอบเขี้ยววิวแดง
 วิวน้ำเงิน สะพายย่าวมาซ้าย แทนสายพระสังวาล สำหรับพระ
 ราชทานพระบรมวงศ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในราชตระกูล ถ้าผู้ซึ่ง
 เหนือในราชตระกูลมีความดี มีความชอบ ต่อแผ่นดินใหญ่
 ยิ่งจึงจะรับได้ แลผู้ที่มีได้เหนือในราชตระกูล ถ้าผู้
 ที่ไม่ได้ถือพระพทธศาสนา อันนี้ จะรับเครื่องราชอิสริยยศ
 นี้ไม่ได้ เครื่องราชอิสริยยศนี้ มีสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน
 องค์ ๑ สำหรับพระราชนาน ๘ ดวงรวมเป็น ๘ ดวง
 เท่านั้น ไม่มียิ่งขึ้นไปกว่านี้ เมื่อผู้ที่ได้รับไปนี้ สิ้นชนม์ชีพ

กองพระมหาดไทยและกองมหาดเล็ก

แล้ว ท้องส่งเครื่องราชอิศริยยศนี้คืนคงได้ไว้แต่คำประกาศ
ที่ประทับพระราชลัญจกรสำหรับดวงตราหน้าจะได้
ไว้เช่นที่ระฤกแก่บุตรหลานสืบไป

อนึ่งผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศ นพรัตน์ราชวร
ภรณ์ เมื่อจะลงชื่อตัวให้มีที่หมายตัวอักษร บอกลบค่อ
ข้างท้ายดังนี้ น.ร. แทน นพรัตน์ราชวรภรณ์ตามยศซึ่ง
ได้รับนี้เทอญ

เครื่องราชอิศริยยศ ความชอบอย่างสูงที่สุด

ช่อช้างเผือกสยาม

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
เจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อบรมราชาภิษัต กักราช ๑๒๕๓
เป็นแผ่นทองคำสลักเป็นรูปช้าง มีมงกุฎแลเครื่องสูงลงยา
ราชาวตี ประดับเพชรข้าง เป็นรูปช้าง มีแต่มงกุฎไม่มีเครื่อง
สูงลงยาราชาวตีข้าง เป็นรูปช้าง มีแต่ของลงยาราชาวตีข้าง
แลไม่ได้ลงยาข้าง แต่ไม่มีชื่อ มีชั้นเป็นแต่เรียกว่าภิกษอเว
แดน สำหรับพระราชา ทานพระบรมราชวงษา นงษ์ แลข้า
ราชการที่ไปราชการต่างประเทศ แลราชทูตที่เข้ามาเจริญ
ทางพระราชไมตรีในกรุงเทพฯมหานคร แลคนชาวยุโรปบ้าง
เมื่อครั้งรัชชวคฉสด กักราช ๑๒๒๖ พระเจ้าแอมเปเรอรา
ชาธิราช กรุงฝรั่งเศส ส่งเครื่องราชอิศริยยศอย่างสูงแก่

ของ ทรง บิน ที่ เข้า มา พระ ยาท สมเด็จ พระ จอมเกล้า เจ้า อยู่ หัว
ก็ ใ้ ส่ง คอง ทรา เครื่อง ราช อิศรีย ยศ เช่น ที่ ว่า มา นี้ ไป เป็น ของ
ทรง บิน ที่ คอย แทน สมเด็จ พระ เจ้า แอมเปเรอ

ภาย หลัง เมื่อ ยี่ มเสง เอก ศก จุลศักราช ๑๒๓๑ พระ
บาท สมเด็จ พระ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้า เจ้า อยู่ หัว ทรง
พระ ราช คำ ธิ ว่า คอง ทรา ที่ พระ บาท สมเด็จ พระ บรม ชน ก
นารถ ทรง สร้าง ขึ้น ใ้ นี้ เป็น เครื่อง ราช อิศรีย ยศ อย่าง สูง
แล มี รูป ช้าง เือก ลำ แดง ชู แ่น กิน ทั่ว คน ชาว ต่าง ประเทศ
ใ้ รัย พระ ราช ทาน ไป ใ้ ทราบ ทั่ว กัน มาก แล ้ว สมควร จะ เป็น
เครื่อง ราช อิศรีย ยศ อย่าง สูง ใน สยาม สำหรับ คอย แทน พระ เจ้า
แ่น กิน ต่าง ประเทศ แล พระ ราช ทาน แก่ ผู้ ที่ มีความ ชอบ
ยิ่ง ใ้ ใน แ่น กิน แต่ ยัง ไม่ มี ชู มี ขึ้น เป็น สำคัญ เครื่อง หมาย
แล สาย แพร แดง สะ ภาย ใ้ สมควร ใ้ ทรง แก่ คอง ทรา เก่า
แล ้ว ใ้ เพิ่ม เติม เป็น ๕ ชั้น มี ชู สำหรับ คอง ทรา ทุก ๆ ชั้น

ชั้น ที่ ๑ ชู มหาวรา วรรณ คอง ทรา ใ้ กลาง ลง ยารา
ชาว ก็ ใ้ หน้า เงิน แก่ มี รูป มหามงกุฏ อยู่ บน หลัง ช้าง มี เครื่อง
สูง สอง ช้าง สลัก ทัย มี เือก เงิน สลัก เป็น เพชร ใ้ รัง ขอบ นอก
เป็น กลีบ ขั้ว ลง ยารา ชาว ก็ ใ้ แดง มี คอง แทรก ตาม กลีบ ขั้ว
เป็น ระเบียบ ๆ ลง ยารา ชาว ก็ ใ้ ขาย คอง หนึ่ง แล มี คอง ทรา เล็ก
ข้าง ใ้ เป็น แดง กลีบ ขั้ว สาม ชั้น ลง ยารา ชาว ก็ ใ้ แดง สี่ เขียว
กลาง คอง ทรา นี้ เป็น รูป ช้าง ลง ยารา ชาว ก็ ใ้ ขาว ใ้ หลัง

กองขางมณฑลรัตนเสถียรเมือง

มีอุณาโลม อยู่กลาง มีอักษร ส พ ฝ ม ม ๔ เป็น อักษรพระ
 นามย่อ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่รอบ
 อุณาโลม บน กลีบบัว มีรูปมหามงกุฎ ห้อยแพรแถบสะพาย ส
 แดง ขอบเขียว มีรั้วหน้าเงิน ๑ รั้วเหลือง ๑ กว้าง ๔ นิ้ว
 รวมทั้งสิ้น เป็น ชั้นที่ ๑

ชั้นที่ ๒ ชื่อ จุลวราภรณ์ มีดวงตราใหญ่เหมือนอย่าง มหา
 วราภรณ์ แต่ย่อมน้อยหนึ่ง และมีดวงตราเล็ก ข้างหน้ามีรูป
 ข้างเผือก อยู่กลาง ชอบเป็น แฉก กลีบบัว ๓ ชั้น ลงยาราชา
 วาศี สีเขียว สีแดง มีมหามงกุฎ อยู่บน กลีบบัว สองข้างมีใบไม้
 ทอง ตีกับ ห่วง ห้อย ด้านหลัง มีอุณาโลม อยู่กลาง มีอักษร
 ส พ ฝ ม ม ๔ รอบอุณาโลม ห้อยแพรแถบขนาดเล็ก
 มีกอกไม้ติดที่แพรแถบด้วย สำหรับติด แหบเสื้อ ชั้นนอกที่
 ออกข้างขวา ดวงใหญ่ติด ข้างซ้าย รวม ทั้งสิ้นนี้ เป็น ชั้นที่ ๒

ชั้นที่ ๓ ชื่อ นิภาภรณ์ มีดวงตราเป็น แฉก กลีบบัว ๓
 ชั้น รอบลงยาราชาวาสี สีแดง กลางดวงตรานั้นเป็นรูป ข้างลง
 ยาราชาวาสี ขาว ด้านหลัง มีอักษร ส พ ฝ ม ม ๔
 อยู่รอบอุณาโลม บน กลีบบัว มีมหามงกุฎ ตีกับ ห่วง ห้อยแพร
 แถบขนาดเล็ก กลาง ร้อยสรวมคอ เป็น ชั้นที่ ๓

ชั้นที่ ๔ ชื่อ ภูษาภรณ์ มีดวงตรา ข้างหน้าเป็นรูป ข้าง
 เผือก อยู่กลาง ชอบเป็น กลีบบัว สาม ชั้น ลงยาราชาวาสี สีแดง
 สีเขียว มีมหามงกุฎทอง อยู่บน กลีบบัว สองข้างมีใบไม้ทอง

ติดกับหัวง ห้อย ก้านหลัง มีอักษร ส พ ย ม ม ๔ รอบ

อุณาโลม ห้อย แพร แฉย ขนาดเล็ก ผูก คอกไม้ ติดข้าง บน สำหรับ
ติดแนบบนเสื้อ ชั้นนอกที่ ออกข้างซ้าย เป็นชั้นที่ ๔

ชั้นที่ ๕ ชุดทิพยาภรณ์ มีดวงตราเล็ก รูปเหมือนดวง
ตราที่ ๔ มีสายแพร แฉยเล็ก ติดข้างซ้าย แต่ไม่มีคอกไม้
เป็นชั้นที่ ๕ ดวงตราเครื่องราชอิสริยยศ ชั้นที่ ๑ ชั้น
ที่ ๒ ชั้นที่ ๓ ชั้นที่ ๔ นี้ ทำด้วยทองคำ แต่ชั้นที่ ๕
นี้ ทำด้วยเงิน ดวงตรามหาวราภรณ์ชั้นที่ ๑ นี้ มีกำหนด
เพียง ๒๑ ดวง คือ เป็นเครื่องต้น สำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรง
องค์ ๑ ยังอีก ๒๐ ดวง นี้ สำหรับพระราชทาน พระบรมราช
วงษานุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งมีความชอบในราชการ
แผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง แลได้รับราชการใหญ่ในแผ่นดินมาช้านาน
ไม่มีความผิดความเสีย เป็นคุณ ต่อแผ่นดินมาก จึงจะ
ควรรับเครื่องราชอิสริยยศนี้ ได้ ชั้นที่ ๒ จุลวราภรณ์มี ๕๐
ดวง ชั้นที่ ๓ นิภาภรณ์ ๑๐๐ ดวง ชั้นที่ ๔ ภูษนาภรณ์
๒๐๐ ดวง ชั้นที่ ๕ ทิพยาภรณ์ไม่มีกำหนด สำหรับพระ
ราชทานผู้มีความชอบในแผ่นดิน แลทำราชการมาช้านาน
ตามความชอบมาก แลน้อย อนึ่ง ผู้ซึ่งได้รับตราเครื่องราชอิสริยย
ศ ข้างนอกสยามนี้ ให้ส่งตัวอักษรที่ท้ายชุด หมายถึงบอกยศ
ชุด อักษรที่ ๑ ม ๗ แทนมหาวราภรณ์ ที่ ๒ ๑
๗ แทนจุลวราภรณ์ ที่ ๓ น ๗ แทนนิภาภรณ์ ที่ ๔ ๑

กองราชบัณฑิตยสถานและภาษาเมือง

๕ แทน ภูษาภรณ์ ที่ ๕ ท ๕ แทน ทิพยาภรณ์ ให้ผู้ซึ่ง
รับเครื่องราชอิสริยยศ ประพฤติ ตาม ประ กาศ แลพระราช
บัญญัตินี้ ต่อ ไปเทอญ

เครื่องราชอิสริยยศ ความชอบอย่างสูง

ช่อมงกุฎสยาม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้า เจ้า
อยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ จักชื้อ แล ชื้อเป็น ๕ ชื้อสำหรับ
ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศ ช้างเผือก ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้าง ขึ้นไว้แล้ว ทรงทำนุบำรุงเพิ่ม
เติมให้บริบูรณ์ขึ้นถึงที่ มาแล้ว เช่น การเชิดชูเฉลิมพระ
เกียรติยศ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร ให้เจริญรุ่ง
เรือง ไป สิ้นกาลนาน จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ในกาลทุกวันนี้
ไม่มีช่างสักการะ กรองสยามเป็นพระนครเกษมสุขสมบูรณ์ เจริญ
ขึ้นดีกว่าแต่ก่อนหลายประการ มีทางพระราชไมตรีติดเนื่อง
กับต่างประเทศ ที่เป็นกรุงมหานครใหญ่ ๆ ควรจะมีเครื่อง
ประดับสำหรับเชิดชูอิสริยยศ แก่ผู้ซึ่ง มีความชอบให้เจริญ
ยิ่งขึ้นไป จะได้เป็นที่เฉลิมพระเกียรติยศ แดงามแก่บ้าน
เมือง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้
สร้างทรงตราเครื่องราชอิสริยยศ ขึ้นอีก อย่างหนึ่ง ชื้อว่ามง
กุฎสยาม ในวันพุทธเดือนอ้าย แรมสิบห้าค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก

คักราช ๑๒๓๑. อนุวัติ ตาม อย่าง ดวง ตรี เครื่อง ราช ยศวิษยศ
 ช้างเผือก สำหรับ พระ ราช ทาน ผู้ มีความ ชอบ ใน ราช การ มาก
 แล น้อย โดษ สมควร แล ดวง ตรี ใหญ่ พัน กลาง ลง บารา ชา ว กิ ส
 ชาย มี รูป จุล มงกุฎ มี พาน รอง มี เครื่อง สูง ๒ ช้าง สลัก ไป รัง
 ทับ อีก ชั้น หนึ่ง มี เหนือ เงิน สลัก เป็น เพชร ไป รัง รอบ ชอบ เป็น
 กติข บัว สี่ เขียว สี่ แดง สลัก รอบ กว้าง หนึ่ง มี แพร แถย สะ ภาย
 พัน หน้า เงิน ชอบ เขียว รว แดง ๑ ริว เหลือง ๑ กว้าง ๔ นิ้ว
 แล มี ดวง ตรี เล็ก ช้าง หน้า เป็น แดง กติข บัว ๒ ชั้น ลง บารา
 ชา ว กิ ส เขียว สี่ แดง กลาง พัน ทอง ไม่ ได้ ลง บามี รูป จุล มงกุฎ มี
 พาน รอง มี เครื่อง สูง สอง ช้าง ด้าน หลัง ที่ กลาง ดวง ตรี มี ตัว
 อักษร จ ปร ไคว่ กั้น เป็น อักษร พระ นาม ย่อ ใน แผ่น กั้น
 บั จุ บัน นี้ ชอบ เป็น กติข บัว ลง บารา ชา ว กิ ส เหมือน กับ ด้าน หน้า
 ช้าง บน กติข บัว เป็น กิ่ง ไผ่ ทอง สาม ไผ่ คีค ห่วง ห้อย แพร แถย
 สะ ภาย รวม ทั้ง สนนี ชอบ มหา สุรา ภรณ์ เป็น ชั้น ที่ ๑

ชั้น ที่ ๒ ชื่อ จุล สุรา ภรณ์ มี ดวง ตรี ใหญ่ คล้าย กับ มหา สุรา
 ภรณ์ ดวง ใหญ่ แต่ ย่อม น้อย หนึ่ง แล มี ดวง ตรี เล็ก ด้าน ช้าง หน้า
 เป็น แดง กติข บัว ๒ ชั้น ลง บารา ชา ว กิ ส แดง สี่ เขียว กลาง
 พัน ทอง ไม่ ได้ ลง บามี รูป จุล มงกุฎ มี พาน รอง ด้าน หลัง มี อักษร
 จ ปร ไคว่ กั้น อยู่ ที่ กลาง ดวง ตรี ชอบ เป็น กติข บัว ลง บารา
 ชา ว กิ ส เหมือน กับ ด้าน หน้า บน กติข บัว เป็น กิ่ง ไผ่ ทอง สาม ไผ่ คีค
 กับ ห่วง ห้อย แพร แถย ขนาด เล็ก ผูก คอก ไม่ ช้าง บน ดวง เล็ก

ติดแนบกับเส้นชั้นนอก ที่อกข้างขวา กว้างใหญ่ ติดแนบกับ
เส้นชั้นนอกที่อกข้างซ้าย รวมทั้งสองดวง เป็นชั้นที่ ๒

ชั้นที่ ๓ ชั้นมณฑนาภรณ์ รูปดวงตราเหมือนอย่างดวง
ตราเล็กห้อยแพรแถบสะพาย ของมหาสุรภรณ์ มีห่วงห้อย
แพรแถบขนาดกลาง ร้อยสรวมคอ เป็นชั้นที่ ๓

ชั้นที่ ๔ ชั้นภักตราภรณ์ มีดวงตรา เหมือนอย่างดวงตรา
เล็ก ของจุลสุรภรณ์ มีสายแถบขนาดเล็กผูกคอกไม้ข้างบน
ติดแนบกับเส้นชั้นนอกที่อกข้างซ้าย เป็นชั้นที่ ๔

ชั้นที่ ๕ ชั้นวิจิตรภรณ์ มีดวงตราเหมือนอย่างดวง
ตราชั้นที่ ๔ มีสายแถบขนาดเล็ก แต่ไม่มีคอกไม้ติดแนบ
กับเส้นชั้นนอกที่อกข้างซ้าย เป็นชั้นที่ ๕

ดวงตราเครื่องราชอิสริยยศ ชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ชั้น
ที่ ๓ ชั้นที่ ๔ นี้ ทำด้วยทองคำทั้งสี่ แต่ชั้นที่ ๕
นี้ทำด้วยเงิน ดวงตรามหาสุรภรณ์ ชั้นที่ ๑ นี้ มีกำหนด
เพียง ๔๑ ดวง คือ เป็นเครื่องชั้น สำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรง
ครอง ๑ อีก ๔๐ ดวง สำหรับพระราชทานพระบรมราชวงษา
นุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งมีความชอบยิ่งใหญ่นในราช
การแผ่นดิน แลได้ทำราชการมานานเรียบร้อยมีคุณค่อ แผ่น
ดิน แลส่งไปนานาประเทศ ซึ่งเป็นทางพระราชไมตรี ชั้น
ที่ ๒ จุลสุรภรณ์ มี ๑๐๐ ดวง ชั้นที่ ๓ มณฑนาภรณ์
มี ๒๐๐ ดวง ชั้นที่ ๔ ภักตราภรณ์ มี ๔๐๐ ดวง ชั้น

ที่ ๕ วิจิตรวาทณ์นี้ไม่มีกำหนด สำหรับพระราชนาน ผู้มีความชอบในราชการแผ่นดิน แลทำราชการมาช้านานไม่มีความผิดไม่มีความร้าย ตามความชอบมาก แลน้อย อนึ่งถ้าผู้ใดซึ่งได้รับตราเครื่องราชอิสริยยศ ทั้ง ๕ ชั้นนี้ ให้ใช้หมายตัวอักษรท้ายชื่อ ขอกยศ แทนเครื่องราชอิสริยยศทั้งนี้ ที่ ๑ ม ส ม แทนมหาสุวาทณ์ ที่ ๒ จ ม แทนจุลสุวาทณ์ ที่ ๓ ม ม แทนมณฑลวาทณ์ ที่ ๔ ก ม แทนภักทวาทณ์ ที่ ๕ ว ม แทนวิจิตรวาทณ์ ตามลำดับเครื่องราชอิสริยยศ ให้ผู้รับเครื่องราชอิสริยยศ ประพฤติตามประกาศ แลพระราชบัญญัติต่อไปนี้เทอญ

ข้อพระราชบัญญัติ สำหรับรับเครื่องราชอิสริยยศ

ข้างเลือก แล มงกุฎสยาม

ข้อ ๑ ผู้ที่ได้รับพระราชนาน เครื่องราชอิสริยยศที่กล่าวมานี้ไปแล้ว จงแต่งเมื่อการประชุมใหญ่ ๆ คือเวลา ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แลเวลาเสด็จออกแขกเมือง แลการพระราชพิธีโสกันต์ แลทรงผนวชซึ่งเป็นการใหญ่ แลเสด็จพระราชดำเนิน พระราชนาน พระกรุณ แล การอื่น ๆ ก็เป็นเวลาใด ๆ ต้องใช้สวมเสื้อเย็บเรียบร้อย เข็มชาย เข็มคอ เข็มตามยศศักดิ์ ฤ็เวลาสวมเสื้อครึ่งยศ ฤ็เสื้อยี่สิบเกร็ด

กองรวบรวมคำสั่งและประกาศเมือง

แต่ทั้ง เวลาเบนี้ แล เวลาอื่น ซึ่ง เป็น การ หลวง นั้น ๆ ก็ ก็ ก็
 ควร จะ แต่ง เครื่อง ราช อิศริยยศ นั้น ด้วย ทุก ครั้ง ๆ เป็น การ พิเสศ
 นอก จาก การ หลวง คือ การ มงคล ตก จุก แล รศน้ำ ย่า วสาว แล
 ขวชนาค แล ทำ บุญ เว้น ตาม ยี่ แล การ พิเสศ มี ขึ้น ใน เวลา นั้น ๆ
 แล การ รับ แลก มี บัน คาศักดิ์ ใน กรุง นี้ ๆ ชาว ต่าง ประเทศ แล
 เวลา ประชุม เลียง ณ ที่ ไก ๆ ก็ ควร ใช้ แต่ง ให้ เป็น เกียรติยศ
 ไม่ ห้าม ซึ่ง ไป รศ พระ ราช ทาน มา แล้ว นั้น มี ใช้ จะ ให้ เกียรติยศ
 ไว้ ขอ ท่าน ทุก พระ องค์ ทุก ท่าน ทุก นาย จง ทรง แล แต่ง ใช้ ตาม
 กาล เวลา ที่ ว่า มา แล้ว นั้น อย่า ให้ มีความ รัง เกียรติ กระ ตาก กระ
 เคือง อะไร เลย จะ ไก เป็น อย่าง ขรรณนิยม อังงาม ก็ เป็น เกียรติ
 ยศ ใน แผ่น กิณ สยาม ไป สิ้น กาล นาน

ข้อ ๒ เครื่อง ราช อิศริยยศ อย่าง ที่ ว่า มา นี้ มี หนังสือ คำ
 ประภาค สำหรัย ทรง ทรา ทรง ประทับ พระ ราช ลัญจกร เป็น สำคัญ
 ด้วย ถ้า มี เหตุ ใจ รลล ไป ๆ หาย เสีย จะ ทำ ขึ้น ใช้ แทน ให้ เท่า
 กับ ของ เกิม ก็ ไก แต่ ห้าม มี ให้ ประทับ เพชร ประทับ พลอย เว้น
 ไว้ แต่ ไก ทราย บังคม ทูล ขอ พระ บรม ราชานุญาต ทรง พระ
 กรุณา ไป รศ ให้ ประทับ จึง ประทับ ไก แต่ จะ ทำ ให้ ใหญ่ กว่า
 ทรง ทรา เกิม นั้น ไม่ ไก ๆ ประสงค์ จะ ไกร ทำ เขา ไว้ ให้ เป็น ที่ รศ
 แก่ บุตร หลาน สืบ ไป จะ ถ่าย รูป ทรง ทรา เกิม ทำ ขึ้น ใหม่ อีก ให้
 เล็ก กว่า ทรง ทรา ที่ พระ ราช ทาน ไป นั้น จะ ประทับ เพชร ประทับ
 พลอย ก็ ไก ไม่ ห้าม แต่ ลวด ฉาย ให้ เหมือน คน ที่ อยู่ อย่า ให้

แปลกไป ชึ่งเมื่อเวลาว่างไม่ได้ติดดวงตรา ก็ให้ใช้ผ้าแถบ
 เล็กๆ แล้วหุ้มเหมือนผ้าแถบเครื่องราชอิสริยยศ ที่ตัวไต้
 ถ้าได้ดวงตรา ชั้นที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๕ ให้ทำแพรแถบเล็ก
 เป็นรูปแมงปอ ถ้าได้ดวงตรา ชั้นที่ ๒ ที่ ๔ ให้ทำแพร
 แถบเป็นรูปดอกไม้ ที่กึ่งคืบเล็กขอบยกเป็นสำคัญ ผู้ซึ่งได้
 รับเครื่องราชอิสริยยศนั้น ถ้าไม่เข้าใจในการที่จะแต่งให้
 ต้องตามแบบอย่าง ถ้ามีความสงสัยไม่รู้ความอธิบาย ใน
 พระราชบัญญัติ ข้อใดข้อหนึ่งก็ให้มาไต่ถาม ต่อเจ้า
 พนักงาน

ข้อ ๓ เครื่องของพระราชอิสริยยศ ช้างเผือก แล มงกุฎสยาม
 อย่างละ ๕ ชั้นที่พระราชทานไปนั้น ทรงพระกรุณาโปรดพระ
 ราชทานให้แทนสิทธิ์แก่ผู้ที่ได้รับไม่ต้องคืน แล ดวงตรา
 ช้างเผือกกับมงกุฎสยามนั้น มีกำหนดสูง แล ต่ำกว่ากันตาม
 ลำดับดังนี้ ตราช้างเผือกชั้นที่หนึ่ง สูงกว่าตรามงกุฎสยาม
 ชั้นที่หนึ่ง ตรามงกุฎสยามชั้นที่หนึ่ง สูงกว่าตราช้างเผือกชั้น
 ที่สอง ตราช้างเผือกชั้นที่สอง สูงกว่าตรามงกุฎสยามชั้นที่
 สอง ฟังให้รู้เทียบเคียงสูงต่ำตามลำดับ ดวงตราทั้งยวงตั้งที่
 ว่างนี้ ชึ่งผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิสริยยศ อย่างต่ำอยู่ก่อนแล้ว
 ภายหลังได้รับดวงตราราชอิสริยยศ อย่างสูงขึ้นไป ให้ตั้งดวง
 ตราชั้นต่ำนั้นเสีย ให้ใช้ตราอย่างสูงดวงเดียว ชึ่งว่านี้ในดวง
 ตราจำพวกเดียวกัน ถ้าเป็นตราต่างพวกคือ ตราช้างเผือก กับ
 ตรามงกุฎสยาม คิดรวมด้วยกันไว้ไม่ห้าม

กองรวบรวมสารคดีและภาษาเมือง

ข้อ ๔ ผู้ที่ไต่รับพระ ราชทาน ดวง ตรา สำหรับติดเสื้อ
 เป็นเครื่อง ราช อิศริยยศ มา แต่ใน แผ่น กั้น พระ บาท สมเด็จ พระ
 จอมเกล้าเจ้า อยู่หัวนั้น ก็ไม่เลิกถอนให้คง ใช้ ได้ตามเดิม ไว้
 เช่นที่ ระ ฤก ถึง พระ ราช พระ คุณ ต่อ ไป ถ้าผู้ที่ ไต่ ดวง ตรา
 มา แต่ เดิม นั้น จะ ใคร เปลี่ยน ดวง ตรา ราช อิศริยยศ ซ้ำ เดิม
 อย่าง ที่ ทรง พระ กรุณา โปรด ให้ จัก ขึ้น ใหม่ ใน ประ จุบัน นี้ ก็ ให้
 มา แจ้ง ความ ต่อ เจ้า พนักงาน ให้กราบบังคมทูลพระ กรุณา จะ
 เปลี่ยน พระ ราช ทาน ให้ ตาม ยศ ตรา เดิม ถ้า ดวง ตรา เดิม เป็น แผ่น
 ทอง สลัก เป็น รูป ซ้าง มี มงกุฎ แล เครื่อง สูง ลง ยาราชาวดี ยี่ระ
 คับเพชร ก็ จะ โปรด พระ ราช ทาน ดวง ตรา ซ้าง เดิม สยาม ชั้น
 ที่ ๒ พร้อม ทั้ง กำ ประ กาศ ประ ทับ พระ ราช ลัญ จกร ด้วย ถ้า
 ดวง ตรา เดิม เป็น แผ่น ทอง สลัก รูป ซ้าง มี มง กุฎ ลง ยาราชาวดี
 ไม่มี เครื่อง สูง ไม่ ไต่ ประ คับ เพชร ก็ จะ โปรด พระ ราช ทาน ตรา
 ซ้าง เดิม ชั้น ที่ ๓ เปลี่ยน ให้ ถ้า ตรา เดิม เป็น รูป ซ้าง เดิม
 ไม่มี มงกุฎ มี แต่ ลง ยาราชาวดี ก็ จะ โปรด พระ ราช ทาน ตรา
 ซ้าง เดิม ชั้น ที่ ๔ ถ้า ตรา เดิม เป็น รูป ซ้าง มี มง กุฎ ไม่ ไต่
 ลง ยาราชาวดี ก็ จะ โปรด พระ ราช ทาน ดวง ตรา ซ้าง เดิม
 ชั้น ที่ ๕

ข้อ ๕ ผู้ซึ่ง ไต่รับ เครื่อง ราช อิศริยยศ เช่น ว่า มานี้ มี
 พิเศษ แปลก กว่า ซ้ำ ราช การ ตาม ประ ทศ หลาย ประ การ คือ เมื่อ
 เวลา แต่ง ทิว เต็มยศ ที่ ดวง ตรา ซ้าง เดิม ดวง ตรา มงกุฎ

สยามชนที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ มาแล้ว ทหารซึ่งรักษายาม
ประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ ต้องคำนับ (วันที่ยาวุธ) ถ้าแต่ง
ตัวเต็มยศ ทักดวงตราข้างเผือก ดวงตรามงกุฎสยามชนที่ ๔
ที่ ๕ ทหารต้องคำนับ (อังคิเนวช) ยกไว้แต่ทหารเข้าแถวใหญ่
ประจำอยู่ ถ้าผู้มีชั้นยศก็ใหญ่กว่าผู้ที่แต่งมานั้นอยู่ที่นั้น
ด้วย แต่ผู้ซึ่งมีความชอบได้รับตราเครื่องราชอิสริยยศ ทั้ง
ปวงนี้ ถ้ามีคดีเกี่ยวข้องกับตัวเองประการใด ๆ ให้กราบ
บังคมทูลพระกรุณา ให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จะทรง
พระกรุณาโปรด ให้มีตราการชำระเป็นความรับสั่ง เมื่อ
พิจารณาความได้พร้อมใหม่ จะโปรดยกพินัยหลวงพระราช
ทานให้ด้วย ถ้าแพ้ลงก็ต้องเสียเบี้ยปรับคงเดิมคดีนั้น แต่
ส่วนพินัยหลวง ก็โปรดยกพระราชทานให้

ข้อ ๖ ผู้ซึ่งได้รับตราเครื่องราชอิสริยยศ ทั้งปวงนี้
ให้คงแต่งตามที่ได้รับพระราชทาน ถ้าผู้ใดทำดวงตราชน
สูงกว่ายศดวงตราที่ตัวได้พร้อมไว้ ก็ให้ปรับใหม่เป็นข้อ
เดิมตามคดีนั้นให้แก้โทษ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด นอกจากผู้ที่
ได้รับพระราชทาน ตราเครื่องราชอิสริยยศนั้น ห้ามมิให้ทำ
ดวงตราเทียบปลอม แต่งเป็นชั้นชากที่เทียบ ถ้าผู้ใดทำดวง
ตราเทียบปลอมแต่งไว้ จับได้จะให้มีโทษจหนัก

ข้อ ๗ จะทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าพนักงาน ให้เป็น
ผู้จัดการกำกับตรวจตราจัดการ ในเครื่องราชอิสริยยศ ทั้งปวงนี้

กองบรรณารักษ์และแผนกการพิมพ์

เจ้าพนักงานนั้น ต้องเอาใจใส่จากหมาย ราย ชื่อ แล ความ ชอบ
 ของ ผู้ที่ ใ้รับ กวงตรา ไว้ ให้ ถัด วัน ให้ จาก ทั้ง ชื่อ เกิม ชื่อ ทั้ง
 ตำแหน่ง บศ แล อายุ แล ลำดับ ชั้น กวง ตรา แล วันที่ ใ้รับ
 กวงตรา ไป ให้ ถัด วัน ไว้ เป็น สำคัญ ใน หอ หลวง แล ใ้ให้ ส่ง
 ใ้ กรม วัง มา คัด ไป บาท หมายถึง ใ้รู้ ทั่ว ทุก กระ ทรวง

เหรียญ สำหรับ ทหาร

ชื่อ จักร มาลา

หนึ่ง พระ บาท สมเด็จ พระ ปรมินทรมหา จุฬาลงกรณ์ เกด้า
 เจ้า อยู่ หัว ทรง พระ ราช คำ วิห์ ว่า ทหาร ทั้ง ปวง ผู้ ไ้ ผู้ หนึ่ง ซึ่ง
 ใ้รับ ราช การ มา นาน ไม่ มี ความ ผิด ความ ร้าย มี ความ รัก ดี ต่อ
 ราช การ ไ้โดย สุจริต เรียบ ร้อย ก็ ควร จะ ใ้รับ พระ ราช ทาน เครื่อง
 แต่ง เป็น ของ สำ แคง ความ ชอบ แต่ ใน พวก ทหาร จึง มี พระ บรม
 ราช การ ไ้ปรก เกด้า ใ้สร้าง เครื่อง แต่ง นอก สำคัญ ความ
 ชอบ ใน พวก ทหาร เป็น เหรียญ เงิน ข้าง หน้า หนึ่ง มี รูป จุล มง
 กุล มี พาน รอง มี เครื่อง สูง สอง ข้าง ด้าน หลัง มี รูป ข้าง มี อักษร
 อยู่ ข้าง บน ว่า ส พ ๒ ม ๓ ๕ ชอบ เป็น จักร ชื่อ จักร
 มาลา ห้อย ผ้ายี่ แคง ชอบ เขียว รว หน้า เงิน ๑ เหลือง ๑ แล
 มี เขม เงิน สำหรับ ถัก ติด แขน กับ เสื้อ ชั้น นอก ที่ ออก ข้าง ซ้าย
 สำหรับ พระ ราช ทาน ทหาร ซึ่ง ใ้รับ ราช การ มา นาน ถึง ๑๕
 ปี ไม่ มีความ ผิด แล ทหาร ซึ่ง ใ้รับ การ แขน แกรง ใน การ ช่วย

ด้วยเพลิงเป็นต้น เหริยญที่พระราชนานนี้ มีหนังสือคำประ
ภาศประทัยพระราชนานจร สำหรับทัย

เหริยญสำหรับผู้มีวิชา การ ช่างต่าง ๆ

แลความชอบในพระองค์

อนึ่งทรงพระราชนานจร ให้สร้าง กวงตราสำหรับพระ
ราชนานผู้มี ความชอบ ใน พระ องค์ แล ทำ การ ช่างต่าง ๆ ผู้
มี อ ก อ ก ๒ อย่าง ที่ ๑ ชื่อ รัตนากรณ์ กวงตรามี รูป จุลมง
กุฎมี เครื่อง สูง ๒ ช่าง ชอบ เปร น วิ ค มี สลัก เปร น เพชร โปรง ลง
ยาราชาวัก ส แดง ช่าง ทำ น หลัง มี อุณาโลม อยู่ กลาง อ กษร ส
ป พ ม จ ๕ ล้อม รอบ ผ้า ห้อย สี เขียว ชอบ หน้า เงิน รว แดง
๑ เหลือง ๑ มี เขมทอง กลัก ตัก แขนง กับ เลื่อ ชัน นอก ที่ อ ก
ช่าง ช่าง ที่ ๒ ชื่อ บุษมาลา เปร เหริยญ ของ คำ หน้า นึ่ง มี
รูป จุลมงกุฎ มี เครื่อง สูง ๒ ช่าง หน้า นึ่ง มี อุณาโลม อยู่ กลาง
มี อ กษร ส พ ป ม จ ๕ ล้อม รอบ ห้อย ผ้า ส แดง ชอบ
เขียว รว เหลือง รว หน้า เงิน มี เขมทอง คำ กลัก ตัก เหน็บ กับ เลื่อ
ที่ อ ก ช่าง ช่าง

เหริยญตราทั้ง ๓ อย่างนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
พระราชนาน ให้ เปร น สิ ทธิ แก่ ผู้ ที่ ไต่ รัย ไม่ ต้อง คิน ให้ ผู้ ชึ่ง ไต่
รัย เหริยญตราทั้ง ๓ อย่างนี้ พง คิค เลื่อ แล ใช้ ตาม ประ ภาศ
น เทรอญ

กองพระบรมมหาราชวัง

ประกาศมาณวันศุกร์ เดือนสิบ แรมสิบสามค่ำ ปีระกา
เบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

ประกาศ

เปลี่ยนแปลงธรรมเนียมใหม่

๑ ศุภมัตติ จุลศักราช ๑๒๓๕ กุกกุสัง วัจฉะระ ฤททิกะ
มาศ กฤษณ บัณษ พาระ ลี คีถี รวีวาร ปรีเฉท ภาส กำหนก พระ
พระบาท สมเด็จพระ ปรมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย
มทานงกุฏ บุรุษย์รัตนราช รวิวงษ์ วรรค มพงษ์ บริพัคณ์ วรร
ชัตติย ราช นิกโรคม จาก รัชต บรมมหาจักรพรรดิ ราช สังภาค
บรม ขรรณิก มหาราชา อีราช บรม นารถ บพิตร พระ จุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออภณ พระ ที่ นั้ง อมรินทร์ วินิจ ฉัย มหัย
สวริยพิमान โทษสถาน อุตราพิมุข พระ บรม วงษานุ วงษ์ แล
ท่านเสนาบดี ข้า ราช การ ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ฝ่าย ทหาร พล เรือรบ เฝ้า
พร้อม กันโดย ลำคัย จึง มี พระ บรม ราช โอง การ มาร พระ
บดินทร สุรสิงหนาท ทรง ประกาศ แก่พระ บรม วงษานุ วงษ์ แล
ข้า ทูล ลของ ขลุ พระ บาท ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ให้ ทราบ ทัว กัน ว่า ตั้ง
แต่ ได้ เสด็จ เสด็จ ถึง ฉวลิย ราช สมบัติ มา ก็ ตั้ง พระ ราช ทฎไทย
ที่จะ ทำนุ บำรุง พระ ราช อาณา จักร ให้ มี ความ สุข ความ เจริญ
แก่พระ บรม วงษานุ วงษ์ แล ข้า ราช การ ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ทั้ง สมณ
ชีพรามณ์ ประ ชา ราษฎร ทั้ง ยวง ทัว ไป การ สิ่ง ไร ที่ เย็น การ

กคชี่ แก่กัน ให้ ได้ความ ยาก ลำบากนั้น ทรงพระ คำวิหี จะ ไม่ได้
 มี แก่ชน ทั้งหลาย ใน พระราช อาณาจักร ต่อ ไป ด้วย ได้ทรง
 พระราช คำวิหี เห็นว่า ในมหา ประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็น มหานครอัน
 ใหญ่ ในทิศ ทวัน ออก ทวันตก ใน ประเทศ อาเซียนี้ ฝ่าย ทวัน ออก
 คือ ประเทศ จีน ประเทศ ขอน ประเทศ ยี่ ปุ่น แล ฝ่าย ทวัน
 ตก คือ อิน เตีย แล ประเทศ ที่ ใช้ การ กคชี่ ให้ ผู้ น้อย หมอช
 คลาน กราบ ไหว้ คือ เจ้า นาย แล ผู้ มี ยศ ศักดิ์ กิ ที่ เหมือน กับ
 ขรรณเนียม ใน ประเทศ สยาม นั้น ยักนี้ ประเทศ เหล่า นั้น ก็ ได้
 เลิก เปลี่ยน ขรรณเนียม นั้น หมก ทุก ประเทศ ด้วย กัน แล้ว การ
 ที่ เขา ได้ พัวชม กัน เลิก เปลี่ยน ขรรณเนียม ที่ หมอช คลาน กราบ
 ไหว้นั้น ก็ เพราะ เพื่อ จะ ให้ เห็น ความ กิ ที่ จะ ไม่มี การ กคชี่ แก่
 กัน ใน บ้าน เมือง นั้น อีก ต่อ ไป ประเทศ โค เมือง โค ที่ ได้ ยก
 ขรรณเนียม ที่ เป็น การ กคชี่ ซึ่ง กัน แล กัน ประเทศ นั้น เมือง นั้น
 ก็ เห็น ว่า มี แต้ ความ เจริญ มา ทุก ๆ เมือง โทย มาก กิ ใน
 ประเทศ สยาม นี้ ขรรณเนียม บ้าน เมือง ที่ เป็น การ กคชี่ แก่ กัน
 อัน ไม่ ต้อง ด้วย ยุติ ขรรณนั้น ก็ ยังมี อยู่ อีก หลาย อย่าง หลาย
 ประ การ จะ ต้อง คิด ลก หย่ อน ผ่อน เปลี่ยน เลียบ มั้ง แต่ การ
 ที่ จะ จัก ผลัก เปลี่ยน ขรรณเนียม จะ ให้ แล้ว ไป ใน ครั้ง เคียว
 คราว เคียว นั้น ไม่ ได้ จะ ต้อง ค่อย คิด เปลี่ยน แผลง ไป ตาม
 เวลา ที่ ควร แก่กาล ที่ จะ เปลี่ยน แผลง ได้ บ้าน เมือง จึง จะ ได้ มี

กองพระมหากษัตริย์และมหาดเล็ก

ความเจริญสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป แต่รวมเนียมที่หมอบคลาน กรวย
 ไทวี่ในประเทศสยามนี้ เห็นว่าเป็นการ กษัตริย์แก่กัน แข่งแรงนัก
 ผู้น้อยที่ค้อง หมอบคลานนั้น ได้ความเหินแค้นน้อยลำบาก เพราะ
 จะให้ยศแก่ท่านผู้ใหญ่ ก็กลัวทำยศที่ได้คน หมอบคลาน กรวย
 ไทวี่นี้ ไม่ทรงเห็นว่า มีประโยชน์แก่บ้านเมือง แต่สิ่งหนึ่ง
 สิ่งใดเลย ผู้น้อยที่ค้อง มาหมอบคลาน กรวย ไทวี่ ให้ยศ
 ต่อท่านผู้ที่เป็นใหญ่ นั้น ก็ค้องทนลำบาก อยู่จนสิ้น วาระ ของ ตน
 แล้วจึงจะได้ออกมา พันท่านผู้ที่เป็นใหญ่ รวมเนียม อันนี้
 แลเห็นว่า เป็นอัน แห่ง การ ที่เป็น การ กษัตริย์ แก่กัน ทรง ยวง เพราะ
 ฉะนั้น จึง ค้อง สละ พระ ราช ประ เพล็ด เนิม ที่ ถือ ว่า หมอบคลาน
 เป็น การ เคารพ อย่าง ยิง ใน ประเทศ สยาม นี้ เสีย ด้วย ทรง พระ
 มหากรุณา ที่จะ ให้ ท่าน ทั้ง หลาย ได้ ความ สุข ไม่ ค้อง ทน
 ยาก ลำบาก หมอบคลาน เหมือน อย่าง แต่ กษัตริย์ เนิม เนิม
 ที่ หมอบคลาน นั้น ให้ เปลี่ยน อธิบาย ทเป็น ยืน เป็น เนิม รวม
 เนิม ที่ ถวาย บังคม แล กรวย ไทวี่นี้ ให้ เปลี่ยน อธิบาย ทเป็น กษัตริย์
 ศิระ รวม เนิม ที่ ยืน ที่ เนิม แล กษัตริย์ ศิระ นี้ ใช้ ได้ เหมือน
 กษัตริย์ รวม เนิม ที่ หมอบคลาน ถวาย บังคม แล กรวย ไทวี่ ยาง
 ที่ ท่าน ผู้ที่มี บันคา ศักดิ์ ซึ่ง ชอบ รวม เนิม ที่ หมอบคลาน กรวย
 ไทวี่ ตาม เนิม เห็น ว่า ที่ นี้ จะ มีความ สง ใส ย สน เทห์ ว่า การ
 ที่ เปลี่ยน รวม เนิม หมอบคลาน ให้ ยืน ให้ เนิม จะ เป็น การ เจริญ
 แก่ การ บ้านเมือง ด้วย เหตุ ไร ก็ ให้ พึง รั้ว ว่า การ ที่ เปลี่ยน รวม

เนียม ใหม่ เลิก หมอชคตงาน ได้ ยืน ให้ เกิน นั้น เพราะ จะ ให้
เศษ เปน แม่ ว่า จะ ไม่มี การ กด ชี้ แก่ กั้น ใน การ ที่ ไม่ เปน ยุติ
อวรม อีก ต่อ ไป เมือง โภ ประ เทศ โภ ชู่ ที่ เปน ไทญ มี ได้ ทำ
การ กด ชี้ แก่ ผู้ น้อย เมือง นั้น ประ เทศ นั้น ก็ คง มีความ เจริญ
เป้น แม่ ทั้ง แต่ นี้ สืบ ไป พระ บรม วงษา นุ วงษ์ แล ข้า ราช การ ผู้
ใหญ่ ผู้ น้อย ซึ่ง จะ เฝ้า ทูล ลอ ของ ขลุ พระ บาท ใน พระ ที่ นึง แล
ที่ เสก จ ออก แห่ง ทนึ่ง แห่ง โภ จง ประ พุก ที่ ตาม พระ ราช บัญญู ตี
ที่ ทรง พระ มหา กฤษณา ไพร กเกล้า ให้ จัก ไว้ เปน ข้อ บัญญู ตี
สำหรับ ข้า ราช การ ต่อ ไป จง ทุก ข้อ ทุก ประ การ จึง ได้ ไพร ก
เกล้า ให้ ท่าน เจ้า พระ ยา ศรี สุริย วงษ์ สมันต พงษ์ พิสุ ทขี
มหา บุรุษ รัศมิ โภคน ผู้ สำ เร็จ ราช แ่น ทิน ตั้ง เปน ข้อ พระ
ราช บัญญู ตี ไว้ สำ ครับ แ่น ทิน ต่อ ไป กิ่ง นี้

ข้อ ๑ ว่า พระ บรม วงษ์ ยาน วงษ์ แล ข้า ราช การ ฝ่าย
การ พล เวื่อน ผู้ ไทญ ผู้ น้อย ทั้ง ปวง เมื่อ จะ เข้า เฝ้า ทูล ลอ ของ
ขลุ พระ บาท ใน พระ ที่ นึง ฎา ที่ เสก จ ออก แห่ง โภ ฎา ที่ เมื่อ
เกิน เข้า ไป ถึง หน้า พระ ที่ นึง แล ให้ กัม คัสระ ถวาย คำ นัย ครั้ง
ทนึ่ง แล วจ์ เกิน ไป ยืน ที่ ตำแหน่ง ของ คน เฝ้า เมื่อ ไป ถึง
ที่ ยืน เฝ้า แล ให้ กัม คัสระ ถวาย คำ นัย อีก ครั้ง ทนึ่ง แล
ยืน ให้ เรียบ ร้อย เปน ประ กติ ห้าม มิ ให้ เกิน ไป เกิน มา แล ยืน
คั้น หน้า คั้น ทนึ่ง ใน เวลา ที่ เสก จ ออก แล มิ ให้ ยืน เอา มือ ไพล่
คั้น แล ท้าว เหว แล เอา มือ ไป ท้าว เหว นึง แล เสด ฎา ที่ ต่าง ๆ

กองอวรมณสภาสงฆ์และกรรมการเมือง

แล สิบ บุหรี หิว เวาะ พุก กั้น เลียง ตั้ง ต่อ หน้า พระ ที่ หนึ่ง ให้ ยืน ให้
 เรียบ ร้อย เปน ลำดับ ตาม บันคา ศักดิ์ ใหญ่ ผู้ น้อย ถ้า มี
 กิจ ราช การ ที่ จะ ต้อง กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา แล้ว ให้ เคารพ
 ออกจาก ที่ เฝ้า ยืน ตรง หน้า พระ ที่ หนึ่ง ก้ม ศีรษะ ถวาย คำ นม
 แล้ว จึง กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา เมื่อ สิ้น ข้อ ความ ที่ กราบ บัง
 คม ทูล พระ กรุณา แล้ว ให้ ก้ม ศีรษะ ลง ถวาย คำ นม จึง ให้ เคารพ
 ถอย หลัง มา ที่ ยืน เฝ้า อยู่ ตาม เนิม ถ้า จะ ถวาย หนังสือ ฤฯ สิ่ง
 ของ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด ต่อ พระ หัตถ์ สม เจริญ พระ เจ้า อยู่ หัว แล้ว
 ให้ ถอน สอง มือ เคารพ เข้า ไป ถึง หน้า พระ ที่ หนึ่ง ถอน สม ครว
 ก้ม ศีรษะ ลง ถวาย คำ นม ก่อน จึง ถวาย ของ นั้น ต่อ พระ หัตถ์ ถ้า
 ถวาย ของ นั้น เสร็จ แล้ว ให้ เคารพ ถอย หลัง ถ้า เปน ที่ ใกล้ ให้ ถอย
 หลัง ๓ เก้า ฤฯ ๕ เก้า ถอน สม ครว ถ้า เปน ที่ ใกล้ ให้ ถอย
 หลัง ออกจาก ๗ เก้า จึง กลับ หน้า เคารพ ยืน ตาม ที่ ถ้า จะ มี
 พระ ขรรณ ราช โอง การ คำ รัส ด้วย ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ที่ ยืน อยู่ใน ที่ เฝ้า
 นั้น ก็ ให้ ผู้ น้อย ยืน คง อยู่ ตาม ที่ ก้ม ศีรษะ ถวาย คำ นม แล้ว จึง รับ
 พระ ขรรณ ราช โอง การ เมื่อ รับ พระ ขรรณ ราช โอง การ กราบ
 บังคม ทูล สิ้น ข้อ ความ แล้ว ก็ ให้ ก้ม ศีรษะ ถวาย คำ นม ถวาย
 พระ ขรรณ ราช โอง การ แล ข้า ทูล ลของ บุติ พระ บาท ผู้ ใหญ่
 ผู้ น้อย ทั้ง บวง ที่ ไต่ เข้า มา ยืน เฝ้า ใน เวลา ที่ เสร็จ ออก อยู่ นั้น
 ถ้า มี พระ ขรรณ ราช โอง การ ไป พระ ราช ทาน เกาธิ ให้ หนึ่ง จึง หนึ่ง
 ใด ถ้า มี เห็น ลง กับ พนม นม หนึ่ง บน เกาธิ ฤฯ หนึ่ง ที่ แห่ง ใด ฤฯ

ตามชอบใจ ในเวลาที่เสด็จออกท่อนำพระที่นั่ง แลผู้ซึ่ง
ทรงพระกรุณา โปรดให้นั่งเก้าอี้เฝ้าอยู่นั้น นั่งให้เป็นปรกติ
ห้ามมิให้ยกเท้าขึ้นกับชนเก้าอี้ แลไขว่ห้างเหยียดท้าวตะแคง
ตัว ทำกิริยาหาความสยบให้เกินกิริยา ที่นั่งเป็นปรกติ
เช่นอื่นขาด เมื่อเวลาเสด็จขึ้นก็ให้ยืนชนถวายคำนับให้พร้อม
กัน แต่แขกเมืองประเทศราช เมื่อจะเข้าเฝ้าทูลละอองธุลี
พระบาท ให้ทำกิริยาเคารวะตามเพศบ้านเมืองของตนก่อน
เมื่อทรงพระกรุณาโปรดให้ยืนจึงยืนได้

ข้อ ๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช
ดำเนินออกประทับอยู่ที่แห่งใด ๆ ก็คือ ข้าราชการแล
มหาดเล็กซึ่งเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ในที่นั้น ถึงเสด็จออก
ประทับอยู่ชั่วหลายชั่วโมง ก็ห้ามมิให้ข้าราชการแลมหาด
เล็กที่ยืนเฝ้าอยู่นั้น นั่งลงในที่แห่งใด ๆ เช่นอื่นขาด เว้น
ไว้แต่เป็นที่กำบัง ลับพระเนตรสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงนั่งใด
แลในเวลาเสด็จออกทรงประทับอยู่ ณ ที่แห่งใด ๆ นั้น ข้าราชการ
แลมหาดเล็ก ยืนเฝ้าอยู่ในที่โดยลำดับแล้ว ผู้
ซึ่งจะเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทภายหลัง ที่มีใต้วชิวง
การที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณา ห้ามมิให้เห็นผ่านหน้าพระ
ที่นั่ง แลเห็นผ่านหน้าข้าราชการที่ยืนเฝ้าอยู่ก่อนนั้น ให้
เห็นคลกเลียงเข้ายืนตามตำแหน่งของตน ที่ควรจะยืนเว้น

กองวรรณคดีแปลและการเมือง

หน้า ๑๐๒ ลักษณะเปลี่ยนแปลง นรม เที่ยม ไค่ม เล่ม ๑
ไว้แต่ ผู้ที่ รัยพระ บรม ราช โอง การ จึง เกิน ผ่าน หน้า เพื่อน ข้ำ
ราช การ ไปมา ไค้

ข้อ ๓ สมเด็จพระเจ้าหัว เสกข์ ออกพระ ราช คำเนิร ไป
ทาง สดล นารค ข้ำ ราช การ แล ราช รช าย หลึง ที่ จะ มา
คชย कु กระ บวน เสกข์ พระ ราช คำเนิร ก็ ก็ จะ ทรง ช้าง ทรง
ม้า ทรง รถ ฤา จะ ทรง พระ ที่ นึ่ง อย่าง หนึ่ง อย่าง ไค ก็ ก็ เมื่อ เวลา
เสกข์ พระ ราช คำเนิร มา ถึง หน้า ผู้ ที่ ยืน คชย कु กระ บวน เสกข์
พระ ราช คำเนิร อยู่ นั้น ให้ คน เหล่า นั้น ก็ มี คี สะ ดวาย คำนิบ รง
ทุกคน ห้าม มี ให้ นึ่ง มี ให้ ยืน कु กระ บวน เสกข์ พระ ราช คำเนิร
บน ชาน เวือน บน หน้า ค่าง เวือน แล บน ที่ สูง ที่ ไม่ ควร จะ นึ่ง จะ ยืน
ถ้า ทรง ม้า ทรง รถ ไม่ มี กระ บวน หน้า กระ บวน ตาม เสกข์ พระ ราช
คำเนิร ผู้ ซึ่ง อยู่ บน เวือน แล บน ที่ สูง ไม่ ทน ฐู ว่า เสกข์ พระ ราช
คำเนิร แต่ ถอ แล เหน ว่า เป็น รถ พระ ที่ นึ่ง ฤา ม้า พระ ที่ นึ่ง ก็
ให้ ยืน ขึ้น ดวาย คำนิบ ห้าม มี ให้ นึ่ง มี ให้ ยืน ยอบ เช่น อัน ซาค
แล ใน เวลา ที่ เสกข์ พระ ราช คำเนิร ทรง ช้าง ทรง ม้า ทรง รถ ฤา
ทรง พระ ที่ นึ่ง อย่าง หนึ่ง อย่าง ไค มา ใน ทาง สดล นารค ถ้า
ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค ไป บน คลัง ม้า ฤา ไป บน รถ พย ประ กระ บวน หน้า
เสกข์ พระ ราช คำเนิร ก็ ให้ หยุค ม้า หยุค รถ วิม ทาง ถ้า เสกข์
พระ ราช คำเนิร มา ถึง ทรง หน้า แล ให้ ถอ คมวก ก็ มี คี สะ ดวาย
คำนิบ อยู่ บน รถ บน คลัง ม้า ไม่ ช้าง ลง จาก รถ จาก คลัง ม้า
คือ เสกข์ พระ ราช คำเนิร ไป สิ้น กระ บวน แล จึง ให้ ถอ รถ เป็น

เก็บมาต่อไป ถ้าเสด็จพระราชทานนิเวศทางชลมารค ข้าราชการ
การแลราษฎรชายหญิง ที่อยู่แพอยู่เรือนริมน้ำ ให้ขึ้น
ขึ้นก็มีคัสระถวายคำนับทุกคน ถ้ามาด้วยเรือพบกระบวน
เสด็จพระราชทานนิเวศ ถ้าเรือเล็กขึ้นไม่ได้ก็ให้ถอยค้อมวกก็มี
คัสระถวายคำนับในเรือไม่ต้องขึ้น ถ้าเป็นเรือใหญ่ควรจะขึ้น
ไป ก็ให้ขึ้นขึ้นถวายคำนับตามธรรมเนียม

ข้อ ๔ ข้าราชการการเมืองจะเข้าไป ในพระบรมมหาราช
วัง แลจะออกจากพระบรมมหาราชวัง จะไปกิจธุระแห่ง
หนึ่งแห่งโลกก็ ถ้าพบท่านผู้มีบันทาศักดิ์ที่ใดที่เคยทำคำนับ
บ่าเกรง ตามธรรมเนียมเก่าฉันใด ก็ให้ทำคำนับบ่าเกรง
อย่างธรรมเนียมใหม่ให้เหมือนกัน ธรรมเนียมที่ขึ้นเหมือน
กับนี้ เหมือนกับหมอบ ธรรมเนียมที่เบียดค้อมวกก็มีคัสระ
เหมือนอย่างกราบไหว้อย่างแต่ก่อนนั้น ถ้าผู้หญิงจะไปในที่
เฝ้า แลพบท่านผู้ใหญ่ไม่ต้องเบียดค้อมวก เช่นแต่ก็มีคัสระ
ลงคำนับ เมื่อกระทำคำนับแล้วค้อมวกนั้นจะเบียดก็ไม่ได้ ไม่
เบียดก็ได้ แลผู้คนข้าราชการที่ใช้การงานอยู่ในบ้านเรือนนั้น ก็
อย่าให้ท่านผู้ที่เป็นเจ้าเป็นนาย บังคับให้ข้าราชการหมอบคลาน
ได้บังคับให้ข้าราชการให้ขึ้นใช้เค็น ตามพระราชบัญญัติซึ่งทรง
พระกรุณาโปรดให้ตั้งไว้ ให้พระบรมวงษานุวงศ์ข้าราชการ
การฝ่ายทหารพลเรือน ง่ายง่ายใน ในพระบรมมหาราช

กองพระมหากษัตริย์และมหาดเล็ก

วังบวร ให้กระทำให้ตามพระราชบัญญัติ ประกาศนี้จึง
ทุกประการ

ประกาศมาฉวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ
ปีระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

ประกาศตราตระกูล

ศกมัตถุ สักราช ๑๒๓๕ กฤกฏสังวัจฉระ ฤทธิมาศ
ฤกษ์ณ บัณช ทวาทศมีดิถี อาทิตย์วารปรีเฉทกาลกำหนด พระ
บาทสมเด็จพระปรมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหา
มงกุฏ บวรศย์ รัตนราชวรมันย์ วรุตมพงษ์ บริพัตรนี้ วร
ชุตติย ราชินิก ไวกม จากุรัตน บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ
บรมชรรวมมิก มหาราชา ชีราช บรมนารถ บพิตร พระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง อมรินทร์ วิหังฉัย มหัย
ศวริยพิमान ไทย ตาน อุตรา มิมุข พร้อม ก้วย พระบรมราช วงษาน
วงษ์ แลท่านเสนาบดี ข้าราช การ ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ฝ่าย ทหาร พล
เรือน ฝ่าย ทูล ลของ ขลุ้พระบาท จึงมีพระ บรมราช โอง การ
मार พระ บัณช รุ สุร สิงหนาท กำรัส ว่า (ทรงประกาศ ดังนี้)
เราพระเจ้ากรุงสยาม ขอประกาศแก่พระ บรม วงษานวงษ์ แล
ท่านเสนาบดี แล ข้าราช การ ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ให้ทราบทั่วกัน ว่า
ซึ่งท่านทั้งหลาย ได้มอบศิริราช สมบัติ ให้เรา ยกขึ้นเป็นพระ
เจ้ากรุงสยามมิได้ มีความวิธ เกียจนั้น เราคำนึง คิด เหน การที่

ของ ท่าน เปน อัน มาก ท้าย แต่ กรุง เทพ ทวาร วา วกี ศรี อยุธยา
 เก่า ยัง คำ รงค์ อยู่ นี้ พระ เจ้า แผ่นดิน ใต้ คำ รงค์ ราช สมบัติ มา ถึง
 ๓๔ พระ องค์ เวลา เมื่อ เปลี่ยน ผลัก แผ่นดิน ใหม่ บาง ครั้ง
 ก็ เกิด ยุทธนา การ แย่ง ซึ่ง ท้าย อำนาจ ซึ่ง กัน แล กัน จน ถึง
 เกิดศึก ใน กลาง พระ นคร เปน พิชัย ต่าง ๆ ท้าย ถือ เปน พวก
 เปน เหล่า แดก ราว ปราศ จาก สามัคคี มี มานะ ทน ใจ ไม่ คิด
 ตาม การ ที่ สมควร แทบ จะ ทุก ครั้ง ทุก คราว มา จน ถึง กัง กรง รัตน
 โกสินทร มหินทร าย ทชยา นี้ พระบรม ราช วงษ์ ซึ่ง ใต้ คำ รงค์ ศี วิ ราช
 สมบัติ เปน ประชุม กระ มัทธิ ย มา ถึง ๔ พระ องค์ นับ ใต้
 ๔๐ ปี เลิศ จน ถึง แผ่นดิน ปลาย นี้ ก็มี ใต้ เกิด ยุทธนา การ
 แย่ง ซึ่ง กัน ใต้ ใต้ ความ เกือบ ไร้น แก่ ประ ชา ราช วัตร แต่ สัก
 ครั้ง หนึ่ง เลย ควร จะ เหน ความ ดี ความ ชอบ ชน ใหญ่ ยิง ใน
 พระบรม วงษา นวงษ์ แล ข้า ราช การ ทั้ง ปวง ท้าย เรา นี้ มี
 ลาย น้อย กว่า พระ เจ้า แผ่นดิน แต่ กาล ก่อน ๆ มา ท่าน ทั้ง
 ปวง ก็มี ใต้ มีความ รัง เกียจ เพราะ ท่าน มี ใจ รุก ถึง พระ เศษ พระ
 คุณ สมเด็จ พระ เจ้า แผ่นดิน ซึ่ง เปน ต้น บรม วงษ์ มา ทุก ๆ
 พระ องค์ โดย ลำ คับ รัช ธิ ของ พระ เศษ พระ คุณ มี ใต้ เสื่อม สุนดู
 เสย พระ เกียรติ ยศ มีความ สวามี ภั กิ ส มั ค ส โม สร พร ้อม เพ็ รียง
 กัน การ จึง เรียบ ร้อย ตล อค มา ใต้ ก็ เหน ความ ดี ความ ชอบ
 ใน พระ บรม วงษา นวงษ์ แล ท่าน เสนา ยก แต่ ก่อน ซึ่ง ล่วง ไป

แล้ว ก็ มี แล ที่ ยัง ค้ำรง ค่อย อยู่ใน บัญ บัน นี้ ก็ มี คณิศยา ไตรย
 พรหมใจ กัน ภาภัก สัตย ซื่อ ต่อ พระ บรมราช วงษ์ นิ่ง ไท สิบ
 อิศริยยศ ต่อ ๆ มา ตาม ตระกูล เนื่อง กัน โดย การ ประกาศ มี
 ไท อริ ราว ราว นี้ ก็ เป็น ความ ที่ อย่าง ยิ่ง เพราะ คณิศเรามา จิตริคิด
 จะ ทำ บำรุง วงษ์ ตระกูล ของ ท่าน ทั้ง หลาย ให้ เจริญ ขึ้น ยาว
 ปราบ ฎไป สิ้น กาล นาน จึง ให้ สร้าง ตระ เครื่อง ราช อิศริยยศ
 สำหรับ สำ แคน อิศริยยศ แล ความ ชอบ แห่ง ท่าน ผู้ ที่มี ยศ
 บัน ภาภัก สิบ วงษ์ ตระกูล มา เพื่อให้ ปรุก ถึง ท่าน ผู้ ไท ใหญ่ ที่ ไท
 รักษา แผ่นดิน บัง ค้ำ การ มา แต่ ก่อน ตลอด จน ถึง ท่าน ผู้ ไท
 ทำ บำรุง แผ่นดิน แล รักษา ภาภัก บัญ บัน นี้ จะ ไท เห็น ว่า สิบ เนื่อง
 ตระกูล วงษ์ ท่าน ไป สิ้น กาล นาน เป็น เกียรติยศ แก่ ท่าน ผู้ มีความ
 ชอบ ทุก ๆ ตระกูล เนื่อง ไท มี ไท สืบ ต่อ มา แล้ว จึง ตั้ง จิตร
 พรหมใจ กัน ช่วย ทำ บำรุง แผ่นดิน แล ช่วย รักษา วงษ์ ตระ
 กูล ซึ่ง กัน แล กัน สิบ ต่อ ไป ให้ ปราศ จาก อคติ สิบ ประ การ ประ
 กอบ สามัคคี สโมสรว เป็น นิรันตร ภาภัก ตลอด พระ เกศ พระ คุณ
 แต่ ประชุม บรม กระ มัช ตรี ย มา ให้ มีความ สุข คิริ สวัสดิ์ ภัย
 วัฒน ยัน นาน จึง ทุก ท่าน ทุก นาย เทอญ

แล้ว จึง มี พระ บรมราช โองการ คำ วิส สั่ง เจ้า พระยา ขรรณ
 มา อิศริยศ อิบคิ ศรี สุวิร มหา มัตย วงษ์ ราช พงษ์ นิกราน วัณ
 มหา สวามิ ภาภัก บรม ราโช ปการา ภิรมย์ สรร โภท มภิ จิว าวณ
 มหา มณ เทียร ขาล บคินทร ราช นิเวศ นิล ทรา มาตย์ กัน แต่

ปรีกนารถ เสนา ยก็ อภัยพิริย ปรา กรมพาศุ ซึ่ง เป็น ประ ชา
นา ขิยก็ ใน กรมวัง ให้ ประ กาศ แก่ พระ ขบรมราชวงษานวงษ์ แล
ข้าราช การ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ฝ่าย ทหาร พล เรือน ฤา ผู้หนึ่ง ผู้ใด
ที่ จะ ใ้ รับ เสร็จ ของ ราช อิศริยยศ ใน แผ่นดิน สยาม ให้ทราบทั่ว

กัน ว่า พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ทรงพระ กรุณา ไปรค
เกล้า ใ ให้สร้าง ตรา เสร็จ ของ ราช อิศริยยศ สำหรับ พระ ราช
ทาน สำแกง อิศริยศ แล ความ ชอบ ผู้ที่ มี ยศ ยันดา ศักดิ์ ตระ
กุล วงษ์ สืบ มา เพื่อ จะ ให้ เป็น ที่ รฤก ถึง ท่าน ผู้ใหญ่ ที่ ใ้ รักษา
แผ่นดิน แล รักษา กาล มา แต่ ก่อน ตลอด จน ถึง ท่าน ผู้ที่ ใ้ ทำ
บำรุง แผ่นดิน แล รักษา การ ประ จุบัน ด้วย จะ ใ้ เป็น ที่ รฤก
สืบ ตระ กุล ของ ท่าน ไป สิ้น กาล นาน จึง ไปรค เกล้า ไปรค กระ
หม่อม ให้ตั้ง พระ ราช บัญญัติ แล คำ ประ กาศ ไว้ สำหรับ กวง
ตรา เพื่อ จะ ให้ ท่าน ทั้ง ปวง ทราบทั่ว กัน ดังนี้ เสร็จ ของ ราช อี
ศริยยศ ซึ่ง ทรง พระ ราช คำริห์ ให้สร้าง ขึ้น คราว นี้ ซึ่ง รุ
จอมเกล้า เป็น ตรา สำหรับ ตระ กุล แบ่ง ยศ เป็น ๓ ชั้น

ชั้น ที่ ๑ ซึ่ง ปฐม รุ จอมเกล้า มี กวง ตรา เล็ก ขอบ ตรา
ข้าง หน้า เป็น แฉก แยก แฉก ลงยาราชาวคีส ชม ฎ มี ริศ มี ทอง
ชอก ตาม ระ หว่าง แฉก มี ใบ ไชย พฤษภ สอง ข้าง ลงยารา
ชาวคีส เชียว กลาง กวง ตรานี้ เป็น พระ ราช สาทิศ ฉายาลักษณะ
ใน พระ บาท สมเด็จ พระ จุลจอม เกล้า เจ้า อยู่ หัว ขอบ พระ
ราช ฉายาลักษณะ ลงยาราชาวคีส ชาย ใน กลาง ขอบ มี หัว

ภาพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อักษรทองว่า (เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ) ปลาย
 แฉกข้างบนมีจุลมงกุฏ ลงยาราชาวทีสีเขี้ยวสีแดงสีชายสี
 ขาว ก้านหลังดวงตรานี้เหมือนอย่างข้างหน้า แผลกแต่ที่กลาง
 ดวงตรานี้ เป็นรูปข้างสามเคี้ยวลงยาราชาวทีสีขาว บน
 หลังข้างมีรูปตรีศูล ลงยาราชาวทีสีขาว ขอบรอบข้างนี้ เป็น
 จักร ลงยาราชาวทีสีขาวพื้นแดง ในขอบจักรมีตัวอักษร
 ทองว่า (บัระกาเขญจศก ศักราช ๑๒๓๕) ดวงตรานี้
 สำหรับห้อยผ้าสะพายสีชมพูอ่อน กว้าง ๔ นิ้วสายสะพาย
 ขาวมาซ้าย มีดวงตราใหญ่อีกดวงหนึ่ง มีอักษร ๑ ทอง
 คำประกำเพชรสามตัว ไคว่กัน คือ (จุฬาลงกรณ์จุลจอมเกล้า)
 พื้นสีชมพูขอบรอบตัว ๑ ลงยาราชาวทีสีชาย มีอักษรตัว
 ทองว่า (เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ) มีแผลในแปด
 แฉกเป็นริ้วมีทอง แฉกนอกแปดแฉกเป็นริ้วมีเงิน สลักเป็น
 เพชรโปร่งดวงตรานี้ สำหรับติดเสื้อที่อกข้างซ้าย แฉก
 มีสายสร้อยทองคำสำหรับติดเสื้อรอบ ยาวหกสิบสามนิ้ว
 กลางสายสร้อยเป็นรูปข้างสามเคี้ยว มีจุลมงกุฏอยู่บนหลัง
 เครื่องสูงสองข้างมีรูปราชสีห์คชสีห์ ตราแผ่นดินประคอง
 อยู่กลาง มีอักษร ๑ ป ร ไคว่กัน คือ (จุฬาลงกรณ์
 บรมราชา) เป็นอักษรพระนามย่อ ในแผ่นดินปัจจุบันนี้ ๒๕
 กว กอก ปีว ๒๖ กอก สลักก็มีไปจนตลอดสายสร้อยนี้
 สำหรับติดเสื้อเมื่อเต็มยศอย่างใหญ่ ห้อยดวงตราเล็กที่สาย

ถ้า ทวาร ไม่ ภาว แจก ต้อง งกรอ ผู้ ที่ ได้ รับ ไป ไม่มี ตัว แล้ว ส่ง
 ทวาร คั้น มา ยัง เจ้า พนักงาน แล้ว จึง จะ แจก ต่อ ไป ได้ หนึ่ง
 จำนวน กวง ทวาร เครื่อง ราช อิศริยยศ ซึ่ง ได้ ทรง สร้าง ขึ้น ไว้ ครั้ง
 นี้ คือ ชั้น ที่ หนึ่ง สำหรับ สมเด็จ พระ เจ้า แฉ่น ทิน ซึ่งเป็น เจ้า
 ของ ทวาร เครื่อง ราช อิศริยยศ นี้ ฎา พระ บรม ราช วงษา นุวงศ์
 ซึ่ง จะ ได้ สืบ พระ ราช อิศริยยศ เป็น พระ เจ้า แฉ่น ทิน แล คำ รงค์
 วงษ์ ทระ กุล รักษา เครื่อง ราช อิศริยยศ ต่อ ไป กวง หนึ่ง กวง ทวาร
 แล สาย สร้อย ประ คียบ เพ็ชร เนาว รัตน ทั้ง สิ้น สำหรับ พระ ราช
 ทาน ๒๐ กวง เป็น ชั้น ที่ หนึ่ง ซึ่ง ย่อม จุล จอม เกด้า
 ชั้น ที่ ๒ ๘๐ กวง ซึ่ง ทศ คียบ จุล จอม เกด้า กัย กวง
 ทวาร วิเสศ อิก ๕๐ กวง
 ชั้น ที่ ๓ ๑๐๐ กวง ซึ่ง ทศ คียบ จุล จอม เกด้า กัย กวง
 ทวาร เทรียบ ญเงิน ซึ่ง ทศ คียบ าน จุล จอม เกด้า อิก ๑๐๐ กวง
 รวม กวง ทวาร ๓๕๑ กวง เท่านั้น
 ข้อ ๒ เครื่อง ราช อิศริยยศ นี้ กวง ทวาร ชั้น ที่ หนึ่ง สำหรับ
 พระ ราช ทาน พระ บรม ราช วงษา นุวงศ์ ผู้ ใหญ่ ซึ่งเป็น ตัว
 นำ ใน ราช ทระ กุล แล ท่าน อัคร มหา เสนา ยศ จตุ คมภ และ ตัว เมือง
 ซึ่งเป็น เมือง เอก ที่มี ถานัน ทรยศ เป็น เจ้า พระ ยา แล ท่าน
 ผู้ ที่ ได้ รับ ทวาร นพรัตน์ ราช วรา ภรณ์ จึง จะ รับ กวง ทวาร นี้ ได้
 ชั้น ที่ สอง สำหรับ พระ ราช ทาน พระ องค์ เจ้า ต่าง กรม แล
 ยัง ไม่ ได้ ตั้ง กรม แล ข้าราชการ ที่ ได้ รับ พาน ทอง กวง

ตราวิเสศอีก ๕๐ ดวงนี้ สำหรับ พระ ราช ทาน ใน พระ บรม
วงษา นวษั แล ข้า ราช การ ซึ่ง ใ้ รัย พระ ราช ทาน พาน ทอง ซึ่ง
มีความ ดี ควร จะ เพิ่ม แล้วย แต่ จะ พระ ราช ทาน

ชั้น ที่ ๓ สำหรับ พระ ราช ทาน บุตร ชาย ที่ หนึ่ง ของ
ท่าน ผู้ ที่ ใ้ ดวง ตรา ชั้น ที่ หนึ่ง แต่ ใน ขณะ เมื่อ บิ กายัง มี ชีวิต
อยู่ แล สำหรับ พระ ราช ทาน บุตร ชาย ใหญ่ ที่ ๑ ของ ท่าน
ผู้ ที่ ใ้ รัย ดวง ตรา ชั้น ที่ ๒ เมื่อ บิ กาสัน ษพ แล้วย

ข้อ ๓ บุตร ชาย ใหญ่ ซึ่ง จะ ใ้ รัย ตรา แทน บิ กาสัน ษ ตระ
กุล ต่อ ไป นั้น จะ ต้อง พระ ราช ทาน บุตร ชาย ใหญ่ ซึ่ง เกิด
ด้วย ภรรยา หลวง ถ้า บุตร ภรรยา หลวง ไม่มี จึง จะ พระ
ราช ทาน บุตร ภรรยา น้อย ซึ่ง เป็น ผู้ ใหญ่ อื่น บุตร ชาย ใหญ่ ของ
ท่าน ที่ ใ้ รัย เครื่อง ราช อิศริยยศ เช่น ที่ ๑ ก็ ก็ ที่ ๒ ก็ ก็
นั้น เป็น นัก เลง สุข ฝน เล่น เข็ย ไม่ เป็น ราช การ ไม่ ควร ที่ จะ รักษา
เครื่อง ราช อิศริยยศ ไว้ ไ้ ก็ ใ้ เจ้า พนักงาน มี แต้ ขาญ จู ไว้
ไม่ ใ้ ดวง ตรา ไป ถ้า บุตร ชาย ใหญ่ นี้ ถึง แก่ กรรม แล้วย ก็ เป็น
สูญ อื่น ถ้า บุตร ชาย ใหญ่ เสีย ชีวิต ุๆ ถึง แก่ กรรม เสีย แต่
บิ กายัง มี ชีวิต อยู่ ตรา นั้น ต้อง ตก แก่ หลาน ซึ่ง เป็น บุตร ของ
บุตร ชาย ใหญ่ ถ้า หลาน ชาย ใหญ่ ไม่มี ใ้ ตก เป็น ของ บุตร
ชาย ที่ สอง ที่ ร่วม มารดา เข็ย กัน กับ บุตร ชาย ที่ หนึ่ง ถ้า
บุตร ชาย ที่ สอง ไม่มี ใ้ ตก เป็น ของ บุตร ชาย คน ไ้ คน หนึ่ง
ซึ่ง เป็น คน เว็ย บิ รัย แล ใ้ ราช การ ที่ ใ้ ว่า บุตร อื่น ุ ใน ตระ

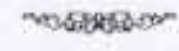
กองบรรณคดีพระบรมมหาราชวัง

กุล นั้น ถ้า บุตร คนใด ซึ่ง ได้ รับ ตรา นั้น ทำ ราช การ ก็ เลื่อน ขึ้น
 เป็น ชั้น ที่ ๒ ถ้า ชั้น ที่ ๑ ก็ ก็ ก็ ได้ สืบ ตระ กุล นั้น ไป ใน
 บุตร ตาม อย่าง ที่ ว่า มา แล้ว นั้น ถ้า ไม่ ได้ เลื่อน ยศ คง อยู่ แต่
 ชั้น ที่ ๓ เมื่อ ถึง แก่ กรรม แล้ว บุตร ของ ผู้ นั้น ไม่ ได้ รับ เป็น
 ขาค กั้น เท่า นั้น

ข้อ ๔ ถ้า จะ ทรง พระ กรุณา ไป รก เกล้า ๖ ทั้ง ผู้ ที่ ยัง มี
 มี ตระ กุล มา แต่ เกิม ๆ บุตร ที่ รอง บุตร คน ใหญ่ ของ ผู้ ที่ มี
 ตระ กุล มา แต่ เกิม ให้ ทั้ง ตระ กุล สืบ ต่อ ไป ก็ จะ พระ ราช ทาน
 ทรง ตรา ชั้น ที่ ๒ บุตร ของ ผู้ นั้น จึง จะ ได้ รับ ตรา รัช ษา ตระ กุล
 นั้น ต่อ ไป ทั้ง เช่น ว่า มา แล้ว นั้น

ข้อ ๕ ผู้ ซึ่ง จะ ได้ รับ เครื่อง ราช อิศ รัย ยศ ทั้ง สาม นี้
 มี กำหนด อายุ พัน ๒๑ ปี ขึ้น ไป จึง จะ รับ ได้ ทั่ว ไร แต่ ท่าน ผู้
 ที่ ได้ รับ ตรา เครื่อง ราช อิศ รัย ยศ นพ รัตร ราช วรา ภรณ์ พระ
 เจ้า ลูก เชน พระ องค์ ใหญ่ แล พระ บรม ราช วงษา นุ วงษ์ ที่ ได้
 รับ ตำแหน่ง ยศ ที่ ค่าง ธรรมเนียม เมื่อ พระ ชนมายุ ศ มยัง ไม่ ถึง ๒๑ ปี
 ถ้า ได้ พระ ราช ทาน พาน ทอง เป็น เครื่อง ยศ แล้ว ก็ ควร รับ ได้

ข้อ ๖ ผู้ ซึ่ง ได้ รับ ทรง ตรา ทั้ง สาม ชั้น นี้ มี หนังสือ
 สำคัญ สำหรับ ทรง ตรา ประ ทับ พระ ราช ลัญ จกร กำ กั้น ทั่ว ทุ ก
 ทรง ถ้า ผู้ ที่ ได้ รับ ตรา ไป แล้ว สิ้น ชี พ ล่วง ไป ให้ คำนึง ทรง ตรา
 มา ยัง เจ้า พนักงาน แต่ หนังสือ สำคัญ สำหรับ ทรง ตรา นั้น ไม่ ต้อง
 คำนึง จะ ได้ ไร ให้ แก่ บุตร หลาน เช่น ที่ รุ ฎ ก ต่อ ไป ช้าง หน้า

ข้อ ๗ ท่านผู้ที่ไ้รับตราเครื่องราชอิสริยยศ
 ชั้นที่
 หนึ่ง จะทำสายสร้อยสำหรับทวงตราไว้ใช้ ก็ให้ทำตาม
 คำแห่งยศ คือท่านผู้ที่ไ้พานทองลงยา ราชวัก ก็ให้
 ทำสายสร้อยลงยา ราชวัก ถ้าไ้พานทองคำเปลว ก็ให้
 ทำสายสร้อยทองคำเปลว จะลงยา ราชวัก ฤฯ จะประดับเพชร
 พลอยด้วยไม่ได้

ข้อ ๘ ท่านผู้ที่ไ้ทวงตรา นพรัตนราชวราภรณ์นี้ ฤฯ ท่านผู้
 ที่ไ้รับเครื่องราชอิสริยยศ มหาวราภรณ์ ฤฯ ราชวราภรณ์
 ถ้าไ้ตราจุลจอมเกล้า ชั้นที่ หนึ่ง เมื่อเวลาแต่งตัวเต็มยศ จะ
 ใช้ตราจุลจอมเกล้าด้วย ก็ให้ใช้ตราทองเล็กสวมคอ แขน
 ด้วยสายสร้อย ฤฯ สายแถบขนาดกลาง แทนสายสะพาย

ข้อ ๙ เมื่อผู้ใดไ้รับตราเครื่องราชอิสริยยศนี้แล้ว
 จะจำลองทวงตราให้เล็กลง จะประดับเพชรประดับพลอย
 ให้งามก็สำหรับไว้ใช้ ฤฯ จะไว้ใช้เป็นที่ระลึกแต่บุตรหลาน
 ต่อไปก็ได้ แต่ตราหลวงนั้นต้องคืนยังเจ้าพนักงาน ตาม
 ขวรมเนียม

ข้อ ๑๐ ท่านผู้ที่ไ้รับเครื่องราชอิสริยยศ ทั้งปวงนี้
 ให้หมายตัวอักษรท้ายข้อ ขอกเครื่องราชอิสริยยศ คือ ป
 จ คือ ปฐมจุลจอมเกล้า แทนชั้นที่ ๑ ท จ ท จ
 ว ทุตยจุลจอมเกล้า ฤฯ ทุตยจุลจอมเกล้าวิเศษ แทนชั้นที่ ๒

กองงานส่วนบริหารและกิจการของ

ท จ ท น จ คติย จุลจอมเกล้า ฤา คติยานุ จุลจอม
เกล้า แทน ชั้นที่ ๓

ข้อ ๑๑ ผู้ที่ ได้รับ เครื่องราชอิสริยยศ จุลจอมเกล้า
ชั้นที่ ๑ ที่ ๒ นั้น ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ผู้นี้ให้
มียศ บัณฑิตก็ เสมอ ตำแหน่ง ที่ ได้รับ พระราชทานพาน
ทอง คือ ใช้ แคร่ แล เรือ กัญญาพานทอง แลอื่น ๆ ได้ตาม
ยศ พานทอง ทุกอย่าง ๆ

ข้อ ๑๒ เมื่อเวลา แต่งตัว เต็มยศ ติด เครื่องราชอิสริยย
ศ มา กว้าง ทหาร ซึ่ง อยู่ประจำ ใน ที่ต่าง ๆ ต้อง คำนับว่า (วัน
ชิวา วุช กือ ปริเชน อารัม) แต่ ผู้ที่ ได้ ดวงตรา ที่ ๓ นั้น
ทหาร ต้อง คำนับว่า (อังคี เฉวณ กือ โชล เกอ อารัม) ยก เสีย
ทหาร ซึ่ง เข้า แดง ไหญ่ แล มี ผู้มี บัณฑิต ก็ ไหญ่ อยู่ ที่ นั้น ถ้า
มี ตก ก็ เกียว ข้อง กับ ผู้ใด ซึ่ง ได้ ดวงตรา กว้าง กัน ก็ ไม่ต้อง
ไป พ้อง ร้อง ณ โรง ศาล ให้ ทำ เรื่อง ราว มา ขึ้น ต่อ เจ้าพนักงาน
ใหญ่ ให้ นำ ขึ้น กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา ไม่ต้อง เสีย ค่า
ธรรมเนียม สิ่งไร ฤา ถ้า เป็น ความ เกียว ข้อง กับ พวกอื่น ก็ ให้
ทำ เรื่อง ราว มา ขึ้น ต่อ เจ้าพนักงาน ให้ นำ ขึ้น กราบ บังคม ทูล
พระ กรุณา แลแล้ว แต่ จะ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ ผู้
ใด เป็น ตระลาการ ชำระ

ข้อ ๑๓ ดวงตรา สำหรับ อิศริยยศ แล หนังสือ สำคัญ
สำหรับ ดวงตรา ซึ่ง พระราชทาน ไป แล้ว นั้น มี กำหนด จะ ต้อง

คืนส่งต่อเจ้าพนักงาน กว๊ายเหตุ ๓ ประการ คือ ผู้ที่ไต่
รับไปนั้นเป็นกระษัตริย์ ๑ ต้องโทษอุกฤษฏ์จนถึงต้อง
ประหารชีวิต ๑ ต้องโทษถึงวิบัติราชยา ๑ ต้องส่งดวง
ตราแลหนังสือสำคัญต่อเจ้าพนักงาน เป็นเลิกตรา กระจก บุตรไม่
ไต่รับสืบไป

ข้อ ๑๔ ทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าพนักงาน สำหรับ
ดวงตราเครื่องราชอิสริยยศ ตามตำแหน่ง อย่างยุโรปที่ ๑
แกรนด์มาสเตอร์ ที่ ๒ ชานเซลเลอร์ ที่ ๓ สเตทคาร์ ที่ ๔
วิสิคเตอร์ รวมเป็น ๔ ตำแหน่ง

ข้อ ๑๕ เมื่อถึงวันต้นครบปีที่ออกคำประกาศ แล
พระราชทานดวงตรานี้ ให้บัณฑิตผู้ไต่รับเครื่องราชอิสริย
ยศทั้งปวงแก่ตัวเต็มยศ มาประชุมกันบูชาพระรูปสมเด็จพระ
พระเจ้าแผ่นดิน ในพระบรมราชวังนี้ ที่ในพระบรมมหาราช
วัง ให้พร้อมกันทุกท่านทุกนายเทอญ ๖๕

ประกาศพระสงฆ์

ให้บอกคักราชให้ถูกต้อง

๑ มีพระบรมราชโองการ มาร พระบัณฑิตสุรสิงหนาท
คำรัสเห็นอเกล้าฯ สั่งว่าให้ประกาศแก่พระราชาคณะผู้ใหญ่
ผู้น้อยทั้งปวงว่า ปีที่มีอธิกมาส แลอธิกวาร ตามกำหนดโดย
รอบคฤค้ำเนืองแห่งพระสุริยมณฑลอันมีมาทุก ๆ ครั้งนั้น ปี

โกที่มี อธิกมาศ แล อธิกวาร กัถิ พระ สงฆ์ สำแดง ขรรคมบอก
 พุทธ ศักการาช นั้น หากถูกตอง กัน ไม่ที่ ไซ้ข้าง อธิก กัถิ ที่ ไซ้
 ข้าง อนาคต กัถิ ผู้ที่ ไต่ สักกับ ฟัง นั้น ก็ ไม่รู้ว่าจะ แน่ จะ ถูก อย่าง
 ไรว เปนว่า ไป แต่ ตาม ใจ ตาม รั้ว ของ พระ สงฆ์ รูป นั้น ๆ บัคนั
 ไปรคเกล้า ฯ ให้พระ ภาค ให้ทรวบ ทัว กัน ว่า ถ้า บั โค มี อธิก
 มาศ ให้บอก พุทธ ศักการาช ตาม แขนง นี้ ไป เหน สิ้น บั ตาม กำหนด ใน
 แขนง อธิกมาศ

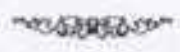
ในปี จอ ฉศก จุลศัการาช ๑๒๓๖ นี้ มี อธิกมาศ ให้ท่าน ผู้
 จะ บอก พุทธ ศักการาช รั้ว ทัว กัน ว่า เมื่อ ยัง ไม่ถึง เดือน แยก บุรพา
 สาธ ฤา ถึง เข้า แต่ ยัง ไม่ล่วง ไป ให้บอก อธิกมาศ ะวะ เสนะ
 ไร่ ส่วน อนาคต ครัน สิ้น เดือน แยก บุรพา สาธ แล้ว ตั้ง แต่ ขึ้น
 คำหนึ่ง เดือน แยก อุตราสาธ ไป ให้บอก อธิกมาศ ะวะ เสนะ ไร่
 ส่วน อธิก วัณ เสาร์ เดือน หก แรม คำหนึ่ง เช่น วัณ ขึ้น พุทธ ศัก
 การาช ให้บอก ว่า กัถิ นี้ อุกาสะ สิริ ศักย มุนี สัพพัญญู พุทธิ สสะ
 ปรีนิพพุททิวะ สะโคปัฏฐายะ สัทรสะ สัจจ วัจระ รุทธะ จะตสตา ขิ กานี
 เทว สัจจ วัจระ สหัทธานิ อะเสสุง อิมัสสมิง ปี จุยุ่น นะกาเล โสณสัง
 วัจระเว คิมห อตุ มหิ วิสาขมาเส กภาพักเขปายูปีปะเท โสระเว
 อนาคตเต กาลे อธิกมาศ ะวะ เสนะ เอกุหะ กิงสะ ทิวะ สุตตะระ ทวาท
 สมาสานิก ทวา สักติ สัจจ วัจระ รุทธะ ปัญจะ สตา ขิ กานี เทว สัจจ
 วัจระ สหัทธานิ ภาวิ สันติ

ศิริศุภ มัสศุ พระ พุทธสาสน กาล นับ จำ เค็ม แต่ วัณ สมเด็จ

เล่ม ๑ ลักษณะ ให้พระ บอกรัตนราช หน้า ๑๑๗

พระบรมลักษณะนี้ ศรี สวรรเพช พุทธ เจ้า นี้ เสกจกัษัษัษั ปรี นิพ
พาน มา ล่วงแล้ว ๒๔๑๗ พรรษา ถ้วน จะ กล่าว กาล ยี่ จุ ยัน
วันหนึ่ง ยี่คน ยี่ จอ นิกษัตร์ ๔๓๓ เกือน ๖ แรม คำหนึ่ง วัน
เสาร์ เปน ยี่ จุ ยันวาร ยัง พระ พระ พุทธ สาสน กาล ส่วน อนาคต
ซึ่ง กำหนดว่าจะมา จะ เปน ไป ณ เบื้อง หน้า นี้ อีก ๒๕๘๒ พรร
ษา เสก ก่อน กาล ที่ วัน ไพศาย ปุณณมี จะ มา ยัง อีก ๑๒ เกือน
ด้วย อำนาจ ยี่ อธิกมาศ กัษั ๒๙ วัน รวม พระ พุทธ สาสน กาล
สาม ส่วน ประ มวนณ ที่ อัน เกียว กัน จึง ยี่ นยครบ ๕๐๐๐ พรร
ษา ตั้งแต่ วัน เสาร์ เกือน หก แรม สอง คำ ไป ยก คำ ว่า ถ้วน
ออก เลียบ ครัน ถึง เกือน แปด ยรพาสาย ซึ่ง เปน เกือน อธิกมาศ
นั้น เพื่ คำ ว่า อธิกมาศ กุเต ไร่ หน้า เกือน ว่า อิมัคมิง ยี่ จุ ยัน
นกาล เไสณสัง วัชฉเว กิมหอกุมหิ อธิกมาศ กุเต ยุพพาสาย
หะมาเสสสกยักเข ปาฎิฆะเท สลิวาเว อนาคตเตกาเล ๑๓ ๑ ภาวิส
สันติ กัง นี้

เมื่อ ถึง เกือน แปด อุตราสาย ขึ้น คำหนึ่ง บอก ว่า อุกาสะ
๑๓ ๑ ยี่ จุ ยัน อธิกมาศะ วัเสณะ ยี่ ณณะ สะ ทิวะ สุตตระ ทวิ
มาสาธิกะ สัตถ สสัง วัชฉุตตระ จตุสตาธิกา นิเทว สังวัชฉวะ สหัท
สานิอเสสุง อิมัคมิง ยี่ จุ ยัน นกาล ๑๓ ๑ ภาวิสันติ ฯ ไป
กว่า จะ ถึง วัน เกือน หก ขึ้น สิบห้า คำ ยี่ กณ สยัคคก ให้ ท่าน ผู้ จะ
บอก พุทธ คักราช บอก ตาม แขนบ ใน ยี่ ซึ่ง มี อธิกมาศ ท่อ ๆ
ไป จง ทุก ยี่ ซึ่ง มี อธิ กมาศ นั้น เทอญ

พระบรมลักษณะนี้ ศรี สวรรเพช พุทธ เจ้า นี้

ถ้ามี ไท มี อธิกวาร ก็ให้บอก พุทธ ศัก ราช ตาม แขนง นี้ ไป
จน สิ้น มี ตาม มี กำหนด ใน แขนง อธิกวาร นี้

หนึ่ง ใน มี มี อธิกวาร เดือน ๗ เป็น เดือน ถ้วน ให้ท่าน
ผู้บอก พุทธ ศัก ราช เพิ่ม อธิกวาร ๖ ๖ เดือน ว่าง ของ หน้า เสศ วัน
เมื่อ ถึง วัน เดือน เจก แรม สิบห้าค่ำ ซึ่งเป็น อธิกวาร นี้ เพิ่ม ยท
อธิกวาร ฤตาเย ว่าง ของ หน้า ค่ำ ยี่สิบห้าค่ำ ต่อ ถึง เดือน ๘ แรม
ค่ำหนึ่ง จึง ยก ยท อธิกวาร ๖ ๖ เดือน นี้ ออก เสย เพราะ นัย
แรม เดือน เจก ๑๕ วัน ขึ้น เดือน แปก ๑๕ วัน เป็น เดือน หนึ่ง
แล้ว เหมือน ใน มี ชว ก อธิกวาร จุล ศัก ราช ๑๒๓๘ พระ พุทธ าส าส
นาย กาล ส่วน อภิ ตภาค ๒๕๑๙ พรรษา เมื่อ ถึง เดือน เจก แรม
ค่ำหนึ่ง บอก พุทธ ศัก ราช ว่า อุกาสะ สิริ สกย มุณี สัพ พัญญ พุท
ธัสสะ ปรี นิพ พุค ทิว สโต ปฏฐายะ เอก มา สว ยิ กะ เอก ญา สติ สัง
วัจ ฐค ทร ะ จตุ สทา ยิ กานิ เทว สัง วัจ ฐค ทร ะ สห ส สานิ อเห สุง อิม สัม มิง
ยี่ จุ ยี่ น นะ กา เล มุ ลิก สัง วัจ ฐค ทร ะ คิม หอ คุ ม หิ เช รุ มา เส กา พ ยี่ ก เช
ยา ฎิ ป เท ว ฐว วา เว อ นาค เท กาล อธิกวาร ๖ ๖ เดือน เอก นะ วิ สติ ทิว
สุ ตค ทร ะ ทส ส มา สว ยิ กะ ส มา สติ สัง วัจ ฐค ทร ะ ปฏฐายะ สทา ยิ กานิ
เทว สัง วัจ ฐค ทร ะ สห ส สานิ อ วิ ส น ติ

ศิริ คุณ มี ศก ุ ๑ ๑ เป็น ยี่ จุ ยี่ น วาร ยัง พระ พุทธ าส าส กาล
ส่วน อ นาค ก ซึ่ง กำหนด ว่า จะ มา จะ เป็น ไป ณ ของ หน้า น อิก ๒๕๘๐
พรรษา ถ้วน เสศ ก่อน แต่ กาล ที่ วัน ไพ ศา ข ยร ณี มี จะ มา ยัง
อีก ๑๐ เดือน กั ยี่ ๒๕๙ วัน กั ยี่ ย อ นาจ เดือน มี อธิกวาร

รวม ๑๒ ๕๐๐๐ พรรษา เมื่อถึงวันพุดมเดือนเจดแรม ๑๕
 ค่ำ ซึ่ง เป็น อธิกวาร นั้น เพิ่ม ยท อธิกวาร ฤททาษะ นำที่ถือว่า อิมัส
 มิง ยัชชุน กาละ นุสสิถสัง วิจคเว คิมท อุตุมที เซฐูมาเส กาทย์กเข
 อธิกวาร ฤททาษะ ยัฒณรลียา คติยง วุฒวาเร อนาคเต กาละ อธิ
 กวาระ วเสนา ยัฒณรสะ ทิวสุทว ๑๒ ๑ ภาวิสสันติ

ศิริศกมัสตุ ๑๒ ๑ จะกล่าว กาล ยัชชุน วันหนึ่ง ยัชชุน ยชวค
 อธิศก คิมทฤค เดือนเจดแรม ๑๕ ค่ำ อธิกวาร วันนั้น วันพุดม
 เป็น ยัชชุนวาร ยิงพระ พุทธ สาสน ๑๒ ๑ ครบ ๕๐๐๐ พรรษา
 เมื่อถึง วันสุกร เดือน แปรคแรม ค่ำหนึ่ง ยก ยท อธิกวาร วเสน
 ออก เสียบ

ให้ท่านผู้ จะ บอกรพระ พุทธ ศักกราช มาค แขนยนี้ ในยี่ซึ่ง
 มี อธิกวาร ค่อ ไป จง ทุก ยี่ ซึ่ง มี อธิกวาร นั้น เทอญ

ให้พระ ราชาคณะ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย แยก หมายถึง ประภาศนี้
 ไป ให้ทั่ว ในกรุง แล หัวเมือง เอก โท ทวี จัทวา ปาก ไต้ ฝ่าย เหนือ
 ทัว พระ ราช อาณาเขต ผู้ซึ่ง จะ สำแดง พุทธ ศักกราช เมื่อ ไต่ แลแล้ว
 ให้สำแดง ให้เหมือน กัน จะ ไต่ เชน ที่ เคารบ นัย ถือ ใน พระ พุทธ
 ศาสนา ว่าพระ สงฆ์ ฐู่แท้ ฐู่จริง เหมือน กัน ทมก จะ ไม่ เชน ที่
 ทิเทียบ ว่า เลอะ เทอะ ฐู่ มาก ฐู่ น้อย กว่า กัน ถ้า แล กำหนด
 บอกรฤค ตาม แขนยนี้ ทก ๆ รูป แลแล้ว ก็ จะ เชน ที่ รุ่ง เรือง พระ พุทธ
 ศาสนา แล เชน ที่ เกลิม พระ เกียรติยศ อย่าง หนึ่ง ไต่ ๆ จะ

ประภาศ มาณวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ยัชชุน ยชวค
 ศักกราช ๑๒๓๕

กองบรรณารักษ์และสารนิเทศ

ประ กาศ ภาษา เรือ

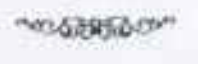
มี พระ บรม ราช โอง การ มาร พระ บัณฑิต สุรสิงหนาท ให้
 ประ กาศ แก่ ข้า ราช การ ใน กรุง เทพ ๑ แล ผู้ สำ เร็จ ราช การ เมือง
 กรม การ หัว เมือง ปาก ไท้ ฝ่าย เหนือ เจ้า ภาษี นาย อากร แล ผู้
 รับ ช่าง ไป ทำ แทน เจ้า ภาษี นาย อากร แล กำนัน นาย อำ เรอ
 ราษฎร ใน กรุง นอก กรุง ทั้ง ปวง ให้ รู้ ทัก กัน ว่า ด้วย ทรง พระ มหา
 กรุณา ไป รศ เกลา ๑ ให้ เลิก ตลาท เปลี่ยน เรียบ เป็น ภาษา เรือ
 เรือ น โรง ร้าน คัก แพ ลึบ ๆ มา หลาย ยี่ ความ ทั้ง ปวง แจ้ง
 อยู่ ใน ตรา ทั้ง เจ้า ภาษี แล หนังสือ พิมพ์ ประ กาศ นั้น แล ๑ ครั้น
 ล่วง มา มี ผู้ กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา ให้ ทราบ ฝ่าย ของ ว่า
 เจ้า ภาษี รับ ทำ ภาษา แล ๑ ขาย ช่าง ให้ ผู้ อื่น ไป เกี่ย ตาม ระเบียบ
 จังหวัด กรุง เทพ ๑ แล แขวง หัว เมือง ปาก ไท้ ฝ่าย เหนือ แล ผู้
 ที่ ช่าง ช่าง ออก ไป นั้น หา เรียบ ภาษา ตาม พิกัด ท้อง ตรา ไม่ ไป
 เรียบ ภาษา ให้ เหลือ ๆ เกิน ๆ ฝ่าย ราษฎร เล่า ก็ กิ ด ยัก ย้าย
 ต่าง ๆ คลัก เลียง ให้ ผิด จาก พิกัด เขา รัด เขา เปรียบ แก่ กัน
 จึง ทรง พระ ราช คำ วิหี เหน ว่า เมื่อ เลิก ตลาท เปลี่ยน เรียบ เป็น
 ภาษา เรือ น โรง ร้าน คัก แพ ที่ ไว้ สิ้น คำ แล ให้ เจ้า ช่าง ช่าง เล่น
 เขี่ย ต่าง ๆ มา หลาย ยี่ ก็ ไม่ สู้ มีความ ฉะ เลาะ วิวาท ถุ่ม เตียง กัน
 ครั้น นี้ ทรง พระ มหา กรุณา ไป รศ เกลา ๑ พระ ราช ทาน ยก ภาษา เรือ
 เรือ เรือ จว ให้ แก่ ราษฎร ไม่ ให้ ต้อง เสียบ ภาษา เป็น อื่น มาก การ ก็
 ยัง ไม่ เรียบ ร้อย ฉัน ไค จะ ก็ ให้ ทาน เสนา บติ ช่าง ญา ทา ๆ กัน

จักการเสียใหม่ให้สมควร ท่านเสนาบดี ปฎิภาษาพร้อมกัน
 เสนว่าให้ยกเรือเร่เรือจรเสีย นั้น คงไว้แต่เรือประจำชายของ
 เหมือนกับโรงร้าน แลเรือขึ้นทุกอิฐขึ้นทุกทรายขึ้นทุกกระเบื้อง
 ซึ่งไม่ได้เสีย ภาษแลเรือขึ้นทุกเครื่องคชาเคิม ไปเที่ยวขาย
 ในจังหวัดกรุงเทพ แลหัวเมืองๆ เรือขึ้นโรงร้านคือแพ
 ที่ให้เช่า แลที่ไว้สินค้าต่าง ๆ แลโรงคนชิวซึ่งเปนสินค้า
 อย่างหนึ่ง แลที่ตั้งย่อนเล่นเขี่ยเขี่ยนหอยนั้น ควรให้เสีย
 ภาษตามพิภคคัพิมพ์ประกาศ ให้ผู้สำเร็จราชการ
 เมืองกรมการกำหนดนายอำเภอ แจกให้ราษฎรในกรุงเทพ
 นอกกรุงเทพ ให้รู้ทั่วกันว่ากำหนดพิภค ให้เรียกภาษดังนี้
 เรือขึ้นทุกอิฐ เรือขึ้นทุกทรายขึ้นทุกกระเบื้อง ซึ่งไม่ได้เสีย
 ภาษ แลเรือขึ้นทุกเครื่องคชาเคิม ไม่เที่ยวขายในจังหวัด
 กรุงเทพ แลแขวงหัวเมือง ให้เรียกภาษเรือสอกละสี่ถึง
 วาละบาท แลเรือหัวเมืองขึ้นทุกสินค้านี้ต่าง ๆ เข้ามาขายใน
 จังหวัดกรุงเทพ แลแขวงหัวเมืองอื่น ๆ แลเรือที่กรุงเทพ
 ขึ้นทุกสินค้านี้ต่าง ๆ ประจำชายของอยู่ที่แขวงเมืองใด
 ตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป ให้เรียกภาษเรือสอกละเพองวาละสี่ถึง
 ถ้าประจำชายสินค้านี้ อยู่ที่แขวงเมืองใดเมืองหนึ่ง

Page number and page title on the right margin.

ทั้งนี้ ๑๒ เกื่อน ขึ้น ไป ให้เรียก ภาษี่เรือ สอดคล้อง
 วาละบาท ถ้าราษฎร เจ้า ของเรือ สยามล ไท้ ว่าประจำชายอยู่
 ใน จังหวัด กรุงเทพ แล แขวง เมือง นั้น คำว่า ๒ เกื่อน ลง มา
 เรือ อย่างนี้ เป็นเรือจร ไม่ต้อง ภาษี่ เรือ ชั่ววง บั้มทุกสิ้นค้า
 ส่งเรือ ไท้ใหญ่ แล ส่ง ขึ้น โรง ร้าหม ตึก แพ แล เรือ รับถ่าย สิ้น ค้า
 ที่ โรง ร้าหม ตึก แพ บั้มทุกเรือ ไป เทียบ เร่ ชาย สิ้น เวลา แล วกกลับ
 มา ขน ของ ขึ้น โรง ร้าหม เป็น เรือ เร่ ไม่ต้อง เสีย ภาษี่ กำหนดให้
 เรียก ภาษี่ แพ ที่ ไร่ สิ้น ค้า ชาย ใน จังหวัด กรุงเทพ ถ้า มี สิ้น ค้า
 สิ่ง หนึ่ง สอง สิ่ง สาม สิ่ง เป็น สิ้น ค้า ราคา น้อย ให้เรียก ภาษี่ แพ
 ห้อย ละ หก สลึง สอง ห้อย สาม บาท สาม ห้อย คำ ถึง สอง สลึง
 ถ้า สิ้น ค้า ราคา น้อย มี สิ้น ค้า อยู่ ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง ให้เรียก ภาษี่
 ห้อย ละ กิ่ง คำ ถึง สอง ห้อย คำ ถึง หนึ่ง สาม ห้อย หก บาท
 แพ ที่ มี สิ้น ค้า ราคา มาก คือ ผ้า แล แพร ต่าง ๆ แล เครื่อง ทอง เหลือง
 ทอง ชาว เครื่อง แก้ว เครื่อง เหล็ก แล บั้ม หนึ่ง เขา ของ
 สุรายา ฝืน แล สิ่ง ไท้ สิ่ง หนึ่ง แพ ให้ เช่า แล เขียน หวย
 ทั้ง บ่อน เล่น เขี่ย ต่าง ๆ แล แพ คน เช่า ให้เรียก ภาษี่ ห้อย
 ละ สาม บาท สอง ห้อย หก บาท สาม ห้อย เก้า บาท เรือ โรง
 ร้าหม ตึก ที่ ให้ เช่า ไร่ สิ้น ค้า ทั้ง บ่อน เล่น เขี่ย เขียน หวย
 แล คน เช่า อยู่ แล เรือ น โรง ตึก คน ชั่ว แล เรือ น โรง ร้าหม
 ตึก ที่ ไม่ ไท้ ให้ เช่า ไร่ สิ้น ค้า ของ ตัว เอง ซึ่ง อยู่ใน ท้อง ที่

ไปลึกลากกระเวน ให้เทียบเหมือนค่าเช่าให้เรียกภาษี่ ๑๒ ชัก ๑
 กิ่ง คือ สิบสอง คำตั้ง ชัก หก ยาท แต่เรือน โรง ร้าน ตึก แพ
 ที่ให้เช่า แล ไว้สินค้า ของตัวเอง ไม่ได้ อยู่ในท้องที่ ไปลึกล
 ลากกระเวน ให้เรียกภาษี่ ๑๒ ชัก ๑ แล โรง ร้าน ตึก แพ
 ซึ่ง อยู่ตาม แถว ท้อง คลาก แทรกปน อยู่ใน ระหว่าง โรง ร้าน
 ตึก แพ ที่มี สิน ค้าขาย ไม่ประ กอบการ ซอขาย ให้ มี ผล ประ
 โยชน์ จำเวญแก่แผ่นดินนั้นไม่ชอบ ให้เรียกภาษี่ เท่ากับ
 โรง ร้าน ตึก แพ ที่ ไว้สิน ค้าขาย เหมือนกัน แล ให้เจ้าภาษี่
 เรียกภาษี่ แก่ผู้ ที่ อยู่ใน โรง ร้าน ตึก แพ นั้น ๆ ครั้น จะ ให้ผู้ ที่
 อยู่ใน โรง ร้าน ตึก แพ นั้น นำไปหาเจ้าของ โรง ร้าน ตึก แพ ก็ยาก
 บางทีก็ อยู่ไกล บางทีก็ อยู่ใกล้ ไปไม่ ฤพ ย่าง มีกวิวาทกัน
 จึง ให้เรียกภาษี่ เขาแก่ผู้ ที่ อยู่ใน โรง ร้าน ตึก แพ นั้น ๆ แล
 จึง ให้ผู้เช่า ไปหักเอาเงิน ค่าเช่าโรง ร้าน ตึก แพ ซึ่งได้ เสีย
 ไปตาม มาก แล น้อย ถ้า ผู้เช่า เช่น คน อยู่ต่าง ประเทศ
 ให้เรียกภาษี่ เขาแก่เจ้าของ โรง ร้าน ตึก แพ ผู้ใดค่าเช่า
 แล เรือน โรง ร้าน ตึก ที่ ไว้สิน ค้า ของตัวเอง ไม่ได้ ให้เช่า
 แล อยู่ไกล กับที่เช่าจะ เทียบเปน ค่าเช่า ไม่ได้ ให้เรียกภาษี่
 ภาษี่ เปนห้อง ๆ ได้ มีสิน ค้า สิ่ง หนึ่ง สอง สิ่ง สาม สิ่ง ราคา มาก
 กว่า คำตั้ง หนึ่ง ขึ้น ไป ให้เรียกภาษี่ ที่ ไว้สิน ค้า ห้อง ละ สอง
 สิ่ง ถ้า มีสิน ค้า ราคา น้อย ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง ให้เรียก

ภาษหึ่งละ หก สี่สิ่ง ถ้ามีสินค้าราคาแพง ต้องพิกักแต่สิ่งใด
 สิ่งหนึ่ง ให้เรียกภาษหึ่งละ หก คำสั่ง แล เวือ โรง ร้าน ตึก เพ
 ซึ่ง อยู่ตาม ตัวเมือง ปาก ใต้ ผาย เหนือ นั้น ด้วย ราคา สินค้า
 ไม่เหมือน กรุงเทพ ต้องลดหย่อนผ่อน ราคา ลงบ้าง กำหนด
 ให้เรียกภาษแพที่ อยู่ตัวเมือง ซึ่งมีสินค้าราคา น้อย หึ่ง ละ
 หก สี่สิ่ง สอง หึ่ง สาม บาท สาม หึ่ง คำสั่ง สอง สี่สิ่ง
 แล ให้เช่าตั้ง บ่อนเล่น เขี่ย ต่าง ๆ แล แพ ที่มีสินค้าราคา มาก
 ต้องพิกักแต่สิ่งใด สิ่งหนึ่ง ให้เรียกภาษแพ หึ่ง ละ หก คำสั่ง
 สอง หึ่ง คำสั่ง หนึ่ง สาม หึ่ง หก คำสั่ง แล เวือ โรง ร้าน
 ตึก ที่ ให้เช่าเป็น ราคา เท่า ใด ให้เรียกภาษ ๑๒ ซัก ๑ ถ้า ภาษ ร
 คี เหล็ก แล หล่อ เครื่อง ทอง เหลือง ทอง ชาว ยัน ม่อ ทำความ
 ทำป่อ ทำ ใต้ ทำ ตะ ลุ่ม แล ที่ ไร่ ไร่ น้ำมัน สาน ขอบ สาน ล้อ
 ขอสื่อ ต่าง ๆ เขี่ย จาก เขี่ย กระ แฉง ๆ ไป ซื่อ หา รัช สินค้า
 สิ่งใด สิ่งหนึ่ง แต่ ผู้อื่น ๆ มา ไร่ ชาย ที่ เวือ โรง ร้าน สินค้า
 มี อยู่ สิ่งหนึ่ง สอง สิ่ง สาม สิ่ง ราคา มากกว่า คำสั่ง หนึ่ง ซัก ไป
 ให้เรียกภาษที่ ไร่ สินค้า หึ่ง ละ สอง สี่สิ่ง ถ้า สินค้า ๔ สิ่ง
 ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง เป็น สินค้า ราคา น้อย ให้เรียกภาษหึ่ง ละ บาท
 ถ้า สินค้า ราคา มาก หึ่ง ใน พิกัก แต่ สิ่งใด สิ่งหนึ่ง ให้เรียก
 ภาษหึ่ง ละ หก สี่สิ่ง ถ้า สินค้า เป็น ของ ใน สวน ใน ไร่ ของ ตัว
 ไม่ต้อง เสีย ภาษที่ ไร่ สินค้า แล โรง เลื่อย ไม้ โรง สี่ เข้า

โรงทำน้ำมันขาย ให้เรียกภาษีห้องละบาทโรงเลี้ยงสุกรขาย
 สุกร ตั้งแต่ ๑๐ ตัวขึ้นไป โรงเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ตั้งแต่ ๕๐ ตัว
 ขึ้นไป ให้เรียกภาษีโรงเลี้ยงเป็ดที่ไว้สินค้าหลังละบาท
 ถ้าสุกรต่ำกว่า ๑๐ ตัวเป็ดไก่ต่ำกว่า ๕๐ ตัวลงมา แลเป็ดที่
 กลางแจ้งไม่ได้เลี้ยงในโรง ไม่ต้องเสียภาษี ถ้าราษฎร
 มีตึกเรือนโรง แลทำเพิงเฉลียงนำตึกข้างตึกเรือนโรงห้อง
 หนึ่ง สอง ห้อง สาม ห้อง ก็ ขึ้นทุกสิ้นค้าไว้แต่ที่เพิงเฉลียง
 แลแห่งเดียว แต่ในตึกในโรงในเรือนไม่มีสินค้า ให้เรียกภาษี
 เพิงเฉลียง เช่นที่ไว้สินค้าอย่างเดียว ห้องละสองสิ่ง
 ถ้าไว้สินค้าที่ตึกที่เรือนที่โรงก็ขึ้น แลเพิงเฉลียงก็ไว้
 สินค้าต่าง ๆ หลังใดหลังหนึ่ง ให้เรียกภาษีหลังนั้น
 ทั้งเพิงเฉลียง เช่นที่ไว้สินค้าด้วย รวมกันห้องละสามบาท
 สองห้องหกบาท สามห้องเก้าบาท แลราษฎรผู้เกี่ยวพันทุก
 สินค้าไว้ที่เรือนโรงบ้านตึกแพหลายหลัง ห้องใดเช่นที่ไว้
 สินค้าก็ให้ เรียกภาษีห้องนั้นทุกหลังตามมาก แลนี้ขอ
 ถ้าเจ้าของสาบาลเห็นว่าสินค้ายากไม่ถึงค่าสิ่ง แลห้องเปล่า
 ไม่มีสินค้าไม่ต้องเสียภาษี พิภักในท้องตรากำหนดให้เรียก
 ภาษีครั้งกล่าวมานี้ ถ้าเจ้าของผู้ใดเช่า แลผู้เช่าเรือน
 โรงบ้านตึกแพนี้ ๆ ยักยอกค่าเช่าไว้ไม่บอกโดยตรง
 เจ้าภาษีแลพววจ้างภาษีสืบจับได้ชำระได้ความจริง ก็ให้

สงวนลิขสิทธิ์ในนามของกรมการปกครอง

ปรียบ ไทม แก่ผู้ บัง ภาษี สาม ต่อ ตาม ราคาเช่า มาก แล น้อย
 แล เงิน สิบ ขน เท่า ไท ก็ ให้เอา แก่ผู้ บัง ภาษี ให้ แก่ผู้ ร้อย สิบ ขน
 ให้ เจ้าภาษี บด จับ ผู้ บัง ค่าเช่า เช่น เงิน สิบ ตำ ตั่ง ลง มา แล ให้ เจ้า
 ภาษี เว็ ก ภาษี แด่ รายนูร ตาม พิ กัก ประ ภาศ ถ้า เจ้าภาษี
 คิค บัก บ้าย เว็ ก ภาษี เหลือ ๆ เกิน ๆ ก็ ให้ รายนูร ผู้ ที่ มี เว็
 เว็ น โรง ร้าง ตัก แพ ทั้ง ปวง พิ เศระ ดู ใน พิ กัก หมาย ประ ภาศ
 นี้ ให้ ถ้วน ถึ จะ ใ้ เสีย ภาษี ตาม พิ กัก กำหนด ใน ท้อง ตรา
 ถ้า เจ้าภาษี เว็ ก เหลือ เกิน ขึ้น ไป อย่า ให้ รายนูร ขอม เสีย
 ภาษี ให้ ร้อย ทุกซ์ เอา เด็ด ให้ ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง กรมการ
 มี ใจ เมศ ตา กรุณา แก่ รายนูร ร้อย หมาย ประ ภาศ แยก ไป ให้ รู้ ทั้ง กัน
 อย่า ใ้ เข่น ใจ ด้วย เจ้าภาษี ขอม ให้ เจ้าภาษี เกบ ภาษี
 ให้ เหลือ ๆ เกิน ๆ ใน พิ กัก ท้อง ตรา แล หมาย ประ ภาศ นี้
 ถ้า ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง กรมการ ขม เหว รายนูร ให้ เสีย ภาษี เกิน พิ กัก
 ได้ ความจริง จะ ให้ มี โทษ ด้วย ฝ่าย เจ้าภาษี เล่า ง มีความ
 เมศ ตา กรุณา แก่ รายนูร ภาษี ถึ จะ มี ประ โยชน์ กำไร ก็ เพราะ
 รายนูร ทำ มา ตา กิณ อย่า ใ้ เว็ ก เหลือ เกิน ถึ ค จาก พิ กัก ท้อง ตรา
 แล หมาย ประ ภาศ นี้ ใ้ รายนูร ใ้ ความ เตื่อ ร้อง สิ่ง ไค
 สิ่ง ไค ฝ่าย รายนูร ทั้ง ปวง เล่า ง ขอม เสีย ภาษี ให้ เจ้าภาษี
 ตาม พิ กัก แล หมาย ประ ภาศ นี้ แต่ ไค ยถึ อย่า ใ้ ล่วง บั ไป ใ้
 ถ้า สง ไสย ช้อ ไค ถึ ให้ ถาย ผู้ รักษา เมือง กรมการ ให้ ทวาย

จะ ให้ เลียบ ภาษี ตาม พิกัด แล ให้ เจ้า ภาษี กับ ราษฎร มีความ
อ่อน น้อม ต่อ กัน ความ เกลาะ วิวาท ก็ จะ ไม่ บัง เกิด มี
ประ กาศ ไร ฅวัน พุทฺธิ ศบ กิ เกื้อ น เจก ชัน สี่ ค่ำ ยี่ ม เมีย โทศก
ศักราช ๑๖๓๖ เป น ยี่ ที่ ๓ ใน รัช ราช กาล รัช ษ ยี่ น ๗

ประกาศออกหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา

๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ มหาวชิราลงกรณ บดินทร
เทพยมหามงกุฎ บวรวิเศษราชรังวษ วรุตม์พงษ์บริพัตร
วรชคิยราชินิกโรคม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ
บรมธรรมิกมหาราชชาติราชบรมนารถพิตร พระจอมเกล้า
เจ้าแผ่นดินสยาม ทรงพระราชาภิเศก ใน การ ที่ จะ ทำ น ยำ รุง
แผ่นดิน ให้ เรียบ รัชช สำ เรจ ประ โยชน ทั่ว ถึง แผ่น ธร ให้ ทั ชัน
กว่า แแต่ ก่อ น จึง ทรง พระ ราช ภา วิ ทว่า หนังสือ ราช กิจ จานุ เบ กษา
ที่ พระ บาท สม เด็จ พระ จอม เกล่า เจ้า อยู่ ทั่ว ซึ่ง เป น สม เด็จ
พระบรมชนกนาถ ได้ ทรง เป น ชรร ม เนียม ไร่ แล วั แแต่ ก่อ น นั้น
ทรง เหน ว่า เป น ของ ทั มี คุณ เป น ประ โยชน ใน แผ่น ธร สยาม
ไม่ ควร จะ ทั ง ละ ให้ เลื่อ ม สุน ญ พระ ราช ประ เพล ธิ จึง ทรง พระ
กรุณา โปรด เกล่า ตั้ง ให้ พระ ยา สวี สน ทร โวศาร พระ
สารสาสน์พิณฑิ หลวง สาร ประ เสรี ฐ เรียบ เรียง เเศ ติ ฆ ราช กิจ
ต่าง ๆ ถวาย พระ เจ้า ราช วร วษ เอ อ กร ม ทั มี อัก ษร
สาสนโสภณ ลง พิมพ์ หนังสือ ราช กิจ จานุ เบ กษา ให้ ทั อ ไป
โดย พระ ราช ประ สร ษ จะ ให้ เลียบ รร ม เนียม ไร่ รุง ทั พระ

กรมพระมหาดไทย

หน้า ๑๒๘ ลักษณะออกพระราชกฤษฎีกา เล่ม ๑
 ราชประเพณี ของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 แลเพื่อจะให้เช่น ประโยชน์ แก่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย
 แลราษฎรทั้งปวง ที่มีความประสงค์อยาก จะทราบเหตุต่าง ๆ
 ที่เกิดขึ้น ใน ประเทศสยามนี้ แลประเทศอื่น ๆ หนึ่ง การ
 ที่พิมพ์หนังสือ ราชกิจจานุเบกษาครั้งนี้ จะไม่แจกเหมือนเมื่อ
 ครั้งแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในครั้งนั้น เจ้าพนักงานที่พิมพ์หนังสือ ราชกิจจานุเบกษา
 แลวิกิ จำแนกแจกจ่าย ให้ขึ้นแก่ผู้ที่ต้อง ประสงค์คนละฉบับข้าง
 สองฉบับข้าง สามฉบับข้าง บางที่ผู้มีอำนาจ มาขอ
 คนละเก้าฉบับข้าง สิบฉบับข้าง อย่างน้อยเพียงสี่ฉบับ
 ห้าฉบับข้าง เจ้าพนักงาน ก็ยอมให้ไป ผู้ที่ไว้รับหนังสือ
 ราชกิจจานุเบกษาไปนั้น บางที่อ่านครั้งหนึ่ง หงส์เสียข้าง
 บางที่เก็บไว้ แต่ไม่ระวัง ให้ฉีกขาดไปเสียข้าง เพราะเห็นว่า
 หนังสือนั้น เป็นของ ใต โดยง่าย แต่คราวนี้ ซึ่งเจ้าพนักงาน
 จะลงพิมพ์หนังสือ ราชกิจจานุเบกษาต่อไป เป็นครั้งที่สอง
 ในแผ่นดินปัจจุบันนี้ จะให้ออกเดือนละสี่ครั้ง ขึ้นค่าหนึ่ง
 แรมค่าหนึ่ง ขึ้นเก้าค่า แรมเก้าค่า ทุกเดือนไปรวม
 หนังสือนี้ เป็นสี่สิบแปดฉบับ แต่จะขอเก็บเงินแก่ผู้ที่
 ไว้รับหนังสือ ราชกิจจานุเบกษา มีหนึ่งเป็นเงินคนละแปดบาท
 เงินซึ่งได้เก็บมานั้น จะเอามาใช้จ่ายช้อกระดาษ แลของอื่น ๆ

ซึ่งจะใช้สอยในการตีพิมพ์ ก็ที่เรียกราคาขึ้นละแปดบาทนั้น
 ก็ยังไม่พอใจสอยในการตีพิมพ์ แต่จะก็มีผู้ที่มาขอไม่ให้
 ราคา แลจะให้เงินประโยชน์ใหญ่ในภายหน้านั้นด้วย ข้า
 ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวง ที่มีปัญญา
 แลสงหาความชอบ แลความฉลาด แลความรอบรู้
 ในราชการแผ่นดิน ควรจะออกเงินขึ้นละแปดบาท รัชชื่อนั้น
 ลือราชกิจจานุเบกษาไว้ ช่างตรวจดูการต่าง ๆ เหตุต่าง ๆ
 ที่เกิดขึ้นในกรุงสยามบ้าง ในต่างประเทศบ้าง ก็จะได้ทราบความ
 ชัดในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งใกล้ที่ไกลให้สมประสงค์ ผู้ที่
 ใ้รับหนังสือราชกิจจานุเบกษาไปแล้ว จงถนอมรักษาไว้
 เก็บใส่เป็นเล่มสมุด เหมือนอย่างสมุดจีนสมุดฝรั่งเวลา
 เมื่อประสงค์จะทราบเหตุการณ์ ฤๅราชกิจสิ่งไรที่มีอยู่ในหนังสือ
 ลือราชกิจจานุเบกษา ก็จะได้ตรวจดูได้ทราบชัดในราชกิจ
 แลเหตุการณ์นี้โดยง่าย ถ้าผู้ใดประสงค์จะซื้อหนังสือ
 ราชกิจจานุเบกษาแล้ว ขอเชิญมาที่โรงพิมพ์หลวงในพระ
 บรมมหาราชวัง ลงชื่อขอซื้อกับข้ารับใช้ที่ส่งเอกสาร ถ้าประสงค์
 จะให้ไปส่งถึงบ้าน ก็จงยื่นเงินติดส่งค่าไป รวม
 แปดสองค่าจึงจะ ๑๒

ประกาศ

ว่าด้วยตั้งเคา ซิล แลพระราชบัญญัติ

๑ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาฯ พาลงกรณ์มทินทร
 เทพยมตามงกุฏ บุรุษรัตนราชวียงษ วรุตพงษ์บริพัตรวชิ ติยราช
 นิกโรคม จากุรัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังภาค บรมธรรมิกมหา
 ราชาธิบดี บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เปนพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในรัชการ ที่ ๕ ในพระบรมราชวงษ
 ซึ่งได้ประ กิษฐาน แลจะกำรงศ์รัตนราโชดมัยสวรราชย์ปัต ฅกรุงเทพ
 มหานคร อมรรัตนโกสินทรมหิน ทรายททยา มหาภิลภพ
 นพรัตนราชธานี บูริวมอุมราชณีเวศน์มหาสุฐาน เสกข์ อภพระ
 ที่ นังอัมรินทร์วินิจฉัยมัยสวรราชย์พิมาน โดยสุฐานอุมราชิมุภช
 พร้อม ค้วยพระบรมวงษานวงษ แล อักมหาเสนาชัยภัก มุขมนตรี
 ภาวะ วิชาคิราชปโรหิตาจารย์ ฝ่าย ทหาร พลเรือ นวายค้ำ นัย
 โดย อ้น กัยเผ้าเบ้อง บาทมงกชมาศ พร้อม กัณ จึงมีพระบรม
 ราชโอง การมารพระบัณฑุสสุรังษินาท ให้ประกาศ แก่พระ
 บรมวงษานวงษ ข้าทูล ลของ ชลั พระ บาท ให้ ทราบทั่ว กัณ ว่า
 ตั้ง แก่ เสกข์ บรมราชาภิศกเกลิง ถวัลยราชสมบัตี ตั้งพระ ราช
 ฤทธิไทย ะกำรงศ์ รัชษา พระนคร ขอบ ขัน รัชมา ตั้งพระบรมวงษ
 นวงษ ข้าราชการ แล ราษฎร ให้ถาวร วัฒนายัง ขึ้น ไป จึง ไค
 ทรงพระ ราชอุสาท เสกข์ พระ ราชค้ำเนิน ทาง ทเล ผ่าคลื่น

สิ้นลมไปประพาศเมืองต่างประเทศ เพราะจะได้ทรงทอดพระ
เนตรบ้านเมือง แล การธรรมเนียมต่าง ๆ สิ่งใดก็ จะได้
แปลบายอย่าง แก่บ้านเมืองสยามต่อไป ก็เพราะทรงหวัง
ตั้งพระราชฤทัย ประสงค์จะทรงจัดการทำนุบำรุงพระนคร
จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไป ทอดพระเนตรบ้านเมือง
ซึ่งใดมีความเจริญแล้วนั้น ก็ได้ทรงเห็นการที่หลายอย่าง
ที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน เช่น เห็นว่ารกชัฏแก่กัน
ถ้าเมืองใดประเทศใด ยังถือตามที่เป็นการรกชัฏแก่กันนั้นอยู่แล้ว
ก็เห็นว่าประเทศนั้นเมืองนั้นยังไม่มี ความเจริญเป็นแน่ จึงได้
ทรงลคหยอนผ่อนพระราชอิศริยยศลงหลายอย่าง ไปรคให้ขุน
นางอื่นเฝ้า และหนึ่งเท่าที่เสมอกัน ก็มีได้ทรงถือพระองค์
เพราะจะให้ท่านทั้งหลายเห็นเป็นแน่จ๋า จะทรงปลกเปลื้อง
การรกชัฏที่มีอยู่ในบ้านเมืองนั้น ให้ลคหยอนดอยไปทุกครั้ง
ทุกคราว ครึ่งนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าราชการผลประโยชน์
บ้านเมือง สิ่งใดที่จะเกิดขึ้น แล การที่ยังรกร้างมาแต่
เดิมมากนั้น ถ้าจะทรงจัดการแต่พระองค์เดียว ก็จะไม่
ใครสำเร็จไปได้ ถ้ามีผู้ที่ช่วยกันคิดหลายปัญญาแล้ว
การซึ่งรกร้างมาแต่เดิม ก็จะได้ปลกเปลื้องไปได้ที่ละ
น้อย ๆ ความที่ความเจริญก็ คงจะบังเกิดแก่บ้านเมือง จึงได้
ทรงจัดสันชาตุลลของ บุตรีพระบาท ซึ่งมีสติปัญญาไปรคเกล้า

www.kitpongsaeng.com

หน้า ๑๓๒ ลักษณ เคา ซิด ญารัฐมนตรี เล่ม ๑
ตั้งไว้เป็นที่ปรึกษา: ทั้ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อมีราชการ
วันใดถ้าหมกให้มาประชุมพร้อมกัน จะเสด็จออกในพระ
ที่นั่งแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น ให้ผู้เป็นที่ปรึกษาใหญ่ มาประชุม
เฝ้าในที่นั้นให้พร้อมกันในวันตามที่กำหนด เมื่อยังไม่แล้ว
การจะประชุมปรึกษกัน ไข่ สอง วัน สาม วันก็ได้ เมื่อทรงพระ
ราชดำริห์การสิ่งใด ซึ่งเป็นข้อราชการที่สำคัญ แลจะตั้ง
เป็นกฎหมาย แล เช่นแบบฉบับ เช่น รรรม เนิยม ในแผ่นดิน จะพระ
ราชทานคำซึ่งทรงพระราชดำริห์นั้น ให้ที่ปรึกษาทั้ง ขวง
คำวิหัตวิตรองดู การจะเป็นคุณ ญาเป็นโทษ ก็ให้กราบทุก
ชั้น ตามความที่เห็น ถ้าเห็นว่าสิ่งไรจะเป็นคุณ ญาการซึ่ง
จะให้เป็นคุณ ก็กว่าที่ทรงพระราชดำริห์นั้น ก็ให้กราบทุกชั้น
ถ้าเห็นว่าจะเป็นการไม่มีคุณเป็นโทษ อย่างไรก็ให้กราบ
ทุกได้ ไม่เป็นคนสั้นคนต่งไป ถ้าหากว่าคำที่ว่าขึ้น
มานี้ก็ ควรจะเอาเป็นแบบฉบับได้ ก็ จะเอาคำนั้นใช้
ถ้าเห็นว่าไม่มีประโยชน์ ก็จะให้ยกเลิก แต่ผู้ซึ่งพูดขึ้นนั้น
ไม่มีโทษ ไม่มีควมผิด สิ่งไรในตัว คนที่ปรึกษาทั้ง ขวง
จะปรึกษการสิ่งไรขึ้นได้ ลงเนื้อเห็นกันตั้ง แต่สองคนขึ้นไป
ก็ให้นำความขึ้นกราบยังคณคุณ ญาทำเรื่องราวทุกเกล้าฯ ถวาย
เป็นไปรเวต กอน จะให้ไม่เป็นที่ขัดขวางแก่ผู้ใด เมื่อทรง
เห็นชอบจะได้ทรงปรึกษาที่ปรึกษาทั้ง ขวง เมื่อเห็น ว่าชอบ

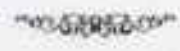
เล่ม ๑ ลักษณะ เคา ซิลญา รัฐมนตรี หน้า ๑๓๓
ก็พร้อมกันแล้ว คำนั้นก็จะเป็นใช้ได้ ถ้าการสิ่งใดซึ่งปรักษา
กันในวันประชุมนี้ จะยังไม่ตกลงแล้วกันไว้ ก็จะไป
ราชทาน พระราชดำริห์แก่ คำผู้ ซึ่งกล่าวขึ้นนั้น ให้ไปทวิ ครอง
คุณอน เมื่อถึงคราวประชุมหน้า ให้ที่ ปรักษาทั้งปวง
ทำจดหมาย รวบรวม ความ คิด ของตัวที่เห็นนั้น มา ถวาย ใน ที่ประชุม
จงทุกคน จะให้ทรงเทียบเคียงดู เห็น ว่าคำ ของ ผู้ใด ก็ จะ ได้ เอา
คำ ของ ผู้ นั้น เป็น ใช้ ได้ ถ้า ฝ่าย หนึ่ง เห็น ความ ว่า ไม่ ก็
ฝ่าย หนึ่ง เห็น ความ ว่า ได้ เป็น คำ เดียง แก่ง แแย้ง กัน อยู่ ดังนี้
สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว จะ ทรง คักสิน เป็น กลาง ไม่ ทรง เห็น ว่า
เป็น ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย สุขแล้ว แต่ ความ ยุติ ชรวม เป็น ประ มาณ
แล้ว จะ ทรง เลือ ก คำ ที่ ที่ ปรักษา ว่า มา เห็น ว่า จะ ใช้ ได้ นั้น
เรียง ลง ให้ เป็น เรื่อง จน ทลออก การ ๆ จะ ทรง พระ ราชดำริห์
พิเสศ ว่า คำ ของ ขุนนาง เหล่า นั้น ขึ้น ไป อีก ก็ จะ เพิ่ม
เติม ลง กว้าง แล้ว ปรักษา ที่ ปรักษา ทั้ง ปวง ท่อ ไป เมื่อ เห็น
ว่า ก็ พร้อม กัน แล้ว จะ เอา คำ นั้น เป็น ใช้ ได้ เมื่อ ที่ ปรักษา
ยัง จะ เห็น การ ก็ จะ มี คุณ ท่อ ไป อีก ก็ จะ ไป รก ให้ ไป เรียง ด้อย
คำ ตาม ความ คิด ของ ตัว มา ว่า ได้ อีก กว่าจะ เห็น ชอบ พร้อม กัน
ลง ข้อ พร้อม กัน แล้ว จึง จะ มอ บ ให้ ผู้ใด ผู้หนึ่ง รับ เอา ความ
นั้น ไป เรียง เป็น พระ ราชบัญญัติ แล้ว ให้ นำ ขึ้น ทูลเกล้า ฯ ถวาย
เมื่อ ถึง วัน ประ ชุม หน้า จึง จะ ให้ เอา คำ พระ ราชบัญญัติ นี้

หน้า ๑๓๔ ลักษณะ เกาชิล ฤๅรัฐมนตรี เล่ม ๑
ออกอ่านให้ที่ ปฤกษาทั้ง ปวงฟัง เมื่อเห็น ว่าถูกต้องพร้อมกัน
แล้ว ถ้าเป็น การใหญ่ต้อง ปฤกษาผ่านเสนาบดี เห็นชอบพร้อม
กันแล้ว จึง จะลง พระนาม ประทับ พระราชลัญจกร ในพระ
ราชบัญญัติ นั้น เป็น ใช้ ใต้ หนึ่ง จะ ทรงตั้ง พระบรมวงษา นุลงษ
แล ข้าราชการ อีกพวก หนึ่ง ให้เป็น ที่ ปฤกษา ใน พระ องค์
เพราะ ไม่ ใช้ ทอมพระเนตร การสิ่ง ไร ไม่ ใช้ ทรงฟัง การ สิ่ง ไร
ทั่วไป ไม่มี สิ่ง ไร ที่ จะ เป็น ทาง ปญญา ซึ่ง จะ ทรงพระ
ราชดำริห์ การ บ้านเมือง และ จะ ทรงตั้ง สิ้น คำ ของ ที่ ปฤกษา
ทั้ง ปวง ให้ เด็ดขาดไป ใช้ เพราะ นั้น จึง จะ ต้อง ตั้ง ไว้ สำหรับ
ทรง ใช้ ตาม การงาน ให้ กราย ทูล ใช้ ทุก อย่าง ไม่มีการ ชัก
ขวาง แล ปฤกษา การ ซึ่ง ทรงพระ ราชดำริห์ ซึ่ง บาง สิ่ง ก่อน ที่
ปฤกษาใหญ่ผู้ ที่ ใช้ มาเป็น ที่ ปฤกษา ใน พระ องค์ จึง จะ เขา
ใจ ใช้ ใน ราชการ อุดาสถิตย เสาะ แล คิคการ ที่ ค เหมือน คน
ฉกหัก คน ขึ้น ใช้ จะ ใช้ หมุน ที่ ปฤกษาใหญ่ ใช้ แต่ ที่
ปฤกษา ใน พระ องค์ นี้ ไม่มี ถ้า หนักกว่า เท่า ไร แล จะ ทรง
เห็นว่า ผู้ใด ควร จะ ใช้ ใช้ ก็ จะ ตั้ง ขึ้น ไว้ มาก ๆ เมื่อ มีการ
สิ่ง ไร ที่ จะ ทรง ปฤกษา จะ ให้ หา แต่ สองคน สามคน ฤๅ มาก เท่า ไร
ก็ ใช้ เมื่อ ทรง ตาม การงาน สิ่ง ไร ก็ ให้ กราย ทูล ใช้ โดย การ
ที่ จริง ไม่ระแวงกลัว ความ ผิดร้าย ถึง โภ ฤๅ ถ้า จะ ทิ การ สิ่ง ไร ขึ้น
ก็ ให้ กราย ทูล ใช้ โดย ความ ที่ ตัว คิค เห็น จะ ทรง ปฤกษา การ

สิ่งไร ก็ให้ถวายทูลได้ทุกอย่าง เหมือนที่ ปฤกษาใหญ่แต่
การนี้ยังไม่สำเร็จ ต้องทรงปฤกษาที่ ปฤกษาใหญ่ก่อน
ต่อเห็นชอบพร้อมกันแล้ว การนี้จึงจะเปนสำเร็จได้ ให้ที่
ปฤกษาใหญ่แลที่ ปฤกษาในพระองค์ จึงมีความสวามิภักดิ์
ต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้มีความอุสาหหมั่นฟังหมั่นคิด
ตรึกตรองไม่ว่าราชการแผ่นดิน โยเยสุจริตธรรมทุกประการ
ประกาศมาฉะฉานศุกร แรมแปดค่ำ เดือนหก ปีจอฉศก
จุลศักราชพันสองร้อยสามสิบหก เปนปีที่หกในรัชการ
ปัตยุบันนี้ ๗๕

๑ ที่ ปฤกษาซึ่งไปรบกเกล้า ฯ ตั้งขึ้นในครั้งนี้นั้น

พระยาราชนิกูล	จ ม พ จ ว	๑
พระยาศรีพิพัฒน์	ท จ ว	๑
พระยาราชวรานุกูล	ท จ ว น ช ภ ม	๑
พระยากระสาปน์กิจโกศล	ท จ ว ม ม	๑
พระยาเกษมการวงษ์	ท จ ว ภ ชช ม ม	๑
พระยามหาอำมาตย์	ท จ	๑
พระยาอภัยรณฤทธิ์	ท จ	๑
พระยาราไชย	ท จ	๑
พระยาเจริญราชไมตรี	ช น	๑
พระยาพิพิธโกศ	ม ม	๑

กองพระธรรมนูญกรมการปกครอง

พระยาภะราโหม ราชเสนา ๑

พระยาราชโยธา ๑

รวม ๑๒ นายก่อน ถ้าต่อไปทรงเห็นว่าผู้ใดควร จะ ยกมา
เป็น ที่ ปฤกษา ได้ ก็ จะ ทรง ตั้ง เพิ่ม เต็ม แล จะ ผลัก เปลี่ยน ใ้
ตาม แแต่ จะ ทรง เสนอ สม ควร ให้ ท่าน ทั้ง ปวง ซึ่ง มี ชูช มา ใน
ที่ ปฤกษา นี้ จง ตั้ง ใจ รัย ราชการ ของ ตน ตาม พระ ราช
บัญญัติ ประ กาศ นี้ ทุก ประ การ เทอญ ๗๖

ประกาศเจ้าภาษีนายอากร

๑ มีพระบรมราชโองการ หมาย พระ บัณ ทูล สรุ สึง หนาท ใ้
ประ กาศ เจ้า พนักงาน แล เจ้า ภาษี นาย อากร ให้ ทั่ว ทั่ว กัน ว่า
ผู้ ซึ่ง ใ้ รัย ทำ ภาษี อากร มา แแต่ ก่อน ๆ เงิน หลวง ค้าง สะ สม
อยู่ มาก ทั้ง รัย ชู้ พัก ชู้ กว่า นั้น ขึ้น ไป ก็ มี เปน อัน มาก ครั้น
ใ้ เจ้า พนักงาน เร่ง รัย ก็ ไม่ ใคร จะ ได้ ขอ ทุ เล่า ผัด ผอ น ส่ง
ใ้ ย่าง ที่ ไม่ ใ้ เปน อัน มาก บาง ราย ก็ ขอ ทุ เล่า แก้ว ใหม่
เอา เงิน ใหม่ ผอ น ใ้ เงิน เก่า เงิน ใหม่ ก็ ค้าง ท้าย เข้า ทุก ปี ๆ
ยาก ที่ จะ สะ สาร ใ้ หมค ได้ บาง ราย ก็ ต้อง รัย ยับ เย็น ไป
เงิน หลวง ก็ สูญ ทั่ว ก็ ต้อง รัย หาย บุคว ภรรยา รัย หาย สม
บัติ เกษ มา เปน ของ หลวง ก็ ไม่ ใ้ ชัก ใ้ เลี้ยว ของ เงิน ที่ ค้าง
เพราะ เจ้า ภาษี ใ้ เงิน มา แแล้ว เขา ใ้ ทำ การ ค้า ขาย ต่าง ๆ
เงิน หลวง ก็ ไม่ ส่ง ถ้า เร่ง เงิน หลวง หนัก เข้า การ ค้า ขาย ก็

ทายไม้ ขึ้นเปลี่ยนหน้า โฉนดตรา แดงใหม่ จึงไปรุดเกล้า ๆ
 ให้จกข้าหลวง ออกวังวัด สวน ใน ปีจอ ออกศกนี้ แต่ อรรณ
 นิยม เก็บมีที่องตรา บังคับว่า ให้แดง ข้าหลวงวังวัด สวน แล้ว
 ราษฎร บังอาจ คักตัน ผลไม้ มี อากร ซึ่ง นาย รวาง ประ ภาค เข้า
 ร้องห้ามแล้ว ให้ชากเงิน อากร ของ หลวง ไป ให้ปรับ โคม อากร
 ตันหนึ่ง เปน สามตัน สัก หลัง ไว้ ใน โฉนดเปน ไม้ โทษ แล้ว
 ขอย่าให้หัก สิบตก ให้แก่ราษฎร ผู้กระ ทำผิดนี้ เลย ข้อ บังคับ
 เก็บมี อยู่ กังนี้ ทรง พระ ราชดำ รัสเหว่า ไม้ซึ่ง ราษฎร จะ คัก
 พัน เล็บ นี้ ก็ แต่ ที่ ไม้มี ผล กแล้ว จะ ต้อง เสียเงิน อากร จึง ใ้
 ลอย ตก คัก พัน จน ต้อง ตั้ง มา เปน อรรณ นิยม กังนี้ ฝ่าย ข้า
 หลวง ไป เก็บ สวน เล่า ก็ คัก แคะ ไ้ จะ หา ความ ว่า ราษฎร คัก พัน
 ไม้ ใน ระ หว่าง ห้าม ปราบ ที่ ราษฎร ลัก คัก จึง ก็ มี ที่ คัก แล้ว
 หลาย เกือบ หลาย ปี ก็ มี เจ้าพนักงาน ก็ ชลุม เขา ว่า คัก ใน เวลา
 ประ ภาค ห้าม ปราบ กัง สัน ชู เซน ให้ ราษฎร กแล้ว ต้อง เสียเงิน ทอง
 ใ้ เปน ผล ประ โยชน์ แก่ ตัว ก็ เปน อัน เล็ก แล้ว สูญ กัง ไป ถ้า
 ที่ ราษฎร เจ้า ของ สวน กแล้ว ไม้ อาจ จะ คัก พัน ไม้ ที่ เสีย ลง
 ก็ ทน เสีย อากร ตลอด ไป ราษฎร จึง ไม้ อาจ ปลุก ตัน ไม้ แซม
 ขึ้น อีก ไ้ ครังนี้ ทรง พระ ราชดำ รัสเหว่า สวน ใน กรุง เทพ มหา เสร
 แล หัว เมือง เจริญ ขึ้น มาก ราษฎร ทำ สวน ขึ้น ใหม่ อีก ก็ มาก
 ผล ไม้ ก็ มี ราคา แพง เปน สิณ ค้า ต่าง ประ เทศ ไ้ บ้าง ก็ มี ซึ่ง
 ราษฎร จะ แกล้ง คัก พัน ตัน ไม้ ซึ่ง มี ผล เล็บ นี้ ก็ จะ ไม่ เปน

จะ ตัก ฟัน ก็ แต่ ไม้ ที่ เสียบ ไม้ มี ประ โยชน์ หวัง จะ ปลูก สร้าง
 ชั้น ใหม่ ให้ เป็น ประ โยชน์ แก่ คน ทรง พระ ราชดำ รัส ว่า ถ้า จะ
 บอ ม ให้ ราษฎร ตัก ฟัน ทัพ ไม้ เงิน อาก ร จะ ตก ลง มาก น้อย
 เท่า ไกร ก็ เหน ว่า เป็น คุณ เป็น ประ โยชน์ แก่ ราษฎร เป็น อหิ มาก
 จะ ใ้ ไม้ ใจ อู สาท ปลูก สร้าง ทัพ ไม้ ชั้น ใหม่ ให้ มาก เป็น คุณ
 เป็น ประ โยชน์ แก่ แผ่น ดิน อิก จึง มี พระ บรมราช โอง การ
 มार พระ บัณ ทูล สรุ สึง หนา ท ให้ ประ กาศ พระ บรมวงษา นุ วงษ
 ข้ำ ทูล ของ ชุ ลี พระ บาท ฐึ สำ เร็จ ราช การ เมือง กรม การ แด
 ราษฎร เจ้า ของ สวณ ใน กรุง แด หัว เมือง ให้ ทราบ ทั่ว กัน ใน
 บั จอ ฉอ ศก นี้ จะ ไป รก เถลา ๗ ให้ ข้ำ หลวง ออ ก รัง วั ก สวณ
 ทัพ ไม้ • สึง ไร ซึ่ง ไม้ มี ผล ราษฎร จะ ตัก ฟัน ปลูก สร้าง ชั้น
 ใหม่ นั้น ไป รก เถลา ๗ ให้ ยก เสียบ ไม้ ให้ ปรับ ใหม สัก หลง โฉนค
 เป็น ไม้ โทษ เหมือน อย่าง แด ก่อ น ให้ ราษฎร หมั้น ปลูก สร้าง ทัพ
 ผล ไม้ ทำ นุ บำ รุง เรือ ก สวณ ของ ทั่ว ให้ มี ความ เจริญ เป็น ผล
 ประ โยชน์ แก่ คน ค่อ ไป เทอญ ๗ :
 ประ กาศ มา ณ วัน อา ทศย ชั้น คำ หนึ่ง เก็ ोन แยค ปรมา สว
 บั จอ ฉอ ศก ศั ก ราช ๑๒๓๖ เป็น บั ที่ เจก ใน รัช การ บั ทศย บั นี้ ๗ :

พระราชบัญญัติ

สำหรับตระลาการศาลรัชสมัย

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทร

National Library of the National Archives of Thailand

มหาจุฬาลง กรณ์ พระ จุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว เสด็จ ออก ณะ
 ที่ นั้ง สมน มติ เทวราชอุปยัติ ที่ ปฎกษาราชการ แผ่นดินประ ชุม
 เฝ้าพร้อม กัน พระ ยา ภายกรวงษ์ กราย บัง คม ทูล พระ กรุณา ว่า
 ทุก วัน นี้ โจร ผู้ ร้าย ชุก ชุม มาก ขึ้น กว่า แต่ ก่อน จึง ทรง พระ
 กรุณา ไปรทเกล้า ฯ ว่าควน จะ จัก ข้ำ ทูล ของ ผู้ มี ษัญญา เฉียบ
 แผลม ลวร จะ เปน ระยะเวลา การ ข้ำ ระยะเวลา โจร ผู้ ร้าย ซึ่ง เปน
 เลียน ทนาม แผ่นดิน ให้ สงบ ลง ด้วย ขัก นี้ เจ้า พระ ยา ยมราช ผู้
 เปน อธิบดี ใน กรม พระ นคร ขาด ก็ ชรา บ่อย อยู่ จะ บัง คับ ว่า
 กล้าว ราชการ ใน กรม พระ นคร ขาด ทา ใคร จะ ทอดอก ไป ไม่
 จึง ทรง ปฎกษา กับ ท่วย ที่ ปฎกษา ราชการ แผ่นดิน เหนุ ตาม พระ
 กระ แส พระ ราชคำ วิห์ พร้อม กัน จึง ไปรทเกล้า ฯ จัก ข้ำ ทูล ของ
 ให้ ระยะเวลา การ ศาล รัช สั้ง แล ทรง ตั้ง พระ ราชษัญญา ติ จัก เปน
 ขั้ สำหรับ ระยะเวลา การ ศาล รัช สั้ง ไว้ ครั้ง นี้ ให้ ประ พฤติ ตาม
 ขั้ พระ ราชษัญญา ติ จง ทุก ประ การ ๖

๑ ขั้ ๑ ทรง พระ กรุณา ไปรทเกล้า ฯ ตั้ง ข้ำ ทูล ของ ผู้
 ที่ ลวร จะ เปน ใหญ่ ใน ความ นคร ขาด นาย ห้าง กับ ระยะเวลา
 การ เท่า นี้ นาย เปน ระยะเวลา การ ศาล รัช สั้ง ข้ำ ระยะเวลา นคร ขาด
 เก่า ไทม ให้ ยถ ระยะเวลา การ ศาล กรม พระ นคร ขาด แล พ ข้ำ
 มรงค์ ผู้คุม มารับ ราชการ อยู่ใน ระยะเวลา การ ศาล รัช สั้ง ๖

๒ ขั้ ๒ ให้ ระยะเวลา การ กรมพระ นคร ขาด ทำ สารบย

ความ ผู้ร้าย ที่ ค้าง ชำระ อยู่ และ เจ้าพนักงาน กรม ทา ทบ
กรม พระ ระยะเวลา โหม กรม ทา ทำ สार ขบ ความ ผู้ร้าย ซึ่ง หัก เอง
ขอก ส่ง เข้า มา ณ กรุง เทพ ฯ เก่า ใหม่ มาก น้อย เท่า ไ้ มา ขึ้น
ทอ ทำ ณ ระยะเวลา การ ศาล รัชสัง "หัก หัก" และ ให้ ระยะเวลา การ
ศาล รัชสัง พร้อม กัน ทววจ สาร ขบ ความ ที่ ขึ้น กับ เรื่อง ราว ของ
ราษฎร ที่ เปน ความ ผิด ขาด จะ ร้อง ใหม่ ต่อ ไป นั้น ถ้า ความ โงะ
ผู้ร้าย ปล้น สกม แล ความ ผู้ร้าย ชำระ กัน ทาย เปน ความ "ชด"
ก็ ให้ ระยะเวลา การ ศาล รัชสัง รัช วั ชำระ ถ้า เปน ความ ผู้ร้าย
บ่ง เบา ลัก ล้วง ทรัพย์ สิ่ง ของ เล็ก น้อย ระยะเวลา การ ศาล รัชสัง
เห็น ควร จะ ให้ ระยะเวลา การ ใน กรม พระ ผิด ขาด ค. หัก หัก ไ้
ชำระ อยู่ ณ กรม ก็ หัก ส่ง ไป ชำระ ให้ แล้วย โดย เรว ๖

๑ ข้อ ๓ ให้ ผู้ ซึ่ง เปน ไ้ ใน ศาล รัชสัง พร้อม กับ ระยะเวลา
การ พิเคราะห์ ทววจ ฐร ขบ ความ ผิด ขาด ไม่ ผิด ขาด ควร จะ ให้
ระยะเวลา การ แยก กัน ชำระ ตาม นาย คน หนึ่ง ฤฯ จะ รวม กัน ๒ นาย
๓ นาย สุก แต่ ผู้ ซึ่ง เปน ไ้ จะ บัง คับ ๖

๑ ข้อ ๔ ถ้า ตาม ชำระ ผู้ร้าย เพื่อน ชำระ ผู้ร้าย ใ้ ความ แ้ว
ให้ เอา ค่า ให้ การ มา เสนอ ต่อ ผู้ ไ้ ใน ศาล รัชสัง ก่อน แล้วย
ให้ ผู้ ไ้ ประ ชุม ระยะเวลา การ หัก พร้อม กัน ทววจ คำ ให้ การ ถ้า
เห็น พิ รุช ควร จะ ทำ ตาม จา วิ ต ผิด ขาด ประ กวร ค ก็ ให้ ผู้
ใหญ่ ส่ง ไป ตาม การ ดำ เสนอ ไม่ พร้อม กัน ก็ ให้ ไ้ หัก จัย ลาก

ถ้าข้าง ไหนมาก ก็ ให้ผู้ใหญ่ ทำ ตาม ฝ่าย ผู้ที่ เหน มาก ๖

๑ ข้อ ๕ เวลา ระยะเวลา การ ศาสด รัย สั้ง ข้ าระ ความ อยู่
พร้อม กัน ห้ามมิ ให้ผู้ใด ผู้หนึ่ง เข้า ไป พุกา เสียม สอน ผู้รัย
แล ก็นอง ชัก ขวาง ทำ ทาย ข้าง ท่าน คน ไหน คน นี้ ซึ่ง เปน การ
ข่มขี่ ให้ ระยะเวลา การ ศาสด รัย สั้ง เสื่อม เสี่ย อำนาจ ถ้ามี ผู้ใด
ทำ การ กัง กล้าว มา นี้ ให้ ทหาร ขี้ โส ผู้ นั้น ไป เสี่ย ให้ พัน ที่
ข้ าระ ความ งง ใจ ๖

๑ ข้อ ๖ ถ้า ข้ าย ผู้รัย ชัก ทอด ถึง พวก เพื่อน ข้ าย คน รัย
ที่ ควร จะ เอา ท้ว มา ข้ าระ แล พยาน ที่ ควร จะ สัพ เขา ความ งริง
นี้ ถ้า เปน ผู้ใหญ่ เหน ควร จะ ให้ ระยะเวลา การ ๖ กรม กอง
กระ เวร ข้ าย กระ เวร ขวา แล ทหาร นาย พ ข้าม วงศ์ ผู้คุม แล ผู้
ใด ที่ จะ ไป เอา ท้ว ข้ าย ผู้รัย พวก ข้ าย ผู้รัย แล พยาน นี้ ก็
ให้มี ครา อำนาจ มอบ ให้ กับ ผู้ นั้น ๆ ต้อง ไป ตาม บัง คัย สั้ง ๖

๑ ข้อ ๗ ถ้า ข้ าย ผู้รัย พวก ข้ าย ผู้รัย แล พยาน อยู่ ใน
พระ บรม มหา วา ชวัง แล วัง เจ้า ตั้ง กรม แล ยัง ไม่ ตั้ง กรม
แล อยู่ ใน บ้าน ท่า น เสนา ยก็ บ้าน ข้ าวา ชการ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย
จะ เอา ท้ว มิ ไค้ ชัก ขวาง ประ การ ใจ ก็ ให้ ผู้ ใหญ่ นำ ความ ข้น
กราบ บัง คม ทูล พระ กรุณา ให้ ทวาย ฝ่า ลของ ขู้ ล ระ ฆาต ๖

๑ ข้อ ๘ ผู้ ซึ่ง เปน ใหญ่ ใน ศาสด รัย สั้ง นี้ ให้ ตั้ง ผู้ใด ผู้
หนึ่ง เปน ผู้รัย ของ กลาง แล ให้ มี ที่ รักษา ของ กลาง แล ให้ มี ผู้ ทำ

ขานู ชีสอง นาย สำหรัยให้ จต ทมาย เปน สारวบ ไร่ว่า ของ กลาง
อย่าง กี่ ๆ เท่า นั้น สิ่ง อ้าย ผู้ ร้าย เท่า นั้น คน เพื่อน อ้าย ผู้
ร้าย เท่า นั้น คน ให้ นาย พจามรง นี้ ๆ รักษา ไร่ เท่า นั้น คน
ให้ ถูก ต้อง กัน ทั้ง สอง ฅบับ

๑ ข้อ ๙ ถ้า อ้าย ผู้ ร้าย แล พวก อ้าย ผู้ ร้าย แล ทัว จำนำ
ที่ ไร่ ทัว มา แล แล้ว ผู้ เปน โทษ สิ่ง ให้ จำ ทำ โทษ ไร่ นี้ ห้าม
อย่า ให้ นาย พจามรง ผู้ คุม ยอม ให้ มี ประ กัน ละ เลย ประ กัน
เชิง ลา ไร่ เปน อัน ชาติ ถ้า นาย พจามรง ผู้ คุม ให้ มี ประ กัน ไป
โดย ล่า พัง ทน จะ ทำ โทษ ผู้ ให้ ประ กัน ไป จง ทน ถ ถ้า เพื่อน
อ้าย ผู้ ร้าย ที่ ควร จะ มี ประ กัน ไร่ ผู้ โทษ แล ตระลาการ พร้อ มกัน
สิ่ง นาย พจามรง ผู้ คุม จึง ให้ ประ กัน ไร่ ห้าม อย่า ให้ เวียก
คำ ฤชา รรม เนียม ให้ เหลือ เกิน เปน อัน ชาติ

๑ ข้อ ๑๐ ห้าม อย่า ให้ ตระลาการ คาล รัชสัง รัช สิน
บล รัช ของ คำ นั้น ของ ลูก ความ ถ้า ลูก ความ จะ ไป มา ทาสู ที่
บ้าน ผู้ ซึ่ง เปน โทษ แล ตระลาการ คาล รัชสัง ก็ ให้ ไล่ ลูก ความ
นั้น ไป เสีย จาก บ้าน ตระลาการ ผู้ นั้น ถ้า ลูก ความ จะ มี ข้อ ความ
ที่ จะ ช้ แง ให้ ตระลาการ เข้า ใจ ก็ ให้ ลูก ความ ไป ช้ แง ข้อ
ความ ที่ ช้ แง ถ้า ผู้ โทษ แล ตระลาการ คาล รัชสัง ไม่ ทำ
ตาม ข้อ พระ ราช บัญญู นี้ มี ผู้ มา ร้อง พ้อง พิจารณา เปน สัจ ย
จะ ทำ โทษ ตาม โทษานุ โทษ

๑ ข้อ ๑๑ ให้ผู้ใหญ่แล ตระลา การ ศาล รับสั่ง ซึ่ง ประชุม
 จำ ระ ความ อยู่ ทั่ว กัน นั้น ให้ มี ความ สวา มั กั กิ สาม คี วั ศ
 ประอง คอง ท่อ กัน อย่า ให้ เปน ข้อ วิ วาท จน ถึง กล่าว คำ ขยาย
 ท่อ นำ ลุก ความ ทั้ง ปวง อย่า ให้ ลุก ความ แล ผู้ อื่น ทั้ง ปวง
 คุ หมัน ประ มาท ให้ เสียบ พระ เกร็ ย คี ย ศ ใต้ พระ ราช บัญ ญั ทิ ตั้ง ไว้
 ณ วัน อัง คาน เกื่อ น แปะ อู ตรา ตา ข หนึ่ง คำ หนึ่ง จุ ล คั กิ ราช
 ๑๒๓๖ ปี จอ ลอ ศก ๖

ประกาศเรื่องผู้ร้าย

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส.ม.ก. พระปรมินทรมหาจุ
 พาลกรณเฑาะ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่า
 อ้ายผู้ร้ายคบหากันเป็นพวก เช่น เหล่า เกี้ยวชุก ซึ่งวิ่งราว
 ปล้นสะดมย่องเขามาพัวพันกัน ทั่ว ทั่ว กรุงเทพฯ แล ทั่ว เมือง ชุก
 ชุม เป็นอัน มาก เจ้าหม่อม นาย กิ ทา กำ ชัย กำ ซา ว่า กล่าว ไม่
 แล พระ ราช บัญ ญั ทิ เกิม กั มี ว่า ข้าว ไพร์ เสมี ยน ทนาย ทาย
 เซลย ของ ผู้ โก แล ชุน หนึ่ง พัน ทนาย กรม ใด เปน ผู้ ร้าย กั กิ
 ผู้ ร้าย ชัก กั กิ ให้ มุ ล ส่ง ทั่ว ข้าว ทาย มา พิ จาร ณา มุ ล นาย ไม่
 เจบ รัน ทั่ว ทั่ว ราช การ แ่น กิ น เตน กั ย ทาย แล ข้าว ไพร์ ปัก ยัก
 อ่า พราง ไว้ ไม่ หนึ่ง ว่า คนี บาง ที ไม่ รั บ ว่า เปน ชุน หนึ่ง พัน
 ทนาย อยู่ ใน กรม ไม่ รั บ ว่า เปน ข้าว เปน ไพร์ ของ ทั่ว กิ ก
 อู บาย แปะ ที จะ ไม่ ส่ง ทั่ว ผู้ ร้าย จะ ให้ ความ ใจ กาง ถ้า ผู้ ร้าย

ให้ การ ชัก ทอด ถึง ชุม หมัน พัน เสมียน ทนาย สม ทาม ของ ผู้ ใค
 ว่าเป็น ผู้ ร้าย ให้ ตระ ลา การ เขา ตัว ลัง กัก ซึ่ง เป็น เจ้า หมุ่ม มุลา นาย
 แล นาย เงิน มา บัง คับ ให้ ส่ง ตัว ผู้ ร้าย แล ผู้ ต้อง ชัก มา ให้
 ตระ ลา การ พิ จาวณา เขา ความ จริง แล พระ ราช บัญ ญัตติ เก็บ
 ก็มี อยู่ กิ่ง นี้ เจ้า หมุ่ม มุลา นาย แล นาย เงิน ไม่ ประ พฤติ ตาม พระ
 ราช บัญ ญัตติ อ้าย ผู้ ร้าย จึง กำ เหวิบ ชุก ชุม ขึ้น ประ การ ทนง
 เจ้า พระ ยาย มราช ซึ่ง เป็น อธิ บก ใน กรม พระ นคร ขาด ก็ ชวา
 บ่อย อยู่ จะ บัง คับ ว่า ก ล่า ว ความ ใน กรม พระ นคร ขาด ไม่ ไคร
 ตกลง ไป ได้ ความ ใจ ร ผู้ ร้าย จึง กิ่ง ก้าง ลุ่ม มาก จะ ต้อง
 จัก ข้ำ ทูล ลอ ของ ขลุ พระ ยาท ซึ่ง มี สติ บัญ ญา เป็น ตระ ลา การ
 ศาล รัย ลัง ประ ชุม กัน ชำ ระ ความ ผู้ ร้าย เก่า ไหม รัย เรือง
 รว ความ ใจ ร ผู้ ร้าย ท่อ ไป จึง ทรง พระ ราช คำ วิท ์ ปฤ ก
 ษา กัย ท่วย ที่ ปฤ กษา ราช การ แล่น คิน ๆ เสน ตาม กระ แส พระ
 ราช คำ วิท ์ พร้อ ม กัน จึง มี พระ บรม ราช โอง การ มาร พระ บัณ
 ทูร สุร สิง ทนาท ให้ ประ ภาค แก่ พระ บรม วง ษา นู วง ษ แล ข้ำ
 ราช การ ฝ่าย ทหาร พล เรือ น แล ทัว เมือง เอก โท ทวี จัก วั
 ฝ่าย เหนือ ฝ่าย ไต้ แล ราช ฎร ให้ รั้ว ทัว กัน ว่า ครั้ง นี้ ทรง
 พระ กรุณา ไป รก เกลา ะ ทั้ง ข้ำ ทูล ลอ ของ ขลุ พระ ยาท ผู้ ที่ ควร จะ
 เป็น ใหญ่ ใน ความ กรม พระ นคร ขาด กัย ตระ ลา การ เท่านั้น นาย เป็น

National Library of the National Archives of Thailand

ละคร ลา การ ศาล รัย ตั้ง ชำระ ความ นคร ฆาต เก่า โทรม ให้แล้ว
 โดยเร็ว แล ให้ยก ละคร ลา การ ศาล กรม พระ นคร ฆาต แล
 นาย พจามรง ผู้คุม มา รัย ราช การ อยู่ใน ละคร ลา การ ศาล รัย ตั้ง
 ถ้า เกิด โจร ผู้ร้าย ชน แห่ง ไท คำ บล ไท ชำระ ผู้ร้าย คตบ หนี ไม่
 ไล่ ทั่ว มา ชำระ ละคร ลา การ ศาล รัย ตั้ง จะ ทำ ทนาย ประ กาศ
 ให้ ทนาย ทั่ว ทั่ว ว่า ชำระ ผู้ร้าย ชุอ หนี ทำ รัย ที่ คำ บล หนี คตบ
 หนี ไป ถ้า ผู้ใด ลี้ภัย ได้ ความ ๆ นำ จักร ทั่ว ผู้ร้าย ไท ของ กลาง
 ๆ ได้ ทั่ว ของ กลาง ที่ ผู้ใด ผู้หนึ่ง จะ ให้ เงิน สิบ บล คน หนึ่ง
 เท่า นั้น ตาม สม ลวร แก่ รุบ ความ มาก แล หนี ชย ประ การ หนึ่ง
 ให้ พระ ราช าศา คณะ ฉานา นุ กรม พระ ครู เจ้า อธิการ เจ้า ย้าน
 เจ้า คัก เจ้า เรือน เจ้า โรง เจ้า ร้าง ศาลา เจ้า เรือ เจ้า แพ เจ้า ใจ ใส
 รวง ระ โว ใน เขต ร ของ คน ให้ เสมอ ทั่ว ทุก วัน อย่า ให้ มี คน จะ
 มา สำ นึก หนี อา ไศรย ทั่ว ทั่ว วัน หนึ่ง คั้น หนึ่ง ชน ไป แชน ชน จาก
 ถ้า มี คน รัย แผล ก ปลอม มา อา ไศรย อยู่ ใน อาราม เจ้า ย้าน
 เจ้า คัก เจ้า เรือน เจ้า โรง เจ้า ร้าง ศาลา เจ้า เรือ เจ้า แพ
 ให้ ชัย ไล่ ไป เสีย ถ้า มี ไป ให้ มา แจ้ง คต ละคร ลา การ ศาล รัย ตั้ง
 ถ้า มา มี หนี ให้ ไป แจ้ง แก่ อำ เกอ กำ นัน ให้ อำ เกอ กำ นัน ทั่ว
 เจ้า ที่ เจ้า ถิ่น ไป ชุว จักร เขา ทั่ว ส่ง ให้ ละคร ลา การ ศาล รัย
 ตั้ง ถ้า แชน ทั่ว เมือง ให้ อำ เกอ กำ นัน เขา ไป ส่ง คต ผู้ รัก ษา เมือง
 กรม การ ถ้า อำ เกอ กำ นัน ไม่ ไป จักร ทั่ว คน รัย ๆ ละคร ลา การ

คณะ ดาณานุ กรมพระ ครูเจ้าอธิการ เจ้าบ้าน เจ้าตึก เจ้าเรือน
 เจ้าโรง เจ้าร้าน ตลาด เจ้าเรือ เจ้าแพ ไม่ ใ้ ไป ยอก ตระลา
 การ ศาล รัยสั่ง แล อำเภอกำนัน ใ้ ไป จั๊ย อ้าย คนร้าย
 จะ ใ้ มี โทษ แก่ พระ ราชา คณะ ดาณานุ กรมพระ ครูเจ้าอธิการ
 เจ้าบ้าน เจ้าตึก เจ้าเรือน เจ้าโรง เจ้าร้าน ตลาด เจ้าเรือ เจ้าแพ
 แล อำเภอกำนัน ตาม โทษานุ โทษ กฎหมาย เกิม ถ้า เปน คน
 เรียบ ร้อย ไม่ ใ้ ชุ นึก คน พาล ควร จะ ใ้ หา ไ้ ครย ใ้ ก็ สุก แน่
 ใจ เจ้าที่ เจ้าถิ่น ถ้า ผู้ ไ้ ไป ใ้ กระ ทำ ตาม หมายถึง ประ กาศ นี้ ถ้า
 จั๊ย อ้าย คนร้าย ใ้ ใ้ การ วา ใ้ ไป สำนัก นี้ หา ไ้ ครย อยู่ บ้าน
 อยู่ ตึก อยู่ เรือน อยู่ โรง อยู่ ร้าน ตลาด อยู่ เรือ อยู่ แพ นั้น ๆ ชำระ
 ใ้ ความ จริง จะ ใ้ มี โทษ ตาม พระ ราชา กำหนด กฎหมาย เกิม
 ประ การ หนึ่ง ผู้ ไ้ ไป บุก ทร หลาน ยาว ทาย ญาตี ฝั่ง หนึ่ง เปน พาล
 ยัง กอ จะ ว่า กล่าว กว ี่ ทร มาร ใ้ ละ ความ ชั่ว ใ้ ก็ ใ้ สั่ง
 สอน กว ี่ ตาม อำนาจ ตน กอน ถ้า ผู้ ไ้ นี้ มี พง ก็ ใ้ เขา ตัว มา
 สั่ง ยิง ตระลา การ ศาล รัยสั่ง ถ้า เหลือ กำ ลัง จะ เขา ตัว มา
 มิ ใ้ ก็ ใ้ มา แ จ้ง ต่อ ตระลา การ ศาล รัยสั่ง แล อำเภอก
 กำนัน ไป จั๊ย ตัว มา จำ ทวน ทร มาน ไว้ กว่า จะ เช็ด หลาย ถ้า มี
 ผู้ มา รัย ตัว ผู้ ไ้ นี้ ว่า เช็ด หลาย แล ใ้ ใ้ เรียก ประ กัน ทาน ฆล
 ไว้ ต่อ ตระลา การ ใ้ มี บานู ี่ ชื่อ คว คำ ฆล บ้าน ไว้ ทุก ราย
 ภาย หน้า ผู้ ไ้ นี้ ไป ทำ โจร กำม ี่ หนึ่ง อีก จะ ใ้ มี โทษ แก่ ผู้ ที่ รัย ประ

กันตามโทษานุโทษ ถ้าผู้ใดมีบุตรหลาน บ่าว ทาส ญาติพี่น้อง
 เป็นพาล บิดามารดาญาติพี่น้อง ที่เป็นผู้ใหญ่ แลเจ้าหมู่ญาติ
 นายไม่ให้เขา มาส่ง บัง คาล รั้ง ลั้ง บัด ยัง ไว้ถ้ามัน ไป กระ
 ทำ โจรกำมั่ว ราระ ไ้ ความจริง จะ ลง โทษ บิดามารดาญาติพี่
 น้อง เป็นผู้ใหญ่ แลเจ้าหมู่ญาติ นาย คาร กฏหมาย หนึ่งถ้า
 เกิดโจรผู้ร้ายแย่งชิงวิ่งราว ชน แห้ง ไค ทำขล ไค ถ้าเจ้า
 ของทรัพย์ ร้อง ชน แล้ว ให้ ชาวบ้าน ชาวตึก ชาวเรือ ชาวโรง
 ชาวร้าน ตลาด ชาวเรือ ชาวแพ ออกช่วย กัน จับคนร้าย เอาตัว
 ให้ไ้ ถ้าผู้ร้ายวิ่งหนี ไป ถนน ไค กรอก ไค แลลำน้ำ
 ลำคลอง แห้ง ไค ทำขล ไค ก็ให้ ชาวบ้าน ชาวตึก ชาวเรือ
 ชาวโรง ชาวร้าน-ตลาด ชาวเรือ ชาวแพ ที่ ไ้ ไป นั้น ร้อง ออก
 ต่อ ไป ช้าง นำ ให้ ออก ช่วย กัน จับคนร้าย ให้ไ้ ได้ ถ้ารู้จักตัว
 คนร้าย จับคนร้าย ไ้ พิ ิจารณาเป็น สัจ จะให้ เงินสิน แด แก่ผู้
 จับตามสมควร หนึ่ง ถนน คน ทาง ที่มี ไป ลิศ รักษา อยู่ นั้น
 ให้ ไป ลิศ ที่ เกิน โมง เกิน ยาม ตรวจ ตรารวังโจรผู้ร้าย ในหน้า ที่
 ให้ แชง แรง ถ้าผู้ร้าย ชก ชิง วิ่ง ราว ฤา มี ผู้ วิวาท นึก ชก ตักัน
 ในหน้า ที่ ซึ่ง ไป ลิศ รักษา อยู่ นั้น ก็ให้ ไป ลิศ จับตัว อ้ายคนร้าย
 ที่ วิวาท ชก ชิง วิ่ง ราว ให้จง ไ้ ถ้าจับ ไ้ ตัว อ้ายคนร้าย แล้ว
 ให้เอาตัว มาส่ง ต่อ กระลา การศาล รั้ง ลั้ง ๆ จะให้รางวัล
 แก่ ไป ลิศ ตามสมควร ถ้าไป ลิศ จับตัว อ้ายผู้ร้าย ในหน้า ที่ ของ

เล่ม ๑ ลักษณะเคาซิลลอร์-ญา รัฐมนตรี ปรุกษาราชการ หน้า ๔๔๔
 ไปลิสค์ ไม่ไ้แก แอ้ย ผู้ร้าย วิ่งหนี ไปพัน นำที่ ไปลิสค์ ชั้น จับ
 ทัวได้ เเล เจิม สิ้น บล ซึ่ง ผู้ชั้น จับ แอ้ย คนร้าย ได้นั้น ให้ ทำตาม
 ส่วน ได้ ไปลิสค์ เจ้านำที่ นั้นใช้ บทน โศ ส่วน ๑ แล ทนาย ประ กาศ ซึ่ง
 ได้ ประ กาศ ออก มา นี้ ต่อ ไป ภาย หน้า แอ้ย คน ร้าย จะ ทำ การ
 ฉับ แปร ไป ประ การ โศ จึง จะ หมาย ประ กาศ เพิ่ม เติม ญา จะ
 ทัก รอน ให้ สม กับ แอ้ย คน ร้าย ต่อ ภาย หลัง ประ กาศ มา ๑ วัน
 อังคาร เกือบ แปร อุตวา สาน ชั้น ค่ำ หลัง บั ๑๕ อ ศก
 จุลศักราช ๑๒๓๖ ๗

พระราชบัญญัติ

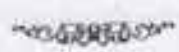
เคาน์ซิลออฟสแตตคือที่ปรุกษาราชการแผ่นดิน

๑ ศุภมศก จุลศักราช ๑๒๓๖ โสฬสสังวรจักร บรมเสนาบดี
 มาศ ศุภกษ ปาฎิยต วิวารปริเฉทกาล ลำหนค
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมมหาราช
 มหาจุฬาลงกรณบดินทรเทพยมหามงกุฎ บรมยวัตรราชวงษ
 วรุตมพงษ์บริพัตร วรชคิยราชนิกรบรม จาตุรคบรมหา
 จักรพรรดิราชสังกาศ บรมบรมมหาราชธานีราช บรม
 นารถบริพัตรพระจุลจอมเกล้า เจ้าแผ่นดินสยาม เช่น พระ
 เจ้าแผ่นดินในรัชการที่ ๕ ในพระบรมราชวงษซึ่งประคัมภ
 แลกำวรงค์รุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาณ ประเทศ ๒๐ ก

หน้า ๑๕๐ ลักษณะ เคา ซิลลอร์ ฎา รัฐมนตรี ปฎิภาคาราชาการ เล่ม ๑
 เปนพระ บรมราชาธิบดีมหานคร ไทญ ใน แผ่นดิน สยาม เหนือ ใต้
 แล เปน บรมราชา อีราช ใน เมือง โกลด์ เคียง คือ ลาว เขียง
 ลาว กาว มลาญุ กระ เหวียง แล อื่น ๆ ทรงพระ ราชดำริศ ใต้ ทรง
 ย้ระ ภาศ ตั้ เคา น์ ซิลลอร์ ออฟสเทศ ที่ ปฎิภาคาราชาการ แผ่นดิน
 ไว้แต่ วัน ศุกร เกือบหก แรมแปดค่ำ ยี่ จอ ลอศก เพื่อ
 จะ ให้ ช่วย ปฎิภาคาราชาการ แผ่นดิน ซึ่ง จะ ให้ มี คุณ มิ ประ โยชน์
 ทำนุบำรุงพระ บรมท้าวพระ ราชอาณาเขต ให้ รามจร อยู่เย็น
 เปนสุข แต่ บัร หาค่า ได้ มี พระ ราชบัญญัติ สำหรั บัร ท้าว ที่ ปฎิภาคารา
 ราชการ แผ่นดิน ซึ่ง จะ ประ พุติ ใต้ ถูก ต้อง ตาม แขน ขอยาง
 ที่ ปฎิภาคาราชาการ ไม่ อ่ นึ่ง บัร วิ เคา น์ ซิล คือ ที่ ปฎิภาคาราชาการ
 ใน พระ องค์ นี้ ก็ จะ ไป รก เกลา ๆ ทั้ง ขึ้น ตาม ซึ่ง มี มา ใน ประ
 ภาศ ลข บัร กน นี้ ก็ ควร จะ มี พระ ราชบัญญัติ กฎหมาย ยัง คับ
 สำหรั บัร ท้าว บัร จึง ทรง ร้าง ข้อ พระ ราชบัญญัติ แล ใต้ ปฎิภาคารา
 คับ พระ บรมวงษา มวงษ ทำนุ เสนา บัร แล ที่ ปฎิภาคาราชาการ
 แผ่นดิน ใต้ นั กั ไซ เพิ่ม เต็ม ตก ลง กับ จึง ไป รก เกลา ๆ
 ให้ ตั้ พระ ราชบัญญัติ สำหรั บัร ที่ ปฎิภาคาราชาการ แผ่นดิน
 แล ที่ ปฎิภาคาราชาการ ใน พระ องค์ ไว้ เปน แขน ลข บัร สำหรั บัร
 แผ่นดิน ลับ ไป

๑ ขัธ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว จะ ทรง คัง
 ราช ทรระ กุล แล ขัธ ราชการ ซึ่งมี ทรระ กุล แล ขัธ รัตน บัร ญา

เล่ม ๑ ลักษณะ เคาซัลลอร์ ฎารัฐมนตรี ปฎุภษา ราชการ หน้า ๕๕๑
ว่อง ไวย เฉียบแหลม รอย รู่ ใน ราชกิจการต่างๆ ที่มี ฐอ เลียง ปรากฎ
เป็นที่ ปฎุภษา ราชการ แผ่นดิน ซึ่ง เรียก ตาม ภาษา อังกฤษ ว่า
เคาน์ ซัลลอร์ ออฟ สเตต โดย กำหนด ทั้ง แต่ ๑๐ นาย ขึ้น ไป
ไม่ให้ เกิน ยี่สิบ นาย ออก ไป ถ้า ที่ ปฎุภษา ราชการ แผ่นดิน
ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่ง ใน พวก ที่ ปฎุภษา หมู่เดียวกัน ไม่เป็นที่ ชอบใจ
เพราะ ทำการ ใด ไม่สมควร เช่น ที่ รุ่ง เกียค ด้วย เหตุ ใด เหตุ หนึ่ง
จะ โคว่ กัก ผู้ หนึ่ง ออก เลีย จาก ที่ ปฎุภษา ก็ ให้ ผู้ ที่ มีความ รุ่ง
เกีย หนึ่ง ชุม หมู่ กัก ลง ฐอ ทั้ง แต่ หก นาย ขึ้น ไป จดหมาย
ข้อความ ที่ เคาน์ ซัลลอร์ ออฟ สเตต หนึ่ง ทำ กัก อย่างไร เช่น ที่
รุ่ง เกียค ด้วย เหตุ ไร นำ ขึ้น กูล เกด้า ๆ ถวาย ศักรง ทราบ ได้
ฝ่า สของ อู ลพระ บาท ถ้า พระ ราชดำริ ทรงแทน ชอบ ด้วย
จึง จะ กัก ผู้ หนึ่ง ออก เลีย จาก ที่ ปฎุภษา ได้
๑ ข้อ ๓ ทำน เสนา บก ซึ่ง มี อำนาจ อยู่ใน ตำแหน่ง มี
ราชการ ที่ เกียวข้อง ฎา ผู้ พระ บรม ราชโองการ ไปรค เกด้า ๆ
ให้ มา ประ ชุม ปฎุภษา ใน ที่ ประ ชุม เคาน์ ซัลลอร์ ออฟ สเตต
ก็ มา ได้ แต่ มี ใค หนึ่ง เข้า ใน พวก ที่ ปฎุภษา ๒๐ นาย ซึ่ง ทรง
พระ กรุณา ไปรค ตั้ง ไว้ หนึ่ง พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า แผ่นดิน
จะ ทรง เลือก พระ บรมวงษานู วงษ ต่าง กรม ตั้ง ไว้ ใน ที่ ปฎุภษา
ราชการ แผ่นดิน นอกจาก จำ พวก ที่ ปฎุภษา ๒๐ นาย หนึ่ง ได้
อีก ๖ พระ องค์ พระ บรมวงษานู วงษ ๖ พระ องค์ ซึ่ง ทรง ตั้ง ไว้ หนึ่ง

National Library of the National Archives of Thailand

หน้า ๑๕๒ ลักขณ เคาซิล ลอร์ ฎารัฐมนตรี ปฤกษา ราชการ เล่ม ๑
ก็มีอำนาจ จะเข้าไปนั่ง ประชุม ปฤกษา ในที่ ประชุม ปฤกษา
ราชการ แผ่นดิน ไท้ แล พระบรมวงษานุ วงษ ซึ่ง ทรง ตั้ง ไว้
ถ้า ใน หมู่ เคาณ ซิล ลอร์ ออฟ สเศต ที่ ปฤกษา ราชการ แผ่นดิน
มีความ รังเกียจ ชุม นม ก็น ลง ซื่อ จศ หมายถึง กล่าว โทษ กราบ
บังคม ทูล ตั้ง แต่ ๖ นาย ขึ้น ไป ถ้า พระเจ้า แผ่นดิน ทรง เหน
ชดบ ด้วย ก็ จะ ต้อง ห้าม พระบรมวงษานุ วงษ ซึ่ง เหน ที่ รังเกียจ นั้น
ไม่ให้ เข้า ไป นั่ง ในที่ ประชุม ปฤกษา ค่อ ไป ๗

๑ ข้อ ๓ ข้าราชการ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่ง พระบาท สมเด็จ
พระเจ้า แผ่นดิน ไท้ ทรง พระกรุณา โปรด ยก ย่อง ตั้ง ไว้ ในที่
ปฤกษา ราชการ แผ่นดิน แลแล้ว ท่าน ผู้นี้ มียศ บันฑาคัก ก็นควร
นับว่า เปน ที่ สอง รอง ท่าน เสนาบดี ท่าน ผู้นี้ ไท้ ทำ ราชการ เรียบ
ร้อย ก็ จะ พระราชทาน เงิน ขี้ไม่ให้ ต่ำ กว่า ปี ละ ๔๕ ซึ่ง
แม้ นัง มี ไท้ คง อยู่ ใน ตำแหน่ง ราชการ ก็น ก็ จะ พระราชทาน
เปน ส่วน เบี้ย เลี้ยง เสมอ ไป จน ตลอด ชีวิต เพื่อ เปน เครื่อง ประ
คอง รักษา ยศ ที่ ไท้ ทรง ยก ย่อง เปนที่ ปฤกษา ราชการ แผ่นดิน ๗

๑ ข้อ ๔ ที่ ปฤกษา ราชการ แผ่นดิน ทุก ๆ นาย ต้อง กระ
ทำ สัตยานุ สัตย สยามาล คัว ถวาย ตาม คำ สาขาส สำหรับ ที่
ปฤกษา ราชการ แผ่นดิน ก่อระ แลแล้ว จึง จะ นับ ว่า เปนที่ ปฤกษา
ราชการ แผ่นดิน ไท้ ถ้า ผู้ใด ยัง ไม่ ให้ สาขาส คัว แล้ว ผู้นี้
จะ เข้า นั่ง ในที่ ปฤกษา ราชการ แผ่นดิน ไม่ ไท้ ๗

เล่ม ๑ ลักษณะเกณฑ์สมัคร ๑๖ รัฐมนตรีปกครองราชการ หน้า ๑๕๓

๑ ข้อ ๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน เปนเปรสิ
แทนหน้าปรามาธิบดีเป็นที่แล้วที่ ขบ เป็นผู้มีำรุงในที่ ปฎกษา
ราชการแผ่นดินจะเสด็จมาในที่ ประชุม ฤ็จะไม่เสด็จมาก็
ให้ตาม พระราชอุทขยาไศรย ๗

๑ ข้อ ๖ เคาณ์ ซิล สตร์ ออฟ สเทศที่ ปฎกษาราชการ แผ่นดิน
ต้อง เลือคน ผู้หนึ่ง ผู้ใด ใน ๒๐ นาย นั้น ยก ให้เปน ไวซ์เปร์สิแทน
คือเป็นผู้ระงับ แล บังคับ สติษ ชาติ ในการ ปฎกษาราชการ
แผ่นดินนาย คนึง เพื่อ ไว้เป็นที่ สอดคล้อง พระ อดี พระ บาท
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในเวลา ซึ่ง ไม่ได้เสด็จ ออก ปฎกษา
ราชการ แผ่นดิน ทุกคราว ประชุม แล ตำแหน่ง ไวซ์เปร์
สิแทน นั้น จะเลือก จากชั้น ไวซ์ บั ละ นาย คนึง ฤ็จะเลือก ชาวผู้
ที่ไว้เปน ใน ยี่ ก่อนนั้น ให้ว่า การ ต่อ ไป อีก ก็ ได้ แต่เมื่อ
พร้อมใจ กันเลือก เห็นว่า ท่านผู้ ไท่ควร จะเปน ไวซ์เปร์สิแทน ได้
ก็ให้ลง ชื่อ กราบ บัง คมทุก พระ ฤ็ณา ให้ทรง ทราบ ฝ่า ลของ
ผู้ใด พระ บาท ก่อน ถ้า ทรง พระ ราชดำริดี เห็น ชอบด้วย ท่านผู้
นั้น จึง เปน ตำแหน่ง ไวซ์เปร์สิแทน ได้ ถ้า ผู้ซึ่ง ด้รับ ตำแหน่ง
เปน ไวซ์เปร์สิแทน แล้ว มีความผิด ไม่เป็นที่ ชอบ พระ ราชศฤไทย
ถึง ยัง ไม่ครบ กำหนด ยี่ จะ ไปรค ให้ ออก เสียบ จาก ที่ ไวซ์เปร์สิ
แทน เวลา ใด ก็ ได้ ๗

National Library of the National Archives of Thailand

หน้า ๑๕๔ ลักษณะเคาน์ซิลลอร์ดจากรัฐมนตรี ปฤกษ์ราชการ เล่ม ๑

๑ ข้อ ๗ ผู้ที่ ตั้ง อยู่ใน ตำแหน่ง ไวซ้เปร์สิเคน นั้น ต้อง
ดูระเอาใจใส่ จัก การ ในที่ ปฤกษ์ราชการ แล่นกิน ให้เรียบร้อย
เรียบร้อย ทุกอย่าง แลเป็น ผู้ลง ชื่อ ในจดหมาย ข้อ คำ ปฤกษ์
แล ในจดหมาย ทอຍ คำ ปฤกษ์ ซึ่ง จะ ต้อง ลง ชื่อ เป็น สำคัญ
ทุกเรื่อง แล จะ ต้อง พุกนำ แล พุก แทน ที่ ปฤกษ์ราชการ
แล่นกิน ให้ทราบทั่วกัน ในที่ ประชุม ถ้า การ ในที่ เคาน์
ซิลลอร์ด ออฟ สเตท จะ ต้อง จับผลาก ซึ่ง เรียก ตาม ภาษา
อังกฤษ ว่า ไวค ไวซ้เปร์สิเคน ต้อง เป็น ผู้ निय ตรวจ ผลาก ถ้า
ในหมู่ที่ ปฤกษ์ราชการ แล่นกิน ทั่วกัน จะ เกิด แกร่ง แຍ่ง ทุ้ม
เถียง ไม่ตกลง กัน ประการ ไก ก็ดี ในเวลานั้น พระบาทสม
เด็จพระเจ้า แล่นกิน ซึ่ง เป็น เปร์สิเคน ไม่ ได้ เสก มา อยู่ใน
ที่ ประชุม ทั่ว ไวซ้เปร์สิเคน ต้อง เป็น ผู้ระงับ ความวิวาท แล
ชัก สิ้น สมัก สมาน เสีย ให้เรียบร้อย อย่า ให้ เป็น คำ โท้เถียง
กัน ได้ จะ

๑ ข้อ ๘ ในราชการที่ ปฤกษ์นี้ ต้อง มี ตำแหน่ง เคิลิก
ออฟเคาน์ซิล คือ เสมียน ไทญ ในที่ ปฤกษ์นายหนึ่ง ที่ ปฤกษ์
เคิลิก ออฟเคาน์ซิล คือ เสมียน ผู้ช่วย ที่ ปฤกษ์นายหนึ่ง ทั้ง
สอง นายนี้ มีตำแหน่ง ราชการ ที่ จะ รักษา บาญชี แลจดหมาย
เหตุ ในที่ ปฤกษ์ทุกอย่าง ทุก ประการ เคิลิก นี้ ต้อง มี ออฟฟิศ
ที่ รักษา หนังสือ ไว้ ในพระบรมหาราชวัง แล จะ ต้อง มี

เล่ม ๑ ลักษณะเคาซิลลอร์ดรัฐมนตรี ปฤกษ์ราชการ หน้า ๑๕๕
เสมือน ใช้ให้ถอ แก่การ ตำแหน่ง เคลิกนี้ จะ นับ เข้า ใน พวก
ที่ ปฤกษ์ และ จะ เข้า ประชุม ปฤกษ์ราชการ ด้วย ไม่ ใ้ เป็น
แก่พนักงาน รับ ใช้การ งาน ของ เปร์ ลีเคน แล ไวซ์เปร์ ลีเคน
แลเป็นผู้ จดหมาย เรื่อง ราว ใน การ ปฤกษ์ แล คำ สืบซต่าง ๆ
เรียบเรียง ให้เป็น เรื่อง ความ ตามที่ ไ้เห็น ไ้ยิน ไ้ฟัง ใน ที่
ปฤกษ์ให้ เรียบร้อย ชัดเจน อย่า คัก เปลี่ยน เปลี่ยน แปลง ให้ผิด
จาก ข้อ ความ ปฤกษ์จงทุก ข้อ แล ต้อง เอาใจ ใส่ รักษา หนังสือ
ต่าง ๆ อย่า ให้ เป็น อันตราย ไ้ ถ้า จะ เรียบเรียง เรื่อง
ความ ปฤกษ์แล คำ ทอบ ต้อง เรียง ความ ให้ ต้อง เคม ความ กึก
ของ ผู้ให้ เรียง แล ให้ เรียบร้อย เข้าใจ ง่าย หนังสือ รับ คำ
ตำแหน่ง เคลิกนี้ ต้อง เป็น ผู้ซื่อสัตย์ สุจริต ถักที่ ท่อ ราชการ
แล ต้อง สาบาล ทัว ว่า สิ่ง ซึ่ง ทัว ไ้เห็น ไ้ยิน ไ้ฟัง ใน ที่ ประ
ชุมเคาน์ซิลลอร์ดออฟ สเตท นั้น จะ รักษา ไว้ ให้เป็น ความลับ
มิให้ แพร่ง พราย เว้น ไว้แต่ เรื่อง ไร ที่ เคาน์ซิลลอร์ดออฟ สเตท
จะยอม ให้ เบิก เผย ไ้ไม่ เป็น การลับ จึง จะ พุก ไ้ เคลิกที่ ๑
เคลิกที่ ๒ ทั้งสอง นายนี้ จะ มา รับ ราชการ ประชุมพร้อม กัน
ทั้ง ๒ นาย ก็ ไ้ ๆ จะ ผลัก เปลี่ยน กัน มา ตาม เวลา ซึ่งมี เหตุ การ
คือ บัวย ใช้ แล มี การ สำคัญ ก็ ไ้ จะ
๑ ข้อ ๘ ถ้า เวลา ไ้พระ บาท สม เก็จ พระเจ้าแผ่นดิน
ไม่ ไ้เสด็จ มา ใน ที่ ประชุม แล พระ ราชทาน พระ ราชทัค เลขา

หน้า ๑๕๖ ลักษณะเคาซิลลอร์ รัฐมนตรี ปฎิหาราชาการ เมื่อ ๑
เป็นสำเนา กระแสพระ รากคำวิธีมาในที่ ประชุม ให้ ไรซ์เปร
ลีเคนอ่าน พระราชหัตถ์ เลขาณนี้ ให้ที่ ปฎิหาราชา ได้ ฟัง ทัก กัน ๖

๑ ข้อ ๑๐ ถ้าที่ ปฎิหาราชา ผู้ใด ผู้หนึ่ง ขยาก็ ให้ที่
ปฎิหาราชา ข้อ กฎหมายตามที่ ทักไว้ คิดเห็น ๖ จะ ปฎิหาราชา ในเรื่อง
ราวที่ จะ ถวาย ใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ๖ จะ เปลี่ยน
ข้อ สำคัญ ใน คำ ปฎิหาราชา ที่ เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ยัง ปฎิหาราชา
ค้าง อยู่ ๖ จะ ยก ข้อ ใด ข้อ หนึ่ง ใน เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ซึ่ง
เป็น ข้อ สำคัญ ก็ ๖ ต้อง ให้ที่ ปฎิหาราชา ผู้หนึ่ง เขียน เป็น เรื่อง ราว
มายื่น ต่อ ไรซ์เปรลีเคน ก็ ๖ ให้ไว้ แก่ เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ก็ ๖
ยื่น ให้ ทัก ทัก ก่อ ปี มา ส่ง ผู้ ซึ่ง เป็น ที่ ปฎิหาราชา ทุก ๆ นาย ก่อน
เวลา ประชุม ๒๔ ชั่วโมง ถ้า คิด การ สิ่ง ใด ขึ้น ใหม่ จะ นำ
เรื่อง ราว ขึ้น ทูลเกล้า ฯ ถวาย ต้อง ให้ มี เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท
รับ รอง เห็น ด้วย ทั้ง นาย หนึ่ง ขึ้น ไป จึง จะ ถวาย ได้ ถ้า เป็น
แต่ จะ แก้ไข ใน ข้อ เล็ก น้อย มิใช่ ข้อ ใหญ่ ข้อ สำคัญ ๖ เป็น
แต่ จะ คัก ค้าน การ เล็ก น้อย ซึ่ง ผู้ หนึ่ง ยก ขึ้น ปฎิหาราชา มิ ต้อง
จดหมาย มายื่น ทั้ง ว่า แล้ว ก็ ๖

๑ ข้อ ๑๑ ถ้า จะ มี การ ประชุม เมื่อใด ให้ เคาน์ซิลลอร์ มี จดหมาย
เชิญ ท่าน เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท มา ประชุม ทุก ๆ นาย ใน จด
หมาย นั้น มี ไป ให้ ชัก กำหนด เวลา นัด แล ที่ ประชุม แล เรื่อง
เหตุ ที่ จะ ต้อง ปฎิหาราชา ให้ ถ้วนถี่ ทุก ประการ ให้ที่ ปฎิหาราชา ทราบ

๖

เล่ม ๑ ตักขณเคาซิลลอร์ ญารัฐมนตรี ปฤักษาราชการ หน้า ๔๕๗

ก่อนเวลา ประชุม ๒๔ ชั่วโมง ถ้าที่ ปฤักษามีราชการ ประชุม
ต่อ คึก กั ไป กราว หนึ่งหลาย ๆ วัน เคล็ด ไม่ ต้อง มี เจตหมาย
เชิญ ถ้า มี เหตุ สำคัญ เปน การ ควร ที่ จะ ให้ ประชุม โดย เรว
เคล็ด ต้อง มี เจตหมาย ไปเชิญ เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ทั้ง ปวง
ให้ เปน การ เรว ให้ ทัน เวลา ๖

๐ ข้อ ๑๒ ถ้าเกิดเหตุใหญ่ เปน การ จุลางล สำคัญ ใน
แผ่นดิน เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ทั้ง ปวง ทราบ แล้ว ไม่ คง รอ
รับ เจตหมายเชิญ ให้ รีบ เข้า มา ใน ที่ ประชุม ปฤักษา โดย เรว ๖

๐ ข้อ ๑๓ ใน วัน ประชุม นั้น ถ้า ถึง เวลา ตาม กำหนด
ที่ เจตหมาย แล้ว เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ยัง ทา พร้อ ม กัน ไม่
มา พร้อ ม เพียง ๗ นาย ภา กว่า ๗ นาย แล้ว ยหา ให้ รอ คอย
เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ผู้ ซึ่ง ยัง ไม่ มา นั้น ให้ เสีย เวลา เลย
ถ้า ไวซ เปร์สิเณ ยัง ไม่ มา ใน ที่ ประชุม นั้น ก็ ให้ เลื่อ ก ทัาน ผู้ ไค
ผู้ ซึ่ง จะ เชน พร้อ ม กัน ว่า เปน ผู้ อาย ยัง คัย การ ไค ให้ ว่า
การ แทน ไวซ เปร์สิเณ แล้ว จึง ประชุม มุ มย ปฤักษา ตาม ราชการ ๖

๐ ข้อ ๑๔ ถ้า เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท กับ ไวซ เปร์สิเณ
นึ่ง พร้อ ม กัน ใน ที่ ประชุม แล้ว ให้ เคล็ด อ่า น เจตหมาย ปฤักษา
สำ คณ ใจ ความ ที่ ให้ ประชุม ปฤักษา ใน วัน ก่อน แต่ ยอ ๆ ให้
เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ฟัง ทั้ว กัน ถ้า เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท
ทั้ง ปวง เชน ถูก ต้อง กัน แล้ว ไวซ เปร์สิเณ จึง จะ ลง ข้อ เสนอ ว่า

หน้า ๑๕๘ ลักษณะเคาซิลลอร์ ภาวรัฐมนตรีปกครองราชการ เล่ม ๑
คณู ถ้ามี ผู้ ทัก ทาน คำน ขึ้น ใน ข้อ โท ข้อ หนึ่ง ต้อง ปฎกษา อีก
ที่ ควร จะ แก่ โท กั ให้ แก่ เลียบ ให้ เสรี ใน เวลา นั้น ถ้า เหน ถูก
ต้อง พร้อ ม กัน แล้ว ไวซ์ เปร สิ เกน จะ ไต่ ลง ชื่อ ให้ เป็น การ เสรี
ในการ ปฎกษา ไว้ หนึ่ง แล้ว ให้ ไวซ์ เปร สิ เกน นำ ความ
ขึ้น ทราบ บัง คม ทูล พระ กรุณา ทรง เหน ชอบ แล้ว คำ ปฎกษา
นั้น จึง ใช้ ได้ ถ้า คำ ปฎกษา นั้น ไม่ ตก ลง กัน ใน ข้อ โท ข้อ หนึ่ง กั ก็
ไวซ์ เปร สิ เกน ต้อง บัง คับ ให้ ไวก คือ จั บ ฉลาก ๖

๑ ข้อ ๑๕ คำ ปฎกษา ใน วัน ก่อน ตก ลง เป็น เสรี กัน จน
ไวซ์ เปร สิ เกน ไต่ ลง ชื่อ ใน หนังสือ คำ ปฎกษา แล้ว ไวซ์ เปร สิ
เกน จะ ยก ข้อ ความ ใหม่ ที่ ปฎกษา กัน ใน วัน นั้น ให้ เคา น์ ซิล
ลอร์ ออฟ สเทก ไต่ ทราบ ไวซ์ เปร สิ เกน จะ พุค สะ บั ซ เอง
ๆ จะ เชิญ ผู้ โท ผู้ หนึ่ง ให้ สบิ ซ กล่าว ความ ใน เรื่อง นั้น กั ได้ ๖

๑ ข้อ ๑๖ ใน ที่ ประ ชุม เคา น์ ซิล ลอร์ ออฟ สเทก นี้ ยก ไว้
แก่ ไวซ์ เปร สิ เกน ผู้ เกียว เป็น หัว นำ เป็น ประ ทาน นอก นั้น เป็น
ผู้ มี ยศ เสมอ กัน ทั้ง สิ้น ไม่มี สูง ต่ำ กว่า กัน ถ้า เคา น์ ซิล
ลอร์ ออฟ สเทก ๒ นาย ขึ้น จะ พุค ความ พร้อ ม กัน ไวซ์ เปร สิ
เกน จะ คัก สิ้น ให้ ผู้ โท งก ไว้ แล ผู้ โท พุค ก่อน ต้อง คัก สิ้น ตาม
ลำดับ ซึ่ง เวียง อยู่ นำ แล หลัง ใน คำ หมา ย ประ ภาศ เติม แล
ผู้ ซึ่ง ไต่ เป็น เคา น์ ซิล ลอร์ ออฟ สเทก ก่อน แล หลัง ผู้ ที่มี ชื่อ
อยู่ นำ แล ผู้ ซึ่ง ไต่ เป็น เคา น์ ซิล ลอร์ ออฟ สเทก ก่อน ไวซ์ เปร สิ

เล่ม ๑ ลักษณะเคาน์ซิลลอร์ ฎารัฐมนตรี ปฎกษาราชการ หน้า ๑๕๗
เกณฑ์ต้อง ตักสิน ให้พักก่อน ถ้าท่านเสนา ยที่ ซึ่ง เชิญ มา อยู่ ใน
ที่ ประชุม นั้น จะ ยื่น ขึ้น พุกพร้อม กัน กับ ผู้อื่น ไวซ์เปร์ สิเคน
ต้อง ตักสิน ให้ผู้อื่น งด ไว้ แล ยอม ให้ท่านเสนา ยที่ พักก่อน
เพราะ ท่านเสนา ยที่ อุดร ราชการ มาก จะ ไ้ หัง กรอ ไวซ์ จะ เลีย
ราชการ อื่น ไป ถ้า เช่น ท่านเสนา ยที่ ด้วย กัน ยื่น ขึ้น จะ พุก
พร้อม กัน ไวซ์เปร์ สิเคน ต้อง ตักสิน ตาม การ ที่ ได้ รับ คำ แห่ง
ยศ ท่านเสนา ยที่ ก่อน แล หวัง

๑ ข้อ ๑๗ มีกำหนดห้ามว่า เคาณ์ ซิลลอร์ ออฟ สเทก
ผู้ใด ผู้หนึ่ง ซึ่ง จะ พุก สืบ ใน ความ ปฎกษา เรื่อง เคียว กัน วั
เคียว กัน ขยำ ให้ พุก สืบ มาก กว่า สอง คราว เว้น แต่ ความ ต่าง
เรื่อง จึง พุก ได้ ฎา ไวซ์เปร์ สิเคน จะ เชิญ ผู้ นั้น ให้ พุก มาก กว่า
สอง คราว เพื่อ จะ ตอบ ความ แล จะ แก่ ไข ความ จึง พุก ได้

๑ ข้อ ๑๘ ถ้า เคาณ์ ซิลลอร์ ออฟ สเทก ผู้ใด ผู้หนึ่ง จะ ขอ
ให้ จก หมายถึง คำ ซึ่ง ตัว ใด พุก เอง ก็ ก็ ฎา ท่าน ผู้อื่น พุก ก็ ก็
ต้อง บอก แก่ ไวซ์เปร์ สิเคน ขอ ให้ จก คำ นั้น ไว้ แล วั เค็ด กต้อง จก
คำ นั้น ไว้ อนึ่ง ถ้า เคาณ์ ซิลลอร์ ออฟ สเทก ผู้ใด ผู้หนึ่ง ใ้ ยก
ข้อ ปฎกษา ข้อ ใด ข้อ หนึ่ง ขึ้น พุก ใน ที่ ประชุม แล จะ ให้ วั กจับ
ฉลาก ถ้า ไม่มี ผู้ ลง ใจ วั รong เหน ชอบ วั ด้วย ตั้ง แต่ คน หนึ่ง ขึ้น
ไป แล วั ไม่ ต้อง วั กจับ ฉลาก เลย ฎา ถ้า ผู้ใด ผู้หนึ่ง จะ ห้าม การ
ข้อ ใด ข้อ หนึ่ง จะ ต้อง มี ผู้ วั รong เหน ชอบ วั ด้วย ตั้ง แต่ คน หนึ่ง

หน้า ๑๖๐ ลักขณเคาซิลลอร์จารย์สุนทร ปฤกษา ราชการ เล่ม ๑
 ขึ้นไป ถ้าไม่มีผู้รับรองก็ไม่คั้ง โวทจับผลาก ถ้ามีผู้กล่าว
 ชึ่งเรื่อไรเรื่องหนึ่งก็คั้ง มีผู้รับรองเห็นด้วยคนหนึ่งพร้อมแล้ว
 แลไม่มีใครพูดห้ามกัน กาง แลแล้ว โวชเปร์ สิเทน คั้ง ตามเคาห์
 ซิลลอร์ ออฟ สเตททั้ง ปวง ว่าเรื่อง นี้ใคร จะ เห็น ข้อห้าม ทักทาน
 อย่างไรบ้าง ถ้าไม่มีใครห้าม ทักทาน แลแล้ว ก็เห็น อันเห็น ว่า
 ขอมพร้อมกัน ความข้อนั้นเป็นใช้ได้ จะ

๑ ข้อ ๑๙ ถ้าเคาห์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ผู้ใดผู้หนึ่ง จะ
 ห้ามก็คั้ง ฤฯ จะ ยก ข้อ แล ๑๙ ก็คั้ง แลมีผู้รับรองเห็นด้วยคนหนึ่ง
 ให้เคาห์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ปฤกษา กัน ก่อน ต่างคนต่างพูดซัก
 ตามกัน ตาม แก่บัญญัติ แล รุขความ ครั้นพูด กัน สิ้น ข้อ ความ
 แลจึงให้ โวทจับผลาก ก็คือ ให้ผู้เห็น ด้วย ฝ่ายหนึ่งยื่น ชึ่ง พร้อมกัน
 ให้ โวชเปร์ สิเทน นัยดู ว่า ฝ่าย ๑ จะ เป็น กั นาย แลแล้ว ให้ ผู้ที่
 ฝ่าย ช้าง ไม่ ขอม เห็นด้วย นั้น ยื่น ชึ่ง พร้อมกัน ให้ โวชเปร์ สิเทน
 นัยดู ว่า ฝ่าย นี้ จะ เป็น กั นาย ถ้าการ โวทจับผลาก มีผู้เห็น
 ด้วย กั หนึ่ง ไม่ ขอม เห็นด้วย กั หนึ่ง เท่ากัน ทั้ง ๒ ฝ่าย ก็ ให้
 โวชเปร์ สิเทน ยก ความ เรื่อง นั้น เสีย ให้ โวทจับผลาก ใหม่ ใน
 เวลาอื่น เว้น แต่ พระบาท สมเด็จ พระ เจ้าแผ่นดิน ซึ่ง เป็ น โวชเปร์ สิเทน
 ประทับ อยู่ใน ที่ ประชุน นั้น ด้วย สุก แลแล้ว แต่ จะ ทรง ตัก สิบ
 ใน การ เรื่อง นี้ จะ

๑ ข้อ ๒๐ ถ้า โวทจับผลาก กัน ใน ข้อเดิม ข้อ แล นั้น แลแล้ว

๑๖๐ ลักขณเคาซิลลอร์จารย์สุนทร ปฤกษา ราชการ เล่ม ๑

เล่ม ๑ ลักขณเคาซิลลอร์ ฎารัฐมนตรี ปฤกษา ราชการ น้า ๑๖๑
 แต่มีผู้เห็นชอบใน ข้อเติม ขอ แก้มาก ก้วย กัน ต้อง เขา ขั้นั้น
 เติม ใน ข้อ เติม ให้เรียบ ร้อย แล้ว ให้ โวจ จับฉลาก อีก ครั้ง ๑
 ถ้าคนมาก ไม่เห็นด้วย ใน ข้อเติม ข้อ แก้ม ต้อง คง จับฉลาก แต่
 ใน ข้อ เติม เท่านั้น ซึ่ง ใน ความ ข้อ โกมีผู้ใดผู้หนึ่งเห็น ชอบ ก้วย
 ว่าเป็นก็ ไม่ต้อง แก้ม และ ผู้อื่น รับ รอง พร้อม ใจ เห็นด้วย และ
 ให้ โวจ จับฉลาก กัน มี ผู้เห็น พร้อม กัน มาก ความ ข้อ นี้ ไม่
 ต้อง เติม ต้อง แก้ม เช่น ใช้ ได้ อนึ่ง เคาน์ ซิลลอร์ ออฟ สเตท
 ผู้อยาก จะ ขอ รองก ไว้ จะ ให้ ประ ชุม ต่อ ใน เวลา อื่น ๆ จะ ให้
 เจ้า ข้อ ที่ ปฤกษา อยู่ นี้ จะ ให้ ปฤกษา ต่อ ใน คราว หลัง ถ้ามี
 ผู้รับ รอง เห็นด้วย แต่ ผู้หนึ่ง ก็ ด้ ให้ โวจ เปร ล ก เ ม ยิง คัย การ
 โวจ จับฉลาก กัน ถ้ามี ผู้เห็น พร้อม กัน มาก การ นี้ ก็ ด้ คง
 แล เลิก ตามที่ เห็น พร้อม กัน ถ้า ผู้ใด ขอ เลิก ครั้ง หนึ่ง แล้ว
 แต่ ผู้อื่น ไม่ยอม เห็นด้วย ห้าม ไม่ ให้ ผู้ นั้น ขอ เลิก อีก ใ้ ะ
 หว่าง โมง ๑ ถ้าพ้น กำหนด โมง ๑ จะ ขอ เลิก เสีย อีก ก็ ด้ ถ้า ข้อ
 ที่ ปฤกษา ก่อน นี้ ปฤกษา เสร็จ กัน แล้ว จะ ยก ข้อ ใหม่ มา ปฤกษา
 ต่อ ไป แม้ ยัง ไม่พ้น กำหนด โมง ๑ ผู้ นี้ จะ ขอ เลิก เสีย ก็ ด้ จะ
 ๑ ข้อ ๒๑ ถ้า เคาน์ ซิลลอร์ ออฟ สเตท ผู้ใด ผู้หนึ่ง ทำ
 การ ไม่ ชอบ และ ทุก เป็น การ ชัก ขวาง ให้ เสีย ราชการ แล เป็น

หน้า ๑๖๒ ลักษณะเคาน์ซิลลอร์จารย์รัฐมนตรี ปฤกษาราชการ เล่ม ๑
ที่ ขก เคียง แก่ผู้อื่น ไวซ์ เปร ลี เคน ห้าม ปราบ ผู้ นั้น หา พัง
ยัง คับ ไม่ ไวซ์ เปร ลี เคน ต้อง ให้ ลง ชื่อ ผู้ นั้น ไว้ วัตถุประสงค์
ปฤกษา ถ้า ถึง ทราบ เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ประ ชุม กับ อีก ใน
คราว หลัง ไวซ์ เปร ลี เคน จะ ยก ความ ขั้ นนี้ ขึ้น ปฤกษา ใน ที่
ประ ชุม เพื่อ จะ ให้ เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ทั้ง ยวง เหน้ คัด เล
ชอบ พร้อ ม กัน ถ้า เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ผู้ ที่ มีความ ผิด นั้น
รู้ คัก ทน ว่า มีความ ผิด แล รับ สารภาพ โทษ ตน เลี้ย ก็ เปน การ ดี
ถ้า ผู้ นั้น ยัง ไม่ รับ สารภาพ ผิด ค้อ ไวซ์ เปร ลี เคน ๆ ค้อง ทำ วัตถุประสงค์
หมาย เรื่อง ความ นั้น ถวาย พระ บาท สม เ็จ พระ เจ้า แฉ่น คิน
เพื่อ จะ ให้ ทรง จัก การ รักษา ยศ ใน เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ให้
เรียบ ร้อย อย่า ให้ เลื่อม สุกุ เพราะ มี ผู้ ขก ขวาง ไม่ พัง ยัง คับ
ไวซ์ เปร ลี เคน แล้ว ขำ นาง ใน การ เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ก็ น้อย
ลง เลื่อม ลง จะ ไม่ สม บูรณ ได้ ๗๖

๑ ข้อ ๒๒ ถ้า เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท จะ ประ ชุม ปฤกษา
ราชการ ใน ที่ ไค เวลา ไค ห้าม ไม่ ให้ เอา เสมียน เขา คน ใช้ ของ
เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ทั้ง ยวง เข้า มา ใน ที่ ประ ชุม เปน อัน จาก ๗๖

๑ ข้อ ๒๓ ถ้า พระ บาท สม เ็จ พระ เจ้า แฉ่น คิน มี พระ
ราช ประ สงค์ จะ รับ สั่ง ให้ ทา ขวี วิ เคาน์ ซิล ลอร์ ก็ ค้อ ที่ ปฤกษา
ราชการ ใน พระ อรท ผู้ เกี่ยว กัก ก็ หลาย คน ก็ ค้อ มา ประ ชุม
ปฤกษา พร้อ ม กับ เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตท ใน เรื่อง ไค เรื่อง ไค

เล่ม ๑ ลักษณะเคาน์ซิลลอร์ฤาจารย์มนตรี ปฤกษาราชการ หน้า ๑๖๓
ซึ่งกำหนดในจดหมายเชิญในเรื่องนั้น ปรี วิเคาน์ซิลลอร์
มีอำนาจที่จะผูกให้ยกข้อเติมข้อแก้ แลให้ไวคจับฉลากได้
เหมือนกันเช่นเคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตทเอง แต่นอกจากเวลา
ราชการนั้นแล้ว ปรี วิเคาน์ซิลลอร์ ไม่ต้องเป็น ขูระ ใน การ
เรื่องนั้น ถ้าเคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ทั้งสิ้น ก็ช่วยกัน ๆ ตั้งแต่
๖ นาย ขึ้นไปพร้อมใจกันเห็นว่ามี การเกี่ยวข้ออยู่ ควรจะเชิญ
ปรี วิเคาน์ซิลลอร์ ผู้ใด ผู้หนึ่ง มา ปฤกษา ในเรื่อง ความที่ เกี่ยว
ข้องนั้น ให้มีจดหมายเชิญมาในทันทีก็ได้ แล ปรี วิเคาน์ซิล
ลอร์ นั้นมา นั่ง พูก ในที่ ปฤกษา ประชุม ด้วย ความเรื่องนั้น ได้
แต่ไม่มีอำนาจที่จะให้ยกข้อเติมข้อแก้ แลให้ไวคจับฉลากได้
เช่นแต่ ผู้จะ ต้อง แจ้ง ความตาม สง โสย ของ เคาน์ซิลลอร์ ออฟ
สเตทเท่านั้น

๑ ข้อ ๓๔ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ผู้หนึ่ง ผู้ใด เพราะ
ตรเป็น คนชรา มาก ถ้าถึง ๖๖ ปี ๖๖ ปี ๖๖ ปี แล้ว ๆ เพราะเหตุ ข้อ
ข้ออื่น ๆ จะ รั้ง ราชการ ตำแหน่ง เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท
ผลของ พระ เศษ พระ คุณ คือ ไป ไม่ ได้ จะ กราบ ขัง คม ทูล ลา ออก
จาก ตำแหน่ง ราชการ เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท การนี้ สุก แล้ว
แต่จะ ทรง พระ กรุณา ไปรด ถ้า ทรง พระ กรุณา ไปรดเกล้า ๆ
ให้ออกจาก ตำแหน่ง ยศ เคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตท ก็ต้อง ออก จาก

LIBRARY OF THE NATIONAL ARCHIVES

คำสาบาล

เคาน์ซิลลอร์ ออฟสเตคคือที่ปรึกษาาราชการแผ่นดิน

๑ ข้าพระพุทธเจ้า ขอกระทำสัตยาณสัตย์ ถวาย : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เณการะพระศรีรัตนตรัย พระพุทธเจ้าพระธรรมเจ้าพระสงฆ์เจ้า และผู้ซึ่งตั้งซึ่งแลศ ฌญ เปนประธาน ในสกลโลก ทั้งเทเลยกาซึ่งมีมีเศศวรศักดิ์ ความาพ สักสิทธิ์ ทรงพิพยจักญ ทรงพิพยโสทร มีฤทธิมีอำนาจแผ่ไปทั่วสกลโลกย์ที่อากรู้ อากรณะ การสุจริต การกจริต ในควงจิตรของมนุษย์ ทั้งปวงทั่วทุกสุฐาน จงเป็นสักขีพิพยแก่ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยขั้นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่องตั้งข้าพระพุทธเจ้าไว้ ในที่เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตค ที่รับปรึกษาาราชการแผ่นดิน ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจสวาณักักักั กระทำสัตยาณสัตย์สาบาลถวาย ตามข้อคำสาบาลทั้ง ๗ ข้อ ด้วยความเทมใจจะไม่เป็นแต่สักว่า ออกวจีเภท ฯ

๑ ข้อ ๑ ข้าพระพุทธเจ้า จะกราบทุกขปรึกษา ในข้อใดข้อหนึ่งนั้น จะกราบทุกขด้วยเทมสติปัญญา และเทมความคิดทริตรอง ซึ่งข้าพระพุทธเจ้า เห็นว่าเป็นการที่มีคุณเป็นความเจริญ และข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทอดธุระ ใน การที่จะมาประชุม

ปฤกษาราชการทุก ๆ ครั้ง แลจะเอา เจ้าใส่ชื่ออันรักษา
เกียรติยศ แลเคาน์ซิล ที่เต็มกำลัง เพื่อจะให้ การ ซึ่ง ใ้ ปฤกษา
ในเคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตทสำเร็จ ใ้ด้วยดี แลจะไม่ใ้ชื่อ
เลียบยศ สัก ใ้ของเคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตทเลื่อม สุนดู ไป ะ

๑ ข้อ ๒ ข้าพระ พุทธเจ้า จะ กราบทูล ปฤกษาราชการ
สิ่ง ไ้ ๆ จะ ใ้ใ้ ให้เป็น เกียรติยศ เป็น การ เจริญ แก่พระ บาท
สมเด็จพระ จุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว แลจะ ใ้เป็นคุณ เป็น ประ
โยชน์ แก่แผ่นดิน ใ้ราษฎร มีความ สุข ใ้โดย ชอบธรรม
ทุก ประการ ข้าพระ พุทธเจ้า จะ ไม่ลำเอียง คึก หรือ เลี่ยง ใ้
เลียบ ความจริง ใ้ เพราะ เหน้แก่คนที่ ข้าพระ พุทธเจ้า รัก ไ้ใคร
แล ญาติ ใ้ น้อง บุตร ภรรยา แล ผู้มีคุณ แล ข้าพระ พุทธเจ้า จะ
ไม่ คึก หรือ ความจริง เพราะ กลัวว่า ผู้มีอำนาจ แล กลัวความ
พยายาม พุทธเจ้า แลจะ ไม่กลั้วความจริง เป็นแท้ กลั้วแท้ เป็นจริง
เพราะ ผู้ซึ่ง ข้าพระ พุทธเจ้า กลั้ว คซึ่ง ไม่ชอบ ะ

๑ ข้อ ๓ การ สิ่ง ไ้ ที่ พระ บาท สมเด็จพระ จุลจอม
เกล้าเจ้า อยู่หัว ใ้ทรง พระ ราชดำริช ใ้ในเคาน์ซิล ซึ่ง ยัง ไม่
เป็น การ เบ็ด เผย ข้าพระ พุทธเจ้า จะ รักษา ความ ข้อ นี้ ใ้
เป็น การ ใ้มิได้ แพร่งพราย ใ้ ะ

๑ ข้อ ๔ ข้าพระ พุทธเจ้า จะ ไม่ทำ การ ผิด กลั้วเขาแท้
เป็นจริง เพราะ เหน้แก่ อามิศ สิ้น บล แล ผล ประ โยชน์ ใน ทน

๑๖๖

เล่ม ๑ ตักขณเคาซิลลอร์ ภา วุ มห ทวี สายาล หน้า ๑๖๗

แลเพราะเชื่อคำคนยุบงชักนำให้เสียจากสิ่งที่ตรง ๖๖

๑ ข้อ ๕ การสิ่งใดที่ได้ไปถูกยาคกลงกันแล้ว ข้าพระ
พุทธเจ้าจะเอาใจใส่ช่วยคำชุกคณน ในการซึ่งไปถูกยาคกลง
กันนั้นได้มีนคง แงงแรง ๖๖

๑ ข้อ ๖ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่ง จะถือการชักชวนก่อการซึ่ง
ได้ไปถูกยาคกลงพร้อมกันแล้ว ข้าพระพุทธรเจ้าจะเป้นผู้คอย
ไว้คอยสู้กับผู้นั้นให้เดมสติปัญญาความคิด เหมกล่าวถึงอำนาจ
แต่ข้าพระพุทธรเจ้า ๖๖

๑ ข้อ ๗ ข้าพระพุทธรเจ้า จะตั้งใจรักษาประเพณีที่ดี
ให้สมควรแก่แบบอย่าง อรรณเมียมเคาน์ซิลลอร์ ออฟ สเตก
ซึ่งเป้นคนที่มีความซื่อสัตย์ ละ คัญญู แลรักษใคร่ในพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ถือประทุรร้ายด้วยกาย
วาจาหน้าจิตรทั้ง ๓ ประการ ข้าพระพุทธรเจ้าขอรับประพฤติ
อรรณเมียมตามคำสายาล ที่ข้าพระพุทธรเจ้าถวายสัตยานุ
สัตย์ ๗ ข้อนี้จงทุกประการ ถ้าข้าพระพุทธรเจ้ามิได้ดำรงคง
อยู่ในความสัตย์ยานุสัตย์ข้อใดข้อหนึ่งไซ้ ขออำนาจผู้ซึ่งสิ่ง
ซึ่งเป็นใหญ่เป้นประชาวม ในสกลโลกย์แลอำนาจเทพยดาซึ่ง
รักษายุติธรรม แลโทษแห่งวิญญูติจงบันดาลโทษทุกขโรย
ให้ถึงแก่ข้าพระพุทธรเจ้า จนถึงชีวิตอันถวายด้วยความลำบาก
ให้เดมประจักษแก่ตาโลกย์ในชาตินี้ อนึ่งทางใดซึ่งเป้นช่อง

หน้า ๑๖๘ ลักษณะปรีวีเคาน์ซิลลอร์ดๆของกษัตริย์ปกครองราชการ เล่ม ๑
จะให้ไว้ถึงความสุขความเจริญในภพนี้ แลรพหน้า ทางนั้น
ขออย่าให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ประสบภัยเลย พระ

พระราชบัญญัติ

ปรีวีเคาน์ซิลคือที่ปรึกษาในพระองค์

๑ ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะทรงเลือก
เจ้าสนิทพระบรมวงษาณวงษ์ แลข้าทูลออกขุดิ พระบาทผู้ใหญ่
ผู้น้อย ตามแต่จะทรงเห็นควรไว้ เปนปรีวีเคาน์ซิลลอร์ด
สำหรับปรึกษาราชการในพระองค์ แลจำนวนที่ปรึกษาใน
พระองค์นี้ มากน้อยเท่าใด ไม่มีกำหนด ตามแต่พระราช
ประสงค์ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้เป็นที่ปรึกษาในพระองค์ แล้ว
ก็อรรถทำแทนที่ อยู่จนสิ้นแผ่นดิน และมีกำหนดอยู่ได้อีก ๖ เดือน
จึงตัดขาดจากที่ปรึกษาในพระองค์หมด ถ้าพระเจ้าแผ่นดิน
ที่ใกล้จะราชอิสริยยศใหม่นี้ จะโปรดให้เป็นที่ปรึกษาใน
พระองค์ต่อไปก็ตั้งครั้งใหม่ พระ

๑ ข้อ ๒ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะโปรด
ตั้งผู้ใดให้เปนปรีวีเคาน์ซิลลอร์ดที่ปรึกษาในพระองค์ ต้องพระ
ราชทานสัญญาบัตรประจำตัว พระราชสัญญากรมี่กำหนดศักดิ์นา
เพื่อขึ้นในยศเทียบเช่นสำคัญ แลผู้ที่ได้รับตำแหน่งที่ปรึกษา

เล่ม ๑ ลักษณะประวัติเคาน์ซิล ลอร์ดๆ องค์มนตรีปกครองราชอาณาจักร หน้า ๑๖๘
ใน พระองค์นั้น ผู้ยศ วิเศษ แล ต้องเห็น นำ ข้าราชการ ซึ่งมี ตำแหน่ง ศักดิ์ ภิเษก เสมอ กัน ซึ่ง มิ ใ้ อยู่ใน ตำแหน่ง ที่ ปฎักษา ใน พระ องค์

๑ ข้อ ๓ ผู้ที่ ใ้ รับ ตำแหน่ง ที่ ปฎักษา ใน พระ องค์ แม้ ถึง ใ้ สัญญา ยัตถ์ แล้ว ถ้า ยัง ไม่ ใ้ ถอน หน้า พระ พิพัฒน์ ถวาย สัตยานุ สัตย ตาม ข้อ สากล สำหรับ ที่ ปฎักษา ใน พระ องค์ ก่อน ก็ ยัง นับ ว่า เปน ที่ ปฎักษา ไม่ ใ้ ถอน ใ้ ถอน หน้า พระ พิพัฒน์ ทำ สัตยานุ สัตย สากล ถวาย ใน พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า แผ่นดิน แล้ว จึง นับ ว่า ผู้ นั้น เปน ที่ ปฎักษา ใ้

๑ ข้อ ๔ ใ้ เคสิด ออฟ เคาน์ซิล ลอร์ด มี บัญชี จด ทาย ราย ชื่อ จำนวน ที่ ปฎักษา ราชอาณาจักร ใน พระ องค์ ถ้า ที่ ปฎักษา ผู้ ไ้ จะ มี ที่ ไป ลัก เจ็ด วัน ถ้า ถึง เกือบ ๆ เกือบ หนึ่ง ก็ ก็ ต้อง ขอก เคสิด ออฟ เคาน์ซิล ก่อน จึง ไป ใ้ ถ้า จะ ไป เกษ กำนัน เกือบ หนึ่ง ต้อง ทูลลา เมื่อ เวลา กลับ มา ก็ ต้อง ขอก เคสิด ออฟ เคาน์ซิล ใ้ รู้ ด้วย ถ้า ที่ ปฎักษา ผู้ ไ้ ผู้ หนึ่ง ชอบ หนี ไป ไม่ ลา ลา ไป เกษ กำนัน ที่ ทวี ไ้ ขอก ไว้ เมื่อ มี ราชการ จะ เชิญ มา ปฎักษา ไม่ ใ้ ทวี ที่ ปฎักษา นี้ มีความ ผิด ควร จะ ต้อง ถอด เลีย จาก ที่ ๆ จะ ต้อง รับ โทษ ประ การ ไ้ สุก แล้ว แต่ พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว จะ ทรง ตัก สิบ โทษ

หน้า ๑๗๖ ลักษณะปรีวิเคาซิลลอร์ญาองค์มนตรี ปฤักษาราชการ เล่ม ๑

๑ ข้อ ๕ ถ้าที่ ปฤักษา อยู่ในกรุง ตามปรกติ ไม่มีที่
ไปที่อื่น ถ้าเคเลิก ออฟเคาน์ซิล ได้มีจดหมายเชิญ กำหนดนัด
เวลาแลที่ ประชุมปรีวิเคาน์ซิลที่ ปฤักษา ใน พระ องค์ ด้รับ
จดหมายเชิญ แล้ว ต้องให้มาใน ที่ ประชุม ตาม จดหมายเชิญ
อย่าให้คลากเวลาได้ ๗๖

๑ ข้อ ๖ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะกำรัค
สิ่ง ที่ ปฤักษานาย หนึ่ง สอง นาย ญา มากด้วย กัน ให้ไปน กอม
มิคชัน คือข้าหลวง ไป สืบราชการ เรื่อง ไคเรื่อง หนึ่ง ปรีวิเคาน์
ซิลที่ ปฤักษา ใน พระ องค์ ซึ่ง เป็น ผู้รับสั่ง ต้อง ไป สืบราชการ ใน
เรื่อง นั้น จน สำเร็จ แล้ว ให้ มี จดหมาย ข้อ ราชการ ทูลเกล้าฯ ถวาย
ในพระ บาท สมเด็จพระ เจ้าแผ่นดิน ถ้า ทรง พระ กรุณา ไปปรค
เกล้าฯ ให้ ยื่น จดหมาย ข้อ ราชการ ต่อ ที่ ปฤักษาราชการ แผ่น
ดิน ญา ผู้หนึ่ง ผู้ใด จึง ยื่น ให้ จดหมาย ข้อ ราชการ ตามรับสั่ง ๗๖

๑ ข้อ ๗ ที่ ปฤักษานี้ ถ้า ไม่ ด้รับ จดหมายเชิญ แล้ว
ห้ามไม่ให้เข้ามาใน ที่ ประชุม ปฤักษา เป็น อันขาด เว้นไว้แต่
มีเหตุ ไคเหตุ สำคัญ เกิด ขึ้น ในแผ่นดิน เป็น กาล บัคยุ บัน
ที่ ปฤักษา ทุก ๆ นาย ต้อง รับเข้ามาเตรียม ize ที่ ประชุม ให้พร้อม
กันโดย เรว เมื่อ พระ บาท สมเด็จพระ เจ้าแผ่นดิน ญา ไวซ์เปร
สลิเกน แล ผู้ว่ากรแทนไวซ์เปรสลิเกน ของเคาน์ซิลลอร์ ออฟ
สเคามี ราชการ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ไค จะ ให้เชิญ มา ปฤักษา แล จะ ด้

เล่ม ๑ ลักษณะปฏิวัติเคาน์ซิลลอร์ฎาของคัมภีร์ปัญญาธิการ หน้า ๑๗๑
ทั้งเป็นกอม มีคชณ ใช้ไปทำ การ โทษเวร

๑ ข้อ ๘ ปฏิวัติเคาน์ซิลลอร์ฎาที่ปัญญาธินี้ ไม่มีเงินเคื่อน
ถ้าให้รับตำแหน่ง ราชการ ในที่ ปรุกษาตลอด ๑๐ ปี โดยเรียบ
ร้อย ภาคที่ ต่อ ราชการ หมั้นเอาใจ ใส่ สืบ คัด ราชการ อยู่แล้ว
ได้เงินเบี้ยหวัด แล เงินเคื่อนยังไม่ถึงปี ละ ยี่สิบ ชั่ง พระบาทสม
เด็จ พระเจ้า อยู่หัว จะ ทรงโปรด ให้ ให้รับ พระ ราชทานเงินเบี้ย
เลี้ยง จนตลอด ชี วิตร ใน ปี หนึ่ง รวมทั้งเบี้ยเลี้ยง แล เงินอื่น ๆ
ไม่ให้ต่ำกว่า ยี่สิบ ชั่ง ลงมา ถ้าที่ ปรุกษา ให้รับ ราชการ ทำ
ตำแหน่งอื่น อยู่ด้วย ได้ เบี้ยหวัด ถึง ปี ละ ยี่สิบ ชั่ง ขึ้นไปแล้ว พระ
บาทสมเด็จ พระเจ้า แผ่นดิน จะ โปรด พระ ราชทาน เบี้ยเลี้ยง
เพิ่ม ให้ด้วย ก็ ได้ รายเงิน เบี้ยเลี้ยงนี้ เช่นเงิน ส่วน ทรง พระ
กรุณา โปรดเกล้า ฯ พระ ราชทาน สำหรับ รักษา เกียรติยศ
ตำแหน่ง ที่ ปฏิวัติเคาน์ซิลลอร์ฎา ที่ มีความ ภาคที่ ต่อ ราชการ จน
ตลอด อายุ

๑ ข้อ ๙ ถ้าที่ ปรุกษา ผู้หนึ่ง ผู้ใด ทำความ ผิดความ
ชั่ว ทราม ชั่ว ไม่สมควร แก่ยศ ศักดิ์ พระบาทสมเด็จ พระเจ้า
แผ่นดิน จะ ดอน ผู้นี้ เสีย จาก ที่ ตำแหน่ง ยศ แล จะ ไม่พระ
ราชทานเงิน เบี้ยเลี้ยง รักษายศ ต่อ ไป

๑ ข้อ ๑๐ ถ้าที่ ปรุกษา ผู้ใด ให้รับ จศหมาย เชิญมา ใน
ที่ ประชุม ปรุกษา เคาน์ซิลลอร์ฎา ออฟ สเตท ๆ จะ ประชุม แต่

National Library of the National Assembly

หน้า ๑๗๒ ลักษณะปรีวิเคาน์ซิลลอร์^๕ของข้ามนครียุคพยาธาชากร เริ่ม ๑
ปรีวิเคาน์ซิลลอร์^๕ ก็คือ ต้อง ประ พฤติธรรมนิยม ให้ถูก ตั้ง ตาม
กฎหมาย ขี้ พระ ราชบัญญัติ สำหรับเคาน์ซิลลอร์ อเฟสเตก
คือ ที่ ปฤพยาธาชากร แ่นกินทุก ข้อ

๑ ข้อ ๑๑ ถ้ากราว ไท พระ บาท สมเด็จ พระเจ้าแผ่นดิน
ทำรัศ ให้ที่ ปฤพยาธาชากรใน พระ องค์มาก น้อยเท่าใด ประ ชุม
กันเป็นถมมิตที่ ปฤพยาธาธาชากร แล ขำระ ความ
เรื่องหนึ่งเรื่อง ใด ก็คือ ให้ผู้ที่ ตั้ง ประ ชุมนี้ จับผลลาก เลือก
ใน พากเดียวกับนี้ ยก ขึ้น เป็น แสร้แม่ นคือ ตัวนำ นาย หนึ่ง
แล้ว ประ ชุม ปฤพยาธาชากร ไป ตาม ธรรมนิยมเคาน์ซิล
ลอร์ อเฟสเตก

๑ ข้อ ๑๒ ผู้ซึ่ง ใ้รับยศที่ ปฤพยาธาแล้ว ถึง จะ ไม่มียศ
ตำแหน่ง ขึ้นเลย ก็เข้า พระ บาท สมเด็จ พระเจ้าแผ่นดินในท้อง
พระ โรง ถ้าเข้า เป็น การ ไปร เวศ ตาม ธรรมนิยมไว้ ถึง ๒
นี้ จะ เป็น การ ขึ้น ก็ ไม่ต้อง ให้ นาย ใน กรม นั้น นำเข้า ถ้า จะ ใคร
เข้า นอก จาก เวลา ที่ เสก จ ออกท้อง พระ โรง ถ้า ไปร เวศ ตาม
ธรรมนิยม ก็ ให้ ส่ง ภาค ขี้ กราย บัง คม กุล กณ ๕๓ แล้ว
แต่ จะ ทรร พระ กรณา ไปร

๑ ข้อ ๑๓ ที่ ปฤพยาธาผู้หนึ่ง ผู้ใด ก็คือ ได้ทราบ เหตุ การ
อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ซึ่งเป็น เหตุ สำคัญ แ่นนอนแล้ว ให้ กราย บัง
คม กุล พระ กรณา โดย เรว ถ้า ยศ บัง รือ รอ ไว้ ต้อง มีความ ผิด

เล่ม ๑ รัชชนปรีวีเคาน์ซิลลอร์ฯ ของ คัมภีร์ ปฎกษา ราชการ หน้า ๑๗๓

อนึ่ง ถ้า กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา ขัด ไท ขัด หนึ่ง ให้เขียน
จดหมาย ลง ชื่อ กัวย ลาย มีชื่อ เบ่ สำคัญ ให้เขียน กรร แหน่ ของ
เว้น แต่ กราบ ทูล ทอช ไข เวลา เพื่อ ทำ วัธ ตาม ๗๖

๑ ข้อ ๑๔ พระบาท สมเด็จ พระ เจ้าแผ่นดิน ใประค ให้มี
หนังสือ จดไว้ น สมุค ขาญ ชี ๕ แห่ง การ ที่ ปฎกษา สำหรับ หัว
ทุก ๆ นาย แล ที่ ใช่วย คึก ราชการ ถวาย สำหรับ ๗๗ ๗๘
ราชการ ใน ข้อ ความ ที่ ใช่วย เคาณ์ ซิลลอร์ ออฟ สเต ทุก เียง
ใน จำ นวน ปี หนึ่ง เคาณ์ ซิลลอร์ ออฟ สเตก ประ ชุม จะ ปฎกษา
กัน ก็ ครัง แล ปรี วิ เคาณ์ ซิลลอร์ ใช่วย ปฎกษา ราชการ
กัวย ขัด ไท ข้าง เกล็ด ออฟ เคาณ์ ซิล ต้อง จด ทาย ความ ไว้ ใ
แจ้ง ชัก เมื่อ ถึง กำหนด ครบ ปี ๑ แล ๖ เกล็ด ออฟ เคาณ์ ซิล
ต้อง นำ สมุค ขาญ ชี ชน ทูล เกล่า ๗ ถวาย ปี ละ ครัง ทก ปี แล
สมุค ขาญ ชี นี้ ต้อง รักษา ไว้ เียง ของ สำคัญ สำหรับ แผ่นดิน ลี ย ใ ๗๖

ว่าด้วย กอมมิตตี ออฟ ปรี วิ เคาณ์ ซิล

๑ ข้อ ๑๕ ถ้า พระบาท สมเด็จ พระ เจ้าแผ่นดิน จะ กิ วัธ
สั่ง ให้ กิ ปฎกษา ผู้ ไท ๕ หนึ่ง เียง กอมมิตตี ลี ย ราช การ แล
ชำระ ความ เรื่อง ไท เรื่อง หนึ่ง ต้อง มี อำนาจ เหมือน ศาล วิ ๕ สั่ง
ทุก ประ การ ถ้า ผู้ ที่ ต้อง คะ กิ เข้า มา ถึง ที่ ประ ชุม แล ๖ หั แชร์
แผน ตาม ก่อ แล ๖ ผู้ ชน จะ ตาม ต่อ ใ กิ ๖ เียง ๖ ต้อง ใเขียน

หน้า ๑๗๔ ลักษณะเขา ซิลลอร์ ๗ รัฐมนตรี สายาต เล่ม ๑

จก ทนาย ไว้ ทั้ง คำถาม แล คำ ให้การ ทุก อย่าง ๗

๑ ข้อ ๑๖ ถ้าชำระ ใ้ ความ จึง แร้ว ผู้ซึ่ง เปน กอม มิต
ที่ ถูก ๆ นาย ปรุกษา ถัน ทำสาร ขอบ ความ มี สำเนา ตาม คำ
ที่ ลูก ความ ให้ การ เช่น ใจ ความ ย่อ ๆ แล แจ้ง ความ ปรุกษา ของ
ท่าน กอม มิต ที่ ้วย ถ้า กอม มิต ค้ ไม่ ปร้อใจ ความ เห็น ไม่
ร่วม เช่น อย่าง ทัยว ถัน ให้ ทำ ทนาย สาร ขอบ ให้ ครบ ทั่ว ท่าน ที่
เห็น ทาง ถัน นั้น แล ้วย ให้ จับ ผลิต ถ้าง ฝ้าย ไตน จะ หมาย จะ หนี ย
สาร ขอบ ซึ่ง มี คน เห็น ทัยว มาก นั้น ถ้อง ถ้อ เช่น สาร ขอบ ของ กอม
มิต ค้ นี้ แต่ กอม มิต ที่ ไม่ เห็น ความ ร่วม ถัน ก็ ถ้อง ทำ
สาร ขอบ ตาม ความ ใจ ของ คน กูล เกล้า ๗ ถวาย สาร ขอบ นี้ ให้ ทรง
ทราบ ทั้ง ๗ ฝ้าย ๗

๑ ข้อ ๑๗ ถ้า กอม มิต ที่ ชุม นุ่ม ถัน ครั้ง แรก จะ เลือก
จัก ให้ ผู้ ไท เช่น แชร้ แมน ผู้ นี้ จะ ครอบ ที่ แชร้ แมน แล มี อำ
นาจ ว่า การ กอม มิต ที่ ทั้ ถูก อย่าง จน สิ้น ชุระ กอม มิต ที่ คว้า
นี้ ถ้า สิ้น ชุระ กอม มิต ที่ ครั้ง นี้ แล ้วย แชร้ แมน สิ้น อำนาจ
ถ้า พระ บาท สม เ็จ พระ เจ้า แผ่น ถิน โปรก เกล้า ๗ ทั้ง ผู้ ไท เช่น
แชร้ แมน ผู้ นี้ จะ เปน แชร้ แมน มี อำนาจ ยัก ยาว ไป ตลอด เวลา
กว่า พระ บาท สม เ็จ พระ เจ้า แผ่น ถิน จะ ให้ ออกจาก เลีย จาก อำ
นาจ นี้ ๗

๑ ข้อ ๑๘ ใน ที่ กอม มิต ที่ หนึ่ง ประ ชุม ปรุกษา สืบ ข้อ ราช

๑๗๔

เล่ม ๑ ลักษณะเค้า ซิล ลอร์ ฎา รัฐมนตรี สาขาล หน้า ๑๗๕

การ แล ชำระความนั้น จะยอมให้ไปน การ เบ็ดเผย ให้คน ทั้ง
ยวง มาฟัง ฎา จะ ให้ไปน การ ลับ ห้าม ไม่ ให้ใคร เข้ามา ฟัง ก็ ได้
สุด แลแล้ว แต่ กอมนีต ที่ จะ ยัง คับ แต่ จะ ห้าม ท่าน เสนา ยก แล
เคาน์ ซิล ลอร์ ออฟ สเตต ด้วย นั้น ไม่ ได้ เคลิก ออบ เคาน์ ซิล เป็น
พนักงาน จัก การ เสมียน แล จัก การ หนังสือ ต่าง ๆ ของ กอมนี
นิต ที่ ต้อง ตั้ง เสมียน สำหรับ ใช้ ใน กอมนีต ที่ ๆ ละ คน ๆ เสมียน
ซึ่ง เคลิก ออฟ เคาน์ ซิล ได้ จัก ตั้ง ไว้ แลแล้ว ต้อง มา ประ จำ ทำ การ
จน ตลอด เรื่อง ห้าม ไม่ ให้ เคลิก ออฟ เคาน์ ซิล เปลี่ยน เขา คนอื่น
มา ใช้ แทน เสมียน เว้น แต่ เสมียน ที่ ตั้ง ไว้ นั้น มี เหตุ มา มี ให้ จะ

คำสาบาล

ปรีวีเคาน์ซิลลอร์ คือที่ปรึกษาในพระองค์

๑ ข้าพระพุทธเจ้า ขอกระทำให้ลัญยานุสสัย ถวายนพระ
บาทสมเด็จพะพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพะพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เถภาะพระศรีรัตนไตรย์
พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า แล ผู้ ซึ่ง สิ่ง ซึ่ง เป็น
ใหญ่เป็น ประ ฐาน ใน สกล โลกนี้ ทั้ง เทพยดา ซึ่ง มี มเหศ วรรคักดา
นุ ภาพ ศัก สิทธี ทรง ทิพยจักขุ ทิพย โสต มี ฤทธานุ อำนาจ แล
ไป ทวี สากล เมื่อนี้ อาจ ฎา อาจ เหน การ สุขจิต การ ทุกจิต ใน ดวง
จิตร ของ มนุษย์ ทั้ง ย่อง ทวี ทุก สถาน จง เป็น ศัก ชี ทิพยยาน เก

หน้า ๑๗๖ ลักษณะเคา ซิล ลอร์ ฤา วิฐุมนตรี สาขาล เล่ม ๑
ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยขันธ์นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่องตั้งข้าพระพุทธเจ้า
ไว้ในที่ปรีวีเคาน์ซิล ลอร์ คือที่ปรึกษาาราชการ ในพระองค์
ข้าพระพุทธเจ้า จะตั้งใจ สวามิภักดิ์ กระทำสัตยาณุสัถยสา
ขาลทั่ว ถวายตาม ข้อ คำสาขาลทั้ง ๗ ข้อ ด้วยความเต็มใจ จะ
ไม่เพน แต่สักว่าชอกว้า เวท

๑ ข้อ ๑ ข้าพระพุทธเจ้า จะกราบทูลปรึกษาในข้อใด
ข้อหนึ่งนั้น จะกราบทูลด้วยเต็มสติ ปัญญา แลเต็มความศรั
ตริ ตระอง ซึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าเคยว่าแก่ การที่มีคุณ เป็นความ
เจริญ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทอดธุระในการ ซึ่งตัวข้า
พระพุทธเจ้าจะ มาประชุม ปรึกษาาราชการ ในที่ปรีวีเคาน์ซิล
ทุก ๆ ครั้ง แลจะเอาใจใส่ บัองกันรักษาเกียรติยศ ในเคาน์ซิล
ให้เต็มกำลัง เพื่อจะให้การ ซึ่งได้ ปรึกษา ในปรีวีเคาน์ซิล สำ
เร็จ ได้ด้วยดี แลจะไม่ให้ชื่อเสียง ยศศักดิ์ ของปรีวีเคาน์
ซิล ลอร์เสื่อม สุกญ ไป

๑ ข้อ ๒ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปรึกษาารสิ่งใด ๆ
จะคิด ให้เปน เกียรติยศ เปน การเจริญ แก่พระบาทสมเด็จพระจุ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปนคุณ เปนประโยชน์ แก่แผ่นดิน ให้ราษฎร
มีความศุข โศข ความชอบ เรวมทุก ประการ ถ้าทรงพระกรุณา
โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าไปทำราชการ สิ่งใด ฤาข้าพระพุทธเจ้า

ใบพระสมณสาส์น

จะ กราบ ทูล พระ กรุณา ค้ำว ใ้ ทราบ เหตุ การ สิ่ง ไคมา ข้า
พระ พุทท เจ้า จะ ไม่ ดำ เอียง คิค คัด คัด เอียง ใ้ เสีย ความ จริง ไ
เพราะ เชน แก่ คน ที่ ข้า พระ พุทท เจ้า รัก ไคร้ แล ญาทิ ฟี่ น้อง
บุคร ภรรยา แล ผู้ มี คุณ แล ข้า พระ พุทท เจ้า จะ ไม่ คิค คัด คัด ความ จริง
เพราะ กลัว ท่าน ผู้ มี อำนาจ แล กลัว ความ พยายาม ทศก เวร แล จะ ไม่
กลบ ความ จริง เชน เท้า กลบ เท้า เชน จริง เพราะ ผู้ ซึ่ง ข้า พระ พุทท เจ้า
เกลียด ชัง ไม่ ชอบ ๖

๑ ข้อ ๓ การ สิ่ง ไค ที่ พระ ยาท สม เเค็จ พระ รุณ ออม เถด้า
เจ้า อยู่ หัว ใ้ ทรวง พระ ราช คำ วิธ ไ้ ไน ที่ ปรี วิ เคา น์ ซิล ซึ่ง
ยี่ ไม่ เชน การ เบ็ ก เผย ข้า พระ พุทท เจ้า จะ รักษา ความ ช้อ นัน
ไ้ ใ้ ไป เชน การ ลบ มิ ใ้ แพร่ ง พราย ไ้ ๖

๑ ข้อ ๔ ข้า พระ พุทท เจ้า จะ ไม่ ทำ การ ผิค กลบ เหา เท้า
เชน จริง เพราะ เชน แก่ อามิ ค สนิ ยล แล ผล ประ โยชน์ ใน คน
แล เพราะ เชื้อ คำ คณ มุยง ชัก นำ ใ้ เสีย จาก สิ่ง ที่ ทรง ๖

๑ ข้อ ๕ การ สิ่ง ไค ที่ ไ้ ปฎกษา ทก ลง กัน แล ใ้ ข้า พระ
พุทท เจ้า จะ เหา ไ้ ใ้ ช่วย ค้ำ ชู ชู ค หนุ ใน การ ซึ่ง ปฎกษา ทก ลง
กัน นัน ใ้ มี คอง แขง แรง ๖

๑ ข้อ ๖ ถ้า ผู้ ไ้ ผู้ นัน จะ กั้น ทาง ชัก ขวาง ค้อ การ ซึ่ง ไ้
ปฎกษา ทก ลง กัน แล ใ้ ข้า พระ พุทท เจ้า จะ เชน ผู้ ทอบ ไ้ ค้อ ลู ๖

CC-0. Mumukshu Bhawan Varanasi Collection. Digitized by eGangotri

หน้า ๑๗๘ ถักษณเภา ซิลลอร์ ฤา ฐุมน คร สาขาล เล่ม ๑
กับ ผู้นั้น ให้ เคน สติ มี ญญา ความ กิล เคน กำ ลัง อ้า อาร แห่ง ข้า
พระ พุทท เจ้า ฤา ถ้า ผู้ ไท จะ คิก ประ ทุข รุ ร้าย ค่อ พระ บาท
สม เต็จ พระ รุต รอม เถลัว เจ้า อยู่ ด้ว ด้ว ย เศก ไท เศก ด้ว ข้า พระ
พุทท เจ้า จะ ด้ว ค่อ สู้ ด้ว ย ผู้นั้น จน ด้ว สิ้น ชี วิตร จะ

๑ ข้อ ๗ ข้า พระ พุทท เจ้า จะ ด้ว ใจ รั กษา ประ พฤติ ด้ว
ให้ สม ครว แก่ แขน ย อย่าง อรรม เนิย ม ปรี วิ เคน ซิล ลอร์ ซึ่ง เยน
คน ก็ มี ความ ซื่อ สัตย ณะ คัญ ญู แล รั ก ไค รั ใน พระ บาท สม เต็จ
พระ รุต รอม เถลัว เจ้า อยู่ ด้ว ไม่ คิก ประ ทุข รุ ร้าย ด้ว ย ภาย วาจา น้า
จิตร ทุค ประ ภาว ข้า พระ พุทท เจ้า ขอ ด้ว ประ พฤติ อรรม เนิย ม
คาม กำ ลัง ขา ลที่ ข้า พระ พุทท เจ้า ด้ว ย สัตย านู สัตย ด้ว ๗ ข้อ
นี้ ัง ทุค ประ ภาว ถ้า ข้า พระ พุทท เจ้า มี ด้ว กำ รง กัง ด้ว ใน
ความ สัตย านู สัตย ข้อ ไค ข้อ หนึ่ง ไซ้ ร ขอ อ้า นาร ด้ว ซึ่ง ด้ว ใหญ่
เยน ประ ธาน ใน สก ล โลก ด้ว แล อ้า นาร เทพ ยคา ซึ่ง รั กษา ยุ คี อรรม
แล โทษ แห่ง วั จิ ทุจ วั ค ัง บัน ถาน โทษ ทุค ฆ โภย ให้ ด้ว ข้า พระ
พุทท เจ้า จน ด้ว ชี วิตร อ้น ทราย ด้ว ย ความ ล้า ฆาก ให้ เศน ประ รั กษ
แก่ ภา โลก ด้ว ใน ฐา คี นี้ หนึ่ง ฑาง ไล ซึ่ง เยน ฐอง จะ ให้ ด้ว ด้ว ความ
ศุข ความ เจริญ ใน ภา พนี้ แล ภา พ น้า ฑาง ด้ว ขอ ด้ว ย ให้ ข้า พระ
พุทท เจ้า ด้ว ประ สบ พบ เลย จะ

พระ ราช ด้ว ญู คี สำ คร ด้ว เคน ซิล ลอร์ ธร พ ส เศก คื่อ ด้ว
ด้ว ฤ กษา ราช ภาว แล ด้ว คิน แล ปรี วิ เคน ซิล คื่อ ด้ว ด้ว ฤ กษา ด้ว

หน้า ๑๗๘ ถักษณเภา ซิลลอร์ ฤา ฐุมน คร สาขาล เล่ม ๑

พระ องค์ ฟ้า ใต้ ฟ้า ใต้
 ขุน คำ หนึ่ง บั จช นอ ศก จุส ศักร ราช ๑๗๓๖ เป็น บั ที่ ๗
 ใน รัชการ บั ตย บั นั

ประ กาศ ลวน วัง สราญ รมย์

๑ ให้ ข้าราชการ ทราบ ทั่ว กัน ท่วย ที่ ลวน ใหม่ ซึ่ง สร้าง ขึ้น
 ใน ที่ วัง พระ เจ้า ราชว รมย์ เชอ กรม หนึ่ง อม เรน ทรบ คิน ทร์ แล ที่
 วัง พระ เจ้า บรม วมย์ เชอ กรม ขุน วจักร ทรานุ ภาพ ซึ่ง เป็น ที่ รก
 ว่าง อยู่ นี้ บั นั ไป รก เถลา ๆ ให้ ทำ เป็น ลวน แล เปลี่ยน ให้
 พระ องค์ เจ้า ประ ทิ จู วรรการ ไป อยู่ ที่ ลวน หลวง ริม วัง กรม หนึ่ง
 อม เรน ทรบ คิน ทร์ แล จะ เบิก นาม ลวน ให้ ถึง วัง สราญ รมย์ ก็ วัง
 สราญ รมย์ นี้ เป็น ของ พระ บาท สม เเก้จ พระ จอม เถลา เจ้า อยู่ ด้ว
 ทรง สร้าง ไว้ สำหรับ พระ เจ้า ลูก เชอ ให้ ออก เงิน พระ คลัง ข้าง
 ที่ สร้าง จึง ได้ พระ ราชทาน นาม ว่า วัง สราญ รมย์ บั นั ลวน
 ซึ่ง ทำ ใหม่ นี้ เป็น ของ ตึก เเนอง กัน กับ วัง สราญ รมย์ ก็ ได้ เรียก
 ว่า ลวน สราญ รมย์ ตาม ชื่อ วัง นี้ ให้ ข้าราชการ ซึ่ง จะ ทราย
 ทูล แล จะ เรียก ให้ ใช้ ตาม ชื่อ นี้ อย่า ให้ เรียก อย่าง อื่น เลย จะ
 ประ กาศ มา เณ วั น อา ทิ คย เเค้ หนึ่ง สิบ เเช็ด คำ
 บั จช นอ ศก ศักร ราช ๑๗๓๖ หลวง พิ นิจ จักร วัณ ษ์ เป็น ผู้ รั บ พระ
 บรม ราช โอง การ

ประกาศเรื่อง บ้น แคนตริงกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมมหาราชวัง
 มหาอุปาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม มีพระ
 บรมราชโองการ มาว่า พระบัณฑิตจรัสสุริยวงศา ให้ประกาศแก่
 พระบรมวงษานุวงษ์ แล ข้าทูลลอองธุลีพระบาทแลราษฎร
 ลูกข้า ไทยจีน แล คนชาวต่างประเทศ ซึ่งเข้ามา ตั้งการ
 ก้าขาย อยู่ณกรุงเทพฯ นี ให้ทราบทั่วกันว่า อาวุช บ้น
 อย่างหนึ่ง มีชื่อตามภาษาอังกฤษ เรียกว่า แคนตริงกัน เป็น
 อาวุชวิเศษสำคัญยิ่งนัก นาทหนึ่ง ยิงได้ถึง ๔๐๐ นก
 อาวุชสิ่งนี้ ผู้เขี้ยวอาจะ คอสู่น่าศึกศัตรูได้ ถึงร้อยคน
 พันคน จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า บ้น แคนตริงกันนี้ นอก
 จากของหลวง สำหรับที่จะรักษาแผ่นดินแล้ว ไม่ควรที่จะให้
 ผู้หนึ่งผู้ใด มีไว้สำหรับวัง สำหรับบ้าน แลสำหรับห้าง
 จึงได้ทรงบัญชาพร้อมด้วยท่านเสนาบดี แล เคาท์ซิลลอร์ออฟ
 สเทต เห็นพร้อมกันว่า ควรที่จะห้ามปรามเสีย จึงให้ตั้ง
 กฎหมาย ประกาศ ให้พระบรมวงษานุวงษ์ แล ข้าราชการ
 แลราษฎร ลูกข้า ไทยจีน แล ชาวต่างประเทศ ซึ่งเข้ามาตั้ง
 การค้าขาย อยู่ณกรุงเทพฯ แลหัวเมือง ซึ่งเป็นพระราชอา
 ณาเขตร แล ประเทศราช ซึ่งขึ้นกับกรุงเทพฯ ให้ทราบทั่ว

กันว่า บินที่ เรียกว่า แคนทรีริง กัน อย่างที่ วา มา แล้วนั้น ห้ามมิให้
ผู้หนึ่งผู้ใด ^{ชื้อ} ชื้อหา แลก เปลี่ยน ไว้ ใช้สอย สำหรับวัง สำหรับห้าง
แล บ้านเรือน โรงเรือแพ เช่นอื่น ซากที่ เกี่ยว ^{ชื้อ} เพราะ มิได้
แต่ เป็นของ หลวง สำหรับที่ จะ รักษา แล่น กิน แห่ง เกี่ยว ถ้า หัว
เมือง ที่ เป็น อาณาเขต แล ประเทศ ราช ^{ชื้อ} ซึ่ง ขึ้น กับ กรุง เพท ฯ
นี้ ถ้า ผู้รักษาเมือง ^{ชื้อ} อยาก จะ มิไว้ สำหรับ รักษา ชั้นเมือง
ก็ ให้ นำ ความ ^{ชื้อ} ขึ้น กราบบัง คม ทูล พระกรุณา ให้ ทรง อนุญาต
ฝ่า ลอของ บูลิ พระบาท ก่อหม เมื่อ ทรง พระบรม ราชานุญาต ให้ ^{ชื้อ}
ให้ ส่ง มา ไว้ สำหรับที่ จะ รักษา บ้านเมือง จึง มิได้ ถ้า ไม่ ทรง
พระบรม ราชานุญาต ให้ ผู้ใด มิ แล้ว ที่ จะ ^{ชื้อ} ชื้อหา ไว้ ใช้สอย นั้น
มิได้ เป็น อื่น ซาก คน ที่ เป็น สยิ เขก สยาม ถ้า ผู้ใด ไม่ พัง ลัก
ลอบ ^{ชื้อ} ชื้อหา ^{ชื้อ} บิน แคนทรีริง กัน ไว้ ใช้สอย แล้ว จะ ^{ชื้อ} ปรวิ ไทม ทำ โทษ
ตาม บท พระ อัยการ ถ้า นายห้าง พ่อ ค้า ชาว ต่าง ประเทศ จะ ^{ชื้อ}
ทุก ^{ชื้อ} บิน แคนทรีริง กัน นี้ เข้า มา ชาย ที่ ใน กรุง เพท ฯ ก็ ชาย ที่ แต่
เป็น ของ หลวง สำหรับ รักษา แล่น กิน แห่ง เกี่ยว ถ้า ใน หลวง ไม่
ค้อง การ แล้ว ^{ชื้อ} เจ้า ของ บิน ที่ บิน ทุก ^{ชื้อ} บิน แคนทรีริง กัน เข้า มา ชาย นี้
ก็ ค้อง บิน ทุก ^{ชื้อ} บิน กลั บไป ตาม ^{ชื้อ} ชื้อ หนึ่ง ชื่อ สัญญา ทาง พระ ราชไม
ตรี ทุก ^{ชื้อ} ฅบย ซึ่ง ฅอ เวอน แล่น ฅที่ ต่าง ประเทศ ได้ ทำ ไว้ ฅอ กรุง เพท ฯ
ทั้ง สอง ฝ่าย แล นายห้าง พ่อ ค้า ที่ เป็น ชาว ต่าง ประเทศ นั้น
ก็ ไค มี ฅหนึ่ง ชื่อ แจ้ง ความ ไป ถึง กง สุก ซึ่ง เป็น ผู้ แทน ฅอ เวอน

แมนต์ทุก ๆ ประเทศ ซึ่งเข้ามาตั้งอยู่ณกรุงเทพฯ นี้ ขอให้
ประกาศห้าม ลูกค้า ซึ่งเป็นคน สัปเยก ให้ประพฤติตาม กฎหมาย
ประกาศนี้ ถ้าผู้หนึ่ง ผู้ใดทรายกฎหมาย ประกาศนี้แล้ว ให้
ประพฤติตาม กฎหมาย ประกาศนี้ จึงทุกประการ กฎหมาย ประ
กาศมาฉวันเสาร์ เดือนสิบแรม ค่ำ ค่ำหนึ่ง ปีจอ-ฉศก คัก
ราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่เจ็ด ในรัชการ บัศยุ บันนี้ ๗๕

พระราชบัญญัติ

พิ กัฏกระเขียรอายุ ลูกทาส ลูก ไทย

๑ ศุภมัศก ลุจุลศักราช ๑๒๓๖ โสณ สัจวัจระ สฉวัน
มาศ ชุณขัณษ นวมัศกัศุกรวาร ปรีเฉทกาล กำหนด พระบาท
สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว สมเด็จพระ ปรมิน ทร เทหาจุ พ้างลง วรรณ
ขกนทร เทพยมหามง กฏ บุรุษยวิธาน ราชรวิงษ วรตมพงษ บริพัตร
วรชัศยราชนิกโรคม จาคุรัตนตบรมหารักรพรตวิ ราช สัจภาค
บรม ขรรมิถมหาราชา นีราช บรม นารถ ขพิตร พระ จุล จอม เกลา
เจ้าแผ่นดิน สยาม รัชการที่ ๕ ในพระ บรมราชวงษ ซึ่ง ประ
กฤษฐาน แล กำรงค์คี วิราชสม บัศติ รัตนราโช มหัย สวริยาธิ บัศติ
ณกรุงเทพฯ มหานคร อเนร รัตน โกลสินทร มหิน ทรายุทธชยามหา
กิลกภพ นพรัตนราช ธานี บูริ รมย์ อุตม ราช นีเวศ มหาสถาน
ซึ่งเป็นพระ มหานคร บรมราช ธานี ใหญ่ ในราชอาณา จักร แคน

พระราชบัญญัติ
ลักษณะพิกัฏกระเขียรอายุ
ลูกทาสลูกไทย

สยามฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้ แลเป็นบรมราชาธิราชอันใหญ่ ใน ประ
 เทศราชที่ใกล้เคียง คือลาว กะเทวียง เมลายุประเทศ แลอื่น ๆ
 ผู้ทรงพระคุณ อรรคมอันมหาประเสริฐ เสกข์ออกพระที่นั่ง
 สยามทิเทวราชอุปบัติ เบื้องบูรพาทิศภาค แห่งพระที่นั่ง
 กุศลเมธาปราสาท ทรงสถิตยเหนือบวรราชอาศน์อันพิจิตร
 ยินจง แปรพระภักตร์ ทรงทักษิณทิศาพิมุข พร้อมด้วยท่านที่
 ปฤกษาราชการแผ่นดิน เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท โดยดำกับ
 ทรงพระอนุสรคำหนึ่งถึง อรรคมเนียม บ้านเมืองมาแต่โบราณ
 อรรคมเนียมไกลเป็นการเจริญ มีคุณมีประโยชน์เป็นยุติธรรม
 แล้ว ชยาก็จะทรงทำนุบำรุงให้วัฒนาการเจริญยิ่งขึ้น ให้คำ
 รงค์ไปให้สิ้นกาลนาน ถ้าอรรคมเนียมใดไม่เป็นการเจริญแก่ประ
 ชาชาวพระนคร ไม่เป็นคุณเป็นประโยชน์ ไม่เป็นยุติธรรม
 ก็ชยาก็จะทรงเลิกถอนเสีย แต่จะตั้งข้อข้อยกเว้นผ่อนไป
 ที่ละเล็ก ที่ละน้อย ตามการตามเวลาว่าจะเรียบร้อยไปได้
 ก็แต่ในพระราชบัญญัติเกษม อันโบราณราชครุฑมัตถ์ตั้ง
 ไว้ คำคำภีร์พระ อรรคมสาคร ว่าด้วยลักษณะทาย ๗ จำพวก
 คือ ทายสินได้ ๑ ลุกทายเก็กในเรือนเบี้ย ๑ ทายไต้มาแต่
 ปีนามารคา ๑ ทายท่านไต้ ๑ ทายอันไต้ด้วยช่วยถึงวสทุกซ์
 รัชม ๑ ทายไต้เลี้ยงมาเมื่อกาลทุกข์โศก ๑ ทายไปรบศึก
 ไต้พวกเป็นเสถย ๑ เป็น ๗ จำพวกด้วยกันทั้งนี้ อันทาย ๗

จำพวกนี้ นัยว่าเป็นทายไทย กระบี่นเมืองท่าน ถ้าไม่มีเงินมา
 ให้แก่เจ้าทาย ครบค่าแล้ว ก็ไม่มีเวลาที่จะพินายาก จากทุกซ์เป็น
 ไทยได้ ฝ่ายลูกทาย ซึ่งเกิดแต่ทายทั้ง ๗ จำพวกนี้ ทั้งแต่
 ออกจากครรภ์กล่อม ทางนี้ก็นัยว่าเป็นทาย มีค่าตัวไป จน
 อายุถึงร้อยปีแล้ว ก็ยังไม่หมดค่าตัว ก็คือท่านบิดายูทั้งแต่
 เกือยหนึ่ง ๒ เกือย ๓ เกือย ชาย ๖ บาท หญิงค่าถึง ๑
 จนชายอายุ ๒๖ ปี ถึง ๔๐ ปี เต็มค่า สิบสี่ค่าถึง หญิง
 อายุ ๒๑ ปี ถึง ๓๐ ปี เต็มค่า สิบสองค่าถึง ถ้าชายอายุ
 เกิน ๔๐ ปี หญิงอายุเกิน ๓๐ ปี จึงได้ลดถอนค่าตัวลง
 จนอายุถึง ๑๐๐ ปี ยังมีค่าตัวชายค่าถึง ๑ หญิงสามบาท
 ยิ่งหาจากค่าตัวไม่ เป็นธรรมเนียมเดิมมีมาถึงนี้ ก็เพราะหนึ่ง
 หามีความภรรยาแก่ลูกทายไม่ ด้วยลูกทายที่เกิดมา ไม่ได้รู้
 ไม่ได้เห็นสิ่งใดเลย บิดามารดาชั่วไว้ แล้วยังภาลูกให้เป็น
 ทายไป จนสิ้นชีวิตอีกเล่า เพราะรับโทษทุกซ์ของพ่อแม่ท่านั้น
 หากควรที่จะเอาเป็นทายจนตลอดชีวิตไม่ ถ้าจะไปรกลูกถอน
 ให้ลูกทายหลุดค่าตัวเสียทีเดียว นายเงินผู้ไม่มีเมตตา
 ภรรยา ก็จะไม่ให้ทาย มารดาเลี้ยง รักษาลูก เพราะเห็นว่า
 ลูกทายเกิดมาไม่เป็นคน ไม่เป็นประโยชน์แก่นายเงิน ๆ ก็
 เอาทายที่เป็นพ่อแม่ ไปใช้การงานของตัว มิให้เลี้ยงรักษา
 ษาลูก ๆ นี้ก็จะเห็นอันตรายตายเสียเป็นอันมาก เพราะ

๓๙๔
 ๐๖๖๖๖๖๖๖๖๖

นายเงินจะ แกล้งฉันนี้ จำต้องผ่อนให้ เป็น ประ โยชน์ แก่ นาย เงิน
ข้าง ให้ ลูก ทาย ภา มี เวลา หลุด เป็น ไทย ได้ ข้าง ถ้า ลูก ทาย เป็น
ชาย ครั้น หลุด พัน ค่า ตัว แล้ว จะ ไ้ รับ จ้าง ทำ มา ค่า ชาย ผัก หัก
วิชา การ แล จะ ไ้ บรรพ ษา อุด สม มท ข้าง ถ้า เป็น หลิ่ง หลุด พัน
เป็น ไทย ไ้ แล้ว ไ้ ลูก มี ช่อ ง ที่ จะ ประ กอบ กิจ ทำ มา ทากิน ไ้
ข้าง เมื่อ เป็น กิ่ง นี้ จะ เป็น การ รุ่ง เรือง เจริญ แก่ ประ ชา ชาว พระ นคร
สยาม ไทย แท้ จึง มี พระ บรม ราช โองการ มาร พระ ยัฒ นู ร สุ
สิงหนาท กำ หรัส เหนือ เกล้า ๑ สั้ ให้ ที่ ปุ เกษ าร าช การ แณ กิน
ทรา พระ ราช กฤษ ฎีกา เป็น พระ ราช ยัญ ญัตติ ไว้ ให้ พระ บรม วงษา
นุ วงษ์ แล ข้าราชการ ทุก ณะ ทรวง ทบ วง การ ฝ่าย ทหาร พล เว็ ม
แล อาณา ประ ชา ราม ฐูว์ ใน กรุง เทพ ๑ แล หัว เมือง เอก โท ตรี
จัตวา ฝ่าย ไ้ ฝ่าย เหนือ ให้ ทราบ ทัง กั้น ว่า จุล ศัก ิ ราช ๑๒๓๐
ขั้ มโรง สั้ มฤ ทธิ ศก นี้ เป็น ขั้ พระ บาท สม เก็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ไ้ เถ ล็ง
ถวั ตย ราช สม บคิ บรม ราช าร พิเศก ใน พระ มหา เสว ตร ฉั ตร เป็น ขั้
มหา มง คต อัน ประ เสวี ฐู จึง ไป รก เกล้า ๑ ให้ ตั้ง ขั้ มโรง สั้ มฤ ทธิ
ศก เป็น ต้น พระ ราช ยัญ ญัตติ ลักษณะ ลูก ทาย นี้ ว่า ตั้งแต่ นี้ สย ไป

๑ มาตรา ๑ ถ้า ลูก ทาย ชาย หลิ่ง เกิด เมื่อ จุล ศัก ิ ราช ๑๒๓๐
ขั้ มโรง สั้ มฤ ทธิ ศก นี้ เป็น ต้น ไป ให้ กิก ค่า ภาวะ เขี้ยว รอายุ ตั้ง แต่
เก็ช น หนึ่ง ๒ เก็ช น ๓ เก็ช น จน อายุ ๘ ขั้ เต็ม ค่า ตัว ตั้งแต่ ๘ ขั้

ข้อ ไป ให้ลดกระเชียร อายุ ลง ทุกปี ถึง อายุ ๒๑ ขาดค่า
ให้ดูกฎหมาย พัน ค่า ทั่วเป็น ไทย ข

● มาตรา ๒ ตาราง กระเชียร อายุ ลูกทนาย ทรงพระ ราช
 บัญญัติ ทั้ง ใหม่ ให้ ใช้ แต่ ลูกทนาย แล บุตร ราชฎร ที่ ยัง เป็น ไทย
 ไม่ เป็น ทาย จำเพาะ แต่ ที่ เกิด ใน บั้น โรง สัมวิทธิศุก แล บั้น เสง
 เขกศก ข้อ ๆ ไป คือ ชาย อายุ เกือนหนึ่ง ๒ เกือน ๓ เกือน
 กระเชียร อายุ เงิน ค่าดัง กง ๔ เกือน ๕ เกือน ๖ เกือน สองค่า
 ดัง ๗ เกือน ๘ เกือน ๙ เกือน สองค่าดัง กง ๑๐ เกือน
 ๑๑ เกือน สามค่าดัง ๑ ปี ๒ ปี สี่ค่าดัง ๓ ปี ๔ ปี ห้าค่าดัง
 ๕ ปี ๖ ปี หกค่าดัง ๗ ปี ๘ ปี แปดค่าดัง ๙ ปี ๑๐ ปี ๑๑ ปี
 เจ็ดค่าดัง ๑๒ ปี ๑๓ ปี ๑๔ ปี ห้าค่าดัง กง ๑๕ ปี ๑๖ ปี ๑๗ ปี
 สามค่าดัง กง ๑๘ ปี ๑๙ ปี ๒๐ ปี ค่าดัง ๑
 หลึง อายุ เกือนหนึ่ง ๒ เกือน ๓ เกือน ค่าดังหนึ่ง ๔ เกือน
 ๕ เกือน ๖ เกือน ค่าดัง กง ๗ เกือน ๘ เกือน ๙ เกือน สอง
 ค่าดัง ๑๐ เกือน ๑๑ เกือน สองค่าดัง กง ๑ ปี ๒ ปี สามค่าดัง
 ๓ ปี ๔ ปี สี่ค่าดัง ๕ ปี ๖ ปี ห้าค่าดัง ๗ ปี ๘ ปี เจ็ดค่าดัง ๙ ปี
 ๑๐ ปี ๑๑ ปี หกค่าดัง ๑๒ ปี ๑๓ ปี ๑๔ ปี ห้าค่าดัง สามบาท
 ๑๕ ปี ๑๖ ปี ๑๗ ปี สามค่าดัง ๑๘ ปี ๑๙ ปี ๒๐ ปี สามบาท
 ถึง ๒๑ ปี หมก ค่า ทั่ว ทั้ง ชาย ทั้ง หลึง ตาราง กระเชียร ทั้ง ชน
 ทั้ง ดก ทั้ง นี้ ถ้า คน เกิด ใน บั้น เดาะ นพศก ชน ไป แล จะ ตัก สัน

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

คก็ ถ้อยความอื่น ๆ ให้ใช้กระเชียรอายุ ในกรมศกเก็บ
เมื่อจุลศักราช ๘๕๕ บัรกาเขณูจสก โหน ฯ

๐ มาตรา ๓ ลูกทาส ชาย หญิง ซึ่งเกิด ในเรือนเบี้ย
นายเงินตั้งแต่มีมโรงสัมวิทธิศกต่อไป จะอยู่กับนายเงินเดิม
ตลอดไป จนอายุถึง ๒๑ ปี ก็ ไม่ได้อยู่กับนายเงินเดิม จะยก
ย้ายวางเงินไปอยู่กับนายเงิน ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖
ในระหว่างยังไม่ถึง ๒๑ ปี ก็ ให้ศกพิภคกระเชียรอายุ
ตามชั้นตามลกต่อไปทุก ๆ นายเงิน กว่าลูกทาส ชาย หญิง
อายุจะไ้ถึง ๒๑ ปี พันค่าตัวเป็นไทย ฯ

๐ มาตรา ๔ ลูกทาสเป็นชาย ก็เป็นหญิง ก็ ที่เกิด
ในมีมโรงสัมวิทธิศก แลในปีอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยไ้กันต่อไป
นี้ ให้ศกกระเชียรอายุชั้นลกตามพิภคแบบนี้ คือค่าตัวเดิม
อ้ายกอฉัว อีซอเมีย ๒ คน เงิน ๓ ซึ่งห้าตำดิ่ง เกิดลูก
ในเรือนเบี้ยนายเงินที่หนึ่ง ๒ คน ชาย อีซอ อีซอ อีซอ
อีซอ อยู่กับนายเงินที่หนึ่ง จนอายุอ้ายกอ ไ้สามปี อีซอ ไ้ ๓
เดือน วางเงินไปอยู่กับนายเงินที่สอง ๆ ต้องเต็มเงินชั้นค่า
กระเชียรอายุ ส่วนลูกทาส ศกมา อีซอ ๓ ปี ห้าตำดิ่ง อีซอ
๓ เดือน ตำดิ่ง ๑ คราวไ้ในกรม อรวมเป็น แผนกส่วนค่ากระเชียร
อายุ ลูกทาสเงินหกตำดิ่ง รวมทั้งค่าตัว อีซอ อีซอ พ่อแม่
เป็นเงิน ๓ ซึ่ง ๑๑ ตำดิ่ง ถ้าอยู่กับนายเงินที่สอง ๕ ปี

หน้า ๑๘๘ ลักษณะพิภพกระเชียรอายุทาส เล่ม ๑
 อายุอ้ายคอไต้ ๘ ปี เทมค่า ๘ ตำลึง อายุอิงอไต้ ๕ ปี
 ๓ เกือน ห้าตำลึง แล้ววางเงินไปอยู่กับ นายเงินที่ สาม ๆ ต้อง
 เพิ่มเงินขึ้นค่ากระเชียรอายุ อ้ายคอ สามตำลึง เก่าใหม่เป็น
 แปะตำลึง อิงอ สี่ตำลึง เก่าใหม่เป็น ห้าตำลึง คราวไว้ใน
 กรมธรรม์ เป็นแผนกส่วน อ้ายคอ อิงอ รวมทั้งค่าตัว อ้ายคอ
 อีซอพ่อแม่เป็นเงิน ๓ ซึ่งสืบแปดตำลึง อยู่กับ นายเงินที่ สาม
 ๘ ปี กับ ๖ เกือน อายุอ้ายคอไต้ ๑๖ ปี ๖ เกือน ค่าตัวลก
 อยู่แต่ สามตำลึง กิ่ง อายุอิงอไต้ ๑๓ ปี ๘ เกือน ค่าตัวลก
 อยู่แต่ ห้าตำลึง กิ่ง แล้ววางเงินไปอยู่กับ นายเงินที่ ๔ นาย
 เงินที่ ๓ ต้องลกเงินค่าตัว ส่วน อ้ายคอสี่ตำลึง กิ่ง เอาแต่
 สามตำลึง กิ่ง ส่วน อิงอเอาขึ้นกิ่งตำลึง เป็นห้าตำลึง รวมเก็บ
 ตำลึง นายเงินที่ ๔ ต้องออกเงินช่วยไต่คราวไว้ใน กรมธรรม์
 เป็นแผนก ส่วน ลูกทาส อ้ายคอเก่าแปดตำลึง ลกสี่ตำลึง กิ่ง
 คงสามตำลึง กิ่ง อิงอเก่าห้าตำลึง ขึ้น กิ่งตำลึง คงห้าตำลึง กิ่ง
 รวม ๘ ตำลึง รวมทั้งค่าตัว อ้ายคอ อีซอเป็นเงิน ๓ ซึ่ง ๑๔
 ตำลึง ถ้าอยู่ กับ นายเงินที่ ๔ ไต้ ๓ ปี กับ ๗ เกือน อายุอ้ายคอ
 ไต้ ๒๐ ปี กับ เกือน ๑ ส่วน อ้ายคอ หลุดพ้นค่าตัวเป็น ไทย แต่อิงอ
 อายุไต้ ๑๗ ปี กับ ๔ เกือน ลกค่าตัวลง อยู่แต่ สามบาท อ้ายคอ
 อีซอ อิงอ วางเงินไปอยู่กับ นายเงินที่ ๕ นายเงินที่ ๔ ต้อง
 ลกส่วนค่าตัว อิงอ ลง สี่ตำลึง สามบาท เอาแต่สามบาท คุ้ม

๒๐๖๖

เล่ม ๑ ถักยเพพิถักกระเขียรธายุทาส หน้า ๑๘๘

อึ้งธธาย ๑๗ ปี กับ ๔ เดือน ย่างเข้าใน ๑๘ ปี พิถักกระ
เขียรธายุลกลงอยู่สามบาท แล้วนายเงินที่ ๕ ต้องออกเงิน
ช่วยไถ่ รวมทั้งค่าตัวอ้าย กอ อี ขอ อึ้งธ เช่นเงินตรา ๓ ซึ่ง
๕ คำสั่งสามบาท ถ้าอยู่กับนายเงินที่ ๕ ใ้ ๒ ปี กับ ๘ เดือน
ธาย อึ้งธ ใ้ ๒๐ ปี กับ ๒ เดือน ส่วนตัวอึ้งธหลุดพ้นค่าตัว
เพนไทย แต่อ้าย กอ อี ขอพ่อแม่ค่าตัวคง ๓ ซึ่ง ๕ คำสั่ง
ตามเดิม ถ้าอ้าย กอ อี ขออ้าย กอ อึ้งธ คนใดคนหนึ่งตายเสีย
ในระหว่าง นายเงิน ไ้ นายเงิน คนึง ก็ให้คิดชดส่วนค่าตัวผู้ตาย
ผู้ยังเพน ฎพ แก่นายเงิน ตามพระราชกำหนดกฎหมายเดิม ฯ

๑ มาตรา ๕ ว่าตั้งแต่จุลศักราช ๑๒๓๖ ปี รชศกนี้
ไป ผู้มีสินมืทรัพย์สิน จะรับช่วยไถ่คนขากน จาก แคลนมาเพน
ทาสลงใหม่ กัก ทาสเก่าที่วางเงินมาแต่ นายอื่น ๆ กัก ซึ่ง
มีลูกทาส เกิดใหม่ บีมโรง สัมวิทธิศก คิกมาก้วยไซร์ ให้ผู้เพนเจ้า
เขียนนายเงินพร้อมกัน กับอำนาจกำหนด แล ทัวทาส ทำสาร
กรมธรรม์เขียนด้วยเส้นหมึกให้ชัดเพน ส่วน ออกว่า ลูกทาส
ชายหญิง เกิดในขึ้นนี้ ๆ ธายุใ้เท่านั้น เงินค่าตัวตามกระ
เขียรธายุใหม่เท่านั้น ให้ทัวทาสเขียนชื่อมันเอง ฎจั้งวาง
เขาเขียนชื่อมันไว้ ในท้าย กรมธรรม์ แล้วประทับตราอำนาจ
กำหนดไว้เพนสำคัญจงทุกฉบับ ฯ

๑ มาตรา ๖ ทวยราชฎรซึ่งเพนไทย ยังมีใ้ทุกขบาก

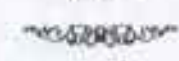

ลงแปล ทาส ฌีว่า ชักสน ชัน จนซาก แกลน บิคามารกา ยู่ย่าตา
ยาย ลง บำนำ ฮาวพี ซายพี หลึง จะ เขาบุตร เขาหลาน ที่ เกิดตั้ง
แต่ บั่มโรง สัมวิทชิตก อายุต่ำกว่า ๑๕ บั่ม ลงมา ไป ซาย ผ่าง
ประ จำเชิง กระบาคอก เข็ย ไว้ กับท่าน ลง ชื่อใน กรมธรรมเจ้าถิ่น
ทัวเข็ย จะ รู้ กัถมี รู้ กัถกี ว่า เข็ย สิทธิ โทษ กระ บิน เมือง ท่าน เพราะ
บิคามารกา ญาที ผู้ใหญ่ เปน อิศร ภาพ ตาม พระราช ถำหนด ใหม่
ใน แผ่นดิน สมเด็จ พระ รอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เมื่อ รุสศักราช ๑๒๕๔
บั่ม เถาะ นพศก แต่ ให้ ซาย ไก่ ตาม พิภพ ภักกระเชียร อายุ ใหม่
ใน รัชการ บั่มยุบัน ฌี

๑ มาตรา ๗ ถำบุตร หลาน ที่ เกิด ตั้ง แต่ บั่มโรง สัมวิทชิตก
จำเวญ ไวย อายุ ไก่ ๑๕ บั่ม ขึ้น ไป ถึง ๕๐ บั่ม นั่ม ว่า รู้ เกียง
สากการ ผิด ซอย แล้ว บิคามารกา ญาที ผู้ใหญ่ จะ เขา ไป ซาย ประ
จำเชิง กระบาคอก เข็ย ท่าน ใส่ ชื่อ ใน กรมธรรม ไชร์ ต้อง ให้ มี น
ทัวเว็ชน เข็ย รู้ เทน ลง ถำ แหง แหง โท เข็ย น ชื่อ ไว้ เปน สำคัญ จึง
เปน สิทธิ ไก่ แก่ เจ้าถิ่น ถำ ทัวมัน ทัวเข็ย ขึ้น เข็ย ลก ตาม พิภพ
ภักกระเชียร อายุ ใหม่ ใน รัชการ บั่มยุบัน ฌี ถำ ทัวเข็ย มี รุมี เทน
ไม่ ไก่ เข็ย น ชูช กัวย ลาย มี ซเอง แล ไม่ ไก่ จ้าง ไม่ ไก่ วาน เขา
เข็ย น ชื่อ ไชร์ ซยำนั่ม ว่า เปน ทาส เลย

๑ มาตรา ๘ ลูกทาส กัถกี ลูกโทษ กัถกี ที่ เกิด ใน บั่มโรง
สัมวิทชิตก เปน ทัน ไป อายุ ไก่ ถึง ๒๑ บั่ม บิคามารกา วงษา

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา

คณาญาติ ฤา ทัว มััน เอง ก็ ก็ ขาค แคลนลง จะ ไป ขาย ฝาก ประ
 จำ เชิง ภาวะ ยาก ออก เขี้ย ไว้ กั บ ท่าน ไชร์ ห้าม มิ ให้ เจ้า สิ้น ผู้ มิ
 ทรั พย์ รั บ ช่ว ย ได้ มา เชน ทาย คน เชน อ้น ขาค ถ้า ลุก ทาย ลุก
 โทษ ที่ เกิด ใน บั มโรง สั ม วิ ทธิ ศก เชน ทัน ไป อายุ ถึง ๒๑ บั
 แล้ว ก็ ก็ ฤา อายุ จะ มาก เกิน ขึ้น ไป ถึง ๒๕ บั ก็ ก็ ถึง ๓๐ บั
 ก็ ก็ ๓๕ บั ก็ ก็ ๔๐ บั ก็ ก็ ๔๕ บั ก็ ก็ ๕๐ บั ก็ ก็ ยาก จน ขาค แคลน
 ลง ก็ จะ ถั่ว ว เก็ จ หล ออก ลง ท่าน ว่า ข้า พเจ้า มิ ได้ เกิด ใน
 บั มโรง สั ม วิ ทธิ ศก ใน บั มโรง เชน ศก เชน ทัน ไป ข้า พเจ้า เกิด
 ใน บั เถา เชน พศก ฤา บั ขาน อัฐ ศก ฤา บั ลล สั ปศก พัน ขึ้น ไป
 แล้ว มััน มิ อาสน ไป ขาย ตัว ประ จำ เชิง เขี้ย ท่าน ไชร์ ให้ ท่าน ผู้
 สั ทรั พย์ รั บ ช่ว ย ได้ เชน เจ้า เขี้ย นาย เงิน ชำระ ได้ ตาม ผู้ ซึ่ง จะ
 มา เชน ตัว เขี้ย ว่า เกิด บั ไค จุล ศั ก ราช เท่า ไร แล้ว จด ทนาย ปาก
 คำ ไว้ ให้ เชน แน่ ใน สาร กรม ชรรม ว่า มััน เกิด บั นั้น นัก ชั ตร
 ศก เท่า นั้น ถ้า ภาย หลัง มััน ถัด บั ถ้อย คั้น คำ เชน อย่าง อ้น ไชร์
 จง ปรึ บ โทษ มััน ผู้ ทาย เก็ จ โทษ ถาน ภาวะ บั ท สิ้น ท่าน ใน ลักษณะ
 ทาย มาตรา ๑๔ โน้น ถ้า เจ้า สิ้น อยาก ใช้ ทาย มิ ได้ ตาม เหา
 ปาก คำ มััน ตรา ไว้ ใน กรม ชรรม ให้ แน่ ชั ต แล้ว รั บ ช่ว ย ได้ มา
 เชน ทาย ถ้า ตัว ทาย มััน ว่า มััน เกิด ใน บั มโรง สั ม วิ ทธิ ศก เชน ทัน
 ไป ซึ่ง เชน บั ที่ ห้าม ใน พระ ราช บั ญ ญ ติ ไชร์ ให้ ปรึ บ ไหม
 เจ้า เขี้ย นาย เงิน เชน ภั พ ใน เงิน คำ ตัว ทาย ซึ่ง มิ ใน สาร

กรมธรรม์นั้น

๗

๑ มาตรา ๘ ถ้าผู้มีทรัพย์สินช่วยได้ ลูกทาส ลูกไทย
 ที่เกิด ใน บั มโรง สัมวิทธิศก เช่น กัน ไป อายุ ได้ ๒๑ ปี พันพัน
 หตุกค่าตัวเป็น ไทย แล้วนั้น มาเป็น ทาย มิ ได้เป็น สิทธิ แก่ เจ้า
 สิ้น โดย พระ ราช บัญญัติ ถึง กรมธรรม์ มี คุรุ มาศ วัน กั้น ข้อ
 ด้ว เขี้ย จำนวนเงิน ประ การ ไก ด้ว เขี้ย จะ ไป จาก เจ้า เขี้ย เจ้า
 เงิน ได้ ตามดำ พัง ใจ เจ้า เขี้ย เจ้าเงิน จะ ตาม กุม เเกาะ นว ว่า กถาว
 ไม่ ได้ เงิน ค่า ด้ว เป็น ภั พ แก่ เจ้า เขี้ย เจ้าเงิน โดย โทษ ล่วง พระ
 ราช กฤษฎีกา ๗๕

๑ มาตรา ๑๐ ลูกทาส ลูกไทย อายุ ถึง ๒๑ ปี พันค่า
 ด้ว จาก เจ้า เขี้ย นายเงิน แล้ว มีน เถล่านั้น คัก ข้อ เมื่อ หมาย หมู
 แล้ว ก็ ก็ ยัง ไม่ ได้ คัก ข้อ มือ ชาว ก็ ก็ ให้ เจ้า เขี้ย นายเงิน
 เถิม ฎา เจ้า หมู มุล นายใหม่ ทำ ทาง ว่า ว ศัก แผลง ยัน ก่อ
 กรม พระ คุรุ ศว ก็ ให้ คัก แผลง เป็น ทาย พัน ค่า ด้ว มี ศัก กิ นว
 ๑๐ ไร่ ๑๐ ไร่ ทุก คน ถ้า นาย เถิม แล เจ้า หมู ใหม่ แล ดัง บิด ยัง
 เสือก ไส ไม่ นำ ด้ว ทาย พัน ค่า ด้ว ไป คัก ๑๐ ไร่ ๑๐ ไร่ ใหม่ มี โทษ แก่
 ผู้ บั ยัง ๑๐ ไร่ ๑๐ ไร่ ตาม พระ ราช กฤษฎีกา ๗๕

๑ มาตรา ๑๑ ทวย ไพร่ หลวง ร่ำม ไพร่ หลวง ล่วย ไพร่ หลวง
 คง เมือง กง อัท มาท กง มหัน ท โทษ วิเศศ โรง สี่ ส กิ่ง โรง ใหม่
 ไชลน โรง ทาน บัน คา ค่า คน หลวง ลอย ลัก ปรดอม แผลง ไป ทำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองการค้า
 พ.ศ. ๒๔๖๖

สาร กรม ขรรณ ชาย ประ จำ เจริง กระ ภา คอก เข็ย ไว้ กับ ท่าน มัน
 เกิด ลูก ใน เวื่อน เข็ย ท่าน ทั้ง แต่ ยี่ มโรง สำ ฤทธิ ศก เปน ต้น ไป
 อายุ ลูก เวื่อน เข็ย ถึง ๒๑ ปี ใช้ ให้ เจ้า เข็ย นาย เงิน ไป แจง
 ความ ต่อ กรม พระ ศรี ศรี ๖๖ ให้ เจ้า หมู พา เขา มัน ไป สัก คง หมู
 ส่วน พ่อ มัน ส่วน แม่ มัน คง ออก เกื้อน ไร่ เจ้า เข้า เกื้อน ไร่ นาย
 ตาม พระ ราช กำหนด เกื้อน

๑ มาตรา ๑๒ ว่า ใน ลักษณะ ทาย เกื้อน มาตรา ๕๐
 ครั้ง มหา ศักราช ๑๓๕๕ ยี่ มแม่ นกษัตริ์ นั้น ก็ อตรง กับ จุล ศัก
 ราช ๗๕๕ ยี่ มแม่ นพศก โนน มีความ ว่า ชาย หนึ่ง มี อาสน
 ชาย ตัวเอง ไว้ กับ ท่าน ที่ ท่าน ไร่ ถ้า ลูก ชาย ลูก หนึ่ง อายุ ทั้ง
 แต่ ๑ เกื้อน ๒ เกื้อน ทิศ ตาม พ่อ แม่ พี่ บ้า หน้า อา มา อยู่ ด้วย มี
 ได้ เข้า ใน อาสน ตัว เข็ย ซื่อ ชาย ลูก นั้น โต ไหญ่ ขึ้น จะ ไป ให้
 นาย เงิน คิค แบ่ง เขา ค่า เข้า ยี่ มสอง ส่วน ทั้ง นี้ อย่า ไร่ ต่อ ไป
 ให้ ยก เล็ก มาตรา ๒๐ นั้น เสีย แต่ นี้ สืบ ไป ทวย ราช ฎ
 ชาย หนึ่ง ขาก แคลน ชั้น จน มี อาสน มา ชาย ตัว อยู่ กับ ท่าน
 ถ้า ลูก ชาย หนึ่ง ทิศ ตาม พ่อ แม่ พี่ บ้า หน้า อา มา อยู่ ด้วย แต่ มี ได้
 เข้า ไร่ เปน ตัว เข็ย อยู่ ใน กรม ขรรณ ท่าน ถึง ลูก ชาย หนึ่ง นั้น
 จะ คิค มา อยู่ ทั้ง แต่ อายุ ได้ ๑ เกื้อน ๒ เกื้อน ๓ เกื้อน ขึ้น ไป
 จน ถึง ๗ ขวบ ก็ ฤฯ อายุ เกื้อน ๗ ขวบ ขึ้น ไป ก็ ไร่ อย่า ให้

หน้า ๑๙๔ ลักษณะห้ามมิให้เล่นการพนัน เล่ม ๑
เจ้าเขียนนายเงิน คิดเอา คำห้ามมิเข้าบ่อน กบฏทาร์ก เช่น เงินค่าตัว
อย่าเอา ทาร์กนั้น เป็น ทาย ต่อ ไป เป็น อัน ซาก ฯ

๑ พระราชบัญญัติ ลุกทาส ลุก ไทย นี้ ให้เจ้าเขียนนายเงิน
ผู้มี ทาย และ จะ ช่วย ได้ ทาย ให้ตั้ง อายุ ลุกทาส ลง เว้น เงิน ไว้
ใน สार กรมธรรม์ ไว้ ให้ ชัก กัง ใน มาตรา ๕ ให้เสร็จ แต่ ใน ปี จอ
ฉศก นี้ ต่อ ไป ทั้ง แต่ ฅวัน เกือบ ห้า ขึ้น คำ หนึ่ง บัญ
ยัง เป็น ฉศก ให้ผู้ชำระ ทัต สนิ กิจ ทัต ของ ผู้ ที่ เกือบ ช้อง
ก้วย ลุกทาส ลุก ไทย ทำ ตาม พระราช บัญญัติ ใหม่
ง ทุก ข้อ ทุก ประการ ฯ

ประกาศเด็ก

ห้ามมิให้เล่น การ พนัน ต่าง ๆ

๑ มี พระบรมราชโองการ มาร พระ บัณฑิตูร สุร สิงหนาท ใน
พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหา จุฬา
ลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า เจ้ากรุงสยาม ให้ประกาศ แก่
พระบรมวงษานุวงษ เลขา ทัต ของ ทัต พระบาท ผู้ใหญ่ ผู้
น้อย แล ทวย ราษฎร ใน แวง จังหวัด กรุงเทพฯ ให้ทราบ ทัต ก็น
ว่า ใน พัน บ้าน พัน เมือง สยาม นี้ การ เล่น ซึ่ง จะ ชัก ุง ใจ กัง ให้
เป็น นัก เลง แล ให้ เพิก ทัต เลียบ เวลา ซึ่ง จะ รำ เรียบ ทัต ก
ยาหาวิชา ใส่ ทัต นี้ มี มาก หลาย ประการ กือ การ เล่น

กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

พนันมี ผู้ใหญ่เป็นเจ้ามือ ชักโยง ให้เด็กเล่น คือไม้สามอัน ๑
 ไม้ดำไม้แดง ๑ ไม้หมอน ๑ ทิศดวง ๑ ชีโป่งยื่น ๑
 ชีโป่งกำ ๑ ชีโป่งซัด ๑ ยื่นชีแปะ ๑ ขลุ่ยขลุ่ย ๑ หน้า
 เท้าพ่อ ๆ ๑ กรอก แกรก ๑ สี่เหล่ง่าลัก ๑ รวม ๑๒ สิ่งนี้ ห้ามมิให้
 ใครเป็นเจ้ามือ เล่นในที่ บ้าน แลที่ ถนน หน ทาง แลที่อื่น
 ทั่วทั้ง กรุง เทพฯ เป็น อันขาด ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดยังขึ้น ทักการ
 พ่อ ดวงเป็นเจ้ามือ ชัก ชวน ให้เด็กเล่น การ พนัน ตาม ถนน
 หน ทางที่ ไค ๆ อย่างที่ กล่าวมา ทั้ง ๑๒ สิ่งนี้ ก็ให้ ทหาร
 ไปลิด กำนัน ข้าเถอ แลคนอื่น ๆ จับผู้เป็นเจ้ามือ แล เครื่อง
 มือที่ เล่น มาส่ง ยัง โรง ทหาร โรง ไปลิด ชำระ เป็น สัตย์ จะ ปรียบ
 เจ้ามือ ผู้ เล่น เป็น เงิน สิบตำลึง ให้เป็น ค่า สิบ บน แก่ ผู้จับ แล
 ให้ส่ง พระ ราช อาญา เข้มบน เจ้ามือ ผู้ เล่น ยกหนึ่ง ๓๐ ที่ แล
 ให้เจ้า หมู่มูล นาย รัย เอาตัว ไป ถ้าเล่น ในที่ เรือน ที่ บ้าน ก็ให้
 ปรียบ ไหม เจ้ามือ เงิน สิบตำลึง เป็น ค่า สิบ บน แล ให้ทำ โทษ ความ
 เช่น กล่าว มา แล้วนั้น ส่วน เจ้า ของ เรือน เจ้า ของ บ้าน บอม ให้
 เจ้ามือ ไป เล่น ให้ ปรียบ ไหม เงิน ห้า ตำลึง ไว้สำหรับ ช่อม แชน
 บำรุง ถนน อนึ่ง ถ้า ทหาร ไปลิด ก็ให้ ผู้รัย สิบ บน จับ ก็ให้ จับไว้
 ไม่เอา ตัว มาส่ง เจ้า พนักงาน ลง เอา เงิน ก้น มาก ๆ น้อย แล
 ปล่อบ ทัว ผู้ ทำ ผิด ละเมิด พระ ราช บัญญัติ นี้ เสีย มีผู้ มา ร้อง
 ฟ้อง ว่า กล่าว ชำระ ได้ ความจริง ให้ส่ง พระ ราช อาญา เข้มบน

หน้า ๑๘๖ ลักษณะห้ามมิให้เก็บเงิน การพนัน เล่ม ๑
 ที่ ปล่อบคนผิด จาก พระราชบัญญัตินี้ ๓๐ ก็ ถอดเสียจาก
 ที่ ไม่ให้ทำการ ต่อ ไป แล้ว ปรับใหม่ เงินสิบตำลึง ให้แก่ผู้มา
 ฟ้องร้อง ว่ากล่าวนั้น อนึ่ง ถ้าตัวเก็บ อายุเพียง ๑๕ ปีลงมา
 จะเข้าไปเล่นเบี้ย บ่อนถั่ว บ่อนโป การพนัน แลอื่น ๆ ใน
 บ่อนใด ๆ ให้เจ้าของ บ่อนห้ามปราม ชัยไล่เสีย อย่าให้เล่น
 ถ้า นายบ่อนยอม ให้เด็กเล่น เด็กจะเสียเงินมาก น้อยเท่าใด
 นายบ่อน จะเอา ใช้แก่ตัวเก็บ ไม่ไต่ ต้อง ตักสิน ให้เป็น ทัพ แก่
 นายบ่อน เพราะ นายบ่อนละเมือก จาก พระราชบัญญัตินี้ อนึ่ง
 การเล่น เป็นแต่เก็บ เล่น กัน ตามภาษาถิ่น นี้ ให้เป็น ที่ กัก
 ขวาง ถนน ทนทาง ซอก กรอก ลำ บาก แก่คนเดิน ไป มา แลคน
 ชี่ม้า ชี่รถ ทั่ว กัน นี้ คือ เล่น ลูกข้าง ๑ ช่วง ไชย ๑ จัอง
 เตะ ๑ ทอยเทศ ๑ ทอยทอง ๑ ชู้โยง ๑ สัสนทา ๑
 กูลา สัสนผ้า ๑ เล่นตี ๑ เล่นว่าว ๑ เล่น ตกร้อ • จุก
 กอก ประทัก ๑ จุก กอกไม้เพลิง ๑ ทั้ง ๑๓ สิ่ง นี้ ให้บิดา
 มารดา พี่ ชื่อน้าอา แลนายเงิน ของ เก็บ ห้าม บ่รวม เก็บ อย่าให้
 ออกมา เล่น ให้กัก ถนน ทนทาง เป็น อันขาด ถ้าเก็บ ยัง ขึ้น
 ออกมา เล่น ผิด จาก พระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ ทหาร ไปไล่ อ้าเถอ
 จับตัวเก็บ ไป มอบ ไว้ยัง โรง ไปลิก โรงทหาร ให้เจ้าพนักงาน
 ไปลิก เจ้าพนักงาน ทหาร จด ขาญชี่ ชื่อ เก็บ แล บิดา มารดา
 ญาติ ฤา นายเงิน คำบน บ้าง ไว้สำหรับ โรงทหาร ไปลิก แลแล้ว

พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๖๖

เล่ม ๑ ลักษณะ ห้าม มิให้เด็ก เล่น การพนัน หน้า ๑๘๗

ให้บิดามารดา ญาติ มารับตัวไปแต่ใน ๒๔ ชั่วโมง ถ้าพ้น
๒๔ ชั่วโมงแล้ว ก็ให้ทหาร ไปลึศนำตัวเด็ก ไปส่ง แก่บิดา
มารดา ญาติ ญาติ นายเงิน แล้วเรียกเอาเงินค่าส่ง คนละ สลึง
แลเมื่อ จะส่ง ตัวเด็ก นั้น ต้อง มี กับ แก่บิดามารดา ญาติ ญาติ
นายเงิน ให้บอกชี้แจงขออย่า ให้เล่น เป็น การคนของ ต่าง ๆ ใน
กลาง ถนน ซอก กระจอก อย่าง ที่ ว่ามา แล้ว ถ้าบิดา มารดา ญาติ
ญาติ นายเงิน ไม่เข้าใจ ใส่ ระวาง ห้าม ปราบเด็ก ปล่อยให้ เด็ก มา
เล่น ใน กลาง ถนน ถนน ทาง อีก ถ้าจับ ตัวเด็ก ได้ ใน ครั้ง หนึ่ง
สอง ครั้ง จะยอม ปล่อย ให้เด็ก ไปโดย ก็ ไม่ ต้อง เสีย อะไร
ถ้าจับ ตัวเด็ก ซ้ำ ถึง ๓ ครั้ง ให้ทหาร ไปลึศ เรียกเอาค่า จับ
ปรับ แก่บิดามารดา ญาติ ญาติ นายเงิน ของ เด็ก ตาม ตัวเด็ก
เป็นเงินคนละค่า สลึง หนึ่ง แล้ว จึง มอบ ตัวเด็ก ให้แก่บิดามารดา
ญาติ ญาติ นายเงิน ส่วน เงินค่า จับ นั้น ให้เก็บ ไว้สำหรับ ซ่อม
แซม ถนน ถ้าเด็ก เข้า ไปเล่น ใน บ้าน ใน ถิ่น ไม่เป็น การ ถัก
ถนน ถนน ทาง แล้ว ขอ ให้ทหาร ไปลึศ จับ เลย หนึ่ง การ ซึ่ง เด็ก
เล่น ตาม ลำ พัง เด็ก ทำให้ เสีย เวลา ที่ จะ ฝึก วิชา ความ รู้ นั้น
คือ เล่น กวัก ลง หลุม ๑ เล่น ตก ดึง ๑ เล่น ก้อน ๑ เล่น ก้อน ๑
เก็บ ก้อน ๑ กำ ตัก ๑ ชี ขี้ก ขี้ เขียน ๑ หมา กเก็บ ๑ แล
การเล่น ต่าง ๆ ซึ่ง กล่าว มา แต่ คับ นั้น ทรง พระราช คำริศ เหย
วาเป็น เกร็ด ของ รุ่ง ใจ ให้เด็ก เฟื่อง เฟอ เข็ม หมาย เลย ลาม ไป จน

นางจันทราเสด็จไปและมีการวิวาท

หน้า ๑๔๘ ลักษณะห้ามมิให้เด็กเล่น การพนัน เล่ม ๑

เล่นการพนัน ใหญ่ ๆ คือ ไฟต่าง ๆ ๑ ทวค ๑ ถั่ว ๑ โป ๑

จนเด็ก ยัยเย็น หั้น เปน ทาย แลภาบิตา มารดา เปน หั้น เปน ทาย

เข้า ก้วย ก็ มี เปน อัน มาก เพราะ เด็ก ฝึก ใจ มา ตั้ง แต่ เล็ก

จน คุ้ม ใหญ่ จะ ฝึก หัก คัด แปลง เมื่อ โต ก็ หัก เปน อัน ยาก จึง

ไป รก เกล้ง ๆ ว่า ตั้ง แต่ นี้ สืบ ไป ภาย หน้า ให้ บิตา มารดา ญาติ ญาติ

นาย เงิน ของ เด็ก ห้าม ปราม เด็ก อย่า ให้ ประพฤติ การ เล่น

อย่าง ที่ ว่า มา แล้ว ให้ เขา ใจ ใส ฝึก สอน เด็ก ให้ รู้จัก ขรรคม

เนียม ที่ ดี คือ ให้ เรียน หนังสือ ให้ เรียน เลข การ ศิล ปรศาสตร์ วิชา

ช่าง ต่าง ๆ แล การ วิชา ค้า ขาย ทำ มา ทา กิน ตาม นิ ไซ ของ เด็ก

ที่ จะ ชอบ ฝึก หัก สิ่ง ไก ไก ไก วิชา สำหรับ ตัว เด็ก ไว้ อย่าง หนึ่ง

จะ ไก เปน ที่ พึ่ง ของ เด็ก ต่อ ไป ภาย หน้า อย่า ให้ ผู้ ใหญ่ ทอด ขู่

ให้ เด็ก เล่น ใน การ ที่ ไม่ เปน ประ โยชน์ เหมือน อย่าง แต่ ก่อน เปน

อัน ซาก ให้ คอย เขา ใจ ใส ระ วัง คอย เกียด กั้น ชม ชู อย่า ให้ เด็ก

เล่น พง ใ้ อนึ่ง ให้ กอง กระจ เวร ซ้าย ของ กระจ เวร ขวา แล นาย อ้า

เภอ นาย กำ นัน ทั้ง ปวง เข้า รั้ง ราษฎร ให้ รู้ ทั่ว กั้น ก่อน ทุก

บ้าน ทุก เรือน ว่า กำ นนค จะ ให้ ลง มือ จับ ตั้ง แต่ ฅวัน อัง คาร

เกือบ สิบ เบ็ด ขึ้น สาม คำ บั ขอ ฅศก ไป ให้ ทศาร ให้ ไป ลีศ

นาย แหวง นาย อ้า เภอ นาย กำ นัน ทั้ง ปวง ประ พฤติ ให้ ตั้ง

ตาม พระ ราช บัญ ญิติ หมาย ประ ภาศ นี้ ฅง ทุก ประ การ อนึ่ง ห้าม

มิ ให้ ทศาร ไป ลีศ แล นาย แหวง นาย อ้า เภอ นาย กำ นัน

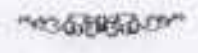
ๆ ผู้หนึ่ง ผู้ใด แกล้งใส่ โทษ จับเตก ให้ราษฎร ได้ความเดือด
ร้อน เช่น อันขาด ถ้าผู้ใด แกล้ง จับเตก ที่มี ได้ผิด กิ่งนี้ มีผู้มา
ฟ้องร้อง จำ ระ ได้ความ เช่น สัตย์ จะให้ลงโทษ ตาม โทษานุ โทษ
ประ กาศ มา ฌวัน อาทิตย เกือน ลีบ แรม เก้า คำ บั จอ ฉศก
ศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗ ในรัชการ บั ตย บั นนี้ ๗

ประ กาศ ว่า ด้วย ให้ ยน บานูช เบีย หวัด

๑ ด้วย พระ บาราช วรานุ กุล วิบูลย์ ภาที พิริย พา หราช ปลัก
ทูล ฌลของ กรม ทาศ ไทย รัช พระ บรมราช โอง การ ใส่ เก้า ว่า ใส่
กระ หม่อม ทรง พระ กรุณา โปรก เก้า โปรก กระ หม่อม สั่ง ว่า
ธรรม เข็มม แด่ กอน ถึง ถ้า ทนค ยน บานู ช เบีย หวัด ชุน หมัน ใน
เบีย หวัด ชุน หมัน คัก ชุน หมัน ชน กรม ไท เป็น กรม ชน มหาค
ไทย สมุ ธาณู ช ทำ ยน กรม มหาค ไทย ฉบบ หนึ่ง ยน ชุน เนรัตน
ฉบบ หนึ่ง กรม ชน กรม พระ กระลา โหม สมุ บานูช ทำ ยน กรม
พระ กระลา โหม ฉบบ หนึ่ง ยน ชุน เนรัตน ฉบบ หนึ่ง เก็น
ไท จะ เกณชัน ชุน หมัน จำ ราช การ มาก น้อย เท่า ไ้ เจ้า พนัก
งาน กรม มหาค ไทย กรม พระ กระลา โหม เป็น ผู้ เกณช แด่
กรม พระ สุวัค กิ หาว วั จำนวน ชุน หมัน จำ ทนาย แล คง มาก
น้อย เท่า ไ้ นัน ให้ กรม มหาค ไทย กรม พระ กระลา โหม

ประ กาศ ลูก ทาย

๑ มี พระบรมราชโองการ มาร พระยัฒฑูร สุรสิงหนาท
 ใน พระบาท สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จ พระปรมินทร มหาจุฬา
 ลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม ให้ประกาศแก่พระบรม
 วงษานุวงศ์ แล ข้าทูลของขัติ พระบาท ฝ่าย ทหาร พลเรือน
 ชายชวา หน้า ใน กำนัน อำเภอรวิ แขวง แล ประชากรม
 ทุก จังหวัด ใน กรุง เทพ ฯ หัวเมือง ฝ่าย ใต้ ฝ่าย เหนือ
 บัณฑุ ผู้ ทมข้า ทาย แล ผู้ ซึ่ง เปน ทาย เปน เสนอย ให้ รั้ว ทั่ว กัน
 ทั่ว ย ทรง พระราช คำริศ ทั่ว อร ทั่ว ย ท่าน เสนาย ตี แล ที่ ปฎกษา ราช
 การ แล ฝน ฝน ว่า ทั่ว แล ฝน สิบ ไป ให้ เจ้า เขย นาย เงิน ผู้ มี ทาย
 ทั่ว แล คน หนึ่ง สอง คน แก้ว คน สิบ คน แก้ว ครว สิบ ครว
 ให้ ตรวจ ตรา ดู ลูก ทาย ของ ตัว ซึ่ง เกิด ใน เรือน เขย ว่า มี น้ เกิด
 ใน ปี มี โรง สัมวิท บัณฑุ บัณฑุ เสกสก เปน ต้น ไป จะ มี ชาย
 หนึ่ง สัก หนึ่ง คน แล้ว ให้ รั้ว ทั่ว ย อำเภอ กับ ตัว ทาย สัก หนึ่ง
 สาระ กรม ขรรณ ไว้ เปน แผลก ว่า อ้าย อี มี ฟู เกิด ใน ปี มี โรง
 สัมวิท บัณฑุ เปน ต้น ไป อายุ ใต้ ทั่ว น้ ฟู ฟู ให้ มี ฟู ทั่ว ๆ
 ฝน บัณฑุ สาระ กรม ขรรณ ถ้า ลูก ทาย เกิด ใน เรือน เขย ทั่ว แล ปี มี โรง
 สำ ฤท บัณฑุ มา ฝน ฟู มี ฟู ทั่ว ย ซึ่ง เกิด ใน ปี เถาะ ฝน ฝน

หน้า ๒๐๔ ลักขณศักดิ์ สวรรกรรม ขรรณอายุ ลูก ทาย ได้มี ๑
 บัญชี ขาน อัฐศก พัน ขึ้น ไป ก็ไม่ต้อง สัก หลัง สวรร กรรม ขรรณ ไว้ หนึ่ง
 ทั้ง แต่ แต่ บัญชี มโระ สัม ฤทธิศก ต่อ ไป ผู้มี สิ้น ทรัพย์ รัย ช่วย ได้
 ผู้คน ชำ ทาย ชาย หญิง มา เปน ทาย ได้ ให้ ตรวจ ทราดู อ้าย อี ลูก
 ทาย ซึ่ง ช่วย ได้ มา ใหม่ ว่า จะ มี ลูก ทาย เกิด ใน บัญชี มโระ สัม
 ฤทธิศก เปน ต้น มา บ้าง ๆ ไม่ ถ้า มี คิด มา บ้าง แล้ว ไชรี ก็ ให้
 อำเภอกำนัน พร้อม กัน กับ ทัว ทาย สัก หลัง สวรร กรรม ขรรณ ไว้
 เปน แผนก ส่วน อ้าย อี ลูก ทาย ซึ่ง คิด มา ว่า อ้าย อี มี ชื่อ นี้ อายุ เท่า
 นี้ หนึ่ง รทุก รวย อย่า ละ เมิน เพิก เคย เล็บ เปน ชัน ซาก ครั้น
 ไป รก เกล็ด ๆ ให้ ออก พระ ราช บัญ ญัตติ เมื่อ ไค จึง ให้ เจ้า เขี้ย
 นาย เงิน แแบ่ง เงิน ใน สวรร กรรม ขรรณ มา ลง เปน เงิน ค่า ทัว ส่วน
 ลูก ทาย ตาม พิ ฤทธิศก ระเบียบ รอายุ ซึ่งมี ใน พระ ราช บัญ ญัตติ
 เรื่อง ลูก ทาย มาตรา ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ นี้ ต่อ ไป ภาย หน้า
 ทัว ทาย จะ วาง เงิน ไป ๆ มา ๆ จะ ได้ พิ ฤทธิศก ระเบียบ รอายุ ลูก ทาย
 ชัน ๆ ลก ๆ ให้ ลูก ต้อง กัน ไค ย่ง ง่าย ตาม ใน พระ ราช กำนัน
 บัญ ญัตติ ไว้ ใน มาตรา ๓ หนึ่ง กับ หนึ่ง เจ้า เขี้ย นาย เงิน ซึ่งมี
 สวรร กรรม ขรรณ ปรบ ติบ ติรา อำเภอก อยู่ แล้ว จะ สัก หลัง สวรร กรรม
 ขรรณ แแบ่ง ลูก ทาย ครั้น นี้ ห้าม อย่า ให้ อำเภอก เรียก เอา เงิน ค่า
 สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ไค กับ เจ้า เขี้ย นาย เงิน ๆ ทัว ทาย ถ้า เจ้า เขี้ย นาย เงิน
 เอา สวรร กรรม ขรรณ มา ให้ สัก หลัง เมื่อ ไค อย่า ให้ อำเภอก แก้ง
 ซัก ชำ ทำให้ เสีย เวลา ของ ผู้ ที่ มา ทำ เปน ชัน ซาก ปรบ ติบ ติรา

กฎ กติกา ศาล ศาล และ การ ฎีกา

เล่ม ๑ ลักษณะ อภิธาย เรื่อง ระเบียบ รอายุ ลูก ทาย หน้า ๒๐๕
ณ วัน พฤษศ ๒๓ ๒๓๑๖

ประกาศ ระเบียบ รอายุ ลูก ทาย ไทย

๑ มี พระบรมราชโองการ ๒๓๑๖ ๒๓๑๖
โปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ให้แจ้ง ความแก่ พระ บรมวงษานวงษ์
แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ฝ่าย น้า ฝ่าย โนแล อาณาประเทศ ราชอาณาจักร
ไทย จีน พ่อค้า ชาวต่าง ประเทศ ใน กรุงเทพฯ แล หัวเมือง
ฝ่าย เหนือ ฝ่าย ใต้ ทัง ทั้ง พระ ราชอาณาจักร ให้ ทราบ ทัง กัน ว่า
ได้ ทรง พระราชดำริห์ ปรึกษา พิธี ๒๓๑๖ ๒๓๑๖ แล
เคาน์ซิล ออฟสเทต ให้ ตั้ง พระราชบัญญัติ ลักษณะ ลูก ทาย ซึ่ง เกิด
แก่ ทาย ทั้ง ๗ จำพวก ทัง ไว้ เปน พระราช กัม คณ คณ หมาย
สำหรับ แผ่นดิน เพื่อ จะ ให้ เปน คุณ เชน ประ โยชน์ มีความ สุข เจริญ
แก่ ชน ชาวสยาม ต่อ ไป ภาย น้า แต่ ทรง พระราชดำริห์ วิตถ ๒๓๑๖
ด้วย คน ๒ จำพวก จะ ไม่ ทราบ ชัก เข้าใจ ถนัด ใน พระราชดำริห์
พระราช ประสงค์ ซึ่ง ทรง จัด เปน พระราช บัญญัติ ชน ครึง ๒ คือ คน
พวก หนึ่ง ที่มี สันตนา อัน หนาแน่น อยู่ ด้วย ชรรณ เนิย มเติม
ซึ่ง เปน ของ ชั่ว ประ กอบ แก่ การ กก ชัก ๒๓๑๖ คน มี เงิน
ข้ม เหนง คนจน คน วาสนา มาก กก ชัก คน วาสนา น้อย ตาม อย่าง
จารีต โบราณ แก่ ๒๓๑๖ ๒๓๑๖ ก็ จะ ไม่ เปน ที่ ชอบใจ พุค ๒๓๑๖
ไป ๒๓๑๖ มา ว่า ซึ่ง โปรด ตั้ง พระราช บัญญัติ ลก พิภักดิ์ กระ
ระเบียบ รอายุ ลูก ทาย ลง ๒๓๑๖ ๒๓๑๖ ๒๓๑๖ ๒๓๑๖ เมื่อ ลูก ทาย อายุ ถึง ๒๑ ปี

ปกิณยานุสวณฺโณ

หน้า ๒๐๖ ลักษณะอธิบาย เรื่อง กระเชียว อายุ สุก ทาย เล่ม ๑
 หลุด คำ ทวิ แล้ว ก็ ห้าม มิ ให้ ช่วย ได้ กัน ได้ ต่อ ไป ดังนี้
 เจ้า นาย แล ข้า ราชการ แล ผู้ มี ทรัพย์ ทั้ง ยวง ที่ ไม่ เคย ทำ กิจการ
 งาน ด้วย แรง ตน ก็ จะ ค้าง ทน ทุก ชั่ว ล้า ยาก ทำ การ เอง เพราะ
 จะ ไม่มี ทาย แล สุก ทาย ใช้ สอย เปน พา ษะ นะ ถ้า ถึง ช่วย
 ทำ มา ตา กัน ยะ ปร กอบ กิจ ราชการ ต่าง ๆ จะ ได้ ความ ล้า ยาก
 ยาก เย็น เปน ชั้ น มาก ฝ่าย คน พล เวื่อน แล ไพร่ เลว ยาก จน ชัก สน
 ลง จะ เขา บุตร เขา หลาน ไป ขาย ผ่าง ไว้ กอ แก้ว ชัก ไป บ้าง
 เหมือน อย่าง แด่ กอน กอ ผ่อน จน ไป ก็ ไม่ ได้ ฝ่าย คน อิก จำ พวก
 หนึ่ง ซึ่ง เปน คน ที่ มีความ ทรู ณ แะ ตา ตาม ขรรณ เนียม ทั้ คว
 ทั้ ชอบ ได้ ยิน ได้ พัง การ ศิว โไล ของ ใจ คน ต่าง ปร เวศ
 ก็ จะ มีก ไป ว่า ซึ่ง โปรท คั้ง พระราช บัญญู ติ เรื่อง สุก ทาย
 สุก ไทย ไว้ ครั้ง นี้ ก็ เปน การ ที่ การ ชอบ คง จะ รุ่ง เรือง แก
 บ้าน เมือง วาษ วุร จะ อยู่ เย็น เปน สุข ชั้ น บ้าง แด่ ยัง จะ ชั่ว อยู่ ทั้
 ทาย จะ เล็ก ให้ หมก เหมือน เมือง ศิว โไล เศค ชั้ น นี้ ทั้ วย พระราช
 บัญญู ติ ใหม่ ยัง มี ได้ ห้าม ขาก เรื่อง ขาย ทาย ชั้ น ทาย ช่วย ได้ ทาย
 ช่วย ได้ เซลย เล็ก ลอน กฏ สมาย ลักษณะ ทาย เก่า ขาก ที่ เกี่ยว
 กั ย หนึ่ง ยัง มี ได้ เล็ก บ่อน เข็ ย การ พนั น ซึ่ง เปน ราก เง่า เค้า มด
 แด่ ความ ทั้ จะ ก่อ ให้ เล็ก เปน ทาย ชั้ น เน็ช ขาย คั ว กัน คั้ง นี้
 เมื่อ ไร ทาย จึง จะ หมก ได้ เชน จะ ยัง ชั่ว อิก หลาย สั ย บั้ จึง จะ ได้
 เปน การ ก็ ไม่ ถา ชั้ ชั้ ม เชน กัน เหมือน ปร เวศ อื่น ๆ ทั้ สมบุรณ

เล่ม ๑ ลักษณะ อธิบาย เรื่อง ระเบียบ รอายุ ลูก ทาย หน้า ๒๐๗

ณนี้ ก็ซึ่งคน ทั้ง สอง จำพวก ที่ คึกคึก เหนต่าง ๆ กัน ทั้ง ว่ามา นี้ ก็เป็น การ ถูก ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ฝ่าย หนึ่ง เหน ว่า เป็น การ ที่ มี คุณ ฝ่าย หนึ่ง เหน ว่า เป็น โทษ ไม่ มี คุณ สิ่ง ไก ก็ จะ ชี้แจง ให้ เข้าใจ ตาม ความ พระราช คำ วิถี ความ พระราช ประสงค์ ซึ่ง ได้ ทรง โปรด ทั้ง พระราช บัญญัติ ไว้ เป็น ปาน กลาง จะ ได้ เป็น ทาง ที่ จะ ได้ ก็ ก็ แผลง ผ่อน ฝั้น หัน การ ชั่ว มา หา การ ที่ ตาม การ ตาม เวลา ที่ ละ เล็ก คราว ละ น้อย ทุก ๆ ครั้ง ทุก ๆ คราว ไป ก็ ฝ่าย ไก คน จำ พวก ที่ มี สัน ทาน เคย ทัว ใน การ ชั่ว ใช้ ทาย หา อำนาจ ใน การ กก ชี้ นี้ ก็ จะ นึก พรัน หวัน หวาด กลัว ทาย จะ สูญ หมก ไป ไกย เร็ว นี้ พง เข้าใจ ให้ ชัก เตก ว่า ลูก ทาย ลูก โทษ ซึ่ง โปรด ให้ ลก ระเบียบ รอายุ ลง เสมอ ๗ ปี ๘ ปี เต็ม ค่า เพียง ๘ คำ ลัง อายุ ถึง ๒๑ ปี หมก ค่า ตัว นี้ ที่ พัน ค่า ตัว เป็น ไทย แล้ว ช่วย ได้ กัน ไม่ ได้ นี้ ก็ การ นี้ ก็ จำ เาะ แต่ เด็ก ที่ เกิด ใน ปี มโรง สัม วิ ทธิ ศก เป็น ต้น ไป เท่า นี้ ก็ ยัง เกิด ที่ เกิด ใน ปี เาะ นพศก ปี ขาน อัฐ ศก ถอย ขึ้น ไป ก็ ยัง มี อยู่ เป็น อัน มาก คง ได้ ช่วย ได้ เาะ มา เป็น ทาย ใช้ สอย อยู่ นาน แล ทาย ที่ เป็น พ่อ แม่ พี่ ขาน้ำ ขาน้ำ ๆ เหล่า นี้ ก็ ยัง มี ถม ไป คง ช่วย ได้ ใช้ กัน อยู่ อีก นาน กลัว จะ เกิน อายุ ท่าน ผู้ ที่ มี ความ วิ ทก นี้ เล็บ อีก ด้วย คน ที่ เกิด ใน ปี ขาน ปี เาะ นี้ กว่า อายุ จะ ถึง ๗๐ ปี ขอก หัก ขวา ได้ นี้ ก็ ยัง นาน นี้ ก็ ถ้า จะ คิด ตั้งแต่

หน้า ๒๐๘ ลักษณะอธิบายเรื่องกระเบื้องรอยลูกทาส เล่ม ๑
ขี้นี้ไป ก็ยังอีก ๖๑ ปี ๖๒ ปี เพราะฉนั้น จึงทรงพระ
ราชดำริห์เป็นปานกลาง ภาจะไว้ให้เป็นทางเข้าใจ รู้ศักดิ์
ไว้บ้าง ที่จะได้เลือกจ้างคนที่เกิดขึ้นโรงเข็นต้น ไว้ใช้ถอ
เข้าใจเสียก่อน จึงมีไว้ทรงพระราชดำริห์ เล็กถอน โขย
เร็ว แขนงแรงเหมือนเมื่อครั้งติดกันมาแต่แรก บรมราชาภิเศก
ว่าจะให้นายเงินลคค่าตัวให้แก่ทาส เกือบละกึ่งค่าสิ่งนั้น
ถ้าจะคิดดูที่จะลคกึ่งนี้ ขี้นี้หนึ่งเป็นเงิน ๖ ค่าสิ่งทาสค่าตัวตัว
บรมภาคนละ ๒ ซึ่ง คิดดู ๗ ขี้นี้เสศทาส ก็จะต้องเลิกหมด
ไป โดยเร็ว ผู้ที่ช่วยไถ่มีทาสไว้แต่เดิม ก็จะได้ ความ
ลำบากยากแค้นเช่นอื่นมาก เหมือนผู้อยู่ที่อื่น สบายกลับ
กลายมาถูก ร้อน โดยเร็ว ก็คงจะไม่สบายไปต่าง ๆ แล้ว
ก็เป็นทางที่ขาดทุนเสียทรัพย์ ของผู้ที่ช่วยไถ่ไว้แต่เดิม นั้น
จึงทรงผ่อนผันแต่เรื่องลูกทาส ที่ไม่เป็น การขาดทุนสิ่งใด
เพราะทรงหวังทั้งพระราชศฤไทย แต่ให้เป็นคุณเป็นประโยชน์
ไม่ทรงอยากให้เป็นโทษ ได้ความเดือดร้อนรำคาญต่าง ๆ
จึงได้ทรงไว้เป็นปานกลาง ภาให้เป็นหนทางที่จะได้ใช้ลูกจ้าง
บ้าง ใช้ทาส บ้าง รคนปนกัน ภาเคยใจไว้ เพราะไม่ทรง
อยากให้เจ้าของทรัพย์ขาดทุนเกิน สิ่งใดให้เป็นที่ร้อนใจ
รำคาญ ใน การซึ่งทรงพระราชดำริห์นี้ ก็ขี้นี้หนึ่งทาสใจไว้
ใจพาลสันดานชั่ว ก็ยังไม่รู้จักที่จะทำมาหากินสิ่งไร

นางสาวประไพ...

เล่ม ๑ ลักษณะอธิบายเรื่องกระเชียวอายุ ๓๕ หน้า ๒๐๙

จึงต้องผ่อนหย่อนไป ภาขอให้เอาไครย นายเงิน ได้กิน อยู่มุ่งห่ม
ไป พลาจๆ ก้อน กว่าบุตรหลานจะได้หลุดถอนพันค่าตัวไป
ได้วิชาสิ่งไร ภาขอรับจ้าง หากินมีทรัพย์สิน มาช่วยรับใช้แย่ง
ได้ให้ บิคา มารคา พันค่า หลุด เป็น ไทยไป ได้ ย่าง เปรียบ
เหมือน อย่าง บิคา คนหนึ่ง มารคา คนหนึ่ง บุตร ๓ คน ถ้าบุตร
หลุด พันไป ได้ คง คิด เบียง บ่าย รับจ้าง หาเงิน มาช่วย ได้
บิคา มารคา ไป ให้ เป็น ไทย ได้ ก็ คง ช่วย กัน ซ้อ ชาย ทำมาหากิน
ต่อไป บิคา มารคา คง ไม่ กลับ ใจ ไป ใน การ ที่ ชั่ว ตาม ที่ เคย
ตัว มา แต้ แรก เพราะ บุตร ได้ ร่ำ เรียน วิชา คง ชัก ภา ได้ ก็
มี แต่ ที่ ชอบ ทุก ประการ จึง ได้ ทรง พระ สันนิฐาน เป็น พระราช
บัญญัติ จัก ไว้ เป็น อย่าง กลาง ตาม ทาง กิ่ง นี้ อึ่ง ฝ่าย คน อีก
จำพวก หนึ่ง ที่ มี สันดาน ดี อยาก จะ ไม่ ได้ มี ธรรมเนียม ใช้ ทาษ
นี้ ฟัง ทราบ พระราช คำ วิห์ พระราช ประสงค์ เด็ด ว่า ชึ่ง ทรง
ไป รก มี พระราช บัญญัติ ครัง นี้ เพื่อ จะ แ่ง หนัก ให้ เป็น เขา
ไว้ ก้อน เพราะ จะ ผ่อน ลุก ทาษ ลุก ไทย ชึ่ง เกิด ใน บั มโรง
เป็น ตัน นี้ อายุ ได้ ๒๑ ปี พัน นี้ หลุด ค่า ตัว เป็น ไทย
แล ไม่ ให้ ชาย ภา ได้ ต่อ ไป นี้ เพราะ จะ ให้ ัก ทำ การ หา วิชา
เป็น ที่ ทำ มา หากิน วิ ใน ศิลป ลาสา ตร ต่าง ๆ งะ ได้ เป็น ลุก จ้าง
หากิน ต่อ ไป เมื่อ ธรรมเนียม จ้าง ภา หน้า ชุก ชุน ขึ้น แล้วย

หน้า ๒๑๐ ลักษณะอธิบายเรื่องกระเชียรอายุโทษ เริ่ม ๑
ก็เห็นว่ากรรมนิยมใช้โทษ ก็คงจะน้อย ดอยลงทุกครั้งทุกที่
การก็ก็จะมากขึ้นกว่าไป จึงได้ทรงตั้งพระราชบัญญัติ
ให้คนเข้าใจเคยหูเคยตาด้วย ก็น่ามาก แล้วภายหลังต่อไป
ถึงจะไม่มีใครใช้โทษ ก็คงจะไม่เป็นไรนัก เพราะเหมือนชวน
ชักให้คนที่มิสิ้นความอับหนา ตามธรรมดาหากจะใช้โทษนั้น
ให้เคยหูเคยใจเคยตาเสียก่อน ก็คงจะมีความผ่อนทาส
สว่างเลื่อนส่งการที่ชั่วได้ จึงก็ย้ายพระราชบัญญัติ
ตัดข้อเพิ่มเติมขึ้น ความการตามเวลาที่ จะเช่นไปได้ ทุกสิ่ง
ทุกอย่าง จนถึงหนทางที่จะทรงนั้น ก็ยังมีการเล่นเขียน
พินินเอาเงินกัฬ เป็นที่ล่อตัวรากให้เลิกเป็นโทษขึ้น
การอันนี้มีพระราชหฤทัย จำพึงถึงอยู่เสมอ ที่จะเลิก
ถอนผ่อนให้หมดไปนั้น เช่นเมื่อ ๑ แต่เป็นเงินถึง ๓๕๐๐๐ ซึ่ง
เสกได้สำหรับจ่ายใช้ราชการแล้วก็มีอยู่เสมอ ถ้าจะเลิก
ถอนเสียโดยเร็วนี้ เงินซึ่งสำหรับจะใช้จ่ายราชการก็ยังไม่
ไม่มีถอกที่จะทำการงานโยธาต่างๆ แทนเงินซึ่งจะเลิกได้
นี้แต่การอันนี้ ก็ได้ทรงพระราชดำริที่ปฎิภาอยู่ในเคาณซิด
แล้วเมื่อตกลงอย่างไร ท่านทั้งขวงคงได้ทราบต่อไปเมื่อ
ภายหน้า แจ้งความมาฉนวนอาทิตย์ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นแปดค่ำ
ขงนศก ศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุมันนี้
ขุนหลวงพระโกวิท เกิดกอบเคาณซิด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชบัญญัติ

ประกาศว่าด้วย ๑ พณ ๑ หัวเจ้าท่านที่ปฤษาราชการแผ่นดิน

๑ มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศให้ ทราบทั่วกัน ว่า
ที่ ปฤกษาราชการ แผ่นดิน ซึ่งไปรตเกล้า ๑ ตั้งขึ้นไว้ครั้งนั้น
ก็มียศควรนับว่า เป็นที่ สองรองท่านเสนาบดี ไทย กฎหมาย
สำหรับเกณฑ์ ชิด ก็ รวมเพิ่มแต่ ก่อน มา ลูกขุน ทั้ง สอง
พวก ถ้าจะ เรียก ออก ชื่อ ก็ เคย ใช้ว่า ๑ พณ ๑ หัวเจ้าท่าน
ฎา ใช้ ๑ พณ ๑ ลูกขุน ๑ ศาลา ๑ พณ ๑ หัวเจ้าท่าน
ลูกขุน ศาล หลวง กิ่งนี้ พณ หัวเจ้าท่าน ลูกขุน ๑ ศาล หลวง
นั้น คือ ลูกขุน ทั้ง ปวง มีพระมหา ราชครู ประโรหิตาจารย์
พระ มหาราชครู มเหศวร เปน ต้น เมื่อ ประชุมพร้อม กัน เข้า
ทัก สิ้น ชขาดข้อ ความ ไท ๆ ให้สำเร็จ ไป ได้ นั้น คือ พณ หัว
เจ้าท่าน ลูกขุน ๑ ศาล หลวง ก็ พณ หัวเจ้าท่าน ท่าน ลูกขุน ๑ ศาล นั้น
คือ ข้าราชการ ที่มี ตำแหน่ง ต่าง ๆ ผู้ใหญ่ ๆ มี ท่าน เสนา
บดี เปน ต้น นี้ เปน พณ หัวเจ้าท่าน ลูกขุน ๑ ศาล นั้น คือ ศาล
๑ ลูกขุน ใน ทั้ง สอง ฝ่าย ถ้าจะมี ราชการ สิ่ง ไท ซึ่ง เปน การ
บ้านเมือง ก็ ปฤกษา ลูกขุน ๑ ศาลา ฎา ไบ บอกรหัวเมือง ก็ ว่า
บอก ประณี บัด มา บัง พณ หัวเจ้าท่าน ลูกขุน ๑ ศาลา ขอ ได้ นำ ข้อ
ความ ขึ้น กราบบังคม ทูล พระกรุณา ให้ ทรง ทราบ ได้ ฝ่าย ของ
ชุด พระบาท กิ่งนี้

เพราะ ฉนั้น ที่ ปฎกษา ราชการ แล่นกินนี้ เมื่อ ประชุม
 พร้อม กัน ตั้งแต่ เจ็ด คน ขึ้น ไป ก็ อาจ จะ ให้ การ ทั้ง ปวง
 สำ เร็จ ได้ เพราะ ฉนั้น ตั้งแต่ นี้ ต่อ ไป จะ ใช้ ใน หนังสือ แล คำ
 ปฎกษา ถึง ท่าน เคา ฌิด ควร ต้อง ใช้ ว่า พล ทั่ว เจ้า ท่าน ที่ ปฎกษา
 ราชการ แล่นกิน ฤฯ พล ทั่ว เจ้า ท่าน เคา ฌิด ออฟ สเศค
 ให้ ข้ำ ราชการ แล ราษฎร ใช้ ตาม ประภาศ มา นี้ ทุก ประการ
 ประภาศ มา ณ วัน พุฒ เกือ สิบ เอก ขึ้น สิบ เอก คำ บั จอด คก
 ศักราช ๑๒๓๖

พระยา อหรั กษ ราช มณ เทียร รัช พระบรมราช โองการ

ประ กาศ ว่า ด้วย ถอด พระยา อาหาร บริรักษ
ออก จาก ที่ ปรี วิ เคา ฌิด

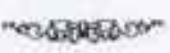
๑ มี พระบรมราชโองการ มาร พระ บั น ฑูร สุร สึง ทน ท
 สึง ว่า พระยา อาหาร บริรักษ ซึ่ง เปน แมม เฮอร์ ออฟ บั ดิ เคา ฌิด
 ประพฤติ ทั่ว ผิก จาก คำ สบายล สำหรับ ปรี วิ เคา ฌิด ข้อ ๑
 ซึ่ง ว่า จะ กรวย ทูล ปฎกษา ใน ข้อ ไค ข้อ อึง นี้ จะ กรวย ทูล
 ทั่วย เต็ม สติ บั ญญา เต็ม ความ กิด ซึ่ง ข้ำ พระ พุท ธิ เจ้า ตรี ครอบ
 เหน ว่า เปน ความ กิด มี คุณ เปน ทาร เจริญ

๑ อึง ใน ข้อ ๒ มีความ ว่า จะ กรวย ทูล ปฎกษา การ สึง ไค ๆ
 จะ กิด ให้ เปน เกิร คิย ศ เปน การ เจริญ เปน คุณ เปน ประโยชน์

ราชบัณฑิตยสถาน
 กรมศิลปากร
 กรุงเทพฯ ๑๐๐

แก่แม่เงิน ให้ราษฎรมีความสุข

๑ คำสาบาลทั้ง ๒ ขั้วนี้ ครั้งนี้ ได้ทรงพระราชดำริห์
 จะจัดการ ใน กรม นา ได้ประชุม ขั้ววิเศษ ซิล ปรึกษาถึง
 ๓ วัน พระยาอาหารบริรักษ์ ทา ได้ปรึกษา ที่ จะ จัด การ
 ขั้ว โข ขั้ว หนึ่ง ไม่เห็น แต่ ว่า จัด ไม่ได้ทุก อย่าง ไป จึง เห็น ว่า
 พระยาอาหารบริรักษ์ ผิด คำสาบาล ทั้ง ๒ ขั้ว และ ขั้วนี้ ก็ ได้
 ชำระ ความ ใน กรม นา หลวงสนิทสมบัติ ให้การ ว่า ได้เปลี่ยนแปลง
 ทาง ว่าว เสนา ข้าหลวง กำหนัด บัง เงิน หลวง แล้ว แบ่ง ขึ้น
 ให้ พระยาอาหารบริรักษ์ ส่วน ตัว พระยาอาหารบริรักษ์
 ก็มี พิรุณ อีก หลาย อย่าง เช่น ทาง หนี ทัก เงิน หลวง ใน กรม นา
 ไม่ควร จะ อยู่ ใน ที่ ขั้ววิเศษ ซิล ซึ่ง ได้ สาบาล ใน ขั้ว ๗ ว่า
 จะ ประพฤติ ตัว ให้ สมควร แก่ แบบ อย่าง ขรรฆ เนิบม ขั้ววิเศษ
 ซิล ลอร์ ซึ่ง เป็น คน ที่ มีความ ซื่อสัตย์ กระตัญญู จึง มี พระ
 บรมราชโองการ ให้ ถอก พระยาอาหารบริรักษ์ ออกจาก ที่ ขั้ว
 เคาณ ซิล ลอร์ ตาม กฎหมาย ขั้ววิเศษ ซิล ขั้ว ๗ ว่า ถ้า ที่ ปรึกษา
 ผู้ใด ทำ ความ ผิด ขั้ว อายบ ขั้ว ไม่ สมควร แล ยก ศักดิ์ ก็ พระบาท
 สมเด็จ พระเจ้าแผ่นดิน จะ ถอก ผู้ นั้น เสีย จาก ที่ ตำแหน่ง ยศ
 แล จะ ไม่ พระ ราชทาน เงิน เบี้ย เลี้ยง รักษา ยศ ต่อ ไป นั้น ให้ ถอก
 พระยาอาหารบริรักษ์ ออกจาก ที่ ขั้ววิเศษ ซิล ตั้งแต่วันนี้ ไป
 แล ให้ เรียก สัญญาบัตร ที่ ขั้ววิเศษ ซิล ลอร์ ก็น แต่ ยศ อื่น ๆ

หน้า ๒๑๔ ลักษณะห้ามมิให้เด็กเล่นการพนันต่างๆ เดิม ๑
นั้น ให้คง อยู่ ตามเดิม ก่อน

พระที่นั่ง สมมุติ เทวราช อุปยัติ
ถวันพฤษศย บกิ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสิบสองค่ำ ปีจอฉศก ขุน
หลวงพระไกรสิทธิ์ เกลิก ออฟเฟาน์ซิด รัยพระบรมราชโองการ

ประกาศเพิ่มเติมห้ามมิให้เด็กเล่นการพนันต่างๆ

๑ มีพระบรมราชโองการ มาตราพระยาศรีสุริยราชมนตรี
ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แลข้าทูลละอองธุลีพระ
บาทผู้ใหญ่ผู้น้อย แลทวยราษฎรในแขวงจังหวัดกรุงเทพฯ
ให้ทราบทั่วกันว่า ในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา แลหนังสือ
พิมพ์ประกาศที่ได้ออกแจกไปแล้ว ลงวันอาทิตย์ เดือนสิบ
แรมเก้าค่ำ ปีจอฉศกนั้น ว่าด้วยห้ามการเล่นพนันต่างๆ ที่
เป็นการผู้ใหญ่ ชักให้เด็กเล่น ได้ว่าระบุงการเดินไว้แต่ ๑๒ อย่าง
ขัตนี้จะต้องห้ามเพิ่มเติมอีก ๓ อย่าง คือตักทุเรียน ๑
ตักซ่มโฮ ๑ ข้องฮ้อย ๑ เพราะการเล่นทั้งสามอย่างนี้ มัก
จะก่อเหตุต่างๆ ถ้าผู้ใหญ่เล่นก็มักจะให้เด็กแทงพันกันขึ้น
การทั้งสามอย่างนี้ห้ามหากไม่ให้เล่น รวมกันที่ไว้ก่อนเป็น
การเล่น ๑๕ อย่าง แลข้อเล่นห้ามการเล่น เช่นแต่เด็กเล่น
กันโดยลำพัง ให้เป็นที่กักขวางถนนหนทางชอกกรอก
ลำบากแก่คนเดินไปมาได้ว่าระบุงไว้แต่ ๑๓ อย่าง จะตั้ง

ประกาศเพิ่มเติมห้ามมิให้เด็กเล่นการพนันต่างๆ

เล่ม ๑ ลักษณะประจำของทอดทุ่น ล้อมวง หน้า ๒๑๕
เพิ่มเติมอีก ๕ อย่าง คือ ฟุ้ง ๑ เวื่อฟุ้ง ๑ ตีไม้คั้ง ๑
ไม้หึ่ง ๑ ควางย่น ๑ รวมกันที่ไว้ก่อนเป็นการเล่น ๑๘ อย่าง
ห้ามมิให้เล่น กลางถนนหนทาง ให้นายแขวงนายอำเภอ ใน
กรม กอง กระจาย ซ้ายขวา เอาคำประกาศฉบับเพิ่มเติมนี้
ประกาศราษฎรให้ทราบทั่วกัน ตั้งแต่ออกประกาศ ๕ วัน ก่อน
แล้วให้ตั้งมือจับไม้ตามหมายประกาศฉบับเดิมอีก ประกาศ
เพิ่มเติมมาฉวันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นห้าค่ำ ปีจอฉศก
ศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗ ในรัชการปัตยุบันนี้ ฯลฯ

ประกาศแก่พนักงานซึ่งประจำของทอดทุ่น ล้อมวง

๑ ด้วยพระยาอนุรักษราชมณเฑียร รับพระบรมราชโอง
การใส่เกล้าฯ สั่งให้หมายบอก เจ้าพนักงานทุกกรม ซึ่งมีพนักงาน
ในการลอบพระประทีบแลพระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ
ราษฎรให้ทราบ ด้วยเจ้าพนักงานกรมวัง แลกรมพระ
ตำรวจพร้อมกัน น้อมเกล้าฯ คำนับ บังคม ทูลพระกรุณา ว่าการ
ลอบพระประทีบ ซึ่งเช่นธรรมเนียมมาแต่เดิมนี้ ภายหลัง
เปลี่ยนแปลงมาต่าง ๆ ยังมีแบบแผนข้อบังคับแน่นอน
ลงไม่ อึ่งธรรมเนียมที่เจ้าพนักงาน จะรักษาราชการนั้น
ก็มีแยกย้ายกันอยู่ จะขอพระราชทาน ให้เป็นข้อบังคับ
สำหรับรักษาราชการในการลอบพระประทีบสืบไป จึงมีพระ

หน้า ๒๑๖ ลักษณะ ประจํา ของ ทอด ทุ่น ลัทธิ มวง เล่ม ๑

บรมราชโองการ मार พระบัณฑูร สุรสิงหนาท โท กรมวัง แล เจ้า

กรมพระ ตำรวจ พร้อมกัน ทั้ง เช่น ฌชัย ขรรณ เนียม ไร่ ให้ เจ้า

พนักงาน ซึ่ง ต้อง ด้วย ราชการ ทำ ตาม ข้อ บังคับ นี้ ทุก ประการ ข

๑ ข้อ • เจ้าพนักงาน ผู้ที่ ต้อง ลง เรือ พระ ที่ นั้ง บันลังก์

ก็ ให้ มา ลง ประจํา เรือ พระ ที่ นั้ง บันลังก์ อยู่ แต่ ใน เวลา ๒ ทูม

ให้ เจ้า กรม ปลัด กรม ๆ ทหาร ใน ซ้าย ทหาร ใน ขวา มี เรือ

ชัก โคม เพศ สำหรับ เรือ เป็น สำคัญ มา จอก ประจํา อยู่ ที่ เรือ

พระ ที่ นั้ง บันลังก์ ท้าย หน้า ลำหนึ่ง เหนือ หน้า ลำหนึ่ง ตาม เจ้า

พนักงาน ฝ่าย ซ้าย ฝ่าย ขวา สำหรับ จะ ได้ ไล่ เรือ แล ได้ ใช้ กิจ

ราชการ ไป มา ใน เวลา เส็จ จง ทรง ลอย พระ ประทับ ถ้า ผู้

ที่เป็น พนักงาน กรม ขึ้น นอก จาก กรม ทหาร ใน ซึ่ง จะ มา ลง

ประจํา อยู่ ใน เรือ พระ ที่ นั้ง บันลังก์ ถ้า ลง อยู่ ใน เรือ พระ ที่ นั้ง

บันลังก์ แล้ว ห้าม อย่า ให้ เหา เรือ ของ ผู้ นั้น จอก ชิก ทิก

กับ เรือ พระ ที่ นั้ง บันลังก์ ให้ ถอย ออก ไป เสีย ให้ พัน ให้ อยู่ แต่

ตัว ผู้ นั้น ผู้ เดียว แล มี ให้ เหา ย่าว ไพร ซึ่ง ไม่ ใช้ พนักงาน

ลง มา อยู่ ใน เรือ พระ ที่ นั้ง บันลังก์ ด้วย เป็น อัน ขาด ถ้า ผู้ ที่มี ไซ้

พนักงาน ลง มา อยู่ ใน เรือ พระ ที่ นั้ง บันลังก์ ก็ ให้ เจ้า พนักงาน

กรม ทหาร ใน ฝ่าย ซ้าย ฝ่าย ขวา ไล่ ขึ้น เสีย จาก เรือ พระ ที่ นั้ง

บันลังก์ ถ้า มี ฟัง ก็ ให้ เจ้า พนักงาน นำ ความ ขึ้น ถวาย

คํานับ ทูล พระ กรุณา ให้ ทราบ ว่า ลอ ของ ชูลี พระบาท มัตถ์ แต่

บัญชีการปกครองราชการ

จะ ทรง พระ กรุณา ไปรคเกล้า ฯ ๗

๑ ข้อ ๒ ตั้งแต่เวลาสองทุ่ม ไปแล้ว ถึงยังไม่เสด็จ
พระราช ดำเนิน ลง ประทับ เรือ พระที่นั่ง บันลังก์ ก็ ห้าม ไม่
ให้เรือ แจว เรือ พาย แลเรือ กลไฟ พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ
การ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลเรือ ราษฎร ผ่าน ไป มา หน้า เรือ พระที่นั่ง
บันลังก์ ใน ทู่น แพร ไฟ เปน อัน ชาติ ถ้า จะ เข้า มา เฝ้า ทูล ของ ขุด
พระบาท ก็ ให้ เกิน นอก ทู่น แพร ไฟ ๗

๑ ข้อ ๓ ถ้าเสด็จพระราช ดำเนิน ลงเรือ พระที่นั่ง
บันลังก์ พนักงาน ชัก โคม สัญญา เรือ ตำรวจ ออก จากท่า
จับ ทู่น ดั้มวง ยัง มี ไต้ ลค โคม สัญญา ห้าม มี ให้เรือ แจวเรือ
พาย เรือ กลไฟ พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ ซึ่ง มี ใช้
พนักงาน แล ราษฎร ลัก ทู่น เข้า ออก เปน อัน ชาติ ถ้า มี พัง
ขึ้น ลัก เข้า มา ใน ทู่น ให้ เจ้า พนักงาน ซึ่ง ประจำ ทู่น ไล่ จับ เขา
คน เขา เรือ ผู้ที่ ลัก เข้า มา ใน ทู่น ไว้ แล้ว ให้ ถวาย คำนับ
ทูล พระ กรุณา แล้ว แต่ จะ ทรง พระ กรุณา ไปรคเกล้า ฯ ๗

๑ ข้อ ๔ เมื่อเวลาเสด็จพระราช ดำเนิน ลง ประทับ
ในเรือ พระที่นั่ง บันลังก์ แล้ว เจ้าพนักงาน ทั้ง ปวง ทอกทูน
ดั้มวง เสน เรือ ลัก เข้า มา หน้า ที่ ของ ผู้ ไค ไม่ห้าม ปวาม ไล่ จับ
จับ กุม ปลอ่ย ให้ เรือ นั้น ล่วง ไป เกิน ทู่น หน้า ที่ ถ้า ทู่น ล่า อัน จับ ได้

หน้า ๒๑๘ ทัศนประจําของ ทอกทูน ล้อมวง เล่ม ๑
จะให้มีโทษแก่ผู้เจ้าหน้าที่ ซึ่งปล่อยให้เรือล่องพินมาขึ้น
ตามสมควรแก่โทษ ๖

๑ ข้อ ๕ ผู้ต้องเกณฑ์ส่ง กระทบ กระทบ ให้มีเรือ
จุกโคม ชักมาในลำเรือเป็นสำคัญ ถ้าส่ง กระทบ ต่อเจ้าหน้าที่
งานท้ายเรือ พระที่นั่งขึ้นลงแล้ว ให้ลงไปคอย กระทบ
ใต้ถุนเรือ อย่าให้ล่อง ขึ้นมา กระทบ เห็นเรือ
ล่องพิน ขึ้นมา ให้เรือทูน คํารวจห้ามปราม อย่าให้ล่อง ขึ้น
มาได้ ถ้าล่อง ขึ้นมาก ให้จับเอาตัว เขาเรือผู้นั้นไว้
ทำโทษ ตามโทษานุโทษ ๖

๑ ข้อ ๖ ถ้าเจ้าหน้าที่งาน ผู้ที่ลง ในเรือ พระที่นั่ง ขึ้นลง
มา มีพื้น เวลาเสด็จ พระราชดำเนิน ลงมาประทับ ในเรือ พระที่
นั่งขึ้นลงแล้ว ห้ามมิให้ลักทูนเข้ามาเป็น ชนชาด ถ้ามีพืง
ขึ้นลักเข้ามา ในทูน ก็ให้เจ้าหน้าที่งาน ผู้ทอกทูน ล้อมวง จับ
เอาตัวคน เขาเรือ ผู้นั้นไว้ แล้วให้นำความ ขึ้น ถวาย คํานับ
พระกรุณาแล้ว แต่จะ ทรงพระ กรุณา ไปรอกเกล้า ๖

๑ ข้อ ๗ ถ้าเจ้าหน้าที่งาน คอกไม้เพลิง ทอกทูน เรือ
คอกไม้แล้ว ให้ประจํา รักษา อย่าให้ละเลย มีเหตุ การ เกิดขึ้น
ในเรือ คอกไม้เพลิงใด ห้ามมิให้ ผู้ที่มี ชนพนักงาน คอกไม้
เพลิง ไป แอบจอก ชักตัก กับเรือทูน เรือ คอกไม้ ชน คอกไม้
พุ่ม ซึ่ง ไป ชุ่ม หลบ ฝน อยู่ที่ ท้า พระ ถ้าเจ้าหน้าที่งาน คอกไม้

สมุดราชบัณฑิตยสถาน
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑๖
หน้า ๒๑๘

เพลิง จะ ล่อง เขา เรือ คอกไม้ ลง ไป ที่ เรือ ทู่น ก็ ให้ มี เรือ จุก โคม
ปัก หน้า เรือ คอกไม้ ไป เป็น สำคัญ อย่า ให้ ภา เรือ ผู้ ที่ มี ใ
พนักงาน ล่อง ตาม เรือ คอกไม้ ลง ไป ด้วย ถ้า เรือ ลำ หนึ่ง ลำ ไค
ล่อง ตาม เรือ คอกไม้ ลง ไป ก็ ให้ เจ้า พนักงาน ล้อม วง จับ เขา
คน เข้า เรือ ลำ นั้น ไว้ ให้ ัง ใ

๑ ข้อ ๘ ให้ มี กรมวัง ทหาร ประจำ รักษา ประ ทุ หลัง
พระ ที่ หนึ่ง ราช กิจ วิ นิจ ฉัย ตั้ง แต่ เวลา ย่ำ ค่ำ ไป แล้ว เจ้า พนักงาน
ฝ่าย ใน ลง ประจำ จัก การ อยู่ ใน นั้น ผู้ ที่ มี ใ พนักงาน ห้าม มี ให้ เข้า
ไป ใน ประ ทุ พระ ที่ หนึ่ง ราช กิจ วิ นิจ ฉัย ถ้า มี พัง ก็ ให้ ทหาร จับ เขา ตัว
ผู้ นั้น ที่ เข้า ไป มา ส่ง ยัง เจ้า พนักงาน กรมวัง ๆ ต้อง ถวาย คำนับ
ทูล พระ กรุณา แล้ว แต่ จะ ทรง พระ กรุณา ไป รท เกล้า ะ

๑ ข้อ ๙ สนม ตำรวจ พลเรือน กรมวัง ทหาร ซึ่ง รักษา
ประ ทุ ข้าง ฉนวน ประจำ ทำ ทัง ชั้น นอก ชั้น ใน ให้ ระวัง รักษา ทัง
แต่ เวลา ที่ พ้น ๒ ทู่น แล้ว ห้าม มี ให้ ผู้ ที่ ไม่ ใ พนักงาน รักษา
ประ ทุ ไป ยืน อยู่ ประ ทุ ข้าง ฉนวน ชั้น นอก ชั้น ใน ถ้า ผู้ ที่ มี ราช
การ ทัง ฝ่าย หน้า ฝ่าย ใน จะ ไป มา ทาง นั้น ให้ ขอก แต่ เจ้า พนักงาน
ผู้ รักษา ประ ทุ ว่า จะ ไป ด้วย กิจ ราชการ อย่าง นั้น ก็ ให้ เจ้า
พนักงาน ผู้ รักษา ประ ทุ ข้าง ใน ข้าง นอก บอก ส่ง ผู้ จะ ไป กิจ
ราชการ แต่ ฉเพาะ ผู้ นั้น ถ้า ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค ไม่ มี กิจ ราชการ เดิน
ล่า ฉนวน ไป มา ก็ ให้ ผู้ ที่ รักษา ประ ทุ ข้าง ใน ข้าง นอก จับ ตัว มา

ส่ง กรมวัง ลงโทษ ตาม โทษานุโทษ ๗๖

๑ ข้อ ๑๐ ทั้งแต่เวลาเสด็จพระราชดำเนิน ลง ประทับ
ในเรือ พระที่นั่ง บันลังก์ แล้วห้าม มิให้พระบรมวงษานุวงษ
ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎร ทั้งเจ้าพนักงาน ล้อมวง
คุกคอกไม้เพลิง ใน ล้อมวง เช่น อัน ซาก ถ้าผู้ใด คุกคอกไม้
เพลิง ใน ล้อมวง นำที่เจ้าพนักงาน ผู้ใด ให้เจ้าพนักงาน นำที่
ห้ามปราม ถ้ามีฟัง ให้เจ้าพนักงาน จับเอาตัว ให้จงได้ ๗๗

๑ ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าพนักงาน ลงเรือ พระที่นั่ง บันลังก์ แล
ล้อมวง ฝ่ายหน้าฝ่าย ขก แลกระบวน หน้าตามเสด็จ ทั้งปวง
เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิน ลง ประทับ เรือ พระที่นั่ง บันลังก์
แล้ว ยังไม่เสด็จพระราชดำเนิน ขึ้น อย่าให้เจ้าพนักงาน
ลงเรือ พระที่นั่ง บันลังก์ แล ล้อมวง หน้าตามเสด็จ ทั้งปวง ทั้ง
ระนำที่ ไปเป็น อัน ซาก ถ้าผู้ใด ทั้ง ระนำที่ ของตัวเสีย ให้
ทำโทษ ผู้นั้น ตาม โทษานุโทษ ๗๘

๑ ข้อ ๑๒ ซึ่งพระยาพระคลัง เป็นผู้เป็นพนักงาน ทอดทูน
เหนือทูนท้าย ทั้งกอง ล้อมวง ทั้งปวง นั้น ถ้าป่วย ไป ให้พระยา
พระคลัง ใน กรมนี้ ๆ แทนตัวมา ทอดทูน ทั้งกอง ล้อมวง
อย่าให้เอา ชุม หมื่น พันทนาย ย่าว ไพร มา ทั้งกอง ทอดทูน ล้อม
วง แทนตัว เช่น อัน ซาก แล้วให้เจ้าพนักงาน ทั้งกอง คุกช่อง
ล้อมวง ทาง หน้าทาง ขก มาประจำรักษาหน้าที่ ให้พร้อมแต่ใน

สมุดพระที่นั่งแลกรมวัง

เล่ม ๑ ลักษณะหัวเมืองทำสัญญากับคนต่าง ประเทศ หน้า ๒๒๑
 เวลา ๒ ชั่วโมง แล ผู้เป็นพนักงาน มาทบทวน ประจำหน้าที่ อยู่
 ก่อนแล้ว ถ้าน้ำเซียว สรอก เกา เวือ เลื่อน จาก น้ำที่ ไป ให้
 ยอก กับ เวือ ที่ ใกล้ เคียง กัน ให้ รั่ว แต่อย่า ให้ ดย เวือ
 เข้า แอบ เสียบ ค้าง ผึ่ง ถ้า เจ้าพนักงาน ผู้ ตรวจ ทาง น้ำ ทาง ยก
 ไป ตรวจ ท่อ ไท กอง ไท จาก น้ำ ที่ มา มี ทัน ใน กำหนด ฤๅ ถอย
 เวือ ที่ เข้า แอบ ผึ่ง ก็ ให้ เจ้า พนักงาน ผู้ ตรวจ ไป เกาะ เขา ตัว
 ผู้ ที่ ขาด น้ำ ที่ มา ไว้ แล ให้ นำ ความ ชน ดวาย คำ นัย ทูล พระ
 กรณา ให้ ทราบ ฝ่าย ของ ขุด พระบาท นี้ ให้ เจ้า พนักงาน รุก ช้อง
 ล้อม วง ทอด ท่อน ทำ ตาม ช้อ ย้ง กับ นี้ จง ทุก ประการ แล พระ
 บรมวงษานุวงษ ข้า ราชการ ราชกูร ชัง จะ ชน ล่อง ไป มา อย่า ให้
 ละ เมิน ช้อ ย้ง กับ นี้ ประการ หนึ่ง ประการ ไท ไท ถ้า ไม่ ผึ่ง จะ เขา
 ตัว เป็น โทษ ตาม โทษานุโทษ ประการ มา ณ เวศุกร เก็ชณ ลีบ เขต
 ชน ลีบ สามค่า ปี จอลศก ๑๒๓๖ ๗

พระราชบัญญัติ

สำหรับผู้รักษาเมืองซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศ

๑ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว สมเด็จ พระบรมมหาราช
 ุพาลงกรณ์ บดินทรเทพย์ มหามงกุฏ บุรุษรัตนราชวิวงษ
 วรุตมพงษ์ บริพัตร วรชติยราชินิกโรคม จาตุรันตบรม มหา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

หน้า ๒๒๒ ลักษณะหัวเมือง ทำสัญญา กับ คน ต่างประเทศ เล่ม ๑
จักรพรรดิ ราชสังกาศ บรมธรรมิก มหาราช ธิราช บรมนารถ
ยพิตร พระจุลจอมเกล้า เจ้าแผ่นดินสยาม รัชกาลที่ ๕ ใน
พระบรมมหาราชวัง ซึ่ง ใ้ประ โย โงน แด คำรงค์ ติวิราช สมบัติ
รัตน ราไชย มหัยสวริยา ธิยัทธิ ณ กรุง เทพมหานคร อมรรัตม
โกสินทร มหินทรายุทธยา มาหากิจลกภพ นพรัตนราชธานี บูริวรมย์
อุคมราชนิเวศ มหาสถาน ซึ่ง เปน บรมราชธานี มหานครใหญ่
ใน ราช อาณาจักร แคน สยาม ฝ่าย เหนือ ฝ่าย ใต้ เปน บรมรา
ชาธิราช อัน ใหญ่ ใน ประเทศ ที่ โกล้ เคียง คือ ลาว ภาวะ เจริญ
มลายู แล ประเทศ อื่น ๆ ผู้ ทรง พระคุณ ธรรม อหิมหา ประเสริฐ
เสกข์ ออก ประทับ เหนือ บรมราช อาสน ภาย ใต้ มหาเศวตฉัตร
ณ พระที่นั่ง อมรินทร์ วิจิฉัย มหัยสวริยพิमान ไทยสถาน อุตราพิมุข
พร้อม ทั่วย พระบรมวงษานุวงษ อัครมหาเสนาพฤความาตย์
มุขมนตรี ภาวะวิชาต ราชประโรหิต ไทราชารย์ ฝ่าย ทหาร พล
เรือน ถวาย คำนิย เฝ้า เมือง บาท บงกชมาศ โย อัน คัย จึง เจ้า
พระยาสุริยวงษ ไวยวัคค พิพัตมคัถ อคัยโสคม ที่ สมุหะ พระกระ
ลาโหม ถวาย คำนิย บังคม ทูล พระกรุณา ว่า การ ทุก วัน นี้ จึง
แขก ฝรั่ง สยัเขก ค่าง ๆ ซึ่ง ไป ทำ มา ทากัน ณ เมือง ประเทศ
ราช แด หัวเมือง เอก เมือง โท เมือง ตรี เมือง จัตวา นั้น
บาง ที่ ยาก จะ ทำ สัญญา กับ ผู้ ครอง เมือง แล ัว เกิด สง โสย ว่า
หนังสือ สัญญา ที่ ทำ กับ ผู้ ครอง เมือง นั้น จะ ใช้ ัก เพียง โคน

เล่ม ๑ ลักษณะหัวเมืองทำสัญญา กับคนต่างประเทศ หน้า ๒๒๓
 ถ้าเกิด ความขึ้น จะเข้ามา ร้อง ณ กรุงเพท ๑ ก็เป็น ความ ขำระยาก
 ขอ พระบรมราช ะโรโรภาค ให้มี ข้อ พระราช บัญญัติ สำหรับ ผู้
 ครอง เมือง ประเทศ ราช แล หัวเมือง เอก เมือง โท เมือง ศรี
 เมือง จัควา ต่อ ไป จึงมี พระบรมราช โองการ มาน พระยัณ
 จุร สุรสิงหนาท กำรัส เหนือเกล้า ๑ ว่า ใน แผ่นดิน ยี่คยบั้น
 นี้ ก็มี เมือง ไหญ่ หลาย ประเทศ มาขอ ทำหนังสือ สัญญา เจริญ
 ทาง พระราช ไมตรี แล ลูก ก้า ชาว ต่าง ประเทศ ไป มาค้าขาย
 เมือง ประเทศ ราช แล หัวเมือง เอก เมือง โท เมือง ศรี
 เมือง จัควา ฝ่าย ไท ฝ่าย เหนือ เป็น อัน มาก มัก ทำหนังสือ
 สัญญา ต่อ ผู้ ครอง เมือง ประเทศ ราช แล ผู้รักษา เมือง กรมการ
 ทั่ว บัวไม้ แล ชุก แร่ แล สัญญา สิ่ง อื่น ๆ ซึ่ง เป็น ของ แผ่น
 ดิน ผู้ ครอง เมือง ประเทศ ราช แล ผู้ว่า ราชการ เมือง ก็ ทำ
 หนังสือ สัญญา ประปน ระคน กัน ไป ทา รู้ ว่า สิ่ง ไท เป็น ของ
 แผ่นดิน แล เป็น ของ เจ้าเมือง กรมการ ของ ราช ราช ราช บ้าน
 ไท ครั้น ทำ สัญญา แล้ว ภาย หลัง เกิด ความ ขำระ คัด
 สิ้น เช่น ที่ ลำยาก กับ เจ้า ของ เมือง ควร จะ ให้ มี กฎหมาย ข้อ
 บัง คับ ผู้ ครอง เมือง ประเทศ ราช แล ผู้ว่า ราชการ เมือง กรมการ
 หัวเมือง เอก เมือง โท เมือง ศรี เมือง จัควา ให้ เป็น แยก
 อย่าง ต่อ ไป จึง ทรง พระกรุณา ไป รุกเกล้า ๑ ให้ ที่ ปฤกษา
 ราชการ แผ่นดิน ตั้ง ข้อ พระราช บัญญัติ จัก เป็น มาตรา ไว้ สำหรับ

ว่า ๒๒๔ ลักษณะหัวเมือง ทำสัญญากับคนต่างประเทศ เล่ม ๑
ผู้ครองเมือง ประเทศราช ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ เมือง
เอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้
ทั่วพระราชอาณาเขตฯ ให้ทำตาม ขั้พระราชบัญญัติ จง
ทุกข้อ ทุกประการ ๖๕

๑ มาตรา ๑ หนังสือสัญญาที่ผู้ครองเมืองประเทศราช
แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ที่จะทำสัญญา
กันกับคนชาวต่างประเทศ ก็ที่ ชาวสยามก็ ที่ต้องแบ่ง
เป็นสอง อย่าง ๆ หนึ่งเรียกว่าขั้ยลิก คือเป็นของแผ่นดิน
อย่าง หนึ่ง เรียกว่าไปรเวค คือเป็นของ ๆ ผู้นี้ ๖๕

๑ มาตรา ๒ คนชาวต่างประเทศ ๆ ชาวสยาม จะทำ
หนังสือสัญญากัวย การทำขั้ไม้ ขุค แร่ ทำเข้าสานที่บุก
ร่อนทอง ขกกลอง ทำทางค้าปลา ผูกภาษีอากร ทำสวนไร่นา
ที่ ไม่มีเจ้าของ ๆ อันที่ เป็นของแผ่นดิน แลเรื่องใช้เลขไพร่
หลวงสำหรับเมือง อย่างนี้ เป็นหนังสือสัญญายั้ยเก ทั้งนั้น
เป็นของแผ่นดิน ๖๕

๑ มาตรา ๓ ถ้าคนชาวต่างประเทศ กับชาวสยาม
จะทำหนังสือสัญญากัวย การรั้ขายสิ่ง ของต่าง ๆ จ้าง
คน ข้างม้าเช่าที่ เช่าเรือ เช่าคัก เช่าโรง เช่าแพ
ที่มีเจ้าของ แลรั้เช่ามาทำการต่าง ๆ อย่างนี้ เป็นหนังสือ
สัญญาไปรเวค ทั้งนั้น เป็น จุระของ ผู้ที่ ทำหนังสือสัญญานี้ ๖๕

พระราชบัญญัติว่าด้วยหัวเมืองประเทศราช

เล่ม ๑ ลักษณะหัวเมืองทำสัญญากับคนต่างประเทศ หน้า ๒๒๕

๑ มาตรา ๔ ถ้าชาวต่างประเทศผู้ใด ฤ็า ชาวสยาม
ผู้ใด จะ ทำหนังสือสัญญาแก่ผู้ครองเมือง ประเทศราช แล
หัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ว่าช่วย การ บัณฑิตเกี่ยวข้อง ซ้อง เปน ของ สำคัญ แผ่นดินนี้ ผู้ครอง
เมือง กับผู้ จะ ทำสัญญา ได้บอกข้อ ความ เข้ามา ณ กรุง เทพ ๑ ท่าน
เสนาบดี ผู้เจ้าของเมืองเห็นควร แลแล้ว ท่านเสนาบดี ซึ่ง ใ้ยัง
กับเมืองนี้ ใ้รักษาไฟหนังสือสัญญาแล้ว จึง ใ้ใช้ใ้ ถ้าท่าน
เสนาบดีเจ้าของเมือง ไม่ยอมรักษาไฟ หนังสือสัญญานี้ ใ้ใช้ไม่ใ้
แล ของที่ ใ้สัญญานี้ ไม่เปนสิทธิแก่ผู้ทำหนังสือสัญญา ๗๕

๑ มาตรา ๕ ผู้ใด จะ ทำหนังสือสัญญา เปน ไปร เวศ นี้
แล้ว แต่ใจ ของผู้ นี้จะมี คำ ทนท แล สัญญา ตกตง ประการ ไค
แต่อย่าใ้ผิด กับ พระราชกำหนด กฎหมายเก่า ไคใหม่ ถ้าจะ เกิด
วิวาท ค้วย ข้อสัญญา ประการ ไค จะ มา ร้อง ฟ้อง ต่อ ท่านเสนาบดี
ซึ่ง เปน เจ้าพนักงาน ณ กรุง เทพ ๑ ก็ ใ้ถ้า ผู้รักษาเมือง กรมการ
แล ราษฎร นี้ แพ้ความ จะ ต้อง เสีย เงิน แล ทริพย์ สิ่ง ของ ก็ ใ้
เร่ง เขาแต่ ผู้ซึ่ง แพ้ความ จะ เร่ง เขาที่ แล ทริพย์ สิ่ง ของ ซึ่ง เปน ของ
สำคัญ แผ่นดินนี้ ไม่ ใ้ ๗๖

๑ มาตรา ๖ ถ้าผู้ใด ซึ่งเป็น ชาวต่างประเทศ มีคน
เกี่ยวข้อง ฟ้อง กล่าว โทษ ผู้รักษาเมือง กรมการ แล ราษฎร

ฉบับนี้เป็นฉบับที่พิมพ์ขึ้นใหม่

หน้า ๒๒๖ ถัดจากพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ เล่ม ๑
 ต่อท่านเจ้าพนักงานกรุงเทพ ฯ ถ้าฟ้อง หาม มีโทษทัณฑ์ต้อง
 เสียค่า ชนวนเนียม ให้ตระลาการร้อยละสอง ก่อน ถ้าไม่ให้
 ค่า ชนวนเนียม ร้อย ละสอง ก่อน อย่า ให้รับ คำฟ้อง ถ้าผู้มา
 ฟ้องนั้น กล่าว โทษ ผู้ทำผิด เป็นโทษ หลวง หล่ม อย่า ให้
 ตระลาการเรียก ค่า ชนวน เนียม แก่ ผู้ฟ้อง ถ้าโทษ ฟ้อง คา
 ชำระ ไม่ได้จริงได้ โทษ ผู้ฟ้อง เสีย ค่า ชนวน เนียม แทน จำเลย
 ตามที่ ได้เสีย ไป แล ให้ผู้ครอง เมือง ประเทศ ราช ผู้รักษา
 เมือง กรมการ เมือง เอก เมือง โท เมือง ทวี เมือง จัควา
 ฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้ แล ราชฎร ให้กระ ทำตาม พระราช บัญญัติ
 นี้ ึ่งทุก ประการ พระราช บัญญัติ ไว้ฉวัน จันทร เดือน สิบสอง
 ขึ้น แยกคำ ขุดฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗
 ใน รัชการ บัคชุ บันนี้ ราช

พระราชบัญญัติ

สำหรับข้าหลวงชำระความหัวเมือง

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหา
 จุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามงกุฎ บวรศรัทธนราชวรวงษ
 วรุตมพงษ์บริพัตร รัชติยราชันนิกรอม จากุรัตนบรมมหา
 จักรพรรดิราชสังกาศ บรมบรมมิก มหาราชชาธิราช บรมนารถ

เล่ม ๑ ลักษณะพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ หน้า ๒๒๗
ขพิตร พระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าแผ่นดินสยาม รัชกาลที่ ๕ ใน
พระบรมราชวงษ์ ซึ่ง ใต้ ประภิชฐาน แล ก้าวร้งค์ ศิริราชสมบัติ
รัตน ราไชย มหัยสวริยา ขิยัทธิ ฅกรุง เทพ มหานคร อมรวัฒน
โกสินทรมหินทรายุทธยา มหาภิลภพ นพรัตนราชธานี บูริรมย์
อุคม ราชนิเวศ มหาสถาน ซึ่ง เปน พระบรมราชธานีมหานครใหญ่
ใน ราช อาณาจักร แคน สยาม ฝ่าย เหนือ ฝ่าย ใต้ เปน บรมรา
ชาธิราช อัน ใหญ่ ใน ประเทศ ที่ ใกล้เคียง คือ ลาว กระเหรี่ยง
มลายู แล ประเทศ อื่น ๆ ผู้ ทรง พระคุณ ธรรม อันมหา ประเสริฐ
เสกข์ ออก ประทับ เหนือ พระบรมราช อาคน ภาย ใต้ พระมหาเศวต
ฉัตรณพระที่นั่ง อมรินทร์ วิจิตรนิย มหัย สวริยาพิมาน ไคย สถาน อุตรา
พิมุขุพร้อม ก้วย พระบรมวงษานุวงษ แล อัครมหาเสนา ขิยัก
มุข มนตรี กระจวิชาต ราชประโรหิต ไทโรหารย์ ฝ่าย ทหารพล
เรือน เฝ้า เบื้องบาท บง กษมาศ พร้อมกัน จึงมี พระบรมราชโองการ
मार พระบัญชา รุสรุสังหนาท คำว่าค้ เหนือเกล้าฯ ว่า กรุงสยาม
กับ กรุง อังกฤษ ใต้ ทำ หนังสือ สัญญา เจริญ ทางพระราชไมตรี
ไว้ ต่อ กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ลูก ค้า ไป มา ค้าขาย ในพระราช อาณาเขต
ก็ หามิ เหนือ การ เกี้ยว ข้อง ข้อ ความ ใหญ่ ไม่ แต่ เมือง เชียงใหม่
เมือง ลำพูน เมือง นครลำปาง กับ เมือง พม่า ซึ่ง เปน ฝ่าย อังกฤษ
เขตแดน ต่อติด ลูก ค้า ฝ่าย อังกฤษ ไป มา ค้าขาย แล มา
ครั้ง ค้า ไม้ ขอนสัก อยู่ใน เขตแดน เมือง เชียงใหม่ เมือง ลำพูน

กรมพระบรมวงศานุวงศ์
กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

มา ๒๒๔ ลักษณะพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ เดิม ๑
 เมือง นครลำปาง ก็มีโคขม มาก มัก เป็น ความ เกี้ยว ข้อง กัน
 ทรลาการ เมืองเชียงใหม่ ชำระ ทัตสิน ก็หา ถูก ต้อง ตาม พระราช
 กำหนด กฎหมาย แล ข้อ หนังสือ สัญญาไม่ จึง ได้ มี ความ ใหญ่
 เกิก ขึ้น ใน เมือง เชียงใหม่ อยู่ เมือง ๆ ควร ให้ ข้า ทลวง ขึ้น ไป
 เป็น ทรลาการ ชำระ ทัตสิน คน ชาว ต่าง ประเทศ ที่ เป็น ความ
 กับ คน ชาว เมือง เชียงใหม่ เมือง ลำพูน เมือง นครลำปาง ให้
 เป็น แขนง อย่าง ถูก ต้อง ตาม พระราช กำหนด กฎหมาย แล ข้อ
 หนังสือ สัญญา แต่ ทรง พระ ปรีวิทก ว่า ข้า ทลวง ซึ่ง ขึ้น มา เป็น
 ทรลาการ ชำระ ความ เมือง เชียงใหม่ เกล็ด กะ ทำ การ เหลือ
 เกิน ให้ น สน ท้าว พระยาลาว ชาว เมือง เชียงใหม่ เมือง ลำพูน
 เมือง นครลำปาง มีความ รื่น รน ต่าง ๆ จึง ไป รก เถิด ำ ให้
 เจ้า พระยา ภู อรา โภย ที่ สมุหนายก กับ ที่ ปฤกษา ราช การ
 แผ่น กิน ทั้ง พระราช บัญญัติ จัก เป็น ข้อ ไว้ สำหรับ ข้า ทลวง ซึ่ง
 เป็น ทรลาการ ชำระ ความ ศาล ต่าง ประเทศ ณ เมือง เชียงใหม่
 ให้ กระ ทำ ตาม ข้อ พระราช บัญญัติ ใน ทุก ข้อ ทุก ประการ
 ๑ ข้อ ๑ ว่า ข้า ทลวง ผู้ ซึ่ง ขึ้น มา เป็น ทรลาการ ศาล
 ต่าง ประเทศ อยู่ ณ เมือง เชียงใหม่ นั้น ถ้า คน อังกฤษ ๆ ชาว ยุโรป
 แล พม่า ของ ชู บันคา ที่ เป็น สัปเชก อังกฤษ ไป มา ค้า ขาย ทั้ง ทำ
 มา หากิน อยู่ ณ เมือง เชียงใหม่ เมือง ลำพูน เมือง นครลำปาง
 ถ้า ร มี คก ก็ เกี้ยว ข้อง พ้อง หา ความ ท่อ แสพ ท้าว พระยาลาว แล

เล่ม ๑ ลักษณะพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ หน้า ๒๕๘

ชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง ให้ทำ
เรื่อง ราว นายขึ้นต่อ ข้าหลวง ซึ่งเป็นตระลาการ ศาลต่างประเทศ
นี้ ก็ให้ตระลาการ รับชำระ คดีสินความ ของ คน สัปแบก
อังกฤษ ผู้ที่ มาฟ้องหา นั้น โดย ยุติธรรม ตาม กฎหมาย กรุง
สยาม แล ข้อ หนังสือ สัญญา ทาง พระราชไมตรี ซึ่ง ขอ เวอน
แมนต์ ฝ่าย ยุโรป ให้ทำ ไว้ ต่อ กรุง สยาม แล สัญญา ซึ่ง
ราชทูต ออก ไป ทำ ต่อ ไว สร้อย ณ เมือง อะลักตา งทุก ประการ ๖

๑ ข้อ ๒ ถ้าคน สัปแบก อังกฤษ จะฟ้อง ทัว เจ้า นคร
เชียงใหม่ ก็ ให้ ข้าหลวง ตระลาการ ศาล ต่าง ประเทศ นี้ มี หมาย
ถึง เจ้า นคร เชียงใหม่ ให้ ทราบ เจ้า นคร เชียงใหม่ จะ แต่ง ให้ บุตร
หลาน ฤฯ แส ท้าว พระยาลาว ไป ว่า ความ แทน ทัว เจ้า นคร
เชียงใหม่ ก็ ได้ ๖

๑ ข้อ ๓ ว่า ถ้าคน ใน สัปแบก อังกฤษ จะฟ้อง เจ้า นาย ฤฯ
แส ท้าว พระยาลาว ก็ ให้ ข้าหลวง มี หมาย ไป ถึง เจ้า นคร
เชียงใหม่ เจ้า อูปราศ เจ้า ราชวงษ์ เจ้า ราชบุตร ว่า เจ้า นาย คน นี้
แล แส ท้าว พระยาลาว มี คดี เกี่ยว ช้อง ให้ เจ้า นคร เชียงใหม่
ยัง คับ ให้ ผู้ ที่ ค้อง คดี นี้ มา ว่า ความ ฤฯ จะ แต่ง ทนาย มา ว่า
ความ แทน ทัว ก็ แต่ง ได้ ถ้า เป็น โพร แล ราษฎร ชาว เมือง ที่
ไม่มี บัณาศักดิ์ ก็ จะ แต่ง ทนาย ว่า ความ แทน ทัว ไม่ ได้ ถ้า ผู้ ค้อง
คดี อยู่ ไกล ให้ ส่ง ใน ก้าหนด ๓ วัน ๕ วัน ถ้า ทาง ไกล ให้ ส่ง

เล่ม ๑ ลักษณะพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ หน้า ๒๓๑

๑ ข้อ ๗ ให้เจ้านครเชียงใหม่ นครลำปาง เจ้าเมือง
ลำพูน จักเจ้านายบุตรหลาน ฤๅ แสน ท้าว พระยาตาวมารวิ
ผูกพันในการที่ชำระความศาลต่างประเทศ เมืองละ ๒ นาย
๓ นาย จะไ้รู้้อย่าง ขรรรมเนียม ในการที่ชำระความของชาว
ต่างประเทศไว้ จะไ้รับราชการรักษาบ้านเมืองต่อไป จะ

๑ ข้อ ๘ ให้เจ้านครเชียงใหม่ จักคนชาวเมือง
เชียงใหม่ที่เป็นกองตระเวร มาอยู่รักษารวังเหตุการณ์บ้านที่
ข้าหลวงอยู่ แลศาลที่ชำระความนั้นให้เสมอ ผลัดละ ๒๐
คน สำหรับจะไ้ใช้สอยราชการทั้งปวงต่อไป จะ

๑ ข้อ ๙ คำขรรรมเนียม ให้เรียกเอาแก่โทษจำเลย
ตามสมควรห้ามอย่าให้เรียก เหลือเกินขึ้นไปเป็นอันขาด
ที่เคี้ยว แลเงินค่าขรรรมเนียมนี้ ให้เก็บไว้เป็นของหลวง
สำหรับศาลต่างประเทศอยู่ณเมืองเชียงใหม่ แลให้ข้าหลวง
ตระลาการศาลต่างประเทศ พร้อมด้วยเจ้านครเชียงใหม่ มี
หนังสือบอกข้อราชการเมืองเชียงใหม่ แลส่งมอบความที่ฟ้อง
ใหม่ชำระไปแล้ว แลยังค้างอยู่กับคำขรรรมเนียมความ ลง
ไปยังกรุงเทพฯ ๑ เดือนละครั้งเสมอจงทุกเดือน จะ

๑ ข้อ ๑๐ ข้าหลวงผู้ที่เป็นตระลาการศาลต่างประเทศ
ชำระความอยู่เมืองเชียงใหม่ ถ้ามีการทั้คดีแลราชการ
การแผ่นดิน ให้ข้าหลวงเขาเป็นธุระดูแลว่ากล่าวให้สมควร

หน้า ๒๓๒ ลักษณะพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ เล่ม ๑
ชอบด้วย ราชการแผ่นดิน ถ้าคนชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน
เมือง นครลำปาง เป็นความ กันเอง ไม่เป็น ชูระ ของ ข้าหลวง
สุทแต่เจ้านาย แสนท้าวพระ ขาดาว เมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน
เมือง นครลำปาง จะชำระ ว่า กล่าว กัน ตาม กระ บินเมือง จะ

๑ ข้อ ๑๑ ห้ามมิให้ ข้าหลวง ผู้เป็น ตรี ตา การ แด
เสมียน ทนาย รัยสิน บณ เข้าด้วย ฝ่าย โจทก์ ฝ่าย จำเลย แดห้าม
มิให้ข้าหลวง ผู้ซึ่ง เป็น ตรี ตา การ แดเสมียน ทนาย รัยของ กำ
นันผู้ ที่ มีคดี เกี่ยว ข้อง เป็น โจทก์ จำเลย ซึ่ง เป็น ความ แก่กัน
คัดมิให้ทำ อุบาย ต่าง ๆ ที่ จะ ให้ เกิด ผล ประ โยชน์ ใน ทาง
ความ นี้ ึ่ง ทุก ประ การ จะ

๑ ข้อ ๑๒ ห้ามมิให้ข้าหลวง เสมียน ทนาย ชี้ ข้อ ขาย สิน
ค้าต่าง ๆ หา ผล ประ โยชน์ ผิด อย่าง ธรรมเนียม ข้า หลวง เสมียน
ชั้น มา ชำ ระ ความ แดห้ามมิให้ข้าหลวง เสมียน ทนาย เล่น ไพ่
เล่น ไป เล่น ถั่ว ฤา เล่น การ พนัน ต่าง ๆ เสพ สุรา ให้ เมากน
เลียบ สติ แดสุบ ผืน ฉิน ฉิน จะ

๑ ข้อ ๑๓ ห้ามมิให้ หลวง กับ เสมียน ทนาย ที่มี ชูระ อยู่
ใน การ ที่ ชำ ระ ความ นี้ มี ภรรยา เมือง เชียงใหม่ เมือง ลำพูน
เมือง นครลำปาง ถึง จะมี ผู้ยก บุตร สาว น้องสาว หลาน สาว
แดญาติ พี่น้อง ให้ โคย ความ สุจริต มิให้ คัด เป็น สิน จำง สิน บล
ก็ ห้ามมิให้รัย เป็น ฮัน จาก จะ

หอสมุดแห่งชาติกรุงเทพฯ

เล่ม ๑ ลักษณะพิจารณาความศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ หน้า ๕๓๓

๑ ข้อ ๑๔ กิจ ชุระ ที่ เป็น การ ใน บ้าน เรือน ของ ข้า หลวง
แต่ การ งาน ทั้ง ปวง ที่ เป็น ชุระ อื่น มิ ใ้ เป็น ราชการ ก็ ใ้ ข้า
หลวง ใ้ คน ไพร ที่ ขึ้น ไป ท้าย จาก กรุง เทพ ใ้ จะ ไม่ ใ้ คน
ไพร ที่ ขึ้น ไป ท้าย ก็ ใ้ จ้าง ชาว บ้าน ชาว เมือง ใ้ เป็น มูล ค่า
ตาม การ หนัก การ เบา ห้าม มิ ใ้ กระ เถล ใ้ ขอ ร้อง ต่อ เจ้า
นคร เชียง ใหม่ แล เจ้า นาย แส น ท้าว พระ ยาลาว ใ้

๑ ข้อ ๑๕ เจ้า นาย แส น ท้าว พระ ยาลาว ราช ฎูร ชาว บ้าน
ชาว เมือง จะ พ้อง ภา กล่าว ไท ย เส มีย น ทนาย ย่าว ไพร ของ ข้า
หลวง กั กั ถ้า เส มีย น ทนาย ย่าว ไพร ของ ข้า หลวง จะ พ้อง
เจ้า นาย แส น ท้าว พระ ยาลาว แล ราช ฎูร ชาว บ้าน ชาว เมือง กั กั
ก็ ใ้ ไป พ้อง ร้อง กั น ยั ส นาม ที่ ชำระ ความ สำหรั บ เมือง
ถ้า ลาว จะ พ้อง ไท ย พวก ข้า หลวง ก็ ใ้ ข้า หลวง ส่ง ตัว ผู้ ค้อง
คั กั นั นั ไป ว่า ความ ยั ส นาม ที่ ชำระ ความ สำหรั บ เมือง ไท ย เร็ว
ถ้า ติ ระ ลา การ เมือง เชียง ใหม่ ชำระ ความ นั นั เสร็ จ สำหวน แล แล้ว
ใ้ เจ้า นาย แส น ท้าว พระ ยาลาว ใ้ ผู้ ที่ เป็น เจ้า พนักงาน ชำระ
ความ นั นั นำ ความ มา เสนอ ต่อ ข้า หลวง ใ้ ข้า หลวง ปฤ กษา
กั นั เจ้า นาย แส น ท้าว พระ ยาลาว เสน พริ ชั ม กั นั แล แล้ว ความ
นั นั จั ง ตก ลง เป็น แพ้ ชุระ นะ กั นั ได้ ถ้า ข้า หลวง กั ย เจ้า นาย
แส น ท้าว พระ ยาลาว เสน ความ ไม่ ค้อง กั นั ก็ ใ้ มิ ค้อง สอ

มหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม มีพระ
 บรมราชโองการ มารพระบัณฑิตยสรุสังคนาท ให้ตั้งพระราช
 ัญญัติ ประกาศข้าราชการเจ้าพนักงาน ตัวเมืองเอก
 เมือง โท เมือง ศรี เมือง จัตุวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ ราษฎร
 เจ้าของนาให้รู้ทั่ว ก็นักด้วย ทรงพระราชดำริห์ พร้อมด้วยที่
 ปลูกษา ราชการแผ่นดินว่า แต่ก่อนถึง กำหนดข้าหลวงเสนา
 ออกเห็นประเมินนา เชิญตรา ออกมาวาง ต่อผู้รักษาเมือง
 กรมการ ให้ผู้รักษาเมือง จัก กรมการ กำหนด ออกเห็น ประ
 เมินนา ผู้รักษาเมือง ก็หาบัง คัญ บัญชา ตรวจ กรมการ
 กำหนด ให้ แชง แแรง ไม่ ประการ หนึ่ง ข้าหลวงเสนา กรมการ กำหนด
 เรียก คำนวณ แก่ราษฎร เจ้าของนา ทำตัวฎีกาประทัยตราเขียนด้วย
 เส้น คินสอ ราษฎร ทุตัว ฎีกาที่ กวง ควบ ประทัยเงิน ทย เลื่อน
 ไม่ แน่ ชัก หามสิ่ง อัน สิ่ง ไคเปน สำคัญ มั่น ใจ ไม่ ราษฎร
 เจ้าของนาได้แต่ตัว ฎีกา ของเสนาไว้ อย่าง เคียว ถ้าเป็น ความ
 เกียวข้อง ด้วย เรืองนา จะ อ่าง ตัว ฎีกาก็เขียน กัด แปลง ได้
 ยาก ที่ ผู้พิพากษา ตระลาการ จะ ชำระ ทัก สนิ เขา ความ จริง ประ
 การ หนึ่ง ข้าหลวง เสนา กรมการ กำหนด เก็บเงิน คำนวณ แก่ราษฎร
 แล้ว หัก สิบ ลก เป็น ของ กรมการ กำหนด หนึ่ง หนึ่ง แล้ว จึง หัก
 สิบ ลก ส่วน เสนา อีก หนึ่ง หนึ่ง เป็น สอง หนึ่ง แล้ว หัก ค่าชม เข้า
 กับ ข้า หลวง เสนา กำหนด ซึ่ง ละ ๑๕ บาท กำหนด ต้อง เสีย ค่า

๒๓๖
 ๒๓๖
 ๒๓๖

คำขอล ให้ข้าหลวงเสนา ๆ ต้องเสีย ค่าหนึ่ง ค่าเข้าค่าทางว่าว
 ให้แก่เจ้าพนักงาน กรม นา ทรง เหน ว่า ข้าหลวงเสนา กำนัน
 ยักต้อง เสีย ยอก ย้อน วุ่น วาย อยุ่ หลาย อย่าง จึง ทรง พระราช
 คำริศ เหน ว่า แต่เค็มมี ข้าหลวงเสนา เจ้าพนักงาน กรม นาคั้ง
 ก็เอาคน ใน พวก เคี้ยว คั้ง ไป ไม่ เปน ที่ ก้ม ก้ม กัน แล กัน ได้
 ทรง เหน ว่า มีสองพวก เหมือน พวก เคี้ยว ครั้ง นี้ จึง ไปรค เกล้า
 ให้กรม นา แต้ แต่ เสนา ผู้ เคี้ยว ไป พร้อ ม ค้วย กรมการ กำนัน
 ออก ไป เกิน ประ เเมิน นา ให้ เหน พร้อ ม ยอม กัน ทั้ง สาม คน
 จึง จะ เปน อัน ใช้ได้ อย่า ให้ กรมการ กำนัน ดื้อ ใจ เหมือน
 อย่าง แต้ ก่อน ว่า สุก แลแล้ว แต่ เสนา ข้าหลวง จะ ประ เเมิน นา เท่า ไค
 จะ ประ ทับ ตรา ให้เท่า นั้น อย่า ให้ ทำ คั้ง นี้ เปน อัน ขาด ถ้า
 เกิด การ ฉ้อ ฉน กัน ประการ ไค ต้อง ให้ มี โทษ เหมือน กัน ทั้ง สาม
 คน อนึ่ง ไปรค เกล้า ว่า คั้ง แต้ นี้ ค้อ ไป เสนา กรมการ
 กำนัน เรียก เงิน ค่านา ใน เมือง ชัน ที่ หนึ่ง ได้ มาก น้อย เท่า ไค
 ไปรค พระ ราชทาน ให้ ร้อย ละ ๑๐ ถ้า เมือง ชัน ที่ สอง ไปรค
 พระ ราชทาน ร้อย ละ ๑๑ เมือง ชัน ที่ สาม ไปรค พระ ราชทาน
 ร้อย ละ ๑๒ ถ้า ใน กรุง เทพ ไปรค พระ ราชทาน ร้อย ละ ๘
 แต่ มี ให้ เสนา กรมการ กำนัน เสีย ค่า คำขอล ขน เข้า ค่า หนึ่ง ค่า เขา
 ค่า ทาง ว่าว แล ค่า อกรรม เนียม อื่น ๆ นอก นี้ ค้อ ไป อนึ่ง ถึง ถ้า
 คน ก จะ ออก เกิน ประ เเมิน นา ก็ เจ้า พนักงาน กรม นาร้อย ค้วย ฎีกา

พิมพ์ต่อเจ้าพนักงานกรมพระคลัง มหาสมบัติ ฤทธิพิพัฒน์
 พิมพ์ มอบให้เสนาออกมาทุกเมือง และในคัวพิมพ์มีว่า
 เมืองนนทบุรีนี้ ตรารูปอย่างนั้น มีเรือนเงินใบหนึ่ง ๑๐ ตำลึง
 ใบหนึ่ง ๕ ตำลึง ใบหนึ่งตำลึง ๑ ใบหนึ่ง บาท ๑ ใบหนึ่งเฟื้อง ๑
 รวม ๕ อย่าง เปรียบเหมือนราษฎรจะต้องเสียเงินค่านา ๑๐ ตำลึง
 บาทเฟื้อง เสนาจะต้องให้คัวฎีกาพิมพ์ ๑๐ ตำลึง .ม ๑ บาทใบ ๑
 เฟื้อง ใบ ๑ รวม ๓ ใบเช่นเงิน ๑๐ ตำลึง บาทเฟื้องอย่างนี้ และ
 ให้เอาคัวฎีกา ตรารูปพิมพ์ประทับมาในหมายประกาศ ไว้ให้กุ
 เปนคัวอย่างคัวแล้ว ถ้าเสนาจะเรียกเงินค่านาต่อราษฎร
 ให้เอาคัวฎีกาพิมพ์ประทับตราเสนา กรมการกำนันทั้ง ๓
 กวงเปนสำคัญจงทุกราย และให้ทรงตั้งพระราชบัญญัติ
 หมายประกาศ จัดเปนข้อไว้สำหรับผู้รักษาเมือง กรมการ
 เสนากำนัน จะตรวจเกณฑ์ประเมินนา และราษฎรเจ้าของนาที่จะ
 เสียเงินค่านาให้กระทำโดยข้อพระราชบัญญัติต่อไป

๑ ข้อ ๑ ถ้าถึงกำหนดเดือนนี้ ให้เจ้าพนักงานกรมนา
 แต่งเสนาออกเกณฑ์ประเมินนา แขวงจังหวัดกรุงเทพฯ แลหัว
 เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ
 ก็ให้เจ้าพนักงานกรมนาไว้คัวฎีกาพิมพ์ ต่อเจ้าพนักงานกรม
 พระคลังมหาสมบัติ ฤทธิพิพัฒน์ ไปมอบ
 ให้เสนาแล้ว ให้เจ้าพนักงานกรมนา กับเสนา ทำบัญชีไว้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา...

ต่อ กัน จง ทูกราย

ฯ

๑ ข้อ ๒ เสนา เชิญ ทรา ไป วาร ต่อ ผู้รักษา เมือง กรมการ
วัน ไร ก็ ให้ ผู้รักษา เมือง เร่ง จัก กรมการ ที่มี สติ ช้ ญญา ไ้ ราช
การ กำกับ ไป กับ เสนา นาย หนึ่ง ออย่า ให้ เนิน ช้ เสีย เวลา เกิน
๓ วัน ไป ไ้ เปน อัน ชาติ แล้ว ให้ เสนา กรมการ บัง คับ ให้ กำ นัน
นำ เนิน ประ เมิน นา ของ ราช วร ทั่ว เจ้า ของ นา จง ทูกราย

๑ ข้อ ๓ ถ้า เสนา กรมการ กำ นัน เนิน ประ เมิน นา ว่า ไ้
เท่า นั้น ไร ฝ่าย ราช วร เจ้า ของ นา ร้อง ว่า นา ไม่ ถึง เท่า นั้น ไร
ให้ เสนา กรมการ กำ นัน พร้อ มกัน ลง เสนั กระ แสพ ญา ณ วัค สอย
ช้ ญญา ที่มี ต่อ สร้าง พร้อ ม ทั่ว เจ้า ของ นา ให้ ถูก ต้อง กัน ถ้า
เจ้า ของ นา ร้อง ว่า เนิม โถ ทว่า น ช้ กั ว่า ทำ ไ้ มาก ภาย หลัง
เสีย ไป เกือบ เกย ไ้ น้อย เท่า นั้น ไร ก็ ให้ เอา ทั่ว เจ้า ของ นา
บุตร ภรรยา ผู้ ช้ ทำ นา ใน ที่ นั้น สาบ าส จง ทูกราย จึง ให้ เสนา
กิก เขา เนิ นนา แต่ ไ้ ไ้ เกือบ เกย จง ทูกราย แล้ว ให้ เสนา กรม
การ กำ นัน ทำ ทั่ว นาน ช้ หนึ่ง ประ ทัย ตรา พร้อ มกัน ทั้ง ๓ นาย
ให้ แก่ ราช วร ไร ช้ หนึ่ง แล้ว ให้ เสนา กรมการ กำ นัน ทำ ญา
ช้ สอย กัน วัค คน ละ บาน ว่า นา แวง นัน อ่า เนิ นัน เจ้า ของ ช้ นัน
มี นา กุ โค เท่า นั้น ไร นา ฟาง ลอย ทั่ว นั้น ไร นา ช้ ใหม่ เท่า
นั้น ไร รวม เขา ใน เมือง นั้น เท่า นั้น ราย เนิ นนา เท่า นั้น ไร ไ้ ทำ
เกือบ ค่า นา เท่า นั้น ไร ไม่ ไ้ ทำ มี ไ้ เกือบ ค่า นา เท่า นั้น ไร ให้ ถูก

ต้อง กัน ทั้ง ๗ ขาน ถ้า ใน กรุง ให้ เสนา กำนัน ทำ ขาญ ชี สอข
กัน ให้ ถูก ต้อง ทั้ง สอง ขาน ๗:

๑ ข้อ ๔ ถ้า ราษฎร เจ้า ของ นา ส่ง เงิน ค่า นา ให้ ก็ ให้ เขา
ทวน นำ มา คืน ให้ เสนา กรมการ กำนัน พร้อม กัน จึง ให้ เสนา เขียน
ด้วย น้ำ ต้ม ก ลง ใน คดง คือ ฎีกา พิมพ์ ที่ รับ ไป ต่อ เจ้า พนักงาน
กรุงเทพ ๑ ว่า วัน นั้น เดือน นั้น ปี นั้น เจ้า ของ นา ชื่อ นั้น
ทำ นา ค่า บด นั้น ได้ เท่า นั้น เสก งาน เท่า นั้น เสีย เงิน ค่า นา เท่า นั้น
แล้ว ให้ เสนา ประทับตรา ประจำ เงิน ประจำ ชื่อ ราษฎร เจ้า ของ นา
ให้ กรมการ ผู้ กำกับ ประทับตรา ประจำ นา กำนัน ประทับตรา
ประจำ ยี่ แล้ว ให้ ทัว ฎีกา พิมพ์ ไป กับ ราษฎร เจ้า ของ นา จง ทุก
ราย และ ให้ ราษฎร ผู้ เจ้า ของ นา ทู ทัว ฎีกา ตรา พิมพ์ ให้ เหมือน
กัน ที่ ประทับ เปรน ตัวอย่าง ใน พระราช บัญญัติ นี้ จึง รับไว้ ๗:

๑ ข้อ ๕ ถ้า เสนา กรมการ เรียก เงิน ค่า นา ใน แหวง
กำนัน ค่า บด นั้น เสร็จ แล้ว ให้ เสนา กรมการ ทำ ใบ เสร็จ ว่า
เจ้า ของ นา เท่า นั้น ราย เปรน นา เท่า นั้น ไร่ เปรน เงิน เท่า นั้น ได้
ไว้ แก่ กำนัน ฌ ยี่ หนึ่ง แล้ว ให้ กำนัน ทำ ทาน บด ให้ ไว้ แก่ เสนา
ฌ ยี่ หนึ่ง ว่า ให้ นำ เสนา กรมการ เกิน ประเมิน ค่า ทุก ราย
สน แหวง สน ค่า บด ของ กำนัน นั้น เสร็จ แล้ว ให้ กำนัน ประทับตรา
ลง ใน ทาน บด เปรน สำคัญ จง ทุก แหวง ทุก กำนัน ๗:

๑ ข้อ ๖ ว่า ให้ เสนา กรมการ กำนัน ทำ ขาญ ชี หาง ว่า

กฎหมายตราสิบห้าประการ

จำนวนเงิน จำนวน นา จำนวน บัญชี ชื่อ ราษฎร เจ้า ของนา ประ ทัย
ควาขึ้น ต่อ ผู้รักษาเมือง ให้ผู้รักษาเมือง สอย ให้ถูก ค้าง กัน
ทั้ง ๓ ฅบับ แล้ว ให้หักเงิน ค่านา ซึ่ง พระราชทาน ในกรุง เทพ ๑
ร้อย ละ ๘ เมือง ชันที่ ๑ ร้อย ละ ๑๐ เมือง ชันที่ ๒ ร้อย
ละ ๑๑ เมือง ชันที่ ๓ ร้อย ละ ๑๒ ให้แบ่ง กัน อย่าง ที่ ไปรค
พระราชทาน กิ่งนี้ เมือง ที่ ๑ เสนา ๔ ส่วน กำนัน ๓ ส่วน
ผู้รักษาเมือง ๑ ส่วน กรมการ ๒ ส่วน เมือง ที่ ๒ ให้ เสนา
๕ ส่วน ให้กำนัน ๓ ส่วน ผู้รักษาเมือง ๑ ส่วน กรมการ
๒ ส่วน เมือง ที่ ๓ ให้ เสนา ๖ ส่วน ให้กำนัน ๓ ส่วน ผู้
รักษาเมือง ๑ ส่วน กรมการ ๒ ส่วน กรุง เทพ ๑ ให้ เสนา
๔ ส่วน ให้ อำเภอ ๓ ส่วน เจ้ากรม กอง ๑ ส่วน ๖

๑ ชั๊ ๗ เสนา กรมการ กำนัน เก็บเงิน ที่ ราษฎร เจ้า

ของนา ได้มาเท่าใด ให้ คัดควา ดุงเงิน ฝาก ไว้แก่ ผู้รักษาเมือง ๗
ต้อง เก็บ รักษา ไว้ ถ้า เสนา เก็บเงิน ค่านา จะ คุมเงิน มา ส่ง
เจ้าพนักงาน กรม นา ให้ผู้รักษาเมือง แล กรมการ จัก เรือ
จัก คณ คุมเงิน แล หนังสือ บอก พร้อม กับ เสนา มา ยัง กรุง เทพ ๑
วาง เวน ฅบับ หนึ่ง เจ้าพนักงาน กรม นา ฅบับ หนึ่ง ว่า เก็บเงิน
ค่านา คุ้โค ใ้เท่า นั้น ยัง อีก เท่า นั้น เงิน ค่านา ฟาง ลอย
ใ้เท่า นั้น ยัง อีก เท่า นั้น นา โคน สร้าง ชัน ไค่ ใ้เท่า นั้น

ผู้ก้มก้ม แล กำนัน คิด ทำ ญาณ ชี ทาง ว่าว น้อ ตัก บัง พระ
ราช ทรัพย์ ของ หลวง มี ผู้ มา ร้อง ฟ้อง พิจารณา เป็น สัตย์ จะ ทำ
โทษ ให้ จง หนัก ตาม โทษานุโทษ เงิน ที่ ได้ ค่า สิบ ลก มาก น้อย
เท่า ไค ให้ เรียก มา ให้ กับ โจทย์ ทั้ง สิ้น ๖๖

๐ ข้อ ๙ ว่า ถ้า มี ผู้ มา ร้อง ฟ้อง ว่า เสนา กรมการ
กำนัน คิด กับ เจ้า ของ นา น้อ ตัก เนื้อ นา มาก เปน น้อย และ
เสนา กรมการ ทำ ทัฎฎีกา แผลง ปลอม น้อ เงิน ค่านา พระราช ทรัพย์
ของ หลวง พิจารณา เป็น สัตย์ ให้ ลง พระราช อนุญาต เหย็น เสนา
กรมการ คน ละ ๕๐ ที่ ให้ เรียก เอา ค่า สิบ ลก ที่ ได้ ไว้ มาก
น้อย เท่า ไค มา แบ่ง เปน ๓ ส่วน ให้ ผู้ โจทย์ ร้อง ๒ ส่วน
ให้ ราชการ ผู้ ชำระ ส่วน ๑ แต่ ราษฎร เจ้า ของ นา ผู้ ซึ่ง คบ
คิด กับ เสนา กรมการ กำนัน น้อ บัง นานัน ให้ ลง พระราช อนุญาต
เหย็น ๕๐ ที่ ปล่อย ทัฎ ไซ้ แต่ ราษฎร เจ้า ของ นา ๗๗ เสนา
กำนัน กรมการ ซึ่ง ได้ คิด น้อ เบียด บัง ครั้น ภาย หลัง คน หนึ่ง
คน ไค รู้ คี ก โทษ กลัว ความ ผิด กลับ มา ลุ แก่ โทษ จะ ทรง
พระกรุณา โฝรค ยก โทษ ให้ แล้ว จะ โบริด พระราช ทาน สิบ บล ให้
เหมือน อย่าง โจทย์ อื่น มา ฟ้อง ที่ ว่า ไว้ ค่าง ทั้ เหมือน กัน ถ้า กำนัน
น้อ ไม่ นำ เสนา กรมการ เหน ยระ เมีน นา ให้ สิ้น แหวง สิ้น ค่าย ล
พิจารณา เป็น สัตย์ ให้ ลง พระราช อนุญาต เหย็น ๕๐ ที่ ให้
เรียก ค่า สิบ ลก ซึ่ง ทั้ นั้น ให้ แบ่ง เปน ๓ ส่วน ให้ แก่ โจทย์

ว่าหาเต็มเมืองนั้นเป็นหาฟาง ลอยเท่านั้นไว้ เป็นหาคู้โคเท่า
 นั้นไว้หาขึ้นใหม่ปีที่ ๑ เท่านั้นไว้ ปีที่ ๒ เท่านั้นไว้ ปีที่
 ๓ เท่านั้นไว้ ปีที่ ๔ บอกลงในหาเต็ม รวมกันเป็นเท่านั้นไว้
 ให้เสมออย่าให้ขาดได้ ๖

๑ ข้อ ๑๑ ถ้าผู้ใดจับของหาฟาง ลอยในกรุง เทพ ๖ และ
 หัวเมืองไว้มากทำแต่หยอไม่เต็มเนื้อที่ ทั้งที่ให้กร้างว่างเปล่า
 พัน ๓ ปีไปก็ดี ฤๅที่เก็บทำนาอยู่แล้ว ภายหลังไม่ทำ
 ทั้งไว้พัน ๓ ปีไป ให้ขาดผล ประโยชน์ไรแผ่นดิน ถ้าผู้
 ใดจะไปทำนาในที่นั้น ก็ให้มาบอก ต่อเสนาผู้รักษาเมือง
 กรมการ กำหนดไปปักเสา ทำสำคัญ ประทับตราให้ที่ เขาเป็น
 สิทธิแก่ผู้นั้นทำต่อไป ถ้าเจ้าของเดิม จะมาว่ากล่าว ประการใด
 ห้ามอย่าให้เสนาผู้รักษาเมือง กรมการ คั้นที่นั้นให้เป็นอันขาด
 ที่เกี่ยว ถ้าไม่มีผู้ใดมาทำนาในที่นั้น ก็ให้เจ้าของเดิม
 มาบอก เสนา กรมการ เหว่นหาขึ้น ต่อเจ้าพนักงาน กรมนาฯ
 ต้องมีประกาศ ให้คนทั้งปวง ทราบว่า ที่นั้นเป็นที่หา ไม่มีเจ้าของ
 ผู้ใดอยากจะทำ ก็ให้มาทำ ถ้าเจ้าของหลวงหาทั้งไว้ไม่ทำ
 และ ไม่มาเวนหาตาม พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกค่านาคำขล
 นั้นแก่เจ้าของที่หลวงไว้ เหมือนนาคู้โคไว้ละสลึง ภายหลัง
 เจ้าของหาฤๅผู้อื่น ทำต่อไป จึงให้เรียกค่านาเป็นหาฟาง ลอย
 ไว้ละสลึง เพื่อตามพิภค ๖

๑ ข้อ ๑๒ ถ้าผู้รักษา เมือง กรมการ และกำนันผู้หนึ่ง
 ผู้ใดจับของนาฟางลอบ นาค้นสร้าง ในกรุง เทพ ๑ แลหัว
 เมือง ถ้าเสนา ออกเห็นประเมินหา ก็ให้ผู้รักษาเมือง กรมการ
 กำนัน ออก ขาญชีนาท้อ เสนาว่า นาค้นสร้างนาฟางลอบขึ้น
 เท่านั้น ถ้าผู้รักษาเมือง กรมการ กำนัน และ ผู้ใด ซึ่งจับของนา
 ฟางลอบ นาค้นสร้าง ไม่ ออกเสนามีผู้มาฟ้องร้องพิจารณา
 เปนลัศย์ จะทำโทษ ตาม โทษานุโทษ ให้เสนาเรียกเขาเงิน
 ค่านาที่ขี้ค บังไว้ตัวกู่น

๑ ข้อ ๑๓ ว่าพระราชบัญญัติหมาย ประกาศ ซึ่ง แจกมา
 ตามหัวเมือง เอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้
 ฝ่ายเหนือ นั้น ถ้าเจ้าพนักงาน กรมนาผู้รักษาเมือง กรมการ
 กำนัน เสนา แลราษฎร เจ้าของนามีความ ร้อนรน ฤฯ กิถุบาย
 ยักย้าย ล้อ บัง พระราชทรัพย์ ของ หลวง นอกจากข้อ พระ ราช
 บัญญัติ นี้ ไป ก็ จะ ทรง เพิ่ม เต็ม คักรอน แก่ ไซบ ให้ สรคควร แก่
 การ ค่อ ภาย หลัง อนึ่ง ให้ เจ้า กรม กอง ตระเวร ซ้าย จวา รับ
 พระราช บัญญัติ หมาย ประกาศ แจก ให้ อำเภอกำนัน แขวง
 กรุง เทพ ๑ จง ทุก ตำบล ถ้าหัวเมือง ให้ ผู้รักษาเมือง กรมการ
 รับ พระราช บัญญัติ หมาย ประกาศ ให้ แก่ อำเภอกำนัน ทุก แขวง
 ทุก ตำบล แล้วยัง คับ ให้ อำเภอกำนัน อำน พระราช บัญญัติ
 บ้าง ร้อง ให้ ราษฎร ผู้ ทำ นา ทราบ ความ โศษ ละเอียด กง ทุก ราช

กฎหมายตราสามดวง

อย่าให้ผู้ซึ่งรับพระราชบัญญัติ
 หนึ่งไว้ ถ้าราษฎรแห่งใด คำ บลใด ว่า ไม่ทราบ ใน พระราช
 บัญญัติ หมายถึง ประการใด จะทำ โทษ ผู้ซึ่ง รับพระราช
 บัญญัติ หมายถึง ประการ ใน แห่งนี้ คำ บล นั้น ตาม โทษานุ โทษ
 ให้เสนาแล ผู้รักษาเมือง กรมการ อำเภอ กำหนด ราษฎร เจ้า ของ
 นกกระ ทำ ตาม พระราช บัญญัติ หมายถึง ประการ ึ่ง ทุก ข้อ ทุก
 ประการ ประการ มา ณ วัน พุศ. เกศนอ้าย ขึ้น คำ หนึ่ง ปี ๑๐
 ๑๓๓๖ เป็นปีที่ ๗ ใน รัชกาล ประจุบันนี้ ๗

ประกาศเรื่องเครื่องรางเม็ตดี

๑ ด้วย พระยามหามนตรี ศรี อังครักษ์ รับพระ บรมราช
 โองการ ไล่เกล้าฯ ให้ ประการ แก่ พระ บรมวงษานุ วงษ แล ข้า
 ราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้ทราบทั่ว กัน ว่า คำ ซึ่ง พูด กัน อยู่ บ่อย ๆ
 ว่า เขามเครื่องราง เขามีเม็ตดี จึง ได้ เปรน อย่าง นี้ อย่าง นั้น
 ท่าน ทั้ง ปวง คง จะ ได้ พูด ได้ ยิน ได้ ฟัง อยู่ บ่อย ๆ จน ถึง บัด นี้ ก็
 มี ผู้พูด ใน หนังสือ พิมพ์ ทรุ โฉวาท ว่า มีเม็ตดี ก็ เมื่อ ท่าน ทั้ง ปวง
 ได้ ยิน ถ้อย คำ ทั้ง นี้ หนาหู เข้า แล้ว ความ เชื่อนี้ ก็ จะ เกิด ขึ้น ได้
 โทษ เรว เพราะ เคย นี้ ก็ เคย เชื้อ เคย ฟัง มา หลาย แห่ง มิ ใช่ว่า
 ใน พระ ราชวัง เมื่อ ลง ใจ เชื้อ แล้ว ก็ จะ เป็น ความ โทรมนาศ

เลียบใจที่ชดชยในราชการไป เป็นที่สงไสย สมนเท่ห์ จนเจ้าก็
 ไม่เชื่อ ข้า ข้าก็ไม่เชื่อเจ้า เลียบราชการไปทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น
 จึงให้ประดาศทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาถึง ๖ ปี ๗ ปี มาแล้ว
 แรกจะว่ายังทรงพระเยาว์อยู่ก็ตามที แต่ใน ๒ ปี ๓ ปี
 นี้ ก็ทรงพระเจริญ ถอจะให้กิจการทั้งปวงเป็นไปได้อย่างแล้ว
 ค่างในซึ่งเป็นทิวไปรดทิวปรานก็มี แต่ไม่ได้ทำความคุมเหง
 เบียดเบียนให้ผู้ใดได้รับความเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวก็ยังไม่ได้ทำการสิ่งใดให้ปรากฏ ว่าเป็นการผลิต
 ยุติธรรมเพราะข้างใน การเก่า ๆ ซึ่งเป็นคำติเตียนก็มีอยู่
 หลายอย่าง ในการทุกวันนี้ ก็ทรงเข้าพระทัยว่า การเช่น
 อย่างแต่เดิมนี้ ก็ยังไม่เป็น ขอให้ท่านทั้งปวง คริครองคุณเกิด
 การเปยบรโอมาย่อมได้เห็น ไก่ยืน ไก่ฟั่ง อยู่ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น
 ท่านผู้ใดที่ไ้ทราบ การอยู่จริง ๆ จงวางใจให้เป็นยุติธรรมแล้ว
 แล คริครองคุณก็ คงจะเห็นว่าการเป็นอย่างไร เพราะทั้งพระ
 ราชฤไทยทั้งนี้ จึงทรงพระราชาวิธีเห็น ว่าไม่ควรเลยที่
 ท่านทั้งปวง จะผูกจะ กิมาถึงเคว็องวางเม็ตกั อย่างเช่นเก่า ๆ
 เมื่อมีผู้ผูก ผู้ตักทั้งนี้ ก็เป็นที่เลียบพระราชาฤไทย มาก เพราะ
 ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ลคพระราชาธิครียยศลง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ทั้งเคาซิลออฟสเตต แล ปรีวีเคาน์ซิลเป็นที่ปรุกษาราชการ
เพื่อจะให้ช่วยยืคหน่วงพระองค์มิให้ตกไปในทางที่ผิด ก็เมื่อ
การซึ่งเป็นความเคือกว้อน เป็นความไม่ดีมีขึ้นอย่างไร

ก็ควรที่ปรีวีเคาน์ซิลจะกรายทูลตักเตือนให้ทรงทราบใต้ฝ่า
ลของขลุ้พระบาท โดยความซื่อสัตย์กระตัญญูจึงจะชอบ
นี้ท่านเสนาบดีแลปรีวีเคาน์ซิลผู้ใดผู้หนึ่ง ก็มีได้กรายทูล

ว่ากล่าวสิ่งไรเลย จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า การซึ่งทรง
ประพฤติไปนั้น เป็นการถูกต้องเรียบร้อยดีอยู่ ก็ผู้ซึ่งพูด
ซึ่งคิกทั้งนี้ ถ้าเป็นคนนอกจากเคาน์ซิล นอกจากราช

การก็เห็นจะเป็นคนไม่รู้จักอะไรเลย พูดไปตามความคิด
ความเห็นของตัว โดยกำลังที่ฟังช้าน ถ้าเป็นเคาน์ซิลก็
เห็นว่าเป็นการไม่ควรจะพูด เหมือนต่งต่งหนึ่งสองต่งนี้

ก็จะต้องแลเห็นชัดว่าเคาน์ซิลผู้นั้น จะเป็นคนมีความวิศยา
มาก แลเป็นคนมีโวหารมาด บ้าๆ อยู่ จึงได้พูดทั้งนี้
ตัวเป็นเคาน์ซิลควรจะทำเรื่องราวขึ้นกรายบังคมทูล ที่ไม่อาจ

กรายทูลนั้นจะเห็นเพราะเหตุใด ให้ท่านทั้งปวงดำริห์ตรี
ครองคูเถิก ๗๖
ชายๆ จะผิดด้วยคำสาบาลข้างตฤกกระมัง การซึ่ง
ว่าชแจงมาถึงนี้ เพราะจะให้ท่านทั้งปวงเห็น ว่า คร จึงพูดนั้น

ขอสงวนลิขสิทธิ์และกาารพิมพ์

หน้า ๒๕๐ ลักษณะ พระราชกำหนด ว่าด้วย กรมพระราชวัง เล่ม ๑
ไม่ได้ผูก โดยความที่จับ มีน คั้น ตาย เป็นแต่คำพล่อย ๆ ควร
จะเชื่อ ได้ ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งพระราช
ศฤไทย จะ ทรง ชูบเลี้ยง ข้าราชการ ให้สมควร แก่ความดี ความ
ชอบ แล จะ ให้ ข้าราชการ เป็น ไป โดย ยุติธรรม ให้ราษฎร อยู่
เย็นเป็นสุข ทั่ว กัน ทรง พระ วิตถ อยู่ว่า ท่าน ทั้ง ยวง ได้ ยิน
ถ้อย คำ กิ่ง นี้ ก็ จะ มีความ ทัช ถอย เสีย ใจ ไป จึง ไป รดเกล้า ร
ให้ ประกาศ มา ให้ ทราบ ทั่ว กัน ว่า ข้าง ใน ก็ ส่วน หนึ่ง ข้าราชการ
ก็ ส่วน หนึ่ง ไม่ เกี่ยว ข้อง สิ่ง ไร กัน เลย ทั้ง ใน บัด ยับ นี้ แล เมือง
หน้า อย่า ให้ เชื่อ ถ้อย ถ้อย คำ คน ที่ พูด อย่าง นี้ เลย เป็น ชี. ซาก
จง ให้ ตั้ง ใจ ทำ ข้าราชการ หาก ความ ดี ความ ชอบ ต่อ ไป ข้าง หน้า เถอญ
ประกาศ มา ณ วัน อาทิตย์ เดือน อ้าย แรม สี่ค่ำ ปี จอศก ๓๖

พระราชกำหนดประกาศ

ณวัน ๕ เดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ ปีจอศก ๑๒๓๖

(พระราชลัญจกร ไชยราพต)
(พระราชลัญจกร) (พระราชลัญจกร)
(พระบรมราชโองการ) (พระเจ้าแผ่นดิน)
เช่น พระราชหัตถ์ (จุฬาลงกร)

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ บรมเทพรพยมหายมกุฏ บรมศรีทนต์ราช วรวงษ
บรมพงษบริพัตร วรชัตติยราชนิกรโคม ราชครันตบรม มหา

เล่ม ๑ ลักษณะพระราชกำหนด ว่าด้วย กรม พระราชวัง หน้า ๒๕๑
จักรพรรดิราช สังคาศ บรมธรรมิกมหา ราชาริราช บรมนารถ
บพิตร พระจุลจอมเกล้า เจ้าแผ่นดินสยาม ในรัชกาลที่ ๕
ในพระบรมราชวงษ์ ซึ่ง ได้ ประทับฐานแลตำรง ศิริวิรัตนวาเชย
มหัยสวริยาธิบดีนครุงเทพ ; มทานคร อมรรัตน โกลสินทรมหิน
ทรายุทธยา ฅนประเทศ บางกอก เปนบรมราชาภิราช แก่ลาว
ประเทศ มลายูประเทศ ฯ ล ฯ

๑ ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า เรามีความรักใคร่เป้นที่
ไว้ใจ ในพระ บวรวงษ์เชอ กรมพระ ราชวัง บวร สฐาน มงคล
เพราะมี ประสงค์ ที่จะ จัก การ ให้มั่นคง เป้นที่ แขง แรง เพื่อ จะ
ให้บ้านเมือง เรียบร้อย แล ราษฎร จะ ได้ อยู่เย็น เป้นสุขทั่ว
พระราช อาณาเขตร เพราะฉนั้น เรา จึง ได้ มีพระบรมราช โองการ
मार พระบิณฑุรสุรสิงหนาท ให้ตั้ง กฎ ประกาศ ไว้ ให้รู้ทั่ว กัน ว่า
เมื่อ ฅวันพุฒเค็ชช อ้าย ชันสิบเอจคำ บิ๋มโรงสัมฤทธิศก
ศักราช ๑๒๓๐ เรา ได้ มอบสุพรรณ บัตร แล ประกาศ ตั้ง พระ
บวรวง เชอ เป้น กรมพระราชวัง บวรสฐาน มงคล มีราชอิศริยศ
บริวารยศ แล เงินชัน ตาม ธรรมเนียมแผ่นดิน ซึ่ง เป้น ขรรณเนียม
รู้ทั่วกันมา แต่เก็ม แล สุพรรณบัตร คำ ประกาศ ที่ เรา ได้ ตั้ง พระ
บวรวง เชอ กรมพระราชวัง บวรสฐาน มงคล แล้วนั้น คง อยู่ตาม
เก็ม ให้พระบรมวงษานูวงษ์ ทำนเสนา ยดี เคาณ์ ซิลลธอร์ แล จ้า
ราชการ ราษฎร ทั้ง ปวง เชื่อ ถือ ใน คำ ประกาศ นี้ เป้นที่ ย่นเอน

กองพระบรมเสนาบดีและเสนาบดี

หน้า ๒๕๒ ลักษณะพระราชกำหนดว่าด้วยกรมพระราชวัง เล่ม ๑
 สืบไป อนึ่งเรามีความประสงค์ ที่จะให้พระบรมวงษเชอ กรม
 พระราชวัง บวรสถานมงคล ไ้รักษาเกี่ยวกับศ โทษ สมควร
 เราจึง ให้กรม พระราชวัง บวรสถานมงคล มีทหาร ยี่สิบ
 แล อาวุธ สำหรับขมเพาะ ๒๐๐ คน แล ทหาร ๒๐๐ คน
 ให้ อยู่แต่ ใน พระราชวัง บวรสถาน มงคล ฎ) กรม พระราชวัง
 บวรสถาน มงคล จะ ไป อยู่แห่งใด ที่เป็น สถานที่ ที่วังที่ กรม
 พระราชวัง บวร นั้น ทหาร จึง จะ ตาม ไป อยู่รักษา ได้ แต่ที่
 เป็น สถานที่ ที่วังเท่านั้น ถ้าเราจะ ต้อง การเรียกทหาร ๒๐๐ คน
 นั้น ให้มาช่วย การเมื่อไร เราจะ มีคำสั่งเช่นข้อ ของเรา
 ให้เป็น สำคัญ ก็ต้อง มาตามความ ประสงค์ของเรา ๓๖
 ๑ อนึ่ง การหนัก การ สำคัญ แล การ ที่ รบศึกรบขอม ในการ
 แผ่นดิน ทุก อย่าง ฝ่าย ใน ที่ จะรักษา ให้ อยู่เย็น เป็นสุข แล
 การ ฝ่าย นอก ที่ ระวัง ภัย รักษา ราช อาณาเขต ของ เรา นั้น
 เรา ได้ ยั้ง ค้ำเป็น สัตย์ ซาก อยู่ กับ เรา ผู้เกี่ยวข้องนี้ เพราะ ฉะนั้น
 แต่ ยศนาเว็ อรบ แล เครื่อง อาวุธ ต่าง ๆ กระสุน คินกำ ที่เป็น
 เครื่อง รบต่าง ๆ ที่ อยู่ใน พระราช อาณาเขต ของ เรา ต้อง
 อยู่ใน อำนาจ เรา ผู้ เกี่ยว ทั้ง สิ้น ผู้อื่น จะ มี ไม่ ได้ เว้นไว้
 แต่เราจะ อนุญาตให้ อนึ่ง แต่ให้ ต่อ ไป เบื้อง หน้า ถ้าเราจะ
 จักการ ได้ คง ประสงค์ ของ เรา แล้วนั้น คือ เราจะ จักเงิน แผ่นดิน
 ให้ เป็น ขรรณ เนียม นั้น คง เรียบร้อย กว่าแต่ ก่อน แล เรา มี

เล่ม ๑ ลักษณะพระราชกำหนดว่าด้วย กรมพระราชวัง หน้า ๒๕๓
 ความประสงค์ ที่จะให้การหนักของราษฎร ที่มีอยู่ ให้เบา
 บางลงกว่าแต่ก่อน แลมิให้ประโยชน์ แลแรงของราษฎรเสีย
 เปล่าไป ถ้าแลเรา ได้คิดทำการใหม่ที่จะเก็บเงิน แลจ่ายเงิน
 ซึ่งเปนผล ประโยชน์ของเรา ประการใด เราจะรักษาผล ประ
 โยชน์ของ พระบรมวงษ เชน กรมพระราชวังนี้ ด้วย ให้เหมือน
 กับ ชูระของเรา แล ความรัยความ ย่อม ซึ่งเรา ได้ประกาศ
 มา นี้ ก็เพราะ พระบรมวงษ เชน กรมพระราชวัง บวรวิมล มงคล
 ได้กระทำ ความสัจย์ให้ต่อเราใหม่ ว่า ได้รัยถือความ สัจ
 ชื่อตรง แล มีความ รักใคร่ ในตัวเรา แล ข้าเรา ของเรา
 ทัดไป แล พระบรมวงษานุวงษ ทำน เสนา ยก ที่ มา ประชุม
 พร้อมกัน นี้ เรา ได้สั่ง ให้ลงชื่อ ประทับตรา ไว้เช่น พยาน
 ประกาศ มาณวัน พฤหัสบดี เดือนสาม แรมห้าค่ำ ปีจอฉศก
 ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชการปัตยุบันนี้ ๕

- (กรมพระราชวังบวร ทรา نارายณ์ ทรงขึ้น)
- (สมเด็จพระบิรมหาราชประยักษ ทราพระมทามาตา)
- (สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ ทราพระสุริยวงษ)
- (เจ้าพระยาภูธราภัย ทราพระราชสีห์)
- (เจ้าพระยาสุรวงษไวยวัฒน์ ทราพระคชสีห์)
- (เจ้าพระยาภาณุวงษ ทราบัวแก้ว)

เล่ม ๑ ลักษณะ ผู้ที่ขังคะก็ให้ร้องต่ออธิบดีก่อนถวายฎีกา หน้า ๒๕๕
ซึ่งชำระ อยู่ใน กรมศาลไทย กรมพระกระลาโหม กรมท่า
กรมวัง กรมนา กรมพระคลังมหาสมบัติ ฅทอรัษฎากร
พิพัฒน์ กรมพระสุริศวัท กรมท่าซ้าย กรมธรรมเนียม กรม
ใดๆ ซึ่งมีขุนศาล ตรีลาการ ชำระ นี้ ถ้า โจทย์ จำเลย จะร้อง
กล่าวโทษ ตรีลาการ เสมียนผู้คุม ก็ให้ทำเรื่อง ราวร้อง ต่อท่าน
ผู้เป้น อธิบดี ใน กรม นี้ๆ เสียก่อน ถ้า จะร้อง กล่าวโทษ
ลูกขุน ผู้ปรับ ซึ่ง ปรุณา ตัดสิน ปรับ ทัม ความ ใน กรมศาลไทย
กรมพระกระลาโหม กรมท่า กรมวัง กรมนา กรม
พระคลังมหาสมบัติ ฅทอรัษฎากรพิพัฒน์ กรมพระสุริศวัท
กรมท่าซ้าย กรมธรรมเนียม ก็ให้ทำเรื่อง ราวมาร้อง ต่อ พระยา
ธรรมเนียม วิชิต ภาคิก ก่อน ถ้า โจทย์ จำเลย ทำเรื่อง ราวร้อง
กล่าวโทษ ลูกขุน ตรีลาการ เสมียน นายพชามรงผู้คุม ขึ้น
ต่อ ท่าน ผู้เป้น อธิบดี ใน กรม นี้ กระทบง นี้ แล้ว ท่าน ผู้ อธิบดี
ไม่ชำระ ตัดสินให้ จึง ให้ทำ ฎีกา กล่าว โทษ ท่าน ผู้เป้น อธิบดี
ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ขึ้น ๗ คำ ขึ้น ๑๔ คำ แรม ๗ คำ
แรม ๑๔ คำพร้อม กันนำ ปรุพิมาร ไชยศรี จะเสด็จ พระราช
ดำเนิน ออก ถ้า ไม่เสด็จ ออก ก็ จะ ไปรท ให้ สมเด็จ พระเจ้าน้อง
ยาเชอ เสด็จ ออก ให้ กรม พระตำรวจหน้า รัษฎากคัก ขึ้น
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ห้ามอย่า ให้ โจทย์ จำเลย ซึ่ง เป้น ความ
ทำฎีกา กล่าวโทษ ลูกขุน ตรีลาการ เสมียน นาย พชามรงผู้คุม

หน้า ๒๕๖ ถัดมา เวียดนามไม้หอมสักไม้กระยาเลย เล่ม ๑
 ขึ้นทุกเกล้าฯ ถวายแป้นอันจากที่เกี่ยว ให้ข้าราชการ แล
 ราษฎรซึ่งเป็นความตาม โรงศาล กระทำตามหมายประกาศนี้
 ของทุกประการ ประกาศมาณวันพุธ เดือนสี่ ขึ้นสี่ค่ำ
 ขุขันธ์ ๒๓๓๖ ๑๒๓๖ ๑๖

ประกาศไม้หอมสัก แลไม้กระยาเลย

๑ กว๊าย สมเด็จพระเจ้าบรมวงษ เชน เจ้าฟ้า มหามาตา กรม
 พระบาราย ประยักษ์ อธิบดี ใน กรมพระคลังมหาสมบัติ รับ พระ
 บรมราชโองการ มาร พระยัฒฑูรสุรสิงหนาท ใสเกล้าฯ ทรง พระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่ พระราชวงษานุวงษ ข้าราช
 การ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่าย ทหาร พลเรือน แล ราษฎร คน ชาว ต่าง
 ประเทศ ทั้งปวง ให้ทราบทั่วกัน ว่า ไม้ ใหญ่ๆ ใน พัน บ้าน พัน เมือง
 มาก คือ ไม้สัก ไม้แก่น ต่างๆ ไม้กระยาเลย ต่างๆ หลาย
 อย่าง หลาย ประการ เป็น ทำเลที่ ราษฎร ชาวสยาม แล คน ชาว
 ต่าง ประเทศ ได้เอาไครย เช่น สิ้นค้า ใหญ่ อยู่ อย่าง หนึ่ง ผู้ว่า
 ราชการ เมือง แล กรมการ เจ้าภาษี นาย อากร ได้เก็บค่า คอไม้
 บ้าง ชาติภาษี ต้น บ้าง หนึ่ง เป็น เงิน ก็ มาก ได้มา เจื่อ งาน
 เช่น กำดัง ใน การ ทนุ บำรุง แผ่นดิน อยู่ เจ้าภาษี ไม้หอมสัก
 ไม้กระยาเลย แต่ เจ้าภาษี เสอ ไม้แก่น ไม้หน้า เก็บภาษี เขา
 แก่ราษฎร ลูกค้า มักเก็บ ก่าย คละปน กัน ด้วย ฉนิก ไม้ต่าง ๆ

กองบรรณสารและเอกสาร

เล่ม ๑ ลักษณะเรียก ภาษีไม้ขอนสัก ไม้กระยาเลย หน้า ๒๕๗
ยัง ไม่มี กำหนด ราษฎร ก็ ได้รับความเดือดร้อน บาง ที่ ราษฎร
จะ ล่อง แพร ไม้ เป็น คัน เป็น ท่อน ลง มา กลับ เจ้า ภาษี จะ ชัก ภาษี
อีก เลื่อย เป็น กระ ตาน มัด เป็น แพร ล่อง ลง มา ข้าง ค่อ เป็น เรือ
ใหญ่ น้อย ล่อง ลง มา ขาย ข้าง เจ้า ภาษี เรียก ภาษี ข้าง ไม่ ใ้
เรียก ข้าง เงิน แผ่น คิน ก็ ตก ซาก ไป บาง ที่ เจ้า ภาษี ตั้ง เรียก ภาษี
อยู่ แคว้น นี้ ราษฎร ลุก ค้ำ ยัก ล่อง แพร ไม้ ไป เลี้ย แคว้น อื่น ข้าง
ยัก ล่อง คิน ภาษี เจ้า ภาษี เก็บ ไม่ ใ้ ข้าง ก็ ซาก ประ โยชน์
เงิน แผ่น คิน ไป บาง ที่ ราษฎร ล่อง แพร ไม้ ลง มา จนถึง ภาษี น้ำ
เขี้ยว พวน ซาก แพร แดก ล่อง เลี้ย เกิน ภาษี ไป เจ้า ภาษี จับ ว่า ลัก
ล่อง แพร ไม้ เกิน ภาษี กำหนด ที่ เกิน เพียง ไร ไม่ เกิน เพียง ไร ก็ ยัง
ไม่มี ราษฎร ลุก ค้ำ ก็ ใ้ ได้รับความ เดือด ร้อน จึง ทรง พระ กรุณา ไป รุก
เกล้าฯ ให้ มี คำ ประ ภาศ สำหรับ ภาษี ไม้ ขอน สัก ไม้ กระ ยา
เลย ไว้ ว่า ตั้ง แค้น นี้ ลี ย ไป

๑ ข้อ ๑ ภาษี ไม้ ขอน สัก ไม้ กระ ยา เลย ให้ เป็น ภาษี
คอ เวอน แมนต์ ทำ พระ ราชทาน เงิน สก

๑ ข้อ ๒ เก็บ ราษฎร ลุก ค้ำ ล่อง ไม้ ขอน สัก ไม้ กระ ยา เลย
ลง มา ทาง แคว เมือง กำ แพร เพชร ทาง ๑ แคว ใหญ่ ทาง ๑ ล่อง
ทาง รวม กัน ที่ เมือง นคร สวรรค์ เจ้า ภาษี ใ้ ตั้ง เรียก ภาษี ที่
เมือง ไชย นาท ใ้ เมือง นคร สวรรค์ ยัก นี้ มี ราษฎร ลุก ค้ำ ข้าง

กองธรรมคณาจารย์และภิกษุสงฆ์

หน้า ๒๕๘ ลักษณะเรียกภาษีไม้ซอสนสักไม้กระยาเลย เล่ม ๑
พวกคักไม้ซ้อ ไม้ซอสนสัก ไม้กระยาเลย ชักตาทลงทางลำน้ำ
เมืองกาญจนบุรี หนีภาษี ให้เจ้าภาษี แยกไป ตั้งเรียกภาษี
ทางลำน้ำเมืองกาญจนบุรี คำยลหนึ่ง ๖๖

๑ ข้อ ๓ ให้ลูกกำผู้ที่ตั้งไม้ลงมาถึงเจ้าภาษีแล้ว ให้
บอกแก่เจ้าภาษีของทุกราย ถ้าไม่บอกเจ้าภาษีต้องแพไม้เลย
ลงมาพันโรงภาษี ๔๐๐ เส้น เจ้าภาษีจับได้ให้ปรับผู้ตั้ง
ต้องแพไม้เกินที่กำหนด เขาพิภักภาษีขึ้นตั้งปรับ ๑๐ คอ
เปนสินไหม กิ่งเขนพินัย กิ่งส่วนสินไหมยกให้แก่ผู้จับ ส่วน
พินเขาเปนหลวง ๖๖

๑ ข้อ ๔ ให้เจ้าภาษีพร้อมกับผู้ว่าราชการเมือง กรมการ
ลงเส้นเชือกวัดแก่โรงภาษีทุกคำยล ทานไต้หน้าไต้ไต้ ๔๐๐
เส้นแล้วชักสลักไม้แก่นใหญ่ๆ ลงไว้ ให้รู้ทั่วกันเปนสำคัญ ๖๖

๑ ข้อ ๕ ถ้าราษฎรลูกกำต้องแพไม้มา จนถึงโรง
ภาษี พวนซาก ๆ แพแตก ไม้ต้องเกินโรงภาษี ๔๐๐ เส้นพัน
สลักชักไว้ไป อย่าให้เจ้าภาษีจับปรับ ลูกกำเปนอันขาด
ให้เจ้าภาษีคิดพิภักเก็บตามธรรมเนียม ๖๖

๑ ข้อ ๖ ราษฎรลูกกำขึ้นไปซื้อไม้ซอสนสัก ไม้กระยา
เลยเลื่อย เหนือภาษี เปนกระดาน ทน้าย่าง กระดาน ขาง ย่าง แล้ว
ต้องเปนกระดานลงมา ให้เจ้าภาษีคิดนำกระดานใหญ่ห้อย
ยาวสั้นเปนไม้ทั้นไต้ใหญ่กำเท่า ไต้ ไต้ยาววาเท่า ไต้ ให้ชัก

เล่ม ๑ ลักษณะเรียก ภาษี ไม้ขอนสัก ไม้กระยาเลย หน้า ๒๕๙
ภาษี ตาม พิกัด ไม้ขอนสัก ไม้กระยาเลย ๗๗ จะชัก ภาษี เป็นแผ่น
กระดาน หน้า ขาง กว้าง ยาว เท่า กัน ๑๐ แผ่น ชัก ๒ แผ่น
ตาม พิกัด ก็ ได้ ๗๖

๑ ข้อ ๗ ราษฎร ลูกค้า ขึ้น ไป ตั้ง เลื่อย ไม้ ขอนสัก ไม้
กระยาเลย เป็น กระดาน ค่อ เรือ ใช้ บ้าง ขาย บ้าง อย่า ให้ เจ้า
ภาษี เรียก เก็บ ภาษี เขา แก่ ราษฎร เป็น อัน ซาก ๗๖

๑ ข้อ ๘ ไม้กระยาเลย นี้ กำหนด ไว้ คือ ไม้ตะแบก ๑
ไม้ตะทิต ๑ ไม้กระทุ้ม ๑ ไม้ตานหก ๑ ไม้สีเสียด ๑ ไม้ยาง ๑
ไม้อุโลก ๑ ไม้จิ้ง ๑ ไม้พยอบม ๑ ไม้คร่าว ๑ ไม้ก้านเหล็ก ๑
ไม้ตะเคียน ๑ ไม้ขุนนาก ๑ ไม้เหียง ๑ ไม้อินทนิล ๑ ไม้เสลา
๑ รวม ๑๖ อย่าง ยาว ตั้งแต่ ๓ วา ขึ้นไป ให้ เจ้า ภาษี
เรียก ภาษี ตาม พิกัด ไม้กระยาเลย อย่า ให้ เรียก ภาษี เป็น พิกัด
ไม้ขอนสัก ไม้เสา ไม้รอต เป็น อัน ซาก ๗๖

๑ ข้อ ๙ ราษฎร ลูกค้า คัด ไม้ สอง ไม้กระยาเลย มา
จำหน่าย หลาย แคว หลาย ลำน้ำ ถ้า ลำน้ำ เมือง กาญจนบุรี
ให้ เจ้า ภาษี ตั้ง เรียก ภาษี ณ เมือง ราชบุรี ถ้า ลำน้ำ เมือง
สุพรรณบุรี ให้ เจ้า ภาษี ตั้ง เรียก ภาษี ณ เมือง นครไชยศรี
ถ้า ลำน้ำ เมือง ประจิมบุรี ให้ เจ้า ภาษี ตั้ง เรียก ภาษี ณ เมือง
เมือง ฉะเชิงเทรา ถ้า ลำน้ำ เมือง กำแพงเพชร เมือง พิศณุโลก
ให้ เจ้า ภาษี ตั้ง เรียก ภาษี ณ เมือง ไชยนาท ตาม เติม

หน้า ๒๖๐ ลักษณะชี้แจงเหตุเรื่องสุริยอุปราชา เล่ม ๑

อย่าให้เจ้าภานี คอเวอนแมน เวียบเก็บภานีไม้ซอสนักไม้

กระบาลย เอาแก้วราชฎ์ลูกแก้วให้ฉีกจากกำประกาศ ๘ ข้อ

นี้ไปเบนอันซากที่เกี่ยว ประกาศมาณวันอาทิตย์ เกือนสี่แรม

แยกคำ ยี่จอลศก จุลศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗

ในรัชการ ยี่คยุบนี้ ๗

ประกาศเรื่องสุริยอุปราชา

อย่าให้ราชฎ์ ตีตแต้นวุ่นวายไป

● มีพระบรมราชโองการ มารพระมัทนฑูรสุรสิงหนาท
 คำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าให้ประกาศทราบทั่วกันว่า อันว่า
 ลักษณะสุริยอุปราชา นี้ เป็นด้วยคำเนินพระอาทิตย์พระจันทร์
 เกี่ยวกัน พระจันทร์เกินเร็วกว่าพระอาทิตย์เกินหนึ่ง รวม
 ราชันถึงอาทิตย์ครึ่งหนึ่งในวันก็ แล้วยก็หลีกกันไปเจริญขึ้น
 วันลดน้อยจนถึงวันเพ็ญแสงอาทิตย์ตรงแล้ว เกินแรงรีบไป
 จนทันถึงอาทิตย์อีก โดยทางมัธยมทวันตกไปทวันออก
 ฝ่ายทางสมมุติขัดเหนือขัดใต้นั้น ก็ขัดไปตามกำหนดคือ
 ราชัน ๑๘ องศาข้าง ๑๘ องศาข้าง สุดทางก็ แล้วยก็เกิน
 กลับเข้ามาจนถึงราชันเมถุน ๑๘ องศาข้าง ๑๘ องศาข้าง
 สุดทางเหนือ ที่เรียกว่าโกลังเหนือใต้นั้น ขัดเข้าขัดออก
 อยู่เสมอเป็นนิจ เมื่อจันทร์เกินถึงอาทิตย์ในวันก็ ก็เป็น

กองรวบรวมตำราและเอกสารเมือง

กำหนด สุริยอุปราคา^๕ ทุก อันคืบ มณฑล ของ จันทร นั้น ยัง อาทิตย
 โดย ทาง ที่ เห็น ยึด เหนือ ไต้ นั้น ยึด ถึง ทาง อาทิตย เกี้ยว กัน ไต้
 แห่ง ใด ที่ ทาง เกี้ยว นั้น ก็ชื่อ ราหู ใน ประทีทนั้น ว่า ราหู อยู่ ราม^๕
 ไททาง อาทิตย ทาง จันทร ยึด เหนือ แล ไต้ ก็ เกี้ยว กับ ราม^๕ นั้น
 ทั้ง ราม^๕ ที่ เลง นั้น ก็ เป็น ที่ ราหู ทั่ว ย ราหู สอง ราม^๕ ตรง กัน
 คือ ราหู ล่าง ราหู บน เช่น กำหนด สุริยอุปราคา^๕ จันทร รูป^๕ ปราคา^๕ แหม
 ถ้า อาทิตย เกี้ยว ถึง ทาง ที่ เกี้ยว ทาง จันทร เมื่อ เวลา เกี้ยว เพญ
 จันทร เลง อาทิตย ก็ เป็น จันทร รูปปราคา^๕ ถ้า อาทิตย เป็น ถึง ทาง
 ที่ เกี้ยว ทาง จันทร เมื่อ เวลา เกี้ยว คืบ จันทร ก็ ถึง ทาง นั้น ทั่ว ย
 รวม ราม^๕ เกี้ยว กับ อาทิตย ก็ เป็น สุริยอุปราคา^๕ ใน ปี ละ ๒ ครั้ง
 เช่น กำหนด แล ที่ จะ เห็น ไต้ นั้น ก็ ต้อง เห็น ไต้ ตาม ประเทศ ที่
 ถูก เวลา อันควร จะ เห็น ไต้ ก็คือ ศูนย์ กลาง วัน จันทร กลาง คิน
 ทั่ว ราหู ลักษณ เคมครา^๕ นั้น ไม่มี ถ้า ประเทศ ไท อยู่ ตรง ใต้ ศูนย์
 อาทิตย แล จันทร ก็ จะ เห็น เคมครา^๕ มี สอง อย่าง ถ้า จันทร ไท
 กว่า อาทิตย ก็ เป็น สรรพ ครา^๕ หมดดวง ถ้า จันทร เล็กกว่า อาทิตย^๕
 ก็ เป็น สรรพครา^๕ ขวง แหว่น เหลือ ขวง อาทิตย อยู่ รอบ ขวง จันทร ที่ ยัง
 ประเทศ ที่ ไม่ ตรง นั้น ก็ เห็น เป็น ครี ครา^๕ ข้าง อีก ครา^๕ ข้าง
 ขา ครา^๕ ข้าง ตาม ที่ โลก ที่ โลก ชิค แล ห่าง ถ้า มี อานุภาพ
 เหาะ ไป ไต้ ก็ จะ ไต้ เห็น สุริยอุปราคา^๕ สัพ ครา^๕ ทุก คราว มี
 เช่น กิ่ง นี้ แหม อย่า สง ใส เลย ซึ่ง ว่า นาน ๆ จึง จะ ไต้ เห็น
 สุริย สรรพ ครา^๕ ครั้ง หนึ่ง นั้น เพราะ ว่า ไม่ ใคร จะ ตรง ศูนย์

อาทิตย ฆน จันทร จะ กำหนดว่าเท่า^๕นั้น^๕เท่า^๕นั้น^๕ จะเห็นตรง
 ที่นั่นที่นี้ ก็ไม่ได้ตามแต่กำหนดเกี่ยวห่างแล ชิค ตรง แห่งใด
 ก็แห่ง นั้น เหม ใน ประเทศ ชาว สยามนี้^๕รู้^๕น้อย^๕แต่^๕พยายาม^๕ ๆ
 ไม่^๕รู้^๕ละเอียด^๕ได้^๕คร่าว^๕เมื่อ^๕เช่น^๕นั้น^๕จะ^๕ตรง^๕แห่ง^๕ใด^๕ จะ^๕เห็น^๕แห่ง^๕ใด^๕
 ก็^๕ไม่^๕อาจ^๕คำนวณ^๕ให้^๕แน่^๕ได้^๕ ผู้^๕ที่^๕รู้^๕จริง^๕โดย^๕ละเอียด^๕แท้^๕ เขา
 คำนวณ^๕ ละ^๕ลง^๕ ว่า^๕ตรง^๕แห่ง^๕ใด^๕จะ^๕เห็น^๕เช่น^๕สรรพ^๕ครา^๕ว^๕ได้^๕ เขาก็^๕ไม่^๕
 คอย^๕ดู^๕ไว้^๕เช่น^๕แบบ^๕อย่าง^๕ตาม^๕กำลัง^๕ ที่^๕เขา^๕ไป^๕ได้^๕มี^๕มาก^๕หลาย^๕
 ครั้ง^๕หลาย^๕อย่าง^๕ ที่จะ^๕ว่า^๕ร้อย^๕ยี่^๕สอง^๕ร้อย^๕ยี่^๕มี^๕ครั้ง^๕หนึ่ง^๕นั้น^๕ จะ^๕
 ได้^๕อย่าง^๕ที่^๕ไหน^๕เขียน^๕เห็น^๕ จะมี^๕ไม่^๕ห่าง^๕นัก^๕จึง^๕เที่ยว^๕ดู^๕ได้^๕ เขา
 ไม่ได้^๕ทาย^๕ว่า^๕ร้าย^๕ เช่น^๕สุริย^๕ครั้ง^๕หนึ่ง^๕ก็^๕เห็น^๕มาก^๕ด้วย^๕กัน^๕หลาย^๕
 บ้าน^๕หลาย^๕เมือง^๕ ฝ่าย^๕ไทย^๕ซึ่ง^๕ได้^๕คำนวณ^๕ตาม^๕คำ^๕ภีร์^๕สาร^๕วา^๕ไทย^๕
 สาร^๕วา^๕รามัญ^๕นั้น^๕ก็^๕ทำ^๕ไป^๕ตาม^๕ตำรา^๕เหมือน^๕หลัก^๕ศา^๕ส^๕ถา^๕ มี^๕ได้^๕รู้^๕
 อ^๕ไร^๕ง^๕ม^๕ง^๕าย^๕ไป^๕ตาม^๕ของ^๕เก่า^๕ ถึง^๕สุริย^๕สัพ^๕ครา^๕ว^๕หมก^๕กวง^๕นั้น^๕ไม่มี^๕
 ครั้ง^๕เมื่อ^๕มี^๕ขึ้น^๕ก็^๕จับ^๕ไม่^๕ได้^๕ทาย^๕ไม่^๕เป็น^๕ การ^๕ที่^๕จริง^๕นั้น^๕ที่^๕ทำ^๕สถิติ^๕
 ครา^๕ว^๕จะ^๕ฉายา^๕ลัก^๕ไ^๕ทั้ง^๕ ๖ ฉาน^๕ก็^๕เป็น^๕สัพ^๕ครา^๕ว^๕ทุก^๕ครั้ง^๕ ต้อง^๕
 คัด^๕คำนวณ^๕หา^๕ที่^๕ประเทศ^๕ตรง^๕ไว้^๕อาทิตย^๕ไว้^๕จันทร^๕ แล้ว^๕ก็^๕ทาย^๕ได้^๕
 ว่า^๕ประเทศ^๕นั้น^๕จะ^๕เห็น^๕หมก^๕กวง^๕เป็น^๕แน่^๕ ไม่^๕รู้^๕คำนวณ^๕หา^๕ที่^๕ตรง^๕
 แล้ว^๕ก็^๕หลง^๕งม^๕ไป^๕ว่า^๕สุริย^๕หมก^๕กวง^๕นั้น^๕เป็น^๕อัน^๕ขาด^๕ การ^๕ไม่^๕มี^๕วิชา^๕
 ที่จะ^๕คำนวณ^๕สุริย^๕อุปรา^๕คา^๕ว^๕นี้^๕ ยังมี^๕การ^๕ละเอียด^๕โดย^๕มาก^๕จะ^๕ว่า^๕
 ไป^๕ก็^๕ยาว^๕นัก^๕ ประ^๕ภา^๕ศ^๕มา^๕ให้^๕รู้^๕เช่น^๕สัง^๕เข^๕ป^๕ ผู้^๕รัก^๕เรียน^๕วิชา^๕

กองธรรมศาสตร์และภาควิชา

โหราศาสตร์ จะ ได้ ตรี ตรอง คึกษา ให้ ละเอียก ขอ เลี้ย อย่าง หลง
 มงาย ทาย ร้าย ทาย ก็ เปน สุรบ อย่าง นั้น ก็ อย่าง นี้ ร้าย เมือง
 นี้ จะ เปน เมือง โน้น จะ ทาย ทาย ตาม ตำรา ใจ ๆ ไม่ ต้อง การ เลย
 ผู้ ที่ เขา เปน นัก ปราช แต่ เขา จะ เยี้ย เยาะ ว่า เปน ข้า เหมือน ข้า
 ลาว ไม่ รู้ พุก ชู ให้ ตก ใจ ไม่ ควร จะ พุก ออก ความ ใจ ของ ตัว เลย
 พระ บาท สม เก็จ พระ จอม เกลา เจ้า อยู่ หัว มี พระ บรมราช โอง การ
 ตำรา ศ พยา กรณ ไว้ ว่า สุรบ นี้ ยาก นัก นาน ๆ จะ ได้ เห็น ลัก ตรี
 หนึ่ง ด้วย ไม่ ถูก ที่ ตรง ใต้ เปน ของ ปลา ตอ อยู่ ถ้า อยู่ ใน ที่ เคียว
 แล้ว ร้อย ปี สอง ร้อย ปี จะ ได้ เห็น ลัก ตรี หนึ่ง เกิด มา ทาย เลย
 ไม่ ได้ เห็น มี มาก ยาก ที่ คน ไทย จะ คิด จำ นวน ให้ ถูก ได้ ทรง
 พยา กรณ ไว้ กัง นี้ คำ ที่ กล่าว ว่า ทรง พยา กรณ ไว้ ว่า สุรบ ลัก ตรี
 นี้ มี ย่อย ๆ ไม่ ได้ ร้อย ปี แล ร้อย ปี เสศ จึง มี ตรี หนึ่ง นั้น ท่าน ผู้
 ที่ ไท ยิน ได้ ฟัง ฟัง ผิด เข้า ใจ ผิด ไป เอง หา ได้ ทรง พยา กรณ
 กัง นี้ ไม่ อย่าง กล่าว คู่ การ เรื่อง นี้ ท่าน ทราบ จริง ก็ จริง ใน สยาม
 ประ เทศ จะ หา ผู้ รู้ เสมอ มี ได้ ซึ่ง จะ ทรง พยา กรณ ไว้ กัง กล่าว
 นี้ ไม่มี เลย

ฯ

ประกาศให้ใช้ทองแดงเล็ยวอัฐุโสฬศ ทั้ง ๓ ขนาดดังนี้

มีพระบรมราชโองการ ฝ่าพระ บัณ ฑูร สุนทรสิงหนาท ให้
 ประ กาศ แก่ พระ บรมวงษา นุ วงษ์ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย พัด ค้า

กองบรรณศาสตร์และสารนิเทศ

หน้า ๒๖๔ ลักษณะใช้ทองแดงเส้นยาว อัฐุ โสฬศ เล่ม ๑

ไทย จีน คน ชาวต่าง ประเทศ และราษฎร ให้ทราบทั่วกัน ว่าเมื่อ

ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ

ให้ทำ อัฐุ ทำ โสฬศ ด้วย กิ บุด ใช้แทน เข็ย ครั้ง ต่อ มา มี ผู้

แกะ พิมพ์ ทำปลอม เย็น อัน มาก ภายหลัง ท่าน เสนา ยศ ปุ่ฤงษา

พร้อม กัน ให้ อัฐุ อัน หนึ่ง ลดลง เป็น ราคา ๒๐ เข็ย ราษฎร ใช้

สอย ก็ สูญ สิ้น ไป เป็น อัน มาก ก็ ใน ระหว่าง นี้ ราษฎร ใช้ ยี่ ชุน

พิศ นาย บ่อน ก็ ใช้ ใ้ เข็ย แห้ง เป็น ตำ ยล ราษฎร ใ้ ความ ลำ

บาก ด้วย เข็ย ที่ จะ ซื่อ ขาย จำ ของ ต่าง ๆ เช่น อัน มาก ด้วย

ชุน พิศ นาย บ่อน ออก จาก ที่ เมื่อ ไค ยี่ นี้ ก็ ใช้ หา ได้ ไม่ ราษฎร

มี แต่ จะ ขาด หุน ไป ทุก ครั้ง ทุก คราว ครั้ง นี้ จึง โปรดเกล้าฯ

ให้ ทำ เข็ย ทองแดง ขึ้น เป็น ๓ ชนิด ชนิด ใหญ่ หน้า หนึ่ง มี ตรา

เป็น ตัว อักษร จ ป ร มี ตรา จุล จอมเกล้าฯ อยู่ บน ตัว จ มี หนึ่ง

คือ ว่า กรุง สยาม รัชกาล ที่ ๕ หน้า หนึ่ง มี ไชย พฤกษ ฎก เป็น

วง มา ไลย รอบ ใน รอบ วง มา ไลย นี้ มี อักษร ว่า เส้น ๔ อัน เป็น

เข็ย ม เลข ๑๒๓๖ ทองแดง ชนิด ใหญ่ นี้ ให้ เรียก ชื่อ ว่า

เส้น ๔ ใช้ เป็น ราคา ละ โกล ๔ อัน เป็น เข็ย ๓๖ อัน เป็น เงิน

บาท หนึ่ง ทองแดง ชนิด กลาง หน้า หนึ่ง มี อักษร จ ป ร มี ตรา

จุล จอมเกล้าฯ อยู่ บน ตัว จ มี หนึ่ง คือ ว่า กรุง สยาม รัชกาล ที่ ๕

หน้า หนึ่ง มี ไชย พฤกษ ฎก เป็น มา รอบ ใน วง มา ไลย นี้ มี อักษร ว่า

อัฐุ ๘ อัน เป็น เข็ย มี เลข ๑๒๓๖ ทองแดง ชนิด กลาง นี้

เล่ม ๑ ลักษณะใช้ทองแดงเล็กวอัฐุโสฬศ หน้า ๒๖๕

ให้เรียกชื่อว่าอัฐุ ใช้เป็นราคาอันละ ๑๐๐ เบี้ย ๘ อัน
เป็น^๕เพ็ช ๖๔ อัน เป็นเงินบาทหนึ่ง ของแดง ชนิดเล็กหน้าหนึ่ง
มีอักษร จ ป ร มีตราจุลจอมเกล้าอยู่บนตัว จ มีหนังสือว่า
กรุงสยามรัชกาลที่ ๕ หน้าหนึ่งมีใบไชยพระฤกษ์ผูกเป็นวงมา
ไลยรอบ ในวงมาไลยนี้มีอักษรว่าโสฬศ ๑๖ อันเป็น^๕เพ็ช
มีเลข ๑๒๓๖ ของแดงอย่างชนิดเล็กนี้ ให้เรียกชื่อว่า
โสฬศ ใช้อันละ ๕๐ เบี้ย ๑๖ อันเป็น^๕เพ็ช ๑๒๘ อัน
เป็นเงินบาทหนึ่ง ของแดง ทั้งสามชนิดนี้ ใ้ไปรบกเกล้าฯ
ให้ทำเป็นของหมกรกเกลี้ยงเกล้าโดยละเอียด ด้วยจะมีได้
ผู้หนึ่ง ผู้ใดคิดทำปลอมแปลงได้ โดยง่าย ให้ท่านทั้งหลาย
ทั้งปวงรู้ชื่อ ชื่อ ช้อ ช้อย ชอย แลก แลกกัน ตั้งแต่ณวันพฤษภาคม เดือนห้า
ขึ้นเก้าค่ำขลุ่ย สดับตศก ต่อไป ตามพิภักทั้งสามชนิด ที่ว่า
มาข้างต้นแล้วเทอญ เมื่อผู้ใดใ้เบี้ยทองแดงนี้ไป ถ้าจะ
ต้อง การเงินเมื่อใด ก็ใ้มาที่ หอรัษฎากรพิพัฒน์ ในเวลา ๕ โมง
เช้าจนถึง ๓ โมงเย็น เจ้าพนักงานจะคอยรับ ถ้าเห็นเป็น
ของหลวงมิใ้เป็นของปลอม ก็ จะคิดเงินใ้ ๔ อัน^๕เพ็ช ๘
อัน^๕เพ็ช ๑๖ อัน^๕เพ็ช ๗๗ ๓๒ อันบาท ๗๗ ๖๔ อันบาท
๗๗ ๑๒๘ อันบาท ตามพิภักในพระราชบัญญัตินี้ มิใ้ล่วงวัน
เวลาไปใ้ อนึ่งถ้าผู้ใด อยาก ไร่ใ้เล็กวอัฐุโสฬศ ไปใ้

หน้า ๒๖๖ ลักษณะหน้าที่ราชการใน กวระ ทรง พระคลัง เล่ม ๑
 จ่าย แลก เปลี่ยน กัน ก็ให้มาซื้อที่หอ วิทยาการพัฒน ี่ จะ
 ไปรดเกล้า ๑ ให้เจ้าพนักงาน ออก ขาย จ่าย ที่ นั้น ทุกเวลา มีได้
 ช่าง ปรระภาคมาณวันพุม เดือนห้า ขึ้นเก้าค่ำ ขึ้น สัปตศก
 ศักราช ๑๒๓๗ ๗

พระราชบัญญัติสำหรับกรมพระคลัง

มหาสมบัตินี้แลว่าด้วยกรมต่าง ๆ ซึ่งจะเบิกเงินส่งเงิน

ศุภมัศก ๑๒๓๗ ศุภระสังวัจระ จิตร มาศ ศุภระขัณน
 มีกิติ พุชมวาร ปริเฉทกาล กำหนด

๑ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปฐมบรมมหา
 ราชูปถัมภ์ บดินทรเทพยมหา มงกุฎ มุศกรัตนราช ธิวงษ
 วรุตมพงษ์บริพัตร วรชติยราชนิกรโอรส จากรัตนบรม เหา
 จักรพรรดิราช สังคาศ บรมธรรมิก มหา ราชาธิราช บรมนารถ
 ยพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ทรง พระดำริที่
 จะ ทนุบำรุง บ้าน เมือง แล ราษฎร ให้ มีความ สุข เจริญ ยิ่ง ขึ้น ไปกว่า
 แต่ ก่อน จึง ทรง พระราชดำริที่ว่า การ ภาษี อากร ซึ่ง เงิน
 ขึ้น สำหรับแผ่นดิน ได้จ่าย ใช้ราชการ ทนุบำรุง บ้านเมือง
 แล ใช้จ่าย เขี่ย หัก เงิน เดือน ข้าราชการ ฝ่าย ทหาร พลเรือน นั้น
 ใน พระ คลัง มหาสมบัตินี้ ยังไม่มีอย่าง ธรรมเนียม รัช ธรรมเนียม
 จ่าย เงิน ให้ เรียบร้อย เงิน จึง ได้ คัด ค้าง เจ้าภาษี นายอากร

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

กฎบัตรการค้าและพาณิชย์

หน้า ๒๖๘ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
เป็นอธิบดี คือ ปลัดทำน อธิบดี เจ้าพนักงาน ขาญชู้ กลาง นาย ๑
เจ้าพนักงาน ขาญชู้ รับเงิน นาย หนึ่ง ๑ เจ้าพนักงาน ขาญชู้ จ่าย
เงิน นาย ๑ เจ้าพนักงาน เก็บเงิน นาย ๑ ๗๕

๑ ข้อ ๔ จะทรงตั้งเจ้าพนักงาน รอง เป็นที่ ๒ รอง
เจ้าพนักงาน ใหญ่ นาย ละคน ช่วย ราชการ แล บัง คับ การ แทน
เจ้าพนักงาน ใหญ่ ทั้ง สาม เว้น แต่ เจ้าพนักงาน ผู้ เก็บเงิน
ไม่ ต้อง มี ที่ สอง ๗๖

๑ ข้อ ๕ ทำน ผู้ เปน อธิบดี แล ผู้ รอง ทำน อธิบดี แล
เจ้าพนักงาน ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย ซึ่ง ได้ ทำ ทน ก ช้อ มา แล้ว นี้ เปน
ผู้ รับ ความ ผิด ความ ชอบ ความ พ้น กิจ ของ ตัว ทุก ๆ นาย
ต้อง เขา ใจ ใส่ ระวัง ใน การ จะ รับ เงิน แล จ่าย เงิน แล สอด ขาญชู้
ทุก จำนวน ทุก ครั้ง อย่า ให้ เคลื่อน คลาด ไ้ ถ้า เจ้าพนักงาน
ทำ ให้ ผิด พลั้ง เคลื่อน คลาด จำนวน เงิน คลวง ซาก ใ้ เท่า ไ้
เจ้าพนักงาน ต้อง ใช้ เงิน คลวง เต็ม ๗๗

๑ ข้อ ๖ เจ้าพนักงาน ทั้ง ปวง ซึ่งมี ตำแหน่ง ราชการ ทั้ง
ว่ามา นี้ จะ พระราชทาน เข็ม ทวิภัก ให้ ถู ก เป็น กำ ลัง รับ ราชการ จะ

๑ ข้อ ๗ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า แล่ น กีน จะ ไป รุก ตั้ง
ออฟฟิศ คลวง ที่ ภาษา อังกฤษ เรีย ก ว่า ออ กิ ทอ ออฟฟิศ เปน ที่
ประชุม ทวง ขาญชู้ รวม เงิน ที่ รับ จ่าย ใช้ ทั้ง ทั้ง แล่ น กีน ทุก
หมู่ ทุก กรม ทุก ราย ทุก พนักงาน ผู้ ที่ เปน พนักงาน รับ ราชการ

เล่ม ๑ ลักษณะ หน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๖๙
ในตำแหน่ง ออฟฟิศ หลวงนี้ เป็น กรมแผนก ๑ ค้ารหากจาก
กรม พระคลังมหาสมบัติ แต่มี ทาง ว่าว ขาญชี เขียวหัว รวม
อยู่ใน กรม พระคลัง มหาสมบัติ คล้าย กับ เช่น กรมอื่น แต่
เจ้าพนักงานใน กรม ออฟฟิศ หลวง ต้อง ฟัง บัง คับ ของ เจ้า
พนักงาน ใหญ่ ที่ ๑ ที่ ภาษา อังกฤษ เรียกว่า ออทิเคอ เยเนอราล
ๆ ที่ ๒ ซึ่งมี อำนาจ ว่า การ สิทธิ ชาติ ใน กรม ออฟฟิศ หลวง
ไม่ต้อง ฟัง บัง คับ ผู้อื่น ถ้า เจ้าพนักงาน ใน กรม นี้ ตรวจ ขาญชี
ราย รับ ราย เบิก ราย จ่าย ฉบบ โท เคลื่อน คราศ ไม่ ถูก ถ้วน
จำนวน เงิน ก็ ให้ ทำ เรื่อง รวบรวม ผิด ที่ ภาษา อังกฤษ เรียกว่า
รีโปก ทูลเกล้าฯ ถวาย ใน พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว
พร้อม ด้วย เคา่น ซิล ไม่ต้อง ขึ้น เรื่อง รวบรวม ผู้อื่น ๕

๑ ข้อ ๘ พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว จะ ไป รค ทั้ง
เจ้าพนักงาน ตรวจ ขาญชี ใหญ่ คือ ออทิเคอ เยเนอราล แล ที่ สอง
ผู้ช่วย การ ของ เจ้าพนักงาน ตรวจ ขาญชี ใหญ่ ที่ บัง คับ การ
แทน ใน เวลา เมื่อ เจ้าพนักงาน ตรวจ ขาญชี ใหญ่ ไม่ อยู่ ๕

๑ ข้อ ๙ ผู้ซึ่ง เป็น อธิบดี แล ท่าน ผู้ รอง อธิบดี แล
เจ้าพนักงาน ใหญ่ แล ผู้ที่ ๒ รอง เจ้าพนักงาน ใหญ่ ทุกๆ นาย
ซึ่ง พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ไป รค ทั้ง ไฉน ถ้า พระบาท
สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ไม่ พอ พระราช ฤไทย ด้วย ข้อใด ข้อหนึ่ง
จะ ให้ ผู้อื่น ไป รับ ราชการ เปลี่ยน ใน ตำแหน่ง ที่ ผู้นี้ แล จะ

หน้า ๒๗๐ ลักษณะหน้าที่ราชการ ใน กระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 ให้ผู้นั้นไปรับราชการตำแหน่งอื่นก็ได้ โดยพระราชประสงค์
 ไม่เป็น การ ถอนจากยศชั้นศักดิ์

๑ ข้อ ๑๐ ผู้ซึ่งเป็นอธิบดี ในกรมพระคลัง มหาสมบัติ มี
 อำนาจ ที่จะตั้งเสมียนแลคนใช้ มากแลน้อย ฤๅสมควรแก่การ
 ทุกพนักงาน เว้นแต่เจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน ท่านผู้เป็น
 อธิบดี ต้อง ขอม ให้อำนาจ ให้เลือกตั้งเสมียน แลคนใช้ตาม
 พอใจ ของเจ้าพนักงานใหญ่ ในพนักงานเก็บเงินนี้

หมวดมาตราที่ ๒

ว่าด้วย ผู้เป็น อธิบดี ใน กรมพระคลัง มหาสมบัติ ที่ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า มินิสเตอร์ ออฟฟิแนนซ์

๑ ข้อ ๑ ผู้ซึ่งเป็น อธิบดี สิทธิขาด ในราชการ กรมพระ
 คลัง มหาสมบัตินี้ ต้องเป็น ข้าราชการใส่ ครว ครว รอยรอย ใน
 จำนวนเงิน แล ในการ ที่จะรับเงิน จ่ายเงิน ทั้งที่พระราช อาณา
 จักร แล ต้องยัง กับเจ้าพนักงานผู้ใหญ่ผู้น้อย ใน กรมนี้ แล มี
 อำนาจ ตักเตือนเจ้าจำนวน กรมต่าง ๆ ที่เงินขาดค้าง ให้เร่ง
 มาส่งให้ครบใน ๑๕ วัน แล ยังกับเจ้าจำนวน ซึ่ง มีข้อคดี
 เกี่ยวข้อง ใน การเรื่องเงินให้สำเร็จทุกราย ขอม ให้ติดค้างได้
 โดยยุติธรรม แต่ที่ ชอบด้วย กฎหมาย ธรรมเนียม สำหรับ
 แลคนกิน แล ประพฤติ ให้ต้อง ตาม พระบรมราชโองการ แล

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๗๑
การซึ่งทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยเกล้าฯ ขอฯ ให้เป็นการ
เดิมทีได้ ถ้าการชักข้อประการใด ให้นำข้อความขึ้นคำนับ
ยังกรมทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ๗๖

๑ ข้อ ๒ ผู้อธิบดีในการคลัง ซึ่งจะเปลี่ยนธรรมเนียม
พิภคภาษีสอากรให้ลดลง ๗๖ จะตั้งภาษีสอากรรายใหม่ขึ้นอีก
โดยลำพังอำนาจของตนนั้นไม่ได้ ถ้าภาษีสผูกขาดรายใดมี
ผู้ประมุข ๗๖ พ้องขาดให้ว่ากล่าวตามพระราชบัญญัติ ทอรัษฎา
กรพิพัฒน์ทุกประการ แล้วให้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูล
พระกรุณาให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้วผู้เป็นอธิบดีนั้น
ไม่มีอำนาจ ที่จะจำหน่ายใช้เงินแผ่นดิน และจะยอมให้
ผู้อื่นเบิกเงินใช้ให้เกินกว่ากำหนด ที่เจ้าพนักงานคิดกระไว้
แต่ต้นปี ซึ่งได้ทำบาญชีทุกเกล้าฯ ๗๖ ลวดยสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ซึ่งได้ทรงปลุกษาพร้อมด้วยเกล้าฯ นี้ ถ้าผู้อธิบดี
ทำให้ผิด แล้ววงเลมิกธรรมเนียมกฎหมายข้อหนึ่งข้อใด
มีผู้เป็นโทษ พ้องชำระสืบสวนไต่ความจริง สุกแล้ว
แต่จะโปรดเกล้าฯ ๗๖

๑ ข้อ ๓ ทว่าทอธิบดีต้องเป็นพระที่ระกระนั้นกำหนด ให้
เจ้าพนักงานแลเจ้าภาษีนายอากรส่งเงิน คือ เหม่ขอเอน ๕
วันไร จะให้เจ้าภาษีนายอากรส่ง และเจ้าพนักงานตำแหน่งใดส่ง
ก็ให้กระทำสัญญาด้วยเจ้าภาษีนายอากร และเจ้าพนักงานให้แน่อน

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๗๓
เงินใช้ในบัญชีที่ล่วงแล้ว มีรายรับรายจ่ายรายคงมาก น้อยเท่าใด
ท่านผู้อธิบดีต้องเอาใจใส่ บัญชีให้เจ้าพนักงาน ทำไว้ให้แจ้ง
ชัดเจน จะ ใ้เป็นแบบเทียบเคียง จำนวนเงิน ที่ จะ ใ้รับ จะ ใ้
จ่าย ใช้ในบัญชีต่าง ๆ ต่อไป แล้วให้ท่านผู้ที่เป็นอธิบดี กระคะแนน
จำนวนรายเงินภาษีอากร ซึ่งเงินขึ้นในแผ่นดินว่าจะเอาใช้ใน
ราชการ ฤฯ จะขาดเหลืออย่างไร ต้องกะประมาณให้รู้ก่อน
แต่ในปลายปี ก่อนปีที่จะจ่ายทุก ๆ ปี

๐ ข้อ ๘ ให้ผู้ซึ่งเป็นอธิบดี ในคลังนี้ รักษาบัญชี
จากคะแนน ที่มีกำหนดจะรับจ่าย ใช้เงินในจำนวนปีหนึ่ง ซึ่ง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นชอบพร้อม กับ เสนอ
แล้ว ขอมไว้แก่ท่านอธิบดี ใน พระคลังนี้ ท่านผู้อธิบดี ต้อง
รักษาแล ทำบัญชีที่ กระไว้ นั้น ทุกอย่าง ถ้า กรมหนึ่ง กรมใด
จะเบิกเงิน ใช้จ่าย ราชการ ท่านอธิบดี ต้อง ขอมจ่าย ให้ตาม
ราย กำหนด ซึ่งมี อยู่ในบัญชีที่ ใ้กระไว้ จึง ทุก ๆ ราย อย่า
ใ้เกินกว่า กำหนดนั้นได้ ถ้าผู้หนึ่ง ผู้ใด จะเบิกเงินเพิ่มเติม
ขึ้น นอก จากบัญชีเดิม เป็น การจร ถ้ามี ข้อสำคัญ ซึ่ง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน พระบรมราชานุญาต
จะมี พระราชหัตถ์เลขา ฤฯ ประทับตรา พระราชลัญจกร เป็น สำคัญ
ถ้า เสร็จ ไม่ อยู่ใน พระนคร ก็จะไปรับเกล้า ฯ พระราชทาน

กองบรรณศาสตร์และการเมือง

หน้า ๒๗๔ ลักษณะหน้าที่ ราชการ ใน กระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
สำคัญ ให้ผู้ใดเป็นผู้เซ็นชื่อฯ เครื่องหมาย เป็นสำคัญ ให้
จ่ายเงิน แล้วท่านผู้อธิบดี จะยอม ให้จ่ายเงิน นอก จาก
กำหนดเดิมได้

๑ ข้อ ๑๐ ท่านผู้อธิบดี ใน กรม พระคลัง มีอำนาจ ที่
จะบัญญัติ จัดการ ใน กรม ที่ อยู่ ได้ยัง คับ ให้เรียบร้อย ทุกอย่าง
แลมีอำนาจ ที่ จะตั้ง แบบ ขาญ ชี ตวัฎฎา บันคา ที่ จะต้อง มา ยื่น
ส่ง เบิกเงิน ใน พระคลัง ทุก ๆ ราย ท่านผู้อธิบดี จะ เห็นชอบ ว่า
แบบ อย่างไร จะถูก ถ้วน เรียบ ร้อย ก็ แล จะทำแบบ ฎีกา อย่าง
นั้น ให้เป็น คัว อย่าง แล้วยัง คับ ให้ผู้ส่งเงิน ผู้เบิกเงิน ทุก พนักงาน
ให้ทำ ฎีกา เบิก ให้ต้อง ตาม แบบ คัว อย่าง เหมือน กัน ทุก
หมู่ทุก กรม ก็ได้ แต่ข้อ ยัง คับ นั้น อย่า ให้ชัก ชวาง ค่อ กฎหมาย
ธรรม เนิม แผ่นดิน เก่าใหม่ แลอย่า ให้ชัก ชัง แก่ พระราช
บัญญัติ ซึ่ง ทรง จัด พร้อม กับ เคา่น ชิด ทุก ประการ

๑ ข้อ ๑๑ ท่านผู้อธิบดี ใน กรม พระคลัง นั้น ถ้า เห็น ว่า
ขุนนาง เจ้าพนักงาน ผู้ใด ผู้หนึ่ง ใน กรม พระคลัง นั้น ที่ ได้ ทรง
จัดตั้ง ไว้ตาม ตำแหน่ง ใน หมวก มาตรา ที่ ๑ ข้อ ๓ ข้อ ๔
ไม่ไ้ ราชการ จะออก เสี่ยง จาก ตำแหน่ง บศ ก็ ให้กราบ บังคม
ทูล พระกรุณา ให้ ทราบ ก่อน แลแล้วแต่ จะไปรท เถลา ๑ ถ้า เจ้า
พนักงาน ซึ่ง ทำ ลง ไป กว่า นั้น ท่านผู้ เป็น อธิบดี จะตั้ง จะออก
ได้ ตาม สม ควร

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๗๕

๐ ข้อ ๑๒ บัณฑิตขุนนางแลเจ้าพนักงาน ซึ่งอยู่ใต้วังกับท่านผู้ อธิบดี ใน กรมพระคลัง ทั้งสิ้น ถ้า จะไม่ได้มารับราชการ ในพระคลัง ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง แต่สักเวลา เกียวกับที่ต้องลาทำนองๆ ยอมให้หยุด จึง หยุดได้ ๖

๐ ข้อ ๑๓ กรมใดๆ แลผู้ใดที่ เกี่ยวข้อง ต้องชำระเงินหลวง ใน ตำแหน่งพระคลังนั้น ท่านผู้ อธิบดี มีอำนาจที่จะทำหมาย ประทับตรา ของท่าน ผู้เป็น อธิบดี ให้ เกาะตัวมาชำระได้ทุกคน เมื่อ เกาะได้ ตัวมาแล้ว จะให้มี ผู้รับประกัน ตัวไปๆ จะซึ่งไว้ ให้ท่าน อธิบดี สั่ง ให้ ควร แก่การ ถ้ามีความ เกี่ยวข้องถึง กรม หนึ่ง กรม ใดท่าน ผู้ อธิบดี จะมี จตหมาย ให้เรียกให้เชิญ ผู้ นั้น มา ใ้ถาม ข้อ ความ ที่ เกี่ยวข้อง ก็ได้ ถ้า ผู้ที่ ต้องเรียก ต้องเชิญ นั้น ขัดขวาง ไม่มา ก็ให้นำความ ขึ้น กรายบังคมทูล พระกรุณา ให้ทราบ ฝ่ายของ ผู้ที่พระบาท ๖

๐ ข้อ ๑๔ ท่านผู้ อธิบดี มีอำนาจ ที่จะเลือก ตั้ง ไซร์ เวศลีเกอร์ คาร์ คือ เสมียน สำหรับ รับ การ ของท่าน นาย หนึ่ง ตามชอบใจเพื่อ จะเขียน จตหมาย ส่ง ไป ถึง ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ตามที่ ท่านประสงค์ แล จะรับ จะตอบ จตหมาย ซึ่ง ผู้ อื่น ยื่น มา ถึง ท่าน แล ใน การ ใช้หนังสือ เบร เสรีจต่าง ๆ ซึ่ง เป็น กิจ การ ของท่าน ผู้เป็น อธิบดี ๖

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๒

๑ เกมข้อ ๑ มีความว่ามีอำนาจตกเดือน เจ้าจำนวน
 กรมต่าง ๆ ที่เงินเงินจากข้าง ให้เร่งมาส่ง ให้ครบใน ๑๕ วัน
 คือเงินรายโก ซึ่ง เปน ภาษีอากร ซึ่ง อยู่ในกรมต่าง ๆ ฤฯ ใน
 กรม พระคลังมหาสมบัติ กรมพระคลังสินค้า แล กรมอื่น ๆ
 ก็ถึงงวดที่กำหนดว่าจะส่ง แล้ว ไม่นำเงินมาส่ง ฤฯ นำ
 มาส่ง แต่ครั้งหนึ่ง ไม่ครบตามกำหนดงวด ให้ท่านอธิบดี
 เร่งเงินนี้ ให้เจ้าพนักงานมาส่ง ให้ไว้ ใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่
 วันกำหนด ซึ่ง ท่านอธิบดี ได้สั่ง กำหนดไว้ว่า เงินอากร
 รายนี้ ให้มาส่ง ใน วันนี้ แต่แรกตั้ง ภาษีไป ถ้าเจ้าพนักงาน
 ไม่นำเงินมาส่งตามกำหนดพ้น ๑๕ วันไป ให้นำความขึ้น
 กราบบังคมทูล พระกรุณา ๖๖

๑ เกมข้อ ๗ ข้อ ๘ ว่าด้วยขานูชีที่เรียกว่า เฮสติ
 เมทนี้ ให้ท่านอธิบดี กระจายกระแขึ้นทุกเกล้า ๆ กระจาย การ
 เร่งนี้ มี ข้ออยู่ในหมวดมาตราที่ ๑๐ ข้อ ๑ ข้อ ๒ แล้ว ๖๖

๑ เกมข้อ ๙ ว่าท่านอธิบดี ต้อง รักษาขานูชี ซึ่ง มี
 กำหนดกระวัยกระจ่าย คือ ขานูชีเฮสติเมท ซึ่ง ท่านอธิบดี ทำ
 เข้ามาทุกเกล้า ๆ กระจาย ว่านี้ จะ ได้ รับเงินรายนี้ เท่านั้น ๆ
 จะ จ่ายเงิน กรมนี้เท่านั้น ๆ ครั้น ทรง เสนอ ชอบพร้อมด้วยที่
 ปฤกษาราชการ คือ เคา์ชิด แล้ว จะทรง มอบ ให้ท่านอธิบดี

กองกรมศาลศัพท์และการเมือง

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๓๗
 รักษา ขาญชื่อนี้ไว้ เมื่อถึงเดือนก็ให้ท่านอธิบดีสั่งให้จ่ายเงิน
 ตามรายเดือน จนตลอดปีเท่าที่จ่ายไว้ใน ขาญชื่อนี้เสีย
 ถ้าเงินพื้นที่จ่ายนั้นไป คือ ไม่ขอใช้จ่ายในกรมใด ๆ
 จะทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ ๆ จะจัดซื้อของต่างประเทศผู้ซึ่ง
 จะทำการ ผู้ซึ่งจะซื้อของนั้น ต้องทำหนังสือขออนุญาต
 คือ แสงขึ้นมายังท่านอธิบดี ท่านอธิบดีก็พิจารณาเห็น
 กับเงิน ซึ่งได้รับมีอยู่เหลือจากที่จ่ายแล้วจึงส่งเข้ามา
 ทูลเกล้าฯ ถวาย จะได้ทรงพระทัยพระราชบัญญัติ ๆ
 ทรงเห็นพระนามเป็นสำคัญจึงจะจ่ายได้ ๆ

๑ เดิมข้อ ๑๐ ท่านอธิบดีมีอำนาจ ที่จะทำแบบขานชู้
 ทั่วภูมิภาคให้กรมต่างๆ นั้น ก็เหมือนหนึ่ง ขาญชู้ ที่ จะทำใน
 พระคลังมหาสมบัติ ๆ นั้น ใช้เป็นตรา ไม่ลงคืนครุเข้ายอด
 เหมือนอย่างเก่า ถ้ากรมอื่นๆ จะทำมาเข้ายอดลงคืนครุ
 อย่างเก่า ก็จะต้องมาตรวจสอยกับ ขาญชู้คลัง ยาก ให้ท่าน
 อธิบดี ทำแบบตราส่งไปให้กรมอื่นๆ ทำ ขาญชู้ มาให้เหมือน
 ขาญชู้คลัง ก็ ทั่ว ทั่วภูมิภาคอื่น ๆ อีกนั้น ก็ให้ทำแบบ
 ได้เหมือนกัน ดังนี้ ๆ

หมวดมาตราที่ ๓

ว่าด้วย ปลัด ขาญชู้กลาง ในกรม พระคลัง มหาสมบัติ ที่ ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า ชิฟลิเกรตาคี ๆ

๑ ข้อ ๑ ปลัด ขาญชู้กลาง คือ ที่ อังกฤษ เรียกว่า ชิฟ

กองธรรมศาสตร์และการเมือง

หน้า ๒๗๘ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง กรม ๑
เกเรตารี ใน กรม พระคลัง นั้น มีตำแหน่งยศ เปน ที่ สาม คือ

เปน ที่ รอง ของ ท่าน ผู้ เปน ที่ สอง รอง อธิบดี

๑ ข้อ ๒ ถ้า ท่าน อธิบดี แล ที่ สอง ไม่ ใ้ อยู่ ที่ ออฟฟิศ
ถ้า มี ราชการ เปน การ เร่ง รื้อ สิ่ง สิ่ง ใด เกิด ขึ้น ปลัด ขาญ
ชุกกลาง ต้อง มี คับ การ แทน ให้ สำ เร็จ ทุก อย่าง

๑ ข้อ ๓ ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง เปน เจ้า พนักงาน ที่ จะ
ว่า ภาษี อากร คือ ถ้า เจ้า ภาษี มา ยื่น เรือง ราว ต่อ ปลัด ขาญชุก
กลาง ๆ ต้อง นำ ไป ให้ ท่าน อธิบดี สั่ง ให้ ว่า ภาษี ตาม กฎหมาย

หอรัษฎากร พิพัฒน์ เมื่อ ตก ลง กัน อย่าง ไร ปลัด ขาญชุกกลาง
ต้อง ทำ ขาญแพนด ให้ ท่าน อธิบดี ทุก เด็ด าร ถวาย ถ้า ไป รค ให้
ผู้ ใด เปน เจ้า ภาษี ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง ทำ ครา ให้ เจ้า ภาษี

แล บอก ไป ยัง เจ้า พนักงาน ขาญชุก รับ เงิน ที่ ภาษา อังกฤษ
เรียก ว่า วิชีฟเวอเยเนอราล ให้ ทราบ

๑ ข้อ ๔ ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง เปน บุระ ที่ จะ ตรวจ ภาษี
อากร ทุก ๆ ราย ซึ่ง ใ้ ส่ง เงิน มา ครบ ๕ เดือน ๆ ๑๐ เดือน
ซึ่ง จะ หัก เงิน ล่วง หน้า แล วัน นั้น ให้ ใ้ ว่า ภาษี หา ตัว คน ใหม่ มา ทำ

ๆ คน เก่า จะ ทำ ให้ ตก ลง เสีย แต่ ใน ระหว่าง ๓ เดือน ซึ่ง ว่าง อยู่ นั้น
ๆ ถ้า ภาษี ราย ใด ส่ง เงิน ไม่ ใ้ ตาม งวด ให้ ปลัด ขาญชุกกลาง
เดือน ท่าน อธิบดี ให้ หา ตัว เงิน มา ว่า ภาษี เสีย ให้ ทั้น เวลา

อย่า ให้ เงิน ตก ขาด ค้าง ไป ใ้

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๗๔

๑ ข้อ ๕ เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ ทุกพนักงาน ต้องทำบัญชี มาแจ้งต่อ ปลัด ขาญชุกกลาง ทั่ว ๆ ราย ถ้า ปลัด ขาญชุกกลาง รับคำสั่ง ของท่าน อธิบดี มาสั่งเจ้าพนักงาน ทั่ว การ สิ่งหนึ่ง สิ่งใด ที่ เกี่ยวข้อง ต่อเจ้าพนักงาน ทั่ว ๆ ตำแหน่ง ใน พระคลัง มหาสมบัติ นั้น เจ้าพนักงาน ทั้งปวง ต้อง พึง บัง คับ แล ทำตาม พระราช บัญญัติ นี้ ทุก พนักงาน หนึ่ง ถ้า ปลัด ขาญชุกกลาง จะตรวจ มาณู ชี้ แล สมุ่ จตหมาย ราย จำนวน เงิน แล สิ่ง ของ ต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง ใน พระคลัง มหาสมบัติ เมื่อใด เจ้าพนักงาน คลัง มหาส รม บัติ ทก ตำแหน่ง ต้อง ยอมให้ ตรวจ ะช้ ก ซึน ไม่ ได้ ๗๕

๑ ข้อ ๖ ถ้ามีราชการ เกี่ยวข้อง กับ กรม หนึ่ง กรม ใด ทั่ว วน เรื่อง ภาษี อากร แล การ ใน พระคลัง มหาสมบัติ นั้น ก็ให้ ปลัด ขาญชุกกลาง มี จตหมาย ลง ชื้อ ๆ ประทับตรา หนังสือ จตหมาย ของ ปลัด ขาญชุกกลาง ไป ถึง กรม นั้น เปน สำคัญ ถ้า เจ้าพนักงาน กรม ใด ๆ จะ มี การ เกี่ยวข้อง ใน กรม พระคลัง มหาสมบัติ ณะ อรัญญากรณ์ พัฒน์ ก็ ให้ มี หนังสือ ลง ชื้อ ทั่ว ๆ ประทับตรา เปน สำคัญ มา ยัง ปลัด ขาญชุกกลาง ใน กรม พระคลัง ๗๖

๑ ข้อ ๗ ปลัด ขาญชุกกลาง เปน พนักงาน ผู้รักษา สมุ่ ขาญชุกเงิน ของ คอเวอนแมนต์ ซึ่ง เปน ขาญชุกใหญ่ รวบรวม ราย ราชการ ใน คลัง ทุก พนักงาน ถ้า ท่าน ผู้ อธิบดี จะ ให้ ทำ

กองธรรมศาสตร์และการเมือง

หน้า ๒๘๐ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ขานูชี้บ่นรายจำนวนแต่สั้นๆ อย่างหนึ่งอย่างใด ปลัก
ขานูชี้กลางต้องทำให้ตามสั่ง หนึ่งผู้ขบักจะสั่งให้ทำเรื่อง
ราวชี้แจง รายเงินในแผ่นดินซึ่งจะเจริญขึ้น แลลดกลง
ด้วยเหตุใดๆ ให้จะแจ้งทุกอย่าง ถวายในพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวนั้น ต้องเรียงความตามท่านผู้ขบักสั่ง ะ

๑ ข้อ ๘ ปลักขานูชี้กลาง ต้องทำขานูชี้ขอกการ ที่
อังกฤษเรียกว่ารีโปค ชี้แจงรายเงินทั้งพระราชอาณาจักร
ให้แจ้งตามที่ไต่คืบผ่อนปรนด้วยบัญญัติ จำนวนเงินจะลดกลง
ๆ จะทวีมากขึ้นกว่าเก่า แลจะขาดจะเหลืออย่างไร รายจำ
นวนให้ถ้วนถี่ทุกประการทุกเกล้า ๑ ถวาย พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทุกๆ ปี จะไต่พระราชดำริห์พร้อมด้วยเคาน์ซิล
ผ่อนผันไปตามการ ะ

๑ ข้อ ๙ ปลักขานูชี้กลาง เป็นพนักงานดูแลในการ
แลกเปลี่ยนเงินแลการจ่ายเงินใช้ราคาของ ซึ่งไปรคเกล้า ๑
ให้ขูหนึ่งขูใดสั่งให้จักข้อสั่งของต่างๆ มาแต่ต่างประเทศ ะ

๑ ข้อ ๑๐ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด จะขอให้ท่านผู้ขบัก
อนุญาตยอมสั่งให้จ่ายเงิน รายหนึ่งรายใด ต้องมาแจ้งความ
ต่อปลักขานูชี้กลางๆ ต้องทำหนังสือขออนุญาตของผู้หนึ่ง
มาแจ้งต่อท่านผู้ขบัก เมื่อท่านผู้ขบักสั่งข้อประทัมตราทุกเกล้า ๑
ถวายเช่นลาบพระราชหัตถ ๗๗ ประทัมพระราชลัญจระก

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๓

๑ เก็บข้อ ๑ ว่าด้วย ปลัด ขาญชุกกลาง มีตำแหน่ง อย่างไร คือ ขาญชุก รับ ขาญชุก จ่าย ทั้ง นั้น แต่ การ คาคคะเน เงิน คือ เฮสตีเมต เมื่อ เจ้า พนักงาน รับ เงิน ภาะมา ว่า ยี่ ที่ จะ ได้ รับ เงิน ราย นั้น ๆ เจ้า พนักงาน จ่าย เงิน ภาะมา ว่า ยี่ ที่ จะ ได้ จ่าย เงิน ราย นั้น ๆ เจ้า พนักงาน ทั้ง สอง ต้อง ทำ ขาญชุก มา ยื่น ยิง ท่าน อธิบดี แล ปลัด ขาญชุกกลาง ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง เอา ขาญชุก นี้ มา ตรวจ ดู รับ เงิน กับ เงิน ที่ จ่าย ให้ ตรง กัน แล เงิน ที่ จะ ใช้ ฎีกา รว จะ คิด ประมาณ ดู ว่า จำนวน ที่ จะ ได้ มา จะ กอ กัน กับ ที่ จะ จ่าย ๆ ไม่ กอ ต้อง คิด ผ่อน ผัน โทษ ขันญา ให้ เงิน ที่ จะ จ่าย แล ที่ จะ รับ กอ กัน ให้ จึง ได้ แล เป็น ผู้ สำหรัย จะ ชี้แจง การ ใน เรื่อง กะคาคคะเน คือ เฮสตีเมต ที่ จะ ได้ เงิน มี ได้ เงิน ให้ ท่าน อธิบดี เข้าใจ ท่าน จะ ได้ คิด ผ่อน ผัน ตาม ควร เมื่อ ยื่น ขาญชุก กะคาคคะเน คือ เฮสตีเมต เข้า มา แล้ว สมเด็จ พระ เจ้า อยู่หัว แล เคาหน้ ซิด เทน พร้อม กัน มลย กลับ ไป ให้ ท่าน อธิบดี ท่าน อธิบดี ต้อง ให้ ปลัด ขาญชุกกลาง รักษา ไว้ เมื่อ ถึง เกื่อ น รับ เกื่อ น จ่าย เจ้า พนักงาน รับ จ่าย จะ ยื่น ขาญชุก ฎีกา รับ จ่าย มา ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง ตรวจ สอข กับ ขาญชุก กะคาคคะเน เฮสตีเมต เก็บทุก ๆ เกื่อ น หนึ่ง ขาญชุก สิ่ง ไต่ ซึ่ง เปน การ จะ ยื่น มา ถึง ท่าน อธิบดี ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง รักษา คือ เปน คน ไต่ดู ใน ออฟฟิศ ของ ท่าน

กองพระคลังมหาสมบัติ

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๘๓

อธิบดี ท่านอธิบดี ต้องนั่งในออฟฟิศ ปลัด ขาญชุกกลาง ฯ

๑ เก็บข้อ ๓ ว่าให้ปลัด ขาญชุกกลาง เป็นพนักงาน
ในการตั้งภาษีนี้นี้ คือให้เป็นที่ว่ากล่าว เจ้าพนักงาน ซึ่ง
จะว่าภาษีอากร เมื่อเจ้าภาษีนายอากรจะนำเรื่อง รวมาขึ้น
ให้ปลัด ขาญชุกกลาง เป็นผู้รับเรื่อง รว พร้อมด้วยเจ้าพนักงาน
ตามกฎหมายหอรัษฎากรพิพัฒน์ ข้อ ๓ ข้อ ๔ คือเป็นตัว
เจ้าพนักงาน ขาญชุกกลาง แล้วนำเรื่อง รว มาให้ท่าน อธิบดี
เมื่อเรียกเงินล่วงหน้าแล้วให้นำเงินล่วงหน้าไปส่งเจ้าพนักงาน
ผู้รับเงิน เมื่อว่าภาษีอากรเสร็จแล้ว ให้ปลัด ขาญชุกกลาง
เป็นผู้คัดขาน แพนก ใน ขาน แพนก นี้ ต้องลงชื่อ ท่าน อธิบดี
แล ปลัด ขาญชุกกลาง แล เจ้าพนักงาน ผู้ว่า ภาษี อากร แล้วนำ
ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย พระราชทานให้ผู้ใดทำ ปลัด ขาญชุก
กลาง ต้องจดหมาย ราย ชื่อ ผู้ทำ ภาษี รายเงิน ราย งวด ส่ง ไป
ยังเจ้าพนักงานใหญ่ ผู้รับเงินจะได้ลงไว้ใน ขาญชุก ภาษี อากร
แล ประวิติน คือ ราย วัน แล้วให้ทำตราตั้ง แล ยอก ไป ถึง มหาด
ไทย กระลาโหม กรมท่า ตามซึ่งมีในกฎหมายหอรัษฎากรพิพัฒน์
แล้วเก็บเงินค่าตราส่งมายัง เจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน อย่าให้ขาด
ถ้าเป็น ภาษี กรมอื่น ๆ ซึ่งมีไว้ว่า ในหอรัษฎากรพิพัฒน์ เมื่อ
เจ้าพนักงาน กรมใด นำจำนวนเงิน แล ชื่อ คน รว ส่ง ยัง ปลัด
ขาญชุกกลาง ฯ ต้องส่งไปยังผู้รับเงินให้ลง ขาญชุก ทุก ๆ ราย ฯ

หน้า ๒๘๔ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑

๑ เก็บข้อ ๔ ว่า ให้ปลัด ขาญชุกกลาง เอาใจใส่ที่จะเลิก
 เปลี่ยนเจ้าภาษี นั้น คือ ภาษี ราย ไต ๆ ซึ่งทำไปแต่ต้น ปี
 ขาญชุก อยู่ที่ ปลัด ขาญชุกกลาง แล้ว ทง สิ้น เหมือน คนึง ว่า จิน
 ผู้ คนึง รัย ทำภาษี ไป ๑๒๐ ซึ่งสัญญาจะส่ง งวด ละ ๑๐ ซึ่ง
 ล่วง นำ เสีย แต่ แรก ๓๐ ซึ่ง จะส่ง ราย เดือน ไป อีก ๙ เดือน
 เปน เดือน ละ ๑๐ ซึ่ง เมื่อ ได้ รัย เงิน ทุก ๆ เดือน จน ครบ ๙
 เดือน เงิน ๙๐ ซึ่ง แล้ว ต่อ นั้น ไป จะต้อง หัก เงิน ล่วง นำ ที่ เขา
 ได้ ส่ง ไว้ แล้ว เมื่อ ถึง เดือน ที่ จะ หัก เงิน ล่วง นำ เช่น นี้ แล้ว
 ให้ ปลัด ขาญชุกกลาง เดือน ท่าน อธิบดี ให้ สั่ง ว่า ภาษี ตาม กฎหมาย
 หอรัษฎากรพิพัฒน์ อย่า ให้ เห็น ชำ ใด คง ให้ เสรี เสีย ใน ระหว่าง
 ๓ เดือน นั้น เมื่อ ถึง วันที่ ครบ ๑๒ เดือน แล้ว ให้ คน
 ใหม่ ได้ รัย ทำ ไป ที่ เกี่ยว ข้อง ให้ งวด เกล็ดอื่น ได้ เปน อัน ชาติ อัน
 ถ้า ภาษี ราย ไต ส่ง เงิน ได้ ๒ งวด ๓ งวด ๆ ทั่ว ไร ๆ ก็ ที่
 ที่ ยังมี ได้ ส่ง ถึง ๙ งวด แล้ว ไม่ได้ ส่ง เงิน อีก เจ้าพนักงาน
 รัย เงิน ต้อง มา บอก ที่ ปลัด ขาญชุกกลาง ๆ ต้อง ยัง คับ ให้ หัก
 ล่วง นำ ตาม กฎหมาย หอรัษฎากรพิพัฒน์ ถ้า จะต้อง เปลี่ยน เจ้า
 ภาษี ใหม่ ก็ ให้ ปลัด ขาญชุกกลาง เดือน ท่าน อธิบดี ให้ ทำ ตาม
 กฎหมาย หอรัษฎากรพิพัฒน์ ทุก ประการ

๑ เก็บข้อ ๗ ปลัด ขาญชุกกลาง ต้อง ทำ เรือง ราว ชำ แง
 ราย เงิน ใน แผ่น นี้น ซึ่ง จะ เจริญ ชำ แง ลก ลง ด้วย เหตุ ไต ๆ ให้

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๘๕

จะแจ้งทุกอย่าง คือ ต้องเอาใจใส่สืบสวนดูให้ถ้วนถี่เหมือน
หนึ่งเงินภาษีผูกขาด ภาษีคอเวอนแมนท์ทำค่านา ซึ่ง เป็น
ระดูขึ้นๆ ลงๆ ไม่ยั่งยืนเหมือนหนึ่งภาษีสรรพสามิต ภาษีใหม่
ภาษีขี้ผึ้ง ภาษีสรรพสามิตไทย แลอื่น ๆ ซึ่งเป็นภาษีผูกขาด
ภาษีไม้ซอกนคัก ภาษีเข้า ซึ่งเป็นภาษีคอเวอนแมนท์ เป็นลางบี
มาก ลางบี น้อย ถ้านาฝนิกน้ำคักคนทำนามาก ฝน แล้งน้ำ
น้อยคนทำน้อย บัณฑาภาษี ออกร แลเงินซึ่งขึ้น ในพระคลัง มี
คราวมากน้อย ทั้งนี้ ทั้งสิ้น ปลัด ขาญชุกกลางต้องสืบสวนดู
ให้รู้การ ให้รู้เค้าไว้ก่อน เพราะเหตุไร ด้วยว่าลางที่เจ้าภาษี
รับผูกขาดไป จะมาฟ้องขาดว่าเป็นเหตุด้วยสิ่งนี้ๆ ปลัด
ขาญชุกกลาง จะให้โต้เถียง สอบสวนตาม การที่จริงไม่จริง
อย่าให้เสียเปรียบเจ้าภาษี แลเจ้าพนักงาน ซึ่งเมื่อทราบการอยู่
แล้ว ถ้าท่าน อธิบดี จะให้คิด กระเงิน ที่ จะตกลงเพราะอันตราย
ต่าง ๆ ซึ่งจะให้เงิน ตก ฤ การเจริญเงิน จะขึ้นอีกได้ เพราะ
ฝน ที่ น้ำก็ ล้นค้ำ ตกมา แลอื่น ๆ ก็ให้ปลัด ขาญชุกกลาง จดหมาย
ชี้แจงตามคำ ท่าน อธิบดี เพื่อจะโต้แย้ง ทาง คาคกระเนเงินซึ่งจะ
รับจ่าย ไม่ได้ผิดพลั้ง มาก ได้

๑ เก็บข้อ ๘ ปลัด ขาญชุกกลาง ต้องทำวิ โปค ชี้แจง ราย
เงินทั้ง พระราชอาณาจักร ตามที่ คิดผ่อนปรนด้วย บัญญา คือ เมื่อ
ให้จ่ายเงินรับเงิน มาครบ ๓ เดือน ได้รับเท่าไร ได้จ่ายเท่าไร

เล่ม ๑ ลักษณะที่นำราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๘๗
แซงชั้นที่ ขอนี้ ก็ยังเวียน ชี้แจงให้ท่าน อธิบดี ทราบ ท่าน
จะ ได้ ทัก ท้วง ว่า กล่าว ขยำ ให้ ปลัด ขาญ ชี้ กลาง ทอด ชูระ เลีย
แปน อัน ซาค

หมวดมาตราที่ ๔

ว่า ด้วย พนักงาน ใหญ่ ผู้รับ เงิน ที่ ภาษา อังกฤษ เรียก ว่า
รีซีฟเวอเยเนอราล

๑ ข้อ ๑ เจ้าพนักงาน ผู้รับ เงิน แล ทอง ที่ อังกฤษ เรียก ว่า
รีซีฟเวอเยเนอราล เปน เจ้าพนักงาน ใหญ่ ผู้ กำกับ ตรวจ ครา รับ
ทอง รับ เงิน ภาษี รับ เงิน อากร รับ เงิน ค่านา รับ เงิน เลข รับ เงิน
ส่วย ของ ส่วย แล เงิน เข็ก เสรีฯ ต่าง ๆ แล ที่ บ้าน เวือ แพ
สวน ที่ เปน ของ หลวง เงิน หลวง ขึ้น ใน แผ่นดิน ตาม พระราช บัญ
ญัติ เก็บ แล เงิน ทอง ภาษี อากร แล เงิน ขึ้น ต่าง ๆ ที่ จะมี คอไป
ภาย นำ ตาม พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ทรง ปฤกษา พร้อ ม
กับ เคาห์ ซิล แล้ว ไป รค ตั้ง ไว้ ทุก ๆ จำนวน แล เปน ผู้ ยัง
กับ เจ้าพนักงาน สำหรั รับ รับ ของ ส่วย ที่ อังกฤษ เรียก ว่า สะทอ จะ

๑ ข้อ ๒ เจ้าพนักงาน ผู้รับ เงิน ผู้รับ ทอง ต้อง มี สมุค
ขาญ ชี้ ๔ อย่าง คือ ที่ หนึ่ง จตหมาย ราย ชือ เจ้า ภาษี ชือ
นาย อากร ชือ เจ้า จำนวน แล ผู้ ที่ เกี่ยวข้อง ต้อง ส่ง เงิน แล ทอง
ของ หลวง ใน พระคลัง มหา สมบัติ ทุก ราย ให้ รู้ ว่า ราย นั้น ภาษี

กองธรรมศาสตร์และภาควิชา

หน้า ๒๘๘ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 อย่างนี้เป็นเงินเป็นทองเท่านั้น แยกเป็นกิ่งจก จกหนึ่ง
 เป็นเงินทองเท่านั้น สมมุคอย่างที่สองคือ ประวิทิน สำหรับ
 จกหมาย จำนวนเงินทองคิดล่วงหน้าไว้ว่าวันไร เดือนไร จะ
 ต้องรับเงินหมวดใดต้องลงไว้ตลอดขยี้ตามที่มีกำหนด เพื่อ
 จะได้ว่ารู้ว่าขยี้ไหนควร จะรับเงินทองเท่านั้น แลทองคำซึ่งเจ้าภายใน
 นาย อากร แล ล่วย ต่าง ๆ ที่เอามาส่งนั้น ให้เจ้าพนักงานผู้รับ
 เงิน จก ขาญซึ่งลง เสียเล่มหนึ่งต่างหาก จะได้ไม่ปะปนเลอะเทอะ
 ใต้อันคองนับอยู่ในจำนวน สมมุคอย่างที่สอง สมมุคอย่าง
 ที่สามนี้ สำหรับ ขาญซึ่งรายเงินที่ได้รับแลจ่ายทุกๆ วัน สมมุค
 อย่างที่สี่สำหรับ จกรวม เช่น เดือน ว่าเดือนหนึ่งได้รับได้จ่าย
 เงินเท่านั้น หนึ่งเงินซึ่งรับอยู่แต่ก่อนมีชื่อเรียกต่าง ๆ มี
 เจ้าจำนวนต่าง ๆ เก็บเงิน เหมือนหนึ่งเรียก ว่าเงินงวด
 คือเงิน ภายใน อากร ส่งตาม งวด เงินคงคลัง คือเงิน ล่วย แล เงิน
 อื่นๆ เงิน เศษภายใน คือเงิน กระไว้จะขึ้นต่าง กรมเกลือ เงิน
 ภายใน อากร ซึ่งเกลือเงิน รวมต่าง ๆ หลาก อย่าง แล เงิน ขึ้นต่าง
 กรม ส่น พระชนม์ บันคาซึ่ง เป็นเงิน ส่ง พระคลัง มหาสมยัติ
 กงนี้ นั้น ให้รวมเข้ารับเป็นเงินขึ้น พระคลัง รายเคี้ยว ไม่ต้อง
 แยก ชื่อ ว่าเงิน รายนั้นๆ เงินพระคลัง ข้างที่ พระคลัง เก็บมี
 ให้รับส่วนหนึ่งเป็นเงินขึ้น ต่าง กรม แล พระเจ้าฟ้างเอบ
 พระเจ้าน้องยาเอบ พระเจ้าน้องนางเอบ พระเจ้าลูกเอบ

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๘๙
ให้รวมไว้เป็นส่วนหนึ่ง เงินขึ้นพระพุทธรูปปฏิมากร พระพุทธรูป
บุษย์รัตน พระพุทธรูปบาทแลอื่น ๆ บัญชีซึ่งทรงพระราช
อุทิศไว้เป็นการสำหรับ พระราชกุศลนั้นเป็นส่วนหนึ่ง คงให้
เจ้าพนักงานรับเงินที่เป็นส่วน คือให้เรียกชื่อลงในบัญชีว่า
เงินพระคลัง อย่างหนึ่ง เงินพระคลังข้างที่ อย่างหนึ่ง เงินต่าง
กรม อย่างหนึ่ง เงินพระราชกุศล อย่างหนึ่ง ฯ

๑ ข้อ ๓ เมื่อเจ้าพนักงานกรมต่างๆ ยื่นบัญชีจำนวน
เงินจำนวนทอง บัญชีมาแล้วนี้ ให้เจ้าพนักงานผู้รับเงินทอง
รวมบัญชีเงินทอง ให้ทราบจำนวนล่วงหน้าไว้ก่อน ว่าคงจะ
ไต่ถามน้อยเท่าใด ถ้าเป็นการกำหนดไม่ได้เหมือนภาษี
คอเวอนเมนต์เป็นต้นนั้น ก็ให้กะเอาจำนวนปีก่อนว่าเคยได้
มาจำนวนปีนั้นเท่านี้ แล้วยื่นต่อท่านผู้ซึ่งเป็นอธิบดีให้ทราบ ฯ

๑ ข้อ ๔ เจ้าพนักงานผู้รับเงินทอง เมื่อได้รับบัญชี
จำนวนภาษีอากรล่วงหน้าต่างๆ ทั้งแต่จำนวนปีของศกนี้แล้ว
ให้ลงบัญชีไว้เป็นแผนกๆ ก็คือเงินทองภาษีผูกขาดในพระ
คลังมหาสมบัติ คลังสินค้ามหาดไทย กระจาไหม กรมท่าในซ้าย
ในขวา คลังราชการแลการอื่น ๆ ให้ทราบบัญชีชี้ชัดว่า
จำนวนปีนั้นผู้รับทำภาษีรายนั้นๆ เป็นเงินทองจำนวน
ปีหนึ่งเท่านี้ ส่งล่วงหน้าไว้แล้วเท่านั้น ยังจะส่งรายเดือน

กองธรรมศาสตร์และการเมือง

หน้า ๒๔๐ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ไปเกือบหนึ่งเท่านั้น ๆ ส่วยหัวเมือง ก็ให้รับบัญชีไว้ ให้
ซักเจนว่า เมืองนั้นขึ้น กรมนี้ จำนวนคนเท่านั้น ของ ส่วยเท่านั้น
เงินเท่านั้น ทองเท่านั้น แล้วให้สอยจำนวน สัก ซึ่ง กรมพระสุรัสวดี
ย่นมานี้ จะสูงต่ำผิดกัน ฎา ถูกต้องตามจำนวน แล กรมพระ
สุรัสวดี จะต้องยื่นบัญชี โพร่หลวงจ่าย การประจำเกือบ โพร่สม
ขอแรง ราชการ ชุมหมื่น ตักเขี่ย หัวัก ชุมหมื่น ชน โพร่หลวง ฝัภาย
ซาก ระคม ก็ให้ซักบัญชีให้ รู้ จำนวน คน จำนวนเงิน ไว้ ให้
ซักเจนถูกต้อง แล การอื่น ๆ ซึ่ง เจ้าพนักงาน นั้น ๆ จะยื่น
บัญชีมา อีก นั้น ก็ให้ซักบัญชี ไว้เหมือน ดัง เช่น ว่า มา แล้ว นั้น
จะได้ ตรวจ สอย กับเงิน ที่ ได้ รับ ภาย หลัง ให้ ถูก ต้อง

๑ ข้อ ๕ เจ้าพนักงาน กรมใด ๆ ซึ่ง จะนำเงินทอง มา
ส่ง นั้น ให้เจ้าพนักงาน พระคลัง คอย รับ เงิน ทอง อยู่ที่หอรัษฎา
กรพิพัฒน์ ถ้าเป็นเงินทอง ภาษี ผูกจาก รายใด ให้เจ้าพนักงาน
พระคลัง สอย กับงวดเดือน ซึ่ง มีบัญชี ไว้แต่แรก ตั้ง ไป นั้น
ให้ตรวจ ถูก ต้อง กันทุก เดือน ไปจนตลอดปี ถ้าเจ้าจำนวนนำเงิน
ทอง มาส่ง ไม่ครบ ตาม ถ้าหนด ให้เจ้าพนักงาน หักเงิน ที่ส่ง
ล่วงหน้าไว้ตาม เดือนนั้น มาส่ง เป็นเงินงวดแทน ให้ครบ ตาม
จำนวนแล้ว ให้เร่งเจ้าจำนวน ให้ส่งเงินล่วงหน้าตามเดือนที่
ขาด ไป นั้น มาให้ครบ ตามเต็ม ถ้าเป็นภาษี คอเวอนแมนต์ ทำ
เจ้าพนักงาน ผู้ทำ ภาษี นั้น จะยื่น บัญชี ราย สิ่ง ของ แล จำนวน

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๕๑
เงินให้เจ้าพนักงานพระคลัง ตรวจจำนวนสิ่งของกับเงินซึ่ง
มาส่งให้ถูกต้อง แล้วให้มีใบอนุญาตไว้ทั้งสิ่งของแลเงิน ถ้า
เป็นส่วยเมื่อเจ้าพนักงานนำส่วยมาส่งเป็นของกัก เป็นเงิน
กักเป็นทองกักให้สอยคูปาบัญชี เจ้าพนักงานผู้ส่งส่วยกรม
นั้นๆ ซึ่งมาขึ้นไว้แต่ก่อนให้ถูกต้อง ถ้าเป็นเงินส่งแทน
สิ่งของ ก็ให้สอยราคาถูกต้องตามพิภคแล้ว จึงทำตัว
ฎีกาใบเสร็จให้ แลเงินกรมอื่นๆ ซึ่งเจ้าพนักงานจะรับ
ยังไม่ไต่เข้ามาในชั้นนั้น ก็ให้รับตามกระบวนซึ่งว่ามาแล้ว
ทั้งสามอย่างตามแต่ควรอย่างไร ก็ให้สอยใบอนุญาตให้ถูกต้อง
กัน ถ้าเจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวนไม่เงินทองมาส่งพันกำ
หนักงวตใบ ก็ให้นำความเวียนต่อท่านผู้เป็นอธิบดีให้ทราบ
จงทุกราย

๑๖ ขั้ว ๖ ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งจะส่งเงินทองของหลวงขึ้น
ในพระคลัง ต้องไปที่ห้องออฟฟิศของเจ้าพนักงานผู้รับ
เงินทองสอยใบอนุญาตให้ถูกต้องกันแล้ว เจ้าพนักงานผู้รับเงิน
ทองต้องทำจดหมาย สำคัญของตัวมีเครื่องหมายเป็นสำคัญ
คือที่อังกฤษเรียกว่าไปรเวตมากที่รัฐกันแต่สองคน กับเจ้า
พนักงานพนักงานผู้เก็บเงินทองเท่านั้น แล้วให้คนนำเงิน
ทองไปส่งแก่เจ้าพนักงานผู้เก็บเงินทองที่คลังมหาสมบัติฯ

๑๗ ขั้ว ๗ เจ้าพนักงานผู้รับเงินทอง ให้คนผู้หนึ่งผู้ใด

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

หน้า ๒๕๒ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง กรม ๑
นำเงินทองมาส่งแก่เจ้าพนักงานผู้เก็บเงินแล้ว เจ้าพนักงาน
ผู้เก็บเงิน ต้องทำตัวรับเงินทองลงลายมือประทับตรา ให้
คนใช้ของเจ้าพนักงานผู้เก็บเงินคนหนึ่ง ไปพร้อมกันกับคน
ที่มาหนี้ ไปส่งแก่เจ้าพนักงานผู้รับเงินทอง ๖๖

๑ ข้อ ๘ เจ้าพนักงานผู้รับเงินทอง ใ้รับตัวที่เจ้าพนักงาน
ผู้เก็บเงินทองให้มานั้น แล้วต้องจดหมายรายรับเงินทอง
จำนวนนั้น ลงไว้ในบัญชีรับเงินทองแล้ว ต้องทำตัวรับ
เงินทองลงชื่อประทับตราของตัว แลประทับตราขอรัษฎากร
พิพจน์ของท่านอธิบดี ให้แก่เจ้าจำนวนผู้ส่งเงินทองไว้เป็น
สำคัญ แต่ตัวที่เขียนทำนั้นให้เขียนคู่ร่าง คือที่ภาษา
อังกฤษเรียกว่า คอปี้ ไว้ทุกฉบับ ๖๗

๑ ข้อ ๙ ครั้นถึงเวลาบ่าย ๔ โมง หย่อดสูห้าหน้าที่
เจ้าพนักงานผู้รับเงินทอง ต้องทำางจดหมายลงชื่อเป็นสำคัญ
ไปยื่นแก่ปลัดทนายชุกกลางให้ท่านอธิบดี ๆ ที่สองท่านอธิบดี
ทราบทุกวันๆ ในจดหมายนั้นต้องแจ้งว่าเงินทองซึ่งรับในวันนี้
คือเงินทองสิ่งนั้นเท่านั้นๆ รวมเงินเท่านี้ เป็น
ทองเท่านั้น ๖๘

๑ ข้อ ๑๐ เจ้าพนักงานผู้เก็บของส่วย ที่อยู่ในบังคับ
เจ้าพนักงานผู้รับเงินนั้น เมื่อไ้รับของส่วยแลของถวายไว้
เมื่อเป็นของที่ควรจะใช้ราชการได้ ก็เป็นต้นเหมือนไม้

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๔๓
ใหญ่ๆ ที่ จะ ควร ใช้ทำพระ ที่ หนึ่ง คึงนี้ ก็ให้บอกเจ้าพนักงาน
งานคลังต่าง ๆ มาซื้อ ไปจ่ายราชการ ถ้าของสิ่งใดเห็นว่า
ไม่ใคร่ใช้ในราชการ ก็ให้ขายเสียแก่พ่อค้า เจ้าพนักงาน
ต่าง ๆ อย่าให้ทิ้งไว้ให้ของเสียไป แต่เมื่อเจ้าพนักงาน
ผู้เก็บของ จะขายของแก่คลังฯ ขายให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใด
ก็ให้บอกเจ้าพนักงานผู้รับเงิน แล เรียบทำน ผู้เป็นอธิบดี ให้
ทราบราคา ก่อน เมื่อท่านอนุญาตยอมให้ขาย จึงขายได้ ๗๖

๑ ข้อ ๑๑ เจ้าพนักงานผู้รับเงิน ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ
ชอบในราชการ ซึ่งเป็นตำแหน่งของตัวทุกๆ อย่าง แม้คน
ใช้ซึ่งอยู่ในบังคับของตัว จะทำคดีโกงเบียดบังเงินหลวง
อย่างหนึ่งอย่างใด ก็ที่ เจ้าพนักงานผู้รับเงินต้องเป็นผู้
รับผิดชอบทั้งสิ้น ๗๖

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๔

๑ เก็บข้อ ๑ เจ้าพนักงานใหญ่ ผู้รับเงินผู้จะต้องรับ
เงินทองทั้งปวงซึ่งขึ้นในพระคลังเงินนั้น คือภาษีผูกขาด
ซึ่งมีทุกๆ กรม แลภาษี คอเวอนแมนท์ทำเงินค่าตัวเลข
แลเงินทองส่วยของส่วย คือเมื่อได้รับเงินส่วยมา ให้ส่ง
ขานยู่เป็นรายเงิน เมื่อได้รับเงินทองส่วยมา ให้ส่งขานยู่
เป็นรายทองส่วย ถ้าได้รับเงินแทนทองค่าส่วย ก็ให้ส่ง
ใบขานยู่เงินว่าได้รับเงินแทนทองส่วย แล้วไปแทงขานยู่

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

หน้า ๒๙๔ ลักษณะหน้าที่ ราชการ ในกระทรวง พระคลัง เล่ม ๑
 จำนวนทอง ว่า ใต้ส่งเป็นเงินแล้ว คิดเป็นน้ำหนักทองเท่านี้
 ถ้าได้รับเป็น สิ่ง ของ ใต้ส่ง ขาญชี่ไว้ ว่า ใต้รับ สิ่ง ของ มาเท่า
 นี้ แล้วส่ง สิ่ง ของ ไปยัง เจ้าพนักงาน ผู้รับ ของ ส่วย เมื่อ
 เจ้าพนักงาน นี้ ไป จำหน่าย ขาย ใน พระคลัง อื่นๆ ก็ที่ ฤฯ ขาย
 ให้ผู้หนึ่ง ผู้ใดไปก็ ให้เจ้าพนักงาน รับ ของ ส่วย นี้ ต้อง
 นำเงิน มาส่ง ยังเจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน เจ้าพนักงาน ต้องลง
 ขาญชี่ ตาม จำนวน ส่วย คิด ราคา ตามพิภค ของ ส่วย เก็บ เมื่อ
 เหลือ จาก ราคา นี้ ไป ก็มาก น้อย ให้ตั้งเป็นกำไร ขาย ของ
 ส่วย อื่น ที่ โรง ที่ ตัก ที่ แพร ที่ เรือ ที่ สวน ที่ นาแล อื่นๆ บัณฑ
 ที่ เป็น ของ หลวง ให้เข้าทุกๆ ตำบล ซึ่ง ขึ้น อยู่ใน กรม เมือง บ้าง
 กรม อื่นๆ บ้าง นี้ เจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน ต้อง ตรวจ ดู ราคา
 ค่าเช่า แล้วเก็บเงิน ทุกๆ เดือน ถ้าเป็นที่ แผ่นดิน ฤฯ ที่ ตัก
 โรง ราน เรือ แพร สวน นา แล อื่น ซึ่ง เจ้าภาษี เป็น ที่ หลวง ต้อง
 เอา สิ่ง ของ แลค่า นี้ มา ใช้แทน ให้เจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน
 ตรวจ ดู ที่ เหล่า นี้ ถ้าควร จะขาย ฤฯ ควร จะให้เช่า ก็ ให้
 แจง แก่ ท่าน อธิบดี ถ้าท่าน อธิบดี ยอม ให้ขาย ก็ ให้ขาย
 ตาม ราคา สมควร ถ้าให้เช่า ก็ ให้เจ้าพนักงาน คอย เก็บเงิน
 อย่า ให้ ค้าง ซาก ได้

๑ เก็บข้อ ๒ ว่าด้วย ขาญชี่เจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน ต้อง
 มี สั อย่าง นี้ คือ อย่าง ที่ หึง สำหรับ จตหมาย ราย ช่อเจ้าภาษี

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ ราชกวาง ใน กระ พระวงพระ คลัง หน้า ๒๕๕
นาย อากกร เจ้าจำนวน ซึ่ง รัช ฎก ชาติ ภาษี ไป แล จำนวนเงิน
ยี่หนึ่ง เท่า ไท ล่วง หน้า ไว้แล้ว เท่า ไท จะส่ง ออก ไป อีก กิ่งวง ได้
ตั้ง ไป แล้ว แต่ วัน ไร ถึง วัน ไร เป็น สิ้น จำนวน ถ้า เป็น ที่ ตัก
โรง ร้าน เรือ แพร สอน ณา ต่าง ๆ ซึ่ง ให้ เข้า ไป ก็ ให้ รั จำนวน ว่า
ผู้ นั้น เข้า ไป ตั้ง แต่ เดือน นั้น เข้า เดือน ละ เท่า นั้น ถ้า เป็น
ล่วง ก็ ให้ ลง ภาณูชี ว่า ล่วง เมือง นั้น มี คน เท่า นั้น ทำ ล่วง ซึ่ง
นั้น ยี่หนึ่ง เป็น เงิน ทอง ของ เท่า นั้น ไป จน ตลชก ถ้า เลข โพร
หลวง แล เลข สม ก็ ให้ ลง ภาณูชี จำนวน เลข แล จำนวนเงิน ไว้
เหมือน กิ่ง เช่น ว่า มา แล้ว นี้ เป็น ภาณูชี อย่าง ที่ ๑ แล เจ้า พนักงาน
งาน จะ ทำ แยก เป็น อย่าง ๆ ก็ เล่ม ๆ ก็ ได้ ตาม แต่ จะ เหน ควร ๓๖
อีก อย่าง หนึ่ง นั้น คือ ภาณูชี ภาษี อากกร ซึ่ง กำหนด ได้ ว่า
จะ รัช เงิน ทอง ใน วัน นั้น เดือน นั้น ก็ ก่อ ออก มา จาก ภาณูชี อย่าง
เช่น ว่า มา ก่อน นั้น คือ เหมือน หนึ่ง ใน ภาณูชี เล่ม ก่อน มี ว่า ผู้ นั้น
รัช ทำ ภาษี ราย นั้น ไป เป็น เงิน ๑๒๐ ซึ่ง ส่ง เงิน ล่วง หน้า ไว้ แล้ว
๓๐ ซึ่ง จะ ส่ง ราย เก็บ หนี้ ต่อ ไป อีก เดือน ละ ๑๐ ซึ่ง ๘ เดือน
เป็น เงิน ๘๐ ซึ่ง คือ ตั้ง แต่ เดือน ๕ ไป จนถึง เดือน อ้าย
ก็ ให้ เจ้า พนักงาน ทำ ภาณูชี อย่าง นี้ ไว้ เป็น เดือน ๆ ก็ เดือน
๕ ภาษี ราย ซึ่ง ว่า มา เมื่อ ตระ ก็นั้น จะ ส่ง เงิน ๑๐ ซึ่ง
ภาษี ราย อื่น ๆ ซึ่ง มิ่ง ว่า เดือน ๕ จะ ส่ง นั้น ก็ ให้ จด เป็น
ราย ๆ ตลชก ไป จน ตมต ใน จำนวน เดือน ๕ นั้น แลไว้ ก็ ให้

หน้า ๒๔๖ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 ๖ ต่อไปดังเช่นว่ามาแล้วนั้น จนตลอดปีให้เสร็จ
 เสียแต่ต้นปี ถ้าเป็นขานัญชี่ของเจ้าพนักงานจะลงสมุดเล่ม ๑
 ก็ให้เมื่อถึงเดือน ๑ เจ้าพนักงานจะเอาสมุดเล่มนั้นมาเช็กดู
 ว่าจะได้เงินในจำนวนเดือนนั้นมากน้อยเท่าใด เมื่อถึงกำหนด
 วัน กรม ไก ราย โภ จะต้องส่งเงินตามซึ่งท่าน อธิบดี กำหนด
 วันไว้ให้มาส่งนั้น ถ้าเจ้าพนักงาน ฤ็เจ้าจำนวนยังไม่นำเงิน
 มาส่งเจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน จะได้แจ้งแก่ท่าน อธิบดี ให้ทราบ
 คิดเร่งเงินรายนั้นต่อไป ถ้าหากว่าเจ้าพนักงาน มาส่ง ตาม
 กำหนดแล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานใหญ่ ผู้รับเงิน วง กษา ฤ็
 ทนาย สำคัญ สิ่ง ไร ไว้ ใน สมุด ขานัญชี่เล่มนั้น ว่าได้ส่งแล้ว ขานัญชี่
 เรียกว่า ประมุขิติน เช่น อย่างที่ ๒ ๗

๑ ออกอย่าง ๑ นั้น คือ ขานัญชี่ ราย รับ แล จ่าย เมื่อ
 เจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน ได้รับเงินทอง ราย โภ กรม ไภ ฤ็
 เงินส่งทอง ก็ให้จดลง ไว้ ใน สมุด ไภ ช้าง ซ้าย ทุก ๆ วัน แล้วส่ง
 เงินทอง ซึ่ง ได้รับนั้น ไปยังเจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน เมื่อ
 ได้ส่งไปเท่าไร ก็ให้ตั้งเป็นรายจ่ายว่า ได้จ่าย ไป ที่เจ้าพนักงาน
 ผู้เก็บเงินเท่านั้น ฤ็จดลง ไว้ ใน ไภ ช้าง ขวา นำ เขียว กัน ทุก ๆ
 วัน เช่น อย่างที่ ๓ อีกเล่ม ๑ นั้น เมื่อถึงเดือนก็ให้รวม
 ขานัญชี่ ราย เดือน ไป จาก เล่ม ราย วัน ลง ว่า ไร ว่า เดือนนั้น
 ได้รับเงินเท่านั้น ได้จ่าย ไป ให้เจ้าพนักงาน เก็บเงิน แล้ว
 ทำนั้นเป็น อย่างที่ ๔ ๗

เล่ม ๑ ลักษณณ์ที่ ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๔๗

๑ เก็บข้อ ๓ ว่าให้ยื่นขานัญชี จำนวนเงินที่ท่าน อธิบดี
นั้นคือ จะไปรคเกล้าฯ ให้ประกาศเจ้าพนักงาน ซึ่งใ้ว่า
ภาษีอากร กรมต่าง ๆ ว่าเมื่อใ้ว่า ประมูลภาษีอากรนั้นแล้ว
แลไปรคเกล้าฯ เช่นพระราชหัตถเลขาใ้ผู้ใดเป็นเจ้าภาษี
จำนวนเงินเท่าไร วงคเมื่อไร แล้วใ้นำมายื่นที่ ปลัด ขานัญชี
กลางทุก ๆ ราย อนึ่ง จำนวน ส่วย จำนวน เลขไพร่ หลวงไพร่
สม แลอื่น ๆ บัญกาซึ่งเป็นเงิน ขึ้น พระคลังมีจำนวนเป็นปี อยู่
ดังนี้ ก็ใ้นำมายื่นต่อ ปลัด ขานัญชีกลางเสียในแต่ปลายปี ปลัด ขานัญ
ชีกลาง ต้อง ส่งไป ยังเจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน ๆ จึงจะใ้ส่ง ขานัญชี
ไว้ตาม อย่าง เช่น ว่า มาแล้ว เพราะ ดังนี้ จึงใ้เจ้าพนักงาน
ผู้รับเงิน กะขานัญชียื่น ท่าน อธิบดี ตาม อย่าง เช่น นั้น ที่ใ้รับ
ขานัญชีไว้ ก่อนแต่ ปลายปี นั้น

๑ เก็บข้อ ๔ ว่าใ้ช่วยใ้คัก ขานัญชีนั้น ก็คือ ขานัญชี ที่
ว่ามาแล้วในข้อ ๒ หมวดมาตราที่ ๔ นั้นเอง

๑ เก็บข้อ ๕ ว่าใ้รับเงินเป็นสามอย่างนั้น อย่าง ๑
คือรับเงินเป็นภาษี คอเวอนแนนต์ ทำ คือไม่รู้ว่าจำนวนว่าเงิน
ยี่หนึ่ง จะใ้รับสักเท่าไร เมื่อถึง วัน ๆ ถึงเมื่อไหน ถ้าหนด
ตามซึ่ง มีอยู่ในกฎหมาย ภาษีนั้น เจ้าพนักงานผู้จะทำ ภาษี
นั้นมายื่น ขานัญชีณวัน เดือน แล ส่งเงินใ้เจ้าพนักงาน พระ

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

หน้า ๒๕๕ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เดิม ๑
 คลังตรวจจำนวนรายวัน รายเดือน ให้ถูกต้องกับจำนวนเงิน
 โดยละเอียดทุกๆ เดือน แล้วจดจำนวนเงินนั้นลงในสมุดรายรับ
 ซึ่งว่ามาแต่ก่อนนั้นแล้ว คือ ในอย่างสมุดที่สาม เงินที่รับยังเช่น
 ว่ามานี้ เป็นเงินรับไม่รู้จำนวนเต็ม แต่คงได้รับทุกเดือน จึงได้
 แบ่งไว้เป็น อย่าง ๑ อีกอย่างหนึ่ง นั้น คือ เงินที่รู้จำนวนแล้ว
 ได้รับทุกเดือน คือ ภาษีผูกขาดให้ตรวจปฏิบัติ คือ สมุดอย่าง
 สอง แลรับเงิน ตามเช่น ว่ามาใน ภาษีผูกขาดนั้น ครบจำนวน
 เงินที่รู้จำนวนกับจำนวนเดือนที่ได้รับทุกเดือนด้วย จึงได้เรียก
 ว่า เป็นเงินอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง นั้น คือ เงินส่วยเป็นต้นรู้จำ
 นวน อยู่ว่าเงินนี้หนึ่งเท่านั้น ได้รับคราวเดียว ฤๅสองคราว ใน ๑
 บางทีก็ จะกักค้าง บ้าง อย่าง นี้ เพราะฉะนั้น จึงได้แบ่ง อีกพวก ๑
 ให้เจ้าพนักงานรับเงิน เข้าใจ ใน กระบวนเงินทั้ง สาม อย่างนี้
 แล้ว แล แยก ขาญซี แลรับเงิน ให้ถูกต้อง ตามการ ย่ำ ให้
 ขาญซี เลอะ บุ่ง ไป ได้

๑ เก็บข้อ ๖ ให้เจ้าพนักงานผู้รับเงิน ทำเครื่องหมาย สำ
 คัญที่ จะ ส่ง เงิน มา ยัง เจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน นั้น คือ เมื่อ เจ้าพนักงาน
 งาน ผู้รับ ได้ รับเงิน ตลอดเวลา แล้ว กับ ส่ง เงิน มา ยัง เจ้าพนักงาน
 งาน ผู้เก็บเงิน ให้มี จดหมาย มา ยัง เจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน ว่า
 ข้าพเจ้า ได้ ส่ง เงิน ราย นี้ๆ เป็น เงิน เท่า นี้ แล้ว ให้ลง ชื่อ ย่อ
 ทัษครา ฤๅ หมาย สำ คัญ ซึ่ง รู้ กับ เจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน แล้ว

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๒๔๔
ให้เต็มย่น ฎา ที่ สอง กำกับนำเงิน แล หนังสือ ส่งมายังเจ้า
พนักงานผู้เก็บเงิน เพื่อจะไม่ให้มีผู้ปลอมแปลงได้ ๖๖

๑ เก็บข้อ ๗ เจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน ต้องมีตัวคอบตาม
ที่ไต่รับไว้เหมือนเจ้าพนักงานผู้เก็บเงินมีมานี้ เพื่อจะได้เป็น
สำคัญคู่มือของเจ้าพนักงานผู้รับเงินที่ไต่ส่งมาแล้วนี้ ๖๖

หมวดมาตราที่ ๕

ว่าด้วยพนักงานผู้จ่ายเงินที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า เปมาสเตอร์
เยเนอรัล

๑ ข้อ ๑ เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงินทอง ที่ภาษาอังกฤษ
เรียกว่า เปมาสเตอร์เยเนอรัล ต้องกำกับดูแลในการใช้
จำหน่ายเงินทองของแผ่นดิน แล ต้องมีบัญชีจำนวนรายจ่าย
รายรับไว้ทุก ๆ ราย ๖๖

๑ ข้อ ๒ เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงินทอง ไต่รับหนังสือ
อนุญาตแต่ท่านผู้อธิบดีสั่งให้จ่าย มีลายพระราชหัตถ์เลขา
ฎา สิ่งใดที่ทรงพระกรุณาโปรด ออกไปจาก ออฟฟิศหลวง
เป็นสำคัญจึงจ่ายได้ ถ้าไม่มีหนังสือแจ้งขึ้น คือ หนังสือ
ยอม อนุญาตที่ลงลายพระราชหัตถ์เลขา ฎา สิ่งสำคัญใน
ออฟฟิศหลวง แล ลงชื่อประทับตราของท่านผู้อธิบดี ฎา ท่าน
ผู้ว่าการแทนท่านอธิบดีแล้วถึงจะมีผู้ตั้งฎีกามาเรียก ก็ห้าม

หน้า ๓๐๐ ลักษณะหน้าที่ราชการ ใน กระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 มิให้เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงินทอง ทำตัวส่งให้เจ้าพนักงาน
 ใหญ่ผู้เก็บเงินที่ ภาษาอังกฤษเรียกว่า เทรสเซอร์ จ่ายเงิน
 เปน อัน ซาก

๑ ข้อ ๓ เจ้าพนักงาน ใหญ่ผู้จ่ายเงิน ต้อง มี สมุค
 ขาญซี่ ๔ อย่างๆ ที่หนึ่ง สำหรับ เจตหมาย รายหนังสือ ขอ
 อนุญาต สมุค อย่าง ที่ สอง เรียก ปฏิทิน สำหรับ เจตขาญซี่
 ตรง เกือน กำหนด เงิน ให้ทราบ ว่า จะ ต้อง ใช้ ใน การ ข้าง หน้า
 มีความ ว่า วันนั้น จะ ต้อง ใช้ เงิน ให้แก่ ผู้ นั้น เท่านั้น สมุค อย่าง
 ที่ สาม นั้น สำหรับ เจตขาญซี่เงิน ทอง รวม ไว้ ทุกๆ วันอย่า ให้
 เคลื่อน คลาก ไค้ หนึ่ง เมื่อ จะ จ่ายเงิน เมื่อ ไค้ ก็ ให้ สอย ให้
 ต้อง กับ ที่ ขอ อนุญาต อย่า ให้ เบิก เกิน กว่า ที่ ไค้ อนุญาต ไว้ เปน
 อัน ซาก สมุค อย่าง ที่ ๔ เหมือน กับ ราย วัน แต่ รวม เปน เกือน ๗

๑ ข้อ ๔ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด จะขอ เบิก เงินทอง จาก พระคลัง
 ก็ ให้ ทำฎีกา เบิก เงินทอง ค่อ พระคลัง ฅบัย หนึ่ง คู่ ร้าง ฎีกา
 ถึง เจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง ฅบัย หนึ่ง ให้ มา ที่ ออฟฟิศ ของ
 เจ้าพนักงาน ผู้จ่ายเงินทอง จะ ไค้ ส่ง ให้ เสมียน ตรวจ ขาญซี่
 สอย กับ คำ ขอม อนุญาต ให้ ถูก ต้อง กัน แล้ว เจ้าพนักงาน ผู้จ่าย
 เงินจ่าย ทอง ต้อง ลง ชื่อ เปน สำคัญ ส่ง มา ยัง ปลัด ขาญซี่กลางๆ
 ต้อง เรียบ ให้ ท่าน ผู้ เปน อธิบดี ฤา ผู้แทน อธิบดี ทราบ แล้ว
 ตรวจ ให้ ถูก ต้อง ตาม ราย ฎีกา ลง ชื่อ ทัว ใน ฎีกา ว่า ไค้ ตรวจ

เล่ม ๑ ลักษณะที่นำราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๐๑

ถูกต้องแล้ว ส่งมาใน ออฟฟิศ หลวงเจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง
จะได้ทรว ให้ถูกต้องกันแล้ว เจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง

จะยึดคู่มือไว้ฉบับหนึ่ง แล้วจะ ไปรุดเกล้าฯ ทรงทำสิ่งสำคัญ
ที่ใน ออฟฟิศ หลวง ลง ในฎีกาส่ง ออกมาสั่ง ให้จ่าย จึงจ่าย ได้ ๖๖

๑ ข้อ ๕ ถ้าเจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน ได้รับฎีกาซึ่งมี
สิ่งสำคัญ ที่ส่ง ออกมาแต่ ออฟฟิศ หลวง แล้วให้เจ้าพนักงาน

ผู้จ่ายทำจดหมายมาถึง เจ้าพนักงานผู้เก็บเงินฉบับหนึ่ง
บังคับให้จ่ายเงิน ให้ผู้นั้นตามฎีกาเรียก ให้ลงชื่อ ประทับตรา

ท่านผู้ซึ่ง เป็นอธิบดีในคลัง ฎีกาผู้แทนท่านผู้ซึ่ง เป็นอธิบดี
คลังหนึ่ง ลงชื่อ ประทับตราเจ้าพนักงานผู้จ่าย ๑๖๖ ๖๖ นำมา

ให้เจ้าพนักงานเก็บเงินจ่ายเงินให้ตามฎีกา แล้วให้เจ้าพนักงาน
ผู้เก็บเงิน ยึดเอาจดหมายนั้นไว้ เป็นสำคัญตัวฎีกานั้น

ให้เจ้าพนักงานผู้จ่าย คัด ขึ้นสมุด ให้มีเลขหมาย ใบฎีกา ไว้
ห้ามอย่าให้สูญหายเสียได้ ๖๖

๑ ข้อ ๖ ผู้หนึ่งผู้ใด ได้รับจดหมายคำสั่งของเจ้า
พนักงานผู้จ่ายเงิน ท้องแล้ว เห็นชำรุดเสียยังไม่ทันมารับเงิน

จากเจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน ฎีกาทำให้จดหมายคำสั่งนั้น เป็น
อันตรายหายเสีย กติ และมีผู้ลอบลักคำสั่งนั้น ไปปลอมยื่น

ต่อเจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน มารับเงิน ท้องส่วนนั้น ไปเสีย กติ
ผู้ที่ ประมาท เลินเล่อ เสียหนี้ ต้องเป็น ฎีกา จะกลับมาขอคำสั่ง

หน้า ๓๐๒ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ที่เจ้าพนักงานเก็บเงินทอง อีกไม่ได้ ๗๕

๑ ข้อ ๗ เวลาบ่าย ๔ โมง หอมน ๔ นาที ๕ นาที
เจ้าพนักงานผู้จะจ่ายเงิน ต้อง ทำจดหมาย รวบรวมเงินที่ ใ้จ่าย
ในวันนั้น มาขึ้นต่อ ปลัด ขาญชุกกลาง ทุกวัน ๗๕

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๕

๑ เก็บข้อ ๑ ว่าด้วยเจ้าพนักงานจะจ่ายเงินทอง คือ
เงินที่จะจ่ายนั้นเป็น ๒ อย่าง เงินประจำเดือนนั้น อย่างหนึ่ง
คือเงินเจ้าพนักงาน กรมต่างๆ ใ้ทำหนังสือ ขออนุญาต ไว้
แต่ปลายปี ก่อนว่าจะใช้คือไปตลอดปีเป็นเงินเท่านั้น
หนึ่งเงินเบี้ยหวัดเจ้านาย ข้าราชการที่เรียกว่า เช่นเงินประจำ
เดือนประจำปี อีกอย่างหนึ่งนั้น เจ้าพนักงาน ต้อง กระทบกระเทือน
เอง เพราะเงินรายนี้ไม่มีผู้ใ้ขออนุญาต อีก อย่างหนึ่งนั้น
คือเงินฎีกาจร ซึ่งมีใ้ขออนุญาต ไว้แต่ต้นปี ก็เหมือน
หนึ่ง จะทำการก่อสร้างเป็นต้นนี้ เป็นเงินการจร หนึ่งของที่จะ
ต้องจ่าย ในคลังมหาสมบัติด้วยนั้น เพราะคลังนี้ จะไปรุดเกล้า
ใ้เอาคลังทองมารวมเสียด้วย กับคลังเงิน คลังทองนี้จะใ้
เปลี่ยนเป็นคลังรูปพรรณ เพราะฉะนั้นเจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน
จะ ต้องจ่ายทองด้วย อีกอย่างหนึ่ง รวมเต็มที่จะจ่ายทอง
นี้ ก็เหมือนกันกับจ่ายเงิน ๗๕

กองบรรณศาสตร์และสารนิพนธ์

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๐๓

๑ เค็มข้อ ๒ ว่าถ้าเจ้าพนักงาน ไม่ได้แจ้ง ชั้น คือ
หนังสือสำคัญที่ ยอม อนุญาต ก่อน แล้วอย่าให้จ่ายเงิน นั้น
คือ การ สิ่ง ที่ ได้ ขอ อนุญาต ไว้ แต่ ชั้น ขี้ แล้ว เหมื่อน หนังสือ การ
ประจำ เก็บเงิน ประจำ ขี้ ที่ เจ้าพนักงาน กรม ต่าง ๆ ทำ จำนวน
มาขึ้น ต่อ ท่าน อธิบดี ได้ นำ ชั้น ทูลเกล้า ฯ ถวาย พร้อม ด้วย เคา่น
ชิล ลงลายพระราชหัตถ์เลขาไว้ แต่ ชั้น ขี้ นั้น อย่าง หนังสือ ที่
เป็น การ จร จะ เบิก เงิน คราว หนังสือ ไม่ได้ ขอ อนุญาต ไว้ แต่
ชั้น ขี้ ต่อ เมื่อ จะ ทำ เมื่อไร จึง ได้ ทำ หนังสือ ขอ อนุญาต มาขึ้น
ที่ ท่าน อธิบดี ให้ นำ ชั้น ทูลเกล้า ฯ ถวาย ลงลายพระราชหัตถ์
เลขาเป็น สำคัญ ออก ไป นั้น อย่าง หนังสือ ถ้าจะจ่าย ราย โภ ไม่
มี สำคัญ ที่ ได้ ขอ อนุญาต สอง อย่าง เช่น ว่า มา นี้ แล้ว ห้าม
อย่าให้เจ้าพนักงาน ผู้จ่าย ๆ เงิน ไป ยกเสีย แต่ พระบาท
สมเด็จพระเจ้า อยู่ หัว ทรง อนุญาต แล เงิน ที่ ค่า กว่า สิบ บาท ซึ่ง
ท่าน อธิบดี เห็น ควรจะยก ให้ มี คำสั่ง มา ให้ จ่าย นั้น จึง จะ จ่าย ได้ ๕

๑ เค็มข้อ ๓ ว่าด้วย บัญชี ที่มี อยู่ สี่ อย่าง นั้น คือ อย่าง
ที่ หนังสือ สำหรับ บังคับ หนังสือ ขอ อนุญาต ที่ เจ้าพนักงาน ทุก หมู่
ทุก กรม ได้ ขึ้น ไว้ แต่ ปลาย ขี้ ก่อน ที่ จะ ขอ อนุญาต เป็น การ
จร ต่อ ๆ ไป เมื่อ เจ้าพนักงาน ผู้ ขอ อนุญาต คั้งฎีกา มา เบิก
จะได้ สอดดู ให้ ถูก ต้อง ตาม ที่ ได้ ขอ อนุญาต ไว้ นั้น สมุค
อย่าง ที่ ๒ เรียกว่า ขี้ ขี้ นั้น คือ สำหรับ บังคับ เก็บเงิน กำหนด

หน้า ๓๐๔ ลัทธิชนหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 เงินให้ทราบว่า จะต้อง ใช้ ใน วัน นั้น เกือบ นั้น ฎีกา ของ คน นั้น
 เท่านั้น เปรียบเหมือน แสง ชน ที่ จะ ยืน แต่ ปลาย บัว จะ เบิก
 เงิน ประจำ บัว เท่านั้น กิ่ง นี้ ควร จะ แยก ออก ให้ รู้ว่า เป็น เกือบ ละ
 เท่านั้น ๆ เหมือน หนึ่ง เกือบ ทั่ว จะ ได้ เขา ออก มา คุย ว่า จะ ได้
 จ่าย เงิน ประจำ เกือบ ประจำ สิ่ง นั้น เท่านั้น ๆ เช่น ฎีกา จร เท่านั้น
 จะ ได้ คิด เกือบ เงิน ให้ ถู ที่ จะ จ่าย ทุก ๆ เกือบ เมื่อ ถึง เกือบ ๖
 เกือบ ๗ ๓๐ ๆ ไป ก็ ให้ คุย เหมือน กิ่ง ที่ ว่า มา แล้ว นั้น
 สมุค อย่าง ที่ ๓ นั้น สำหรับ จก ขาญ ชี ได้ จ่าย ไป แล้ว ทุก ๆ วัน
 ใน สมุค เล่ม นี้ นั้น เมื่อ ได้ จ่าย เงิน ไป แล้ว ต้อง จก ใน ใ
 ข้าง ซ้าย ว่า ได้ จ่าย ให้ แก่ ผู้ นั้น แต่ ใ ข้าง ขวา หน้า เคี้ยว กั้น นั้น
 จก ว่า ได้ จาก เจ้า พนักงาน ผู้ เกือบ เงิน มา จ่าย ฎีกา ใ ข้าง นั้น เท่านั้น
 ให้ ตรง กั้น ใ ข้าง จ่าย ใ ข้าง ใน หน้า เคี้ยว นั้น เสมอ ทุก ๆ วัน สมุค
 อย่าง ที่ ๔ สำหรับ จก ขาญ ชี รวม เกือบ ใ ข้าง ที่ คัด ออก มา จาก
 สมุค เล่ม ราย วัน นั้น ว่า ได้ จ่าย ใน เกือบ นี้ เท่านั้น ได้ ใ ข้าง จาก
 เจ้า พนักงาน ผู้ เกือบ เงิน เท่านั้น รวม ทุก ๆ เกือบ ไป ตลอด บัว
 เพราะ เหตุ ที่ มี สมุค เล่ม นี้ นั้น เพื่อ จะ ให้ รวม ยอด บัว โดย ง่าย จะ
 ๐ เติม ข้อ ๔ ว่า ใ ข้าง จะ ทำ สิ่ง เช่น สำคัญ ออก มา จาก
 ออฟฟิศ นั้น คือ เหมือน ฎีกา เจ้า พนักงาน ทุก หมู่ ทุก กรม ส่ง
 มา นั้น เจ้า พนักงาน ผู้ จ่าย เงิน ใ ข้าง ใ ข้าง แล้ว ต้อง ให้ เสมียน สอบ
 ฎีกา นั้น ให้ ถัด วัน ถู ก ต้อง อย่า ให้ ผิด ใ ข้าง หนึ่ง เมื่อ ฎีกา ที่ ส่ง

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๐๕
 มาหนังสือ สอช กับ แชง ชัน ที่ ขอ ไว้แต่เดิม ให้ถูก ต้อง กัน
 ถ้าเป็น การ โยธาเปรียบเหมือนยัง ขอ แชง ชัน เดิมไว้ ๑๐๐๐ ซึ่ง
 ตั้ง ฎีกาเบิก ล่วง หน้า ครึ่ง หนึ่ง ๑๐๐ ซึ่ง ย่าง ๒๐๐ ซึ่ง ย่าง
 แต่ยังมี ได้ บอกราคา ของ ก็ ให้ เจ้าพนักงาน ผู้จ่าย คอย ระวัง
 อย่าให้ เบิก เกิน ที่ ขอ อนุญาต ไป ได้ เป็น อัน ชาติ กับ หนึ่ง ผู้ที่
 มา เบิก นั้น เมื่อ ครบ แชง ชัน แล้ว ๆ การ ที่ ทำ นั้น เสร็จ ไป แล้ว
 ก็ ให้ เจ้าพนักงาน ผู้จ่าย เงิน เร่ง ฎีกา ใหญ่ ให้ ชี้ สิ่ง ของ ให้ ครบ
 ตาม ที่ ได้ เบิก เงิน ไป นั้น อย่าให้ ทั้ง แต่ ฎีกา ล่วง หน้า ไว้ เป็น อัน
 ชาติ แต่ ฎีกา ราย เทียบ ราย ใหญ่ ทุก ๆ ฉบบ ที่ ผู้ จะ มา เบิก
 ต้อง ส่ง มา ยัง ออฟฟิศ คลอง ทรง ถูก ต้อง แล้ว จะมี เครื่อง
 ทนาย สำคัญ ออก ไป จึง จะ จ่าย เงิน ได้ ๓๖

๑ เก็บ ข้อ ๕ ว่า คุ้ม เจ้าพนักงาน ผู้จ่าย เงิน เสนอ สิ่ง สำคัญ
 ใน ฎีกา ให้ จ่าย เงิน แล้ว มี คุ้ม ประทับตรา ให้ เจ้าพนักงาน ผู้เก็บ เงิน
 จ่าย เงิน นั้น คือ เมื่อ ฎีกา ที่ ส่ง ออก มา ให้ จ่าย แล้ว นั้น เจ้าพนักงาน
 ผู้จ่าย เงิน ต้อง คัด ลง ใน สมุด ขาญ ซึ่ง เล่ม หนึ่ง ที่ เรียกว่า
 สมุด คู่ร่าง ฎีกา คัด ตาม มี สิ่ง ของ ที่ ใน ฎีกา ทุก ๆ อย่าง
 เช่น ราคา เท่า นั้น ๆ แล้ว ต้อง หมายเลข ใน ใบ ฎีกา แล สมุด คู่ร่าง
 ว่า ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ เรียง ต่อ ๆ ไป อย่าให้ ซ้ำ กัน ได้
 เพื่อ จะ ได้ ตรวจ ราคา สิ่ง ของ ได้ โดย ง่าย แล้ว จึง ทำ จดหมาย

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

หน้า ๓๐๖ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ประเภทตราทำน อธิบคิ แลตราของเจ้าพนักงานใหญ่ผู้จ่ายเงิน
บอกให้เจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน จ่ายเงินตามฎีกานี้ แล้วส่ง
จดหมายนั้นให้เจ้าของผู้เบิก ไปรับเงินที่เจ้าพนักงานผู้เก็บ
เงิน ครั้นส่งจดหมายนั้นให้เจ้าของผู้เบิกไปแล้ว เจ้าพนักงาน
งานผู้จ่ายเงินทอง ต้องจดลงบัญชีไว้ในสมุด อย่างที่ ๓
ที่ ว่ามาแล้ว ในข้อ ๓ มาตราที่ ๕ นี้เอง ๖

๑ เก็บข้อ ๖ ว่าด้วยผู้เบิกรับจดหมายคำสั่ง ของเจ้า
พนักงานผู้จ่ายเงินแล้ว ทำให้จดหมายเป็นอันตราเสีย นั้น
คือเมื่อเจ้าพนักงานทุกหมู่ทุกกรม มาขึ้นฎีกายังเจ้าพนักงาน
ผู้จ่ายเงินแล้ว ฎีกานี้ก็เป็นอันยังใช้ไม่ได้ เพราะเหตุ
ยังมีใ้ตรวจ แลยังมีใ้มีสำคัญให้จ่าย ก็เมื่อตรวจ มีสำคัญ
ให้จ่ายแล้ว เจ้าของฎีกามารับเงิน ต้องเซ็นชื่อตัวลงใน
ฎีกา ว่าได้รับเงินโดยเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน
จึงทำตัวบังคับให้เจ้าพนักงานผู้เก็บจ่ายเงินให้ เมื่อนาย
ค้ำเจ้าพนักงานผู้เบิกได้รับตัวคำสั่งไปแล้ว ไปเขียน แล
ทำให้ตัวหายมีใ้ไปรับเงินนั้น ต้องเขียนแก้ผู้ที่รับตัว
คำสั่งไปเอง ที่จะให้ตัวอนุญาตอีกต่อไปไม่ได้ เพราะตัว
เก่าจะปลอมเข้ามาเบิกเงินใ้ แลผู้ใ้ได้รับตัวไปนั้นก็จะ
เดินเลื้อยประมาณตัวเสียว่า ถึงตัวหายเสียแล้วก็ กลับมาขอ
ใ้ ก็จะไม่เอาใจใ้รักษาตัวนี้ไว้ ต่อไปภายหน้าก็จะต้อง

เล่ม ๑ ลักษณะ หน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๐๗
มีความลำบากทุ่มเถียงต่อกันไว้ไป ๗๕

หมวดมาตราที่ ๖

ว่าด้วยเจ้าพนักงานผู้เก็บเงินทอง คือ ภาษาอังกฤษ
เรียกว่า เทรสุเรอ ๗๕

๑ ข้อ ๑ เจ้าพนักงานผู้เก็บเงินทอง ภาษาอังกฤษ
เรียกว่า เทรสุเรอ เป็น ผู้กั้ม กั้มกุ แล รักษาเงินในพระคลัง
ทั้งสิ้นแต่ผู้เก็บว ถ้าเงินขาดหายไปอย่างไร เจ้าพนักงาน
เก็บเงินทอง ต้องรับใช้จนเต็ม ๗๕

๑ ข้อ ๒ ตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้เก็บเงินทอง ท่านผู้
อธิบดี ต้อง ขอม ให้เลือก จัก ทาเสมือน ตาม ซอຍใจ ให้สมควร
แก่การ เพราะเป็น พนักงาน สำคัญ ใน การ เงิน ทอง ๗๕

๑ ข้อ ๓ เจ้าพนักงานผู้เก็บเงินทอง ใ้รับเงินทอง
ที่เจ้าพนักงานผู้รับเงิน ใ้ไปส่ง นั้น เจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน
ต้อง ทำ ควลง ซื่อ ประทับตรา ให้แก่เจ้าพนักงานผู้รับเงิน
ไว้เป็น สำคัญ ๗๕

๑ ข้อ ๔ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมายื่นฎีกา ที่เจ้าพนักงานผู้
จ่ายเงิน ๗๕ จะมีจดหมายเป็น ควลง ซื่อ ประทับตราของเจ้า
พนักงานผู้จ่ายเงิน แล ตรา สำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์ ของ
ท่าน อธิบดี ให้ผู้เก็บเงินทอง ตาม จดหมาย ถ้าไม่มี

หน้า ๓๐๘ ลักษณะหน้าที่ ราชการ ในกระทรวง พระคลัง เล่ม ๑
สำคัญพร้อม อย่าง ว่ามา นี้ ห้ามมิให้เจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน
ยอมจ่ายเงิน ทอง เปน อัน ซาก ๗๖

๑ ข้อ ๕ เจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน ต้อง มี สมุท ขาญคู่
รายเงิน รับเงิน จ่าย เล่ม หนึ่ง แล ต้อง มี สมุท ขาญคู่ สำหรับ
จดหมาย ราย ส่ง จ่าย ที่ เจ้าพนักงาน จ่าย เงิน ส่ง มา นี้ อีก
เล่ม หนึ่ง เจ้าพนักงาน จ่าย เงิน มี จดหมาย มา ถึง เมื่อ ไค ต้อง
จดลง ไว้ ทุก คราว ต้อง มี สมุท ขาญคู่ สำหรับ รวม เก็บ นอก ที่ ได้ รับ
ไว้ จ่าย เงิน ทอง อีก เล่ม หนึ่ง ๗๖

๑ ข้อ ๖ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด เกี่ยว ข้อง ใน เงิน ทอง หลวง ๗๖
ส่ง ไม่ ทน จะ เอา เงิน ทอง มา ฝาก ไว้ แก่ เจ้า พนักงาน ผู้ เก็บ
ช่วย รับ รักษา ไว้ ก่อน กว่าจะ ได้ สอด ขาญคู่ จด ลง เสร็จ กัน
แล้ว แต่ อย่า ให้ ฝาก ไว้ เกิน ๖ วัน เมื่อ เจ้า พนักงาน เก็บ เงิน
จะ เก็บ เงิน ทอง ฝาก อย่า ให้ เก็บ ปน กับ เงิน ราย อื่น แล้ว
ต้อง ทำ ขาญคู่ เช่น ราย เงิน ฝาก คลัง แฉก หนึ่ง ๗๖

๑ ข้อ ๗ เวลา ย่ำ ๔ โมง หย่อน ๔ นาที ๕ นาที
เจ้าพนักงาน ผู้ เก็บ เงิน ต้อง ทำ จดหมาย ขาญคู่ ที่ ได้ จ่าย ใน
วัน นั้น คือ ได้ รับ แก่ เจ้า พนักงาน ผู้ รับ เท่านั้น ๆ ได้ จ่าย ไป
แก่ เจ้า พนักงาน ผู้ จ่าย เท่านั้น ๆ คง เหลือ เงิน คง คลัง เท่านั้น ๆ
มา ยื่น ต่อ ปลัด ขาญคู่ กลาง เสมอ ทุก วัน ๗๖

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๖

๑ เกมข้อ ๑ ว่าถ้าเงินทองขาดหาย ต้องเป็นผู้อยู่รับใช้
งเดิมนี้ คือเหมือนหนึ่งเจ้าพนักงานผู้รับเงิน ส่งเงิน
ส่งทองมาให้เก็บรักษาไว้ ตัวเขาไปใช้เสียเอง ถ้าพวก
พ้องญาติพี่น้องของตัวเขาไปใช้ ถ้ามีผู้ร้ายลักเงินขาด
หายไป โดยความประมาทของตัวจึงต้องเป็นผู้รับใช้ ๖

๑ เกมข้อ ๒ ว่าด้วยท่านอธิบดี ต้องยอมให้ผู้เก็บ
เงินเลือกหาเสมียนตามชอบใจของผู้เก็บเงินนี้ คือเพราะ
เหตุเงินหาย ผู้เก็บจะต้องใช้ ถ้าคนอื่นแปลกปลอมเข้ามา
มิใช่คนของตัวเลือกไว้เองนี้ก็จะซัดว่าคนนั้นคนนี้ มิใช่คน
ของตัวเงินจะหายด้วยเหตุใด ก็จะซัดกันไปกันมาได้
จึงยอมให้ผู้เลือกหาตามชอบใจของตัว ๖

๑ เกมข้อ ๓ ว่าด้วยเจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงินต้องทำตัว
ให้แก่เจ้าพนักงานผู้รับเงินเป็นสำคัญ คือเมื่อเจ้าพนักงาน
ผู้รับเงินให้เสมียนตามที่ ๒ นั้นนำเจ้าจำนวนๆ เจ้าภานาย
อากร มาส่งยังผู้เก็บเงิน เมื่อผู้เก็บเงินได้รับเงินไว้แล้ว
ต้องทำตัว ว่าวันนั้นๆ เจ้าพนักงานผู้รับเงิน ได้นำเงิน
มาส่งเป็นเงินเท่านี้ๆ ลงชื่อประทับตราเป็นสำคัญ ส่ง
ให้ผู้ที่มาส่งไปให้แก่เจ้าพนักงานผู้รับเงินๆ จะได้ลงบัญชี
แลเก็บตัวนั้นไว้เป็นสำคัญ แลจะได้รู้ว่าซึ่งคนที่นำมาส่งนี้

หน้า ๓๑๐ ลักษณะหน้าที่ ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 จะไปส่งเงินครบตามเดิมที่มอบมา ๆ ไม่ ชั่งเมื่อเจ้าพนักงาน
 งาน ผู้เก็บเงิน ได้รับเงินแล้ว ต้องลงบาญชี รายวัน ในใบข้าง
 ซ้าย ว่า ได้รับเงินจากเจ้าพนักงาน ผู้รับเงินเท่า นั้น เมื่อ
 ได้จ่ายเงินไป ให้เจ้าพนักงาน ผู้จ่ายเงินแล้ว ให้ลงใบสมุด
 ข้างขวา หน้าเดียวกันกับใบที่รับ ให้ตรงกันทุก ๆ วัน

๑ เก็บข้อ ๔ ว่าด้วยเจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน จะมิจก
 ทนายบังคับให้ ผู้เก็บเงิน จ่ายเงิน ใต้นั้น คือ เมื่อเจ้าพนักงาน
 ผู้จ่ายเงิน ได้รับฎีกาแต่เจ้าพนักงาน ผู้มาเบิกส่งเข้ามายัง ออฟ
 ฟิศใน เช่นลายพระราชหัตถ์เลขา ไปรคเกล้าฯ ให้จ่ายแล้ว
 เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน จะเขียนจดหมาย ประทับตรา ของ
 ท่าน อธิบดี แลตรา ของเจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน มอบให้แก่ผู้
 เจ้าของฎีกา มารับเงิน ก็เมื่อเจ้าพนักงานผู้หนึ่ง ผู้ใด
 ซึ่งได้ตัว อย่างว่ามานี้ แล้ว ให้กับเจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน ๆ
 ต้องจ่ายเงิน ให้ตามตัวนั้น แล้วให้เก็บตัวนั้น ไว้เป็นสำคัญ
 คู่มือ อย่าให้หายได้ ชั่งเมื่อเจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงิน ได้รับ
 ตัวจ่ายเงินไปแล้ว ต้องเขียนลงในสมุดบาญชี ใบข้างขวา
 อย่างเช่นว่ามา ในข้อ สามมาตราที่ ๖ นี้แล้ว

๑ เก็บข้อ ๕ ว่าด้วยเจ้าพนักงาน ผู้เก็บเงินต้องมีสมุด
 บาญชี ๓ อย่าง คือ อย่าง ๑ สำหรับจดที่ได้รับเงิน
 จ่ายเงินทุก ๆ วัน คือเมื่อ ได้รับเงินจากเจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน

เล่ม ๑ ลักษณะ นำที่ ราชการ ใน กระทรวง พระคลัง หน้า ๓๑๑

ต้อง จดลง ใน ใบ ข้าง ซ้าย เมื่อ จ่าย เงิน ให้ เจ้า พนักงาน ผู้จ่าย
เงิน แล้ว ต้อง จดลง ใน สมุด ใบ ข้าง ขวา นำ เกี่ยว กับ ที่ รับ นั้น
สมุด อย่าง นี้ คือ ที่ ได้ มา ใน ข้อ ๓ ข้อ ๔ มาตรา ที่ ๖
นี้เอง สมุด อย่าง ที่ ๒ นั้น เรียกว่า สมุด รวม เดือน คือ คิก มา
จาก เล่ม ราย วัน เมื่อ ครบ เดือนหนึ่ง เพราะ เหตุ ที่ มี สมุด
อย่าง นี้ นี้ เพื่อ จะ ได้ ตรวจ ให้ ง่าย สมุด อย่าง ที่ ๓ นั้น สำหรับ
คิก ตัว ที่ เจ้า พนักงาน ผู้รับ ผู้จ่าย ส่ง มา นั้น เพื่อ จะ ได้ ตรวจ
ตัว โดย ง่าย แล้ว ให้ เจ้า พนักงาน ผู้เก็บ เขียน เลข เรียง เช่น ที่ ๑
ที่ ๒ ต่อ ๆ ไป ไว้ ที่ ตัว แล ลง ใน สมุด ให้ ต้อง กับ ทุก ฉบับ ๓
เก็บ ข้อ ๖ ว่า ด้วย ให้ เจ้า พนักงาน ผู้เก็บ เงิน รับ เงิน ฝาก
เพียง ๖ วัน นั้น คือ เจ้า พนักงาน เจ้า จำนวน จะ สอบ ขาด ดู
กัน ยัง ไม่ ตก ลง แล ยังมี ได้ เงิน นี้ เสร็จ จะ มา ฝาก เจ้า
พนักงาน ผู้เก็บ เงิน ๆ ต้อง เก็บ รักษา ไว้ ดี เพราะ เงิน
ของ หลวง แต่ เมื่อ จะ ฝาก กัน นั้น ให้ มี ขาด ดู แล ด้วย ฎีกา เช่น
สำคัญ กัน ไว้ ทั้ง สอง ฝ่าย อย่า ให้ เป็น ที่ ทุ่ม เลียง กัน ได้ หนึ่ง
ที่ ว่า ให้ ฝาก ได้ แค่ เพียง ๖ วัน นั้น คือ จะ มี ให้ เจ้า พนักงาน
เจ้า จำนวน ละเลย ไม่ ส่ง เงิน ที่ ฝาก ถ้า ไม่มี กำหนด ไว้ ดังนี้
ก็ จะ ถือ ว่า เงิน อยู่ใน คลัง แล้ว ไม่ ต้อง ส่ง ก็ได้ ขาด ดู ก็ จะ เลอะ
คิด ไม่ ถูก ต้อง กัน จึง ได้ ทำ ดังนี้ ก็ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด มา ฝาก เงิน
ครบ ๖ วัน แล้ว ยัง ไม่ มา รับ ถอน ไป ส่ง เจ้า พนักงาน เก็บ เงิน

หน้า ๓๑๒ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ต้องไปเรียนท่านอธิบดี ให้หาตัวผู้มาฝากเงินให้มาส่ง
ให้เสร็จลงได้ ๗๕

หมวดมาตราที่ ๗

ว่าด้วยเจ้าพนักงานผู้เก็บรักษาคลัง เครื่อง รูปพรรณ ทอง
เงิน แล เพชร พลอย ต่าง ๆ ๗๕

๑ ข้อ ๑ เจ้าพนักงานผู้เก็บเครื่องทอง เครื่องเงิน รูป
พรรณ แล เพชร พลอย ต่าง ๆ ต้องเอาใจใส่ดูแลรักษาเครื่อง
ทอง เครื่องเงิน รูปพรรณ แล เครื่อง อื่น ๆ สำหรับแผ่นดิน
แล เพชร พลอย ต่าง ๆ ถ้า รูปพรรณ เพชร พลอย สิ่งใดหาย
เจ้าพนักงานผู้รักษาต้องรับใช้ของหลวงทุกสิ่ง ๗๕

๑ ข้อ ๒ เครื่องรูปพรรณทอง รูปพรรณเงิน ประดับ
เพชร พลอย แล มีไม้ประดับเพชรพลอย ใหญ่ น้อย แล เครื่อง
อื่น ๆ ยี่สิบห้า ซึ่งมีอยู่ในคลัง ให้เจ้าพนักงาน บัดนี้ บัญชีกลาง
เจ้าพนักงาน ออฟฟิศหลวง ในพระบรมหาราชวัง พร้อมกับ
เจ้าพนักงานผู้เก็บตรวจ ชั่งน้ำหนัก เขียนเลขหมายไว้ให้ชัด
ว่า รูปพรรณ สิ่งนี้ เลขเท่านี้ น้ำหนักเท่านี้ เนื้อทองอย่าง
นี้ ที่ประดับเพชร พลอย ก็ให้ทราบว่าประดับเพชร พลอย
อย่างนี้เท่านี้ ยก ถ้าเพชร พลอย ต่าง ๆ ซึ่งยังมีไม้ทำ
เป็นรูปพรรณ ก็ให้ตรวจขนาดว่าผลเท่านี้ น้ำหนักเท่านี้
ไว้ ในบัญชีทุก อย่าง แล ให้สอยรูปพรรณเพชร พลอย

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๑๓
รายจ่ายใช้ราชการแลรายเก็บคงคลัง แล้วให้ทำบัญชีไว้
ให้ถูกต้องกันทั้งสามบัญชี อนึ่งเครื่องรูปพรรณ ประดับเพชร
พลอยต่างๆ แลเพชรพลอยต่างๆ ซึ่งยังไม่ทำรูปพรรณ
นั้นเป็นของมีราคาแพง ให้เจ้าพนักงานผู้เก็บหาซื้อไว้ให้ดี
แล้วให้ปลัดบัญชีกลาง เจ้าพนักงาน ออฟฟิศหลวง ตัดราคาประจำ
รายจ่ายไว้ด้วย เมื่อจะเบิกจ่ายใช้ราชการสิ่งใด ก็ให้เจ้า
พนักงานผู้เก็บ ขอก มา ยัง ปลัดบัญชีกลาง แลเจ้าพนักงาน
ออฟฟิศหลวง ให้พร้อมกัน จึงเบิกได้ ห้ามมิให้ผู้เก็บเบิกจ่าย
ใช้ราชการแต่ตัวผู้เก็บเป็นอันขาด ๗๖

๑ ข้อ ๓ ถ้าจะทรงพระกรุณาโปรด พระราชทานเครื่อง
อิสริยยศแก่ผู้ใด ก็ให้มีบัญชีรายวัน แลรายชื่อผู้รับ
กำหนดหน้าหน้า รูปพรรณ แล หมายเลข แล นัยเพชรพลอย ให้
ถูกต้องทุก อย่าง ถ้าเป็นของ พระราชทาน สัตย์ ขาด ถ้า พระ
ราชทานเป็นเครื่องยศ ที่จะต้องส่งคืน ก็ให้มีบัญชีรายชื่อ
รายวันไว้ให้ชัดเจนว่าผู้ใดได้รับพระราชทาน เครื่องยศ รูปพรรณ
สิ่งนั้น หมายเลขนั้น เนื้อทอง อย่างนั้น ไปแต่ณวันนั้น
แล้วให้มีจดหมายไปยื่นต่อ ปลัดบัญชีกลาง เจ้าพนักงาน ใน ออฟ
ฟิศหลวง ใน พระบรมหาราชวัง ให้ทราบด้วยจงทุกคราว ๗๗

๑ ข้อ ๔ ถ้าจะทำรูปพรรณเพิ่มเติมขึ้นไว้ใช้ ให้ขอ

หน้า ๓๑๔ ทัศนภาพ หน้าที่ราชการ ใน กระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 ราชการ ฤๅ จะ ทำ ขึ้น ไว้ ใช้ แทน ของ ที่ ชั่วครู่ ฤๅ มี ผู้ รัย พระ
 บรมราชโองการ มา สั่ง ให้ ทำ รูปพรรณ สิ่ง ไต ๆ ก็ ก็ ให้ เจ้า
 พนักงาน คึก น้ำหนัก ทอง แล ราคา ทอง ที่ ภาศ ควร แก่ รูปพรรณ
 ที่ จะ ทำ ขึ้น ใหม่ นั้น แล้ว มี เจตหมาย ราช ขอ อนุญาต คช ท่าน
 อธิบดี ๆ จะ ได้ ตรวจ เจตหมาย ขอ อนุญาต นั้น แล้ว จะ ได้ ส่ง ไป
 ยัง ออฟฟิศ หลวง ให้ เจ้า พนักงาน ออฟฟิศ หลวง นำ ขึ้น ทูล เสด็จ
 ถวาย ถ้า ทรง พระกรุณา โปรด ให้ จำย เท่า ได ท่าน ผู้ อธิบดี
 ต้อง สั่ง เจ้า พนักงาน ผู้ จำย ทำ คิว ประทับตรา ลง ชื่อ เจ้า พนักงาน
 งาน ผู้ จำย แล ท่าน ผู้ อธิบดี สั่ง ให้ เจ้า พนักงาน ผู้ เก็บ ทอง เงิน
 ถ้า ทอง ที่ คลัง ไม่มี จำย เจ้า พนักงาน ผู้ เก็บ เงิน ทอง ต้อง คิด เงิน
 จำย ให้ ตาม ราคา ทอง ใน ฎีกา ถ้า เจ้า พนักงาน คลัง รูปพรรณ
 ใ้ รัย เงิน จาก ชื่อ ทอง มา เมื่อ ไต ก็ ให้ เชิญ ปลัด ขาญ ชักกลาง
 แล เจ้า พนักงาน ใน ออฟฟิศ หลวง มา ชุม มุม พร้อม กัน คึก น้ำหนัก
 ทอง แล เงิน ราคา ให้ ถูก ต้อง กัน แล้ว จึง จำย ไป ให้ ช่าง
 ทำ รูปพรรณ ๗

๑ ข้อ ๕ ถ้า เจ้า พนักงาน จะ จำย ทอง ไป ให้ ช่าง ทำ
 รูปพรรณ ต่าง ๆ ให้ ชัก หิน กำหนด น้ำ เนื้อ ไว้ เมื่อ ช่าง ทำ
 รูปพรรณ เสร็จ แล้ว เอา มา ส่ง ให้ เจ้า พนักงาน ชัก หิน สอย คุ่อ อีก ๗

๑ อนึ่ง เมื่อ เวลา จำย ชั่ง น้ำหนัก ทอง ด้วย สุก คุ้ม อย่าง ไว
 เมื่อ ช่าง ทำ รูปพรรณ เสร็จ แล้ว มา ส่ง เจ้า พนักงาน คลัง รูปพรรณ

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๑๕
ให้เจ้าพนักงาน ซึ่ง สอยด้วยลูก ตุ่ม ตาซู่ ที่ จ่าย ซึ่ง ไป อย่าง นี้ ก็
สูญเพลิง แล คง หน้าหนัก ถูก ค้อง แล ให้ ทำ ขาญชีราคา ของ
แล หัก สูญเพลิง แล หน้าหนัก แล คีต ราคา ค่าจ้าง ไป ขึ้น แก่
เจ้าพนักงาน ผู้รับเงิน ๆ จะ ได้ ลง ขาญชี เปน ราย รับ เมื่อ จะ ลง
เลขหมาย รูปพรรณ ค้อง ไป เชิญ ปลัด ขาญชีกลาง เจ้าพนักงาน
ใน ออฟฟิศ หลวง มาศ ด้วย

๑ ข้อ ๖ ตั้งแต่นั้นไป ห้ามมิให้เจ้าพนักงาน ทง คำ
เปลว เบิก ทง จ่าย ให้ ช่าง แม่ ทง คำเปลว ต่อ ไป เปน อัน ขาด
ที่ เคี้ยว ถ้า มี ราชการ ค้อง ใช้ ทง คำเปลว มาก น้อย เท่า ไค
ให้เจ้าพนักงาน ทำ หนังสือ ขอ อนุญาต จัก ช้อ ทง คำเปลว
ให้ ถอ แก่ ราชการ ขึ้น ต่อ ท่าน ผู้ อธิบดี ๆ จะ ได้ ส่ง หนังสือ ขอ
อนุญาต นั้น ให้ เจ้าพนักงาน ใน ออฟฟิศ หลวง ทูลเกล้า ฯ ถวาย
ถ้า ทรง พระกรุณา โปรด ให้ จัก ช้อ แล แล้ว ท่าน ผู้ อธิบดี จะ ได้ ส่ง
หนังสือ อนุญาต ให้ เจ้าพนักงาน ผู้ จ่าย ๆ จะ ได้ จ่าย เงิน
ให้ ไป จัก ช้อ ทง คำเปลว ตาม กำหนด หนังสือ อนุญาต ถ้า
เป้น การ เร่ง ร้อน จะ จัก ช้อ ไม่ทัน ก็ ให้ เวียน ท่าน อธิบดี แล เจ้า
พนักงาน ออฟฟิศ หลวง ให้ ทราบ จะ ได้ ปรึกษา กัน จะ ควร ทำ
อย่าง ไร จะ ได้ ผ่อน ผัน ให้ ทำ ไป ตาม การ

๑ ข้อ ๗ ทง คำเปลว ซึ่ง จะ จ่าย ใน การ พระราชกุศล
แล การ อื่น ๆ ซึ่ง เป้น การ ประจำ เค็ช นั้น ให้ เจ้าพนักงาน

กองรวบรวมศาสนาทั่วและภูมิภาคเมือง

หน้า ๓๑๖ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
คือ ตรวจดู การที่จะ ใช้ทองคำเปลว ในเดือนหนึ่งเท่าไร แลจัก
ซื้อทองคำเปลวไว้จ่ายให้.๒ แก่ราชการเดือนหนึ่ง ถ้าเช่น
การจรมีผู้มาเบิกทองคำเปลวไปใช้ในการสิ่งใด ให้เจ้า
พนักงานบัญชีผู้มาเบิกนั้น ให้ทำฎีกา กำหนดเนื้อที่ ๆ
จะต้องการบีกทองคำเปลวกว้างยาวเท่าใด จะต้องใช้ทองคำ
เปลวเท่าใดมีมาในฎีกาเบิกให้ชัด เจ้าพนักงานจะได้ส่ง
ฎีกานั้น ให้เจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวงตรวจดู เหน็ดถูกต้อง
แล้วส่งให้จ่าย จึงจ่ายได้

หนึ่งเจ้าพนักงานจ่ายทองคำเปลว ให้ใครไปบีกณที่ใด
ต้องแต่ง ขนหมื่นไข กำกับเมื่อเวลาบีกทองทุกแห่ง

๑ ข้อ ๘ เพชรพลอยต่างๆ ซึ่งเจ้าพนักงานรักษาไว้
จะจ่ายให้ช่างฝัง ในรูปพรรณใด ๆ เจ้าพนักงานต้องมีจดหมาย
ไปแจ้งแก่ท่าน อธิบดี แลเจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวงให้ทราบ
ท่าน อธิบดี จะไปยัง บัญชีกลาง มาพร้อม กับเจ้าพนักงาน
งาน ออฟฟิศ หลวง ตรวจ หน้าหนัก แล ขนาดเพชรพลอย แล
ตรวจดู โทษ มณฑล ใฝ่ฟ้า ให้ดูถ่วงกันแล้ว ทำบัญชีไว้ให้
ถูกต้อง กัน ทั้งสาม บัญชีแล้ว จึงให้จ่ายไป ถ้าเพชรพลอย
ไม่มี ฤฯ ไม่ต้องด้วย ขนาดที่จะใช้ในราชการคราวนี้ ก็ได้
เจ้าพนักงาน ทำจดหมาย ขอ อนุญาต ต่อ ท่าน อธิบดี เหมือน
อย่าง จักซื้อทอง ในข้อ ๔ ของทุกประการ หนึ่ง ให้เจ้าพนักงาน

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ใน กระทรวง พระคลัง หน้า ๓๑๗
งาน กำกับ ช่าง พลอช เมื่อ เวลา ที่จะ ผัง เพชร พลอช ลง ใน
รูป พรรณ งาม ทุก ราย ๗๖

๑ ข้อ ๙ ให้เจ้าพนักงานผู้บังคับการ ช่างทอง ปลูก
ษา กับ ช่าง รูปพรรณ พร้อม กัน คิด ภาระ ปรุประมาณ สิ่ง ของ ที่ ใช้
ในการ ทำ รูปพรรณ คือ ถ่าน น้ำมัน ยา สี. เพศ แล สิ่ง อื่น ๆ
ในปี หนึ่ง จะ ใช้เงิน เป็น ราคา จักซื้อ ของ เหล่า นี้ เท่า ไ้ ก็ ให้
ทำ ขาญซื้อ ขึ้น ต่อ ท่าน ข. ข. ข. แต่ ใน ปลาย ปี แล้ว เมื่อ ถึง จำ ร. วน
เดือน หนึ่ง ให้ จักซื้อ สิ่ง ของ ใช้ ใน การ รูปพรรณ มาก น้อย เท่า
ไ้ ก็ ให้ ทำ ฎีกา เบิก เงิน ทุก ๆ เดือน ไป ๗๖

๑ ข้อ ๑๐ เครื่อง ยศ ที่ พระราชทาน ไป แล้ว นั้น ยังมี ไ้
มี เลขหมาย แล สอย น้ำหนัก นั้น เมื่อ กลับ ฟื้น เข้า มา ส่ง ให้
เจ้าพนักงานผู้เก็บ แจ้ง ความ มา ยัง ปลัด ขาญชึ่งกลาง เจ้า
พนักงาน อรพ. พิเศษ หลวง ให้ ไป พร้อม กัน ลง เลขหมาย ชึ่ง น้ำหนัก
ชึ่ง เนื้อ ทอง ลง ขาญชึ่ง ให้ ทราบ ทุก ครั้ง อย่า ให้ ซาค ไ้ ๗๖

๑ ข้อ ๑๑ เจ้าพนักงานผู้เก็บทอง ไ้จ่าย ทอง ไป ไ้
ช่างทอง ทำ การ สิ่ง ไ้ ๆ ให้ เขา ใจ ไ้ ตัก เตือน เร่ง ทำ การ นี้
ให้ เร็ว อย่า ให้ ทิ้ง หมัก หมม ไว้ เหมือน แต่ กอน ๆ มา ชึ่ง เมื่อ
ชึ่งทอง ทำ การ สิ่ง ไ้ เร็ว แล้ว คง รูป น้ำหนัก ทอง เท่า ไ้ ยัง
เหลือ เศษ ทอง มาก น้อย เท่า ไ้ ให้ เจ้าพนักงานเรียก เขา เศษ
ทอง มา ส่ง ให้ เร็ว อย่า ให้ ช่างทอง เขาทอง ไป ไ้ สอย ให้ ถึก

หน้า ๓๑๘ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ข้างเหมือนแต่ก่อนเป็นอันขาด

๑ ข้อ ๑๒ กระทรวงพระกรุณาโปรดฯ ให้ข้าทูลละออง
ธุลีพระบาท นายหนึ่ง ๆ สอง นาย มาตรวจคลังของทุกเดือน
แล้วจะให้ตรวจลักค้าไม่มีกำหนดบ้าง ถ้าผู้รั้งอำนาจมา
แล้ว เจ้าพนักงานต้องเข้าไปตรวจสิ่งของในคลังตาม
บัญญัติให้ทันเวลา

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๗

๑ เก็บข้อ ๑ ว่าสิ่งของทองเงิน รูปพรรณซาก หาย
เจ้าพนักงานต้องเป็นผู้รั้งใช้ทั้งสินนั้น คือรูปพรรณนั้นเป็น
สิ่งเป็นอัน มีใช้เป็นของที่ระชวคสูญได้ เมื่อเจ้าพนักงาน
ไม่เอาใจใส่ทั้งละเอียดให้ของหายเป็นอันตระวาย กวี่ยเหตุใด
เหตุหนึ่งจึงต้องเป็นผู้รั้งใช้ เพราะกวี่ยความประมาทของตัว จะ

๑ เก็บข้อ ๒ ว่าปลัดขาดบัญชีกลาง กับเจ้าพนักงาน
ออฟฟิศหลวง ต้องเขียนเลขหมายแลส่งหน้าหนักตรวจเพชร
พลอยให้ทราบไว้วันนี้ คือแต่ก่อนสิ่งของรูปพรรณต่าง ๆ หา
ได้มีเลขหมายแลรู้หน้าหนัก ชักไม่ จึงให้ไปตรวจหน้าหนัก
แลเขียนเลขหมายไว้เพื่อจะได้จดไว้ในบัญชี ให้ชี้ว่าเลขนั้น
หน้าหนักเท่านี้ เมื่อพระราชทานผู้หนึ่งผู้ใดจะได้ทราบโดย
ง่าย ๆ อีกประการหนึ่งที่ว่ารูปพรรณประดับเพชรพลอย

เล่ม ๑ ลักษณะที่นำราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๑๘

แลเพชรพลอยยังมีได้ฝังในรูปพรรณ ให้เก็บใส่หีบแล้วให้
ปลัดขานูชุกกลาง แลเจ้าพนักงาน ออฟฟิศหลวง ตีตราประจำ
ไว้ด้วยนั้น คือเพชรพลอยเขนของมีราคามาก ถ้าจะมีผู้
ผลัดเปลี่ยนเอาเพชรก็ไปเสียบเอาเพชรโทษมาใส่ไว้ ถึงยอก
เท่ากันราคา ก็ผิดกันได้ โดยมาก จึงได้ให้สอยกันทั้งสาม
พนักงานดังนี้ เพื่อจะมีให้เป็นอันตระขายได้ ๖

๑ เก็บข้อ ๓ ว่า จะพระราชทานเครื่องยศแก่ผู้หนึ่งผู้ใด
เจ้าพนักงานผู้เก็บต้องมีเจตหมาย แจ้งความแก่ปลัดขานูชุกกลาง
แลเจ้าพนักงาน ออฟฟิศหลวงนั้น คือเจ้าพนักงานผู้เก็บเป็น
กรมชั้นไม่มีอำนาจ ที่จะใช้จ่ายตามชอบใจของตัวได้
ต้องบอกแก่เจ้าพนักงานทั้ง ๒ ก่อน เจ้าพนักงานทั้ง ๒
จะได้ลงขานูชุกไว้ให้ถูกต้อง เว้นไว้แต่การที่เขาไปตั้งแล้ว
กลับมาก เหมือนอย่าง กานทอง แลคั้นไม้ทอง ดังนี้ ไม่ต้อง
บอกเจ้าพนักงานที่ ๒ เพราะเขาไปแล้วกลับมา ไม่เหมือน
อย่างที่จ่ายไปที่เดียว ๖

๑ เก็บข้อ ๔ ว่า จะทำรูปพรรณเพิ่มเติมขึ้นไว้ใช้ราชการ
ต้องขออนุญาตนั้น คือจะเอาทองที่ยังไม่เป็นรูปพรรณ มาเก็บ
เสียบคลังเงินจะเอารูปพรรณเงินไปไว้คลังทอง ก็คลังทองนี้
เป็นแต่คลังเก็บ รูปพรรณเงิน รูปพรรณทองเท่านั้น ไม่มี
ที่จะจ่ายใช้ทองให้ช่างทำได้ เมื่อจะทำอะไร จึงต้องขออนุญาต

หน้า ๓๒๐ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ถ้าไปรศให้จ่าย จึงตั้งฎีกาเบิกจ่ายให้ด้วยช่างทำได้ ก็การ
เบิกทองนี้ ก็เหมือนกันนายบ้านเจ้าพนักงานเบิกเงินเหมือน
กัน แต่เมื่อทำแล้วต้องบอกส่งทองที่เหลือ แลแจ้งความ
กับเจ้าพนักงานทั้ง ๒ ให้ไปศัตราตรวจรูปพรรณลงบาญชี
ให้ถูกต้องกันทั้ง ๓ บาญ

๑ เก็บข้อ ๕ ว่าจะจ่ายทองให้ช่างไปทำรูปพรรณต่าง ๆ
ให้ชั่งหินกำหนักเนื้อไว้ให้แน่นนั้น ก็เมื่อจ่ายทองไปแล้ว
ต้องชั่งหิน แลเอาเนื้อทองที่จ่ายนั้น คัดเก็บไว้สักหนึ่งชั่ง
แล้วให้ช่างศัตราประจำเลขไว้ เพื่อช่างเอาทองนั้นมาส่ง
จะได้ชั่งหินสอบกับตัวอย่างที่เก็บไว้ให้เนื้อได้กันจึงรับ
ไว้ อึ่งว่าจ่ายทองนี้ซึ่งด้วยลูกตุ้มไหน เมื่อรับให้ซึ่ง
ด้วยลูกตุ้มนี้คือถ้าเวลารับทองมาจากคลังนั้น รับด้วยลูก
ตุ้มหนัก เมื่อเวลาจ่ายให้ช่างทำเอาลูกตุ้มเบาซึ่งตั้งนี้
ทองหลวงก็จะขาดในรูปพรรณ จึงว่าช่างจ่ายอย่างไร ให้
ช่างรับอย่างนั้นอย่าให้ใช้ลูกตุ้มเป็นสองอย่าง

๑ เก็บข้อ ๖ ว่ามิให้จ่ายทองคำเปลวนี้ ก็ถ้าจะให้
ทำเหมือนแต่ก่อน เจ้าพนักงานก็จะเบิกเงินซื้อทองคำให้ช่าง
ทำขึ้นไว้เป็นอันมาก การก็ยังไม่ได้ใช้ ถ้าจะใช้เมื่อไร
จึงจะให้ซื้อแต่ถอดาว เงินนั้นก็จะไม่หนักอยู่ในทองคำเปลว
นี้ จะได้เอาเงินไว้จ่ายใช้ราชการอื่น ๆ ต่อไป อึ่งว่าถ้า

เล่ม ๑ ลักษณะ หน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๒๑

เป็นการเร่งร้อน แล การ นั้น มาก จะ จัก ช้อ ไม่ทัน ให้ท่าน อธิบดี
กับเจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง ปรุกษา กัน ที่ จะ ทำ แล ตั้ง พัก
ชั้นสุดท้าย ต่อ ไป ควร จะ ทำ อย่างไร จะ ได้ ทำ ไป ตาม การ จะ

๐ เกมข้อ ๗ ว่าให้เจ้าพนักงาน คีตละกู ที่ จะ จำ ทอ
คำแปลว ประจำ เกื่อน นั้น คือ เพราะ จะ ไม่ให้ ช้อ เหลือ ไว้ กับ
คลัง บัวย การ เงิน ที่ จะ ใช้ การ อื่น ๆ เมื่อ ถึง เกื่อน จึง จะ ช้อ
ไว้ใช้ทุก ๆ เกื่อน อนึ่ง มี ว่า ถ้า นาย ท่าน เจ้าพนักงาน จะ ทำ
การ สิ่งไร มาขบถ ทอ ให้ ขอก การ ที่ จะ ใช้ นั้น เพราะ เหตุ
ที่ จะ ได้ จัก ช้อ หา ไว้ ให้ กอ กับ การ ไม่ให้ เย็น ที่ ลำบาก ถ้า
จะ ไม่มี กำหนด ไว้ ดังนี้ เจ้าพนักงาน ผู้ จะ ช้อ ทอ คำแปลว
ก็ จะ ช้อ ช้น ไว้ มาก ๆ เพราะ ไม่ รู้ ว่า การ จะ ใช้ เท่า ไหร่ จะ

๐ เกมข้อ ๘ ว่าให้เจ้าพนักงาน ผู้ กำกับ ช่าง ทอ คีต
ละกู ของ ที่ จะ ใช้ ใน บัย ห่ง นั้น คือ จะ มี ให้ เข็ก ของ ที่ คลัง
ต่อ ไป ถ้า ยัง เข็ก ที่ คลัง อยู่ ย่าง ช้อ อยู่ ย่าง ก็ จะ ไม่ ทราบ ชัก
ว่า ใช้ การ ใน โรง ทอ ช้น เท่า ไหร่ จะ

๐ เกมข้อ ๑๐ ว่าเครื่องยศ ที่ พระราชทาน ไป แล้ว นั้น
เมื่อ มา ส่ง ให้ ลง เลข ทนาย นั้น คือ แต่ เกม ยัง มี ได้ ช่ง หน้า หน้า
แล ลง เลข ทนาย จึง ได้ ทำ ดังนี้ เพราะ ต่อ ไป นาย หน้า จะ ได้
ทราบ ชัก ไก่ ว่า รูปพรรณ สิ่ง นั้น ทนาย เลข นั้น หน้า หน้า เท่านั้น ๐

หน้า ๓๒๒ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑

๑ เก็มข้อ ๑๑ ว่าเจ้าพนักงานผู้เก็บทอง ต้องเรียก
เอาเสศทอง กีบ ช่างทำ ข่าให้ตัดค้ำง โคนั้น ถ้าจะไม่ตัดก็ขอ
เร่งเอาเสศทอง กีบ ช่างมาเสียบโดยเร็ว ช่างก็จะเอาไปใช้
สอยที่ค้ำงมากจะเร่งเอา ก็ไ้ความลำบาก เพราะช่างวาง
คณใจเป็นพาลสันดานนักเลง จึงต้องมีกำหนดเสียบค้ำงนี้ ๖

๑ เก็มข้อ ๑๒ ว่ากระทรวงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้
หนึ่งผู้ใดไปตรวจคลังรูปพรรณ เก็บของครั้งนั้น ก็จะมีให้
เจ้าพนักงานผู้เก็บมีความประมาท จะไ้จัดแจงล่ากับ
แลเก็บรักษาโดยดี ๖

หมวดมาตราที่ ๘

ว่าด้วย ออฟฟิศ หลวง ในพระบรมหาราชวัง ที่ ภาษา
อังกฤษ เรียกว่า ออคติคออฟฟิศ ๖

๑ ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงตั้ง
เจ้าพนักงานใหญ่ ที่ อังกฤษ เรียกว่า ออคติคเอเยเนอราล
พนักงานสำหรับตรวจบัญชีแลสิ่งของ ซึ่ง เป็น ราย ชิ้นใน
แผ่นดินทุก ๆ ราย แล จะทรงตั้งเจ้าพนักงานรอง ที่
อังกฤษ เรียกว่า กิปูที่ออคติคเอเยเนอราล อีก นายหนึ่ง สำหรับ
จะไ้ว่าการแทน เมื่อเวลาเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจไม่อยู่
แล จะไ้ช่วย การตาม แด เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจจะ ห้ช่วย
ในเวลาเมื่อเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ อยู่ ๖

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ใน กระทรวงพระคลัง หน้า ๓๒๓

๑ ข้อ ๒ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ เป็นพนักงานต้อง
ตรวจบัญชีเงินทองของแผ่นดิน ทว่าทั้งพระราชอาณาจักร
แลต้องถวายวิโปรกคือรายงาน แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ให้ทรงทราบทุกราย ถ้าข้อราชการสิ่งใด พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คำนวณสั่งแก่ท่านอธิบดีผู้บังคับการคลัง
ท่านผู้อธิบดีมาสั่ง เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ ต้องฟังบังคับ
ท่านในเรื่องนั้น อนึ่งเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ จะมิเจตหมาย
สั่งถึงปลัดบัญชีกลาง แลผู้รักษาบัญชีจำนวนรับจำนวนจ่าย
เงินหลวง ทุกหมู่ทุกกรม ทว่าทั้งพระราชอาณาจักร
บังคับให้ส่งบัญชีจำนวนเงิน มาตรวจที่ออฟฟิศหลวง
ทุกรายได้ ๖๖

๑ ข้อ ๓ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจจะใช้ อธิบดีแยกเทศ
คือผู้สำหรับไปตรวจตราการต่าง ๆ แลเสมียนสักเท่าไร
จะขอแก่การก็ให้ทราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ สุกแล้ว
แต่จะทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้ง ถ้าผู้สำหรับไปตรวจการ
ไว้รับตราตั้งของเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ ไปตรวจการสิ่ง
หนึ่งสิ่งใดแล้ว เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ ต้องรับผิดชอบ
รับชอบทุกอย่าง ๖๗

๑ ข้อ ๔ ผู้ซึ่งจะเป็นเจ้าพนักงานผู้ตรวจใหญ่แลผู้เป็น
ที่สองรองนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงเลือก

หน้า ๓๒๔ ลักษณะหน้าที่ ราชการ ในกระทรวง พระคลัง เล่ม ๑
 เขาผู้หนึ่ง ผู้ใด ในพวกที่ ปฎักษาราชการ ในพระองค์
 ทรงตั้ง ในตำแหน่งนั้น เพื่อจะให้เฝ้าแลดูเรื่องความ
 ไปวเวศ ได้ โดยง่าย ๗

๑ ข้อ ๕ เจ้าพนักงาน ผู้ตรวจใหญ่ ๆ ที่ ๒ ทั้ง ๒
 นายนี้ ต้องสาขาดถวาย ความ ซื่อ สัจ แก่ พระบาท สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ด้วย ความ จริง ใจ ว่า ข้า พระพุทธ เจ้า จะ รับ ราชการ ตรวจ
 ขาญชี่ สอด สอน จำ นวน เงิน แล สิ่ง ของ ซึ่ง ขึ้น ใน แผ่นดิน ทั้ง
 ทั้ง พระราช อาณาจักร จะ ตรวจตรา โดย เลอ อดิษย์ ไม่ ให้
 พลาก พลัง เสีย ผล ประโยชน์ ใน แผ่นดิน ได้ แล จะ ตั้ง ใจ ทำให้ เต็ม
 กำลัง เต็ม บัญญา ของ ข้า พระพุทธ เจ้า ทุก เรื่อง ทุก ราย ๗

๑ ข้อ ๖ เจ้าพนักงาน ผู้ตรวจใหญ่ แล ผู้รอง ถ้า จะ ไป
 จาก กรุง เทพ ๑ ต้อง ทูล ลา พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ก่อน
 ทรง พระกรุณา โปรด ให้ ไป จึง ไป ได้ ๗

๑ ข้อ ๗ ในระหว่าง เดือน ๕ ทุก ๆ ปี ให้ เจ้าพนักงาน
 ผู้ตรวจใหญ่ ถวาย ขาญชี่ แก่ พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว
 ใน ขาญชี่ นั้น ให้ มี ราย จำ นวน เงิน ให้ ชัด เจน ว่า เงิน ใน
 ขาญชี่ ยี่ ก้อน นั้น ได้ ตรวจ บอ ม เสร็จ แล้ว มาก น้อย เท่า ไฉ
 ไฉ ตรวจ จับ ที่ ผิด พลัง ก็ ราย ที่ ตรวจ ยัง ไม่ ตก ลง ถิ่น มาก น้อย
 เท่า ไฉ จึง มี ใน ขาญชี่ ให้ แจง ทุก อย่าง ซึ่ง ให้ ถวาย ขาญชี่
 ตาม กำหนด สาม เดือน เสร็จ ไป ใน ขาญชี่ นั้น มี ไว้ ให้ ชัด ว่า

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๒๕

จำนวนเงินในปีก่อนๆ นั้นยังค้างตรวจอยู่มากนี้เยเท่าใด
แต่ในบัญชีนี้ ต้องมีท่านบนว่า ข้าพระพุทธเจ้าได้ตรวจ ถูก
ต้องตามจริง ไม่ผิดพลั้ง ยกพระองค์ใน แห่งหนึ่ง แห่งใด เลย ๖

๑ ข้อ ๘ ถ้าเจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน เจ้าพนักงานผู้
รับเงิน เจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน ถ้าได้จ่ายเงินรับเงินเมื่อ
ใด ให้ยื่นบัญชีจำนวนจ่าย แล ใบเสร็จ แล คำอนุญาต
ทั้งหนังสือสำคัญต่างๆ ส่งแก่เจ้าพนักงานผู้ตรวจ ๖. ถ้าหนด
๒ วัน เว้นแต่เป็นเงินล่วงหน้า ไม่ต้องยื่นบัญชี
ตามกำหนดนี้ ๖

๑ ข้อ ๙ เจ้าพนักงานผู้ตรวจ มีกำหนดจะ ต้อง ตรวจ
๔ อย่าง คือ สอดด้วย คิคเลข บวก หัก คุณ ทาร
อย่าให้พลาด อย่างหนึ่ง ๑ สอดจำนวนเงินถูกต้อง กับ คำ
ยอม ให้จ่าย ๖ จะ ไม่ถูกต้อง กัน อย่าง ๑ สอดเงินราคา กับ สิ่ง
ของ จะ ผิด สมควร กัน ๖ จะ ไม่สมควร อย่าง ๑ ตรวจ
ของ ในบัญชีนั้น สอด สนวน ว่า ได้รับ มา ใช้ ใน การ แ่่นกิน
จริง ๖ ไม่จริง อย่าง ๑ ๖

๑ ข้อ ๑๐ ให้เจ้าพนักงานผู้ตรวจ มีสมุดบัญชีสำ
หรับจดหมาย ราคาของ ต่างๆ ถ้าได้ สืบ รุ้ ราคาของ สิ่ง
สิ่งใด เมื่อไร ก็ ให้ จดหมาย ลง ไว้ ใน บัญชี ให้ แน่ ชอน ๖

๑ ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าพนักงานผู้ตรวจ ส่งสอย ใน ราคา ถึง

หน้า ๓๒๖ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ของรายใด ก็ให้กราบบังคมทูล พระกรุณาให้ทรงทราบ
ไปรบก ให้ถือว่า ก็ ต้องถือว่าตามรับสั่ง ให้ราคาตกลง
ตามสมควร

๑ ข้อ ๑๒ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน
ผู้ตรวจ ฎา เสมียน คนใช้คนใดคนหนึ่ง ซึ่งถือตราของ
เจ้าพนักงานผู้ตรวจ ไปตรวจคลังของสินค้า ซึ่งเกี่ยวข้อ
เป็นรายของขึ้นในแผ่นดิน ฎา จะไปตรวจ ณแห่งหนึ่งแห่งใด
แล้วจะไปตรวจ ขาญชี่ ซึ่งเกี่ยวข้อรายเงินแผ่นดินทุกหมู่
ทุกกรมทุกพนักงาน ต้องยอมให้ตรวจให้สอย ถ้าผู้ใดขัด
ไม่ให้ตรวจ ขาญชี่เจ้าพนักงานผู้ตรวจ ต้องกราบทูล แด่พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทรงทราบการผิด แล ชอบของ
ผู้นี้ สุกแล้วแต่จะทรงกรุณาโปรด

๑ ข้อ ๑๓ เจ้าพนักงานตรวจ มี การเกี่ยวข้อจะ
จดหมายถึงผู้ใดผู้นั้น ตามด้วยเรื่องเงินแผ่นดิน ถ้าเป็น
การใหญ่ก็ให้กราบบังคมทูล พระกรุณาให้ทรงทราบ ถ้าโปรด
ให้เรียกผู้นั้นผู้ใดมาชี้แจง ข้อสงสัยในขาญชี่ก็ให้เรียกได้
ถ้าผู้ที่ต้องถาม แลที่ ต้องเรียกนี้ ไม่มีจดหมาย คอยแล จัก
ข้อเสียไม่มา ให้เจ้าพนักงานผู้ตรวจ กราบบังคมทูล
พระกรุณาให้ทรงทราบแล้วแต่จะโปรด ถ้าผู้นั้นมาแล้วบอก
ความไม่สิ้นเสร็จ แกล้งประวิงความเสีย ผู้นั้นต้อง มีโทษ

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๒๗

๑ ข้อ ๑๔ ถ้าเจ้าพนักงานผู้ตรวจ สอบ ขาญชีจำนวน
เงิน รายหนึ่ง รายใด ผิดไปแต่เงินที่ปลั้งนั้นเป็นเงินเล็กน้อย
ผู้รับเงินยอม ใช้เงิน หลวง เต็มตาม จำนวนแล้ว การ ก็เป็นเสร็จ
กัน ถ้ารายเงินที่ปลั้งนั้นเป็นจำนวนเงินมาก ๆ เป็น ข้อ สำคัญ
ผู้นี้ ไม่ยอม ใช้ เงิน หลวง ตาม จำนวน ๆ เจ้าพนักงานผู้ตรวจ
มีความ สง ใสย ว่า ผู้ยื่น ขาญชีนั้น แกล้ง จะฉ้อ เบิก บัง เงิน หลวง
ก็ให้ ถวาย คำ นัย บังคม ทูล พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ให้
ทรง ทราบ สุก แล้ว แต่ จะทรง พระกรุณา โปรด ให้ ชำระ ๗

๑ ข้อ ๑๕ ถ้าเจ้าพนักงานผู้ตรวจ ตรวจ ขาญชี เหน้ ว่า
ถูกต้อง ถ้วนถี่ ก็แล้ว ก็ให้มี จดหมาย แจ้ง ถึง เจ้าพนักงาน
นั้น ให้ ชัด ว่า เงิน ราย นั้น มี คำ ยอม เลข ทหมาย เท่านั้น เป็น
จำนวนเงินเท่านั้น ข้าพเจ้า ได้ ตรวจ สอบ เหน้ ถูกต้อง ก็แล้ว ๗

๑ ข้อ ๑๖ เจ้าพนักงานผู้ตรวจ มี สมุค ขาญชี สำหรับ
จดหมาย รายเงิน ซึ่ง ได้ ตรวจ แล ราย คัด ราย ยอม จง ถ้วน
ทุก ประ การ ๗

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๘

๑ เก็บ ข้อ ๑ ว่า จะ ทรง ตั้ง เจ้าพนักงาน ใหญ่ สำหรับ
ตรวจ ขาญชี เงิน แล สิ่ง ของ ใน แผ่น ดิน ทุก ราย นั้น คือ เมื่อ นาย
บ้านเจ้าพนักงาน จะ ทำการ สิ่งใด ๆ จะ จัก ข้อ สิ่งใด เจ้าพนักงาน
งาน ใหญ่ ผู้ตรวจ เช่น เจ้าพนักงาน ซึ่ง จะ ตรวจ ราคา แล ของ ว่า

หน้า ๓๒๘ ถัดมาที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
จะสมกับราคาๆ ไม่สม จะมีของๆ ไม่มีเพราะเหตุว่าเป็น
ออฟฟิศหลวงในพระบรมมหาราชวัง การนี้เป็นการที่จะไ้
ทรงให้ไปทุกครั้ง เหมือนผู้รับพระบรมราชโองการ ไปตรวจ

๑ เกมข้อ ๒ ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดำรัส
สั่งแก่ท่านอธิบดีๆ มาสั่งเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจๆ ต้อง
ฟังบังคับในเรื่องนี้ คือเพราะกรมออกฝัซนี้ มีไ้
ขึ้นในพระคลังมหาสมบัติ เป็นออฟฟิศหลวง ถ้ามีไ้มีรับสั่ง
ให้ท่านอธิบดีมาสั่ง ท่านอธิบดีจะสั่งแลบังคับการสิ่งหนึ่งสิ่ง
ใดไม่ได้ อึ่งว่าเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจจะมีจดหมายถึง
ปลัดบัญชากลาง แลผู้ไ้รักษาบัญชีจำนวนรับจำนวนจ่าย
เงินหลวงไ้ทุกกรมนี้ ก็จะได้ตรวจสอบรายรับรายจ่าย
ทั่วไ้ให้ถูกต้องกันทุกกรม เพราะเหตุไ้เป็นออฟฟิศหลวง
เหมือนหนึ่งเป็นบัญชีสำหรับข้างที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว จะไ้ทราบการทุกๆ อย่างจึงไ้ตรวจไ้ดังนี้

๑ เกมข้อ ๓ ว่าถ้าเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจให้ตราสำคัญ
ตั้งให้ผู้ตรวจไปตรวจการแลของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจ้าพนักงาน
ใหญ่ผู้ตรวจต้องเป็นผู้รับผิดชอบทุกขอย่างนี้ คือผู้ตรวจ
ที่เจ้าพนักงานใหญ่ ผู้ตรวจให้ไปตรวจการนั้นถ้าไปรับสินบน
แก่ผู้หนึ่งผู้ใด ของน้อยว่ามากของเสียว่าดี ของไม่มีว่า
มีทั้งนี้ ต้องมีความผิด อยู่กับเจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจด้วย

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๒๘
เพราะตัว เป่ม ผู้เลือกเอง ตาม ฐอขใจ

๑ เก็มข้อ ๕ ว่า เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ตรวจ แลเป็นผู้
ที่ สอง จะ ทรง ตั้ง แต่ ใน พวก ที่ ปฎักษา ใน ราชการ ใน พระองค์
เพราะ ที่ ปฎักษา ราชการ ใน พระองค์ นั้น เป่ม คน ที่ ย้าย มา แล เพราะ
ขอ ฟืซ นี้ เป่ม ขอ ฟืซ สำคัญ ที่ รวม ขาญชี ทุก หมู่ ทุก กรม
แล้ว ได้ ตั้ง ใน พระบรมหาราช วัง ด้วย ถ้า การ ชัก ช้อง ประการ
ใด จะ ไก่ กราย บังคม ทูล พระกรุณา ไก่ โขย ง่าย ๖

๑ เก็มข้อ ๗ ในระหว่างเดือน ๕ ทุก ๆ ปี เจ้าพนักงาน
งานผู้ตรวจใหญ่ต้องถวาย ขาญชี ว่า ได้ รับ ได้ จ่าย เงิน เท่า ไถ
ยัง ค้าง ฤ ไก่ ครบ นั้น คือ เมื่อ เจ้าพนักงาน ผู้ตรวจ ถวาย ขาญชี
แล้ว จะ ไก่ ทรง ตรวจ สอบ กับ ที่ ท่าน อธิบดี ยื่น ไว้ ๖

๑ เก็มข้อ ๘ เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน เจ้าพนักงานผู้
รับเงิน เจ้าพนักงานผู้เก็บเงิน ต้องส่ง ขาญชี แล คำ ขอม
อนุญาต มา ยัง ขอ ฟืซ หลวง ขยา ให้ เกิน ๒ วัน นั้น คือ จะ ไก่
ตรวจ สอบ ขาญชี ขึ้น ทูล เกล้า ๖ ถวาย ถ้า จะ ไก่ เห็น ข่า ไป ราชการ
จะ เสีย คัง ค้าง อยู่ เว้น แต่ เงิน ล่วง หน้า ซึ่ง เจ้า ภาษี อาก
รับ ผูก ขาด นั้น ไม่ ต้อง ยื่น ตาม กำหนด นี้ ๖

๑ เก็มข้อ ๑๐ ว่า เจ้าพนักงานผู้ตรวจ ต้อง มี สมุค
ขาญชี สำหรับ จดหมาย ราคา ของ ๆ นั้น คือ เจ้าพนักงาน ผู้

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๓๑
ยุติสำหรับภาษีสิ่งนั้นๆ แต่เจ้าพนักงานผู้รับเงินในพระคลัง
มหาสมบัติ เมื่อเจ้าภาษีอากรมาส่งเงิน ต้องตรวจเอาตัว
เงินให้เต็มงวด ถ้ามีตัวเงินมาแต่กิ่งงวด ๗ ส่วนหนึ่ง
สองส่วนก็แล้วจะผิดเพี้ยนส่งต่อวันอื่น ห้ามไม่ให้
เจ้าพนักงานรับผิด แลผ่อนปรนให้เปนอันขาด เว้นไว้แต่มี
พระราชบัญญัติสำหรับภาษี ๖

๑ ข้อ ๔ วันซึ่งท่านผู้อธิบดี กำหนดให้เจ้าจำนวนอื่นๆ
มาขึ้น ขาญชที่คลังเก็บครั้งนั้น เจ้าจำนวนทั้งปวงต้อง
ทำมาขึ้นให้เสร็จตามกำหนด แลในขาญชนี้ จดรายภาษี
แลจำนวนเงิน ให้ถูกต้องตามตรง อย่าให้ชักเยียงผิดยัง แล
ให้มีคำปฏิญาณตามแต่ท่านอธิบดี จะกำหนดให้ทำ ๖

๑ ข้อ ๕ เงินรายส่วยมลเงินอื่นๆ เจ้าพนักงานต้อง
ส่งตามบังคับซึ่งท่านอธิบดี จะกำหนดบังคับไว้จงทุกคราว ๖

๑ ข้อ ๖ ในกรมพระคลังนี้ทุกๆ พนักงานต้อง
รักษาสมุดขาญชตรวจตรา ไว้ให้ถูกถ้วนตามพนักงานของตน
ถ้าท่านผู้อธิบดี จะเรียกมาสอยเมื่อใด แม้ถึงไม่ได้สั่งก่อน
ก็ให้ส่งให้ทันตามเวลาที่ท่านเรียก อย่าให้ต้องผิดเพี้ยน ๖

๑ ข้อ ๗ ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งคิดขาญชรายเงินแผ่นดินกรม
หนึ่งกรมใดก็ ถ้าคิดขาญชผิดไปก็เหมือนทำให้เงินหลวง
ขาดไปผู้หนึ่งต้องรับใช้เงินหลวงตามจำนวนที่ขาด ถ้าเจ้าพนักงาน

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

หน้า ๓๓๒ ตักษณ หน้า ที่ ราชการ ใน กระจทรวงพระ คตัง ได้ม ๑
งาน ผู้ตรวจ ได้ทำหนังสือ ขอมให้ ว่า ได้ตรวจ ภายผู้ รายนี้
ครบก็ แล้ว ผู้ นั้น จึง จะ พ้น ภาระ ถ้า ยัง ไม่ ได้ รับ หนังสือ ขอมแต่
เจ้าพนักงาน ผู้ตรวจ แล้ว ผู้ นั้น ก็ ยัง เกี้ยว อยู่ ไม่ พ้น ภาระ

๑ ข้อ ๘ กรมใหญ่ทุก ๆ กรมที่ ได้ เป็น พนักงาน ภาษ
อากร ต้อง มี เสมียน ผู้ทำ ผู้ เก็บ ภายผู้ นาย หนังสือ ผู้ รักษา ภายผู้
ใน กรม นั้น จะ ได้ ทำ ภายผู้ ตาม แขนย ที่ ท่าน อธิบดี ฝ่าย คตัง
ได้ กำหนด ไว้

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๘

๑ เก็บ ข้อ ๑ ว่าด้วย หนังสือ สัญญา กำหนด ส่ง เงิน ตาม
วงก นั้น คือ เมื่อ เจ้าพนักงาน ผู้ว่า ภาษ อากร ผูก ซาก ตก ลง
เป็น วงก กับ เจ้าภาษ แล้ว เจ้าภาษ คน นั้น จะ ต้อง พัง คำ ขัง คับ
ท่าน อธิบดี จะ สั่ง ให้ ส่ง วัน ไร เปรียบ เหมือน ว่า ขึ้น เช่น ๑๒ วงก
คือ เกือน ละ วงก นั้น ต่าง ก็ ว่า วงก หนึ่ง คือ เกือน ห้า วัน นี้ จะ
ส่ง เงิน เท่า นั้น เจ้าพนักงาน ท่าน อธิบดี จะ ได้ คิด กระจ ให้ เงิน ได้
เสมอ ไม่ กัง ค้าง สะ สม ได้ แล จะ ได้ ลง ไว้ ใน ภายผู้ ทราย เกือน ที่
เรียก ประ ฎิ ทิน ให้ ทราย ชาติ ว่า วัน นั้น จะ ได้ รับ เงิน เท่า นั้น หนึ่ง ถ้า
ไม่มี วัน กำหนด สัญญา ดัง นี้ ก็ จะ มี ความ ลำ บาก เมื่อ ภาย คตัง
วงก เกือน คือ เกือน ห้า ก็ จะ มา ส่ง แด แรม ๑๓ คำ เจ้าพนักงาน
ผู้รับ จะ ไป คัก เกือน ก็ ไม่ ได้ สนัก เพราะ ยัง ไม่ ลั้น เกือน ฝึก
สัญญา อีก ประ ภาว หนึ่ง เงิน ที่ จะ รับ จะ จ่าย ใน เกือน ต่อ เกือน นั้น

เล่ม ๑ ลักษณะที่นำราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๓๓
 ก็จะไม่ทันกัน เพราะเหตุผู้เบิกเขากำหนดวันจะเอา ถ้าฝ่าย
 ผู้รับไม่กำหนดกัน ก็จะเป็นที่ลำบากไม่มีเงินจะจ่าย
 ให้ขอได้หนึ่ง เจ้าพนักงานทุกหมู่ทุกกรม ซึ่งใ้ว่ารายผู้
 ขาดอยู่ทุกทุกวันนี้ เมื่อว่ารายอากร นำขานแพนชันทุก
 เกล็ดาร ถวายไปรคให้ตั้งแล้ว เจ้าพนักงานที่ใ้ว่ารายนี้
 ต้องส่งบาญชีที่ใ้ทำหนังสือสัญญาว่าวันนี้ เกือนนี้ ส่งเงิน
 รายนี้ เท่านั้นมายังท่านผู้อธิบดี เห็นว่าเงินที่จะส่งวัน
 นี้คงค้างมาก จะขอให้เลื่อนไปวันอื่น ๆ ก็ใ้ เพราะจะใ้
 แล้วยให้เสมอจ่ายทุก ๆ วัน หนึ่งจะใ้ตกลงในสมุดตาราง
 เกือน ให้เสร็จเสียแต่ปลายปี ก่อนทุกราย เมื่อถึงเกือนห้า
 ทุ่ม จะใ้คิดให้เสร็จว่าเกือนนี้ วันนี้จะใ้เงินเท่านั้น
 ชนทุกเกล็ดาร ถวาย

๑ เกมข้อ ๒ ว่ารายเฉพาะเก็บเงินใ้ แต่ฤดูเดียว
 เหมือนอย่างอากรวังนกันนี้ คือให้ท่านอธิบดีกรมพระคลัง
 แลเจ้าพนักงานผู้ใ้ว่ารายอากร ต้องสืบสวนคิด กระที่ จะใ้
 ส่งเงินตามงวดที่เก็บใ้ คือเหมือนหนึ่งรายอากรที่ ยี่ หนึ่ง
 เก็บใ้แต่ ๔ เกือน ๕ เกือน จะยังใ้ให้ส่งเงินทุกเกือน
 นี้เจ้ารายก็ยังไม่เก็บเงินใ้ ก็จะต้องออกทุนของตัว ๆ
 ไปกู้เขามา ก็คงต้องคิดดอกเบี้ย ก็ใ้ว่า จะถึงเวลาเก็บเงิน
 รายนี้ เงินที่เจ้ารายกันไว้วันนี้ ก็ต้องกันจากเงินหลวงนี้เอง

หน้า ๓๓๔ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
เหตุนี้จึงได้ให้เจ้าพนักงานคิครีตรองให้เลียบก ถ้าเจ้าพนักงาน
งานคิครีตรองเลียบกแล้ว อย่าให้เงินคิครีทกันเอาเงินในภาษี
ไปเลียบคอกเขี้ยไค้แล้ว เงินหลวงก็คงจะขึ้นไค้มากไค้ อะ

๑ เกมข้อ ๓ ว่าเจ้าภาษีจะส่งเงินแต่ถึงงวค แลส่วน
เกี่ยวมิให้เจ้าพนักงานรักษฝักเป็นอันขาดนี้ คือถึงวันกำ
หนดสัญญาว่าจะส่งเงินเท่านั้น เปรียบเหมือนสัญญาว่าเก็บ
ละงวคหนึ่งเป็นเงิน ๕๐๐ ซึ่งไค้มาส่งแต่ ๕๐ ซึ่ง ๒๕ ซึ่ง
ไม่ครบงวคตามสัญญากันนี้ จึงมิให้เจ้าพนักงานรักษไว้เพราะไม่
ครบตามสัญญา เจ้าพนักงานต้องเร่งในเวลานี้ ถ้าเร่งไม่
ไค้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ถึงกำหนด ๑๕ วันแล้ว ท่านอธิบดี
ต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ สุกแล้วแต่จะ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

๑ เกมข้อ ๔ ว่าให้เจ้าจำนวน ต้องมาขึ้นขานูชีทุกๆ
เดือนนี้ คือภาษีเจ้าพนักงานทำมิใช่ผูกจากนี้ เมื่อเก็บเงิน
ไค้เท่าไร ฤฯ ขายไค้เท่าไรว่าเก็บภาษีรายนี้ ไค้เท่านั้นเสีย
ค่าสิ่งนี้เท่านั้นคงไค้ตัวเงินส่งเท่านั้น ถ้าเหมือนหนึ่งภาษี
ผู้หนึ่งไม่ไค้เก็บจากผู้อื่น เพราะเช่นภาษีเจ้าพนักงานทำขาย
เจ้าพนักงานผู้ทำต้องขึ้นขานูชี ว่าเก็บทุนซื้อผู้เท่านั้น
ขายไค้เท่านั้น เช่นถ้าไรเท่านั้น ไค้ใช้สอยค่าลูกจ้างต่างๆ
เท่านั้น คงเหลือเงินเท่านั้น เอาไว้เป็นทุนซื้อผู้เท่านั้น

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๓๕
คงได้ส่งคลัง แต่เท่านี้ เมื่อเดือนหน้าต่อไป ก็ให้เจ้าพนักงาน
คลังตรวจ ถึงเช่นว่ามานี้ จึงทุกๆ เดือนจนตลอดปี ๖๕

๑ เกมข้อ ๕ ว่าเงินช่วยเหลือเงินอื่นๆ ต้องส่งตามบัญชี
ท่าน อธิบดีนั้น คือเงินช่วยเหลือไม่ให้เหมือนอย่างเงินภาษีอากร
ต่างๆ เพราะเก็บจากตัวคน ท่าน อธิบดี คลัง กับท่าน เจ้า ของ
เมือง ต้อง ปรึกษาหารือกันว่าช่วยเหลืออย่างนั้น ควร จะ เก็บได้
เวลานั้น ส่วย อย่างนี้ ควร จะ เก็บได้เวลานี้ เพราะเหตุ จะ เก็บเป็น
เดือนหนึ่งเหมือน ภาษี ผูก ชาติ ไม่ ได้ ก็เมื่อ กำหนดถูกต้อง
พร้อมกัน แล้วท่าน เจ้า ของเมือง ต้อง ส่ง ตาม กำหนดทุกคราว ๖๕

๑ เกมข้อ ๖ ว่าทุกๆ กรมที่ได้ไปพนักงาน ภาษี อากร
ต้องมีเสมียน ขาญจีนนี้ คือ เพื่อ มี เหตุ การ สิ่งใด ที่ เกี่ยว ข้อง
เล็กน้อย ฤฯ เจ้าพนักงาน ใน คลัง จะ ส่ง ให้ ทำ ขาญจีน ให้ ถูก
ต้อง ตาม แบบ แล จะ สอด ดู ขาญจีน ให้ ถูก ต้อง จะ ได้ เรียก เขา
แก่ เสมียน ขาญจีน นี้ เพราะ ไม่ ควร จะ ว่า กับ ท่าน ผู้ใหญ่ ด้วย
เหตุ ราชการ ของ ท่าน มี ราชการ อื่น มาก จึง ได้ ให้ มี ดังนี้ ๖๕

หมวดมาตราที่ ๑๐

ว่าด้วย ขาญจีน เจ้าพนักงาน ทุกๆ กรม

๑ ข้อ ๑ บัญชีพนักงาน ผู้เก็บเงินแผ่นดิน แล ใช้
เงินแผ่นดินก็ ทั่ว หมู่ทุกกรม ต้อง ทำ ฎีกา เบิก เงิน ถึง คลัง

กองบรรณคดีและเอกสารเมือง

หน้า ๓๓๖ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เดิม ๑
มหสมขกั แลส่ง ออพิพิช หลวง เกื้อน ละครัง

๑ ข้อ ๒ ฎีกาเงินทุกๆ รายที่จะส่งเข้ามานั้น ต้อง
มีทานขล แล หนังสือสำคัญ ต้องเขียนเลขเรียง เป็นที่ ๑ ที่ ๒
ต่อๆ ไป แล ทำยอมทุก ราย

๑ ข้อ ๓ ถ้ากรมหนึ่ง กรมใด จะใช้เงินเบงเสร์จ ที่ได้
ขอ อนุญาตไว้ แล แรก แล แล้วนั้น เจ้าพนักงานใน กรม นั้นๆ ต้อง
แจ้งความมา ใน ฎีกาให้ ชัด ว่า ใช้สิ่ง นั้น เท่านั้น ที่ จะ ถือ ว่า ได้
อนุญาตไว้ ใน ขาญชีที่ ภาะ จำนวนเงิน ที่ พระบาท สมเด็จพระ
เจ้า อยู่หัว พร้อมกับ ที่ ปฤกษา ราชการ ให้ ใช้ เป็น เงิน เบง
เสร์จ ใน กรม แล แล้ว เจ้าพนักงาน จ่ายเงิน ไม่ ต้อง เป็น ขุระ อีก นั้น
ไม่ได้ เพราะ เหตุ ที่ จะ ต้อง ชี้ ภาะ ที่ ใช้ ทุก สิ่ง

๑ ข้อ ๔ ถ้าผู้หนึ่ง ผู้ใด จะขอ อนุญาต เบิกเงิน ใน
หนังสือ ขอ อนุญาต นั้น ต้อง ชี้แจง เหตุ จะ ใช้ อย่าง นั้น จะ ทำ ภาะ
อย่าง นั้น ให้ ละเอียก ชัด เจน

๑ ข้อ ๕ ว่าเงิน เบงเสร์จ เล็ก น้อย เพียง สิบ บาท จึง
เจ้าพนักงาน ทุก หมู่ ทุก กรม เสน ภาะ ควร จะ ต้อง ใช้ เกิน กว่า
ที่ ขอ อนุญาต ไว้ นั้น ก็ ให้ ใช้ ได้ ตาม ความ ที่ เสน ภาะ ควร แล
ถ้า มี ผู้ใหญ่ บัง คับ อยู่ ใน กรม นั้น ต้อง ชี้แจง ให้ ท่าน เสน ที่
ชอย ด้วย จึง ใช้ ได้ แล เมื่อ ถึง เกื้อน จะ ทำ ฎีกา ต้อง บอก
มา ใน ฎีกา ว่า ได้ เสน ควร ใช้เงิน เกิน กว่า ที่ ขอ อนุญาต ไว้ เป็น

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๓๗
เงินเท่านั้น ใช้การนี้ไม่ได้เกินกว่า สิบบาท ดังนี้ ๗๖

๑ ข้อ ๖ เงินแผ่นดินซึ่งอยู่ที่หัวเมืองนั้น ผู้สำเร็จ
ราชการเมือง กรมการต้องยื่น ขระรักษา ๗๖

๑ ข้อ ๗ ถ้าท่านผู้เป็น อธิบดี ใน พระคลัง มหาสมบัติ
ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ เห็นควร จะให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปรับเงิน
ณหัวเมืองนั้น ก็ให้ ปลัด ขาญชุกกลาง มีหนังสือ ลงชื่อ ประทับตรา
ของตัว ตรา ของ ท่าน อธิบดี ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ ไปถึงเจ้า
ของเมือง ก็ให้เจ้าของเมือง ตรวจดู ลายมือ ทรงตราในหนังสือ
สิ่งนั้น ถ้าเห็นถูกต้องแล้ว จึงให้จ่ายเงินไปตามคำสั่ง
ในหนังสือนี้ ๗๖

๑ ข้อ ๘ หนังสือสำคัญ ของเจ้าพนักงานคลัง อย่างนี้
เรียกตามภาษาอังกฤษว่า เทรสรีบิลเฉพาะ ให้ใช้ กระดาษ
ชนิดเขียว ซึ่งมี ตราแผ่นดิน อยู่ใน กระดาษ และมี ตรา พระคลัง
มีชื่อ ลายมือ ท่าน อธิบดี แล ปลัด ขาญชุกกลาง ฤๅ ตรา ผู้ว่าการ
แทนท่าน อธิบดี เป็น สำคัญ ๗๖

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๑๐

๑ เก็บข้อ ๑ ว่าทุกหมู่ทุกกรม ต้องทำฎีกาเบิกเงิน
ถึงคลัง มหาสมบัติ แลส่ง ออฟฟิศหลวง เก็บณ ละครึ่งนี้ คือ

หน้า ๓๓๘ ทัศน นาทิ ราชการ ใน กระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 ผู้หนึ่ง ผู้ใดที่ ใ้ทำ ราชการ ได้ ขอ อนุญาต ไว้ แต่ ปลาย ปี
 ก่อน ๆ ขอ ใหม่อีก เมื่อ ถึง เดือน ให้ มา เข้ม เงิน ทุก เดือน
 ย่า ให้ ค้าง สะสม ไว้ ถ้า ทั้ง สะสม ไว้ หลาย ๆ เดือน เงิน ที่
 ภา ไว้ ว่า จะ จ่าย ใน เดือน นี้ ก็ จะ ไม่ ภา เหมือน หนึ่ง เข้ม ภาระเงิน
 ที่ จะ รัย ใน เดือน ๕ เงิน พัน ซึ่ง จะ จ่าย พนักงาน นี้ เท่านั้น ภา
 ค ก็ ภา รัย ภา จ่าย ถ้า เจ้า พนักงาน ผู้ ที่ จะ เข้ม ภา มา เข้ม ไม่
 เจ้า พนักงาน คลัง ผู้ จ่าย คิด ว่า เงิน เหลือ เขา ไป จ่าย ภา ช้น เมื่อ
 เดือน นำ ต่อ ไป ผู้ เข้ม ทั้ง ฎีกา มา เข้ม ทั้ง ของ เก่า ของ ใหม่ รวม
 กัน เงิน ที่ รัย ไว้ ก็ จะ จ่าย ไม่ ภา ราชการ ก็ จะ เสีย จึง ใ้
 กำหนด ดังนี้

๑ เข้ม ข้อ ๒ ว่า ฎีกา ทุก ๆ ราย ต้อง มี ทานขล แล
 หมายเลข เช่น ที่ ๑ ที่ ๒ ต่อ ๆ ไป แล คำ ขอม นั้น คือ
 เหมือน ผู้หนึ่ง ผู้ใด จะ ตั้ง ฎีกา เข้ม เงิน มา วาง ยิง พระคลัง ต้อง
 เช่น ข้อ ผู้ เข้ม ว่า ฎีกา ที่ ข้าพเจ้า ตั้ง มา นี้ ได้ ครอบ ถูก ต้อง โย
 สุจริต แล วั ก็ เหตุ ไ้ จึง ให้ เช่น ข้อ นั้น เพราะ เหตุ ว่า ฎีกา นั้น
 ค พิพ พ ย่าง เสมอ ม เข้ม ย่าง จึง ต้อง ให้ เช่น ไว้ เป็น สำคัญ
 หนึ่ง ที่ ให้ หมายเลข เช่น ที่ ต่อ ๆ ไป แล คำ ขอม นั้น คือ เข้ม ษ
 หนึ่ง ตั้ง ฎีกา มา ใน ฎีกา ต้อง ลง เลข ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ เพื่อ
 จะ ใ้ ครอบ ง่าย ๆ แล ที่ ต้อง ขอม คำ ขอม นั้น คือ เข้ม ษ
 ตั้ง ฎีกา มา ต้อง วั ว่า ข้าพเจ้า ได้ เข้ม ตาม ที่ ได้ ทรง อนุญาต ไว้

เล่ม ๑ ลักษณะที่นำราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๓๘
ในใบซึ่งขอพระบรมราชาอนุญาตไว้แล้วนั้น เจ้าพนักงานผู้
ตรวจจะได้ตรวจโดยง่าย ๖

๑ เก็บข้อ ๓ ว่าถ้ากรมหนึ่ง กรมใด จะใช้เงินเบงเส็จ
เมื่อใด ต้องมีรายสิ่งของมาให้ชัดในฎีกานั้น คือทุกหมู่ทุก
กรมให้ทำใบขออนุญาตไว้แต่ปลายปีก่อน ว่าข้าพเจ้าจะใช้
การอย่างนั้นเท่านั้น ใช้การเบงเส็จเท่านั้น ครั้นถึงเดือนจะทำ
ฎีกาส่งคลัง จึงให้ทำรายสิ่งของที่ได้ใช้ให้ชัด เพราะเหตุ
ถ้าไม่มีบังคับไว้ดังนี้ เจ้าพนักงานทุกหมู่ทุกกรมก็จะถือ
ว่าทั่วไประงอมอนุญาตใช้เงินเบงเส็จแล้ว ถึงเดือนก็จะ
ทำฎีกาแต่ว่าใช้การสิ่งนั้นเท่านั้น ใช้เบงเส็จเท่านั้น เจ้า
พนักงานคลังก็จะไม่ทราบชัดว่าใช้สิ่งใดเท่าไร ๖

๑ เก็บข้อ ๔ ว่าผู้หนึ่งผู้ใดจะขออนุญาตเบิกเงินนั้น
ต้องชี้แจงเหตุจะใช้จะทำให้เลอียด คือเมื่อจะทำการสิ่งใด
ต้องขออนุญาตว่าข้าพเจ้าจะทำการอย่างนั้น คือจะซื้อสิ่ง
นั้น ๆ เท่านั้น ที่จะทำแต่สิ่ง ๆ เปรียบเหมือนผู้จะทำศึก
หลังหนึ่ง จะขออนุญาตแต่ว่าข้าพเจ้าจะทำศึกกว้างยาว
เท่านั้นเป็นเงินเท่านั้น อย่างนี้ไม่ได้ต้องทำว่าข้าพเจ้าจะทำ
ศึกหลังหนึ่งกว้างยาวเท่านั้น จะใช้อริฐใช้ไม้ใช้ทวายใช้
ปูนกำแรงเท่านั้น ๖

๑ เก็บข้อ ๕ ว่าเงินเบงเส็จที่เจ้าพนักงานทุกหมู่ทุก

หน้า ๓๔๐ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 กรมขอ อนุญาต ไป แล้วยื่น เหมื่อน หนึ่ง เจ้าพนักงาน ผู้ที่ ขอ
 อนุญาตนั้น เหม สม ความ ที่ จะ ต้อง ใช้ การ สิ่ง ไท ๆ ก็ ก็ ถ้า
 เปน เงิน ตั้ง แต่ สิบ ปาท ลง มา ก็ ให้ ใช้ ได้ ไม่ ต้อง ขอ อนุญาต
 เพิ่ม เติม อีก ต่อ เมื่อ ทำ การ นั้น เสร็จ แล้วย ต้อง ทำ ฎีกา มา อีก
 อย่าง เช่น ว่า มา ใน ข้อ ๓ มาตรา ที่ นั้น จึง ค่อย เพิ่ม เติม ลง ใน
 ฎีกา นั้น ว่า ข้าพเจ้า ไก้ เหม ควร ใช้ การ นั้น ๆ เปน เงิน เท่า นั้น
 แล้ว เชน ซึ่ง ลง ใน ฎีกา นั้น อย่าง เช่น ว่า มา ใน ข้อ ๒ มาตรา
 นี้ แล้วย ถ้า เงิน ตั้ง แต่ สิบ ปาท ขึ้น ไป ต้อง ขอ อนุญาต เพิ่ม เติม อีก
 หนึ่ง ถ้า เจ้า พนักงาน ผู้ ขอ อนุญาต นั้น ถ้า ทำ การ มี ท่าน ผู้ใหญ่
 บัง คับ หยู่ กวับ ถ้า จะ เหม การ ควร ที่ จะ ใช้ เงิน เพียง สิบ ปาท
 ดัง ที่ ว่า มา แล้วย นี้ ต้อง เวียน ท่าน ผู้ใหญ่ ให้ ท่าน เหม ขอ บ
 ควับ แล้วย จึง จะ ใช้ ได้

๑ เก็บ ข้อ ๖ ว่า เงิน แผล่ กิน ซึ่ง อยู่ ทั่ว เมือง ผู้ สำ เร
 ราชการ เมือง ต้อง เปน ขุระ รักษา คือ เหม หนึ่ง เงิน กรม ญา เงิน
 ภาษี อากร ต่าง ๆ เจ้า พนักงาน แล เจ้า ภาษี จะ ไม่มี ที่ เกย รักษา
 ฎา กลัว โจระ ผู้ ร้าย จะ อา ไคร บ ผาก เจ้า เมือง กรม การ ๆ ต้อง
 เปน ขุระ ช่วย รักษา ให้ ควับ เพราะ เปน เงิน ของ แผล่ กิน

๑ เก็บ ข้อ ๗ ว่า ควับ ท่าน อธิบดี จะ ทำ หนังสือ ให้ ผู้ ไค
 ผู้หนึ่ง ไป รับ เงิน ที่ ทั่ว เมือง นี้ คือ เหม หนึ่ง ผู้ ไค ไค สั้ง ของ
 ต่าง ประเทศ ใช้ ราชการ จะ มา เบิก เงิน ท่าน อธิบดี เหม ว่า เงิน

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๘๑

ตามหัวเมืองข้าง อยู่มากเหมือนเมืองภูเก็ตนี้ ก็จะมี
หนังสือให้ผู้มาเบิก ไปรับเอาที่นี้ เพราะเหตุใกล้กับเมือง
ข้างซอ บิล ใ้้ง่าย ถ้าจะให้เงินในกรุงไป ก็คงต้องซอ บิล
ส่ง เหมือนกันแล้ว จะต้องเอาเรือรบ ไปรับเงินที่เมืองภูเก็ต
เข้ามาแทนว่า เปรื่องการลำบาก จึงได้มีกำหนดไว้ดังนี้ ๗:

๑ เก็บข้อ ๘ ว่าด้วยหนังสือซอ เทรสวิ บิล นั้น ก็คือ
หนังสือที่ ท่าน อธิบดี ให้ไปรับเงินที่หัวเมืองที่ ว่ามา ข้อ ๗
นี้เอง แต่กระต่าย นั้นเฉพาะให้ ใช้แต่อย่าง เดียว ที่มีตรา
แผ่นดินเพื่อ จะมีให้ ผู้หนึ่ง ผู้ ๑ ปลอมได้ แล จะ ได้เป็นที่
สัง เกต โดยง่าย ๗:

หมวดมาตราที่ ๑๑

ว่าด้วย การเบงเสริจ

๑ ข้อ ๑ เสมียน แลคน ใช้ ซึ่ง รับการ ใน พระคลัง ทั้ง
สิ้น ต้องเข้าไป ประจำการ ของ ตัว ทุก วันๆ ตามเวลา อย่า
ให้ขาดได้ เว้นแต่มีเหตุ การ สำคัญ ได้ลา ท่าน ผู้ใหญ่ๆ ยอม
ให้หยุด จึงหยุด การ ได้ ถ้า บัวย ให้แจ้ง อธิการ ต่อ ผู้ใหญ่ ให้
ทราบว่า ผู้ นั้น บัวย เป็น โรค อย่าง นั้น ท่าน จะ ได้ ให้ หอ ไป ตรวจ
ควร จะงด การ หยุด อยู่บ้าน ถ้า ไม่ควร หยุด ก็ สุกแล้ว แต่
ท่าน ผู้ใหญ่ ใน พระคลัง จะ สั่ง ๗:

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

หน้า ๓๔๒ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑

๑ ข้อ ๒ ถ้าเสมียนแต่ละคน ใช้ผู้หนึ่ง ผู้ใด ควรจะมา
ทำการได้แต่ปีกเบือนเขื่อน แซ่เลียบ ไม่มาทำการ แลไม่ได้
ลาทำน ผู้ใหญ่ใน พนักงาน ของตัวนั้น เสมียนคน ใช้ นั้นมี
ความผิด ต้องลดเงินเดือนสาม วัน ๆ จะก็ก ออกเสีย
จาก การ ในทันที นี้ ก็ ได้ ๗๖

๑ ข้อ ๓ ผู้ซึ่งรับราชการ อยู่ใน พระคลัง ทุก ๆ ราย มี
กำหนดยอมให้ลาใน ปีหนึ่ง เพียง ๙ วัน ๑๕ วัน แม้
ถึง มี กำหนดดังนี้ ซึ่ง ผู้ นั้น จะ ไป ตามลำพัง ใจ ตัวนั้น ไม่ได้
ในเวลาที่จะ ไป ต้อง ลาทำน ผู้ใหญ่ใน พนักงาน ก่อน ทำน ผู้ใหญ่
ยอม ให้ ไป จึง ไป ได้ ๗๗

๑ ข้อ ๔ พระคลังมหาสมบัติ ต้องเบิกทุก ๆ วัน ให้
เจ้าพนักงานประจำ ทำการเสมอ คอยรับฎีกาที่ นาย คำน นาย
งาน แต่ละคน ขึ้น ๆ ซึ่ง จะมาเบิกเงิน แล ส่งเงิน ตั้งแต่ เวลา
๔ โมงเช้าจนบ่าย ๔ โมง ครึ่ง แล้ว จะปัก ออฟฟิศ ได้
เว้นแต่ วันพระ วัน ตรุษ วัน สง กรานต์ แล วันเฉลิม พระชนม์
พรรษา แล วันอื่น ซึ่ง จะ ประกาศ ใน หนังสือราชกิจจานุเบกษา
เป็นวันไปรค ไห้จก ราชการต่าง ๆ นั้น จึง ก ได้ ๗๘

๑ ข้อ ๕ แม้ในเวลาปักคลัง เสมียน แล เจ้าพนักงาน
ทั้ง ปวง ต้อง รอ อยู่ สอด บานูชี ให้เสร็จ ต่อ ปลัด บานูชี กลาง
สั่ง ให้ ไป จึง ไป ได้ ๗๙

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๔๓

๑ ข้อ ๖ ขาญช้ทุก ราย ต้อง ใช้ชูปน้ำหมักลงใน
กระตาศทั้ง สัน ถ้าเป็น ตัวฎีกาซึ่ง จะใช้มาก ๆ จะต้อง ลง
เป็น หนังสือ พิมพ์ นั้น ก็ให้ตีพิมพ์ที่ โรงหลวง ห้าม อย่าให้
ไปตีพิมพ์ ที่อื่น เป็น อัน ขาด ๖๖

๑ ข้อ ๗ ขาญช้เรือนเงิน ที่ จะใช้ ในคลัง แล เจ้าพนักงาน
งาน ผู้ไ้ว่าภาษี อากร ที่ เกี่ยวเนื่อง กัน กับคลัง มหาสมบัตินั้นให้
ใช้เป็น เรือนเงิน ซึ่ง ขาด อัฐิ เขี่ย กิ่งนี้ ขาญช้ จะได้ ถูกต้องกัน ๖๗

๑ ข้อ ๘ หนังสือ ตัวฎีกา โยเสรีจ ทุก ๆ ฉบับ ต้อง
หมาย ตัวอักษร แล ตัวเลข เป็น สำคัญ แล ต้อง เจดไว้ ใน สมุด
ขาญช้ทั้ง ผู้รับ แล ผู้ส่ง ทุก ราย ๖๘

๑ ข้อ ๙ ห้ามไม่ให้เสมียน ในคลัง ฤา พนักงาน ตัก ต่อ
กับคลัง เขียน ขาญช้ ต้อง ชูกลบ แก้ว ไชยแต่ แห่งหนึ่ง แห่งใด
ถ้ามีที่ แก้วบ้าง ก็ให้วงเสียบ ด้วย หมัก แกรง แล้ว ให้ผู้ แก้วจดหมาย
บอกเหตุ ลงไว้ที่ ริมกระตาศ นั้น ว่า ใต้ แก้วคำหนึ่ง ฤา สอง คำ
ฤา แก้วเลข นั้น ๆ แล ใต้ แก้วคำนี้ เป็น คำนี้ แล ลง ชื่อ ไว้
เป็น สำคัญ ๖๙

๑ ข้อ ๑๐ เสมียน ที่ จะเขียน หนังสือ ทุก ฉบับ ให้ผู้
เขียนลง ชื่อ ผู้เขียน ไว้ทุก ๆ เล่ม แล หนังสือ ทุก ๆ ฉบับ
ที่มี ใต้คอกบ ไปมาก กับ กรมต่าง ๆ นั้น ให้ก็ก กู้ ร้าง รวม ไว้
ใน สมุดทุก ราย ๗๐

หน้า ๓๔๔ ลักษณะหน้าที่ราชการใน กระทรวง พระคลัง เล่ม ๑

๑ ข้อ ๑๑ หนังสือขานัญชี่ ซึ่งมี รายเงิน รายซอง รายคน
ต่าง ๆ จะต้อง คึกเลข ขวบกัก ญูณ หาว นั้น ต้อง ให้ คึก สอข
กัน สอง คน ถ้า คึก สอข ต้อง กัน ๆ ไม่ ต้อง กัน อย่าง ไร ก็ ให้
คน ทั้ง สอง ลง ชื่อ จดหมาย ตาม ราย ที่ ตัว คึก ลง ไว้ เปน สำคัญ จะ

๑ ข้อ ๑๒ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่งเป็น เจ้าพนักงาน ใน พระคลัง
มหาสมบัติ ฝหอรวิฎาการพิพัตณ์ นั้น ถ้า ท่าน ผู้ เปน อธิบดี สั่ง การ
ในเรื่อง ภาษี อากร ซึ่งเป็น งวด เช่น กำหนด แล การ สิ่ง ไท ๆ
ถ้า งาม จะ ถึง งวด ถึง กำหนด ที่ สั่ง ไว้ นั้น ให้ เจ้าพนักงาน เรียบ
เก็บ ให้ ท่าน ผู้ เปน อธิบดี ทราบ ก่อน สาม วัน อนึ่ง ถ้า มี เหตุ การ
สิ่ง ไร ขึ้น ใน กรม ต่าง ๆ ซึ่ง อยู่ใน บัง คับ ท่าน อธิบดี ต้อง
ให้ บอก ท่าน อธิบดี ให้ ทราบ โดย เรว อย่า มี คม บัง รัง รอ ไว้ ให้
เห็น ช้า เสีย เวลา ไป

๑ ข้อ ๑๓ เจ้าพนักงาน คลัง ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่ง จะ ส่ง
ขานัญชี่ ฎีกา ต่าง ๆ มา ยัง ออฟฟิศ หลวง นั้น ให้ คึก ขานัญชี่
ตรวจ โดย เลอียด อย่า ให้ ผิด เพี้ยน ไค้ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด ทำให้ ผิด
เจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง จับ ไค้ จะ ให้ มี ปรีข ไทม ตาม มาก
แล น้อย เพราะ เหตุ ที่ ตัว ไม่ เอา ใจ ใส่ ใน ขุระ ของ ตัว

๑ ข้อ ๑๔ เจ้าพนักงาน เจ้า จำนวน ทุก ๆ กรม ซึ่ง ไค้
ว่า ภาษี อากร นั้น เมื่อ ถึง เจ้า ภาษี อากร ไป นั้น ให้ จดหมาย ราย ทั้ง
ภาษี ส่ง มา ทุก ๆ ราย ยัง ปลัด ขานัญชี่ กลาง กรม พระคลัง มหาสมบัติ

เล่ม ๑ ตักขณ น้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง น้า ๓๔๕
ปลัดขานูชี่กลาง จะไค้คัก ส่งมายังเจ้าพนักงานออฟฟิศหลวง
แลให้แกเจ้าพนักงานผู้รับเงินจตลงไว้ ในสมุค ขานูชี่ ๗

๑ ข้อ ๑๕ เจ้าพนักงานทุกหมู่ทุกกรม เมื่อจะจักซื้อ
ของแลทำการสิ่งใด ๆ ในราชการที่จะต้องเบิกเงินนั้น ให้
ทำหนังสือขออนุญาตต่อท่าน ผู้อธิบดีในพระคลังมหาสมบัติว่า
ข้าพเจ้าจะทำการอย่างนั้น จะจักซื้อของสิ่งนี้ ใช้การ
อย่างนั้น ท่านผู้อธิบดีจะไค้ตรวจดู ว่าเงินจะพอจ่ายฤ
ไม่พอประการใด แลจะไค้จดหมายลงในหนังสือขออนุญาตส่ง
มายังเจ้าพนักงานออฟฟิศหลวง ๆ จะไค้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ๗

๑ ข้อ ๑๖ ถ้าภาษีอากรทุกหมู่ทุกกรม ที่ควรจะ
เลื่อนไปให้ตรงกัยเดือน ๕ ไค้ก็ให้ท่านผู้เป็นอธิบดี คัก
จักเลื่อนภาษีอากรนั้นไป ถ้าจะว่าภาษีอากรก็ให้ว่าตั้งแต่
ส่งเงินเสร็จแล้ว จะหักดวงหน้าสามเดือน ให้เจ้าภาษีคนใหม่
ไค้รับทำในเดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่งให้เสร็จอย่าให้เสียเวลาไค้ ๗

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๑๑

๑ เก็บข้อ ๖ ว่าให้ใช้ตัวฎีกาด้วยเส้นหมึก ถ้าจะตี
พิมพ์ให้ตีแต่ที่โรงหลวงนั้น ก็คือให้เขียนด้วยเส้นหมึกนั้น
เพื่อจะมีให้ผู้นั่งผู้ใดแก่ไขยก็ดแปลงตัวฎีกาไค้ ด้วยแต่

หน้า ๓๔๖ ลักษณะหน้าที่ ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 กอนนั้นเขียนด้วยเส้นกินสอกำ ลงในแผ่นกระดาษไทยเอาไว้นาน
 หลายปีเส้นกินสอกำนี้ ก็ติดกันเป็นพืดกัน จะอ่าน ก็ไม่ใคร
 จะออกได้ อนึ่งก็ไม่เป็นที่ไว้ใจได้เพราะจะลบแก้ได้โดยง่าย
 ก็ที่ว่าถ้าผู้ใดจะทำฎีกาใช้ตีพิมพ์ ให้ตีแต่ที่โรงพิมพ์หลวง
 แห่ง เกียวนั้นเพื่อจะมีให้แบบอย่างผิดกัน อีกประการหนึ่งผู้
 ใดจะคิดทำปลอมจะไปตีพิมพ์มาแต่ขึ้นๆ ก็จะสามารถได้โดย
 ง่ายเพราะสำคัญไม่มีตามที่ เจ้าพนักงานโรงพิมพ์หลวงทำ
 อนึ่งถ้ามีผู้ใดจะมาจ้างโรงพิมพ์หลวง ตีฎีกาจะได้รู้จักชื่อไว้
 หมอทุกคน ถ้ามีผู้ใดปลอมจะได้สืบคุที่โรงพิมพ์โดยง่าย จะ

๑ เกมข้อ ๗ ว่าขานูชี่ที่จะใช้กับคลังมหาสมบัติ ให้
 ใช้เช่น ชั่ง เช่น ขาท เช่น อัฐ เช่น เขียนั้น เพื่อจะให้ขานูชี่โดย
 ง่าย ถ้าจะเขียนอย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้างก็จะตรวจยาก
 เพราะขานูชี่ไม่ถูก เช่น อย่างเดียวกัน อนึ่งเพราะสมุคที่จะใช้
 ต่อไปก็จะใช้สมุคฝรั่งไม่ใช้ทินครุเหมือนอย่างเดิม แล้วจะ
 ให้เป็นตาตรง จึงได้ทำดังนี้

๑ เกมข้อ ๘ ว่าเสมียนเขียนขานูชี่ ถ้าจะชุกลบแก้
 ฎากฎ คำหนึ่งคำใด ก็ให้วงด้วยหมึกแดง แล้วให้ขอก
 เหตุไว้ที่ริมกระดาษนั้น ก็คือต่อไปภายหน้าจะได้ทราบว่าผู้
 นั้นเป็นผู้แก้แต่เดิมมิใช่ลักแก้ ที่ว่าเขียนผิดให้วงด้วยหมึก
 แดงนั้น เพราะเหตุจะได้เห็นค่าแก่ว่าความนั้นอย่างไรผิดด้วย

เล่ม ๑ ลักษณะ หน้า ที่ ราชการ ใน กระ ทรวง พระ คลัง หน้า ๓๔๗

เหตุไร ก็ถ้าจะให้ชุกชวยเสีย แล้วความเก่าก็จะไม่เห็น เมื่อต่อไป
ไปภายหน้ามีเหตุการณ์สิ่งใด จะพิจารณาได้ โดยยาก จึงได้มี
กำหนดไว้ดังนี้

๑ เกมข้อ ๑๐ ว่าเสมียนที่เขียนหนังสือทุก ๆ ๑๐
ให้ลงชื่อผู้เขียนไว้ทุก ๆ เล่มนั้น คือถ้าขาดข้อนี้ผิด ๆ มี
ผู้แก้ไขประการใด จะได้เอาเสมียนผู้เขียนนั้น มาสอบดูก็
คงจะทราบได้ โดยง่าย ก็ที่ว่าหนังสือได้ทยอยไป มา กับ กรม
ต่าง ๆ ให้คัดเลือกร่างไว้ทุก ๆ ๑๐ เพื่อจะได้ ทราบความไว้ทุก
ประการ ถึงต่อไปจะมีใครมาว่าในออฟฟิศนี้ ก็จะได้ดูตาม
แบบผู้ทำเกมไว้ทุก อย่าง ถ้าไม่มีเลือกร่างไว้ต่อไป ภายหน้า
ผู้ที่จะมาทำการ ก็จะไม่ทราบว่าแต่ก่อนได้มี หนังสือ ได้ทยอย
ไปมาอย่างไร สัตว์ญาติอย่างไร

๑ เกมข้อ ๑๑ ว่าให้คิดสอบกันสองคนนั้น คือ ขาดข้อ
ที่คิดนั้นเป็น ขาดข้อเงินสำคัญ ถ้าคิดแต่ผู้เดียวแล้ว ถ้าผิด
ก็จะไม่ทราบต่อไป ภายหน้าจะได้ความลำบาก กับ ขาดข้อ
จึงได้ให้คิดสองคน ถ้าผิดถูกอย่างไร ก็คงจะทราบได้ใน
เวลานั้น

๑ เกมข้อ ๑๒ ว่าจวนจะถึงงวดถึงกำหนด ให้เตือน
ท่านอธิบดีนั้น คือท่านอธิบดีมีราชการมากจะได้คิดราชการ
อื่น ๆ ต่อไป จึงให้เจ้าพนักงานซึ่งมีราชการในตำแหน่งของ

หน้า ๓๔๘ ลักษณะที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เดิม ๑
ตัวตรวจการ แล คอย เต็ม ท่าน อธิบดี ๆ จะ ได้สั่ง การ ต่อ ไป จะ

๑ เกมข้อ ๑๓ ว่าเจ้าพนักงานคลัง ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่งจะ
ส่ง ขาญชี ๆ ทั่ว ๆ ฎีกา มา ยัง ออฟฟิศ หลวง ห้าม อย่า ให้ ผิด
ได้ ถ้า เจ้าพนักงาน คลัง คิด ผิด เจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง จับ ได้
จะ ให้ มี ปรีย ไหม นั้น คือ เจ้าพนักงาน คลัง นั้น โท รัย เงิน เกือบ
ทุกคน แล้ว ถ้า จะ คิด ให้ ผิด ก็ เป็ น การ เห็น ว่า ไม่ ได้ ตรวจ จึง ได้
ผิด ถ้า จะ ไม่มี ปรีย ไหม เจ้าพนักงาน คลัง นั้น ๆ ก็ จะ เล่น เลื่อ
ทำให้ เสีย ราชการ รำ ไป

๑ เกมข้อ ๑๔ ว่าทุก ๆ กรม ซึ่ง ได้ ว่า ภาษี ธากร เมื่อ
ออก คร่า ตั้ง เจ้า ภาษี แล้ว ให้ จด ทาย บอก มา ยัง ปลัด ขาญชี
กลาง กรม พระ คลัง มหา สมบัติ คือ ภาษี ธากร นั้น แยก ย้าย
กัน อยู่ หลาย กรม เจ้าพนักงาน กรม พระ คลัง มหา สมบัติ
ก็ ไม่ ทราบ ว่า ภาษี ธากร ราย ไท ตั้ง ไป เมื่อไร เป็ น เงิน เท่าไร ทั้ง นี้
จึง ได้ มี กำนทนา ให้ ทำ ขึ้น ทุก ๆ เกือบ เพื่อ จะ ให้ เจ้าพนักงาน
คลัง มหา สมบัติ ทราบ ไว้ ว่า เงิน ราย นั้น จะ ได้ เมื่อ นั้น เงิน ราย นั้น
จะ ได้ เมื่อ นี้ แล้ว จะ ได้ ลง ใน ขาญชี ประ ฎีกา ทิน กระ ประ มาณ
ให้ ทราบ ว่า เงิน จะ ได้ เท่า นั้น เมื่อ เวลา จะ จ่าย ก็ จะ ได้ ทราบ
ชัด ว่า มี เงิน จะ ได้ เท่า นั้น จะ จ่าย เท่า นั้น เงิน ก็ จะ ไม่ คั่ง
ค้าง ได้ คง ภาจ จ่าย อยู่ เสมอ เพราะ เหตุ ได้ รู้ ว่า คุณ มี อยู่ แล้ว จะ

๑ เกมข้อ ๑๕ ว่าด้วยเจ้าพนักงาน ทุก หมู่ ทุก กรม

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๔๗
เมื่อจะจัดซื้อ แล ทำการตั้งทำหนังสือขอยอมอนุญาตนั้น
คือจะให้เจ้าพนักงานคลังมหาสมบัติทราบว่า ผู้ใดจะทำการ
อย่างไร จะซื้ออะไรเป็นเงินเท่าไร จะใช้คิกหาเงินไว้ให้พอ
ถ้าเห็นว่าเป็นเงินไม่พอจะจ่าย จะใช้ให้ตั้งการนั้นไว้ ก็ถ้าจะ
ไม่ทำเป็นหนังสือขออนุญาตทั้งนี้ เจ้าพนักงานคลังมหาสมบัติ
ก็จะไม่ทราบ ฝ่ายเจ้าพนักงานผู้ทำก็จะซื้อแลทำว่าไป
เมื่อเวลาเบิกเงินเจ้าพนักงานผู้จ่ายก็ไม่ทราบ หาใช้คิก
หาเงินแลกระเงินไว้ไม่เงินก็จะเบิกไม่ได้ การทั้งปวง ก็จะต้อง
ค้างอยู่ทุกแห่ง อย่างเช่นมีมาแต่ก่อนนั้น ๖๖

๑ เก็บข้อ ๑๖ ว่าภาษีอากรทุกหมู่ทุกกรม ให้เลื่อน
ไปให้ตรงกับเดือน ๕ แลให้ตั้งภาษีเสียเมื่อส่งเงินเสร็จ
จะหักล่วงหน้าสามเดือนนั้น คือที่ ให้เลื่อนภาษีให้ตรง
เดือน ๕ นั้น เพราะเหตุทุกวันนี้ ภาษีทำแต่เดือน ๕
เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๙ ขึ้นจนเดือน ๕
เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๙ ขึ้นมายัง ก็เกี่ยว
งวักเกี่ยวขึ้น จะคิดภาษีให้จากว่าขึ้นนั้น จะใช้เงินเท่าไร
ก็ไม่ทราบชัดได้ เพราะกลางภาษีมีอยู่ในขึ้นหนึ่ง ๒ เดือน
ข้าง ๓ เดือนข้างก็มี กลางภาษีก็เต็มขึ้น ต้องคิดแบ่ง
เป็นเศษเดือนให้ลำบากหยุกหยิกในบัญชี จึงได้ให้เลื่อน
ภาษีทั้งนี้ อนึ่งที่มิว่าให้ว่า ภาษีเสียแต่เมื่อส่งเงินเสร็จ

หน้า ๓๕๐ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
 จะหักล่วงหน้าสามเดือนนั้น เพราะเหตุที่จะไต่กระประมวล
 เงินขึ้นทุกเดือน ๑ ถวาย แต่ปลายปี ถ้าไม่ตั้งภาษีเสียก็งั้น
 ก็จะไม่คิดเงินว่าปีหน้าจะได้เท่าใด ก็จะไม่ทราบได้ การที่จะ
 จ่ายทำการต่างๆ ก็คิดชักข้อไปทุกพนักงาน เพราะเหตุ
 ไม่ทราบว่าท่านมีเท่าใด ครั้นจะสั่งให้ทำการไป ที่มาเบิก
 เงินๆ ก็จะไม่มิได้

หมวดมาตราที่ ๑๒

ว่าด้วย ขาญชู้ ปีค้าง หน้า

๑ ข้อ ๑ ขาญชู้รายเงิน ที่ควร จะเก็บได้ ในปีหน้า แล
 รายเงิน ที่ควร จะใช้จ่าย ในปีหน้า ให้คิด กระขาญชู้ คือ ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า เอสตีเมท ในคราว ทั้ง แต่ ขึ้นค่าหนึ่ง เดือน สี่
 จนถึง ขึ้น ๑๕ ค่าเดือน สี่ ให้ท่าน ผู่อธิบดี ไต่ถวายใน พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าผู้หัว พร้อม กับที่ ปฎกษาราชการ จะได้
 ปฎกษาทกลงเสร็จ กัน ให้ทั้น ใน วัน ปี ใหม่ถ้า ปฎกษา ยังไม่ ตกลง
 กัน จะได้ ทรง โปรดพระบรมราชานุญาต ให้ ใช้เงิน เพื่อ ไป
 ให้ข้อ ๓ เดือน ก่อน เพราะจะไม่ให้ลำบาก ใน ราชการ จะ
 ๑ ข้อ ๒ ขาญชู้รายเงิน ที่ ไต่รับ ได้จ่าย ใน จำนวน ปี
 ที่แล้ว ท่าน อธิบดี กิ่ง ทำ ราย รับ ราย จ่าย ทุก ปี ถวาย แต่
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อม กับที่ ปฎกษาราชการ
 กำหนด ๑๕ ขึ้น ๑๕ ค่าเดือน สี่ อย่าให้ พัน แรม ๑๔ ค่าเดือน สี่

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๕๑
ไปได้ ถ้าทำไม่ทันเห็น ข้าย่กว่ากำหนดนี้ ท่านอธิบดี
ต้องมีความผิด ๖๖

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๑๒

๑ เก็บข้อ ๑ ว่าด้วยให้คิดกระบวนชั่งเงิน ที่เรียก
เอสทิเมต แลจะทรงกระเงินเพื่อไปให้ภช ๓ เดือนก่อนนั้น
คือเมื่อปลายปี ท่านอธิบดีต้องคิดกระเงิน รายใดจะได้เท่าใด
จะเปนเงินสิ่งไรขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อจะได้ทรงคิดการ
ซึ่งจะใช้ในข้างหน้าต่อไป เมื่อทรงเห็นว่าเป็นเงินเหลือจากการ
ประจำเดือนประจำปี จะได้ทรงคิดการที่จะทูลบำรุงบ้านเมือง
แลการโยธาก่อสร้างให้เปนการเจริญต่อไป ถ้าไม่กระบวน
ดังนี้ จะทำการสิ่งใดก็ จะขัดขวางทุกประการ เพราะ
ไม่ทราบว่าท่านจะมีเท่าใด จะให้ทำการสิ่งใดก็ จะไม่ได้ อนึ่ง
ที่ว่าจะทรงกระเงินให้ภชไว้จ่ายราชการ ๓ เดือนก่อนนั้น
คือเหมือนหนึ่งท่านอธิบดีส่งรายกระบวนชั่งเงินมา แล้วทรง
ปรุณษา กับที่ปรุณษาราชการ ที่ จะทำการยังไม่ตกลงกัน
จึงต้องทรงกระไว้ ๓ เดือนดังนี้ เพื่อจะไม่ให้เสียราชการ
เพราะว่าถ้ายังไม่กระที่ จะใช้ราชการ ในสามเดือนก่อนมอบให้
ท่านอธิบดีฯ ก็ จะจ่ายเงินไม่ได้ จึงต้องมีกำหนดไว้ดังนี้ ๖๖

๑ เก็บข้อ ๒ ว่าท่านอธิบดี ต้องทำรายรับรายจ่าย

กองบรรณาธิการและกรรมการ

หน้า ๓๕๒ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
ทุกปีขึ้นทุกเกล้าฯ ถวายแต่วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนสี่ อย่าให้
พันแรม ๑๕ ค่ำเดือนสี่ ไปได้นั้น คือ จะให้ทรงทราบการ
เลียดคที่ไว้รับและได้จ่าย แลจะเหลือจ่ายแล้วเท่าไร จะให้
ทรงคิดประอบยการขึ้นต่อไปอีก แลจะให้ทราบเท่าที่จะผิด
กว่าที่กระประมาณไว้แต่ต้นขึ้นนั้นสักเพียงไร จึงได้กำหนดให้
ท่านอธิบดีทุกเกล้าฯ ถวาย พร้อมกับขานดูที่กระประมาณเงินที่
จะใช้ในปีหน้าต่อไป

หมวดมาตราที่ ๑๓

ว่าด้วย หนังสือขออนุญาต ที่จะทำการต่างๆ
๑ ข้อ ๑ เจ้าพนักงานทุกหมู่ทุกกรม ซึ่งได้ทำราชการ
ที่จะให้เบิกเงินประจำเดือน เหมือนอย่าง ทหาร บก ทหารเรือ
แล ไปลีส โรงกระสาบน์ กรมพระกระลาโหม กรมท่า
แล กรมต่างๆ ซึ่งได้เบิกเงินประจำเดือน เงินนิตยพัตรค่า
กับยี่ของฉนั้น ซึ่งใช้ในการพระราชกุศล แลเงินเดือนพระ
ราชทานเจ้าแลข้าราชการแลการอื่นๆ นั้น เมื่อถึงเดือน ๓
ขึ้นค่ำหนึ่ง จนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ก็ให้ทำเป็นหนังสือขอ
อนุญาตมายื่นต่อท่านผู้อธิบดีที่ ศธ รัษฎากรพิพัฒน์ ว่ายัง
นำหน้าจะ ต้องใช้เงินอย่างนั้นเท่า นั้น คือ เป็นต้นเหมือนอย่าง
ทหารบก ก็ให้ศึกษาเดือนหนึ่ง เบิกทหารเท่าใด ให้กระให้เต็มจำนวน

หน้า ๓๕๔ ตักขณนำที่ราชการในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑

๑ ข้อ ๓ ผู้หนึ่ง ผู้ใดซึ่งจะสั่งของต่างประเทศนี้ ต้อง
ทำเป็นหนังสือขออนุญาต ว่าข้าพเจ้าจะสั่งของสิ่งนี้ มาใช้
การ อย่างนี้ เป็นราคาเท่านี้ ถ้าเป็นของที่ไม่ทราบราคาได้
ก็ให้ประมาณดูราคาพอสมควร ว่าเงินเท่านี้ ข้าพเจ้า
จะสั่งทั้งนี้ มาขึ้นต่อท่านผู้อธิบดีฯ จะได้ตรวจดูให้ถูกกับ
เงินที่มีในคลัง ส่งมายังเจ้าพนักงานออฟฟิศหลวงฯ จะได้
นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้าทรงยอมพระบรมราชานุญาตให้
สั่ง จึงสั่งได้ ฯ

๑ ข้อ ๔ เจ้าพนักงานทุกหมู่ทุกกรม ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ทำราชการตามตำแหน่งนี้ฯ ถ้าการของคนที่
ซึ่งไปทำอยู่ เช่น ต้นเหมือนเรือ โรงช่างต่าง ๆ นั้นเครื่องจักร
แลโรงช่างเรือชำรุดไป จะซ่อมแซมขึ้นก็ให้ทำหนังสือขอ
อนุญาต ว่าการสิ่งนี้ที่ข้าพเจ้าได้ทำชำรุดหักพังไป จะขอ
ซ่อมแซมขึ้นใหม่ให้ดี จะต้องจักซื้อแลให้ค่าจ้างเป็นเงิน
เท่านี้ มาขึ้นต่อท่านผู้อธิบดีฯ จะได้ตรวจส่งมายังเจ้า
พนักงานออฟฟิศหลวงฯ ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้าทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำจึงทำได้ ฯ

๑ ข้อ ๕ เจ้าพนักงานทั้งปวง ซึ่งได้ทำการทุกพนักงาน
ที่ได้ขออนุญาตแล้วนั้น เมื่อถึงเดือนก็ให้นำฎีกาเบิกเงิน
เสมอทุกเดือน ตามการที่ตัวได้ใช้ได้ทำ โดยความสัจจริง

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการ ใน กระทรวง พระคลัง หน้า ๓๕๕
ทุกประการ ห้ามอย่าให้ถือว่าตัวได้ขออนุญาตแล้ว ถึง การ
ต่าง ๆ จะให้ทำก็มิได้ทำก็ จะเบิกให้เต็มตามที่ ได้ขอไว้
ทุก อย่าง นั้น ไม่ได้ เพราะเหมือนอย่าง โรง กะลาปณ์ ผล เรือ รย
เช่น นั้น ทั้ง นี้ เมื่อเต็ม จะทำ ต้อง คิด เต็ม การ ทุก ๆ วัน ถ้า
เป็นเหตุ ภัย เครือง จัก เสีย ฤ การ ไม่ได้ ทำ เรือ ไม่ได้ เต็ม
ทั้ง นี้ จะเบิก เต็ม ตาม ที่ ขอ เต็ม นั้น ก็ ไม่ได้ ต้อง เบิก แต่
ที่ การ ได้ ทำ เท่านั้น

๑ ข้อ ๖ พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่
ผู้น้อย แล เจ้าพนักงาน ทุก พระคลัง ทุก ตำแหน่ง จะจัก ข้อ
สิ่งใด ที่มี ใน กรุง นอก กรุง ก็ ฤ จะ ทำ การ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด
ที่ ได้ ทรง พระกรุณา ไปรคเกล้าฯ ให้ ทำ ก็ ต้อง มี หนังสือ ขอ
อนุญาต ทุก สิ่ง ทุก อย่าง ห้ามมิให้ ทำ เขาตาม อำเภอบุ๊ เจ ที่ ยัง
มิ ได้ ขอ อนุญาต เป็น อัน ขาก เว้น ไว้ แต่ มี ลาย พระราชหัตถ์ เลขา
ไปรคเกล้าฯ ให้ ทำ จึง ทำ การ นั้น ได้

๑ ข้อ ๗ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทั้ง ปวง ซึ่ง ได้ ทำ
ราชการ ตลอด พระเดช พระคุณ ทก หมู่ ทก กรม นั้น เมื่อ เสน การ
ใน ตำแหน่ง ของ ตน ควร ที่ จะ ทำ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด ขึ้น ให้ เป็น คุณ
เป็น ประโยชน์ ก็ ให้ ทำ หนังสือ ขอ อนุญาต ส่ง ไป ยัง ท่าน ผู้
อธิบดี ที่ ทอรัษฎากรพิพัฒน์ ท่าน ผู้ อธิบดี จะ ได้ ส่ง หนังสือ ขอ
อนุญาต มา ยัง เจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง ๆ จะ ได้ นำ ขึ้น ทล

กองธรรมศาสตร์และภาควิชา

หน้า ๓๕๖ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
เกล้าฯ ถวาย ถ้าทรงเห็นชอบด้วย จะให้ทรงพระราช

หัตถ์เลขาบรมราชานุญาตให้ทำ ถ้าการนี้ทรงเห็นยังไม่ควร
จะทำ ฤๅเงินยังไม่พอจะจ่าย จะให้ไปรอกให้รการนี้ไว้ก่อน จะ

๑ ข้อ ๘ เมื่อผู้หนึ่งผู้ใด จะส่งหนังสือขอ อนุญาต
ซึ่งจะขอ ของแลทำการต่าง ๆ นั้น ให้มายื่นแก่ท่าน อธิบดี
ฤๅที่ ๒ ท่าน อธิบดีมหอรัชฎาภิเศก ในเวลา ๔ โมงเช้า
จนถึง ๔ โมงเย็นวันไว้แต่วันพระ ฤๅละการสิ่งใดที่
ไปรอกให้ยื่น ออฟฟิศเท่านั้น

๑ ข้อ ๙ เจ้าพนักงานกรมใด ๆ ให้ส่งหนังสือขอ
อนุญาตมายังท่าน อธิบดี ฤๅที่ สองท่าน อธิบดี แล้วให้ท่าน
อธิบดี ฤๅที่ สองท่าน อธิบดี รีบตรวจให้แล้ว โดยเร็ว อย่างกักไว้
ให้เห็นช้าเสียราชการเกิน ๒ วัน ไปได้ เมื่อตรวจเสร็จแล้ว
ให้ส่งมายังเจ้าพนักงาน ออฟฟิศ หลวง ๆ จะได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ
ถวาย ถ้าทรงพระกรุณาไปรอกประการใด แล้วจะได้ส่งมา
ให้ท่าน อธิบดี รักษาไว้

๑ ข้อ ๑๐ ถ้าทรงพระกรุณาไปรอก บรมราชานุญาตให้แก่
ผู้หนึ่งผู้ใดทำการ ฤๅ จักขอ ของต่าง ๆ ตามที่ในหนังสือ
ขอ อนุญาต จะมีพระราชหัตถ์เลขา ฤๅ พระราชลัญจกร มา
เป็นสำคัญ ถ้าท่าน อธิบดี มีใ้เห็นสิ่งใดเป็นสำคัญ ถึงที่ ว่ามา
ห้ามมิให้เป็นที่ขอ ฟัง แลส่งเจ้าพนักงานผู้จ่าย มิให้จ่าย

เล่ม ๑ ลักษณะที่นำราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๕๗
เงินให้เปนอันขาด

๑ ข้อ ๑๑ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สำคัญ มาใน
หนังสือที่ขออนุญาตสิ่งของต่างประเทศนั้น ให้ท่านผู้อธิบดี
รักษาหนังสือนั้นไว้ ทำหนังสือของท่านอธิบดีไปรบกวน
ให้กับผู้นั้นไป ว่าให้จับข้อสิ่งนั้นเป็นเงินเท่านั้น ลงข้อ
ประทับตราของท่านผู้อธิบดีเป็นสำคัญ เมื่อผู้นั้นจะตั้งฎีกา
เบิกเงิน ก็ให้เจ้าพนักงานผู้จ่ายเงิน เรียกหนังสือคำอนุญาต
ของท่านผู้อธิบดีไว้เป็นสำคัญ แล้วให้เจ้าพนักงานผู้จ่าย
เงินตรวจฎีกานั้น อย่าให้เกินที่ขออนุญาตไว้เป็นอันขาด

คำอธิบายในหมวดมาตราที่ ๑๓

๑ เก็บข้อ ๑ ว่าเจ้าพนักงานซึ่งทำการเบิกเงินประจำ
เดือนอยู่เสมอ ให้ทำหนังสือขออนุญาตยื่นต่อท่านอธิบดีเสียแต่
เดือน ๓ ปีละครั้งนั้น คือจะให้ทราบเสียแต่ปลายปีว่าเงินประจำ
เดือนประจำปีนั้นจะต้องใช้มากน้อยเท่าใด จะได้คิดหาเงิน
ไว้ให้พอที่จะจ่ายทุก ๆ เดือน เมื่อเงินยังเหลือมากน้อย
เท่าใด จะได้คิดทำการก่อสร้างทูลเกล้าฯ ขอร้องบ้านเมืองต่อไป
หนึ่งว่าให้เจ้าพนักงานทำขึ้นแต่เดือน ๓ นั้น เหตุเพราะจะ
ให้ท่านอธิบดีตรวจเสียให้เสร็จในเดือนนั้น เมื่อถึงเดือน ๔
จะได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย

๑ เก็บข้อ ๒ ว่าผู้ใดจะทำการก่อสร้าง ต้องขออนุญาต

หน้า ๓๕๘ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
แลบอก การที่ทำกว้างยาวเท่าใด จะสิ้นเงินเท่าใด คือที่
เพื่อ จะให้รู้ล่วงหน้าไว้ก่อนดังนี้ ถ้าเห็นเงินภอที่จะทำได้ก็
จะได้หาเตรียมไว้ให้บอกการ ถ้าเงินไม่พอจะทำการก็จะ
ได้ให้้งกไว้ก่อน ถ้าจะไม่มีกำหนดให้ขึ้นดังนี้ ผู้ทำก็ไม่รู้ว่า
เงินจะมีฤาไม่มี เช่นแต่พนักงานทำก็จะทำไป ที่มา
เบิกเงินๆ ไม่มีก็จะต้องติดค้าง ได้ความลำบากเหมือนแต่
ก่อนๆ มา

๑ เกมข้อ ๓ ว่า จะสั่งของต่างประเทศ ต้องขออนุญาต
แลบอกราคาก่อนนั้น คือจะได้ทราบไว้ก่อนเมื่อเห็นว่าเงินภอ
จะจ่ายฤา ของควรที่จะต้องใช้จึงจะให้สั่ง ถ้าไม่ทราบดังนี้
เมื่อสั่งของเข้ามาจะมาเบิกเงินที่คลัง เงินไม่พอจ่ายก็จะ
ไม่ได้ให้แก่เจ้าของก็เป็นการลำบาก เพราะเป็นของคนต่าง
ประเทศ อนึ่งมีว่าจะสั่งห้างไหนให้บอกมาให้ทราบด้วยนั้น
คือเมื่อเจ้าพนักงานทราบแล้ว ควรจะซื้อบิลเมื่อเวลาถูก
เตรียมไว้ก็จะได้ซื้อส่งออกไปยังห้างนั้น ถ้าไม่ทราบห้างก็
จะเช่นอันชักขวางที่จะซื้อบิลส่งไปให้

๑ เกมข้อ ๔ ว่าผู้ใดจะทำซ่อมแซมของชำรุด ที่ใน
พนักงานของตัวได้ว่านั้น ต้องขออนุญาตก่อนจึงทำได้
ก็เหมือนสิ่งไรหักพังลงจะเปลี่ยนทำใหม่ ฤาจะสั่งใหม่ต้อง
บอกขออนุญาตมาก่อน จะได้เตรียมหาเงินไว้ให้บอกแก่การ

เล่ม ๑ ลักษณะหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลัง หน้า ๓๕๘
ไม่ให้คลังคลังได้ ถ้าเห็น ว่าเงินยังไม่พอจ่าย จะไต่ถามการ
หนี้ไว้ก่อน

๐ เกมข้อ ๕ ว่า ผู้หนึ่ง ผู้ใดที่ ใ้ขอ อนุญาตไว้ แล้ว
เมื่อถึงเดือนถึงกำหนด ต้องทำฎีกามาเบิกตาม การที่ ใ้ใช้นั้น
คือหนังสือ ขอ อนุญาตที่ ยื่นไว้ มิใช่เป็น ฎีกาเป็น แต่บอก
ประมาณล่วงหน้าไว้ เพื่อ จะ ให้เจ้าพนักงาน ฎีกาไว้ก่อน จะ ได้
เบิกเงินเตรียมไว้ให้พอ เมื่อถึง กำหนด จะ เบิก จึง ต้อง ทำ
ฎีกามาเบิก เพราะ ฎีกานั้น เหมือน ที่ อังกฤษ เรียกว่า วิสิท
คือ ใบเสร็จ สำหรับ ที่ จะ ใ้รับเงิน แล แจง สิ่ง ของ ตาม ที่
ใ้ขอ ใ้ทำ โดย สุจริต

เกมข้อ ๖ ว่า พระบรมวงษานุวงศ์ แล ข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใด
จะ ใ้ขอ ของ แล ทำ การ ต่าง ๆ ต้อง ขอ อนุญาต จึง ทำ ได้ อย่า
ใ้ทำเอาตาม อ้าเถอใจ ที่ ยัง ไม่ใ้ ขอ อนุญาต เป็น อัน ชาค
เว้นไว้แต่มี พระราชหัตถ์เลขาไปรบกเกล้าใ้ ทำ จึง ทำ ได้ นั้น
คือ จะ ไม่ใ้ เป็น ที่ ลำบาก ค่อ ไป ช่างหน้า เหมือน ที่ เป็น มา แต่
ภายหลัง นั้น แล ใ้ถ้า จะ ทำ การ สิ่ง ไร มิใ้ ขอ อนุญาต ก็ จะ เป็น
ที่ ลำบาก เพราะเงิน จะ ไม่มีจ่าย การ ก็ จะ เสีย ค้าง อยู่ อย่าง แต่
ก่อน มา จึง ใ้ตั้ง พระราชบัญญัติไว้ดังนี้ เพื่อ จะ ใ้ทราบ
ก่อน การ ทำ แล จะ ใ้หาเงินไว้ให้พอจ่าย เมื่อ การ สิ่ง ไร จะ
ทำ ก็ คง ทราบ ว่า สิ่ง นั้น จะ ใ้แล้ว เท่านั้น ยี่ เท่านั้น คือ คน ตาย ที่

ของพระบรมมหาราชวังและกรมการ

หน้า ๓๖๐ ลักษณะหน้าที่ราชการ ในกระทรวงพระคลัง เล่ม ๑
เงินที่ไต่ทุกอย่างทุกสิ่ง

๑ เกณฑ์ ๗ ว่าข้าราชการทุกหมู่ทุกกรม ซึ่งไต่ทำ
ราชการเมื่อเห็นการในตำแหน่งของตน ควรที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด
ขึ้นให้เป็นคุณเป็นประโยชน์ เป็นการเจริญขึ้นในกรม ก็ให้ขอ
อนุญาตนั้นคือ มิได้ไปทรงทอดพระเนตร เห็นการทั่วไปทุก
สิ่งทุกอย่าง จึงให้ขอ อนุญาตเข้ามาเมื่อ ทรงเห็นชอบเห็นควร
จะได้ ไปรทขรมาชานุญาตให้ทำ ถ้าเห็นว่า การยังไม่ควร
ทำ ฤๅเงินยังไม่มียก จะจ่าย จะไต่ขอ ไต่บังคับไว้ก่อน จึงไต่
มีกำหนดไว้ดังนี้ ถ้าจะไม่กำหนดกันนี้ไว้ผู้ที่ทำการ ก็จะเลิก
เฉยทั้งราชการของตัวให้ชุกไชรม ไม่เป็นการเจริญขึ้นไต่

๑ เกณฑ์ ๘ ว่าผู้หนึ่งผู้ใด ส่งหนังสือ ขอ อนุญาต มาแล้ว
ให้ท่านผู้ อธิบดีรีบตรวจให้แล้วใน ๒ วัน อย่ากักขังให้เนิ่น
ช้าไต่ นั้น คือถ้าจะทำการให้เนิ่นช้าไป ผู้ซึ่งทำการนั้น
ก็จะ บัวย คาร เสียเวลา จึง ไต่มี กำหนดไว้ดังนี้ เพราะเหตุเจ้า
พนักงานเสมียนคลัง ไต่รับพระราชทานเงินเดือนแล้ว ที่จะ
ไม่คิด ขาญชู้ ให้เสร็จ ใ้วันนี้ ไม่ควร

๑ เกณฑ์ ๑๐ ว่าถ้าผู้หนึ่งผู้ใดที่ ขอ อนุญาต สิ่ง ของ
ต่าง ประเทศ ไปรทให้ส่ง แล้ว ท่านผู้ อธิบดี ต้องเอาหนังสือไว้
ทำหนังสือ ของท่าน อธิบดี ให้แก่ส่ง ไว้แทน เช่น สำคัญนั้น
คือ การส่ง ของ ต่าง ประเทศนี้ ผิดกัน ก็ยังทำการ โยธาต่าง ๆ

เพราะ ยัง ไม่เห็น สิ่ง ไร เป็น สำคัญ จึง ต้อง ให้ท่าน ผู้ อธิบดี ทำ
 หนังสือ ยอม ใ้แก่ ผู้ ส่ง ไร่ เป็น คู่ มือ เพราะ ด่าง ที่ จะมี คำ ถัด
 กัน ฝ่าย ผู้ ส่ง จะว่า ส่ง หนังสือ ขอ อนุญาต แล้ว คลัง เขา ไป
 ทำ หาย ฝ่าย คลัง จะว่า ไม่ ใ้ ขอ อนุญาต ทั้ง นี้ ก็ จะ เป็น การ
 ถัด กัน ลำบาก ที่ จะ ต้อง พิจารณา จึง ใ้ มี ข้อ บังคับ ไร่ ทั้ง นี้
 เพื่อ จะ ไม่ ใ้ มีความ วิวาท ใ้

กฎหมายโปลึก ๕๓ ข้อ

ซึ่ง จะ รักษา หน้า ที่ ใน พระนคร แล นอก พระนคร

๑ ศุภมัศก ๑๒๓๗ วราหะสังวัจฉระระจิตรมาศ ศุภมัศก
 ๑๒๓๗ พุฒวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาท สมเด็จพระ
 ปรเมนทร มหา จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว มี พระบรม
 ราชโองการ ราบพระบัญชา สรุปลิงหนาท คำรัสเหนือเกล้าเหนือ
 กระหม่อมว่า เมื่อ ครั้ง แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้า อยู่หัว ใ้ โปรกเกล้า ใ้ ให้ มี เจ้าพนักงาน จัด จำ โปลึก
 ลาก ระยะเวลา รักษา ตาม แลว ดนน กำแพง ชั้น นอก ครั้น มา ใน แผ่น
 ดิน บัดนี้ มี พระบรมราชโองการ โปรกเกล้า ใ้ ให้ พระยา
 มหา มนตรีศรี อังค์ รักษา สมุห์ เจ้า กรมพระตำรว ใน ขวา จัด
 ทหาร รักษา แลว ดนน ใน กำแพง ชั้น นอก พระบรมมหาราชวัง โภย
 ครอบ ใ้ ให้ พระยา อินทราธิบดี สิหราช ของ เมือง ยก โปลึก ออก ไป

หน้า ๓๖๒ ลักษณะ โป ลิศ รั กษา พระ นคร เล่ม ๑

ทั้ง ทรวจ ทวา รั กษา ชั้น นอก กำแพง เมือง ผัง ทวัน ออก ผัง ฟาก
ทวัน ตก นั้น ให้ สมเด็จ พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าทศุวัณท์ รั กษี
กับ พระสุริยภักดี เจ้า กรม พระตำรวจ สนม ทหาร ช้าย จักจ้าง คน
เป็น โป ลิศ รั กษา ลากตะเวน ระวัง ใจ ผู้ รั บ แต่ ยัง หามี กฎหมาย
สำหรับ ทัว โป ลิศ ไม่ ครัง นี้ ทรง พระราช ทำ วิ ศ์ ว่า จะ ให้ ตั้ง
กฎหมาย สำหรับ โป ลิศ ไว้ เป็น แบบฉบับ สืบ ต่อ ไป ภาย หน้า ด้วย
ทรง พระกรุณา แก่ พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ ผู้ ใหญ่ ผู้
น้อย ราษฎร ทั้ง ปวง เพื่อ จะ ให้ เป็น สุข เป็น คุณ แล ประ โยชน์
ต่อ ไป จึง ใ ก้ โปรกเกล้า ให้ ท่าน เจ้าพระยา ภาณุวงษ มหา
โกษา ธิบถิ พระยามหามนตรี พระยาศรีสิงคเทพ พระยาอินทรา
ธิบถิ สิทธราชรองเมือง พระพิเรนทรเทพ พระสุริยภักดี ทิด ช้อ
กฎหมาย โป ลิศ รั กษา ตาม แล วดถนน ใน กรุง เทพ ระวัง เหตุ
การ มิ ให้ ทัณ พาล ชุก ชุม เก็ก ชั้น แก่ บ้าน เมือง ใ ก้ ต่อ ไป จะ

๑ ข้อ ๑ นาย โป ลิศ ที่ เป็น ออฟฟิเชอ ต้อง ประพฤติ ทัว
ตาม ข้อ บัง คับ แล กฎหมาย จง ทุก ข้อ ทุก ประ การ ถ้า จะ เก็ก
เหตุ การ ชัน สิ่ง ไร ฤฯ ขำระ ความ ก็ ต้อง ทำ เต็ม อำนาง อย่า
ให้ เคลื่อน คลาศ ผิด ข้อ กฎหมาย ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด ถ้า โป ลิศ ไม่ ประ
พฤติ ทำ ตาม กฎหมาย จะ ให้ มี โทษ โดย โทษานุโทษ จะ

๑ ข้อ ๒ ให้ นาย โป ลิศ ที่ เป็น ออฟฟิเชอ เป็น ตำแหน่ง
ที่ สอง รอง อีนสเปกเตอเยเนอรัล แล กอนสเคอเบิ้ล พวก โป ลิศ

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

เลว จง ทำ การ ที่ ใน พนักงาน ของ ทัว โดย เลอียก แล้ว ให้ มี ไม้
 ตะบอง แล ยี่น ยี่ศ คั้น อารูช สำหรับ มือ เตรียม ไว้ จง พร้อม
 เมื่อ มี เหตุ การ ควร จะ ใช้ จะ ได้ ใช้ ตาม กฎ มา ย ๖๖

๑ ข้อ ๓ อินสเปกเตอเยเนอราล เจ้าพนักงาน ใหญ่ ชิบ
 โปลิศ ออฟฟิเชอ ที่ สอง รอง อินสเปกเตอเยเนอราล เจ้าพนักงาน
 ใหญ่ จะ เปน ผู้ จ้าง คน ให้ เปน กอนสเทอเบิล คือ โปลิศ เลว ใน
 การ โปลิศ ทุก แห่ง ที่ มี กอง โปลิศ ทั้ง อยู่ จะ จ้าง คน ที่ ยัง ไม่ เคย
 เปน โปลิศ ๖๖ คน ที่ เคย เปน โปลิศ แล้ว มารับ จ้าง เปน
 โปลิศ อีก ก็ ใช้ ได้ แล คน ที่ จะ เข้า รับ การ เปน โปลิศ ใหม่ นั้น
 ต้อง ทำ หนังสือ สัญญา กำหนด วัน กำหนด เดือน กำหนด ปี
 ที่ จะ รับ ใช้ ใน การ โปลิศ เวลา กำหนด ใน หนังสือ สัญญา นั้น
 กำหนด เพียง สาม ปี แล คน ที่ เปน โปลิศ นี้ ถ้า ทำ ราชการ ที่ จะ ได้
 เลื่อน ที่ ชัน ๖๖ จะ คง ที่ อยู่ ตาม หนังสือ สัญญา ที่ ได้ ทำ ไว้ แล้ว
 ยัง ไม่ ครบ กำหนด ก็ ต้อง ประพฤติ ตาม หนังสือ สัญญา ที่ ได้ ทำ
 ไว้ แล้ว ว่า จะ ครบ กำหนด สัญญา ๖๖ คน ที่ ได้ รับ จ้าง เปน
 โปลิศ ทุก ๆ คน ถ้า ผู้ใด ผู้หนึ่ง จะ ออก จาก การ โปลิศ ต้อง
 ลา อินสเปกเตอเยเนอราล เจ้าพนักงาน ใหญ่ ๖๖ ผู้ ที่ เปน ชิบ โปลิศ
 ออฟฟิเชอ นาย โปลิศ ให้ รู้ ก่อน ถ้า ไม่ ได้ ยอก ลา คน นี้ ไป จับ ตัว
 ๖๖ ให้ จำ ไว้ ณ ที่ สาม เดือน ถ้า จะ ถ้าย โทษ ตัว เดือนหนึ่ง ๖๐
 บาท ๓ เดือน เปน เงิน ๖๐ บาท เอา ไว้ เปน เงิน กลาง ใน กรม โปลิศ

ถ้า ทาย หั้น นาย เงิน มารับ จ้าง เช่น โป ลิศ ทำ ความ ผิด ใน การ
 โป ลิศ แล้ว หั้น โป ลิศ ทัว ทาย มี ผิด หั้น นาย เงิน หั้น การ โป ลิศ
 ให้ ทำ โทษ เข็ม ขน ทาย ผู้ นั้น ๓๐ ที่ ส่ง ทัว ให้ นาย เงิน รับ โป ลิศ
 หั้น สือ สัญญา ซึ่ง ใ้ ทำ ใ้ กับ คน ที่ รับ จ้าง เช่น คน โป ลิศ นั้น
 ต้อง มี ข้อ สัญญา ว่า ถ้า ผู้ หั้น ผู้ ไค มี ความ ผิด ถ้า อิศ เปก เตอ
 เบเนอราล ฤา ซิบ โป ลิศ ออฟ ฟี เซอ จะ ไล้ เสียบ ออกจาก ที่ โป ลิศ
 เมื่อ ไค ก็ ไล้ ใ้ ฤา ผู้ ที่ ลา ขอ ออกจาก ที่ โป ลิศ ก่อน กำหนด
 หั้น สือ สัญญา อิศ เปก เตอ เบเนอราล ฤา ซิบ โป ลิศ ออฟ ฟี เซอ
 เชน ซอบ จะ ใ้ ออก ก่อน เวลา กำหนด ก็ ใ้ แต่ ต้อง บชก
 ลา ล่วง หน้า เกือน หั้น ก่อน จึง จะ ใ้ ออก ใ้ จะ
 ๑ ข้อ ๔ ว่า คน ที่ จะ เข้า เปน โป ลิศ นั้น ให้ นาย โป ลิศ
 ผู้ เรียก คน พา คน ที่ จะ เปน โป ลิศ โไป ใ้ เจ้า พนักงาน ทำ มห่น่ง
 กำกับ ดือนั้น เอา ทัว ผู้ นั้น โไป สาขาล เสียบ ก่อน ว่า จะ รับ ทำ การ
 โป ลิศ โไป ไค ย ชื่อ สัตย สุจริต มิ ใ้ ผิด ต่อ ข้อ กฎหมาย ข้อ หั้น
 ข้อ ไค แล้ว จึง ใ้ รับ ราชการ ใ้ จะ
 ๑ ข้อ ๕ ผู้ ซึ่ง เปน สายัน เมเยอ สายัน กอบ ปรัน กอนสเคอ เมิล
 ฝ่าย โป ลิศ เมื่อ ถึง กำหนด หั้น สือ สัญญา สาม ปี แล้ว จะ ออก
 จาก โป ลิศ ก็ ใ้ ถ้า จะ รับ ราชการ เปน โป ลิศ คง ที่ อยู่ ตาม เคิม
 ต่อ โไป แล้ว ถ้า ไม่ ทำ หั้น สือ สัญญา ใหม่ ต้อง ประพฤติ ตาม
 หั้น สือ สัญญา เคิม แต่ ไม่มี กำหนด สาม ปี เช่น แต่ รับ

เรื่องขบวนการศาลพระธรรมนูญ

ราชการ เช่น เกือบๆ ต่อ ไป

๑ ข้อ ๖ สายันเมเย่อ สายัน กอขปรัน กอนสเทอเบิล
 ที่ รัช ใช้ กัง นี้ ถ้า จะขอ ลา ออก จาก การ โป ลิศ กอน กำหนด
 หนังสือ สัญญา ฎา ครบ กำหนด หนังสือ สัญญา แล้ว รัช จ้าง ทำ
 การ การ ต่อ ไป ถ้า จะออก จาก โป ลิศ ต้อง ทำ หนังสือ ลา
 ขอก ล่วง หน้า เกือบหนึ่ง กอน จึง จะออก จาก ราชการ โป ลิศ ได้
 ถ้า โป ลิศ คน เลว เป็น ทาย ของ ผู้ ไก่ หลบหนี นาย เงิน มา รัช จ้าง
 เป็น โป ลิศ นาย เงิน มา ทยปะเข้า ให้ ขอก ต่อ อินสเปกเตอเยเนอราล
 ว่าจะ ทาย หนี มา รัช จ้าง เป็น โป ลิศ ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล
 เอา ตัว ผู้ รัช จ้าง มา ถาม สอย ปาก คำ ถ้า รัช ถูก ต้อง ว่า เป็น
 ทาย ของ ผู้ นี้ จริง ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล เอา ตัว ผู้ ที่ หนี
 นาย เงิน มา รัช จ้าง โขยเสีย ๒๐ ที่ ส่ง ให้ นาย เงิน ไป ถ้า ขุน
 หมื่น เสมียน ทนาย ไพร์ หลวง ไพร์ สม หมู่ ไก่ กรม ไท มา รัช
 จ้าง เป็น โป ลิศ เลว ถ้า เจ้า หมู่ มุล นาย มี ราชการ จะ ต้อง การ ตัว
 ขุน หมื่น เสมียน ทนาย ไพร์ หลวง ไพร์ สม ที่ มา จ้าง เป็น โป ลิศ
 ไป ใช้ สอย ด้วย ราชการ หลวง จริง ให้ มา แจ้ง ความ ต่อ อินสเปก
 เตอเยเนอราล ฎา ต้อง ให้ ตัว ผู้ นี้ ไป กับ เจ้า หมู่ มุล นาย ขอย่า ให้
 เสีย ราชการ หลวง ได้ แล้ว ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล ดับ ฎา ว่า เจ้า
 หมู่ มุล นาย มา ถอน เอา คน ที่ รัช จ้าง เป็น โป ลิศ ไป ด้วย ราชการ
 หลวง จริง ฎา ไม่จริง ถ้า ไม่ ใช้ ราชการ หลวง เจ้า หมู่ มุล นาย

๑ ข้อ ๑๒ ผู้ที่รับราชการ ใน โปลิศ กว่าสิบปี ไปไม่มีความผิดสิ่งไร จนถึง อายุ ได้ ๖๐ ปี เป็นคนชราจะรับราชการใน โปลิศ ไม่ ได้ ก็ให้อินสเปกเตอเยเนอรัล ถวายค้ำนัย บังคม ทูลพระกรุณา จะได้พระราชทาน เงิน ให้ผู้นั้น ภาย เป็น กำสัง เลี้ยงชีวิตร ไป ตาม สม ควร

๑ ข้อ ๑๓ ถ้าสายันเมเยอ สายันน กอปรวัน กอนสเคอ เบอเมื่อตัวรับราชการ ถ้าเสพสุราเมาเสียสติ ๑ ไม่เข้าเวรตามเวลา ๑ นอนหลับ ไม่เข้าเวร ๑ เข้าเวรไม่ระวังการ ๑ เล่น หวย เล่น ไพ่ เล่น ไปเล่น ถั่ว เล่น ก้วตัก การพนันต่าง ๆ ๑ ถ้าผิดทั้งนี้ ให้อินสเปกเตอเยเนอรัล เอาตัวผู้ที่ทำผิดมา โขย ๓๐ ที แล้วให้ ไล่เสียจาก โปลิศ ถ้าเป็น ออฟฟิเชอ ให้ถอด ออกจาก ออฟฟิเชอ แล้วเขา ไซ้เป็น โปลิศ เลว ค่อ ไป ถ้าทำผิด ค่อ ข้อ กฎหมาย ๑ คลาต เมื่อเกิดเหตุ ๑ สั่งแล้วไม่ทำ ๑ เป็นคนขี้อง กัษ รักษาพลพ้อง ฟัน้อง ของ ตัวที่ ทำการผิด ๑ ให้อินสเปกเตอเยเนอรัล เอาตัวผู้ที่ กระทำผิด จูไว้สามเดือน ครบ สามเดือน แล้วให้ถอด ปล่อย ผู้นั้น ไป ถ้าเป็น ตัว ออฟฟิเชอ ให้เอามา เป็น โปลิศ เลว รับราชการ ค่อ ไป อนึ่ง ถ้า ออฟฟิเชอ แล โปลิศ เลว เมื่อรับราชการ อยู่ใน การ โปลิศ กระทำ คุม เหวง ข้ำราชการ ฤฯ อาณา ประชาราษฎร ให้ ได้ ความ

เก็ชกรวอน ก็ให้ผู้ต๋องคุมแหงไปฟ้องต่ออินสเปกเตอเยเนอราล
 ก่อน ถ้าอินสเปกเตอเยเนอราลไม่รับฟ้องชำระให้ ก็ให้ไป
 ฟ้องยังโรงศาลตามกระทรวง ถ้าข้าราชการ แล ราษฎร ทำ
 คุมแหงโปลิศ เมื่อเวลา รับราชการ อยู่ใน การ โปลิศ อย่าง
 หนึ่ง อย่างใด ให้อินสเปกเตอเยเนอราล ทาทั้ว ผู้ที่ คุมแหง โปลิศ
 มาชำระ ใต้ สวน ถ้าได้ ความจริง เป็น ความ เล็ก น้อย ควร จะ
 ตักสิน ให้แล้ว ก็น ไป ได้ ก็ ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล ตักสิน ไปให้
 แล้ว ก็น ตาม กฎหมาย ถ้า เป็น ความ ควร จะ น้อม เกล้า ถวาย คำ นัย
 ยัง คม ทูล พระกรุณา ก็ ให้ นำ ความ ขึ้น น้อม เกล้า ถวาย คำ นัย
 ยัง คม ทูล พระกรุณา แล้ว แต่ จะ ทรง พระกรุณา ไป รก เกล้า ฯ

๑ ข้อ ๑๔ ถ้า ซิบ โปลิศ ออฟฟิเชอ แล ทัว นาย โปลิศ
 จะ ทำ ผิด ต่อ กฎหมาย ข้อ บัง คับ ใน กรม โปลิศ ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด ก็ กิ
 อินสเปกเตอเยเนอราล ชำระ ใต้ ความ จริง แล้ว ต้อง นำ ความ ขึ้น
 น้อม เกล้า ถวาย คำ นัย ยัง คม ทูล พระ กรุณา ถ้า อินสเปกเตอ
 เยเนอราล ทำ ผิด ต่อ กฎหมาย ก็ ให้ ซิบ โปลิศ ออฟฟิเชอ แล ทัว
 นาย ใน กรม โปลิศ นำ ความ ขึ้น น้อม เกล้า ถวาย คำ นัย ยัง คม ทูล
 พระกรุณา แล้ว แต่ จะ ทรง พระกรุณา ไป รก เกล้า ฯ ตาม โทษานุ โทษ
 ของ ผู้ ที่ ล่วง พระราช กำหนด กฎหมาย ฯ

๑ ข้อ ๑๕ ถ้า ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ออฟฟิเชอ แล โปลิศ เหว
 ใน กรม โปลิศ พุกจา ทาย ชำ กั บั ผู้ ที่ สูง บัน คาศัก กิ กว่า ทัว

กองรวบรวมเอกสารและภาพถ่าย

ๆ ค่าถึง บิคา มารกา ต่อคน โปลิศ ที่มี ตำแหน่ง สูงกว่าตัว เมื่อ
 ตัวรับราชการ อยู่ใน โปลิศ นั้น ถ้าชำระ ได้ความ จริงแล้ว
 ให้ปรับ โทษ ผู้ที่ ทำความ ผิด ให้ กับ ผู้ นั้นตาม บัณฑาคักกิ ๗ จำ
 ขัง ไร่ ๑๖ ๕ หนึ่ง ๗ จะกำหนด ๖ เกือน ๓ เกือน ก็
 สุต แล้ว แต่ อินสเปกเตอเยเนอราล จะเห็น ชอบเห็น ควร ตาม
 โทษ มาก แล น้อย ๗

๑ ข้อ ๑๖ เงิน ที่ ได้ปรับ ไว้จาก คน โปลิศ ที่ ทำ ผิด ต่อ
 กฎหมาย นอก จาก สิน โทษ นั้น ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล มอบ ให้
 เจ้าพนักงาน ใน กรม โปลิศ เก็บ เงิน นั้น ไว้เป็น เงิน กลาง ถ้า
 มี เหตุ การ เกิด ขึ้น ควร จะ ต้อง เรียก คน เปน โปลิศ เพิ่ม ขึ้น อีก
 ก็ ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล จ่าย เงิน กลาง ราย นี้ ให้ เปน ค่า จ้าง
 กับ คน ที่ มา เปน โปลิศ ใหม่ ถ้า เงิน กลาง ราย นี้ ไม่ อด จ่าย
 จึง ให้ เบิก เงิน ใน ท้อง พระคลัง ถ้า ออฟฟิเชอ แล โปลิศ เลว
 มีความ ชอบ อินสเปกเตอเยเนอราล จะ ให้ เงิน กลาง ราย นี้
 เปน รางวัล แก่ ผู้ ซึ่ง มีความ ชอบ ตาม สมควร ก็ ได้ หนึ่ง ของ สิ่ง
 ใด ซึ่ง เปน ของ ที่ ยัง ไม่มี ใน กฎหมาย ถ้า อินสเปกเตอเยเนอราล
 เห็น ว่า สิ่ง นี้ มี ประโยชน์ ใน การ โปลิศ จะ เอา เงิน ราย นี้ ชื้อ ไว้
 เปน กลาง สำหรับ ใน การ โปลิศ ก็ ได้ แต่ ต้อง ถวาย กำ นัย
 บัง คม ทูล พระกรุณา ทราบ ฝ่า ลของ ขูลิ พระบาท กษม ๗

๑ ข้อ ๑๗ อินสเปกเตอเยเนอราล แล ออฟฟิเชอ ใน กรม

โป ลิศ เหน การ สิ่ง ไร ที่ ยัง ไม่มี ใน กฎหมาย ควร จะ ต้อง ตั้ง
กฎหมาย เพิ่ม เต็ม ขึ้น ก็ ให้นำ ความ ขึ้น ถวาย คำ นัย บัง คม ทูล
พระ กรุณา ให้ ทราบ ฝ่า ล ของ ขลุ พระ บาท ก่อน ๗

๑ ข้อ ๑๘ ผู้ ซึ่ง จะ เป็น โป ลิศ นี้ ให้ รัชชา ระ วง คุ มล
กำ ชัย คัก เค็อน เจ้า ของ บ้าน เจ้า ของ เว็อน ผู้ โศค อย่า ให้ เป็ร อะ
เข็อน มี ขึ้น ที่ หน้า บ้าน หลัง บ้าน ใต้ ทุก บ้าน ทุก เว็อน แต่ บัณ ทา
ที่ อยู่ ใน ท้อง ที่ ของ โป ลิศ ได้ รัชชา คุ มล ๗

๑ ข้อ ๑๙ ให้ ระ วง ผู้ ที่ จะ ทำ ผิด ต่าง ๆ ถ้า มี เหตุ
การ ขึ้น สิ่ง ไร ถึง ไม่มี โจทก์ มา ว่า กล่าว ก็ ให้ สืบ สอน เอา ความ
จริง แล้ว จับ ตัว ผู้ ซึ่ง กระทำ ความ ผิด นั้น ให้ จง ใต้ แล้ว ให้
นำ ความ นั้น มา แจ้ง ต่อ อินสเปกเตอเยเนอราล ให้ ทราบ ก่อน ถ้า
ผู้ ที่ กระทำ ผิด นั้น คนี ออก นอก พระ นคร ไป อยู่ บ้าน ใด หัว ไม้ ของ
โก ก็ ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล นำ ความ ไป แจ้ง ต่อ ท่าน ผู้ ที่
ยัง คับ บ้าน นั้น ให้ จับ ตัว ผู้ กระทำ ความ ผิด นั้น มา ส่ง ๗

๑ ข้อ ๒๐ ผู้ ซึ่ง กระทำ ผิด ถ้า โป ลิศ เหน แล้ว ให้ รัย
เอา ตัว โศค เร็ว ถ้า พวก โป ลิศ น้อย ด้ว ถว่า คน รัย จะ เรียก พวก
โป ลิศ มา ช่วย อีก ไม่ ทัก ที ก็ ให้ โป ลิศ รัย บอก กล่าว ให้ ชาว
บ้าน อยู่ ใกล้ เคียง นั้น ช่วย จับ ตัว คน รัย ให้ จง ใต้ ถ้า โป ลิศ
แก่ ลัง นึง เล็ย ๆ แก่ ลัง ทำ ได้ จับ ไม่ ทัก ถ้า อินสเปกเตอเยเนอราล
ชำระ ได้ ความ จริง จะ ทว่า โทษ ตาม กฎหมาย ๗

กองธรรมศาสตร์และกฎหมายเมือง

๐ ข้อ ๒๑ มีผู้มานำให้ โป ลิศ จับคน ที่หนีจาก ทิม จาก ทรวงหนีเจ้าเข็ญ นายเงิน กัก ก็ โป ลิศ ภาย ใจ ผู้ร้าย แล คบ ที่ มีความ ผิด ต้อง ท่วย กฎหมาย แล หมาย ประภาค ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด ซึ่ง เกิด ขึ้น ในท้อง ที่ โป ลิศ วิทยา อยู่ นั้น ๆ ถ้า โป ลิศ ไล่จับคน ที่ ทำ ความ ผิด ถึง กล่าว มา นี้ วัง หนี เข้า ไป ใน วัง หนี ใน บ้าน หนี ถ้าคน ใน วัง ใน บ้าน หนี ร้อง บอก ให้ โป ลิศ เข้า ไป ช่วย กัน จับ ใน วัง หนี บ้าน หนี จึง ให้ โป ลิศ ทัก ตาม เข้า ไป จับ ผู้ร้าย แล คน ร้าย ใน วัง หนี บ้าน หนี ให้ จง ใด ถ้าคน ใน วัง หนี บ้าน หนี รับ ท่อ โป ลิศ ไว้ว่ามีให้จับ กุม จะเอาตัวคน ร้าย มาส่ง ก็ ให้ โป ลิศ เรียกเอา หนังสือ กำหนด ว่า จะส่งคน ร้าย ใน วัน หนี เวลา หนี ไว้เป็น สำคัญ ถ้าเจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน ทำ หนังสือ รับ ให้ ไม่ทันเวลานั้น ให้ โป ลิศ มี พยาน รู้ เหน้ ไว้แล้ว ให้ โป ลิศ นำเอา หนังสือ แล ข้อ ความ มา แจ้ง แก่ อินสเปกเตอเยเนอราล ถ้าถึง กำหนด ไม่เอาตัว ผู้ร้าย แล คน ร้าย มาส่ง ก็ ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล ไป เกาะ เอา ตัว ผู้ที่ ทำ หนังสือ แล รับ มา เร่งเอา ตัวคน ร้าย แล ผู้ร้าย ตาม กฎหมาย ถ้า ผู้ร้าย แล คน ร้าย วิ่ง เข้า ไป ใน วัง ไท บ้าน ไท โป ลิศ ร้อง บอก คน ที่ อยู่ ใน วัง ใน บ้าน ให้ ช่วย จับ อ้าย ผู้ร้าย แล คน ร้าย คน ที่ อยู่ ใน วัง หนี บ้าน หนี กลับ กัน กาง ให้ อ้าย ผู้ร้าย แล คน ร้าย หนี ไป ใด ให้ โป ลิศ มา แจ้ง ความ ท่อ อินสเปกเตอเยเนอราล ๆ ต้อง มี หมาย ไป ถึง เจ้า ของ วัง เจ้า

ของบ้าน ขอ เอาตัวคน ที่ กั้น ทาง ช้าย ผู้ร้าย แล คน ร้าย มา
พิจารณา ถ้า ใค้จริง ก็ ให้ ทำ โทษ ผู้ ที่ กั้น ทาง ช้าย ผู้ร้าย แล
คน ร้าย นั้น ตาม กฎหมาย ๗๕

๑ ข้อ ๒๒ ผู้หนึ่งผู้ใด ทำ กิ วิชา มุ่ง ห่ม ผิก ประ สทาค กว่า
คน ปรกติ ตาม ธรรม เนียม เกิน มา ตาม ท้อง ถนณ ญา จะ แอฆแฝง
นึ่ง นอน ใน ที่ ลับ ที่ แจ้ง แห่ง ไท แห่ง หนึ่ง ก็ ก็ ถ้า โป ลิศ มี ความ
สง ใสย ว่า ผู้ นั้น จะ เปน ผู้ ร้าย ก็ ให้ จับ ตัว ผู้ นั้น มา ส่ง ให้ ตระลา
การ ใน กรม โป ลิศ ชำระ ไล่ เลียง ถ้า ผู้ นั้น มี ชุก ชัง แพลม แล
เครื่อง มีช ต่าง ๆ สำหรับ ตัว ทัก ฝา ลัก ถัง ญา อาวุธ ต่าง ๆ
สำหรับ ที่ จะ ทำ ร้าย แก่ คน ทั้ง ปวง อย่าง หนึ่ง อย่าง ไค ก็ จั ว่า มา
นี้ แล้วย ให้ อื่น สเปก เตะ เย เนอ ราว พิจารณา ใค้ สวณ เชน ว่า เปน
คน ร้าย จริง ก็ ให้ เอา ผู้ นั้น ทำ โทษ ตาม กฎหมาย ถ้า เปน แแต่
กิ วิชา มุ่ง ห่ม ผิก คน ปรกติ ตาม ธรรม เนียม ไม่มี ของ สำคัญ
สิ่ง ไร ว่า เปน ผู้ ร้าย ก็ ให้ เอา ตัว ชัง ไว้ กว่า จะ มี ผู้ มา รียบ ถ้า เจ้า
หมุ่ม มุส นาย มา รียบ จึง ให้ ปล่อย ตัว ไป ๗๕

๑ ข้อ ๒๓ ถ้า มี ผู้ เสพ สุรา เมา เกิน มา ใน ท้อง ถนณ แแต่ ทำ
ไว้ ทำ ร้าย ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค ไม่ ถ้า โป ลิศ เชน กิ วิชา เวลา เมา ของ
ผู้ นั้น มี ความ สง ใสย ว่า ผู้ ที่ เมานี้ จะ เทียบ ทำ ร้าย ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค
ญา จะ มี เหตุ กับ ตัว ผู้ ที่ เมานี้ ประ การ ไค ก็ โป ลิศ จับ ตัว ผู้
นั้น มา ชัง ไว้ กว่า จะ ส่าง เมา เปน ปรกติ แล้วย จึง ให้ ปล่อย ท่อ ไป

กองธรรมศาสตร์และกฎหมาย

อย่าให้เรียกเอาค่า ขรรณเนียม สิ่งหนึ่ง สิ่งใด ๗๖

๐ ข้อ ๒๔ ถ้าจะมี การ เล่น สิ่งหนึ่ง สิ่งใด เช่น การ แห่
ใน ท้อง ถนน ก็คือ แล การ เล่น ต่าง ๆ ๆๆ ทำ บุญ เช่น ที่ ประ ชุม คน
มาก ก็ให้ ไปลีศ กำกับรักษาคุณแล ระวัง จัย ผู้ที่เมมาสุรา แล ถือไม้
พลอง ตรี ของ สั้น ชาวต่างชาติ ๆ มาในที่ การประ ชุมนั้น ให้ ไปลีศ
จับตัว ผู้ นั้น ส่ง ให้ ตรี ลากการ ใน กรม ไปลีศ ตาม ปาก คำ ไว้ แล้ว
ให้ ชัง ผู้ นั้น ไว้ ไซ้การ ๒ เกือนถ้ามี ผู้ มาจับตัว จึง ให้ ปล่อย
ตัวไป แล ไม้พลอง ตรี ของ สั้น ชาวต่างชาติ ๆ ที่ ถือ มา นั้น
ให้เอา เช่น ของ กลาง ใน กรม ไปลีศ ๗๖

๐ ข้อ ๒๕ ให้ ไปลีศ ระวัง คุณ แล ห้าม ปราบ ใน ท้อง ถนนที่
ไปลีศ ได้รักษา อย่าให้ราษฎร ชาว บ้าน ปลุก พระ เฟิง แล วาง สิ่ง ของ
เข้ามา ใน แนว ถนน ให้ ถัก ทาง รถ ทางม้า ทาง คนเดิน ไป มา
ถ้าผู้ใด ทำ กัง ว่ามานี้ ก็ให้ ไปลีศ ห้าม ปราบ บังคับ ให้ เจ้าของ
หรือ ถอน แล เกบ ของ นั้น ไป เสีย ให้ พัน แนว ถนน ๗๖

๐ ข้อ ๒๖ ที่ แห่งใด เป็นที่ ประ ชุม คน มาก เช่น คัน ว่า
โรง หอย บ่อน ไป บ่อน ถั่ว แล ที่ เล่น การ พนัน ต่าง ๆ ซึ่ง อยู่ใน
ท้องที่ ไปลีศ ได้ ระวัง รักษา ให้ ไปลีศ ไป กำกับ ระวัง การ วิวาท
ต่าง ๆ แล ถก ชิง วัง ราว อย่าให้ มี ชน " ค " ใน ที่ นี้ ๗๖

๐ ข้อ ๒๗ ของ สิ่งหนึ่ง สิ่งใด ไม่ว่า ราคา มาก แล น้อย
ตก อยู่ใน ท้องที่ ถนน ไปลีศ รักษา แห่งหนึ่ง แห่งใด ก็คือ ถ้า ไปลีศ

ภย ประ ของ เข้า แล้ว ก็ ให้เอา ของ นั้น มา แจง แก่ ชิบ โป ลิศ ออฟ
 พิช เซอ ให้รับ ของ นั้น รักษา ไว้ แล ให้มา แจง ความ คอ อิน สเปก
 เทอ เบ เนอ วาล ๗ ต้อง เขียน หนังสือ บอ ก ราย สิ่ง ของ ที่ เกบ ไว้
 นั้น บั ก หนังสือ นำ โว ง โป ลิศ กำหนด ตั้ง แต่ วัน บั ก หนังสือ
 ๓๐ วัน ถ้า เจ้า ของ มา คิก ตาม ใน กำหนด ๓๐ วัน ให้
 อิน สเปก เทอ เบ เนอ วาล พิจารณา ได้ ความ ว่า เปน ของ ๗ ผู้ นั้น จึง
 ให้ คิก ราคา ของ ที่ เกบ ได้ เปน สิบ ลก สอง ให้ เปน รวาง วัน แก่
 โป ลิศ ที่ เกบ ของ ได้ แล ้ว ให้ คิน ของ นั้น ให้ เจ้า ของ ไป โค ย ที่
 ถ้า ไม่มี เจ้า ของ มา คิก ตาม พ้น กำหนด ๓๐ วัน ไป แล ้ว ให้ คิก
 ราคา ของ เปน สิบ ลก สอง ให้ เปน รวาง วัน แก่ โป ลิศ ที่ เกบ ของ ได้
 ของ ที่ เหลือ นั้น ให้ เกบ ไว้ เปน ของ กลาง ใน กรม โป ลิศ ถ้า โป ลิศ
 เกบ ของ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ไก ไก บั ก บั ก ของ นั้น ไว้ ไม่ บอ ก แก่ อิน สเปก
 เทอ เบ เนอ วาล ๗ สับ สวน เปน สัจ ว่า บั ก บั ก ของ ที่ เกบ ได้ ไว้ จึง
 ให้ คี ๕๐ ที แล ้ว ให้ ถอ ก ออกจาก โป ลิศ แล สิบ ลก สอง นั้น
 ขย่า ให้ ชัก ให้ แก่ โป ลิศ ที่ เกบ ของ บั ก บั ก ไว้ นั้น เลข ให้ เอา ของ
 นั้น เกบ ไว้ เปน ของ กลาง ใน กรม โป ลิศ

๑ ข้อ ๒๘ ทาษ ลูก นี้ แล นัก โทษ ๗ ผู้ ไก หนี เจ้า หมู มุ ล นาย
 แล ผู้ คุม มา ใน ท้อง ที่ โป ลิศ รักษา อยู่ นี้ ถ้า เจ้า หมู มุ ล นาย แล
 ผู้ คุม ๗ ผู้ รับ สิน บด คิก ตาม มา จับ ตัว ถ้า ร้อง ให้ โป ลิศ จับ
 ก็ ให้ โป ลิศ จับ แล ้ว ให้ ตาม สอย ข่า ก ถ้า ผู้ ที่ ต้อง จับ นั้น เสียบ กอน

ถ้าผู้ที่ต้องจับรับถูก ต้อง กับผู้ที่มาจับนั้น ก็ให้ โปลิศ มอบ
 ตัวให้กับผู้ที่มาจับไป ถ้าผู้ที่ต้องจับให้ การไม่ถูก ต้อง กับ
 ผู้ที่มาจับ กล่าวหา ก็ให้ โปลิศ ยึดเอาตัวผู้ที่ต้องจับนั้นซึ่ง
 ไว้ที่ โรง โปลิศ ก่อน แล้วให้ มาแจ้ง ความ ต่อ อินสเปกเตอ
 เชนเนอราล ให้ทราบ ถ้ามี เจ้า หมู่ มุล นาย มารับ ตัว จึง ให้ มอบ
 ตัวไป ถ้าเจ้า หมู่ มุล นาย ผู้คุม ฎา ผู้รับ ลิน บน จับ ตัว ทาย
 ลูกหนี้ แล นัก โทษ ใ้ มา แยก ถนบ อื่น เค้น มา ใน ที่ซึ่ง ที่ ถนบ ซึ่ง
 โปลิศรักษา อยู่ นั้น ก็ให้ โปลิศ ตาม ผู้จับ กับ ผู้ต้อง จับ ว่า จับ กัน
 มาด้วย เหตุ อัน ไค ถ้า ใ้ ความ แล้ว ก็ให้ โปลิศ ปลดปล่อย ไป อย่า
 ให้ กัก ชัง ไว้ แล้ว ให้ โปลิศ ไป แจ้ง ความ แก่ อินสเปกเตอเชนเนอ
 ราล ฎา ซิบ โปลิศ ออฟฟิเชอ ให้ จด ทนาย ไว้ ทุก ครั้ง ๖๖

๑ ข้อ ๒๕ ให้อินสเปกเตอเชนเนอราล มี คาชู คาซัง ถึง

ทนายไม้เลหลาไม้คอกไม้วา ไว้สำหรับ สอย ลูกค้า ซ้อ ชาย
 แก่กัน ในที่ซึ่ง ตลาด อย่า ให้ ล้อ แก่กัน ใ้ ให้ โปลิศ รักษา
 ที่ซึ่ง ที่ ตรวช ทราคาชู คาซัง ถึง ทนาย ไม้เลหลา ไม้คอก ไม้วา
 จงเสมอ ถ้าผู้ใดทำ ถึง ทนาย ไม้เลหลา ไม้คอก ไม้วา คาชู คาซัง
 ไม่เท่ากันตัว อย่าง ให้ โปลิศ หัก ทำลาย ของ อัน นั้น เสีย แล้ว ให้
 แยก ใ้ ถูก ต้อง ตาม ตัว อย่าง ที่ ทำ ไว้ แล ห้าม มิ ให้ เรียก เอา
 ซ้ำ ขรรบ เนิยม อนึ่ง ไปรค เกลัว ใ้ ใ้ เงิน ขาท เงิน สตั้ง เงิน

กองธรรมศาสตร์และบริหารเมือง

เพื่อ แล ใ้ ยว อัฐ โส พ ศ ช ้อ ขา ย แ ก่ กั น ตาม พ ระ รา ช บั ญ ญ ติ
 ให้ โป ลี ศ ทร ว วจ ทร ว กุ แล เ จ น ขา ท เ จ น ส ดั ง เ จ น เพ็ ง ใ้ ยว อัฐ
 โส พ ศ อ ย่า ให้ มี ป ล อ ม ใ ช้ ประ ป น ของ หล วง ใน ท้อง ที่ โป ลี ศ
 ไ้ รั ก ษ า ถ้า ผู้ นั ง ผู้ ไ ก ใ ช้ เ จ น ขา ท เ จ น ส ดั ง เ จ น เพ็ ง ใ้ ยว อัฐ
 โส พ ศ ป ล อ ม กั กิ โป ลี ศ ไ้ เ ท น เ ข้ า ใน ท้อง ที่ ของ คั ว ก็ ให้
 เ อ า ของ ที่ ป ล อ ม นี้ ทุ บ ค้ า ลาย เ ลี ย แ ล้ว เ อ มา สั ง ยั ง อี น ส เ ป ก เ ท อ
 เ ย เ น อ ร ว ล ถ้า เ จ้ า ของ วัง ว่า เ ป น ของ กิ ก็ ให้ อี น ส เ ป ก เ ท อ
 เ ย เ น อ ร ว ล ตั ก สึ น ถ้า เ ท น เ ป น ของ ไม่ ป ล อ ม โป ลี ศ แ ก ลั ง ทุ บ ทำ
 ลาย เ ลี ย ก็ ให้ โป ลี ศ ใ ช้ ของ นี้ ให้ เ จ้ า ของ จ ทร ว ถ้า พ่ อ ค้ า นาย
 ค้าง ชา ว บ้ า น ชา ว ร้ า น ที่ ช ้อ ขา ย จะ เ อ ใ้ ยว อัฐ โส พ ศ มา สั ง
 ให้ โป ลี ศ ว่า ป ล อ ม กั กิ ให้ โป ลี ศ รั บ เ อ มา สั ง ยั ง อี น ส เ ป ก เ ท อ
 เ ย เ น อ ร ว ล ๆ ท้อง สึ บ ส ว น เ อ ตั ว ผู้ ที่ ใ้ ช้ ผู้ ที่ ทำ ป ล อ ม ให้ จ ไ้
 แ ล้ว ให้ เ อ ใ้ ยว อัฐ โส พ ศ ที่ ป ล อ ม นี้ ไป สั ง แ ก่ เ จ้ า พ นั ก งาน
 ห อ รั ย ฎ า ก ร พ ิ พ ิ ฒ น์ ๖

๑ ช ้อ ๓๐ ถ้า เ กิ ก ไฟ ไ้ หม้ ชั น ใน ที่ แ ห่ ง ไ ก ต้ า บ ล ไ ก
 อ ยู่ ใน ท้อง ที่ โป ลี ศ ไ้ รั ก ษ า กั กิ แ ล มี ใ ช้ ท้อง ที่ ของ โป ลี ศ กั กิ
 โป ลี ศ ที่ รั ก ษ า ยาม ไ้ ก ล เ คี ย ง ภา ช จะ ไป ช่ว ย ท น ก็ ให้ โป ลี ศ
 นาย ไ้ วั ไป คั บ ไฟ ไ้ หม้ ใน ที่ แ ห่ ง นี้ ค้ า บ ล นี้ ให้ ไฟ คั บ ไ้ ก ย เร็ ว
 แ ล้ว ให้ ช่ว ย รั ว ัง ของ ๆ ผู้ ที่ ทุ ก ไฟ ไ้ หม้ ยั ง เ ห ลี อ อ ยู่ แ ล ของ
 ผู้ ที่ อ ยู่ ไ้ ก ล เ คี ย ง ไฟ ไ้ หม้ นี้ อ ย่า ให้ มี ผู้ แ ย่ ง ชั ง ไ้ ๗

๐ ข้อ ๓๑ ของ สิ่งใดที่เป็นของหลวง ปลูกสร้าง ขึ้น
ไว้ในที่แห่งใด ตำบลใด ท้องที่ โปลิศ รักษา ก็ให้ระวังรักษา
อย่าให้ผู้ใดผู้หนึ่งทำของ เหล่านั้น สลักหัก ฟัง ไปได้ ถ้ามีผู้ทำ
ลาย ยื้อแย่ง ของหลวง เหล่านั้น ก็ให้โปลิศ จับเอาตัวผู้นั้นมา
ส่งยัง อินสเปกเตอเยเนอราล ๆ จะได้ตัดสิน ให้สมควร แก่การ ฯ

๐ ข้อ ๓๒ ถ้ามีการเสด็จพระราชดำเนิร ทางสถ
มารด ให้จับ โปลิศ ออฟฟิเชอ คอย ระวัง อยู่ ที่ ทางลงรถ ขึ้นรถ
ถ้านายลงจาก รถแล้ว ให้บอกผู้ที่ ขึ้นรถ ให้เลื่อนไป อยู่
สมควร ให้เรียบเรียง อย่าให้กึกขวาง ทางรถที่จะไปมา ถ้าท่าน
ผู้ใดเป็นเจ้าของรถ จะกลับมาถึงที่จะขึ้นรถก่อน ให้จับ
โปลิศ ออฟฟิเชอ เรียกเอา รถของท่าน ผู้นั้นเข้ามาไว้ อย่าให้
รถที่เจ้าของ ยังไม่มาเข้ามา แซกแซง กึกขวาง ใด ฯ

๐ ข้อ ๓๓ ถึงพระราชพิธียี่สิบห้า ธันวาคม เจ้าพนักงาน
ผู้ที่ต้องเกณฑ์ยี่สิบห้า ธันวาคม เบิกกินค่า เบิกขึ้น ไปตั้งยิงใน
ท้องที่ ถนนของ โปลิศ รักษา ให้ โปลิศ ตรวจกินค่าให้ครบตาม
จำนวนเบิก ให้คัดเตือนผู้ที่ ต้องเกณฑ์ ยี่สิบห้า ธันวาคม
อย่าให้ขาด ใด ให้ โปลิศ ระวัง คุ แล อย่าให้มีเหตุขึ้น ใด ฯ

๐ ข้อ ๓๔ ถ้าจะมีสัตว์ร้าย เกิดขึ้น ในท้องถนน เช่นคัน
ว่า โค กระบือ ฤา สุนัขบ้า ฤา สัตว์อื่น ๆ ที่จะทำร้ายแก่คน ถ้า
มีขึ้น ในท้องถนน ก็ให้ โปลิศ จับสัตว์นั้น ชังเสียให้จงได้ ฯ

๑ ข้อ ๓๕ ให้ยื่นสเปกเตอเยเนอราล หาที่ทำคอก ชัง สัตว์ไว้ ถ้าโค กระบือ ม้า ฤๅ สุกร แพะ แกะ ที่เปนสัตว์นี้เจ้า ของเลี้ยง เจ้าของไม่เลี้ยง รักษาไว้ ให้ที่ ปล่อย ไป ให้ เทียวทำ เประระ เบือน ในท้อง ถนน แล เปน ที่ ลัก ขวาง ทาง รถ แล ทางคน เดิน ถ้า โป ลิศ เหม สัตว์ ทั้ง ปวง ที่ ไม่มี เจ้า ของ รุง มา เก็บ อยู่ในท้อง ถนน แล ให้ โป ลิศ จับ สัตว์ นี้ ชัง ไว้ ใน คอก สำหรับ ชัง สัตว์ อย่าง ปล่อย ให้ สัตว์ ที่ ไม่มี คน รุง เก็บ ไป มา ในท้อง ถนน ได้ แล อย่า ให้ สัตว์ นี้ ออก อาหาร ให้ ชิบ โป ลิศ ออฟฟิเชอ ทำ หนังสือ กำหนด ราคา ว่า สัตว์ อย่าง นี้ กิน อาหาร วัน ละ เท่าไร ค่ากู รักษา สัตว์ นี้ วัน ละ เท่าไร ให้ ทำ หนังสือ แล ชวน ไว้ ที่ ประคอง คอก สำหรับ ชัง สัตว์ ถ้า เจ้า ของ มา คิด ตาม ก็ ให้ เรียก เขา เงิน ค่าได้ ตาม หนังสือ ที่ แล ชวน ไว้ ประคอง คอก นี้ จึง คั้น สัตว์ นี้ ให้ เจ้า ของ ไป ถ้า ไม่มี เจ้า ของ มา คิด ตาม ถึง ๑๕ วัน ก็ ให้ เขา สัตว์ นี้ ออก ขาย เล หดง เสีย แล ให้ เขา เงิน ค่า สัตว์ ที่ ขาย เล หดง ได้ นี้ ใ้ แทน เงิน ค่า กิน แล ค่า รักษา สัตว์ นี้ ถ้า เงิน ค่า สัตว์ นี้ เหลือ อยู่ ก็ ให้ ชิบ โป ลิศ ออฟฟิเชอ ใ้ จ่าย ใน การ ชื้อ อาหาร เลียง สัตว์ ที่ ต้อง ชัง นี้ ต่อ ไป ะ

๑ ข้อ ๓๖ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งที่เป็นโปลิศ ก็ก็ มิใช่โปลิศ ก็ก็ จะ ทำ เรื่อง ราร ถว่าว โทษ คน ที่เป็น โป ลิศ ต่อ ยื่น สเปกเตอเยเนอราล ให้ยื่นสเปกเตอเยเนอราล ตรวจดู เรื่อง ราร ถว่าว นี้ เสีย ก่อน

กองรวบรวมคำตัดสินและฎีกาเมือง

ถนนที่ โป ลิศ รั กษา ไม่ไต่บอกให้ อีน สเปก เทอ เบเนอ วาล รั บ่
ปลุก ตาม อำเภอ ใจ ของตนเอง ให้ โป ลิศ ไป บอก เจ้า ของ ให้
รั บ่ เลี้ย ถ้า ไม่ รั บ่ ก็ ให้ โป ลิศ ไป รั บ่ ลอน เขา ของ ที่ ปลุก รั บ่ นั้น
เปน ของ โป ลิศ แล้ว ให้ ปรีย เจ้า ของ ที่ ปลุก พระ เฟิง โรง วัณ เปน
เงิน หัง ละ หก บาท เขา วั เปน เงิน กลาง ใน กรม โป ลิศ ๖

๑ ข้อ ๓๘ ผู้ใดจะ เชิญ คน มา ประ ชุม คน ใน ที่ ทำ บด ไค
ฤา จะ มี การ สั ง อั้น ไค ใน ท้อง ถนน ที่ โป ลิศ รั กษา ก็ ให้ เจ้า
ของ งาน ไป แจ้ง ความ ท่อ อีน สเปก เทอ เบเนอ วาล ให้ ทราบ ก่อน
อีน สเปก เทอ เบเนอ วาล จะ ไค ให้ หนังสือ อนุญาต วั เปน สำ คัญ
แล้ว จะ ไค ให้ โป ลิศ มา ช่วย บัอง กั้น การ วิวาท ถ้า ผู้ใด ไม่ ไค
ไป แจ้ง ความ ท่อ อีน สเปก เทอ เบเนอ วาล ให้ ทราบ ก่อน ทำ แต่ อ่า
เภอ หน้า ใจ ของเอง ถ้า มี เหตุ เกิด ขึ้น อย่าง ไค อย่าง หนึ่ง อีน สเปก
เทอ เบเนอ วาล จะ ปรีย ไหม เจ้า ของ งาน เช่น เงิน ๑๐๐ บาท ๖

๑ ข้อ ๓๙ แดว ถนน ที่ โป ลิศ รั กษา ถ้า ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค
ได้ ยง สุนัข แล ลิง ฤา สัตว ต่าง ๆ ที่ กุ ร้าย วั กั บั ย้าน ให้ กั ก คน
ที่ เกิน ไป มา ตาม ถนน หน้า บ้าน นี้ ก็ ไค ให้ ปรีย ไหม เจ้า ของ สุนัข
เจ้า ของ ลิง ที่ กั ก คน หนึ่ง เปน เงิน ๑๐ บาท ถ้า แผล ที่ สัตว
กั ก คน นี้ เจบ มาก ก็ ให้ ปรีย ไหม ให้ สม ควร แก่ บาท แผล
ถ้า เปน เวลา กลาง คิน ล่วง ๒ หุ่ ม แล้ว ถ้า สัตว ที่ ได้ ยง นี้ กั ก ผู้
ที่ เข้า ไป ใน บ้าน ไม่ ท้อง ปรีย ไหม ถ้า สัตว นี้ ออก มา กั ก คน

กลาง ถนน ที่เป็น ทน ทาง เกิน ไป มา ก็ ต้อง ปรึบ ไท้ม เจ้า ของ สัตว
 เหมือน เวลา วัน ถ้า ผู้ ที่ เลี้ยง สุนัข แล สัตว ต่าง ๆ ปรึบ อย ให้ เกิน
 ตาม ถนน ที่ ทาง ม้า ทาง คน สัตว นั้น ทำ ให้ คน แล ม้า ตก ใจ
 กลัว ตก ไป ก็ ให้ ปรึบ ไท้ม เจ้า ของ สัตว เป็น เงิน ๑๐ บาท

ถ้า สุนัข แล สัตว ต่าง ๆ ไม่มี เจ้า ของ อยู่ใน วัค ใน บ้าน แห่ง ไค
 คำ บล ไค ให้ โป ลิศ ตาม พระ สงฆ์ ตาม ฆราวาส ซึ่ง อยู่ใน วัค นั้น
 ใน บ้าน นั้น ถ้า ไม่ รับ ว่า เป็น เจ้า ของ สุนัข แล สัตว ต่าง ๆ ก็ ให้
 โป ลิศ รักษา ถนน จับ สุนัข แล สัตว ต่าง ๆ ไป ปรึบ เลียบ ให้ สิ้น ๓๖

๑ ข้อ ๔๐ ถ้า ผู้ ไค มี รถ มี เกวียน มี พ้อ ที่ ใช้ อย ใน
 ท้อง ถนน จะ ไป หยุค วัค ที่ แห่ง ไค คำ บล ไค ๓๖ จะ วัค ขน ของ
 ลง จาก รถ ก็ ก็ จาก เกวียน ก็ ก็ จาก พ้อ ก็ ก็ ๓๖ เมื่อ ขน ของ ขึ้น
 บัน ทุก รถ บัน ทุก เกวียน บัน ทุก พ้อ ที่ บัน ทุก ของ มา นั้น
 ให้ หลีก วั ให้ พัน ทาง อย่า ให้ เป็น ที่ กัก ขวาง อย ใน ทาง รถ ทาง
 เกวียน ทาง พ้อ ไค ถ้า ผู้ ไค หยุค รถ หยุค พ้อ หยุค เกวียน ต่าง ๆ
 อย ใน ท้อง ถนน เกิน กำหนด ขุระ ของ ทัว ๓๖ โป ลิศ ออฟ ฟีซ เซอ
 จะ ปรึบ ไท้ม เขา เงิน ๑๐ บาท แล ให้ ๓๖ โป ลิศ ออฟ ฟีซ เซอ
 บัง คับ ให้ เจ้า ของ ภารรถ ภา เกวียน ภา พ้อ ๓๖ ไป วั ใน ที่ สมควร
 อย่า ให้ กัก ทาง ๓๖

๑ ข้อ ๔๑ ถ้า ผู้ ไค จะ หัก ม้า ๓๖ จะ หัก รถ ใน ท้อง ถนน ที่
 โป ลิศ ไค รักษา ก็ ให้ ไป บอ ก กับ ๓๖ โป ลิศ ออฟ ฟีซ เซอ ให้ ๓๖

ก่อน ถ้า ชิบ โป ลิศ ออฟฟิศ เซอ กำหนดให้ว่า ให้ ไป หัก ที่ ตรง นั้น
ให้ วิ่ง ไป เพียง หนึ่ง ให้ กลับ มา เพียง นั้น ถ้า ผู้ ที่ หัก มา ชิบ รด แล หัก
มา ชิบ วิ่ง เกิน กำหนด ของ ชิบ โป ลิศ ที่ กำหนด ไว้ นั้น ก็ ก็ ฤา ไม่
ให้ บอ ก ให้ รู้ ก็ ก็ โป ลิศ ให้ ห้าม ปราบ ไม่ พัง ก็ ก็ ให้ ปรึบ ไทม
เอา เงิน ๑๐ บาท

๑ ข้อ ๔๒ ห้าม มิ ให้ เด็ก ผู้ ใหญ่ เอา กิน สอ แล ถ่าน
เพลิง แล สิ่ง ของ ไป เทียบ ชัก เขียน เป็น คั้น ว่า กำแพง เมือง
กำแพง วัด ฝาม นัง อุโบสถ วิหาร การ ปรึบ เวียน บ้าน เวียน สิ่ง ของ
ต่าง ๆ ซึ่ง ปลุก สร้าง ไว้ นั้น ถ้า ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ไม่ พัง ตาม ข้อ บัง คับ
ให้ ชิบ โป ลิศ ออฟฟิศ เซอ จับ ตัว ผู้ เขียน นั้น มา ปรึบ ไทม เอา เงิน
๑๐ บาท เอา ไว้ เขิน เงิน กลาง ใน กรม โป ลิศ ถ้า ไม่มี เงิน ใ้ ๆ
เอา ตัว ผู้ ทำ ผิด จำ ชัง ใช้ การ ใน กรม โป ลิศ เกิน หนึ่ง จึง ให้
ปล่อบ ตัว ไป ถ้า ผู้ ใด มี ฤช ฐระ ของ ตัว หยาก จะ เขียน หนึ่ง สือ บัด
ให้ คน ทั้ง หลาย ทราบ เป็น คั้น ว่า หนึ่ง สือ บน จับ โจร จับ ผู้ ร้าย
แล ผู้ คน ข้ำ ทาย หัน แล สือ หา สิ่ง ของ ต่าง ๆ ให้ ผู้ ที่ จะ ต้อง การ
ออก หนึ่ง สือ นั้น ๆ เขียน ข้อ ความ มา แจ้ง ท่อ อินสเปกเตอ
เบเนอราล ๆ ต้อง รับ เอา หนึ่ง สือ นั้น ไป บัด ประ กาศ ให้ แก่ ผู้
จะ ต้อง ฐระ นั้น ถ้า ผู้ จะ ฐระ ที่ จะ บัด หนึ่ง สือ ต่าง ๆ ที่ ว่า มา นี้
ฤา เป็น หนึ่ง สือ เรื่อง โลก เรื่อง หนึ่ง ก็ ก็ มิ ให้ บอ ก ท่อ อินสเปกเตอ
เบเนอราล ไป บัด เอา ตาม อ้า เกอ ใจ ตน เอง โป ลิศ จับ ใ้

ให้ปรับโทษเอาเงิน ๑๐ บาท ๗

๑ ข้อ ๔๓ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดจะเทน้ำล้างของ กัก แล จะ
 ระบาย ๆ จะทำการ ล้าง ไท ในที่ ต้อง ใช้น้ำ ห้ามมิให้ทำที่ ใน
 ต้อง ถนน ให้น้ำไหล เบื้องประตู ถนน ไท ถ้าผู้ใดเทน้ำที่ เปน
 ของ โส โครก กัก แล ระบาย ใน ถนน กัก แล ทำการ ต่าง ๆ
 ใช้น้ำ ใน ถนน ให้ เบื้องประตู ทั้ง กล่าว มา แล้ว ให้ปรับโทษเอา
 เงิน ทรา ๑๐ บาท ถ้าไม่มีเงิน ให้ ๆ เขาตัวผู้ผิดนั้น จำไว้
 ใช้งาน ใน กรม โปลึก เก็บหนึ่ง จึง ให้ปล่อย ตัว ไป ๗

๑ ข้อ ๔๔ ถ้าจะวิวาท แก่กัน ในต้อง ถนน กัก แล หน้า
 โรง หน้า เรือน กัก ในที่ ต้อง ที่ โปลึก ไท รักษา เปนแต่ ทะเลาะ ต่า
 กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ผู้หญิง ทอ ผู้หญิง ผู้ชาย ทอ ผู้ชาย กัก
 ๆ ผู้หญิง กัก ผู้ชาย กัก ถ้า ทะเลาะ ต่า ว่า กัน แล กัน ทั้ง สอง ฝ่าย
 ก็ ให้ โปลึก ว่า กล่าว ห้าม ปราม อย่า ให้ ทะเลาะ ต่า ว่า แก่กัน ได้
 ถ้า โปลึก ห้าม ไม่ฟัง ให้ จับตัว มา ทั้ง สอง ฝ่าย ถ้า เปน แต่ ต่า ว่า
 กัน ข้าง เกียว ข้าง หนึ่ง มิได้ ต่า ว่า ได้ ทอ ก็ ให้ โปลึก ห้าม ปราม
 เสีย ก่อน ถ้า ห้าม ไม่ฟัง จึง ให้ จับ ผู้ที่ ต่า ฝ่าย เกียว นั้น มา ให้
 อินสเปกเตอเยเนอราล ว่า กล่าว ตักสินเสีย ให้ แล้ว อย่า ให้ วิวาท
 กัน แล้ว ให้ปล่อย ตัว ไป ถ้ายัง กลับ ไป วิวาท กัน อยู่ อีก ก็ ให้
 เขาตัว ผู้ที่ วิวาท ทั้ง สอง ฝ่าย ขัง ไว้ ๓ วัน อินสเปกเตอเยเนอ

วาล จะเปรียบเทียบควร แล้ว ประการ ไท ก็ ให้แล้ว กัน ไป อย่า
ให้เรียกเอา คำ ขรรณ เนียม สิ่งใด ะ

๑ ข้อ ๔๕ คนึง แก่ กัก ก็ คนึง สาว กัก ก็ ที่ เปลือย
ผ้า ห่ม ไม่ มีความ ละอาย ไปนอก บ้าน ให้คน เกิน ไปมา แล เหน
ๆ เกิน ใน ท้อง ถนน ที่ โป ลิศ ได้ รั กษา ให้ห้าม ปราม เลีย อย่า ให้
เกิน ใน ท้อง ถนน โป ลิศ รั กษา แล คน ชะวาค นั พิ การ คน ง่อย
คน เปลือย คน ขอ ทาน มา นั้ง กัก ขวาง อยู่ ใน ท้อง ที่ โป ลิศ ได้ รั กษา
กัก ทาง รถ ทาง ม้า ทาง คน เกิน ก็ ให้ โป ลิศ ห้าม ปราม อย่า ให้ นั้ง
กัก ถนน คน ทาง อยู่ ได้ ถ้า ชาย ที่ มี กิริยา อัน ชั่ว นุ่ง ผ้า หัก รัง
จน แล เหน ของ ที่ ลับ เกิน ไป มา กัก ก็ ถ้า นุ่ง ผ้า ผก ไทใหญ่ หัก รัง
ห่ม ส่อง บ่า กิริยา เช่น คน เก่ง กัก ก็ จน ของ ใน ที่ ลับ นี้ พลัด ไพล่
ให้คน เกิน ไปมา เหน เช่น ที่ รัง เกียจ ใน ท้อง ที่ โป ลิศ ได้ รั กษา
ให้ โป ลิศ บัง คับ ให้ ผู้ นั้น นุ่ง ห่ม ผ้า ให้ เปน ปรกติ ถ้า ผู้ นั้น ไม่ ฟัง
ตาม บัง คับ ให้ จับ ตัว ผู้ นั้น ปรียบ เปน เงิน ๑๐ บาท ถ้า ผู้ นั้น
ไม่มี เงิน จะ ให้ ก็ ให้ จำ ไว้ ใช้ การ ใน โรง โป ลิศ เกือบ หนึ่ง แล้ว
ให้มี ผู้ มารับ ตัว ไป ถ้า คน เลีย จริต เติม มา ใน ท้อง ที่ โป ลิศ
ได้ รั กษา ให้ โป ลิศ จับ ตัว ผู้ เลีย จริต มอบ ให้ เจ้า พนักงาน ตาม
หมาย ประกาศ ใน แผ่น ดิน พระ บาท สมเด็จ พระ รอมเกล้า เจ้า อยู่ หัว
ซึ่ง โปรดเกล้า ใ ไว้ ว่า บัณฑิต คน ซึ่ง ตั้ง บ้าน เว้น อยู่ ใน กำแพง
พระนคร แล นอก กำแพง พระนคร โดย รอบ แล ที่ วัค ทุก พระ

อาราม ซึ่ง ไป มา ตรวจ ถึง กัน ได้ ถ้า ญาติ พี่ น้อง บุตร หลาน ย่า ว
 ทาย ของ ผู้ ไก แล ลูก วัค คฤหิ์ ฐู สาม เณร ศิษย์ ของ พระ องค์ ไว
 เสีย จริต เปน ย้ำ คลุ่ม คลั่ง ฤฯ คลุ่ม ที คลุ่ม ร้าย เปน คราว ๆ
 มี อยู่ ก็ ให้ ผู้ นั้น เอา ใจ ใส่ รักษา พยา ขาล ถัก ชัง ระวัง ให้ แน่น
 ทน มั่น คง อย่า ปล่อย ให้ เทียว ไป มา ตาม ลำ พัง ได้ ถ้า คน เสีย
 จริต พลัด แผลง หลบหนี ไป เมื่อ ไค ก็ ให้ เจ้า ของ บ้าน เจ้า ของ
 เวื่อน ญาติ พี่ น้อง ฤฯ ผู้ ที่ รับ คน เสีย จริต ไว รักษา นั้น มา ชาย ต
 ขอร รูป พรณ สัณฐาณ ทำนิ กิริยา อา การ ต่อ เวร กรม วัง ให้
 แน่นนอน แล ให้ เจ้า ของ ย้ำ ไป ขอร ต่อ กรม พระ นคร ขาล แล
 นาย โป ลิศ ให้ ช่วย ตาม จับ แล ให้ เจ้า ของ ย้ำ เร่ง ตัก ตาม จับ
 เสีย ให้ ไค ไคย เรว อย่า ให้ นิ่ง นอน ใจ เสีย ถ้า ญาติ พวก พ้อง
 เหลือ กำ ลัง ที่ จะ ระวัง ดู แล รักษา ก็ ให้ เอา ตัว คน เสีย จริต นั้น
 มา มอข ทมาย ส่ง ให้ นาย โป ลิศ แล กรม พระ นคร ขาล ก้วย
 ไป รก เกลา พระ ราช ทาน เข้า หลวง ไว สำ หรับ แจก ให้ เลี้ยง คน
 เสีย จริต ถ้า ไม่มี ฝานู่ง ฝำ ห่ม ให้ กรม พระ นคร ขาล ไป รับ ที่ โรง
 ทาน มา ให้ ทรง พระ กรุณา ไป รก ไม่ ให้ อค หยาก ชัก สน ให้
 โป ลิศ ตรวจ ทรา ระวัง เมื่อ อก ขปะ ใน ท้อง ถนณ ฤฯ มี ผู้ มา ชาย ต
 ไว ก็ ให้ ส่ง เกต จับ ตัว แล ทำ ตาม ทมาย ประ กาศ ทุก ประการ
 อนึ่ง ที่ แห่ง หนึ่ง แห่ง ไค เปน ที่ อัน ไม่ สมควร ที่ จะ ถ้าย อู จาระ
 เปน คั้น ว่า ช้าง ถนณ วิม ถนณ เปน ที่ กลาง แจ้ง ถ้า ผู้ ไค ถ้าย

อุจจาระลงในที่ทิ้งขี้มาขึ้น ให้จับตัวปรับโทษเอาเงิน ๒๐ บาท แล้วให้ปล่อยตัวไป ถ้าไม่มีเงิน จะตีค่าปรับโทษ ก็ให้เอาตัวขังไว้ใช้การทรงรับสามเดือน แล้วให้ปล่อยตัวไป หนึ่ง

เช่น แต่ถ่ายประสาวะในที่ต่างๆ ขี้ขี้มาแล้วนั้น ให้โปลิศจับเอาตัวผู้นั้นมามัดไว้ ๔ ชั่วโมง ถ้าจะถ่ายโทษที่มัด โมงละบาท ๔ ชั่วโมงเป็นเงิน ๔ บาท ถ้ามีกิจธุระไปมาในที่แห่งหนึ่งแห่งใด หากจะถ่ายประสาวะก็ให้ถ่ายประสาวะได้ แต่ให้หาที่ลับที่ควร จึงให้ถ่ายประสาวะลงในที่นั้น ถึงจะเป็นที่ลับแต่เป็นที่สาธารณะที่ไม่ควร จะถ่ายประสาวะ ถ้าไปถ่ายประสาวะลงในที่ไม่สมควร ขี้ขี้ นั้น ก็ต้องมีโทษเสมอกับที่ถ่ายประสาวะกลางถนน ขี้ขี้มาแล้วนั้น

๑ ข้อ ๔๖ ถ้าผู้ใดเลี้ยงสัตว์สารพัดทุก อย่าง ถ้าสัตว์นั้นตาย ให้เจ้าของเอาสัตว์ไปฝังเสียไว้ที่ ข้างบ้านอันสมควร ญาติบ้านของตัวเองก็ได้ ห้ามมิให้เอาสัตว์ที่ตายไปทิ้งไว้ตามถนนหนทาง ข้างบ้านข้างกำแพงในที่ซึ่งที่ โปลิศได้รักษา ให้มีกลิ่นอาเจียรแก่คนเดินไปมา ถ้าผู้ใดไม่ฟังใช้ โปลิศปรับโทษเอา กับผู้ทิ้งสัตว์ตัวละ ๑๐ บาท

๑ ข้อ ๔๗ ถ้าผู้ใดจะไล่ฝูงสัตว์เดินไปมาในที่ซึ่งถนนที่ โปลิศได้รักษา ก็ให้ โปลิศบอกเจ้าของที่ไล่ฝูงสัตว์ ช่วยกันระวังไล่สัตว์นั้นเดินในที่ซึ่งถนน ให้เป็นท้องแถวให้เรียบร้อย

กองบรรณคดีและเอกสารเมือง

อย่าให้สัตว์นั้นกระหายกันเกินให้เต็มถนน จะเป็นที่กักขวาง
ทางรถทางคนเกิน ถ้ามีม้าลำพอง ขาก แคล่ง ๆ ลำพอง
ถาวรวิงเหลือกำลังเจ้าของที่รักษา ร้องให้ โปลิศช่วยจับ
ก็ให้ โปลิศช่วยจับถ้าเหลือกำลัง โปลิศ ม้าวิ่งไปเหยียบของ
ๆ โคนคนจะเอาโทษแก่โปลิศแลเจ้าของม้านี้ไม่ได้ ด้วยเจ้า
ของไว้ร้องให้ช่วยจับอยู่แล้ว ๖

๑ ข้อ ๔๘ ถ้าผู้โทษชักนำกันเล่นการพนัน คือไม้สาม
อัน ๑ ไม้กำไม้แคง ๑ ไม้หมุน ๑ กัดคอง ๑ อีโปง
กำ ๑ อีโปงปั้น ๑ อีโปงชัก ๑ ยันอีแปะ ๑ ขลุกลขลุกล ๑
น้ำเต้าพ้อ ๆ ๑ กรอกแกรก ๑ สี่เง้าลัก ๑ ตักทุเรียน ๑
ตักส้มโฮ ๑ ข้องอ้อข ๑ รวม ๑๕ สิ่งนี้ ห้ามมิให้เล่น
ในถนนหนทางที่ โปลิศ ใต้รักษา ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดยังขึ้นเล่น
การพนันตามถนนหนทาง อย่างที่กล่าวมาทั้ง ๑๕ สิ่งนี้ก็
หนึ่ง การ เล่น ให้เป็น กักขวาง ทาง ถนน ซอกกรอก ลำ ยาก แก่
คนเกินคนคนขี่ม้าขี่รถไปมา คือเล่นลูกข้าง ๑ ช่วงไชย ๑
ข้องเต ๑ ทอยเทศ ๑ ทอยทอง ๑ ซ่อนหา ๑ กุลาซ่อน
ผ้า ๑ เล่นที่ ๑ อยู่โยง ๑ เล่นว่าว ๑ เล่นตะกร้อ ๑
จุกกอกประทัด ๑ จุกกอกไม้เพลิง ๑ พุงพิน ๑ เรือพุง ๑
ตีไม้กั้ง ๑ ไม้หึ่ง ๑ ควางยัน ๑ รวม ๑๘ สิ่งนี้ ให้
บิการมารดาพี่บ้าน้ำอา แลนายเงินของเก็กห้ามปรามเก็ก อย่า

ให้ออกมาเล่นเช่นอื่นจาก ถ้าเกิดมีฝูงขึ้นออกมาเล่นให้กัก
ขวางในทางถนน ก็ให้ปรับโทษเอาแก่ผู้เล่นตามหมายประกาศ
พระราชบัญญัติที่ห้ามไม่ให้เด็กเล่น การพนันต่างๆ ในวันอาทิตย์
เกือบสิบ แรมเก้าค่ำขี้ออก สักราช ๑๒๓๖ หนึ่งถ้าผู้ใด
ชนไก่ แลเอาสุนัขครอบไก่ที่ถนนให้กักขวางทางรถทางม้า
ทางคน ที่โป้ลิศได้รักษา ก็ให้โป้ลิศห้ามปรามอย่าให้กัก
ทางรถทางม้าทางคนเกินได้ ๖

๑ ข้อ ๔๙ ถ้าผู้ที่ทำผิดในถนนตามกฎหมาย โป้ลิศทั้งว่า
มาแล้วทุกๆ ข้อนี้ โป้ลิศจะทำโทษกับคนที่ทำผิดได้ แต่
ในถนนที่เป็นหน้าที่ของโป้ลิศได้ดูแลรักษา นอกจากถนนที่
เป็นหน้าที่ของโป้ลิศแล้ว ถึงผู้ใดจะทำผิดในกฎหมายโป้ลิศ
ข้อหนึ่ง ข้อใด โป้ลิศไม่มีอำนาจที่จะทำโทษผู้ที่กระทำผิด
ต่อกฎหมายนั้นได้ ถ้าอินสเปกเตอร์เยเนอรัลมีคำสั่งให้ไป
กำกับระวังรักษาในที่แห่งใดตำบลใด แล้วโป้ลิศที่รับคำสั่ง
ของอินสเปกเตอร์เยเนอรัลไประวังรักษานั้น มีอำนาจเต็มที่
จะรักษาหน้าที่นั้นตามกฎหมายทุกๆ ข้อ ๖

๑ ข้อ ๕๐ ถ้าผู้ใด ชนม้า ชนรถ ชนเกวียน ชนล้อ
ๆ จะแยกของ แลหายหามาไปมา ถ้าผู้หนึ่งไปผู้หนึ่งมาเห็น
กันแต่ไกล ให้สลัดกันข้างซ้ายมือของตัวทั้ง ๒ ฝ่าย
ข้างผู้ไป แลผู้ที่มา ถ้าผู้หนึ่งไปข้างซ้ายมือของตัว ผู้หนึ่ง

กองรวบรวมเอกสารและภาพถ่าย

ไปข้างขวา มือ ของตัว รถ ฎา พ้อ เกวียน โคน กัน แดกหัก จะ ตก
 ลิน ให้ ผู้ ไปข้าง ซ้าย มือ นั้น ขณะ ฝ่าย เคี้ยว ถ้า ผู้ หลีก ไปข้างขวา
 มือ จะ แดกหัก ยับ เบิน มาก ผู้ ที่ หลีก ไป ข้าง ซ้าย มือ นั้น โคน ไม่
 แดกหัก สิ่ง ไค ผู้ ที่ หลีก ไป ข้าง ซ้าย มือ นั้น ไม่ ต้อง ใช้ คำ สิ่ง ไค
 เพราะ ผู้ ที่ หลีก ไป ข้าง ขวามือ ทำ ผิด กฎหมาย ถ้า รถ ม้า เกวียน
 พ้อ จะ โคน กัน ถึง คน ตาย ที่ หลีก ไป ซ้าย มือ โคน ผู้ หลีก ไป ข้างขวา
 มือ ตาย ผู้ โคน ต้อง เสีย ค่า ปลุก ตัว เฒ่า ให้ แก่ ผู้ ตาย แต่ ไม่มี
 โทษ สิ่ง ไค ถ้า ผู้ ที่ หลีก ไป ข้าง ขวามือ โคน ผู้ ที่ หลีก ไป ซ้าย มือ ตาย
 ต้อง เสีย ค่า ปลุก ตัว เฒ่า แล เบี้ย ปรียบ ไทม แล้ว ให้ มี โทษ หลวง
 ตามพระ ราชกำหนด กฎหมาย เหมือน คน ที่ แก่ ลัง ฆ่า คน ตาย
 ถ้า มี เหตุ อย่างหนึ่ง อย่าง ไค ที่ จะ หลีก ไป ข้าง ซ้าย มือ ของ ตัว ไม่ ได้
 ก็ ให้ ระวัง บอก กัน แต่ ไกล อย่า ให้ หนึ่ง เสีย ให้ ผู้ ที่ ไม่ ถึก ขวาง
 หลีก ไป อย่า ให้ โคน กัน ได้ ถ้า คน เกิน ตาม ถนน ให้ เกิน ริม ถนน
 ข้าง ซ้าย มือ ของ ตัว อย่า ให้ เกิน ออก มา กลาง ถนน ถัด ทาง
 รถ ทาง ม้า ถ้า เกิน ออก มา กลาง ถนน ที่ ทาง รถ ทาง ม้า ถ้า รถ
 ม้า โคน ผู้ ที่ เกิน ออก มา กลาง ถนน ผู้ นั้น เจ็บ ก็ เจ็บ เปลา ๆ จะ เขา
 เขา โทษ แก่ ผู้ โคน ไม่ ได้ ถ้า ผู้ ที่ ชี่ รถ ชี่ ม้า ชี่ รถ ชี่ ม้า ไป
 โคน ผู้ ที่ เกิน ริม ถนน เจ็บ บ่อย จะ ปรียบ ไทม ผู้ ที่ ชี่ รถ ชี่ ม้า ไป
 โคน ผู้ นั้น ตาม ยาก แผล มาก แล น้อย ถ้า รถ ถ้า ม้า โคน คน ที่
 เกิน ริม ถนน ถึง ตาย จะ ปรียบ ไทม เจ้า ของ ม้า เจ้า ของ รถ ให้ เสีย

เขี่ย ปลุก ทั่ว เสา ใ ให้ แก่ ผู้ ทาย แล ้ว ให้ มี โทษ ตาม พระ ราช ก ำ
หน ก ฎ หมาย ถ้า คน เติ น จะ ข ำ ม ถ น น ไป ให้ ค อย กู ม ำ กู ร ถ ว ำ
จ ำ ข ำ ม ไป ๖

๑ ข้อ ๕๑ ถ้า ผู้ ไท ข ำ ร ถ ข ำ พ ้อ ข ำ เ ก วย น เ ย น เว ล า
พ ล ย ค ำ แ ล ้ว ถ้า เ ย น ร ถ ได้ มี โ ค ม รุ ก เ พ ล ัง น ำ ว ถ เ ย น ที่ ส ัง เ ก ต
จะ ไ ก้ แ ล เ ท น ก ัน แ ต่ ไ ก ล ถ้า เ ย น พ ้อ เ ย น เ ก วย น ได้ มี เ พ ล ัง ส ว ำ
เ ย น ส ำ ค ัญ ให้ เ ย น ที่ ส ัง เ ก ต ไ ก้ ถ้า ผู้ ไท ข ำ ร ถ ข ำ เ ก วย น ข ำ
พ ้อ ใน ถ น น เว ล า พ ล ย ค ำ ไม่ มี เ พ ล ัง ส ว ำ เ ย น ส ำ ค ัญ แ ล ้ว ให้
ป ร ำ ย ไ ท ม เ อ า เ จ น ส ี ย ข า ท ถ้า ผู้ ไท ข ำ น ำ ไป ใน ถ น น เว ล า ก ล ำ
ค ิ น ถ้า ไม่ มี โ ค ม เ พ ล ัง เ ย น ส ำ ค ัญ แ ล ้ว ให้ ผู้ ก พ ร ว น ที่ ค อย น ำ
ให้ มี เ ล ื บ เ ย น ส ำ ค ัญ ถ้า มี โ ค ม เ พ ล ัง คน เติ น น ำ ไป เ ย น ส ำ ค ัญ
แ ล ้ว ไม่ ค ้อง ผู้ ก พ ร ว น ถ้า ผู้ ไท ทำ ผิ ต ก ฎ หมาย ข้อ นี้ แ ล ้ว ร ถ แ ล
พ ้อ แ ล เ ก วย น ไป มา ไ ท น ก ัน แ ต ก หัก ถ ึ ง คน ล ำ ม ตาย จะ ป ร ำ ย
ไ ท ม ค ำ น ที่ ว่า มา นี้ ทุ ก ข้อ ทุ ก ประ ก ำ ๖

๑ ข้อ ๕๒ อินสเปกเตอเยเนอราล ต้อง ทำ หมาย ป ระ ก ำ
ที่ ข้อ บ ัง ค ำ ร ำ ย รุ ร ช ำ ว ข ำ น จะ ค ้อง ป ระ พ ฤ ต ิ นี้ น ำ ว ร ำ ช ำ แ ล ย ี ค
ไ ว้ ตาม ที่ ส ม ค ว ร ให้ ร ำ ย รุ ร ช ำ ว ข ำ น ร ู้ ตาม ข้อ บ ัง ค ำ จ ำ ทุ ก ข้อ
จะ ไ ก้ ป ระ พ ฤ ต ิ ก ิ ร ิ ย า แ ล ข้อ บ ัง ค ำ ให้ ถู ก ค ้อง ตาม ก ฎ หมาย
โป ลี ก ฤษ ทุ ก อ ย ำ ง อ น ึ่ง ถ้า จะ มี ก ำ ร เ ล ่ น เ ย น ข อ ง หล ว ง เ ย น ที่ ส ุ ม
นุ ม คน มาก ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล อ อ ก หมาย ป ระ ก ำ ให้

กองบรรณคดีและกฎหมายเมือง

ราษฎร ชาว บ้าน รู้ ทัว กัน ว่า ในเวลา ที่เกิด กระทบ แห่ไป นั้น
 จะ ให้ราษฎร ที่ ไป ตู แห่ นั้น ประพศุติ ทัว ประการ โศ จะ ให้ ยืน ชู
 แห่ โศ ก็ ให้ราษฎร รู้ ทัน กัน อย่า ให้ เปน ที่ ถึก ขวาง ทาง เสก
 พระราช คำ เน้น แล กระทบ แห่ ไค้ แล ให้ โปลิศ ระวัง ควบคุม
 ทาง อย่า ให้ มี สิ่ง หนึ่ง สิ่ง โศ เปน ที่ ถึก ขวาง อยู่ใน ท้อง ถนน นี้
 ไค้ ถ้า ราษฎร ชาว บ้าน จะมี การ แห่ ขึ้น ใน ท้อง ถนน ก็ ให้
 โปลิศ ระวัง รักษา การ แห่ นั้น จน ถึง ที่ อย่า ให้ เกิด เสก แล วิวาท
 ชก ตี กัน ไค้ ให้ อินสเปกเตอเยเนอราล ออก หมาย ประกาศ
 ให้ ราษฎร ชาว บ้าน รู้ ทัว กัน ว่า ผู้ โศ จะมี การ เล่น ต่าง ๆ
 จะมี การ แห่ ไป ตาม ท้อง ถนน แล ให้ มา ขอก แก่ อินสเปกเตอ
 เบเนอราล ให้ รู้ ก่อน จึง ทำ การ นั้น ไค้ อนึ่ง ถ้า ราษฎร ชาว บ้าน มา
 ขอก ว่า จะ ทำ การ ต่าง ๆ เปน การ แห่ ๆ การ ประชุม คน เล่น การ
 ต่าง ๆ ถ้า อินสเปกเตอเยเนอราล เห็น ว่า การ ที่ ราษฎร ชาว บ้าน
 มา ขอก นั้น เปน การ ประหลาด ไม่ เคย มี ก็ ให้ อินสเปกเตอเยเนอ
 ราล นำ ความ ขึ้น น้อม เกล้า ถวาย คำ ปรึกษา คม ทุล พระกรุณา
 ทราบ ฝ่า ลของ ภูติพระบาท ก่อน ถ้า ทรง พระกรุณา ไปรอก ให้ ทำ
 จึง ทำ ไค้

๑ ข้อ ๕.๓ ถ้าข้าราชการราษฎร ชาวบ้าน มา นำ ให้ โปลิศ
 ไป จับ ผู้ ร้าย ทาย ลุก หนี ไค้ มา ขา ยัก ไร้ ก่อ อินสเปกเตอเยเนอ

กองพระมหากษัตริย์และพระมหากษัตริย์

หน้า ๓๔๕ ลักษณะห้ามไม่ให้ลักลอบต้มกลั่นน้ำสุรา เล่ม ๑
ราช ๑๑ ซิบ โปลิศ ออฟฟิศเซอ ระยะเวลาใน กรมโปลิศ ใต้ตาม
ปากคำ ผู้ที่ ต้อง จับ รับ ถูกต้อง ตาม คำ อาชัศ ถ้าเป็น ความ
ชก ซึ่ง วิ่ง ราว วิวาท ที่วัน มิใช่ ความ ผิดกรร มหันต เหตุ ก็ให้
ระยะเวลาใน กรม โปลิศ ชำระให้แล้วแต่ใน ๑๕ วัน ถ้าไม่
แล้ว ตก ลง กัน ก็ให้ โจทย์มาฟ้อง ยัง โรง ศาล ตาม กระทรวง
ถ้าเป็น ความ ชำร่า กัน ตาม โจร ผู้ร้าย ผิดกรร มหันต เหตุ ถ้าครบ
ก่าหนด อาชัศ โจทย์ มิใช่ มาฟ้อง ตาม กระทรวง ก็ให้ ส่ง โจ
โจทย์ จำเลย ไป ยัง ระยะเวลา ตาม กระทรวง จะได้ ชำระโดย
อาญา แผ่นดิน ตาม กฎหมาย ถ้า ผู้ที่ ต้อง จับ ไม่รับ ตาม คำ อา
ชัศ ๑๑ ทาย ลูกหนี้ ต่อ สู้ สวรรกรรม ก็ให้ โจทย์ ไป ร้อง
ฟ้อง ยัง กระทรวง ตาม พระราช ก่าหนด กฎหมาย แผ่นดิน ถ้า ซิบ
โปลิศ ออฟฟิศเซอ ๑๑ โปลิศ เลว จับ โจร ผู้ร้าย แลคน ถือ เควี่ของ
สาครา อารุช ชก ซึ่ง วิ่ง ราว ที่ วัน ฟัน แทง ราชฎร ชาว บ้าน ได้ มี
โจทย์ ทัก ตาม มา อาชัศ ก็ ก็ ไม่มี โจทย์ ทัก ตาม มา อาชัศ ก็ ก็
ให้อินสเปกเตอเยเนอราล นำ ข้อ ความ ขึ้น น้อม เกล้าถวาย
ก่า นัย บัง คม ทูล พระกรุณาจก ทุก เรื่อง ทุก ราย ๑๖

กฎหมาย โปลิศ ๕๓ ข้อ ขบแต่เท่านี้

ประกาศเรื่องอากรสุรา

๑ กัวย เจ้าพระยาสุริวงษ ไวยวัฒน์ พิพิฒน์ ศักดิ์ ที่ สมุห์
พระกระลา ไทม รับพระบรมราชโองการ แต่พระบาท สมเด็จ

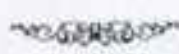
เล่ม ๑ ลักษณะห้ามไม่ให้ลักลอบต้มกลั่นน้ำสุรา หน้า ๓๘๕
 พระเจ้าอยู่หัว ไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ประ
 กาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ ซึ่งตั้งกรมแล้ว แต่ยังไม่ได้ตั้ง
 กรม แต่ท่าน อรรถ มหาเสนา ยติ ข้าทูลละออง ชูลิ พระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ฝ่ายหน้า ฝ่าย ใน พระบรมหาราชวัง พระราชวัง
 บวรสถานมงคล ทั้งไพร่บ้าน พลเมือง ลูก ค้าพาณิช ในประเทศ
 นอกประเทศ ในกรุง แล ๔ หัวเมือง ทราบทั่วกันว่า พระยา
 นรนาถภักดีศรีวิชัยภกร รับทำอากรสุรากรุงเทพฯ แล
 เมืองประทุมธานี เมืองนนทบุรี เมืองนครเขื่อนขันธ์ เมืองสมุทร
 ปราการ กับภาษีหน้าอ้อย อากรแย่งเหล้า แย่งเข้าหมาก
 ตั้งแต่วันศุกรเดือนเจ็ดขึ้นห้าค่ำ ขึ้นห้าค่ำ ขึ้นห้าค่ำ ขึ้นห้าค่ำ ขึ้นห้าค่ำ
 ภาษีหน้าอ้อย ภาษีหน้าอ้อย ภาษีหน้าอ้อย ภาษีหน้าอ้อย ภาษีหน้าอ้อย
 รวมทำอากรมาครบ ๔ ขึ้นห้าค่ำ เดือนสี่แรมห้าค่ำ ขึ้นห้า
 สัปดาห์ หลวงสาขรราชายุต มาขึ้นเรื่องราวประมูลเงินอากร
 สุราขึ้นสองร้อยซึ่ง ได้หาตัวพระยานรนาถภักดี นายอากร
 คนเก่ามาว่าประมูลกัน พระยานรนาถภักดี จึงขึ้นเรื่องราว
 ถ้อยหนึ่งว่าพระยานรนาถภักดีขอประมูลขึ้น สามร้อยซึ่ง
 รวมเก็บประมูลสามพันเก้าร้อยสองซึ่ง พระยานรนาถภักดี
 ขอรับประกันมิให้เงินตกต่ำกว่า สามพันเก้าร้อยสองซึ่งไป
 ถ้าเงินตกต่ำไป กว่าสามพันเก้าร้อยสองซึ่งแล้ว พระยา
 นรนาถภักดีจะรับใช้จงครบ แล้วขอให้มิเจ้าพนักงานตรวจ

กองพระมหาสมณเถาและภิกษุสงฆ์

หน้า ๓๘๖ ลักษณะห้ามไม่ให้ลักลอบต้มกลั่นน้ำสุรา เต็ม ๑
 จำหน่ายน้ำสุรา ถ้ามีเสศ ถ้าไร มากน้อยเท่าใด แล้วแก่
 ะทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ นั้น เช่น การ เบิก ขาญชี ให้ ล่วง
 கடாய กับ ทำเป็น ภาษี คอเวอนแมนท์ ก็ เป็น การ ที่ โภค สุจริต ให้
 ะหมื่น ไชยวาทณ์ ปลัด กรม พระตำราวง ใหญ่ ซ้าย เช่น ผู้ กับ กับ
 ใน การ อากร สุรา ทุก สิ่ง เจ้าพนักงาน ได้ คัก หลัง ท้อง ตรา คั้ง
 เก็บ ให้ พระยา นรนาถ ภัคกี รัย ทำ อากร สุรา อากร แยัง เหล้า
 แยัง เข้า ทมาก ภาษี น้ำ อ้อย ไป ตาม เรื่อง รวแล้ว เจ้า จำ นวน
 ได้ เรียก เงิน ภาษี อากร ล่วง นำ ไว้ ๓ เก็บ เป็น เงิน เก็บ รัย
 เกส สิบห้า ซึง สิบ คำ ตั้ง ทำ รัย เขย แล้ว มอช อากร สุรา
 อากร แยัง เหล้า แยัง เข้า ทมาก ภาษี น้ำ อ้อย ให้ พระยา นรนาถ
 ภัคกี รัย ทำ ไป ตั้ง แต่ วัน ศุกร เดือน เจด ขึ้น คำ หึง บั กุณ
 สั ปต ศก ศักราช ๑๒๓๗ ถึง วัน ศุกร เดือน สี่ แรม สิบห้า คำ
 บั กุณ สั ปต ศก เช่น เงิน ใน จำ นวน บั กุณ สั ปต ศก สิบ เก็บ เป็น
 จำ นวน เงิน อากร สุรา เต็ม สอง พัน แยก รัย สาม สิบห้า ซึง
 ประมูล สอง รัยห้า สิบ ซึง รวม สาม พัน แยก สิบห้า ซึง เงิน
 อากร แยัง เหล้า แยัง เข้า ทมาก ตาม เก็บ สี่ สิบ เอก ซึง สิบ สาม คำ ตั้ง
 ห้า สิบห้า ซึง รัย สาม สิบ สาม เขย เงิน ภาษี น้ำ อ้อย ตาม เก็บ
 รัย บั สิบห้า ซึง รวม สาม พัน สอง รัยห้า สิบ เอก ซึง สิบ สาม
 คำ ตั้ง ห้า สิบห้า ซึง รัย สาม สิบ สาม เขย นั้น ก็ เป็น เงิน สำหรับ
 รัย าย ทนุ บำ รุง พระนคร แล พระราช ทาน เขย ทวด พระบรม

เล่ม ๑ ลักษณะ ห้ามไม่ให้ลักลอบ คั้นกลั่น น้ำสุรา หน้า ๓๔๗

วงษานุวงศ์ แล ท่าน อรรคมหาเสนา ยก็ ข้าทูล ของ ภูฏี พระบาท
 ผู้ใหญ่ ผู้น้อย พระบรมหาราชวัง พระราชวัง บวรสถานมงคล
 ทั้งกัน ทั้ง แค้นนี้ สืบไป ขอ ให้ พระบรมวงษานุวงศ์ ซึ่ง ตั้ง กรม
 แล แล ยัง ไม่ ได้ ตั้ง กรม แล ท่าน อรรคมหาเสนา ยก็ ข้าทูล
 ของ ภูฏี พระบาท ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน ใน พระบรมหา
 ราชวัง พระราชวัง บวรสถานมงคล ถ้า ชัยห้าม อย่า ให้
 ชุน พัน นาย บ่าว ไพร่ ทาย เสดย ชาย หญิง ซึ่ง อยู่ใน วัง ริม วัง
 ในบ้าน ริม บ้าน แล ไพร่ หลวง จำมา ทำ การ อยู่ ที่ โรงงาน ไพร่
 ซึ่ง อยู่ ไต่ บัง คับ ตั้ง บ้าน เรือน เป็น หมู่ กัน ทั้ง กอง นา กอง สวน
 ลักลอบ คั้น กลั่น น้ำสุรา แล ทำ น้ำเมา ต่าง ๆ ช้อ ชาย แล ห้าม
 อย่า ให้ ไพร่ ย้าย พล เมือง ลูกค้า พาณิช ใน ประเทศ นอกประเทศ
 คบหากัน คั้น กลั่น น้ำสุรา แล ทำ น้ำเมา ต่าง ๆ ลักลอบ ช้อ ชาย
 ทำให้ ผิด คัว พระราชกำหนด กฎหมาย แต่ สิ่ง ไก่ สิ่ง หึ่ง ไก่
 ถ้า ผู้ ไก่ ไม่ พัง เจ้า พนักงาน กอง ภัย ๆ ได้ พิหารณา เป็น สัจ จะ
 ทักลิน ตาม พิภัก ท้อง ตรา แล จะ ทำ วิ โปท ช้อ สัก กัก มูล นาย ชน
 ทูลเกล้าฯ ถวาย แล พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว แล แล
 จะ ทรง พระกรุณา ไป ระกเกล้าฯ ประกาศ มา ฅวัน ๕ ฤ ๕ ฅน ๕ ฅน
 ๕ ฅน ๕ ฅน ๕ ฅน สัก คัก ศักราช ๑๒๓๗ เป็น ปี ที่ ๕
 ใน รัชกาล ๕ ฅน ๕ ฅน ๕ ฅน

พระราชบัญญัติสำหรับข้าหลวง

ซึ่งจะนำอินเเยอเนี้ยออก ไปทำทางสายเตลิกกราฟ

๑ พณ เจ้าพระยาสุรวงษ์ วิวยวิวัฒน์คัมภีร์ อรรคย โสภม
 บรมนารถ วรุตมา มาศย์ มหาเสนา ชัยภักดิ์ ที่ สมุหพระ กระลา โทม
 ซึ่ง ได้ บัง ค้ำหัว เมือง ฝ่าย ไต้ ทลอก ไปถึง มลายู ประเทศราช รับ
 พระ บรมราช โอง การ ไล่ เกล้าฯ ทรง พระกรุณา ไปรค เกล้าฯ สั่ง
 ว่า ข้าหลวง ซึ่ง จะ ให้นำ อิน เเยอ เนี้ย ออก ไป ทรวร ทาง ทำทาง
 สาย เตลิก กราฟ นั้น พระ ยาราม กำแหง เจ้ากรม อาษา รอง ขวา
 เปน ข้าหลวง ที่ หนึ่ง เลียบ เเทอร์ แนนท์ หลวง สะ โม สร พล การ
 นาย ทหาร มหาค เล็ก รักษา พระ องค์ เปน ข้าหลวง ที่ ๒ แล ข้า
 หลวง ๒ นาย กัษ ฆนหมัน เสมัน ทนาย ไพร่ ซึ่ง ออก มา ทำ การ ครั้ง
 นี้ ไปรค เกล้าฯ พระราชทาน เงิน เกื้อหนุน เพื่อ จะมี ใ้ คึกหา
 ผล ประ โยชน์ ใน การ เถนชก กรร การ แล ไพร่ ทำทาง ซึ่ง เปน
 การ เขี่ยค เขี่ยน กค ซี้ ใ้ ใ้ ความ เกื้อก ร้อน ใ้ เสี่ย ความ ยุติธรรม
 ไป จำนวนเงิน พระราชทาน พระ ยาราม กำแหง ข้าหลวง ที่ ๑
 เกื้อหนุน ละ ๒ ซึ่ง เสมัน ๒ คน ๆ ละ ๕ ตำลึง เกื้อหนุน ละ
 เสี่ยตำลึง ฆนหมัน ๖ คน ๆ ละ ๓ ตำลึง เกื้อหนุน ละ
 ๑๕ ตำลึง ไพร่ คน ๆ ละ ๖ บาท เกื้อหนุน ละ ๑๕ ตำลึง
 รวมหมู่ข้าหลวง ที่ ๑ เกื้อหนุน ละ ๔ ซึ่ง ๓ ตำลึง เลบ
 เทอร์ แนนท์ หลวง สโม สร พล การ ข้าหลวง ที่ ๒ เกื้อหนุน

กองรวบรวมคำสั่งและผลการกิจ

เล่ม ๑ ลักษณะข้าหลวงไปราชการหัวเมือง หน้า ๓๙๙

ละซัง ๑๐ คำลึง เสมียน ๒ คนๆ ละ ๕ คำลึง เกื่อนละ ๑๐
คำลึง ขุนหมื่น ๖ คนๆ ละ ๓ คำลึง เกื่อนละ ๑๘ คำลึง
ไพร่ ๑๐ คนๆ ละ ๖ บาทเกื่อนละ ๑๕ คำลึง รวมหมู่ข้าหลวงที่ ๒
เกื่อนละ ๓ ซัง ๑๓ คำลึง รวมเงินพระราชทานข้าหลวง
๒ หมู่เกื่อนละ เจดซัง ๑๖ คำลึง ไปรกกเกล้าไปรกกกระหม่อม
ให้มีช้อยยัง คับข้าหลวง ๒ นายแล ขุนหมื่น เสมียน ทนายไพร่
ก่อซังจะออกไปดังนี้

๑ ข้อ ๑ ว่าถ้าจะเกณฑ์ไพร่สมไพร่กำนมาทำการ ก็ให้
ข้าหลวง ๒ นายปรึกษาผู้ว่าราชการเมือง แล กรมการชาวกำน
เกณฑ์ไพร่ตามบังคับท้องตรา ให้เรียกเอาไพร่แต่ผู้ว่าราชการ
เมืองให้ครบ อย่าให้เกณฑ์เผื่อ เหลือขาดเรียกเอาเงินเป็นประ
โยชน์ให้ไพร่บ้านพลเมืองไว้ความเกือกอื่น

๑ ข้อ ๒ ว่าถ้าไพร่ป่วยเจ็บในเวลาทำการ ให้ข้าหลวง
พิจารณาถ้าเห็นว่าป่วยจริง ก็ให้ผู้ว่าราชการเมืองรับไพร่ป่วย
กลับไปรักษาพยาบาล เปลี่ยนไพร่ที่ไม่ป่วยมาให้ทำการ อย่าให้
ขาดจำนวนเกณฑ์

๑ ข้อ ๓ ว่าอย่าให้ข้าหลวงขุนหมื่น เสมียน ทนายไพร่
รับสินบลของกำนันแต่ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ กำนัน
พันนาย บ้านนาย กอง นาย หมวกเจ้าภาษี นาย อากูร แลราษฎรให้
เป็นที่เกรงใจในการจะกระเกณฑ์ไพร่มาทำการให้เข้าไป

นาย กอง นาย หมวก เจ้า ภาษี นาย อากร ราษฎร ลูกค้า วาณิช
ให้แพ้ว แล ชะนะ เรียบเอาค่าฤชาธรรมเนียม ให้ผิดด้วยพระ ราช
กำหนด กฎหมาย ๖

๑ ข้อ ๙ ว่า เรือนที่ ถัด อาไศรย ตาม ระยะเวลาเมืองนี้ ให้
ข้าหลวง บังคับ ผู้ว่า ราชการเมือง กรมการ ทำ กอ สมควร ชยา ให้
เหลือเกิน แต่ ให้ ข้าหลวง กำ กัย คุแล จะ ใช้เงิน ซื่อ สิ่ง ของ ใน
การทำ เรือน ถัด จะ เช่น จำนวนเงิน สิ้นเท่าไร ให้ ข้าหลวง ลงชื่อ
พร้อมด้วย ผู้ว่า ราชการเมือง มิ โย บชก เข้ามายัง เจ้ากระ ทรวง
จะ ได้ เบิกเงิน พระ คลัง มหา สมบัติ ส่ง ออก ไป ใช้ ให้ เสรี ๖

๑ ข้อ ๑๐ ว่า ข้าหลวง ขุน หมื่น เสมียน ทนาย ไพร์ ซึ่ง ออก
มาทำ ทางนี้ จะ มี คะ กี่ เกี่ยว ข้อง ค้อ ผู้ว่า ราชการเมือง กรม
การ แล ชาว บ้าน ชาว เมือง ๗ ผู้ว่า ราชการเมือง กรมการ ชาว
บ้าน ชาวเมือง จะ มี คะ กี่ เกี่ยว ข้อง ค้อ ข้าหลวง ขุน หมื่น เสมียน
ทนาย ไพร์ ประ การ ไค ๆ ก็ ให้ พ้อง ฅศาลา กลาง ประ ทับ ทก กระ
ทรวง แล้ว ให้ ทนาย เรียบ ทนาย เรียบ ทัด ตาม กฎหมาย เมื่อ พิจารณา
เสรี จำนวน แล้ว ให้ ข้าหลวง ผู้ว่า ราชการเมือง ปฎิยา ทัก สิ้น ได้
สำเร็จ ไปแล้ว ชัก ข้อง ทัก สิ้น ไม่ ตก ลง ให้ บอ ก ส่ง คำหา คำ ให้ การ
คำ พยาน แล ข้อ ทัก สิ้น เข้า มา ณ กรุง เทพ ๖ จะ ได้ ตัก สิ้น ให้
แล้ว แก่ กั้น ๖

๑ ข้อ ๑๑ ว่า ห้ามมิให้ ข้าหลวง ขุน หมื่น เสมียน ทนาย

ไพร่ซื้อ ขาย สีนก้าค่า ๆ ความสำเร็จ ประโยชน์ ให้ผิดกรรมนิยม
 ข้าหลวง แลห้ามอย่าให้ข้าหลวง ขุนหมื่น เสมียน ทนาย ไพร่ คบ
 หากันเล่น ไล่เล่นไป เล่นดื้อ ๆ เล่น การพนัน ต่าง ๆ เสพสุรา
 ให้มาจากเสียสติ แล สูดฝิ่น กินฝิ่น ของต้องห้าม ๖

๑ ข้อ ๑๒ ว่า ให้ข้าหลวง ขุนหมื่น เสมียน ทนาย ไพร่ ประ
 พุทธิให้ถูกต้อ ตาม ข้อ บังคับนี้ ทุก ประการ ถ้าข้าหลวง ขุน
 หมื่น เสมียน ทนาย ไพร่ ไม่ ประพุทธิตาม ข้อ บังคับนี้ ล่วงเสียแต่
 ข้อหนึ่งข้อใด เมื่อชำระ ได้ สอน ได้ ความจริง แล้ว จะลงพระ
 ราชอาญา ตาม พระราชกำหนด จะให้ไปนอกรูปอย่างแก่ข้าหลวง
 ซึ่ง จะรับราชการ ตลอด พระเดชพระคุณ ต่อไป ภายหน้า แล ข้อ
 บังคับ ข้าหลวง ๑๒ ข้อนี้ ประทับตรา พระคชสีห์ใหญ่ ให้ไว้
 แก่ข้าหลวง แต่ณวันพฤษภาคม เดือนเจ็ด แรมห้าค่ำ จุลศักราช
 ๑๒๓๗ ปีชุกนศักราช ๖

ประกาศทหารพนักงานดับเพลิง

๑ มีพระบรมราชโองการ มหาราช บรมครู สวรรค์สิงหนาท ได้
 ประกาศ แก่พนักงานเจ้าของคัก เจ้าของเรือนเจ้าของแพ เจ้า
 ของโรงเจ้าของร้านราษฎร ให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยในฤดูแล้ง
 มักเกิดเพลิงไหม้ขึ้นหลาย ๆ ครั้ง บางทีก็มีอ้ายผู้ร้าย
 แอบตั้งเพลิง จุดเพลิง อยู่เนื่อง ๆ เพราะอ้ายผู้ร้าย มีใจปรารถนา

กองบรรณคดีและภาษาเมือง

ว่าเพลิงไหม้^๕ ชนเรือนใดที่มีภาชนะเครื่องใช้สอยเงินทอง ช้าย
 ผู้ร้ายก็ค้อมมือแปลงปล้นม เข้าช่วยชนแลแย่งชิงเอาทรัพย์
 สิ่งของต่างๆไป การนี้ก็ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ
 หมายประกาศออกไปแต่ฉับยี่ก่อนว่า ถ้าผู้ใดจับตัวร้ายผู้
 ร้ายที่ลอบลักทั้งเพลิงจุดเพลิงใด จะพระราชทานรางวัลให้
 แก่ผู้ที่จับเป็นเงินตราสิบซึ่ง แจงอยู่ในหมายประกาศฉับ
 ก่อนนั้นแล้ว ก็ยังหาผู้ใดจับตัวได้ไม่ ช้ายผู้ร้ายยัง
 กำลังเที่ยวทั้งเพลิงจุดเพลิงอยู่เนื่องๆ แต่เจ้าของตึกเจ้า
 ของเรือนเจ้าของแพเจ้าของโรงเจ้าของบ้าน คอยระวังรักษา
 กวักขันอยู่จึงหาใครจะเกิดเพลิงขึ้นได้ไม่ ถ้าเพลิงเกิดขึ้น
 แห้งใดแล้วเป็นที่ร้อนใจมีความฮาไลย ในทรัพย์สิ่งของที่
 อันตรายสูญหายไป ในเพลิงนั้น เป็นที่หวาดหวั่นไปทั่วกัน
 จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทหารเป็นพนักงาน
 กองกับเพลิงขึ้นอีกสองกรม พร้อมทั้งสุบหน้ากับเพลิงมี
 เครื่องแต่งตัวเสื้อหมวกกั้งเกงเหน็บขวานแลมีศ. ประแตะ ฝ่าย
 ขกนั้นโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมื่นสรรพเพชรภักดีปริวีเคนันชิด
 เป็นผู้บังคับการทหารแลไปลิศกองกับเพลิง ฝ่ายเรือนั้นให้
 พระอินทรเทพเจ้ากรมพระตำรวใหญ่ขวา เป็นผู้บังคับการจัด
 ทหารนั่งเฝ้า นัยข้างที่เรียกแลเรือคอยระวังอย่าให้จากหน้าที่
 ใด ถ้าเห็นแสงเพลิงตึกขึ้นที่แห่งใดตำบลใดให้ทหารเร่งกับ

เพลิง ไป ช่วยเป็นราชการ โดย เรวๆ คับเพลิง ให้ ได้จริง ๆ
 ถ้าเห็น ทาง เพลิง จะลุกลาม ไหม้ ไป ทาง ไท ก็ ให้ ทหาร กอง คับ
 เพลิง แยก รั้ว เว้น แพร โรง รั้ว ทั่ว ทาง ที่ จะ เป็น เชื้อ เพลิง นั้น
 เสีย อย่า ให้ ทิน เพลิง ก็ คืบ ตาม ไป ได้ เป็น อัน ชาติ แล ห้าม มี
 ให้ ทหาร กอง คับ เพลิง แยก รั้ว เว้น แพร โรง รั้ว แหว่ง อื่น ๆ
 ที่มี ใช้ ทาง เพลิง จะ ไหม้ ลุกลาม ไป นั้น แต่ ที่ จะ ทำ การ แยก รั้ว
 เว้น แพร โรง รั้ว นั้น ให้ นาย ทหาร แล ทหาร ยอด แก่ เจ้า ของ
 ให้ ทราบ ก่อน จึง ให้ รั้ว คับ รอน ลง ได้ ส่วน เจ้า ของ นั้น
 อย่า ได้ ห้าม ปราม ชัก ขึ้น ใจ ให้ ทหาร แล ไป ศึก กอง คับ เพลิง
 ทำ การ ได้ โดย เรว ๆ แล ให้ ทหาร กอง คับ เพลิง ช่วย ระวัง
 ช้าย ผู้ ร้าย ที่ จะ แยก ซึ่ง ทวิ พย สิ่ง ของ ผู้ ที่ คับ ตก ใจ แล ที่ ต้อง
 เพลิง ไหม้ ๆ ที่ ต้อง รั้ว เว้น แพร โรง รั้ว ทั่ว ทาง เพลิง นั้น แล
 ห้าม ไม่ ให้ นาย ทหาร แล ทหาร เลว กอง คับ เพลิง ยก รั้ว คับ
 แยก ซึ่ง ทวิ พย สิ่ง ของ ๆ ผู้ ที่ คับ ตก ใจ เพลิง ไหม้ ทั้ง แต่
 ราคา อัฐ ห้าง ขึ้น ไป ถ้า นาย ทหาร แล ทหาร เลว ไป ทำ การ ให้
 ผิด จาก หมาย ปรกาศ นี้ แต่ ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด ถ้า มี ผู้ มา ร้อง ฟ้อง
 กล่าว โทษ พิจารณา เป็น สัตย์ ตาม โจทย์ ภา จะ ลง พระ ราช อาญา
 ทำ โทษ ตาม โทษานุ โทษ ปรกาศ มา ณ วัน ศุกร เกือน เจด
 ขึ้น สิบห้า ค่ำ ปี กุน อัฐ ศก ๒๓๓๗

กองบรรณาธิการและกองพิมพ์

ประกาศให้ราษฎร ไทยจึนรู้ทั่วกัน

๐ กัวยมีพระบรมราชโองการ ไปรค เกล้า ให้ประกาศ
 แก่ราษฎร ไทย จึน ให้รู้ทั่ว กัน ว่า แแต่ กัอน ใช้อัฐ โสฬศ ก็ บก
 ค้อ มา อัฐ โสฬศ ก็ บก เบา บาง น้อย ลง ขุน พัก นาย บ่อน จึง สั้ง บั
 ภาระเบ็อง มา ใช้ ใน บ่อน ของ ขุน พัก หลาย ราบ ราษฎร ไป เถ่น ไป เถ่น
 เบ็ย ไค้ บั มา ย่าง ก็ เขา ไป ซ้อ เข้า ของ ผู้ ชาย ของ เหน ว่า อัฐ โสฬศ
 ก็ บก ไม่ มี จะ ใช้ ผู้ ชาย ของ ก็ รัย บั ไว้ ให้ สั้ง ของ ไป ขุน พัก นาย
 บ่อน เหน ว่า ใช้ บั ไค้ คล่อง ก็ สั้ง ทวี มาก ขึ้น ทุก คราว ภาย หลัง
 ขุน พัก จะ ออก จาก ที่ ขุน พัก ก็ ที มี พ่อ ประกาศ ให้ เขา บั มา ขึ้น
 ผู้ ที่ มี บั มา ขึ้น ทน ก็ ไค้ เงิน มา ที่ ไป ขึ้น ไม่ ทน ก็ ไม่ ไค้ เงิน จาก
 ทน จึง ทรง พระราช คำ วิศ เหน ว่า ราษฎร ที่ จาก ทน กัวย มี บั
 ไป สั้ง ไม่ ทน จาก ทน มี ความ รัอน ใจ เปน อนัน มาก จึง โยรค เกล้า
 ให้ เจ้า พนักงาน สั้ง เบ็ย ทอง แกรง เล็ยว อัฐ โสฬศ ที่ เมือง ลอน
 กอน มา ใช้ ใน กรุง เทพ ก็ เพราะ มี พระบรม ราช ประสงค์
 จะ มี ให้ ราษฎร จาก ทน กัวย เร็อง บั เหม็อง อย่าง แแต่ กัอน มา จึง
 ไค้ มี หมาย ประกาศ ออก แแต่ กัอน ว่า ถ้า ผู้ ไค้ มี เบ็ย ทอง แกรง
 เล็ยว อัฐ โสฬศ จะ ค้อ ง การ เงิน เม็ย ไค้ ก็ ให้ มา ขึ้น ท้อ เจ้า พนักงาน
 งาน หอ รัษฎากร พิพัฒน์ แจ้ง อยู่ ใน หมาย ประกาศ แแต่ กัอน นั้น
 แล้ว เบ็ย ทอง แกรง เล็ยว อัฐ โสฬศ ราษฎร ก็ ไค้ ใช้ เปน ปรก ที
 มา ครัน ฅวัน พุศัศ บก ก็ เเค็อง เก้า ขึ้น ลีบ เขต คำ ราษฎร ซ้อ

ชาย แก่กัน มีความ รังเกียจ ทว่าใคร จะรับ เข็มทอง แกลง เลี้ยว
ฮัจญ์ โสฬส ไม่ ความ ทรง ทราบ แล้ว จึง ได้ ทรง ปรุ กษา สม เก็จ
เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ฯ เหนว่า ซึ่ง ทรง พระกรุณาไปรอก
เกล้าฯ สั่ง ให้ เขา เข็มทอง แกลง เลี้ยว ฮัจญ์ โสฬส เข้า มา ใช้ ณ กรุง
เทพฯ นี้ ชอบ อยู่ แล้ว แต่ ขุนพิศนายน บ่อนสั่ง ยี่ กระเบื้อง เข้า
มา ใช้ ณ กรุง เทพฯ มี โทษ มาก ดู เหมือน ขุนพิศนายน บ่อน กิจ
การ ลบ ล้าง อำนาจ แผ่นดิน เหมือน กัน ควร จะ ให้ ขุนพิศนายน
บ่อนเล็ก ยี่ ขยำ ให้ ใช้ ยี่ ต่อ ไป จึง มี พระบรมราชโองการไปรอก
เกล้าฯ ว่า ขุนพิศนายน บ่อนสั่ง ยี่ เข้า มา ใช้ ณ กรุง เทพฯ นี้ ราษฎร
ที่ มี ยี่ ใช้ อยู่ มาก น้อย เท่าใด ให้ ราษฎร รียบเอา ยี่ ไป ขึ้น ต่อ ขุนพิศ
นายน บ่อน เสีย โทษ เรว ขยำ ให้ มี ยี่ ค้าง อยู่ ได้ ถ้า ถึง ฅวัน เกิด
อ้าย ขึ้น คำหนึ่ง ยี่ กุน สยัคตัก ห้าม มิ ให้ ราษฎร ไทย จีน แต่ ผู้
ไทยๆ ใช้ ยี่ ซอ ชาย แก่กัน กวบ ยี่ ต่อ ไป เช่น อัน ซาก ที่ เกี่ยว
แต่ เข็มทอง แกลง เลี้ยว ฮัจญ์ โสฬส ที่ ราษฎร ไทย จีน มา รียบ ซอ ไป
จาก เจ้าพนักงาน หอรัษฎากรพิพัฒน์ นั้น เลี้ยว ให้ ใช้ ๔ อัน เพื่อง
ฮัจญ์ ให้ ใช้ ๘ อัน เพื่อง โสฬส ให้ ใช้ ๑๖ อัน เพื่อง ให้ คง อยู่
ตาม เกิน นี้ ไม่ ขึ้น ไม่ ลง ต่อ ไป ถ้า ราษฎร ซอ ชาย ได้ เลี้ยว ฮัจญ์ โสฬส
ไป มาก ๆ เจ้าภาษี นาย อากร นาย ระวัง มี เข็มทอง แกลง เลี้ยว
ฮัจญ์ โสฬส จะ เอา มา สอ ต่อ เจ้าพนักงาน หอรัษฎากรพิพัฒน์
ก็ ให้ เจ้าพนักงาน ตรวจ ดู ไม่ เป็น ฮัจญ์ ปลอม แล้ว จึง รับ ไว้ โทษ

ของพระบรมศาสดาและพระสาวก

เรวอย่าให้หนองเหนียว กักขังไว้ให้เนิ่นช้า อย่าให้เจ้าภาษี
 นาย อากร นาย ระวัง แลราษฎรได้ความเดือดร้อนได้เป็นอัน
 ซากที่เกี่ยว ถ้าราษฎรที่มีเบี้ยทองแดงเสียอัฐโสฬศมาก
 จะเอาเบี้ยทองแดงเสียอัฐโสฬศ ไปขึ้นเอาเงินต่อเจ้าพนักงาน
 งานหอรัษฎากรพิพัฒน์ เห็นว่ายากจะเข้าไป ก็ให้ข้าราชการ
 แลผู้ที่มีทรัพย์สิน ช่วยรับเสียอัฐโสฬศของราษฎรมาขึ้นเอา
 เงินต่อเจ้าพนักงาน ก็ให้เจ้าพนักงานหอรัษฎากรพิพัฒน์
 เร่งรับเบี้ยทองแดงเสียอัฐโสฬศ จ่ายเงินให้โฝยเรวอย่า
 ให้เนิ่นช้าค่ามวันเป็นอันซากที่เกี่ยว ให้ข้าราชการแลราษฎร
 ทำตามหมายประกาศนี้จงทุกประการ ถ้าผู้ใดไม่ทำตาม
 หมายประกาศจะให้ มีโทษตามโทษานุโทษ ประกาศมาณวันพุธ
 เดือนเก้าแรมเก้าค่ำ ปี ๒๓๓๗ ๑๒๓๗ ๗๖